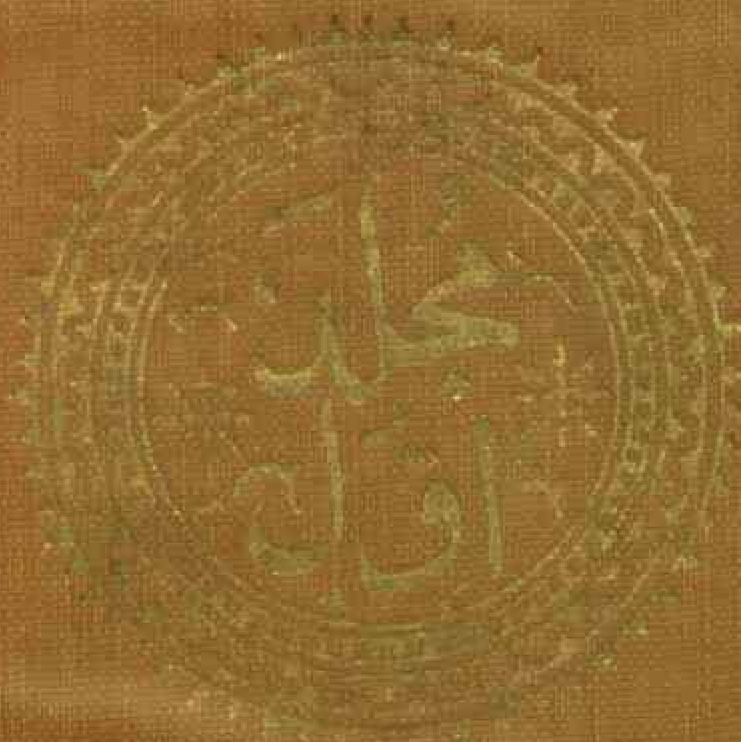

گنج جواهر دانش یا جواهر الصنعتیه

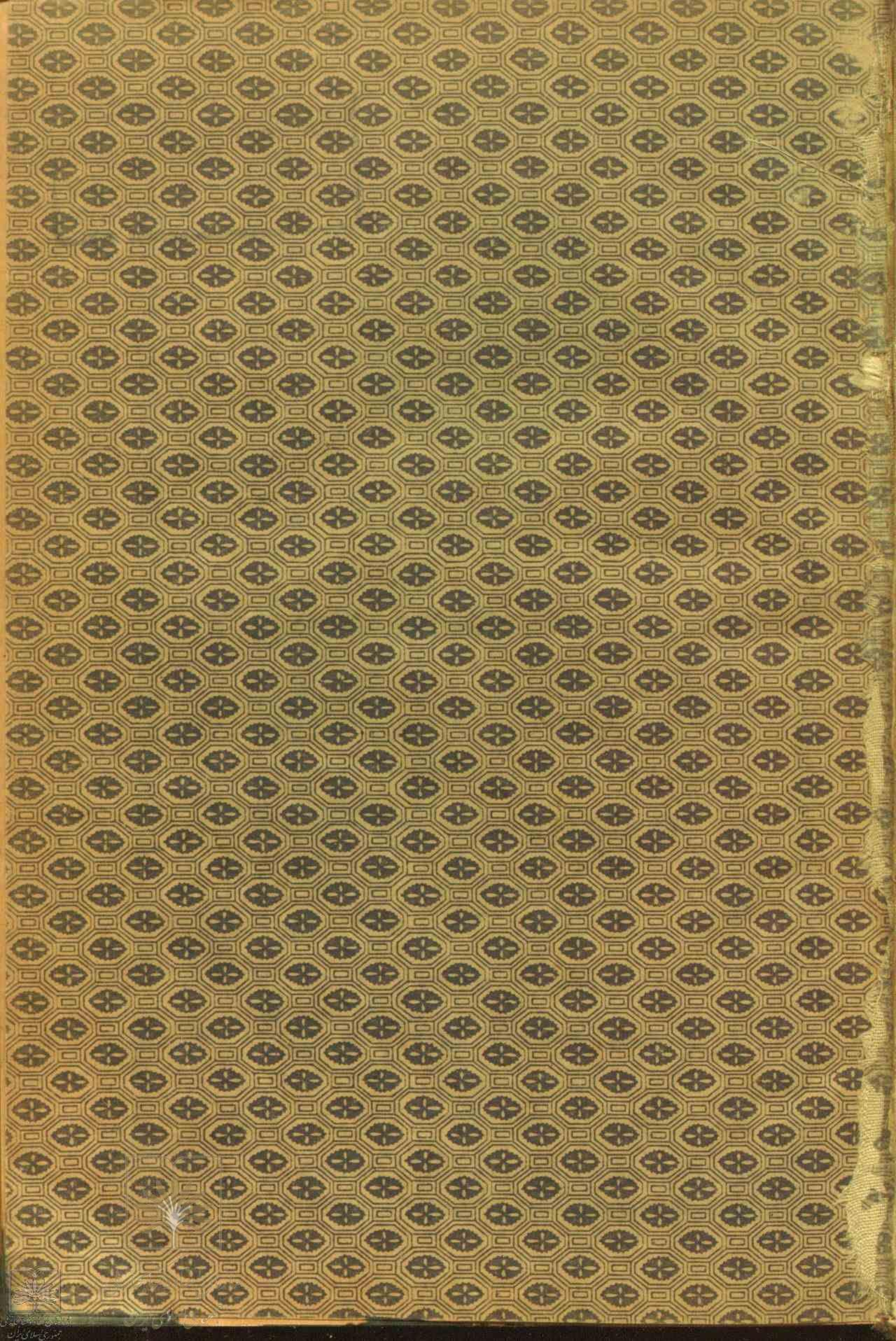
(تألیف)

حضرت مستطاب ثقة الاسلام عماد الاعلام

آقای حاج میرزا حسن الطه

(تألیف)

(حضرت مستطاب ثقة الاسلام عماد الاعلام)

(آقای حاج میرزا حسن آل طه :)

(الشهیر باشرف الواعظین)

(حق طبع محفوظ)

(بخط طاهر خوشنویس تبریزی)

(مخصوص جناب مؤلف)

(باچاپ افست آقای حاج محمد علی علمی)

تهران ایران

تاریخ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۳

الحمد لله الذي رفع مدارج العلماء وجعلهم ورثة الانبياء وجعل مدادهم افضل من دماء الشهداء والصلوة
والسلام على افضل الانبياء واكمل السفراء نبينا محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله الغر الكرام الاتقياء ما دامت
الارض والسماء **اما بعد** فلما كان الدخول في حزب رواة اخبارهم والفاحصين عن آثارهم من اهم ما
يعتني به السليم وذو العقل الفهيم فمثل هذا الرجل منهم كما في حديث المحاسن وغيره وكان منهم سيدنا السند
والحبر المعتمد ذو الفضائل الجمة والاخلاق الفاضلة نصير الاسلام والمسلمين مروج الملة والدين سالك
مسالك اليقين زبدة السادات المنتجبين فخر آل يس الآقا ميرزا حسن الملقب باشرف الواعظين في الرائين
حفظه الله تعالى من كل ما يشين ابن السيد الاجل الامجد عمدة العلماء الاعلام وزبدة الفقهاء الكرام مولينا
المعتمد السيد محمد اليزدي الحائري مد ظله العالي ورغب في ان يجاز في رواية ما في الكتب المعتبرة والصحف المكرمة
فاجازه العبد الذليل تراب نعال الفقهاء والمحدثين ان يروي عنه ما في الكتب الرائجة وغيرها في كل فن من
العامة والخاصة فان لي طرقا كثيرة الى جميعها الاماثل عن مشايخنا وفقهائنا ومحدثينا كما بسطته في
رسالة ذخيرة المعاد لافلاذ الاكباد فمن طرقي التي اجزته سلمه الله تعالى بها وبحق اجازتي عن مشايخي الكرام
قدس الله اسرارهم عن العالم الحبر القمقام ثقة الاسلام الواصل الى رحمة الله المنان المنعام الحاج الآميرزا
محمد حسين النوري الطبرسي نور الله مضجعه ابن العالم الجليل الاميرزا محمد تقي صاحب لآلي العباد في شرح الارشاد
عن الشيخ الافخم الاكبر الاعظم المحقق الثالث الشيخ مرتضى بن محمد امين الانصاري ره عن السيد صدر
الدين محمد العاملي الاصفهاني النجفي عن ابيه السيد صالح عن ابيه السيد محمد بن السيد زين العابدين
عن الشيخ محمد بن الحسن الحر العاملي صاحب الوسائل عن العلامة محمد باقر السمي المجلسي عن مشايخه المودعة
في اجازات بحار الانوار واول اربعينه وبها يتصل السند الى كتب المشايخ الثلاثة وغيرهم ومنهم بطرقهم
في الكتب الاربعة وفيها سندهم الى الائمة المعصومين ومنهم الى جدهم الرسول المعظم والنبي المكرم صلى الله
عليه وآله وسلم ومنه بتوسط جبرئيل وميكائيل واسرافيل واللوح والقلم الى الله عز وجل خالق العالم ٭
اذا شئت ان ترضى لنفسك مذهبا ٭ ينجيك يوم الحشر من لهب النار ٭ فدع عنك قول الشافعي ومالك
ونعمان والمروي عن كعب الاحبار ٭ وخذ باناس قولهم وحديثهم ٭ روى جدنا عن جبرئيل عن الباري
واما كتب العامة عن الصحاح الستة وهي البخاري ومسلم وترمذي والنسائي وابن ماجة القزويني وسنن ابي
داود السجستاني على المشهور بين العامة والجوامع الكبار مثل جامع الاصول للجزري والجمع بين الصحاح للعبدري
المنسوب الى عبد الدار والجمع بين الصحيحين للحميدي ومشكاة المصابيح للتبريزي وغير ذلك من كتبهم نرويها في كل

فی باسانیدنا الی العلامة الحلی باسانیده واسانیدنا الی الشیخ البهائی والی صاحب الحدائق بطرقه المودعة فی لؤلؤة البحرین له وباسانیدنا الی ابن بطریق الحلی باسانیده المودعة فی کتاب العمدة و فی خصائصه وباسانیده الی صاحب المناقب ابن شهراشوب باسانیده المودعة فی اول المناقب و کذلک تفاسیرهم و لیسلّمه الله الاجازة فی نقله عن مصنفاتی ومؤلفاتی فی کل باب الله الموفق للصواب و

اعتذر الی سیدنا المعظم المقدم الیه الاشارة فی الاختصار لضیق المجال

والتمس منه الدعاء فی کل حال کتبه بیده الجانیة الداثرة

عبده و داعیه الخاسر ابن المولی محمد حسن

محمد باقر المدعو بمجتهد

نزیل بلدة البرجند

فی هیجدهم شهر رجب المرجب سنة ١٣٤٠ حامداً مصلیاً مسلماً

(صورت تقریظ حجة الاسلام آقای حاج شیخ محمد هاشم مدرس قزوینی مدظله العالی)

(بسم الله الرحمن الرحیم)

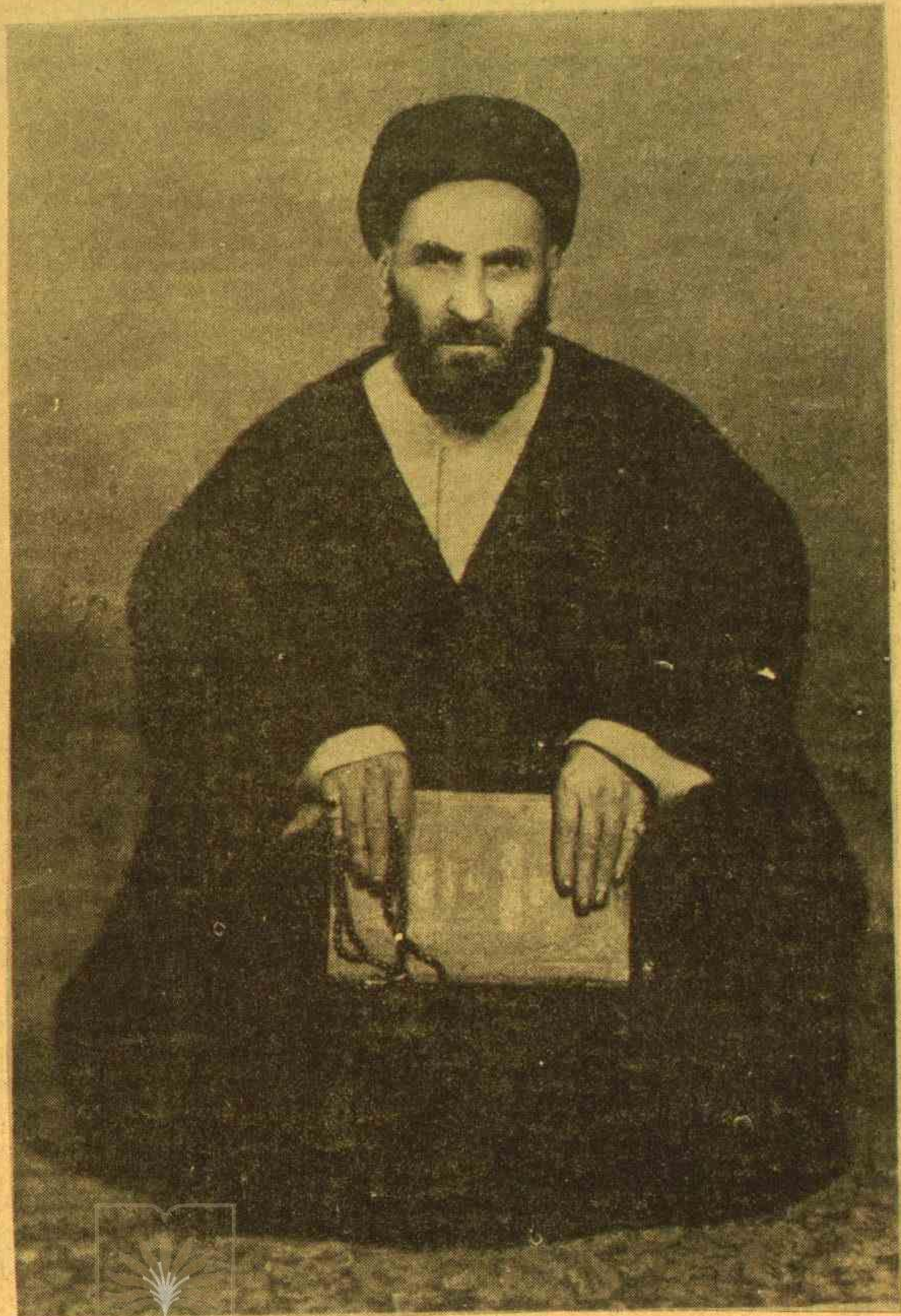
الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله الطاهرین واللعن علی اعدائهم اجمعین (اما بعد) مجلدات خمسه جواهر العبقریه که از رشحات فیض آثار حضرت مستطاب رکن الدین ثقة الاسلام محدث کبیر و مورخ خبیر و متتبع ماهر بصیر و ثقه شهیر آقا سید حسن الملقب باشرف الواعظین کما هو کذلک دامت افاداته وکثر الله فی المسلمین امثاله میباشد مؤلفیست کثیر الفائده که در باب خود بی نظیر و ابتکاریست که در جمع و تألیف و تنظیم و تحقیق و تدقیق آن مدتی بس طویل از عمر گرانمایه خود را صرف نموده اند الحق شایسته هر گونه تقدیر و تمجید است بر عموم متمکنین از مسلمین است که در طبع و نشر آن اقدام و کوشش نمایند تا قاطبه مسلمین از هر طبقه از اعالی و ادانی از مطالب متنوعه لطیفه و دقایق شریفه آن مستفید شوند چه قدر سزاوار و نیکو است که دانشمندان حوزه علمیه ادام الله برکاتهم افادات نامه بجناب ایشان نموده بتألیفات مبارکات نه خود حوزه تشیع بلکه قاطبه مسلمین را از گرداب جهل نجات بخشند و عالم انسانیت را بنشر معارف قرآن مجید احکام قویم فرقان حمید حیات نوینی دهند اللهم انت الذی تجزی المحسنین اجز سیدنا المؤلف المجاهد عن الاسلام والمسلمین خیر الجزاء.

الاحقر محمد هاشم مدرس قزوینی در لیله جمعه غره شهر محرم الحرام ١٣٧٣

(تمثال مؤلف)

حضرت مستطاب ثقة الاسلام و عماد الاعلام آقای حاج میرزا حسن آل طه الشهیر باشرف الواعظین

(مد ظله العالی)

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله علی جزیل نعمائه وجمیل آلائه
وصلواته وتحیاته علی محمد وآله السابقین فی عوالمه
بر ناظرین این کتاب شریف مخفی نماناد که مطالعه کتب اخبار
ومواعظ مأثوره از اهلبیت عصمت علیهم الصلوة والسلام در
تأثیر قلوب مستعده از مطالب مجربه قطعیه است وباینجهت
علمای اعلام محدثین عظام علی اختلاف مراتبهم تصانیف متمتعه
در سنین متمادیه جمع آوری فرموده‌اند جزاهم الله عن الاسلام واهله خیر الجزاء وجمع
کتابیکه محتوی بر جوامع نصایح ومواعظ لطایف وتفاسیر آیات کریمه وتراجم آثار نبویه و
غرر کلمات مرویه از معادن وحی الهیه در این اوقات بنظر بزرگان علمای اعلام رسیده مجلدات خمسه
جواهر العددیه که از تصانیف حضرت فخر المحدثین وسند الواعظین ابو المکارم سیدنا الاجل
آقای حاج میرزا حسن آل طه المدعو باشرف الواعظین ادام الله تعالی ایام افاضاته
میباشد الحق کتابی است در فن خود قلیل النظیر چه آنکه باین سبک عجیب وطرز غریب
تا بحال مصنفی اختراع نکرده ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء سزاوار
است معارف پروران از این دائرة المعارف اسلامی و
موائد ایمانی قدردانی فرموده وآنانکه شرکت در طبع آن نموده‌اند
افتخار نموده که آثار باقیه خالده برای فوز بعنایات باقیه جهة
خود گذارده‌اند فان الله لا اله الا هو لا یضیع اجر
المحسنین وصلی الله علی محمد وآله الطیبین الطاهرین المعصومین

نمقه بخطه بانه خادم العلماء الشیخ حسین المشهدی الشهیر
بمقدس حشره الله مع من احب
فی شهر صفر
۱۳۷۳

جزء اول از مجلد اول کتاب جواهر العدديه مولفه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواحد الأحد الفرد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد الباقي بعد كل احد الى غير نهاية ولا امد له الكبرياء والعظمة والبهاء والعزة لا تحيط به الأوهام ولا تحويه الأقطار ولا تدركه الابصار وهو اللطيف الخبير احمده على الائه واشكره على نعمائه حمد من افرده بالحمد وشكر من رجا بالشكر منه المزيد واستهديه من القول والعمل ما يقربني منه ويرضيه والصلوة والسلام على محمد عبده النجيب ورسوله الأمين الحبيب الذي اصطفاه لرسالته داعياً خلقه الى عبادته فصدع بامره وجاهد في سبيله وعبده حتى اتاه اليقين وعلى آله الطيبين الطاهرين المعصومين الى يوم الدين

وبعد چنين گويد محتاج برحمت ايزدی حسن بن محمد الحسينی الحائری اليزدی كه اين مجلد اول است از ده مجلد كتاب جواهر العدديه و اين مجلد مشتمل بر سه جزء است جزء اول متضمن يكصد و شصت و سه مقاله است موافق اعداد حسن آل طه مؤلف اين كتاب پربها كه هر مقاله مصدر است بعدد يك با شرح و تفصيل و جزء دوم مشتمل بر يكصد و سی و هفت مقاله است موافق اعداد محمد آل طه كه اسم والد ماجد مؤلف است كه هر مقاله متضمن لفظ يك و عدد يك است بطور اجمال و اختصار و جزء سيم مشتمل بر نهصد و هفده بيت شعر است كه بضميمهٔ اشعاريكه در بين بيان مقالات ذكر شده است يكهزار و يكصد و شصت و سه بيت ميشود در معارف و اخلاق و آداب و نصايح كه در هر فرد يا رباعی يا زياده از رباعی عدد يك

ذکر شده است وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب حسبنا الله ونعم الوکیل نعم المولیٰ ونعم النصیر ۰

(مقالۂ اول :)

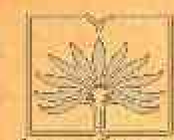
(تفسیر کریمۂ وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ) بدانکه در بیست و دو موضع از قرآن حق سبحانه و تعالی وحدانیت خود را بلفظ واحد ذکر فرموده است (۱) سورۂ بقره (آیۂ ۱۲۷) اِلٰهًا وَّاحِدًا وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ (۲) ایضاً سورۂ بقره (آیۂ ۱۵۸) وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ (۳) سورۂ نساء (آیۂ ۱۶۹) اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ سُبْحٰنَهٗ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَلَدٌ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ (۴) سورۂ مائدہ (آیۂ ۷۷) وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اِلٰهٌ وَّاحِدٌ (۵) سورۂ انعام (آیۂ ۱۹) قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّاِنَّنِيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ (۶) سورۂ توبه (آیۂ ۳۱) وَمَا اُمِرُوْٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوْٓا اِلٰهًا وَّاحِدًا لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحٰنَهٗ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ (۷) سورۂ یوسف (آیۂ ۳۹) ءَاَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۸) سورۂ رعد (آیۂ ۱۷) قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَّهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۹) سورۂ ابرهیم (آیۂ ۴۹) يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (۱۰) ایضاً سورۂ ابرهیم (آیۂ ۵۲) اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ (۱۱) سورۂ نحل (آیۂ ۲۳) اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوْبُهُمْ مُّنْكِرَةٌ وَّهُمْ مُّسْتَكْبِرُوْنَ (۱۲) ایضاً سورۂ نحل (آیۂ ۵۳) وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوْٓا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ (۱۳) سورۂ کهف (آیۂ ۱۱۰) اِنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا (۱۴) سورۂ انبیاء (آیۂ ۱۰۸) قُلْ اِنَّمَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ (۱۵) سورۂ حج (آیۂ ۳۵) فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَلَهٗٓ اَسْلِمُوْا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِيْنَ (۱۶) سورۂ عنکبوت (آیۂ ۴۵) وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ (۱۷) سورۂ صافات (آیۂ ۴) اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ (۱۸) سورۂ صاد (آیۂ ۴) اَجَعَلَ

اَلاٰلِهَةَ اِلٰهاً وَّاحِداً اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ عُجَابٌ (۱۹) سورهٔ صاد (آیه ۶۵) قُلْ اِنَّمَا اَنَا مُنْذِرٌ وَّ مَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۲۰) سورهٔ زمر (آیه ۴) سُبْحَانَهٗ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۲۱) سورهٔ مؤمن (آیه ۱۶) لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (۲۲) سورهٔ فصلت (آیه ۵) قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحٰى اِلَیَّ اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا اِلَيْهِ

و در بسیاری از ادعیه ماثوره از ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین واحدُ یا واحد در ضمن اسماء الله ذکر شده است و در مجلد اول کتاب منهج الصادقین در تفسیر آیهٔ دوم از آیات مذکوره گوید و خدای شما ای عامهٔ خلائق مستحق آنستکه عبادت او کنید معبودیست یکتا که هیچ شریکی در ذات و صفات ندارد و هیچ معبودی نیست مستحق عبادت مگر او که احد است در ذات و واحد است در صفات و نیز آورده که وحدانیت حقتعالی بر چهار وجه است یکی آنکه مثلی و کفوی ندارد دوم آنکه متفرد است در الهیت و استحقاق عبادت سیم تجزیه و تبعیض بروی روا نیست چهارم در قدمیت و ذات و صفات متفرد است آورده اند که چون حقسبحانه و تعالی ذکر وحدانیت خود فرمود و مشرکین از این تعجب کرده و گفتند یا محمد صلی الله علیه واله کیف یسع الناس الهاً واحداً چگونه همه مردمان عالم را یک خدا کافی است امروز در گرد کعبه سیصد و شصت بت است اهل آنرا کافی نیست و چنانکه باید نمیتوانند مهمی سازند و اگر تو در این دعوی صادقی آیتی آور که مصدق قول تو باشد تا ما تصدیق قول تو نمائیم و بروایت دیگر مشرکین گفتند که آیت موسی ید بیضا و شکافتن دریا و قلب عصا بود و نصاری برآنند که آیت عیسی ابراء اکمه و ابرص و احیاء موتی بود تو نیز از خدای خود بخواه تا کوه صفا را منقلب سازد بطلا تا بوحدانیت او ایمان آوریم پس حقتعالی آیتی آورد که منطوی است بر هفت دلیل بر وحدانیت او سبحانه و تعالی وهی قوله اِنَّ فِی خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَّتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُونَ بدرستیکه در آفریدن آسمانها که خیمه ایست

بی ستون برافراشته و بی علاقه معلّق بداشته و در آفریدن زمین که بساطی است مبسوط و مهادی
است مضبوط و در آمدن و رفتن شب و روز بر سبیل تعاقب و کشتیهای گرانبار که میرود در دریا
بانچه نفع رساند بمردمان از محمولات آن و میتوان بود که ما مصدریه باشد یعنی بنفع رسانیدن
آن بمردمان و آنچه فرو فرستاد خدای از آسمان یا از جهت علوّ از آب باران پس زنده ساخت و
تازه گردانید بآن زمین را از نباتات بعد از مردگی و پژمردگی آن و آنچه پراکنده نموده در زمین از
هر جنبنده چون بهائم و سباع و وحوش و غیر آن و گردیدن بادهای متنوعه از قبول و دبور و جنوب
و شمال در هر جهتی که محل هبوب آنست و یا در تقلب احوال آن از حرارت و برودت و ابر رام گردانیده شده
میان آسمان و زمین که پائین نمی افتد و از هم منفصل و منقطع نمیگردد با اینکه طبع آن مقتضی یکی از آن دو است
بدرستیکه در جمیع این امور سبعه هر آینه علامت و نشانهاست از صنایع و عجائب حکمت و بدائع فطرت
بر وجود حضرت عزت و قدرت و علم و وحدانیت او سبحانه و تعالی مر گروهی را که خردمند باشند و نظر
تفکر و تأمل در آن گمارند ، از حضرت رسالت صلّی الله علیه و آله مرویست وَیْلٌ لِمَنْ قَرَءَ هٰذِهِ الآیَةَ فَمَجَّ
بِهَا وای بر کسیکه این آیه را بخواند پس بیندازد آنرا از ذهن خود یعنی در آن تفکر و تأمل نکند و گفته اند که
این آیهٔ شریفه دلالت میکند بر وجود و وحدانیت حقتعالی از وجوه کثیره که شرح آن مفصلاً موجب اطناب
است و مجمل آن اینست که اشیاء مذکوره که هر یک بر وجه خاص و وضع مخصوص موجود شده اند از امور ممکنه
است که بر غیر این وضع و شکل خلق میشدند مثلاً سماوات یا بعضی از آن متحرک نشوند مانند زمین یا تحرک
آن بعکس حرکات آن باشد بروجهی که منطقهٔ دائره مارّه شود بقطبین و یا سماوات را اصلاً اوج و حضیض
نباشد و یا بر این وجه خاص که هست نباشد پس موجود شدن آنها بدین کیفیت خاص و وضع مخصوص با
تساوی اجزاء آن ناچار موجد قادر علیمی بوده است که ایجاد آن کرده بر نهجی که حکمت او مستدعی آنست
و مشیت او مقتضی آن و او متعالی است از معارضهٔ غیر او زیراکه اگر با او اِلٰه دیگری بود که قادر باشد بر
آنچه که او بر آن قدرت دارد پس اگر ارادهٔ هر دو میبود بفعل خاص اجتماع مؤثرین بر اثر واحد لازم میآمد
و اگر ارادهٔ یکی تعلق میگرفت بر آن دون ارادهٔ دیگری ترجیح فاعل بدون مرجح لازم میآمد و عجز دیگری که منافی

الهیت است و اگر اختلاف میانهٔ هردو واقع میشد تمانع و تطارد لازم میآمد و عجز هردو و این نیز منافی الوهیت است و موجب اختلال نظام عالم کما اشار الیه بقوله لَوْ کانَ فِیهِما آلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتا ، و در مجلد سیم آنکتاب در تفسیر سورهٔ اخلاص از ابن عباس نقل نموده که او گفته است واحد لیس کمثله شیٔ و بعضی گفته اند واحدٌ فی الالهیة والقدم و گویند که احد است در صفت ذات یعنی در وجوب صفات خود هیچکس شریک او نیست چه او واجب الوجود بالذات است و عالم و قادر و حی است بحسب ذات و غیر او متصف باین نیست و واحد است در افعال یعنی همهٔ افعال او محض احسان است و مشوب بجر نفع و دفع ضرر نیست بخلاف افعال غیر او پس این صفت مختص بوحدت باشد و بعضی گفته اند هُوَ اَحَدِیٌّ بالذات ای لا ترکیب فیه و واحدٌ بالصفات ای لا مشارک له فی الصفات انتهی و نیز در اثبات واحدیت واجب الوجود بالذات یعنی در نفی شریک بر سبیل اجمال گفته اند که دو واجب الوجود بالذات نمیتواند بود که دو تا باشد یا زیاده بر دو بواسطهٔ آنکه اگر دو تا باشد هرآینه معنی واجب الوجود مشترک خواهد بود میان هردو پس حال خالی از این نیست که عین ذات هردو خواهد بود یا جزء ذات هردو یا عارض ذات هردو نمیتواند بود که عین ذات هردو باشد از جهت اینکه حال خالی از این نیست که چیزی با وضم شده است که دو تا شده است یا ضم نشده است اگر ضم نشده است پس دو تا نخواهد بود بلکه همان یک معنی خواهد بود و این خلاف فرض است و اگر ضم شده است پس هر یک از اینها محتاج خواهد بود بآن امر مشترک و یا چیزیکه ضم شده است پس واجب الوجود بالذات نخواهد بود و این خلاف فرض است و نمیتواند بود که جزء ذات هردو باشد از جهت اینکه اگر جزء ذات هردو باشد هرآینه مرکب خواهد بود از آن پس واجب الوجود نخواهد بود و آن خلاف فرض است و نمیتواند بود که عارض باشد بواسطهٔ آنکه هرگاه آندو ذات را ملاحظه کنیم بی آن عارض موصوف بوجوب وجود خود نخواهد بود پس در وجوب وجود محتاج خواهد بود بآن امر عارض پس هیچیک واجب الوجود بالذات نخواهند بود بلکه واجب الوجود بآن امر عارض خواهند بود و این خلاف فرض است . و شیخ صدوق قدس سره در کتاب توحید باسناد خود از مقدم بن شریح بن هانی از پدرش روایت نموده است : انّ اعرابیاً قام یوم الجمل الی امیر المؤمنین

صلوات الله علیه فقال یا امیر المؤمنین اتقول ان الله واحد فحمل الناس الیه وقالوا یا اعرابی اما تری ما فیه امیر المؤمنین من تقسیم القلب فقال امیر المؤمنین دعوه فان الذی یریده هو الذی نریده من القوم ثم قال یا اعرابی ان القول فی ان الله واحد علی اربعة اقسام فوجهان منها لا یجوز علی الله عز وجل ووجهان یثبتان فیه فاما اللذان لا یجوز فقول القائل واحد یقصد به باب الاعداد فهذا ما لا یجوز لان ما لا ثانی له لا یدخل فی باب الاعداد اما تری انه کفر من قال ثالث ثلثة وقول القائل هو واحد الناس یرید به النوع من الجنس فهذا ما لا یجوز علیه لانه تشبیه وجل ربنا من ذلک وتعالی واما الوجهان اللذان یثبتان فیه فقول القائل هو واحد لیس له فی الاشیاء شبیه کذلک ربنا وقول القائل انه عز وجل احدی المعنی یعنی به انه لا ینقسم فی وجود ولا عقل ولا وهم کذلک ربنا عز وجل ومولانا محمد محسن فیض قدس سره در فصل اول از باب دوم کتاب علم الیقین نیز این حدیث را از کتاب توحید نقل نموده ودر ذیل آن فرموده : قال بعض العلماء المتفرد بالوجود هو الله سبحانه اذ لیس موجود معه سواه فان ما سواه اثر من آثار قدرته لا قوام له بذاته بل هو قائم به فلم یکن موجود معه لان المعیة توجب المساوات فی المرتبة والمساوات فی الرتبة نقصان فی الکمال بل الکمال لمن لا نظیر له فی رتبته وکما ان اشراق نور الشمس فی اقطار الآفاق لیس نقصا فی الشمس بل هو من جملة کماله وانما نقصان الشمس بوجود شمس اخری تساویها فی الرتبة وکذلک وجود کلها فی العالم یرجع الی اشراق انوار القدرة فیکون تابعا فاذا معنی الربوبیة التفرد بالوجود وهو کمال .

(مقالهٔ دویم :)

(تفسیر کریمهٔ لَن نَصبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ) قال الله تعالی فی سورة البقرة (آیهٔ ۶۱) وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ مِن بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ در تفسیر منهج الصادقین آورده که چون بنی اسرائیل مأمور شدند بمجادلهٔ عمالقه موسی بن عمران علیه السلام با ایشان

فرمود به بیت المقدس روید با عمالقه حرب نمائید ایشان در جواب گفتند اِذْهَبْ اَنْتَ وَ رَبُّكَ فَقَاتِلا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ تو و خدای تو بروید با ایشان مقاتله نمائید ما اینجا نشستگانیم و بآنجا نخواهیم رفت پس حقتعالی غضب نمود بر ایشان و ایشانرا از دخول شهر و ساکن شدن در خانه های خود منع نمود و فرمود دخول شما در شهر حرامست بر شما تا مدت چهل سال کما قال : فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْاَرْضِ پس در اینمدت خداوند ایشانرا در تیه که بیابانی بمسافت پنج فرسخ و بروایتی شش فرسخ بود هموار که اصلاً در آن کوه و سایبانی نبود سرگردان نمود که از گرما و تاب آفتاب متاذی میشدند و خیمه نداشتند که بآن ملحق شوند و هرگاه از موضع خود حرکت مینمودند از صبح تا شب راه میرفتند چون نگاه میکردند در همان موضع بودند که از آن ارتحال نموده بودند و چون از تاب آفتاب بی تاب شدند بتضرع و زاری از حضرت موسی استدعا نمودند تا از خدای خواهش نماید که ایشانرا در آن بیابان سایبانی کرامت فرماید که ایشانرا از حرارت آفتاب نگهدارد پس حقتعالی بدعای حضرت موسی علیه السلام ابر سفیدی که نمیبارید و نسیم و باد خنکی از آن میامد بر سر ایشان بداشت و چون در زیر آن ابر استراحت یافتند گفتند ای موسی از گرما آسایش یافتیم اما طعام نداریم که بآن سد جوع نمائیم پس حقتعالی امر فرمود تا بجای باران ترنجبین و مرغ سمان بر ایشان باراند کما اخبر عنه بقوله : وَ ظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوٰى و سایبان ساختیم بر شما ابر را تا از حرارت آفتاب متضرر نشوید و فرو فرستادیم شما را در آن تیه ترنجبین و مرغی بر شکل سمان و آن طائری است در طرف یمن که از گنجشک بزرگتر و از کبوتر خردتر و در بعضی از تفاسیر مسطور است که آنمرغها بر شاخهای گیاه نشسته و انواع نغمات خوش و اصوات دلکش از ایشان بظهور رسیده پس بادی بر ایشان وزیده پر و بال آنهارا بریخت پس آنها بر زمین افتادند در حالتیکه پاک و پاکیزه بریان شده بی پر و بیخون و استخوان بودند بنی اسرائیل آنهارا برمیداشتند با ترنجبین میامیختند و میخوردند و از بعضی مفسرین روایتست که من بمعنی انگبین است و نزد زجاج آن چیزی بود که حقتعالی بفرستادن آن بر ایشان منت نهاد ، و مقاتل گفته است که سلوی مرغی بود سرخ که از نماز شام تا صبح بر ایشان میبارید و اصح آنست که من ترنجبین است و سلوی مرغ سمانی و از انوار نقل نموده که حقتعالی ابر را فرمان داد

که از اول طلوع فجر تا طلوع آفتاب مثل برف ترنجبین بر ایشان میبارید و باد جنوب را امر فرمود تا مرغ سمانی را برای ایشان بریان ساخت و هر یک از بنی اسرائیل بقدر کفایت ذبح آن میکردند و در شب عمودی از نور مانند چراغ برای ایشان مقرر فرمود تا در روشنی آن سیر کنند و در آن مدت جامهای ایشان چرکین و کهنه نشد و اگر ایشانرا مولودی آمدی برای او لباسی بود بر قد و قامت و از حضرت صادق علیه السلام مرویست که من از اول فجر تا طلوع آفتاب نازل میشد و هر که در آن وقت در خواب بود نصیب او از آن نازل نمیشد فلهذا مکروه است خواب کردن در آن وقت و نیز در آن کتاب آورده که در روز آدینه بقدر دو روز من و سلوی بر ایشان میبارید بجهت اینکه روز شنبه اصلاً نمیبارید و حقتعالی بر ایشان شرط کرده بود که زیاده از مقدار کفایت از آن برندارند مگر در روز جمعه که از برای روز شنبه بردارند و اگر خلاف این کنند و زیاده از قدر کفایت بردارند آنرا از ایشان منقطع گرداند ایشان بشرط وفا نکرده در اخذ آن اسراف نمودند و از آن ذخیره ساختند حقتعالی آن نعمت را از ایشان باز گرفت و آنچه ذخیره کرده بودند تباه گردانید و کفران دیگر ایشان آنکه بازوال آن نعمت طلب چیزهائی کردند که اخس اطعمه اند چنانکه حقتعالی فرموده : وَاِذْ قُلْتُمْ یَا مُوسٰی لَنْ نَصْبِرَ عَلٰی طَعَامٍ وَاحِدٍ و یاد کنید ای بنی اسرائیل زمانیرا که گفتید ای موسی هرگز صبر نمائیم ما بر طعام یگانه یعنی بر یک طعام و مراد ایشان از طعام واحد من و سلوی بود و این اگرچه دو طعام بود امّا چون بنی اسرائیل هر دو را در هم سرشته یکی میکردند از اینجهت آن طعام را واحد گفتند و یا وحدت آن بجهت عدم اختلاف و تبدیل آن بود و یا اینکه مراد بآن نوع واحد باشد چه این هر دو طعام اهل تلذذ و اترف بود و ایشان اهل زراعت و کشت بودند و مرغوب ایشان طعامی بود که موافق طبیعت ایشان باشد پس بجهت این از طعام اهل تلذذ و تنعم رغبت گردانیده گفتند ما باین طعام صبر نمیکنیم فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ یُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ پس بخوان از برای ما پروردگار خود را تا بیرون آورد و موجود سازد برای ما از آنچیزیکه میرویاند زمین مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا از سبزیها و تره های زمین و از خیار بادرنگ او و از سیر و عدس و پیاز آن قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِی هُوَ اَدْنٰی بِالَّذِی هُوَ خَیْرٌ حضرت موسیٰ از روی انکار و تعجب بایشان فرمود آیا بدل میکنید آنچیز را که بحسب واقع فروتر و زبونتر است

بآنچیزیکه آن بهتر و نیکوتر است چون ترنجبین و گوشت مرغ در لذت و نفع و عدم سعی اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاۤؤُا بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ فرود آیند در شهری از شهرهای مقدسه و هبوط بمعنی انحدار است کما یقال هبط الوادی اذا نزل به و مصر بمعنی شهر عظیم است یعنی فرود آیید بشهر مصر که شهر فرعون است پس بدرستیکه در آنشهر مر شما راست آنچه خواسته اید از انواع بقول و زده شد یعنی لازم گشت یا احاطه کرده شد بر ایشان بجهت جزای کفران نعمت و عدم رضا بقسمت مذلت و خواری و بیمقداری بجزیه دادن و بر ایشان وضع کرده شد درویشی و بیچارگی یا بر سبیل حقیقت یا بر وجه تکلف یا بمعنی که هرچه توانگر باشد خود را در زی محتاج و بینوائی بخلق بنماید از خوف اینکه مبادا جزیه را بر ایشان مضاعف نمایند و ضرب ذلت ماخوذ است از ضربت القبة علیه اذا احیطت به و یا ماخوذ از ضرب الطین علی الحائط اذا الصق به یعنی مانند قبه که احاطه نماید بر کسی یا مانند گل که بر دیوار ملصق شود مذلت و مسکنت بر ایشان احاطه کرده شد و لاصق و لازم گشت و بازگشتند بخشمی از خدا یعنی سزاوار خشم خدا گشتند و گفته اند که اصل بوء مکافات است یعنی مکافات شدند بغضب خدا . انتهی ملفقا من التفاسیر . ✻

(توضیح) (عملیقا) و (عملاقا) هردو بالکسر اسم لاوزم بن ارم بن سام بن نوح است عمالیق و عمالقه گروهی از اولاد عملیق بودند که در بلاد منتشر شدند منتخ . ✻ و در مجمع البحرین گفته است : العمالقة الجبابرة الذی کانوا بالشام من بقیة قوم عاد . (قِثّاء) بالفتح والکسر و تشدید ثاء، خیار دراز که از درازی و باریکی کاهی خم میشود و قِثّه خیار کوچک که آنرا خیار بادرنگ گویند منتخب نیرف بالفتح تازگی از نعمت و آسایش . ✻

(مقالهٔ سوم :)

(تفسیر کریمهٔ كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً) قال الله تعالی فی سورة البقرة (آیهٔ ۲۰۹) كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ بودند همه مردمان گروهی یگانه یعنی همه متفق بودند بر مذهب حق و از زمان آدم و ادریس علیهما السلام بود تا بعد از طوفان یا همه متفق بودند در کفر و جهالت و آن اول بعثت ادریس بود یا نوح پس اختلاف کردند میان یکدیگر پس برانگیخت خدا پیغمبرانرا در حالتیکه ایشان مژده دهندگان

بودند اهل طاعت را بثواب و بیم دهندگان بودند ارباب معصیت را بعقاب و نازل گردانید بر ایشان
کتابها که احکام و شرایع در آنها مبین بود و آنکتابها متلبس بودند براستی و درستی تا حکم نماید بوسیله
پیغمبران و کتابها ویا آن پیغمبر مبعوث ویا کتاب حکم نماید میان مردمان در چیزیکه اختلاف کردند
مردمان در آن ویا در چیزیکه متلبس شده بود بر ایشان . از کعب الاحبار مرویست که حق سبحانه
و تعالی صد و بیست و چهار هزار پیغمبر بر خلق مبعوث نمود از جمله ایشان سیصد و سیزده مرسل
بودند و آنها که در قرآن مذکور شده اند بیست و هشت پیغمبرند ، و پنج نفر اولوا العزم بودند :
نوح و ابرٰهیم و موسٰی و عیسٰی و محمّد صلوات الله علیهم اجمعین و در سوره یونس
(آیه ۲۰) فرموده : وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ
رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ونبودند آدمیان مگر امتی یگانه یعنی همه موجود بودند بر
فطرت اسلام که کلّ مولود یولد علی الفطرة فابواه یهوّدانه وینصّرانه ویمجّسانه هر مولودی متولد
شود بفطرت اسلام و جز این نیست که پدر و مادر او را یهودی یا نصرانی یا مجوسی کنند ، ویا متفق
بودند در کیش آدم تا اینکه قابیل هابیل را کشت ، ویا متفق بودند بر حق تا بعد از طوفان نوح پس
اختلاف کردند یعنی بعضی کافر شدند و برخی بر ایمان خود باقی بماندند . و از ابن عباس روایت
است که میان آدم و نوح ده قرن بود و میان ایشان اختلاف واقع نشد تا بعد از طوفان ،
ویا معنی آنست که همه مردمان متفق بودند بر کفر در زمان ابراهیم خلیل علیه السلام پس مختلف گشتند
بسبب بعثت رسل یعنی بعضی ایمان آوردند و بعضی بر کفر اصرار ورزیدند ، ویا عرب در زمان فترة
بر ملت کفر بودند تا زمان بعثت خاتم انبیا صلی الله علیه و آله وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ
الآية واگر نبود سخنی که پیشی گرفته است از آفریدگار تو یعنی واگر این نبود که حکم ازل واقع شده
بتاخیر عذاب که فاصل و فارق باشد میان مختلفان تا روز قیامت که روز فصل و جزا است
هرآینه حکم میشد میان ایشان در آنچیزیکه ایشان در آن اختلاف میکنند یعنی عذاب نازل
میشد و مبطل هلاک میگشت و محق باقی میماند .

(مقالۂ چهارم :)

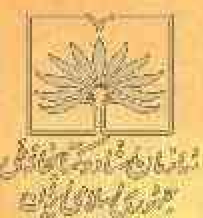
(تفسیر کریمہ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً) قال الله تعالىٰ فی سورة المائدة (س ۵)
(آیہ ۵۳) وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ اٰتٰكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ
اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ واگر خواستی خدا هرآینه میگردانید شمارا
یک امت و متفق بر یک ملت متحد در احکام حلال و حرام در جمیع اعصار بدون نسخ و تحویل ولکن
می آزماید شمارا در آنچه بشما داده است از شرایع مختلفه در هر عصر و زمان تا مطیع از عاصی ممتاز گردد
یعنی تا ظاهر شود که کدام یک از شما امتثال مینماید و اذعان میکند که اختلاف شرایع مقتضی حکمت
الهیه است و کدام یک از حق منحرف شده تصدیق بآن نمیکند و عمل بآن نمینماید و چون حال بر
این منوال است پس بشتابید و پیشی بگیرید بسوی خیرات که اتباع شرایع اسلام و امتثال اوامر ملک
علام است اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا الآیہ بسوی خداست بازگشت همه شما پس خبر خواهد نمود
شمارا در وقت جزا دادن بآنچه که در آن اختلاف میکنید از امور دین و شریعت یعنی هریک از محق
و مبطل و کامل و مقصر را جزا خواهد داد ، در این آیه دلالتست بر وجوب مبادرت بافعال خیر از
واجبات و آنکسیکه میگوید امر برای ندب است آنرا حمل میکند بر جمیع طاعات و هم در آیه تعلیل است
مرام باستباق خیرات و هم متضمن وعد و وعید است برای مبادرین در خیرات و مقصرین در آن
باینکه بدانند که بازگشت همه بسوی خداست و هریک بجزای خود خواهند رسید . انتهی ملفقا
من التفاسیر ۔

(مقالۂ پنجم :)

(تفسیر کریمہ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَّاحِدَةً) قال الله تعالىٰ فی سورة هود (س ۱۱) (آیہ ۱۲۰)
وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلَا يَزَالُوْنَ مُخْتَلِفِيْنَ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ
خَلَقَهُمْ واگر خواستی پروردگار تو هرآینه گردانیدی بجبر و قهر مردمان را یک گروه یعنی بر یک دین و آیین
ولیکن این منافی تکلیف است چه از شروط تکلیف اختیار است پس ایشان را اختیار داد تا بعضی باختیار

خود ایمان آوردند و برخی اختیار کفر کردند وَلَا یَزَالُونَ مُخْتَلِفِینَ اِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّکَ و همیشه اختلاف کنندگانند در حق و باطل چون یهود و نصاری و مجوس بجهة عدم تدبر در دلائل واضحه و حجج بینه مگر آنکس که رحم کرد پروردگار تو او را بلطف و توفیق تدبر و نظر در دلائل ها دیه مراد اهل ایمانند که اختلاف در اصول دین در میان ایشان نیست و گویند مراد اختلاف مردمانست در روزی که بعضی توانگرند و بعضی درویش مگر آنکس که حقسبحانه و تعالی او را قناعت دهد وَلِذٰلِکَ خَلَقَهُمْ و برای تمکین و اختیار که اختلاف از آن ناشی شده آفریده است ایشانرا تا ثواب دهد اختیار کننده حق را بجهت حسن اختیار او و معاقب سازد اهل باطل را بجهت سوء اختیار و یا اشاره است برحمت که در ضمن مفهوم میشود یعنی برای رحمت که آن فضل و احسان است آفریده است ایشانرا و یا اشاره است بکونهم اُمَّةً وَاحِدَةً مُجْتَمِعِینَ عَلَی الْاِیْمَانِ چه آنکه حقتعالی ایشانرا برای ایمان و طاعت آفریده است کما قال الله تعالی وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِیَعْبُدُونِ و در سوره نحل (سع، آیه ۵۹) فرموده وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَکُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰکِنْ یُضِلُّ مَنْ یَشَاءُ وَیَهْدِی مَنْ یَشَاءُ و اگر خواستی خدای یعنی اگر حکمت او تقاضا کردی هرآینه گردانیدی شما را یک گروه متفق بر وجه جبر و قهر ولکن فرو میگذارد در ضلالت و خذلان هر که را که میخواهد یعنی کسانی را که با وجود ظهور معجزات بینه و دلالات واضحه بجهت فرط عناد نظر در آن کرده اختیار ایمان نکنند حقتعالی ایشانرا فروگذارد و نظر لطف از ایشان بازگیرد وَیَهْدِی مَنْ یَشَاءُ و راه نماید بتوفیق و الطاف هر کرا خواهد یعنی کسانیکه در طریق استرشاد تأمل و تفکر در آیات الهی کنند حقتعالی ایشانرا توفیق هدایت کرامت فرماید و مثل اینست آیه کریمه وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَهُمْ عَلَی الْهُدٰی و در سوره شوری (آیه ۶) فرموده وَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰکِنْ یُدْخِلُ مَنْ یَشَاءُ فِی رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِیٍّ وَلَا نَصِیرٍ و اگر خدا خواستی بر سبیل قهر و جبر همه مردم را گروه یکتا قرار دادی و برجاده هدایت گردانیدی ولکن در میآورد هر که را میخواهد از اهل توحید و عبادت در رحمت خود و ستمکاران یعنی اهل کفر و ضلالت را نیست دوستی که متولی کار ایشان گردد و یاری کننده که عذاب را از ایشان باز دارد

ومراد آنست که مشیت وحکمت او سبحانه تقاضای آن میکند که همه مردمانرا مکلف گرداند وبنای کار ایشان را بر اختیار نهد تا هر کس از روی اختیار باوامر ونواهی او انقیاد نماید مستحق بهشت شود وهر که طریق کفر وعناد را اختیار کند مستوجب دوزخ گردد، پس بنای ثواب وعقاب بر تکلیف است در زمان اختیار واین نظیر کریمهٔ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وهم نظیر قول او سبحانه وتعالی است وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا .

(مقالهٔ ششم :)

(إِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً) قال الله تعالى في سورة الأنبياء (س ۲۱) (آیهٔ ۹۲) إِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (۹۳) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ بدرستیکه ملت توحید ودین اسلام ملت وکیش شما است ای کافهٔ مردمان که واجب است بر همه شما استقامت بر آن در حالتیکه ملتی است یگانه یعنی اختلاف در آن نیست وانبیاء همه متفق الکلمه بوده‌اند در اصل توحید ومن پروردگار شماام پس پرستید مرا وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وبریدند وپاره پاره نمودند یهود ونصاری کار دین خود را درمیان خود یعنی فرق مختلفه شدند وهر فرقه مذهبی را برای خود منقطع ساختند آنرا اختیار کرده وتکفیر فرقهٔ دیگر نمودند کما قال الله تعالی وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ پس همهٔ آنفرق را ترساننده بقول خود كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ یعنی همه این فرق متحزبه بسوی ما بازمیگردند وما ایشانرا فراخور حال ایشان پاداش خواهیم داد .

وخلاصهٔ معنی آنستکه ای اهل اسلام ببینید عمل قبیح اهل کتاب وشناعت کار ایشانرا در دین خدا که امر دین خودرا منقطع ومتفرق ساختند وهر گروهی طریقه ومذهبی را اختیار کردند که برخلاف مذهب دیگری بود وحق سبحانه وتعالی همهٔ ایشانرا بجهة این جزاء وسزا خواهد داد . بدانکه تسمیهٔ ملت بامت بجهة آنست که امت در اصل لغت بمعنی جماعت است که بر مذهب واحد سلوک نمایند پس شریعت را بامت تسمیه نمودند بجهة اجتماع مردم بآن بر مقصد واحد که وصول بجنت است . ودر سورهٔ مؤمنین (س ۲۳) (آیهٔ ۵۴) فرموده : وَإِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (۵۵) فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ

بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (۵۶) فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ و بدرستیکه این ملت شما ای رسولان ملت یگانه است در عقاید دینیه و اصول شرایع و یا اینکه جماعت شما جماعت متحد و متفق هستید برایمان و توحید و یا اینکه معنی اینست که این جماعت و جماعتی که قبل از شما بودند همه یک امّت هستند یعنی همه بندگان منند و من آفریدگار شمام پس بترسید از من در مخالفت کلمهٔ توحید و در عصیان فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ پس منقطع ساختند اهل ملل امر دین خود را در میان یکدیگر پاره پاره یعنی آنرا ادیان مختلفه گردانیدند و یا اینکه متفرق و منحرف شدند در امر دین خود در حالتیکه فرقه فرقه و حزب حزب بودند ، و ابن زید گفته است که معنی آنست که هر یک دین خود را کتابی ساختند و نوشته وضع کردند و در آن حجت آوردند بر صحت دین خود و ابطال غیر آن و حسن گفته است که هر گروهی در امر دین خود کتابی اختیار کردند و کتاب غیر خود را واگذاشتند چون یهود که متمسک بتوریة شدند و بانجیل کافر شدند و نصاری تمسک بانجیل نمودند و توریة را فرو گذاشتند و هر دو بقرآن نگرویدند و آنرا قطع نظر نمودند كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ هر گروهی از این گروه مختلفه بآنچه نزد ایشان است از دین باطل شاد مانند و معتقدند که دین ایشان برحق است نه دین غیر ایشان فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ و چون ایشان بدون بینه و برهان محض تقلید و عناد و عصبیت جاهلیت تابع دین خود میباشند و استماع حجج بینه و براهین ساطعه بر حقیقت دین اسلام نمیکنند ، پس واگذار ایشانرا ای محمد (صلی الله علیه و آله) در گرداب غرقاب جهالت و ضلالت خود تا هنگامیکه کشته شوند در معرکهٔ قتال یا بمیرند .

(مقالهٔ هفتم :)

(تفسیر کریمهٔ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً) قال الله تعالى في سورة الزخرف (س ٤٣) (آیهٔ ٣٢) وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (٣٣) وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ حق سبحانه و تعالى در هوان دنیا و قلت مقدار آن میفرماید : و اگر کراهت آن نبودی که مردمان همه یک گروه مجتمع گردند برای ایثار کفر برایمان و اختیار دنیا بر آخرت هر آینه میگردانیدیم برای کسانیکه نمیگروند و کفر میورزند خانهاشان

ایشانرا یعنی میگردانیدیم برای خانهای کافران سقفها از نقره و نردبانها که بر بالاخانها برآیند و خود را ظاهر سازند وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا الآية وقرار میدادیم برای خانهای ایشان درها و سریرهای نقره و طلا که برآنها تکیه کنند یعنی چون دنیا در نزد ما قدر و قیمتی ندارد اگر نه کراهت آن بودی که مردم در طلب دنیا جمع شدندی و طبایع ایشان بر محبت آن مشغول شدی و از عبادت و فرمانبرداری باز ایستادندی و میل بکفر و ناسپاسی کردندی هر آینه در خانها و سقف خانها و سریرها و نردبانهای کافرانرا از نقره و طلا میساختیم یعنی اصل آنرا از نقرهٔ سفید و زخرفهٔ آنرا از زر سرخ میگردانیدیم و بدینمعنی است حدیث مشهور : لَوْ وَزَنَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى الْكَافِرَ مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ اگر دنیا نزد خدا بقدر بال پشه ای قدر میداشت هرگز یکشربت آبی بکافری ندادی . آیهٔ کریمه دال است بر لطف الهی بر بندگان و براینکه او سبحانه و تعالی متصدی امری نمیشود که موجب کفر و مفسده باشد .

(توضیح) زُخرف بالضم زر و هرچه آراسته و ابدار باشد و زخارف الدنیا آرایش آن و زخارف الارض گیاههای رنگارنگ آن است .

(مقالهٔ هشتم :)

(تفسیر کریمهٔ اَلَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ) قال الله تعالی فی سورة النساء (س ۴) (آیهٔ ۱) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ای گروه مردمان از اناث و ذکور و بنده و آزاد و فقیر و غنی بترسید از خشم و غضب و عذاب پروردگار خود در امتثال اوامر و اجتناب نواهی و یا بپرهیزید از معصیت خدا و مخالفت او بترک مأمور به و ارتکاب منهی عنه و یا اینکه بترسید از آنکه حق او را ضایع نمائید ، و اهل تحقیق گفته اند تقوی اجتناب است از هرچه ماسوای او است و بعضی دیگر از اکابر محققین گفته اند : التقوی کل التقوی من اذا قال قال لله ولم یقل لغیره اذا نوی نوی لله ولم ینو لغیره یعنی همه تقوی اینست که هرگاه بگوید بگوید برای خدا و برای غیر خدا نگوید و هرگاه عزم کند در دل بگیرد خدا را عزم کند و غیر او را در دل راه ندهد . اَلَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا

آنخدائیکه بمحض قدرت کامله آفرید شما را با وجود اختلاف الوان و اشکال و السنه از یکتن که آدم علیه السلام است و تانیث واحدة باعتبار لفظ نفس است که مؤنث سماعی است و آفرید از او جفت او را که حواء است . و در اخبار آمده که حقتعالی حوا را از باقی طینت آدم آفرید و قول اکثر مفسرین آنست که چون حقتعالی آدم را آفرید و او را بهشت برد اگر چه در بهشت حوران و غلمان پاکیزه سرشت بودند اما بواسطه عدم جنسیت آدم چندان با ایشان الفت نداشت از حقتعالی از جنس خود انیس طلبید حقسبحانه و تعالی خواب گران بر او گماشت و جبرئیل را امر نمود تا از پهلوی چپ او استخوانی بیرون کشید و حوا را از آن استخوان بیافرید و ظاهر وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا دالست بر این و مقوی اینست قول حضرت رسول صلی الله علیه و آله که فرمود خُلقت المرئة من ضلع اذا اقمتها کسرتها و ان ترکتها و فیها عوج استمتعت بها پس ملخص معنی آنست که حق تعالی آفرید حوا را از ضلع آدم و غرض از این تقریر آنکه همه مردمان از آدم ایجاد نمود وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً و پراکنده نمود و ظاهر گردانید از آدم و حوا بتوسط توالد و تناسل مردان بسیار و زنان فراوان و وصف رجال بکثرت دون نساء بجهت آنست که حکمت مقتضی آنست که مردان بیشتر از زنان باشند . و در مجمع البیان آورده که امتنان حقتعالی بر ما بایجاد ما را از یکتن آفرید این امریست بشفقت و مهربانی و مرحمت بعضی از ما بر بعضی چه آنکه رجوع همه باصل واحد است و دیگر آنکه این ابلغ است بکمال قدرت و هم بیشتر دلالت میکند بر علم و حکمت حقسبحانه وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ و بترسید از مخالفت امر آنخدائیکه در وقت استعانت و طلب حاجت از یکدیگر بآنخدا سؤال میکنید و میگوئید اَسْئَلُكَ بِاللهِ اَنْ تَفْعَلَ کذا سؤال میکنم از تو بحق خدا که چنین و چنان کنی و مراد آنست چنانکه باقوال او را تعظیم میکنید بافعال نیز تعظیم او نمائید و اصل تساءلون تتساءلون بوده یکی از دو تا بجهت تخفیف حذف شده است والارحام عطف است بمحل جار و مجرور و منصوبست بر مفعولیت کقولک مررت بزید و عمرا یعنی سؤال میکنید و سوگند میدهید انشدک بالله والأرحام ان تفعل کذا قسم میدهم ترا بخدا و ارحام که چنین و چنان کنی و مراد آنست که بترسید از آنخدائیکه در انجاح مرام و رسیدن بمقاصد خود یکدیگر را بنام او و ارحام

خود قسم میدهید واین از عادات عرب بوده که در وقت طلب حاجت از یکدیگر متمسک بشدند بنام
خدا و ذکر ارحام تا بوسیلهٔ آن سلسلهٔ عطوفت را درحرکت آورده موجب انجاح مقاصد ایشان گردد
و از حسن بصری مرویست که اذا سئلك احد بالله فاعطه واذا سئلك بالرحم فاعطه هرکه
از تو بوسیلهٔ ذکر خدا چیزی طلب نمود اورا عطاکن و هرکه از تو بوسیلهٔ ذکر رحم طلب چیزی نمود اورا بده
و ابن عباس و قتاده و مجاهد و ضحاك گفته اند و الارحام عطف است بر الله یعنی بترسید از معصیت خدا
و بپرهیزید از قطع ارحام و بریدن از خویشان یعنی اطاعت خدا کنید و صلهٔ رحم را مرعی دارید . و این
مرویست از ابیجعفر علیه السلام ، و اینکه حقتعالی ارحام را مقارن اسم خود گردانیده است تنبیه است
بر مزیت مکانت صلهٔ رحم و تودد و تراحم با ایشان اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا بدرستیکه خداوند
دیدبان و مطلع بر همهٔ اقوال و افعال شماست ، این کلام از برای تاکید و تحذیر است و مبالغه در
اتقا یعنی باید که حرکات و سکنات خود را باحتیاط بجا آورید و بوقت عزیمت بر نا پاکی و بی باکی از
او شرم دارید انتهی ملخصاً من التفاسیر و در سورهٔ زمر (آیه ۵) فرموده خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا .

(مقالهٔ نهم :)

(تفسیر کریمهٔ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ) قال الله تعالی فی سورة الانعام (س ۶
آیهٔ ۹۸) وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ و اوست آنکه بیافرید شمارا از یکتن که آدم است پس نظر کنید در اصل خود و بدانید
که اصل شما یکی است و بدینجهت بتودد و تعاطف و تالف اقدام نمائید فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ
پس مر شماراست قرارگاهی و جای ودیعتی که مستقر رحم است و مستودع صلب پدر ، چنانکه در
جای دیگر فرموده وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ و بعضی برعکس گفته اند ، و بروایت حسن بصری
مستقر قبر است و مستودع دنیا ، و مؤید این است قول سبحانه و تعالی وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ
وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ و نیز از او منقولست که یا آدم انت ودیعتی فی اهلك و یوشك ان تلحق

صاحبک ای آدم تو امانت من هستی در میان اهل خود و نزدیک است که ملحق شوی بصاحب خود
چنانکه گفته اند : ولا المال والاهلون الا ودایع ٭ ولا بد یوما ان ترد الودایع ٭
و نیز گفته اند : الا انما الانسان ضیف لاهله ٭ یقیم قلیلا بینهم ثم یرحل ٭
ولن یصحب الانسان من بعد موته ٭ ومن قبله الا الذی کان یعمل ٭
و حقیقت آنست که آدمی جای قرار ندارد و مستودع است چون صلب و رحم و قبر و موضع قرار او
بهشت است یا دوزخ و از اینجاست که آخرت را دار القرار گفته اند ، پس ملخص کلام آنست که شما
بودیعه در صلب پدران نهادیم و بعد از مدتی برحم مادران در آمدید و بعد از آن بزمین انتقال یافته
مدتی اینجا مکث نمودید و از اینجا بمستودع لحد آمدید و بوقت بعثت بمستودع عرضگاه محشر در آئید و
بعد از حساب بمستقر بهشت یا دوزخ برسید که از آنجا دیگر ارتحال و انتقال نباشد . از مردی
روایت شده که عبد الله بن عباس مرا گفت بنویس : بسم الله الرحمن الرحیم من عبد الله
بن عباس الی حبر من احباره اما بعد فحدثنی من مستقر و مستودع و بعد از آن مرا گفت که این نامه را
بفلان جا بر و بفلان مرد یهودی ده که او از احبار است من نامه را نزد او بردم وی در آن نگاه کرد و گفت
مرحبا بکتاب خلیلی من المسلمین مرحبا بنامه دوست من از مسلمین آنگاه مرا بخانه برد و چند صندوق
پیش آورد و صحیفه ها از آن بیرون میآورد و در آن نظر مینمود و میانداخت گفتم این چیست که
بیاندازی گفت نوشته های جهودان است که بدروغ نوشته اند و من در طلب نوشته موسی بن
عمرانم آنگاه نوشته ای بیرون آورد و گفت این نوشته موسی است پس ساعتی در آن تامل کرد و
از آنجا نوشت که مستودع رحم است و روی زمین و زیر زمین که قبر است و مستقر آنجاست که ماوی
و مصیر هر کس باشد از بهشت و دوزخ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ بدرستیکه بیان
کردیم علامات قدرت بالغه و وحدانیت خود را برای گروهی که فهم کنند و این تنبیه است بر اینکه هر یک
از آن دلالت میکند بر توحید حقتعالی و صفات کمال او . انتهی ملخصا من التفاسیر .
مؤلف گوید مناسب در اینمقام ذکر قولی از ایشانست که گفته اند : الانسان مسافر و منازله ستة

و ما شرح این منازل را در حدیث (۱۵) از باب ششم کتاب دررالسنیه ذکر نموده‌ایم .

(مقاله دهم)

189
(تفسیر کریمه هو الذی خلقکم من نفس واحدة) قال الله تعالی فی سورة الاعراف (س ۷) (آیه)
هو الذی خلقکم من نفس واحدة وجعل منها زوجها لیسکن الیها اوست آنخداوندیکه بیافرید شما را از یکتن که آدم است و آفریداز جسد وی یعنی از ضلعی از اضلاع او جفت او را که حوا است و این آفریدن جفت برای او جهت آن بود که آرام گیرد و میل کند آدم بسوی او و الفت گیرد بحسب جنسیت و این مانند آنست که در سوره مبارکه روم (آیه ۲۰) فرموده است : ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجا لتسکنوا الیها وجعل بینکم مودة ورحمة ان فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون واز علامات دال بر قدرت باهره او آنست که آفرید برای شما از نفسهای شما یعنی از جنس و شکل شما جفتها یعنی زنانرا تا اینکه بجهت جنسیت آرام گیرید و میل کنید بسوی ایشان چه آنکه جنسیت سبب تضام و ایتلاف و تلائم است و عدم جنسیت واسطه تضاد و مخالفت و منافرتست چنانکه گفته اند : الجنس یمیل الی الجنس وجعل بینکم مودة ورحمة و پدید آورد میان شما از ازواج شما که از جنس شما خلق شدند دوستی و مهربانی یعنی با اینکه سابقه معرفت و شناسائی نبود میان شما ایجاد دوستی و محبت نمود بواسطه ازدواج تا موجب انتظام امر معاش گردد چه اینکه تعیش انسان موقوفست بر تعارف و تعاون وهم محتاج بمحبت و مودتست وقیل ان الرجل یحب زوجته اکثر من باقی اهله لانها مخلوقة من نفسه گفته شده است که مرد زوجه خود را که از سایر خویشان بیشتر دوست دارد بجهت اینست که زن از اجزای جسد او خلق شده است و گویند که دوستی بین زن و شوهر از قبل رحمن است و دشمنی ایشان از نزد شیطان و در خبر است که شخصی بخدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله عرض کرد یا رسول الله مرا از چیزی تعجب میاید و آن اینست که مرد و زنی که هرگز یکدیگر را ندیده اند چون میان ایشان مناکحی واقع شود و یکروز با یکدیگر صحبت کنند بحیثیتی میان ایشان مودت پیدا شود که از آن عظیمتر نباشد ، حضرت فرمود این از قبل حقتعالی است حیث قال : ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجا الآیة مرویست که حقتعالی حوا را با حسن

صورتی تمام آفرید و حلّهای بهشتی براو پوشانید و اورا بانواع زینتها بیاراست . (شعر:)
مشاطه زن اگر خدا شد * پیداست چقدر دلپذیر است * چون آدم از خواب بیدار شد ،
حسن و جمال اورا مشاهده کرد فرمود مَنْ اَنْتِ تو کیستی حوا گفت من از برای تو خلق شده ام تا بمن آرام
گیری ، چون آدم خواست با او مقاربت نماید فرشتگان گفتند حکم الهی چنان است که مهر او را بدهی
آنگاه با او طرح مواصلت افکنی آدم فرمود مهر او چیست گفتند مهر او اینست که سه مرتبه صلوات بر پیغمبر
آخرالزمان و اهلبیت او بفرستی زیرا که اگر برای وجود او نبودی تورا نیافریدی پس آدم سه مرتبه صلوات
فرستاد و با او مواصلت نمود . و نیز آورده اند که چون آدم حوارا دید و میل باو کرد اراده دست بردن
باو کرد ملائکه اورا منع نمودند آدم فرمود لِمَ وَقَدْ خَلَقَهَا اللهُ لِي چرا مانع میشوید و حال آنکه خدا تعالی اورا
برای من آفریده است ، گفتند حَتّٰى تُؤَدِّيَ مَهْرَهَا ممنوعی از او تا اینکه ادای مهرش نمائی آدم فرمود
وَمَا مَهْرُهَا مهر او چیست گفتند اَنْ تُصَلِّيَ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مهرش
اینست که سه مرتبه صلوات بفرستی بر محمد صلی الله علیه وآله و آل او ، فرمود کیست محمد ملائکه گفتند :
آخرالانبیاء من ولدك ولولا محمد صلی الله علیه وآله ماخلقت محمد آخرین پیغمبران از اولاد تو است
و اگر وجود او مقصود نبود تو آفریده نمیشدی . انتهی ملخصا من تفسیر المنهج ولوامع التنزیل غیرهما من التفاسیر

(مقاله یازدهم :)

(تفسیر کریمه مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ) قال الله تعالی فی سوره لقمان (س ۳۱) (آیه ۲۷)
مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ اِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ در تفسیر منهج آورده : بجهت رد جماعتی
که بسبب کثرت عدد خلایق بعث جمیع مردم را در قیامت بیکدفعه استبعاد مینمودند خدا تعالی کمال قدرت
خودرا در بعث همه مردم بیکدفعه در این آیه ذکر میفرماید که نیست آفریدن شما و نه برانگیختن شما بعد از مرگ
مگر مانند آفریدن و برانگیختن یکتن زیرا که در وجود یافتن هر موجودی تعلق ارادات واجبه ذاتیه او
کافیست چنانکه خود فرموده اِنَّمَا اَمْرُنَا لِشَيْءٍ اِذَا اَرَدْنَاهُ اَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ یعنی حقتعالی در
خلقت موجودات بآلات و ادوات و مددکار محتاج نیست بلکه بکلمه کن صد هزار عالم ایجاد میفرماید و در بعث

اموات نیز بترتیب بمقدمات احتیاج ندارد بلکه اسرافیل را فرماید که بگو برخیزید ای اهل قبور از قبرهای خود پس بیک
دعوت او همه خلایق از قبرها بیرون آیند إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ بدرستیکه خدا تعالی شنواست همه
مسموعات را و بیناست بهمه مبصرات و ادراک و بعضی را از ادراک بعضی دیگر او را باز نمیدارد پس
در خلق و بعث نیز همچنین است ، مراد آنست که همچنانکه همه مسموعات و مبصرات نزد او یکسان است
و ادراک هیچکدام از آنها مانع از ادراک دیگری نیست همچنین در خلق و بعث بعضی مانع خلق و بعث
بعض دیگر نمیگردد بلکه همه در حکم واحدند . همچنانکه قدرت ذاتیه او بجمیع ممکنات از واحد و جمع
و قلیل و کثیر علی السویه است و گرنه ترجیح بلا مرجح لازم میآید و این محال است پس جمله خلایق را بیکدفعه
زنده گرداند که یکی از دیگری و یرا مشغول نگرداند ، و از مقاتل مرویست که کفار قریش میگفتند که حق تعالی
ما را خلق فرموده باطوار متعدده و مرات متعاقبه که آن نطفه و علقه و مضغه و لحم است پس چگونه در
آخرت در یکساعت و یکدفعه همه را زنده تواند کرد حقتعالی بجهت رد قول ایشان آیه مذکوره را نازل نمود

(مقاله دوازدهم)

(تفسیر کریمه صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ) قال الله تعالی فی سورة الرعد س ۱۳
(آیه ۴) وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ
صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ خلاصه گفتار مفسرین در تفسیر این آیه شریفه اینست که یکی از دلائل قدرت حق سبحانه و تعالی
آنکه قطعهای زمین مختلفه بیکدیگر پیوسته که بعضی شایسته زراعت و برخی شوره زار و پاره ای
ریگ آمیز و قطعه ای سنگستان بعضی سخت و پاره ای نرم و پاره ای صالح زرع نه غرس و برخی
صالح غرس نه زرع ، اگر قادر حکیم مختار بر وفق اراده خود هر یک از این قطعات را بصفتی دون
صفتی تخصیص نمیداد اختلاف در آن راه نمییافت بجهت اشتراک آنها در طبیعت ارضیه وَجَنَّاتٌ
مِنْ أَعْنَابٍ الآیه و دیگر از دلائل قدرت کامله او اینست که در این زمین بوستانهاست از انگور
بسیار و کشتها و نخلهای خرما که از یک اصل چند شاخ جسته و غیر آن و اصول متفرقه دیگر که هر شاخی

از برخی رسته وصنوان جمع صنو است و آن نخله ایست که آنرا دو شاخ باشد و اصل آن یکی باشد یُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ آب داده میشود این اشجار و اثمار و زرعهای مختلفه بیک آب و فضیلت میدهیم بعضی از این زرعها بر بعضی دیگر در میوه بحسب شکل و رنگ و رائحه و طعم یعنی با اینکه همه یک آب میخورند صفات آنها مختلف است پس این نیز دلالت دارد بر وجود صانع حکیم چه آنکه اختلاف آنها باتحاد اصول و اسباب نیست بلکه بتخصیص قادر توانا است إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ بدرستیکه در آنچه که ذکر شد هر آینه دلالتهای واضحه است بر وجود صانع حکیم مر قومی را که تعقل کنند و تأمل نمایند که اختلاف میوه ها بر اشجار با اینکه از یک آب و یک زمین پرورش یافته اند نمیتوان بود مگر باراده قادر غفار در تبیان آورده که این مثل بنی آدم است در اختلاف الوان و اشکال و هیئت و اصوات و اخلاق با وجود اینکه پدر همه یکی است و از مجاهد نقلست که حقتعالی در میوه ها چنان تفاضل نهاده که در بنی آدم که از یک پدر و مادر ند و مع ذلک یکی دراز و یکی کوتاه یکی سفید و یکی سیاه و غیر آن ، و از حسن بصری منقولست که این مثل اختلاف قلوبست در اختلاف آثار و عقاید چنانکه بعضی از قطع زمین باران را قبول میکند بجهت رخاوت و نرمی و بعضی قبول نمیکند بجهة صلابت و سختی ، همچنین باران الطاف که از کتاب اوست سبحانه بر دلهای عباد ریزان میشود بعضی قبول ایمان میکنند بجهة رخاوت و نرمی و برخی نمیکنند بواسطهٔ قساوت و سختی ، در تفسیر منهج الصادقین از عبد الرحمن بن ابی حماد که یکی از روات معتبرهٔ اهل سنت و جماعت است ، روایت کرده است از جابر بن عبد الله که گفت من از حضرت رسول صلی الله علیه و آله شنیدم که بعلی بن ابیطالب علیه السلام فرمود یا علی النّاس من اشجار شتّی و انا و انت من شجرة واحدة یا علی همه مردم از درختان متعدده اند و من و تو از یک درختیم و بروایت دیگر فرمود من اصل آن درختم و علی بن ابیطالب علیه السّلام فرع آن فطوبی لمن استمسک باصلها و اکل فرعها پس خوشا حال آن کسیکه تمسک نماید باصل آن شجره و از اثمار و اغصان آن محظوظ گردد . ✻

(مقاله سیزدهم :)

(تفسیر کریمهٔ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ) قال الله تعالی فی سورة السّبا (س ۳۴) (آیهٔ ۴۵) قُلْ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ ...

بِواحِدَةٍ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنیٰ وَفُرادیٰ خطاب بحضرت رسالت صلی الله علیه وآله میفرماید بگو ای محمد ص
بکفار مکه که جز این نیست که پند میدهم و ارشاد میکنم شما را بخصلت واحدة و یا بکلمه واحدة یعنی شما را بیک
چیز امر مینمایم وآن اینست که برخیزید از مجلس من و متفرق شوید از نزد من برای خدا و تواند بود که قیام
قیام حقیقی باشد وآن انتصاب و استقامت در امر رسول است یعنی منتصب و مستقیم شوید در امر من و اهتمام
نمائید در طلب حق برای رضا و خوشنودی خدا نه برای ریا و تقلید از مردم و خلاصه کلام آنست که ترک
تقلید کرده از برای طلب رضای الهی از مجلس من متفرق شوید و یا استقامت نمائید در امر من و از طریق
اعوجاج درگذرید تا بحق برسید ، و در تفسیر کشاف گوید والمعنی اِنَّما اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ اِنْ فَعَلْتُمُوها اَصَبْتُمُ
الحق و تخلصتم وَهِیَ اَنْ تقوموا لوجه الله خالصاً و در مجمع البیان فرموده اِنَّما اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ یعنی امر
میکنم و وصیت مینمایم شما را بخصلت واحدة یا کلمه واحدة وآن کلمه توحید است و گفته اند که خصلت
واحدة طاعت خدا است ، و در تفسیر برهان از ابی حمزه روایت نموده که او سؤال کرد از حضرت امام محمد باقر
علیه السلام از تفسیر این آیه شریفه فرمود اِنَّما اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ یعنی بولایة علی علیه السلام هی الواحدة التی
قال الله تعالی اِنَّما اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ جز این نیست که ارشاد میکنم شما را بیک چیز یعنی بولایت علی
علیه السلام اینست آن یکچیز که حقتعالی فرموده قُلْ اِنَّما اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ و نیز در آنکتاب از یعقوب بن
یزید روایت کرده که او گفت سؤال کردم از حضرت صادق علیه السلام از قول حقتعالی قُلْ اِنَّما اَعِظُکُمْ
بِواحِدَةٍ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنیٰ وَفُرادیٰ فرمود اَعِظُکُمْ بِواحِدَةٍ یعنی الولایة ، گفتم چگونه بود آن ، فرمود
چون رسول خدا صلی الله علیه وآله امیر المؤمنین علیه السلام را بخلافت نصب نمود فرمود مَنْ کُنْتُ مَوْلاهُ
فَعَلِیٌّ مَوْلاهُ مردی از مخالفین گفت محمد (صلی الله علیه وآله) هر روز دعوت میکند مردم را بامر تازه ای
و حال آغاز نموده باهلبیت خود و میخواهد ایشانرا آقا و مولای ما قرار دهد پس حقتعالی نازل نمود بر پیغمبرش
قرآنرا و باو فرمود بگو جز این نیست که ارشاد مینمایم شما را بیک چیز بتحقیق که ادا نمودم بسوی شما آنچه
را که واجب نمود پروردگار شما بر شما ، عرض کردم پس چیست معنی قول حقتعالی که فرموده است اَنْ
تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنیٰ وَفُرادیٰ فرمود اما مثنی یعنی طاعت رسول و طاعت امیر المؤمنین علیهما الصلوة والسلام

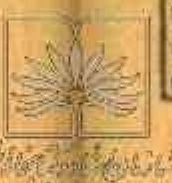
واما فرادی یعنی طاعت امام علیه السلام که از ذریه آن دو بزرگوار میباشند بعد از ایشان انگاه آنحضرت فرمود لا والله یا یعقوب ما عنی غیر ذلك بخدا قسم ای یعقوب قصد ننموده خدایتعالی غیر اینرا ، ونیز در تفسیر برهان از احتجاج طبرسی از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت نموده در تفسیر قول حقتعالی إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ که فرمود بدرستیکه خدایتعالی نازل نمود واجبات شرایع وآیات فرائض را در اوقات مختلفه چنانچه خلق فرمود آسمانها وزمین را در شش روز وَلَوْ شَاءَ ان یخلقها فی اقلّ من لمح البصر خلق واگر میخواست خلق نماید آنهارا در کمتر از یکچشم بهم زدن خلق میفرمود ولکن آهستگی ورعایت کردن را فرمان قرار داد برای امنای خود وواجب گردانید بر حجج خود وبر خلقش ، پس اول چیزیکه مقید نمود مردم را باقرار بان وحدانیت وربوبیت خود وشهادت گفتن بکلمهٔ لا اله الّا الله بود پس چون اقرار نمودند بآن ، بعد از آن اقرار گرفت از ایشان بنبوت پیغمبر خود وشهادت برسالت او پس چون منقاد شدند بان واجب گردانید بر ایشان نماز را وبعد از آن زکوة وبعد از آن روزه وبعد از آن حج وبعد از آن صدقات ومانند آنرا مقرّر نمود در آنوقت منافقین گفتند هل بقی لربك علینا بعد الذی فرض شیئ اخر بفتح ضاد آیا باقی مانده است برای پروردگار تو بعد از آنچه واجب نمود چیز دیگری که آنرا نیز واجب نماید پس فکر نماید تا اینکه آرام بگیرد نفسهای ما تا آنجا که چیز دیگر نباشد پس حقتعالی این آیه را نازل نمود که قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ یعنی الولایة بگو ای محمد صلی الله علیه وآله که جز این نیست که پند میدهم وارشاد مینمایم شمارا بیک چیز یعنی بولایت ونازل نمود خدایتعالی إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وبین امت خلافی نیست که در آنروز کسی درحال رکوع زکوة نداد مگر یکنفر که اگر حقتعالی اسم او را در کتاب ذکر مینمود اسم او سقط میشد با آن اسمائیکه سقط نمودند واین وآن چیزیکه شبیه باین است رمزهائی است در کتاب لیجهل معناه المحرّفون فیبلغ الیك والی امثالك که تحریف کنندگان معنی آنرا نفهمند پس برسد بتو وامثال تو ودر آنوقت حقتعالی فرمود : اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا .

(مقالهٔ چهاردهم)

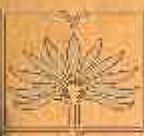
(تفسیر کریمهٔ مَا یَنظُرُونَ اِلَّا صَیْحَةً وَاحِدَةً) قال الله تعالی فی سورة یٰس (۳۶) (آیه ۴۸) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (۴۹) مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (۵۰) فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ (۵۱) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ (۵۲) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (۵۳) إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ (۵۴) فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ مرویست که هرگاه پیغمبر صلی الله علیه وآله کافرین و مشرکین را از عذاب الهی تخویف مینمود زبان باستهزا پیغمبر صلی الله علیه وآله و مؤمنین میگشودند و میگفتند کی خواهد بود این وعدهٔ شما یعنی قیام قیامت و وقت عقوبت اگر هستید راستگویان پس حقتعالی در جواب ایشان میفرماید که انتظار نمیکشد این منکران بعثت مگر یک صیحه و یک فریاد را که بگیرد ایشانرا مراد نفخهٔ صعق است که بعد از چهل روز از نفخهٔ فزع درآمده ایشانرا دریابد در حالتیکه ایشان در سودا و معامله و بخصومت و جدال مشغول باشند که بیکبار اسرافیل نفخ صور نماید و همه در یک طرفة العین هلاک شوند ، در حدیث آمده که مردم در معامله نشر متاع کرده باشند هنوز اورا درهم نه پیچیده باشند که قیامت قائم شود ، و بعضی دیگر لقمه را برداشته و هنوز بدهان نرسانیده که قیامت شود و برخی گلهٔ رمه را باب برده باشد و هنوز آب نداده که نفخ صور شود فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ پس در آنحال نتوانند که وصیت کنند باحاضران و هم استطاعت ندارند که بسوی اهل خود و خانهٔ خود بازگردند یعنی ایشانرا امان و مهلت نیست که از بازار بخانه روند یا باحاضران وصیت کنند بلکه فی الفور بصدای نفخ صور هلاک شود وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ وبعد از چهل سال بار دیگر دمیده شود در صور مراد نفخهٔ سیم است که آن نفخهٔ احیاء است پس آنگاه ایشان از قبرها بیرون آمده بسوی پروردگار خود یعنی بموضعی که حکم الهی صادر شده میشتابند ، مراد صحرای قیامت پس چون احوال قیامت را مشاهده کنند قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ

از روی تعجب و تحیر گویند ای وای بر ما که برانگیخت ما را از خوابگاه ما ، اینست آنچیزیکه وعده کرده بود خدایتعالی از بعث و نشور و راست گفته بودند پیغمبران آنرا یعنی در خبر دادن از بعث و جزا صادق بودند و ما از روی جهل و عناد انکار مینمودیم ، و تواند بود که مَا مصدری باشد یعنی هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ و نزد بعضی هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ گفتهٔ ملائکه است که بر وجه تقریع با ایشان گویند که این وعده ایست که پیغمبران بشما خبر میدادند و شما تکذیب مینمودید و بعد از آن حقتعالی از سرعت بعث ایشان خبر میدهد و میفرماید اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمِيْعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُوْنَ نیست این واقعه و حادثهٔ بعث مگر یک صیحه که نفخهٔ اخیره است و این کلام دال است بر سهولت بعثت نزد حضرت عزت یعنی بمجرد نفخه همه دفعةً زنده میشوند پس آنگاه بهیئت اجتماع نزد ما حاضر شده گانند . مرویست که جمیع خلق اولین و آخرین جمع کرده شوند در عرصات و در موقف حساب باز داشته شوند و چون همه ایشان در موقف حاضر شوند حقتعالی بساط عدل گسترده خطاب میکند لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَّلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ پس امروز ستم کرده نشود هیچ نفسی چیزی را یعنی از ثواب ایشان چیزی نکاهند و زیاده از استحقاق عقوبت نفرمایند بلکه جمیع امور را بمقتضای عدل جاری سازند و بعد از آن بطریق التفات از غیبت باهل محشر خطاب میفرماید که پاداش نشوید ای اهل محشر مگر آنچیزی را که عمل میکردید از خیر و شر یعنی هر یک بموجب عمل خود جزا داده میشوید .

(مقالهٔ پانزدهم :)

(تفسیر کریمهٔ لَا تَدْخُلُوْا مِنْۢ بَابٍ وَّاحِدٍ) قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی فی سورة یوسف (س۱۲) (آیه ۶۷) وَقَالَ يٰبَنِيَّ لَا تَدْخُلُوْا مِنْۢ بَابٍ وَّاحِدٍ وَّادْخُلُوْا مِنْ اَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَآ اُغْنِيْ عَنْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُوْنَ حکایت گفتار حضرت یعقوب است با فرزندان خود در وقتیکه خواستند باز گردند بسوی مصر که دو باره مورد اکرام و احسان حضرت صدیق واقع شوند که فرمود ای فرزندان من داخل نشوید در شهر مصر از یک در یعنی همه از یک دروازه بشهر نروید که چون مردم شما را با این جمال و جلال و شوکت و اقبال به بینند و مع الوصف بدانند در نزد ملک معزز و مقرب اید

مبادا که چشم زخمی بشما برسد و داخل شوید هر دو نفری از درهای متفرقه و آنشهر را چهار دروازه بوده ،
وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ و من دفع نمیکنم از شما بدین نصیحت از حکم و مشیت خدا چیزی را چه اگر
هرچه اراده او تعالی بوقوع آن تعلق بگیرد لامحاله بفعل میآید . در تفسیر منهج گوید که یعقوب در
اول مهر پدری بظهور آورد و در آخر عجز بندگی آشکار نمود و گفت مَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ
شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ نیست حکم و فرمان مگر خدا را
در هرچه خواهد باو توکل نمودم نه بغیر او چه اگر او قادر است که حفظ کند شما را از اصابهٔ عین و حسد و
بسلامت شما را بمن رساند و بر او میباید توکل کنند توکل کنندگان و بغیر او اعتماد نکنند چه اگر کفایت
مهمات و حصول مقاصد و مرام نتیجهٔ توکل است . و نیز در آن تفسیر گوید که آیه دالست بر آنکه چشم
زخم را تأثیر تمام است و از اینجاست که حضرت رسالت صلی الله علیه وآله در عوذهٔ خود فرموده
اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ كُلِّ هَامَّةٍ وَعَيْنٍ لَامَّةٍ که چشم بد را با زهر
و عقرب مقارن ساخت و در تعویذ حسن و حسین علیهما السلام نیز فرموده أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ
مِنْ شَرِّ كُلِّ هَامَّةٍ وَكُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ و در تفسیر منهج در ذیل کریمهٔ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ
گوید که مراد شر نفس حاسد و عین اوست چه اگر چشم زخم اثر کلی دارد چنانکه مشهور و معروفست
و در حدیث است که الْعَيْنُ حَقٌّ یعنی اثر چشم بد محقق الوقوع است و نیز در حدیث آمده که پیغمبر
صلی الله علیه وآله روزی بگورستان بقیع میگذشت فرمود بخدائیکه مرا بحق بخلق فرستاده که بیشتر
اهل این قبور از چشم زخم مردمان هلاک شده‌اند . و مرویست از انس که پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود
که هر چیز معجب که ببینید بگوئید اللّٰهُ الصَّمَدُ مَا شَاءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ تا ضرر باو نرسد و نیز
در مجلد سیم منهج در ذیل کریمهٔ وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا آورده که کوته نظران قریش از قبیلهٔ بنی اسد
جمعی را که بجهد و چشم بد شهرتی داشتند اختیار کردند و بمواعید بسیار از ایشان خواستند که پرتو جمال
سید عالم را از آسیب چشم بد آفتی رسانند و آنجناب را از ساحت عالم محو نمایند و بد چشمی آنجماعت
بحیثیتی بود که چون یکی از ایشان ارادهٔ خوردن گوشت شتر کردی کنیز خود را گفتی زنبیل بردار و بهرا

من بیا او بیامدی و هرجا که شتری یا گاوی یا گوسفندی فربه دیدی گفتی ما احسنها وما رایت مثلها
در حال بیفتادی و صاحبش بیامدی و ویرا بکشتی و او را نصیبی دادی . مرویست که اگر ایشان اراده کشتن
کسی را داشتند سه روز چیزی نخوردند و بعد از آن نظر باو انداختند فی الحال بمردی ، و در میان ایشان
مردی بود که بر هر که چشم افکندی از پا درآمدی یا بمردی یا مقتول گشتی ، و اینمرد پا از خیمه بیرون نگذاشتی
و هرگاه در خیمه دیگر شدی دامن خیمه برداشتندی تا او نظاره کند . القصه ایشان بیامدند و برابر حضرت
رسول صلعم بایستادند و آنحضرت قرائت قرآن مینمود و ایشان در او نگاه میکردند و میگفتند ما افصحه و
وما احسنه ما مانند اینمرد ندیدیم در بلاغت و فصاحت و حسن صورت و سیرت حق سبحانه و تعالی حافظ حبیب خود
شده از چشم زخم و این آیه فرستاد وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ
إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ . اِن مخفف از مثقله است تقدیر اینکه وَإِنَّهُ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا
وایراد لام در خبر او دال است بر آن یعنی بدرستیکه نزدیک بود آنانکه کافر شدند که بلغزانند و بیفکنند و هلاک
کنند ترا بچشمهای خود شان آنهنگام که شنیدند قرآنرا که تو میخواندی و میگفتند از غایت حیرت و تعجب اینمرد
دیوانه است که خرق عادت از او صادر میشود یا جنی او را گرفته یا او را جنی است که تعلیم میدهد و حال آنکه
نیست قرآن مگر موعظه و پندی مر عالمیانرا یا نیست محمد صلی الله علیه و آله مگر شرف عالمیان بتذکیر
احکام الهیه ای ایشان و در بعضی روایات دیگر آمده که پیغمبر صلی الله علیه و آله در مسجد نشسته بود و قرآن میخواند
آنجماعت بر در مسجد ایستاده انتظار میکشیدند تا آنحضرت از مسجد بیرون آید او را به بدچشمی آفتی رسانند ، جبرئیل
آمد و این آیه را آورد و گفت یا رسول الله این آیه را تلاوت فرمای تا از چشم زخم ایمن باشی آنحضرت آیه را
خواندند و از مسجد بیرون آمدند چون چشم حضرت بایشان افتاد کور شدند و بر روی درآمدند و وی بسلامت
از پیش ایشان بگذشت . و از حسن بصری منقولست که ما دواء اصابة العین الا ان یقرء هذه الآیة
دوای چشم زخم نیست مگر خواندن این آیه . و در خبر است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود العین
تدخل الجمل فی القدر والرجل فی القبر بدرستیکه چشم بد شتر را در دیگ داخل میکند و مرد را در قبر . واسماء
بنت عمیس روایت کرده که حضرت رسول صلی الله علیه و آله را گفتم یا رسول الله فرزندان جعفر را چشم بد میرسد

رُقیه و افسونی برای ایشان بنویسم ، فرمود : وَلَوْ کَانَ شَیْئٌ یَسْبِقُ الْقَدَرَ لَسَبَقَهُ الْعَیْنُ اگر چیزی سبقت بر
قدر کردی و بر آن غالب شدی آن چشم زخم بود ، و دور نیست که این از خصایص بعضی از نفوس باشد ، متکلمان را
در این خلافست - ابو علی جبائی و ابو القاسم بلخی گفته اند که این را اصلی نیست ، و در بائی گفته که این ممتنع نیست
و ممکن الوقوع است ، و جمیع مفسرین بر آنند و میان عالمیان معلوم و مجربست . و علم الهدی قدس سره
نیز تجویز این فرموده و کسانیکه تجویز نمینمایند تفسیر آیه را بر این وجه مینمایند که نزدیک است کافران از روی
فرط عداوت و شدت بغض در تو نگاه میکنند بلغزانند قدم ترا و بآن نظر تورا بر زمین زنند و هلاک کنند در
وقتیکه قرآن تلاوت میکنی یعنی سماع آن باعث شدت حسد و بغض ایشان میشود و بجهت تعییر مردم تحقیر
تو کرده میگویند او دیوانه است و میدانند که او اعقل ایشان است و بنا بر این معنی قوله تعالی لَیُزْلِقُونَکَ
بِأَبْصَارِهِمْ الآیة مثل نظر الی فلان نظراً یکاد یصرعنی و یاکلنی است و مراد از آن آنست که اگر ممکن
بودی او را که بآن نظر مرا اکل کردی و بخوردی یا از پا در آوردی البته چنان میکردی والله اعلم بحقایق الامور
انتهی ملخصاً من تفسیر المنهج و غیره من التفاسیر . در کتاب منابع الحکم گوید که اصل مسئله چشم زخم مسلم
و در افواه ناس معروفست و اختلاف و تردید در کیفیت تاثیر است ، بعضی گفته اند : تنفصل من العین
الصائبة الی الشیئ المستحسن اجزاء لطیفة تتصل به و تؤثر فیه یعنی منفصل میشود از چشم صائبه اجزاء لطیفه بسوی
شیئ مستحسن و تاثیر میکند در آن ، و بعضی از حکما گفته اند قد یکون التاثیر نفسانیة محضاً گاهی میشود که
تاثیر نفسانی محض است بدون اینکه یکی از قوای جسمانیه مربوط باشد مثل اینکه در روی زمین در روی خط بسی
باریک مشی ممکن است بخلاف سر دیواری که عریض نیست لان خوفه من السقوط منه یوجب السقوط منه
بجهت اینکه ترس و بیم افتادن از دیوار موجب افتادن او میشود فعلمنا ان التاثیر النفسانیة موجود
پس معلوم شد که تاثیرات نفسانیة موجود است . ✻ (و شاعر گوید :) ✻

✻ بفلک میرود از روی چو خورشید تو نور ✻ قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ چشم بد از روی تو دور ✻

و نیز گفته اند : من بگفتم چشم بد از روی تو دور ✻ جانا مگر آن چشم بدت من بودم ✻

(توضیح) رُقیه بضم راء و سکون قاف افسون . ✻

(مقالهٔ شانزدهم :)

(تفسیر کریمهٔ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ) قال الله تعالى في سورة الصافات (س ۳۲) (آیه ۱۳) وَإِذَا
ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ (۱۴) وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ (۱۵) وَقَالُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (۱۶)
أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (۱۷) أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ (۱۸) قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ
دَاخِرُونَ (۱۹) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ (۲۰) قَالُوا يَا وَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ الدِّينِ
(۲۱) هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ حکایت حال کافرین و معاندین است که انکار بعث
و حشر مینمودند، حق سبحانه و تعالی میفرماید و چون پند داده میشوند بآیات قرآن و بیاد ایشان آورند چیزی را
که دلالت کند بر صحت حشر پند پذیر نمیشوند و باور نمیکنند آنرا بجهت عدم تدبر و تفکر ایشان در آیات
بعث و چون ببینند نشانه ای از نشانه های خدا را یعنی معجزه که دلالت کند بر صدق قول پیغمبر صلی الله
علیه و آله چون انشقاق قمر و غیره مبالغه میکنند در سخریه و از روی استهزاء بآن اعتقاد کنند و گویند
نیست آنچه ما دیدیم مگر سحر و جادوی هویدا و بر سبیل عناد و استهزاء گویند آیا چون بمیریم و خاک شویم
و استخوانهای بگوشت و پوست گردیم آیا برانگیخته خواهیم شد یعنی بعد از این که خاک شده باشیم چگونه
مبعوث میشویم، آیا پدران نخستین ما که خاک شده اند زنده میشوند قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ بگو ای محمد
(صلی الله علیه و آله) مر این منکران بعث را آری شما همه مبعوث میشوید با پدران خود در حالتیکه خوار و بیمقدار
باشید فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ و در آنهنگام که اراده الهی تعلق گیرد ببعث جز این
نیست که آن بعثت یک راندن بود یعنی یک نفخه است که اسرافیل در صور دمید مد پس ناگاه ایشان زنده
شده از قبرها در آمده مینگرند بحشریکه تکذیب آن مینمودند و می بینند جزای آنچه کرده اند از اعمال قبیحه و اقوال
ناپسندیده و گویند وای بر ما یعنی وای بر هلاکت و عذاب ما این است روز پاداش اعمال که ما را بآن وعده
داده اند، مراد آنست که ایشان در آنروز معترف شوند ببعث و حشر و از تکذیب و عناد خود نادم شوند و
هر چند اظهار مذلت و خواری نمایند فایده نبخشد و ملائکه بایشان گویند این روز حکم است یا اینکه این است
روز جدا شدن نیکان از بدان و روز ممیز شدن حق و باطل بدینوجه که مطیع را ببهشت برند با اجلال و اکرام

وعاصی را بدوزخ کشند بر سبیل اهانت وایلام که بودید باین روز تکذیب مینمودید و باور نمیداشتید .

(مقالهٔ هفدهم :)

(تفسیر کریمهٔ وَلِیَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ) قال الله تعالی فی سورة ص (۳۸) (آیه ۲۰) وَهَلْ اَتٰیكَ نَبَؤُا الْخَصْمِ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ (۲۱) اِذْ دَخَلُوا عَلٰی دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغٰی بَعْضُنَا عَلٰی بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا اِلٰی سَوَاءِ الصِّرَاطِ (۲۲) اِنَّ هٰذَا اَخِی لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِیَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ اَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (۲۳) قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰی نِعَاجِهِ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ اِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰی وَحُسْنَ مَآبٍ در این آیات مبارکات حقسبحانه وتعالی خبر میدهد از حکایت حال داود پیغمبر وکیفیت صدور ترک اولی از آنجناب و توبه وانابهٔ او وشرح این قصه موافق روایات امامیه بدین نهج است که اوریا ابن حیان زنی را خطبه کرد و نزدیک بآن رسید که آن زن را بوی عقد کنند اولیاء زن را با اوریا نزاعی واقع شد بواسطهٔ آن زن را باو ندادند ، داود علیه السلام بعد از امتناع ایشان از او آن زن را خطبه فرمود اولیاء آن زن بواسطه پادشاهی وپیغمبری داود علیه السلام خطبهٔ او را قبول کردند و در آن وقت که داود علیه السلام آن زن را بحبالهٔ خود در آورد او را نود و نه زن بود اوریا از شنیدن این قضیه مغموم شد وچون طریق ادب مقتضی آن بود که داود علیه السلام با عظم منزلت وارتفاع مرتبت وکثرت نسائی را که داشت رفع آن نزاع کرده اولیاء زن را بقبول خطبهٔ اوریا راضی نماید و او ترک این مندوب نمود و از برای خود خطبه نمود حقسبحانه وتعالی بجهت تنبیه او دو فرشته را بصورت دو مرد مخاصم پیش او فرستاده دستوری خواستند داود فرمود امروز روز عبادت است روز دیگر بیایید ایشان بازگشتند و از راه بام آمدند و گویند که از سوراخ محراب داخل شدند وحقسبحانه وتعالی حبیب خود را بجهت صیانت نفس از ترک مندوب از این قصه خبر میدهد و میفرماید وَهَلْ اَتٰیكَ نَبَؤُا الْخَصْمِ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ آیا آمد ترا یعنی آیا بتو رسید خبر آن گروه که خصومت کننده بودند در وقتیکه بالا رفتند بر سور بالاخانه وغرفه که محل عبادت داود علیه السلام بود و تقدیر آنکه هَلْ اَتٰیكَ نَبَاءُ تَحَاكُمِ الْخَصْمِ وایراد استفهام بجهة تشویق باستماع

قصه است و از تبیان نقل شده که جبرئیل و میکائیل بصورت دو خصم نزد داود علیه السلام آمدند و با هر یک
جمعی از ملائکه بودند و حضرت داود علیه السلام روزها را قسمت نموده بود روزی حکم میفرمود و روزی عبادت
مینمود و روزی وعظ میگفت و روزی بمهمات خانه اشتغال مینمود و پاسبانان در حوالی خانه او میایستادند و مردم را
از دخول براو منع مینمودند پس آن دو ملک پس از منع پاسبانان بر عبادت خانه او بالا رفتند إِذْ دَخَلُوا
عَلَىٰ دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ چون در آمدند بر داود علیه السلام و داود ایشانرا بدید بترسید زیرا که بصورت
عجیب در غیر وقت و بی اجازه از بالای سور غرفه که بر خلاف عادت بود براو در آمدند با آنکه حراس گرد
غرفه او را گرفته بودند و نمیگذاشتند که کسی براو داخل شود ملائکه چون دهشت و خوف او را مشاهده کردند گفتند
لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ
مترس که ما دو گروهیم که خصم یکدیگریم که ستم کرده است برخی از ما بر برخی دیگر و این را بر سبیل فرض و قصد تعریض گفتند تا لازم
نه کذب ملائکه لازم آید و آن منافی عصمت است و حقیقت معنی آن است که اگر بالفرض ما خصم یکدیگر باشیم و بعضی از ما
تعدی ببعض دیگر کنند و رفع حکومت بسوی تو نمائیم حکم کن میان ما براستی و درستی و جور مکن در حکم کردن میان ما و از حق
دور مشو و راه نمای ما را براه میانه که طریق عدل است داود فرمود رفع حکومت نمائید تا آنچه محض عدل باشد
حکم نمایم یکی از آن دو ملک گفت ای داود مفروض ما اینست إِنَّ هَٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ
نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ بدرستیکه این مرد برادر من است در دین
یا در صداقت و الفت او را نود و نه میش است و مرا یک میش است و با آنکه من یک میش دارم و او نود
و نه میش گفت بمن که بگردان مرا کفیل آن تا از برای نفس خود کفالت و محافظت آن کنم چنانکه بمحافظت سایر اموال
خود قیام مینمایم و ملخص سخن آنست که او را نصیب من گردان و تملیک من بنما و در این مخاطبه غلبه کرد بمن و نگذاشت
که در آن تعقل کنم قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ چون مدعی رفع دعوای خود نمود داود
علیه السلام گفت که اگر تو در این دعوی صادق باشی با آنکه بعد از اقرار و اعتراف مدعی علیه باو گفت بتحقیق
که ستم کرده است برادر تو بخواستن میش تو و اضافه نمودن آنرا بمیشهای خود و بعد از حکم دعوی بطور موعظه و تزهید
ایشان از روش خلطای طلحا فرمود وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ

آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ بدرستیکه بسیاری از شرکاء که مالها بهم خلط می کنند هر آینه ستم میکنند برخی از ایشان بر برخی و زیاده از حق خود طلب مینمایند مگر آنانکه گرویده اند و عمل کردند عملهای شایسته و بسیار اندکند ایشان در میان شرکاء پس آن ملکی که مدعی علیه بود خندید و گفت خود بر خود حکم کردی و چون ملائکه برخواستند و غایب شدند داود منتقل شد که این تعریض و کنایه بود بر حال داود اوریا وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ و گمان برد داود اینکه جز این نیست که امتحان آزمایش نمودیم او را بدین حکومت و میتوان بود که ظن بمعنی علم باشد یعنی دانست داود بدین کلام که امتحان نمودیم او را و چون متنبه شد بر این استغفار کرد و طلب آمرزش نمود از پروردگار خود بر روی افتاد در حالیکه سجده کننده بود و تسمیه سجود بر کوع بجهة آنست که رکوع مبدء سجود است و بعضی گفته اند که راکع بمعنی مصلی است و تقدیر آنست که بیفتاد از برای سجود در حالیکه نمازگذارنده بود و بازگشت بخدا و نادم شد از ترک مندوب و در خبر است که داود چهل روز سر از سجده بر نداشت مگر از برای نمازگذاردن و چندان بگریست که از آب چشم وی گیاه بر آمد و هیچوقت آب نخوردی مگر آنکه دو ثلث آن آب چشم خود بودی فَغَفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ پس آمرزیدیم مراو را آن ترک اولی را که از آن استغفار کرد بدرستیکه مراو را نزد ما هر آینه مرتبت قرب و کرامتست و مراو راست نیکوئی و بازگشت در بهشت و مخفی نیست که استغفار داود بر سبیل انقطاع از ماسوی و توجه تام و تمام بمولی بود و تذلل و خشوع بعبادت و سجود از برای حضرت معبود بود

(مقالهٔ هیجدهم:)

(تفسیر کریمهٔ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً) قال الله تعالی فی سورة القمر (س ۵۴) (آیه ۳۱) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ (۳۲) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ قصه و داستان قوم ثمود است که چون ناقهٔ صالح را پی کردند خداوند قهار بیک صیحهٔ آسمانی همهٔ آنها را هلاک فرمود حقسبحانه و تعالی از این قصه خبر میدهد بحبیب خود حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ بدرستیکه ما فرستادیم بر ایشان یکفریاد کردن که صیحهٔ جبرئیل بود

پس گشتند ایشان مانند درخت خشک شده درهم شکسته و آورده اند کسیکه حظیره داشته باشد و در تابستان
گیاه خشک جمع کرده باشد برای علوفهٔ گوسفندان زمستان و گوسفندان آنرا در مدت طویل زیر
دست و پای خود خرد کرده باشند آن علوفه خورد شده را هشیم گویند و زبدهٔ کلام آنست که ایشان
بعد از هلاک شدن مانند همان گیاه خرد شده متشتت و ریزه ریزه گشتند وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ و بدرستیکه ما آسان ساختیم قرآن را برای پند دادن پس آیا هیچ یاد کننده هست مر
آن را که از آن پند و عبرت گیرد و در سوره (۷) اعراف آیهٔ ۷۶ فرموده فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ پس گرفت ایشان را آواز مهیب پس صبح کردند در خانه های ایشان در حالتیکه افتادگان
بودند و بعضی گویند یعنی گرفت ایشان را زلزله و لرزیدن زمین و بعضی گویند صدای مهیبی بود که از شدت آن
زمین بلرزید پس گردیدند در خانه های خود مردگان مانند خاکستر سرد شده و بدانکه حقسبحانه و تعالی قصهٔ قوم صالح را
در بسیاری از مواضع قرآن برای تنبیه غافلان و تذکر جاهلان این امت ذکر فرموده و خلاصهٔ قصهٔ ایشان
چنانست که حضرت صالح علی نبینا و آله و علیه السلام مبعوث شد بسوی ایشان در وقتیکه شانزده سال
عمر او بود و در میان ایشان بود تا وقتیکه عمر او بصد و بیست سال رسید و ایشان بهیچوجه اجابت او نمیکردند
و ایشان هفتاد بت داشتند که می پرستیدند صالح با ایشان فرمود ای قوم من مبعوث شدم بسوی شما
در حالتیکه شانزده ساله بودم و اکنون بصد و بیست سال رسیدم پس باو گفتند ای صالح ما ایمان نمی آوریم
بتو تا بیرون آوری برای ما از این سنگ شتر ماده را که ده ماهه آبستن باشد و آن سنگ سنگی بود که ایشان
آنرا تعظیم مینمودند و می پرستیدند و هر سال در نزد او جمع میشدند و قربانیها مینمودند پس حقتعالی بیرون آورد
برای ایشان ناقه را از آن سنگ بنحویکه ایشان خواسته بودند و وحی نمود بصالح که بگو با ایشان که خدا مقرر نموده
است آبی را که میآشامید یک روز مخصوص این ناقه باشد و یک روز مخصوص شما باشد ایشان باین تقریر
راضی شدند چون روز آب خوردن ناقه میشد ناقه همهٔ آبها را در آنروز میخورد و ایشان در آنروز ناقه را
میدوشیدند و شیر او را میخوردند و کودکی و بزرگی باقی نمیماند مگر اینکه از شیر او میخورد و چون مدتی امر بدین منوال
گذشت ایشان بر خدا طاغی شدند و گفتند که ما راضی نیستیم که یک روز آب از ما باشد و یک روز از ناقه باشد

پس گفتند کیست که ناقه را بکشد و پی کند که بکشتن او ما آسوده شویم هرچه خواهد برای او مزد قرار دهیم پس آمد بسوی ایشان مرد سرخ موی کبود چشمی که فرزند زنا بود و پدر او معلوم نبود که او را قدار میگفتند بضم قاف و او شقی بود از اشقیای شوم پس برای او مزدی قرار دادند و او کشتن ناقه را عهده دار شد پس آن شقی بر سر راه ناقه نشست چون ناقه متوجه شد که آب بخورد با شمشیر ضربتی باو زد اثری در او نکرد ضربتی دیگر بر او بزد او را بکشت و چون بر پهلو بر زمین افتاد بچهٔ او گریخت و بکوه بالا رفت و سه مرتبه بسوی آسمان فریاد کرد پس قوم ریختند بر سر ناقه و کسی از ایشان نماند مگر آنکه در کشتن ناقه شریک شده ضربتی براو زد وگوشت او را در میان خود قسمت کردند و هیچ کودک و بزرگی نماند مگر آنکه از گوشت او خورد پس چون سه روز بر ایشان گذشت روز روبهای ایشان زرد شد و روز دویم روی ایشان سرخ شد و روز سیم روی ایشان سیاه شد و در نصف شب چهارم جبرئیل نازل شد بر زمین و نعره بر ایشان زد که پرده گوشهای ایشان درید و دلهای ایشان شکافت و جگرهای ایشان پاره پاره شد و همگی از خرد و بزرگ در یک چشم بهم زدن هلاک شدند و صاحب صدائی از ایشان باقی نماند مگر اینکه صبح کردند در جایهای و خوابگاه خود مردگان و پس از آن آتشی از آسمان فرود آمده همه آنها را سوزانید انتهی من التفاسیر

مقالهٔ نوزدهم

(تفسیر کریمهٔ فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ) قال الله تعالی فی سورة الحاقة (س ۶۹)

(آیه ۱۳) فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ (۱۴) وَحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً (۱۵) فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ من باب تحویل قیامت و تنبیه بر تحقق آن میفرماید پس چون دمیده شود در صور یکدمیدن مراد بنفخه نفخهٔ صعقه است که آن نفخهٔ اولی است و نزد بعضی از مفسرین مراد نفخهٔ ثانیه است و حاصل اینکه چون اسرافیل بفرمان ملک جلیل نفخ صور کند وَحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ و برداشته شود زمین و کوه ها از اماکن خود به مجرد قدرت کامله و یا بتوسط زلزلهٔ شدید و یا بادهای سخت فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً پس درهم شکسته شوند همه زمین و کوه ها یک شکستنی یعنی همه زمین و کوهها

بیکبار درهم شکنند و خرد کردند بروجهی که مانند گرد در هوا پدید شوند و گویند معنی آنستکه زمین و کوهها منبسط شوند ببسطهٔ واحده و تمام آن هموار شود بروجهی که نشیب و فراز در آن نباشد مانند ادیم ممدود چه انکه دک سبب تسویه است و از اینجا است که گفته اند ناقة دکاء و ارض دکاء یعنی ناقهٔ که سنام آن مرتفع نباشد و مساوی ظهر او باشد و زمینیکه متسع و مساوی باشد و دکان مشتق از انیست بجهت استوای آن فيومئذ وقعت الواقعة پس در این روز واقع شود ساعت واقع شونده یعنی حادث گردد قیامت (توضیح ادیم) بالفتح پوست سرخ یا پوست دباغت شده و ادیم الأرض روی زمین (سنام) بالفتح کوهان شتر و سنام الارض میان زمین در مجلد چهاردهم بحار الأنوار آورده که مدت ایام دنیا بعد از حضرت مهدی عجل الله فرجه شش صد و شصت هزار سال خواهد بود و در مجلد سیزدهم نقل فرموده که عمر الدنيا ماة الف سنة لسائر الناس عشرون الف سنة و ثمانون الف سنة لآل محمد صلى الله عليه و آله عمر دنیا صد هزار سال است بیست هزار سال برای سایر مردم و هشتاد هزار سال برای آل محمد صلی الله علیه و آله است و در امالی از حضرت صادق علیه السلام منقولستکه فرمود لكل اناس دولة يرقبونها و دولتنا فی آخر الدهر يظهر از برای هر فرقهٔ از مردمان دولتی است و دولت ما در آخر دنیا ظاهر خواهد شد (مؤلف گوید) که اخبار و روایات در باب عمر دنیا در نهایت اختلاف است و میتوان بود که در بعضی از روایات سالی که ذکر شده سال مخصوصی اراده شده باشد مانند روایتیکه در غیبت طوسی از حضرت صادق علیه السلام است که فرمود يملك القائم عليه السلام سبع سنين يكون سبعين سنين من سنيكم هذه سلطنت و پادشاهی خواهد نمود حضرت قائم علیه السلام هفت سال که آن هفتاد سال است از سالهای شما (و مکشوف باد) که از جمله اموری را که خداوند بر مردم مخفی و مستور داشته و هیچ ملک مقرب و پیغمبر مرسلی را بر آن اطلاع نداده یکی وقت قیام قیامت است که دانستن آن نزد خدا است و جز خدا کسی نمیداند چنانکه در سورهٔ مبارکهٔ احزاب فرموده يسئلك الناس عن الساعة قل انما علمها عند الله ای محمد

سؤال میکنند تو را مردمان از وقت قیامت بگو در جواب ایشان جز این نیست که دانستن وقت قیامت نزد خداست و غیر از خدا احدی از آن اطلاع ندارد در تفسیر روح البیان آورده که قیامت تعبیر بساعت شده از جهت اینکه ساعت جزئی از اجزای زمانست و تشبیه قیامت بآن از جهة سرعت حساب آن روزست چنانکه فرموده وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ پس وقت قیام قیامت را جز خدا کسی نمیداند ولیکن از اخبار مستفاد میشود که قیامت در چه روزی از ایام ماه و هفته روی خواهد نمود اما هفته و ماه کدام سال خدا داند سید جزائری در انوار نعمانیه فرموده که حقتعالی پیغمبر خود و اوصیای او را آگاه گردانید از وقت قیامت ولی ایشان از جهت حکم و مصالحی این علم را از ماکتمان نمودند مانند بعضی از علوم دیگر انتهی کلامه در تفسیر منهج الصادقین آورده که از ابی بن کعب منقولست که چون وقت حدوث قیامت شود مردمان غافل و بیخبر در بازارها بسودا و معامله مشغول باشند ناگاه به بینند که روشنائی آفتاب زایل گردد و ایشان در آن حیران شوند که آفتاب را چه رسید و چه حادثه رخ نموده ناگاه ستارگان از هم فرو ریزند و در این اندیشه باشند که کوهها در روی زمین در حرکت آیند و چون گرد بر هوا روند جنیان در پناه آدمیان گریزند و آدمیان پناه بیابان برند و دواب مختلط بیکدیگر گردند و در انیحال جنیان با آدمیان گویند ما برویم و از این معنی استخبار کنیم پس بروند در دریا دریاها را به بینند که آتش شده میدرخشد و شعله میکشد و در اثنای این حال زمینها و آسمانها شکافته شوند پس بادی پیدا شود و همه را هلاک کند (مؤلف گوید) که ما شرح و تفصیل قیام قیامت را در مجلد اول کتاب جواهر الکلام در واقعه شصت و یکم از وقایع روز اول محرم بروجه اتم و اکمل ذکر نمودیم هر که خواهد بانجا رجوع کند * بر سر کرم بوا الحبیبی ابت * چون صبا سوی گلستان رو

(مقاله بیستم:)

(تفسیر کریمه فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ) قال الله تعالی فی سورة النازعات (س ۷۹) (آیه ۱۰) يَقُولُونَ اَئِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ (۱۱) اَئِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً (۱۲) قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ (۱۳) فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ (۱۴) فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ میگویند کسانیکه منکر بعث و حشر در قیامت را که آیا

ما بازگشت خواهیم داشت بحالت اولی یعنی آیا بعد از مرگ ما را رد خواهند کرد بهمان حالت که داشتیم از حیات و زندگانی و گفته اند حافره بمعنی محفوره است یعنی آیا رد میشویم در قبرهای خود بعد از مردن در حالتیکه زنده باشیم آیا چون بگردیم استخوانهای کهنه نزدیک بخاک شدن ما را محشور گردانند تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ از روی استهزا میگفتند اگر چنین باشند آن بازگشتن در این هنگام بازگشتی است با خسران و زیان یعنی بطریق استهزاء میگفتند اگر قیامت محقق باشد و ما را رجوع دهند بمحشر پس ما زیانکاران باشیم چه آنکه پیوسته تکذیب آن کرده ایم حق سبحانه و تعالی در جواب ایشان میفرماید که استعجاب استصعاب میکنید بوقوع قیامت چه آنکه آن در نزد قدرت ما در کمال آسانیست فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ جز این نیست که آن یک فریاد است یعنی یک دمیدن اسرافیل است در صور که همه خلایق بدان زنده شوند مراد نفخهٔ ثانیه است که آنرا نفخهٔ احیا نیز گویند فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ پس آنگاه ایشان بر روی زمین سفید و هموار باشند که آن زمین محشر است یعنی همهٔ مردم همچنانکه زیر زمین مستور باشند همه بر روی زمین محشور شوند و از وهب روایت کرده اند که ساهره اسم زمینی است نزدیک بیت المقدس در حوالی جبل اریحا محشر مردم در آنجا خواهد بود و خدای او را وسعت دهد چنانکه خواهد و بعضی گفته اند که حق تعالی زمین ساهره را بیافریند از نقرهٔ خام و طول و عرض آن چهل برابر دنیا است (مؤلف گوید) که از بسیاری از آیات مبارکات و روایات مستفاد میشود که زمین محشر همین زمین دنیا خواهد بود چنانکه مرویست که در وقت قیام قیامت بامر خلاق عالم باد سختی میوزد که تمام کوه ها را از زمین برکند و در دریاها افکند و آب دریاها و آنچه روی زمین است همه در زمین فرو رود بر وجهیکه در تمام روی زمین هیچ کوه و درخت و قلعه و پست و بلندی باقی نماند و تمام زمین منبسط و مستوی گردد برای حساب حتی انه لو وضعت بیضة فی المشرق رؤیت من المغرب بطوریکه اگر تخم مرغی را در مشرق بگذارند از مغرب دیده میشود چنانکه حق سبحانه و تعالی میفرماید فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا و از ابی کعب منقولست چون وقت حدوث قیامت شود مردمان غافل و بیخبر از آن

بسودا و معامله مشغول باشند ناگاه به بینند روشنائی آفتاب زائل گردد و ایشان در آن حیران شوند که آفتاب را چه رسیده و چه حادثه رخ نموده ناگاه ستارگان از هم فرو ریزند و در این اندیشه باشند که کوهها بر روی زمین بحرکت آیند و چون گرد بر هوا روند جنیان در آدمیان گریزند و آدمیان پناه به پریان برند و دواب بیکدیگر مخلط گردند در انحال جنیان گویند که ما برویم از این معنی استخبار کنیم پس بروند بسوی دریاها دریاها را به بینند که آتش شده میدرخشد و شعله میکشد و در آن اثنا زمین ها و آسمانها شکافته شوند و بادی پیدا شود همه را هلاک کند و نیز مشعر بر اینست آیات مبارکات سورهٔ تکویر که فرموده است اِذَا الشَّمْسُ کُوِّرَتْ وَاِذَا النُّجُومُ انْکَدَرَتْ وَاِذَا الْجِبَالُ سُیِّرَتْ وَاِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ زمانیکه آفتاب در هم پیچیده شود و آنگاه که ستارگان تیره گردند یعنی جرم آنها بی نور گردد و آنگاه که کوه ها روان گردانیده شوند و آنگاه که ناقه های که ده ماه از حمل ایشان گذشته و بزادن نزدیک گشته اند فروگذاشته شوند یعنی بجهة فرط گرفتاری و مشغولی بحبس پروای رعی و مراعات آنها ننماید با اینکه آن نفیس ترین و عزیزترین مالهااست نزد عرب و بعضی از مفسرین گویند مراد بعشار سحابند که حوامل امطارند یعنی ابرها از باریدن معطل مانند و آنهنگام که دریاها پر از آتش گردند تفتانیده گردند برای تعذیب اهل نار از ابن عباس مرویست که در نزد قیام قیامت این شش علامت که مذکور شد در دنیا حادث شود

(مقالهٔ بیست و یکم)

میتی را در قبر یک تازیانه زدند برای ترک اغاثهٔ مظلوم در کتاب حلیة المتقین از حضرت صادق علیه السلام روایت نموده که شخصی از نیکان را در قبرش نشاندند پس باو گفتند ما صد تازیانهٔ عذاب بتو میزنیم گفت طاقت ندارم گفتند چارهٔ نیست از یکی پرسید که بچه سبب این تازیانه را بمن میزنید گفتند باین سبب که روزی بی وضو نماز کردی و بر ضعیفی گذشتی که براو ظلم میشد و او را یاری نکردی پس تازیانه از عذاب خدا براو زدند که قبرش از آتش پر شد و نیز در کتاب مذکور از حضرت زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که فرمود هر که اعانت کند مؤمنی را بر ظالمی خدا و ندا و را یاری کند در گذشتن

از صراط (شعر) ای توانا ناتوانی دادرس ✻ ناتوانی را که شد بی دادرس
و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود مَن اَجار المستغیث اجاره الله تعالی من عذابه کسیکه پناه دهد پناهنده را خداوند پناه دهد او را از عذاب خود و نیز فرمود من امن خائفا امنه الله من عقابه کسیکه ایمن سازد ترسانی را خدا او را امان دهد از عذاب خود و نیز از آنحضرت مرویست که فرمود من افضل المعروف اغاثة الملهوف از بهترین کارهای خوب فریاد رسی مظلوم است و در خبر دیگر فرمود من کفارات الذنوب العظام اغاثة الملهوف از کفاره‌های گناهان بزرگ فریاد رسی مظلوم است و فرموده‌اند که شر الناس من ینصر الظالم و یخذل المظلوم بدترین مردم کسی است که یاری کند ظالم را و واگذارد مظلوم را و نیز گفته‌اند لو انصف المظلوم لم یبق فینا ملوم اگر مظلوم انصاف داده شود در میان ما ملامت شده‌ای باقی نماند و خلاصه معنی آنکه هر که مورد ملامت و معصیت میشود در اثر ظلم و ستم او است بکسی که اگر مردم نسبت بهیچ کس ظالم و ستمکار نباشد هیچ یک از آنها عاصی و گنهکار نخواهد بود. ✻

(مقاله بیست و دوم)

(عذاب نمیشود کسی که یکنماز از او مقبول شود): در کتاب شرح من لا یحضره الفقیه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که هر که حق سبحانه و تعالی یکنماز او را قبول کند او را عذاب نمیکند و در حدیث صحیح از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که اگر شخصی یکنماز تمام بجا آورد حق سبحانه و تعالی همه نمازهای او را قبول میکند هر چند باقی ناتمام باشد و اگر یکنماز تمام نکرده باشد و همه را فاسد کرده باشد حق سبحانه و تعالی هیچ عبادت او را قبول نمیکند و حساب نمیکند و در حساب نمیآورد نه فرایض او را و نه نوافل او را زیرا که نافله را بعد از فریضه قبول میکند بلکه نوافل از برای اتمام فرایض مقرر شده است و هر گاه فرایض را ادا نکرده باشد نافله برای او ثمری نخواهد داشت چنانکه فرموده‌اند: لاخیر فی النوافل اذا اضرت بالفرایض خیری نیست در نوافل زمانیکه ضرر رساند بفرایض و از جمله شرایط قبول حضور قلب است چنانکه در حدیث دیگر حضرت

امام محمد باقر علیه السلام فرمود : از نماز بنده گاه هست که نصف آنرا بالا میبرند یا ثلث آنرا یا ربع آنرا یا خمس آنرا و بالا نمیبرند مگر آنقدر را که دل بنده باجناب قدس الهی باشد و مأمور نشده‌ایم بنوافل مگر از جهت اتمام فرائض ، در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ خشع گوید الخشوع فی الصلوٰة خشية القلب و التواضع خشیة در نماز ترسیدن و فروتنی است وخشع فی صلوته و دعائه ای اقبل بقلبه علی ذلك وخشوع کرد در نماز و دعاء خود یعنی بدل و قلب وی آورد بر آن واز حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود هو ان لا یلتفت یمنة ولا یسرة ولا یعرف من علی یمینه وشماله خشوع آنست که ملتفت طرف راست وچپ نباشد ونداند که در یمین ویسار او کیست ونیز فرموده اند انّ الخشوع فی الصلوة یکون بالقلب و الجوارح معاً یعنی که خشوع در نماز بدل و اعضاء بدن باهم است چنانکه در کتاب مجمع البیان در ذیل کریمهٔ والّذین هم فی صلوتهم خاشعون روایت کرده است که روزی رسولخدا صلّی الله علیه وآله مردیرا دید که در حال نماز باریش خود بازی میکند فرمود اما انّه لو خشع قلبه لخشعت جوارحه اگر این مرد دلش خاشع بود هرآینه اعضای بدن او نیز خاشع بودند در اینحدیث دلالتست که خشوع در نماز باید بدل و با اعضا باهم باشد امّا الخشوع بالقلب فهو ان یفرّغ قلبه بجمع الهمّة لها و الاعراض عمّا سواها فلا یکون فیه غیر العبادة و المعبود امّا خشوع بقلب آنست که قلب خودرا فارغ کند بجمع کردن قصد برای نماز وروی گردانیدن از غیر آن بطوریکه در دلش غیر از عبادت و معبود چیزی نباشد وامّا بالجوارح فهو غضّ البصر و الاقبال علیها و ترك الالتفات و العبث و امّا خشوع بجوارح پوشیدن چشم و روی آوردن بنماز ونگاه نکردن بجائی و بازی نکردن باریش و گوش وغیر آنست ، و در فرق بین خضوع و خشوع گفته اند که خشوع فروتنی کردن و فرو خوابانیدن چشم و بلند نکردن صدا است و خضوع فروتنی کردن است و بعضی گفته اند که خضوع تواضع و مسکنت است و خشوع بلند نکردن آواز و برنداشتن چشم است و آن فزع و خوف قلب است .

(مقالهٔ بیست و سوم)

(یکشبانه روز در خدمت والدین بهتر از یکسال جهاد است) : چنانکه در کتاب حلیة المتقین آورده که شخصی بخدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله آمد و گفت یا رسول الله بسیار محبت و رغبت دارم بجهاد فرمود که جهاد کن در راه خدا که اگر کشته شوی نزد خدا زنده خواهی بود و روزی در بهشت خواهی یافت و اگر بمیری مزد ت با خداست و اگر زنده برگردی از گناهان بدر آئی مانند روزی که از مادر متولد شده ای گفت یا رسول الله پدر و مادر پیری دارم که با من انس دارند و نمیخواهند که من از ایشان جدا شوم حضرت فرمود که با پدر و مادر خود باش بحق آنخداوندیکه جانم بدست قدرت اوست اینکه ایشان یکشبانه روز با تو خوشحال باشند بهتر است از یکسال جهاد کردن در راه خدا ، بدانکه رعایت حرمت پدر و مادر از عمدهٔ شرایع دین است و ایشانرا از خود راضی ساختن از اشرف طاعات است و عاق ایشان بودن و ایشانرا از خود آزرده داشتن از جملهٔ گناهان کبیره است وحق تعالی در قرآن فرموده که اگر پدر و مادر تو کافر باشند و ترا امر کنند که کافر شو در اینباب اطاعت ایشان مکن امّا در دنیا با ایشان نیکو مصاحبت کن و در حدیث دیگر منقولست که شخصی بخدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله آمد و گفت مرا وصیتی کن حضرت فرمود که ترا وصیت میکنم که بخدا شرک نیاوری هرچند ترا با آتش بسوزانند مگر اینکه بزبان حرفی بگوئی و دلت بر ایمان ثابت باشد و ترا وصیت میکنم که اطاعت پدر و مادر کنی و با ایشان نیکی کنی خواه مرده باشند خواه زنده هرچند گویند که از زن و مال خود بگذری بکن که این از جملهٔ ایمان است و در حدیث دیگر منقولست که شخصی از آنحضرت پرسید که حق پدر بر فرزند چیست فرمود آنکه نام او را نگوید و پیش از او راه نرود و پیش از آنکه پدر بنشیند او ننشیند و کاری نکند که مردم به پدر او دشنام بدهند و حضرت صادق علیه السلام فرمود که چه مانع است احدی از شما را که احسان کند به پدر و مادر خود خواه زنده باشند و خواه مرده باینکه بعد از مردن نماز برای ایشان بکند و حج بنیابت ایشان بکند و روزه از برای ایشان بگیرد و آنچه میکند ثواب

هم بآنها عاید شود وهم بخودش وبسبب نیکی که بایشان کرده است خدا ثواب بسیار باو میدهد، و در حدیث حسن فرموده که شخصی نزد حضرت رسول صلی الله علیه وآله آمد وگفت یا رسول الله با که نیکی کنم فرمود با مادرت تا سه مرتبه پرسید چنین فرمود - مرتبهٔ چهارم فرمود با پدرت .

(مقالهٔ بیست وچهارم)

(کفار قریش در هر سالی یکروز بتی را زیارت میکردند) : در کتاب مظاهر الانوار از عروة بن زبیر روایت کرده که قریش را بتی بود در بتخانه که هر سال یکروز بزیارت او میآمدند وعید میکردند وقربانی وعیش وعشرت مینمودند وشراب میخوردند ودر بتخانه اعتکاف میجستند، شبی از شبهای عید نزد آن بت رفتند دیدند از طاق بتخانه بروی افتاده اورا برجای او نهادند باز افتاد تا چندین بار، آخر اورا مستحکم ومقید کردند وحیران بودند که سبب چیست وباعث این امر چیست صدائی از جوف آن شنیدند که گویندهٔ میگفت : ✻ تردّی لمولود اضائت بنوره ✻

جمیع فجاج الارض بالشرق والغرب وهزّت له الاوثان طرّاً وارعدت قلوب ملوک الارض جمعاً من الرعب

عاقبت معلوم شد که آن واقعه در شبی بوده که علی الصباح آن حضرت رسول صلی الله علیه وآله متولد شد ودر احادیث دیگر آمده که آنچه بت در عالم ودر طاق حرم بود در شب ولادت باسعادت آنحضرت همه سرنگون شدند وبروی در افتادند وآن اشعار براین بود که یکی از فواید بعثت ورسالت آنحضرت ازالهٔ شرک واز بین رفتن بت پرستی خواهد بود (ولنعم ما قیل :)

عیان شد آفتاب وریخت از قصر فلک انجم	چه از طاق حرم بتها ز مولود شه ... بطحا
محمد شافع امت قسیم دوزخ وجنت	حبیب حضرت عزت شه دین خسرو دنیا

(صباحی کاشی گوید :)

تو گستردی بساط حق پرستی درجهان ورنه	گرفته بود یکسر کفر روی صفحهٔ غبرا
معابد جمله ویرانه حرم کعبه بتخانه	زخالق خلق بیگانه چه در ... چه در صحرا
یکی را قبله روی بت یکی را سجده بر آتش	یکی را دل بخورشید یکی را چشم بر شعرا

(ولنعم ما قیل ایضاً :)

لَقَدْ طابَتْ الدُّنیا بطیب محمّد صلی الله علیه و آله	وزیدت به الأیّام حُسْناً علی حُسن
لَقَدْ فکّ اغلال العناة محمّد صلی الله علیه و آله	وانزل اهل الخوف فی کنف الأمن

(وَلِلّهِ درّ من قال :)

علت مایکون و معنی کن	پاک و والاتر از ثنا و سخن	سر توحید نقش سرمد اوست	احد و احمد و محمد اوست
قدمش با ازل بنی گوید	مدتش را ابد ز پی پوید	کس ز بیچون نگوید از چه و چون	آفرینش توئی نه کم نه فزون
کردهٔ تو هست این ولود و ولد	ورنه حق لم یلد و لم یولد	نور و ظلمت وظیفه خوار تواند	کفر و دین نیز نور و نار تواند
دین از آن روی همچو ماه کنی	کفر از آن گیسوی سیاه کنی	جهل از تو خطیره ساخت عدم	علم در عالم از تو گشت علم

(صدر قزوینی گوید :)

ای ختم پیمبران مرسل	حلوای پسین و ملح اول	ای صدرنشین هر دو عالم	محراب زمین و آسمان هم
ای شاه مقربان درگاه	کاول تو زدی بکون خرگاه	نور تو چراغ هر دو عالم	خاک تو ادیم روی آدم
مقصود توئی همه طفیلند	سر خیل توئی و جمله خیلند	ای کنیه و نام تو مؤبد	بوالقاسم و احمد و محمد صلعم

(مقالهٔ بیست و پنجم)

(رؤیای صادقه یک جزء از هفتاد جزء پیغمبریست) چنانکه در کتاب حلیة المتقین گوید که در حدیث صحیح منقولست که وحی بعد از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقطع شد ، اما خوابهای بشارت دهنده هست ، و در حدیث معتبر از امام محمد باقر علیه السلام منقولست که شخصی از حضرت رسول صلی الله علیه و آله سؤال کرد از تفسیر آیهٔ کریمهٔ اَلَّذِینَ آمَنُوا وَکَانُوا یَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَیٰ فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَفِی الْآخِرَةِ یعنی آنکسانیکه ایمان آورده اند و پرهیزکار میباشند ایشانرا بشارت است در زندگانی دنیا و آخرت حضرت فرمود که بشارت زندگانی دنیا خوابهای نیکوست که مؤمن در دنیا می بیند و بآن بشارت مییابد و شاد میشود . و در حدیث دیگر آورده است که خوابهای راست یکجزء از هفتاد جزء پیغمبریست ، و در حدیث حسن از حضرت صادق علیه السلام منقولست که رأی مؤمن و خواب در آخر

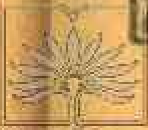

الزمان یکجزء از هفتاد جزء پیغمبری است . و در حدیث معتبر از حضرت صادق علیه السّلام منقول است که پرسیدند چه سبب دارد که مؤمن خواب می بیند و چنان میشود که دیده است و گاهی خواب می بیند و اثری ظاهر نمیشود ؟ فرمود که چون مؤمن بخواب میرود روحش بجانب آسمان حرکت میکند پس آنچه روح مؤمن در ملکوت آسمانها می بیند در محل تدبیر و تقدیر آن حق است و اثرش ظاهر میشود و آنچه در زمین و هوا می بیند خواب پریشان است ، راوی پرسید که آیا روحش همه بآسمان میرود و هیچ در بدن نمیماند فرمود اگر چنین باشد خواهد مرد بلکه مانند آفتاب است که در آسمانست و شعاعش در زمین است همچنین روح اصلش در بدن است و پرتوی از او بآسمان میرود ، روح او را بنزد عرش پروردگار میبرند پس آنچه در آنجا می بیند حق است و آنچه در وقت برگردانیدن در هوی می بیند خواب پریشان است و بر این مضمون احادیث بسیار است . و در حدیث معتبر از حضرت صادق علیه السّلام منقولست که شیطانی هست که او را هزع میگویند هر شب از مشرق تا مغرب را پر میکند از بدن خود و بخواب مردم میآید و باین سبب خواب پریشان می بینند .

(مؤلف گوید :) که شرح و بیانی مفصل تر از این راجع باختلاف انواع خواب و اختلاف تعبیر آن در مقاله هشتادم از مجلد سیم این کتاب مذکور خواهد شد انشاءالله تعالی .

(مقاله بیست و ششم)

(بیدار بودن یکشب بسبب بیماری بهتر از یکسال عبادتست) : در کتاب حلیة المتقین آورده که در حدیث حسن از امام محمد باقر علیه السّلام منقولست که بیداری یکشب از بیماری و درد بهتر است از عبادت یکسال و در مجلد اول سفینة البحار از مجلد دوازدهم بحار الانوار نقل نموده که یکنفر از علمای اسلام داخل شد بر فضل بن یحیی برمکی در دقیقه که فضل تب داشت و بختیشوع طبیب نصرانی در نزد او بود طبیب بفضل گفت هر کس یکشبانه روز تب دار شود سزاوار است یکسال پرهیز کند آن عالم فرمود صدق الرجل فیما یقول آنچه این مرد میگوید صدق و راستست ، فضل بآن عالم گفت ره و او را تصدیق نمودی عالم گفت او را تصدیق ننمودم ولکن شنیدم که رسولخدا صلّی الله علیه و آله فرموده است حمی یوم

کفّارة سَنَة فلولا انّه یبقی تأثیرها فی البدن سَنَة لما صارت کفّارة ذنوب سَنَةٍ تب یکروز کفّاره یکسال گناه است اگر تأثیر تب در بدن تا یکسال باقی نمیماند کفّاره یکسال گناه نمیشد . و نیز در انکتاب از حضرت رسول صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که هر که یکشب بیماری بکشد و قبول کند اورا بآنچه که شرط قبول است بآنکه کسی را خبر ندهد از آنچه کشیده از زحمت تب و چون صبح شود خدارا شکر کند حقتعالی بفضل خود ثواب عبادت شصت سال باو عطا فرماید و در حدیث حسن از آنحضرت منقول است که حدّ شکایت نه آنست که بگوید دیشب مرا خواب نبرد و تب داشتم بلکه آنست که بگوید بدردی مبتلا شده‌ام که هیچکس بآن مبتلا نشده است و آنچه بمن رسیده بهیچکس نرسیده است و امثال اینها و از حضرت صادق علیه السلام منقولست که یکشب تب کفّارهٔ گناهان گذشته و آینده است و نیز از حضرت باقر و حضرت صادق علیهما السلام منقولست که فرمودند اِذا اَحَبَّ الله عبداً نظر الیه و اتحفه بواحدة من ثلث امّا صداع و امّا حمّی و امّا رمد چون حقتعالی بنده‌ای را دوست بدارد بسوی او نظر رحمت میفرماید و یکی از سه تحفه برای او میفرستد یا تب یا درد سر یا درد چشم . و در حدیث معتبر از امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود بدنیکه بیماری نکشد طغیان بهم میرساند و خیری نیست در چنین بدنی و از حضرت رسول صلّی الله علیه و آله منقولست که چون بر مؤمن ضعف پیری غالب شود حقتعالی امر میفرماید که آنچه در جوانی و قوّت میکرده است برای او بنویسند و همچنین ملکی را موکّل میگرداند که برای مؤمن بنویسید آنچه در حال صحّت میکرده است . و در حدیث صحیح از حضرت صادق علیه السلام منقولست که روزی حضرت رسول صلّی الله علیه و آله سر بجانب کرد و تبسّم فرمود صحابه از سبب آن سؤال کردند حضرت فرمود که تعجّب کردم از دو ملک که بزمین فرود آمدند و بندهٔ مؤمن صالحی را در جای نمازش طلب کردند که عمل روز و شب او را بنویسند اورا در جای نمازش نیافتند بآسمان رفتند و گفتند پروردگارا فلان بندهٔ تورا در جای نمازش طلب کردیم نیافتیم اورا و او در بند بیماری است حقتعالی فرمود بنویسید برای بندهٔ من مثل آنچه در حال صحّت از افعال خیر در شب و روز میکرده است مادام که در بند من است .

(مقالهٔ بیست و هفتم)

(یک صفت رذیلهٔ سگ همه صفات حسنهٔ او را پوشیده است) در کتاب ریاض الحکایات مسطور است که گفته‌اند وقتی سگی بگربه‌ای گفت که من با اینهمه صفتهای خوب هیچ خانه جایم نیست چه شده است که تو هیچ صفت خوبی نداری و در همه منزلها راهت میدهند، گفت بجهت آنست که تو حیوانی هستی غریب آزار و این یک صفت همه صفات خوب ترا پوشیده است . (شیخ سعدی گوید)

سگی شکایت ایام با سگی میگفت
قناعتم صفت و بردباری آئینم
مرا نه برگ زمستان نه عیش تابستان
که اوفتاده بزمینی برابردان چینم
بلقمه‌ای که تناول کنم ز دست کسی
چه کرده‌ام که سزاوار سنگ و نفرینم
نه بینیم که چه برگشته حال مسکینم
گرم دهند خورم ورنه میروم آزاد
کفایت است همین پوستین و پارینم
نه در ریاضت خلوت مقام میدارم
زدم است گر زنند بعد از آن بزوبینم
جواب داد که زین بیش وصف خویش مگو
نه آشیانه چو مرغان نه غله چون موران
نه همچو آدمیان خشمناک بنشینم
هزار سنگ پریشان بی گنه بخورم
که خوابگاه کلوخ است و سنگ بالینم
مرا که سیر از این وضع و خوی ز این صفت است
که خیره گشت ز وصفت زبان تحسینم
همین دو خصلت ملعون کفایتست تورا
غریب دشمن و مردار خوار می‌بینم

(توضیح) زوبین - با باء فارسی نیزهٔ کوتاه و بعضی دوشاخه گفته اند که در قدیم بدان جنگ میکردند (برهان) و ما در مقالهٔ بیست و پنجم از کتاب درر السنیه نقل نمودیم که در سگ ده خصلت حمیده است که آن خصال در هرکه باشد سعید و نیک خواهد بود . در کتاب سفینة البحار فرموده ملخص آنچه که دمیری در صفات سگ گفته است آنست که سگ بر دو نوع است : اهلی و سلوقی ، و سلوقی نسبت است بسوی سلوق که شهریست در یمن و هر دو نوع در طبع مساوی میباشند ، و سگ محتلم میشود و مادهٔ آن حیض میشود و مدت حمل سگ ماده شصت روز یا کمتر از آن است و چون بچه بگذارد بچه های او کور رند و چشم باز نمیکنند مگر بعد از دوازده روز و در پی بردن اثر و نشان و بوئیدن بوی هیچ حیوانی مانند سگ نیست و مردار در نزد او محبوبتر است از گوشت تازه و عذره و سرگین میخورد و دشمنان و کفار عداوت سختی است و از طبع او اینست که صاحب خود را پاسبانی میکند و در حال حضور و غیاب اهل و عیال

صاحب خود را حمایت میکند و در وقت خواب از همه حیوانات چشم بیدارتر است و بیشتر خواب او
در روز است وقتی که از پاسبانی بی نیاز باشد و در حال خواب از اسب شنواتر و از عقعق پرهیزکارتر
است و از عجایب طبع او اینست که بزرگان و اهل وجاهت را گرامی میدارد و بانگ بر آنها نمیزند
و بسا باشد ایشان را که دید راه دهد و از جای خود برخیزد و بر مردمان سیاه رنگ و ضعیف الحال
و کسانیکه جامهٔ آنها کهنه است بانگ میزند ، و از طبع و خوی او حرکت دادن دُم و اظهار خوشنودی
و دوستی و الفت است و هر گاه صاحبش او را بزند یا طرد کند و بعد او را صدا بزند بر میگردد و تعلیم و
تلقین و تادیب پذیرد . و در کتاب جانور شناسی گفته است که سگ اقسام مختلفه دارد بعضی از آنها را
دیده ایم گوشهایش نوک تیز و گردنش قوی و پایش دارای چهار انگشت است و بعضی از آنها گوشش در حال
عادی افتاده دمش غالباً برخاسته و حس بو یائیش قوی و هوشش بسیار و مهر و وفایش ضرب المثل است
و در کتاب سفینة البحار از حضرت ابیجعفر علیه السلام و حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه روایت
کرده است که فرمود لاٰ خَیْرَ فِی الْکَلْبِ اِلاّٰ کَلْبُ الصَّیْدِ وَکَلْبُ الْمٰاشِیَةِ در سگ خیری نیست مگر
در سگ شکاری و سگ گله گاو و گوسفند وغیره . و از حضرت صادق صلوات الله علیه روایت
کرده است که فرمود انّ رسول الله صلّی الله علیه وآله رخّص لاهل القاصیة فی الکلب یتّخذونه
بدرستیکه رسولخدا صلّی الله علیه وآله رخصت داده است باهل قصبجات و اهل دهات که سگ نگاه دارند

(مقاله بیست و هشتم :)

(کشتن داود جالوت را بیک سنگ) بدانکه یکی از قصه های عجیبه تاریخی که در قرآن مجید
ذکر شده است قصهٔ طالوت و جالوت است و کشتن داود جالوت را بیک سنگ و خلاصهٔ این
قصه بدین نهج است : که چون حقسبحانه و تعالی طالوت را پادشاهی داد بر بنی اسرائیل و بعزم
حرب جالوت لشکر خود را کوچ داد چون لشکر او با لشکر جالوت مقابل هم صف کشیدند جالوت
شخصی را نزد طالوت فرستاد که یا خود بمبارزت من بیرون آی و یا کسیرا بفرما با من کارزار کند
که اگر او مرا کشت ملک من تو را باشد و اگر من او را کشتم ملک تو از من باشد طالوت بفرمود تا ندا کر

که کیست بمبارزت جالوت بیرون آید تا دختر خودرا باو بدهم ونصف پادشاهی خودرا باو بخشم
هیچکس اجابت نکرد چه آنکه جالوت مردی بود بغایت تناور وشجاع پس طالوت باشموئیل نبی گفت
دعا کن تا حقتعالی تورا خبر دهد که چه کس بمقاتله این کافر رود شموئیل دعا کرد جبرئیل نازل شد و
گفت او مردی است از فرزندان ایشا که داود نام او است، طالوت اورا طلبید وگفت ای
داود توانی که با جالوت جنگ کنی واورا بکشی تا من دختر خودرا بتو تزویج کنم ونصف پادشاهی
خودرا بتو تسلیم نمایم داود گفت آری این کارزار از دست من میآید، و آورده اند که شجاعت و دلاوری
داود بمرتبه ای بود که هرگاه گرگ و پلنگ بقصد گوسفندان او میآمدند بچابکی هردورا بدست
میگرفت وبرهم میزد ومیکشت، وگویند که هیچ سنگی را از فلاخن نمیانداخت مگر آنکه برنشانه
میخورد وهیچ سنگ از آن بخطا نمیرفت وهرگاه آنرا بسوی جانوری میانداخت فی الحال
میافتاد وچون خواست بمبارزت جالوت رود توبره ای در گردن کرد وسه سنگ از زمین برداشت
در توبره نهاد وفلاخن در دست گرفت روی بمیدان آورده در برابر جالوت آمد، جالوت چون
اورا بدید در چشم او بسیار حقیر نمود وبرسبیل استهزاء وسخریه گفت تو بقتال من آمده ای گفت بلی
گفت سلاح حرب کو داود گفت سلاح من این فلاخن است جالوت گفت سگرا بسنگ میزنند داود
گفت تو از سگ کمتری، وبقول ابیجعفر طبری در تاریخ الامم جالوت گفت یا فتی ارجع فانی
ارحمك ان اقتلك ای جوان برگرد من رحم میکنم که تورا بقتل رسانم داود گفت لا بل انا اقتلك
تو مرا نمیکشی بلکه من تورا خواهم کشت آنگاه دست در توبره کرده ویک سنگرا بیرون آورده
در فلاخن نهاد وگفت بنام پدرم ابراهیم وچون سنگ دویم در آن نهاد گفت بنام پدرم
اسحق وسنگ سیم را در آن نهاد گفت بنام پدرم اسرائیل وبروایت دیگر گفت بنام خدای
یعقوب، وفلاخن را گرد سر بگردانید وبینداخت حق سبحانه وتعالی هر سه سنگ را یک سنگ
گردانید وباد را امر فرمود آن سنگرا بر دبر میان خود جالوت رسانید بر سر او فرو رفته واز گلو
وشکم وی بگذشت واز مقعدش بیرون آمد پس بر زمین خورد وهلاک شد داود بیامد وجثه اورا

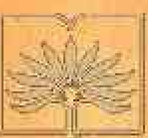
گرفت و کشید تا نزد طالوت آورد مسلمانان شاد شدند و داود را دعا کردند ، چون بشهر آمدند داود طالوت را گفت وعده ای که بمن داده ای وفا کن و وام عهدی که بسته ای از گردن خود بردار ، طالوت دختر خود را و انگشتر مملکت داری بداود داد و او را بر تخت نشانید همه مردمان مطیع او شدند و بعد از هفت سال از هلاکت جالوت تمام پادشاهی بر او مسلم شد و اینست قول حق سبحانه و تعالی در سوره بقره (س ۲ آیه ۲۵۲) که فرموده است وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وکشت داود جالوت را وعطا کرد خدا او را بعد از قتل جالوت پادشاهی و حکمت یعنی نبوت باز یور و بیاموزانید او را از آنچه که خواست و آن علمی است که پیغمبران را بکار آید یعنی علم دین ، و گویند مراد صنعت زره سازی بود بدون اعانت آتش . مرویست که آنجناب هر روزی سه زره میساخت و هر یکرا بمبلغ کثیری میفروخت و از آن ثمن مال عظیم بهم رسانید و یا مراد دانستن زبان مرغان و سایر دواب بود و یا علم الحان و اصوات حسنه و نغمات لذیذه بود .

(مقاله بیست و نهم :)

(اهل بلخ بلد امتناع نمودند از سب حضرت امیر علیه السلام) : چنانکه در مجلد چهارم روضة الصفا در ضمن ذکر ملوک غزنویه گوید که چون اشرار بنی امیه حکم کردند که خطبا در منابر زبان بسب امام المتقین و اولاد کرام او علیهم الصلوة والسلام بگشایند در جمیع بلاد اسلام بموجب فرمان آن ملاعین عمل نمودند مگر در غور . فرید الدین مبارک شاه در اینباب گوید :

باسلام در هیچ منبر نماند	که بر وی خطیبی همی خطبه خواند	که بر آل یاسین بلفظ فصیح	نکردند لعنت بوجه صریح
دیار بلند ش از آن شد مصون	که از دست آن ناکسان بد برون	از این جنس هرگز در او کس نگفت	نه در آشکارا نه اندر نهفت
نرفتند در لعنت خاندان	بر این بر همه عالمش فخر دان	مهین پادشاهان با دین و داد	بدین فخر دارند بر هر نژاد

و نیز در آنکتاب از صاحب طبقات ناصری و فرید الدین مبارکشاه نقل نموده که اهل غور در زمان خلافت امیر المؤمنین ع مسلمان شدند و حاکم غور در آنزمان شخصی بود از نژاد ضحاک و او منشوری بخط ید اسد الله الغالب علی بن ابیطالب علیه السلام بنام خود در باب حکومت غور حاصل کرده بود و او اولاد

بدان مفاخرت کردندی و آن منشور تا زمان بهرام شاه بن مسعود غزنوی در دست ایشان بود
(توضیح) در منتخب اللغات گوید غور بالضم ناحیه ایست بملک عجم . و در مراصد الاطلاع
گوید غور بضم غین و سکون واو و را جبال و ولایتی است بین هرات و غزنه و در آن قلعه ایست
که آنرا فیروزکوه نامند که در آن ملوک و سلاطین ایشان سکنی گیرند . در مجلد نهم بحار الانوار
نقل نموده که روزی ابن عباس گذشت بر مجلسی از مجالس قریش که اهل آنمجلس علی بن ابیطالب علیه السلام
را سب میکردند ابن عباس چون سخنان ایشانرا شنید بآنکسی که دست او را گرفته بود گفت
ما یقول هؤلاء قال یسبون علیاً علیه السلام این قوم چه میگویند گفت علی علیه السلام را دشنام
میدهند ابن عباس گفت مرا بنزدیک ایشان ببر چون او را نزد آنجماعت آورد با ایشان گفت
ایکم السّاب الله کدام یک از شما خدا را دشنام میدهد ایشان گفتند سبحان الله و من یسب الله
فقد اشرک بالله پاک و منزه است خدایتعالی هر کس خدا را دشنام دهد بتحقیق که شرک آورده
است بخدا، ابن عباس گفت ایکم السّاب رسول الله صلی الله علیه و آله کدام یک از شما دشنام
داده بر سولخدا صلی الله علیه و آله ایشان گفتند و من یسب رسول الله فقد کفر هر کس رسولخدا
را سب کند پس بتحقیق کافر شده است ، ابن عباس گفت ایکم السّاب علی بن ابیطالب کدام
یک از شما دشنام داده علی بن ابیطالب را گفتند قد کان ذلک بلی دشنام علی در میان ما بود
ابن عباس گفت اشهد بالله و اشهد لله لقد سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله یقول
من سب علیاً فقد سبنی و من سبنی فقد سب الله عز و جل خدا را شاهد و گواه میگیرم و برای خدا
شهادت میدهم که من شنیدم از رسولخدا صلی الله علیه و آله که میفرمود هر کس سب کند علی را بتحقیق
که مرا سب کرده است و هر کس مرا سب کند بتحقیق که خدا را سب کرده است . الحدیث
و نیز در آنکتاب نقل نموده که در عهد خلافت هشام بن عبد الملک خطیبی بود که علی علیه السلام را در منبر
لعن میکرد ناگاه دیدند که پنجه دستی از قبر پیغمبر صلی الله علیه و آله در آمد که بازو و آرنج آنرا نمیدیدند و
بعقدهای انگشتان خود بحساب عقود شصت و سه عدد در انشان میداد و صدائی از قبر پیغمبر صلی الله علیه و آله

بلند شد که میگفت ویلك من اموی و بروایت دیگر میگفت یا اموی یا شقی اکفرت بالذی خلقك من تراب ثم من نطفة ثم سوّاك رجلاً ای اموی ای شقی آیا کافر شدی بآنخدائی که خلق کرد تورا از خاک و پس از آن از نطفه و پس از آن ترا مردی ساخت و پس از آن پنجه آنچه را گرفته بود افکند ناگاه دیدند دو دکبودی ظاهر گردید فما نزل عن منبره الا وهو اعمی یقاد وما مضت له ثلثة ایام حتی مات پس آنخطیب از منبر بزیر نیامد مگر آنکه هر دو چشم او کور و نابینا بود دستاورا گرفته بخانه اش بردند و سه روز بیش براو نگذشت که بدرکات جهنم پیوست . ❊

❊ (توضیح) ❊ حساب عقود حسابی است باعقدهای پنج انگشت دست راست و دست چپ از یک تاده هزار حساب میکنند و آن حسابی است که قدما وضع کرده اند و آنحساب سی و هشت صورت دارد که نوزده صورت آن برای انگشتان دست راست است و نوزده صورت آن برای انگشتان دست چپ و شرح قواعد و ضوابط این حساب در باب دوم کتاب حل العقود تالیف شیخ یوسف جیلانی مسطور است . و در بحار الانوار در بیان این خبر فرموده بنابر حساب عقود عقد شصت و سه این است که انگشت خنصر و بنصر و وسطی را بخوابانند و ناخن ابهام را بباطن عقد دوم سبابه بگیرد و آنچه آنپنجه بعقد سه اشاره کرد که آنخطیب بیش از سه روز زنده نخواهد بود . و نیز در نهم بحار الانوار نقل کرده است که مردی را دیدند که سر و روی او مانند خوک است از او سؤال کردند از سبب آن گفت من مرد مؤذنی بودم که سی سال اذان میگفتم و هر وقت اذان میگفتم بین اذان و اقامه پانصد مرتبه علی علیه السلام را لعن میکردم و در شب جمعه هزار مرتبه او را لعن نمودم در آنشب جمعه که هزار مرتبه او را لعن نمودم چون بخواب رفتم در عالم رؤیا عطش بر من غالب شد ناگاه رسولخدا صلی الله علیه و آله و علی و حسن و حسین علیهم السلام را دیدم بحسن و حسین علیهما السلام گفتم بمن آب بدهید با من سخن نگفتند بعلی علیه السلام گفتم بمن آب بده جواب مرا نگفت پس آمدم نزدیک رسولخدا صلی الله علیه و آله و گفتم یا رسول الله قدری آب بمن سقایت کن پیغمبر صلی الله علیه و آله سر خود را بلند کرد و فرمود انت الذی تلعن علیاً فی کل یوم خمس مائة مرة وقد لعنته البارحة الف مرة توئی آنکس که در هر روزی علی را پانصد مرتبه

سب یکنی و در شب گذشته هزار مرتبه او را لعن نمودی فتفل فی وجهی و قال اخسأ یا خنزیر پس آنحضرت خیو بر روی من افکند و فرمود دور شو ای خنزیر چون از خواب بیدار شدم دیدم سر و روی من مانند سر و روی خنزیر است (توضیح) اخسأ کلمه ایست که در وقت راندن و دور کردن سگ گویند

(مقالهٔ سی ام)

(مداوا شدن بیماری بیک درهم از مهر زوجه اش) چنانکه در کتاب حلیة المتقین از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که شخصی بیمار شد حضرت امیرالمومنین علیه السلام باو فرمود از زن خود یکدرهم از مهر که باو داده ای بطلب که بتو ببخشد و عسل بخر و آب باران بخور آنشخص چنین کرد شفا یافت از سبب این پرسیدند حضرت فرمود که حقتعالی میفرماید که اگر زنان از مهر خود بشما بطیب خاطر چیزی ببخشند بخورید گوارا و با عافیت نیک و در باب عسل میفرماید که در آن شفاست از برای مردمان و در باب باران میفرماید که فرستادیم از آسمان آبی مبارک پس در اینجا گوارائی و حسن عافیت و برکت و شفا همه جمع شده است ۰

(مؤلف گوید :) آیهٔ اول راجع بمهر زن در سورهٔ مبارکهٔ نساء (س ۴ ایهٔ ۳) میفرماید : وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا وآیهٔ دوم راجع بعسل در سورهٔ مبارکه نحل (س ۱۶ ایهٔ ۷۱) میفرماید يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ وآیهٔ سیم راجع بباران در سورهٔ مبارکه ق (س ۵۰ ایهٔ ۹) میفرماید وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ونیز در آنکتاب گوید که در حدیث دیگر منقولست که مرد پیری خدمت حضرت صادق علیه السلام آمد و عرض کرد که دردی دارم برای آن در اطباء شراب گفته اند و میخورم ، حضرت فرمود چرا دوای خود نمیکنی آبی را که خدا فرموده است که همه چیز بآن زنده است ، گفت با من موافقت نمیکند فرمود که چرا عسل نمیخوری که خدا آنرا شفای مردمان گردانیده است ، گفت بدستم نمیآید ، فرمود که چرا شیر نمیخوری که گوشت و استخوان بدنت از شیر پرورده است گفت که با طبعم موافقت نمیکند ، فرمود که

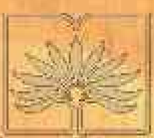
میخواهی ترا رخصت بدهم که شراب بخوری والله هرگز نکنم . ونیز آورده که شخصی بامام موسی کاظم علیه السلام عرض کرد که من باده نفر از عیالم همه بیماریم فرمود ایشانرا دوا کنید بتصدق که هیچ چیز بیشتر و زودتر از تصدق نفع نمیکند . واز حضرت رسولخدا صلی الله علیه و آله باسانید معتبره منقولست که دوا کنید بیماران خود را بتصدق و فرمود تصدق بلاهای محکم را دفع میکند و مرگهای بد را از صاحبش دفع میکند .

(مقاله سی و یکم)

(دوستی هزار کس بدشمنی یکنفر نمی ارزد) : چنانکه در کتاب حلیة المتقین آورده که حضرت لقمان پسر خود را گفت که باصد کس مصاحبت کن و بایک کس دشمنی مکن و این مؤیّد آنست که گفته‌اند لاتشتر عداوة واحد بمودّة الف رجل خریدمکن برای خود دشمنی یکنفر را بدوستی هزار نفر یعنی دشمن مکن با خود یکنفر را برای اینکه هزار نفر با تو دوست شوند . و در کتاب مخلات از حضرت داود علیه السلام بدین لفظ نقل نموده که فرمود لاتشتر عداوة واحد بصداقة الف و حاصل آنکه دوستی هزار نفر بدشمنی یکنفر نمیارزد چه آنکه ممکن است آن یکنفر دشمن ترا از بین بردارد بطوریکه از دست آن هزار نفر دوست حمایتی و نصرتی نیاید . و در دیوان منسوب بحضرت امیرالمؤمنین ع است :

علیک باخوان الصفا فانهم	عماد اذا استنجدتهم وظهور	وما بکثیر الف خل وصاحب	وان عدوا واحدا لکثیر

ونیز در کتاب حلیة المتقین از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که چون دوستی داشته باشی و حکومتی بهم رساند اگر ده یک از آنچه بتو دوستی میکرد بکند دوست بدی برای تو نیست . ونیز آورده که از حضرت امیرالمؤمنین ع منقولست که دوستی با دوستان همواره بکن و خود را پرده با ایشان بلکه روزی دشمن تو شوند و دشمنی را با دشمن خود هموار بکن شاید روزی دوست تو شود . واز حضرت صادق ع منقولست که مطلع مگردان دوستان خود را براز و ستریکه اگر دشمن تو بداند ضرری بتو برسد زیرا که گاه هست دوست یکروز دشمن تو شود . ونیز در آنکتاب نقل نموده که در حدیث دیگر فرمود که اعتماد بسیار برادری دوست خود مکن که رازهای خود را باو بسپاری که در وقتی که از تو برگردد چاره‌ای نتوانی کرد .

(مؤلف گوید :) چیزیکه مناسب اینمقام در کتاب درر الثمینه نقل نموده ایم از اینقرار است :

۱ حدیث حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام است که فرمود برادران بر دو قسمند : برادران ثقه و برادران متبسّم وگشاده رو ، حدیث بیستم از باب دوّم . ۲ سه خصلت شناخته نمیشود مگر در سه مورد ، حدیث شانزدهم از باب سیّم . ۳ حدود دوستی و برادری پنج چیز است حدیث (۲۴) از باب پنجم ۴ حقوق واجبهٔ مؤمن بر مؤمن هفت حق است ، حدیث (۳۳) از باب هفتم . ۵ ذکر باغی عربی در صدیق ورفیق باوفا ، آخر حدیث (۲۰) از باب هشتم . ۶ دوستی و محبّت چهار درجه دارد ، حدیث (۱۲) از باب دهم .

(مقالهٔ سی و دوّم :)

(یک در از درهای بهشت مخصوص است باهل قم) در کتاب تألیف حسن بن محمّد بن حسن قمی که در سال سیصد و هفتاد و هشت هجری تألیف شده و در مجلّد چهاردهم بحار الأنوار باب الممدوح من البلدان از صفوان بن یحیی بن بیّاع سابوری روایت کرده اند که او گفت روزی در صحبت امام ابی الحسن علی بن ابیطالب علیه السّلام نشسته بودم ذکر قم و اهل قم و میل کردن ایشان بمهدی آل محمّد صلوات الله علیهم اجمعین میکردند فترحّم علیهم وقال علیه السّلام رضی الله عنهم امام ابوالحسن علیه السّلام برایشان ترحّم نمود و فرمود خدا از ایشان راضی باشد بعد از آن فرمود انّ للجنّة ثمانیة ابواب واحد منها لأهل قم از برای بهشت هشت در است یک در آن برای اهل قم است وهم خیار شیعتنا من بین سایر البلاد خمّر الله تعالی ولایتنا فی طینتهم وایشان برگزیدگان شیعیان ما اند نسبت بشیعیان سایر بلاد حق سبحانه وتعالی محبّت و ولایت ما را در طینت ایشان سرشته است ونیز در انکتاب وبحار الانوار از حضرت رسول صلّی الله علیه وآله روایت کرده اند که آنحضرت بامیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود یا اباالحسن حقسبحانه وتعالی محبّت و ولایت ترا بر مجموع آسمانها و زمینها عرض کرد تا آنجا که فرمود زمین مکّه سبقت گرفت بر همه زمینها بقبول ولایت تو پس او را زینت داد بخانه کعبه و بعد از آن مدینه سبقت گرفت بولایت تو حق سبحانه و تعالی زینت داد او را بوجود من بعد از آن

کوفه سبقت گرفت پس زینت داد او را بوجود تو بعد از آن سبقت گرفت بولایت تو قم پس زینت
داد او را بعرب وفتح الیه بابا من ابواب الجنة وگشود بسوی او دری از درهای بهشت را و در کتاب
مختار البلدان از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود الا ان لله حرما وهو
مکة الا ان لرسول الله صلی الله علیه وآله حرما وهو المدینة الا ان لامیر المؤمنین ع حرما وهو الکوفة
بدرستیکه از برای خدایتعالی حرمی است و آن مکهٔ معظمه است، و از برای رسولخدا ص حرمی است و آن
مدینهٔ طیبه است، و از برای امیر المؤمنین ع حرمی است و آن کوفه است، و بعد از آن فرمود:
الا وان حرمی و حرم ولدی بعدی قم الا ان قم کوفة صغیرة بدرستیکه حرم من و حرم اولاد من بعد از
من قم است بدرستیکه قم کوفهٔ صغیره است الا ان للجنة ثمانیة ابواب ثلثة منها الی قم بدرستیکه از
برای بهشت هشت در است سه در آن بجانب قم است تقبض فیها امرأة هی من ولدی اسمها
فاطمة بنت موسی یدخل بشفاعتها شیعتی الجنة باجمعهم وفات خواهد نمود در آن زنی از اولاد من که اسم
او فاطمه دختر موسی است و جمیع شیعیان من بشفاعت او داخل بهشت میشوند. و نیز در آنکتاب از
حضرت رضا علیه السلام روایت کرده که فرمود للجنة ثمانیة ابواب فثلث منها الی اهل قم فطوبی
لهم ثم طوبی لهم و در تاریخ قدیم قم و بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده اندکه
فرمود اهل خراسان اعلام ما اند و اهل قم انصار و یاران ما و اهل کوفه اوتاد ما اند و اهل این سواد از ما اند
و ما از ایشان (توضیح) اعلام بفتح کوهها و بیرقها جمع علم بفتحتین کذا فی المنتخب.
و نیز از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده اند که فرمود هرگاه داهیه و بلائی و عنائی بشما رسد
بر شما باد که در قم وطن کنید فانه مأوی الفاطمیین ومستراح المؤمنین بدرستیکه قم محل سکنای
فاطمیین و راحتگاه مؤمنین است تا آنجاکه فرمود ما اراد احد بقم واهله سوءا الا اذله الله
وابعده من رحمته و هیچکس بقم و اهل قم بدی نکند مگر آنکه حقسبحانه و تعالی او را ذلیل و خوار گرداند
و از رحمت خود دور دارد، و در روایت دیگر فرمود اذا عمت البلدان الفتن فعلیکم بقم و
حوالیها ونواحیها فان البلاء مدفوع عنها و در روایت دیگر در بحار از حضرت صادق علیه السلام

منقولست که فرمود وانّ لنا حرماً وهو بلدة قم وستدفن فیها امرأة من اولادی تسمّی فاطمة فمن زارها وجبت له الجنة بدرستیکه از برای ما حرمی است وآن بلده قم است وزود باشد که دفن شود در آن زنی از اولاد من که اسم او فاطمه است پس هر کس زیارت کند او را واجب میشود برا و بهشت

(مقاله سی و ششم :)

(فضیلت نشستن یکساعت نزد عالم) : در کتاب کلمه طیبه از امالی شیخ صدوق از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود هیچ مؤمنی نمی نشیند نزد عالمی یکساعت مگر اینکه ندا میکند او را پروردگارش که نشستی نزد حبیب من قسم بعزت وجلالم که هرآینه بنشانم تو را در بهشت با او وباکی ندارم . ودر عدة الداعی مرویست از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام که نشستن یکساعت نزد عالم محبوبتر است نزد خدا از عبادت هزار سال ودر کافی وغیره از رسولخدا صلّی الله علیه وآله مرویست که فرمود علما سادات هستند ونشستن با ایشان عبادت است . ودر پاره اخبار نهی فرموده از مجالست با قاضی عامه بجهة آنکه شاید لعنت او را در رسد وهمنشین او را فرا گیرد ، واز این معلوم میشود که نشستن با آنکه محل رحمت است سبب شراکت در آن موهبت است ونیز مرویست که مثل عالم مثل عطرفروش است که در ملاقاتش اگر از عطرش نخریدی از بوی او معطر خواهی شد وهمچنین رسیدن فیض بنگاه کنندگان ایشان چنانکه در کتاب من لایحضره الفقیه است که نظر کردن بسوی عالم عبادت است ودر جامع الاخبار از حضرت رسول صلّی الله علیه وآله روایت کرده که یک نظر بروی عالم محبوبتر است نزد خداوند از عبادت شصت سال . ودر عدة الداعی از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده که نظر بسوی عالم محبوبتر است نزد خداوند از اعتکاف یکسال در بیت الله الحرام وهمچنین نظر بدر خانه ایشان چنانچه در کتاب مذکور مرویست که خداوند نظر بدر خانه عالم را عبادت قرار داده است وهمچنین زیارت ایشان را چنانچه در آنکتاب از آنجناب مرویست که زیارت علما محبوبتر است نزد خدا از هفتاد طواف دور خانه خدا وبهتر است از هفتاد حج وعمره پسندیده قبولشده وبلند میکند خداوند برای او هفتاد درجه ونازل میکند برا و رحمت را وگواهی میدهند برای او

ملائکه که بهشت برا و واجب شد بلکه زیارت ایشانرا بدل زیارت ائمه علیهم السلام قرار داده اند با آنهمه اجرها و خیرها که در آنست چنانچه در کافی از جناب کاظم علیه السلام روایت کرده است که هر کس قدرت ندارد بزیارت قبور ما پس زیارت کند صلحاء برادران ما را . ونیز در کتاب کلمهٔ طیبه از حضرت صادق علیه السلام روایت نموده که فرمود خداوند میفرماید بملائکه در وقت برگشتن همنشین اهل علم بمنزلهای خود بنویسید هرچه دیدید از اعمال ایشان پس مینویسند برای هر یک ثواب عملش را و وامیگذارند بعضی را که حاضر شده بود با ایشان و نمینویسند او را پس میفرماید خداوند عز و جل چرا ننوشتید فلانرا آیا نبود با ایشان و حاضر نبود پس میگویند ای پروردگار ما بدرستیکه او شریک نشده با ایشان در حرفی و سخن نگفت با ایشان بیک کلمه پس خداوند جلیل جل جلاله میفرماید آیا همنشین ایشان نبود ، پس عرض میکنند آری ، پس میفرماید بنویسید او را با ایشان بدرستیکه ایشان قومی که محروم نمیشود همنشین ایشان پس مینویسند او را با ایشان پس میفرماید بنویسید برای او مثل ثواب یکی از آنها را .

(مقالهٔ سی و چهارم :)

(یک آیه است در قرآن که غیر از حضرت امیر علیه السلام کسی بآن عمل نکرد) : چنانکه موافق و مخالف از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده اند که فرمود ان فی کتاب الله لآیة ما عمل بها احد قبلی و لا یعمل بها احد بعدی در کتاب خدا یک آیه است که هیچکس از مسلمانان بآن عمل نکرده پیش از من و بعد از من نیز کسی بآن عمل نکند و بسبب من خدا تعالی تخفیف نمود از این امت و از حکم این آیه درگذشت و این از جملهٔ مناقب مخصوصهٔ آنحضرت است . و در جامع صحاح ستّه آورده اند که هیچکس از صحابه عمل باین آیه ننموده غیر از علی بن ابیطالب علیه السلام و آن آیه اینست : سورهٔ مجادله (پ ۲۸ آیه ۱۳) یا ایها الذین آمنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجویکم صدقة ذلک خیر لکم و اطهر فان لم تجدوا فان الله غفور رحیم و سبب نزول آیه این بود که مردمان بسیار نزد رسولخدا صلی الله علیه و آله تردد مینمودند و سؤال بسیار از آنحضرت میکردند و از اطراف و جوانب سخنانیکه موجب ملال آنحضرت میشد در مجلس میگفتند و از جمله اغنیا

میآمدند و صحبت طویل با آنحضرت میداشتند و بجهت کثرت ایشان جای فقرا و صحابه در مجلس نمیبود و از اینجهت نیز آنحضرت کراهت داشتی و از آنجهت که دارای خلق عظیم بود ایشانرا منع نمی نمود و اظهار کراهت نمیفرمود، حقسبحانه و تعالی خواست که پیغمبر خود را از آن مشقت و ملال برهاند و آن کثرت را بخفت تبدیل نماید و هم برای تمیز مخلص و غیر مخلص و محب دنیا و محب آخرت و بر همه کس ظاهر شود که مقربان درگاه اله آنانند که اقدام بامور آخرت مینمایند و التفات باموال و زخارف دنیا ندارند این آیه کریمه را فرستاد : یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذَا نَاجَیْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْوَاکُمْ صَدَقَةً ذَٰلِکَ خَیْرٌ لَکُمْ وَأَطْهَرُ ای کسانیکه ایمان آورده اید چون خواهید که راز گوئید با رسولخدا صلی الله علیه و آله پیش دارید صدقه دادن را بمستحقان در نزد اراده راز گفتن خود با رسولخدا صلی الله علیه و آله که این صدقه دادن قبل از نجوی بهتر است مر شمارا در دین از جهت مال زیرا که موجب ادای واجب و حصول ثواب است و هم پاکیزه تر است برای اینکه بآن از گناه پاک شوید . مرویست که چون این آیه بر رسولخدا صلی الله علیه و آله نازل شد و او بر اصحاب خواند این حکم بر ایشان دشوار آمده فقیر بجهت عسر و غنی بسبب بخل ترک ملازمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله کرده از نزد وی پراکنده شدند و رسول صلی الله علیه و آله را تنها گذاشتند و آن ازدحام بخلوت مبدل گشت ، و چون تعیین آن صدقه مفوض بود برأی ایشان حضرت رسول صلی الله علیه و آله امیرالمؤمنین علیه السلام را طلبید فرمود یا علی چه مصلحت می بینی، تعیین نمائیم که هر یک از مردمان یکدینار صدقه بدهند امیر المؤمنین علیه السلام عرض کرد ندیا رسول الله طاقت اینقدر را ندارند إِنَّکَ لَزَهِیدٌ حق شما از دنیا اندک است فرمود پس چقدر بدهند عرض کرد حبه ای یا شعیره ای از دینار ، مفسرین نقل کرده اند که از صحابه هیچکس باین آیه عمل نکرد و باین سعادت کبری نائل نگشت مگر علی بن ابیطالب علیه السلام که در وقت نزول این آیه با اینکه هیچ نداشت یکدینار قرض کرد و آنرا بده درهم فروخت و درهم درهم تصدق مینمود و با پیغمبر صلی الله علیه و آله مناجات میکرد . و از آنحضرت روایتشده که فرمود من از مال دنیا یکدینار داشتم و آنرا بده درهم صرف کردم و هر روزی درهمی صدقه میدادم و با رسول الله صلی الله علیه و آله

راز میگفتم و مسائل میپرسیدم و در خلوت با وحدت حضور باسرار علوم واقف میشدم . و در روایت دیگر مذکور است که انّ علیه السّلام استقرض دینارًا فتصدّق به فناجی النبی عشر نجواة ثم نسخت الآیة و از عبد الله بن هارون خراسانی نقل است که از امام علی بن موسی الرضا علیه السلام پرسیدم که چرا صدقه را بر شما حرام کردند فرمود که از امر عظیم سؤال کردی ، بدانکه چون ما خویشتن را بدادن صدقه پاکیزه کردیم حق سبحانه و تعالی نخواست که ما بگرفتن آن مدنّس گرداند پس این آیه تلاوت کرد یا ایّها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدّموا بین یدی نجواکم صدقة و فرمود که هیچکس باین آیه عمل نکرد مگر امیر المؤمنین علیه السلام که صدقه بداد و با رسولخدا صلی الله علیه و آله نجوی کرد و این حکم در یکروز بیش نبود و بروایت دیگر یکساعت و امیر المؤمنین صلوات الله علیه در آنساعت صدقه بداد و با حضرت رسول صلی الله علیه و آله راز گفت و بعد از آن الحکم منسوخ گشت و فقراء و اغنیا را رخصت داد که بدون صدقه با رسولخدا صلی الله علیه و آله نجوی کنند . (انتهی ملتقطًا من التفاسیر)

(مقاله سی و پنجم :)

(بلال بعد از پیغمبر ص جز یکمرتبه اذان نگفت) : در کتاب شرح من لا یحضره الفقیه آورده که چون حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله از دنیا بعالم اعلا تشریف برد بلال امتناع نمود از اذان گفتن و گفت لا اؤذّن لاحد بعد رسول الله صلی الله علیه و آله اذان نمیگویم برای هیچکس بعد از رسولخدا صلی الله علیه و آله و حضرت زهرا سلام الله علیها روزی فرمودند انّی اشتهی ان اسمع صوت مؤذّن ابی بالأذان که میخواهم بشنوم آواز مؤذن پدرم را باینکه اذان بگوید پس اینخبر را ببلال رسانیدند و او چون اطاعت آنحضرت را واجب میدانست شروع کرد در اذان پس چون تکبیر را گفت حضرت زهرا سلام الله علیها یاد ایام پدرش کرد و نتوانست خود را از گریه ضبط کند فلمّا بلغ الی قوله اشهد انّ محمّدًا رسول الله شهقت فاطمة صلوات الله علیها و سقطت لوجهها و غشی علیها پس چون باسم پدر بزرگوارش رسید فریاد زد و غش کرده بروی افتاد پس مردمان ببلال فریاد کردند که باز گذار اذان را که بهترین زنان عالمیان از دنیا رفت و گمان ایشان این بود که آنحضرت فوت شد

پس بلال اذان را قطع کرد و تمام نکرد ، چون فاطمه صلوات الله علیها با خود آمد فرمود که بلال اذانرا تمام کند بلال تمام نکرد و بخدمت آنحضرت آمد و گفت ای بهترین زنان عالمیان میترسم که چون اذان مرا بشنوی از دنیا بروی مرا معاف دار حضرت او را معاف نمود . و نیز در آنکتاب آورده که شخصی از اهل شام داخل شد بر حضرت صادق صلوات الله علیه پس باو گفت اول کسیکه پیش از همه کس ببهشت میرود بلال است گفت چرا گفت از اینجهت که اول کسی است که اذان گفته است و جمعی از علماء این حدیث را در فضل اذان ذکر کرده اند و جمعی در فضل بلال و در هیچیک ظاهر نیست که این عبارت را حضرت فرموده اند یا آن شامی و بر تقدیری که حضرت فرموده باشند ظاهراً از روی تقیه باشد و احتمال بعیدی دارد که حضرت فرموده باشند از جهت فضل اذان و مستلزم فضل بلال نیز باشد یا بر عکس والله تعالی یعلم (مؤلف گوید :) ظاهراً مراد آنست اول مؤذنی که داخل بهشت میشود بلال است . و نیز از حضرت امام محمد باقر علیه السّلام یا امام جعفر صادق علیه السّلام روایت کرده که فرمود إِنَّ بِلالاً كَانَ عَبْداً صَالِحاً فَقَالَ لا اُؤَذِّنُ لِاَحَدٍ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بلال بنده شایسته الهی بود که گفت بعد از حضرت رسول صلی الله علیه و آله برای کسی اذان نخواهم گفت فَتَرَكَ يَوْمَئِذٍ حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ پس چون او ترک اذان کرد از آنروز حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ترک شد . و از کتاب سلیم بن قیس هلالی نقل نموده که عمر همیشه با پیغمبر صلی الله علیه و آله منازعه داشت که چگونه نماز بهتر از جهاد است با اینکه در جهاد بذل جان و فرزندان و مال است ، حضرت میفرمود که هر کس در جهاد کشته شود بکمرتبه کشته شدن است و رسیدن ببهشت و در نماز با اخلاص و حضور قلب مجاهدات میباید کرد تا یکنماز مقبول از آنکس بفعل آید و چون در زمان آنحضرت میگفتند و نزاع شد جمعی گفتند که ما می شنیدیم که مؤذنان میگفتند و جمعی گفتند که نمی شنیدیم عاقبت قرار دادند که بلال اذان بگوید تا معلوم شود که بود یا نبود و بلال را گفتند که اگر حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ را بگوئی بدست عمر کشته خواهی شد بلال متوجه اذان شد چون باسم پیغمبر صلی الله علیه و آله رسید بیهوش شد و اینرا عذر ساخت . و از طرف عامه از عکرمه منقولست که گفت از عبدالله بن عباس سؤال کردم که چرا حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ را از اذان انداختند عبدالله گفت که چون

عمر بن خطاب نهایت اهتمام را داشت در فتح بلاد بخاطر او رسید که اگر مردمان دانند که نماز بهترین اعمالست مشغول نماز خواهند شد و جهاد را ترک خواهند کرد . و نیز در کتاب شرح فقیه آورده که عام بن نباح که مؤذن حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام بود در اذانی که میگفت بعد از حیّ علی الفلاح دو مرتبه حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ الْعَمَل میگفت چون حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام می شنید میفرمود : مَرحَبًا بِالْقائِلِینَ عَدْلًا وَبِالصَّلوٰةِ مَرحَبًا وَاهْلًا مرحبا جمعی را که آنچه حقّ و ثواب است میگویند و مرحبا نماز اینجماعت را و مرحبا جمعی را که اهل نمازند و نماز ایشانرا حق سبحانه و تعالی قبول میفرماید یعنی جمعی که ترک میکنند این کلمه را اهل نماز نیستند و نماز ایشان مقبول نیست و آنچه از اخبار ظاهر میشود این است که چون اذان در شب معراج مقرّر شد و جبرئیل اذان را آورد مشتمل بود بر کلمهٔ حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ الْعَمَلِ یعنی بشتاب ای بنده بسوی عملی که بهتر از همهٔ اعمال است که آن نماز است عمر معارض شد که شمارا منظور این است که عالم مفتوح شود برای اسلام و همینکه مردمان دانستند که نماز بهترین اعمال است همگی رو بنماز خواهند کرد و ترک جهاد خواهند نمود ، حضرت فرمودند که وضع این از من نبود تا توانم رفع این نمایم حق سبحانه و تعالی چنین مقرر ساخته و در زمان آنحضرت میگفتند و بعد از وفات آنحضرت عمر در زمان امارت خود بر منبر رفت و گفت که سه چیز در زمان حضرت رسول صلّی الله علیه و آله بوده و من هر سه را حرام میکنم و بر آن عقاب میکنم و آن متعهٔ زنان و حج تمتّع و قول حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ الْعَمَل است ، و چون پادشاه بود هر چه میکرد افعال او را توجهات میکردند جمعی از جهت نفاق و جمعی از روی تقیه و اجماع اهل بیت است بر اینکه حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ الْعَمَل جزء اذان و اقامه است و احادیث معتبره بر آن وارد شده است و از طرق عامه سهل بن حنیف و عبد الله بن عمیر نیز قائلند بآن ، و عبد الله بن عمر روایت کرده که من شنیدم که ابا محذوره در حضور حضرت سیّد المرسلین صلّی الله علیه و آله اذان گفت و حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ العمل را گفت ، و ابن جنید ذکر کرده است که مشاهده نمودیم آل رسول صلوات الله علیهم را همگی بر این بودند و عمل اهل طبرستان و یمن و کوفه و نواحی کوفه و بعضی از اهل بغداد نیز بر این است و میگویند و در حدیث صحیح وارد شده است که از حضرت ابی الحسن صلوات الله علیه پرسیدند که چرا ترک کردند حَیَّ عَلیٰ خَیْرِ الْعَمَل را

از اذان حضرت فرمودند که علت ظاهره میخواهی یا باطنه را راوی گفت هردو را حضرت فرمودند که اما علت ظاهره آنکه مردمان رو بنماز نکنند که ترک جهاد کنند ، و اما علت باطنه آنکه مراد از خیر العمل ولایت و اعتقاد بامامت ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین است و عمر میدانست این معنی را خواست این کلمه را بیندازد تا ترغیب و تحریص بر ولایت ایشان واقع نشود . و در حدیث کالصحیح از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت شده که مراد از خیر العمل نیکی است بحضرت فاطمه علیها السلام و اولاد او که ائمه معصومینند صلوات الله علیهم و منافاتی نیست میان این اخبار زیرا که از اعمال جوارح بهترین اعمال نماز است و از اعمال قلوب بهترین اعمال مودت و ولایت اهلبیت است که مزد رسالت حضرت سید المرسلین است و منقولست که چون بلال ترک اذان کرد و اطاعت عمر نکرد در ترک حی علی خیر العمل ابوبکر را واسطه ساخت باز قبول نکرد عمر گفت ای نمک بحرام سخن آقای خود را نشنیدی و با او بیعت نکردی ، در جواب گفت که بهای مرا حضرت سید المرسلین از ابوبکر قرض کرد و مرا خرید و آزاد کرد من آزاد کردهٔ آنحضرتم و بر تقدیریکه او مرا آزاد کرده باشد اگر بواسطهٔ خدا کرده است او را چه منت است بر من و اگر از جهت خدا آزاد نکرده است مرا بهر کاریکه خواهد بفرماید تا خدمت کنم او را پس گفتند که از مدینه دور شو که سبب فساد دیگران نشوی گفت سمعا و طاعة و بجانب مصر رفت و مانند دیوانگان میگشت و با کسی الفت نمیگرفت و الفت او فقط با جناب اقدس الهی بود و با اهل بیت آنحضرت بر حسب قلب

(مقالهٔ سی و ششم)

(فردوسی شاعر پس از مرگ بسبب یکشعر نجات یافت) : چنانکه در کتاب ریاض السیاحه از صاحب تذکرهٔ دولتشاهی سمرقندی نقل نموده که شیخ ابو القاسم کودکانی بر جنازهٔ حکیم فردوسی نماز نکرد که او عمر عزیز خود را در مدح مجوس صرف نموده و در همان شب فردوسی را در واقعه دید که در غرفات جنان هم صحبت حور و غلمان است از وی سؤال نمود که این درجه از کجا یافتی با اینکه در تمام عمر در راه باطل شتافتی جواب گفت از این یک بیت که در توحید گفته ام : (بیت)

(جهان را بلندی و پستی توئی ـ ندانم چهای هر چه هستی توئی)

شیخ از خواب بیدار شد همانم بزیارت تربت فردوسی عازم گردید و در سر خاکش از روح پاکش معذرت طلبید ، حکیم را بغیر از شاهنامه اشعار ابدار نیز بسیار است من جمله اورا یوسف و زلیخا در بحر تقارب و قصاید متین و قطعات رنگین و رباعیات نمکین نیز هست و این چند بیت از جمله

آنست (قطعه)	بسی رنج بردم بسی گفته خواندم بجز حسرت وجز وبال گناهان بیاد جوانی کنون مویه دارم	زگفتار تازی و در پهلوانی ندارم کنون از جوانی نشانی دریغ از جوانی دریغ از جوانی
رباعی :	بیا بگوی که پرویز از زمانه چه خورد گران گرفته ممالک بدیگری بگذاشت	برو بپرس که کسری ز روزگار چه برد وزین گرفته بجز این بدیگری بسپرد
و نیز از اشعار اوست :	یکی دختری داشت خاقان چه ماه زسر تا نهانش یکی حرف بود	کجا ماه دارد دو زلف سیاه سم آهوئی رفته در برف بود
و نیز از اوست :	یکی را ابر آری و شاهی دهی یکیرا دهی تخت و تاج و کلاه	یکیرا بدریا بماهی دهی یکیرا نشانی بخاک سیاه
وله ایضاً :	چه گفت آنخداوند تنزیل وحی که من شهر علمم علیم دراست تو گوئی مرا گوش بر راز اوست برین زادم و هم برین بگذرم	خداوند امر و خداوند نهی درست این سخن قول پیغمبر است همی گوش دهوشم بر آواز اوست که خاک در روضه حیدرم

(مقاله سی و هفتم)

(اگر قارون یکمرتبه بخدا استغاثه مینمود نجات مییافت) قال الله تعالی فی سورة القصص (س ۲۸ آیه ۸۱) فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ از حضرت صادق علیه السلام منقولست که قارون پسر خاله موسی بود و بعضی گفته اند که پسر عم او بود و برخی گویند که عم او بود و حقسبحانه و تعالی فرموده إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى بر بنی قارون

از قوم موسی بود فبغی علیهم پس زیادتی وسرکشی کرد قارون بر قوم خود ، و در بغی وسرکشی او خلاف
است بعضی گفته اند که فرعون اورا حاکم کرده بود بر بنی اسرائیل واو ظلم کرد بر ایشان ، وبعضی گفته اند
بزیادتی مال تکبر کرد بر ایشان چه آنکه او صاحب اموال بسیاری بود بروجهیکه حقسبحانه وتعالی
میفرماید وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ وعطا کردیم اورا از گنجها
آنچه کلیدهای ورا بسنگینی برمیداشتند جماعتی که صاحبان قوة بودند ، علی بن ابراهیم عصبه را یعنی
جماعت را از ده تا پانزده دانسته وبعضی از ده تا چهل گفته اند ، وبرخی گفته اند که در اینمقام مراد چهل
مرد است وبعضی شصت وزمره‌ی هفتاد گفته اند وروایت کرده اند که کلیدهای گنجهای او بار شصت
استر بود وهر کلیدی از یک انگشت بزرگتر بود وبعضی گفته اند که آن اموال را بعلم کیمیا تحصیل کرد که
حضرت موسی علیه السلام باو تعلیم کرده بود وبرخی گفته اند بعلم تجارت وزراعت یا انواع
کسبها بود بالجمله چون حکم زکوة بر موسی علیه السلام نازل شد که از توانگران بنی اسرائیل بگیرد ،
موسی علیه السلام بنزد قارون آمد وبا او مصالحه کرد که از هزار دینار بر یک دینار واز هزار درهم
بر یک درهم واز هر هزار گوسفند بر یک گوسفند همچنین در سایر اموال چون قارون بخانهٔ خود
برگشت وحساب کرد دید مال بسیار میشود راضی نشد بدادن آن پس بنی اسرائیل را طلبید وگفت
موسی هر چه گفت اطاعت او کردید میخواهد اموال شما را بگیرد بنی اسرائیل گفتند تو سیدو بزرگ مائی
هر چه میگوئی ما اطاعت تو میکنیم ، گفت امر میکنم شما را که فلان فاحشه را بیاورید که جعلی براو قرار
دهیم که نسبت زنا بحضرت موسی بدهد تا بنی اسرائیل دست از او بردارند واز او راحت یابیم پس
آن زانیه را آوردند قارون هزار اشرفی برای او قرار کرد با طشتی از طلا یا گفت هر چه بطلبی تو
میدهم که فردا در حضور بنی اسرائیل موسی را بزنا متهم سازی ، چون روز دیگر شد قارون بنی اسرائیل را
جمع کرد وبنزد موسی آمد وگفت بنی اسرائیل منتظرند که بیرون آئی وایشان را امر ونهی کنی واحکام
شریعت را برای ایشان بیان فرمائی پس موسی بیرون آمد وبر منبر رفت وخطبه خواند وایشان را
موعظه کرد وفرمود که هر کس از شما دزدی میکند دستش را میبریم وهر که فحش میگوید هشتاد تازیانه

میزنیم و هرکه زنا میکند و زن ندارد او را صد تازیانه میزنیم و هرکه زن دارد و زنا میکند او را سنگسار میکنیم
تا بمیرد، قارون گفت هرچند تو باشی موسی فرمود هرچند من باشم، قارون گفت بنی اسرائیل میگویند
که تو با فلان زن فاحشه زنا کرده ای، موسی گفت من گفت بلی، موسی فرمود آن زن را حاضر
کردند و از او پرسید که من با تو زنا کرده ام بحق آنخدائیکه دریا را برای بنی اسرائیل شکافت و توریة
بر موسی فرستاده است بگو آن زن بتوفیق سبحانی گفت نه دروغ میگویند بلکه قارون از برای من مالی
قرار داده است که ترا متهم گردانم پس قارون سر بزیر انداخت و بنی اسرائیل ساکت شدند پس موسی
بسجده افتاد و گریست و گفت پروردگارا دشمن تو مرا آزار میکند و میخواهد مرا رسوا کند خداوندا اگر
من پیغمبر توام بر او غضب کن و مرا بر او مسلط گردان، پس خدا باو وحی کرد سر بردار و زمین را بانچه خواهی
امر کن پس موسی گفت ای بنی اسرائیل خدا مرا مبعوث گردانیده است بر قارون چنانچه بر فرعون گردانید
بود هرکه از اصحاب اوست با او بنشیند و هرکه از اصحاب او نیست از او دور شود پس همه از قارون
دور شدند و با او نماند مگر دو کس پس موسی بزمین خطاب کرد که بگیر ایشانرا پس قدمهای ایشانرا گرفت
باز فرمود بگیر تا اینکه تا زانوها فرو رفتند باز فرمود بگیر تا اینکه تا کمر فرو رفتند باز فرمود بگیر تا اینکه تا گردن
فرو رفتند و در این بین ایشان تضرع و استغاثه بموسی کردند و قارون موسی را برحم قسم میداد و موسی
ملتفت او نمیشد و بروایت دیگر میفرمود پسر لاوی با من سخن مگو فایده ندارد و بزمین خطاب فرمود بگیر
قارون را پس قصر او و آنچه در قصر او بود بزمین فرو رفت و موافق بعضی روایات قارون هفتاد
مرتبه موسی علیه السلام را قسم داد و میگریست و میگفت ای موسی سؤال میکنم از تو بحق رحم و خویشی که
بین من و تو است بر من ترحم کن موسی ملتفت او نمیشد و یا اینکه میفرمود با من سخن مگو ای پسر لاوی و مروی
است که بعد از هلاک قارون چون موسی بمحل مناجات خود رفت حق سبحانه و تعالی فرمود با من سخن
مگو ای پسر لاوی موسی دانست که حق سبحانه و تعالی او را تعبیر مینماید بر اینکه بر قارون رحم نکرد گفت پروردگارا
قارون مرا بغیر تو خواند و بغیر تو قسم داد و اگر تو قسم میداد اجابت میکردم باز حق سبحانه و تعالی فرمود
با من سخن مگو ای پسر لاوی موسی عرض کرد پروردگارا اگر میدانستم که رضای تو در اجابت اوست البته اجابت

مینمودم اورا حق سبحانه و تعالی وحی فرمود یا موسی استغاث بك قارون سبعين مرة فلم تغثه وعزتی وجلالی لو استغاث بی مرة واحدة لأغثته ای موسی هفتاد مرتبه قارون بتو استغاثه کرد براو رحم نکردی و بفریاد او نرسیدی بعزت وجلال خودم قسم است که اگر یکمرتبه بمن استغاثه مینمود وچنانکه تورا خواند مرا میخواند اجابت مینمودم اورا و بفریاد او میرسیدم . بالجمله چون قارون بزمین فرو رفت سفهای بنی اسرائیل گفتند موسی دعا کرد که قارون بزمین فرو برد که مال اورا متصرف شود پس موسی دعا کرد تا خدا اموال اورا نیز بزمین فرو برد چنانکه حق سبحانه و تعالی میفرماید فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فرو بردیم قارون وسرای اورا بزمین فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ پس نبود قارون را هیچ گروهی از یاران او که در آنوقت یاری کنند اورا و منع عذاب کنند از او یعنی نکسی توانست از وی عذاب بردارد و نه خود توانست که آنرا از خود منع نماید . انتهی ملخصاً من التفاسیر والتواریخ

(مقاله سی وهشتم :)

(در یکساعت سه هزار ملك سلام کردند بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام) : چنانکه در باب چهلم از کتاب ینابیع المودة از سعید بن جبیر روایت کرده است که او گفت بابن عباس گفتم اسئلك عن اختلاف الناس فی علی علیه السلام سؤال میکنم تورا از اختلاف مردمان درباره علی بن ابیطالب ابن عباس گفت یا ابن جبیر تسئلنی عن رجل كانت له ثلثة الاف منقبة فی ليلة واحدة ای پسر جبیر سؤال میکنی از من از حال مردیکه بود برای او سه هزار منقبت در یکشب و آن لیلة القربه بوده در چاه بدر که سلام کردند براو سه هزار ملك از جانب حضرت پروردگار و تسئلنی عن وصی رسول الله صلی الله علیه و آله وصاحب حوضه وصاحب لوائه فی المحشر وسؤال میکنی از من از وصی رسول خدا صلی الله علیه و آله وصاحب حوض وصاحب لوای او در محشر فوالذی نفسی بیده لو كانت بحار الدنيا مداداً واشجارها اقلاما واهلها كتابا فكتبوا مناقب علی بن ابيطالب عليه الصلوة والسلام وفضائله ما احصوها قسم بکسیکه جان من در دست قدرت اوست که اگر تمام دریاها مرکب شوند و درختان دنیا قلم واهل دنیا نویسنده مناقب وفضائل امیرالمؤمنین علیه السلام باشند هرآینه نتوانند بنویسند

ومقدار آنرا بدانند ۲ ونیز در آنکتاب آورده که در مسند احمد بن حنبل است که از علی علیه السلام روایت شده که فرمود در شب بدر رسولخدا صلی الله علیه وآله فرمود مَن یَستَقی لَنا مِنَ الماءِ کیست که برای ما آب بیاورد احدی جواب نداد پس امیر المؤمنین علیه السلام عرض کرد یا رسول الله من آب میآدرم پس آنجناب مشکی بدست آورده آمد بر سر چاهی که بسیار گود و تاریک بود چون آنحضرت فرو شد در آنچاه خداوند عز وجل وحی فرمود بجبرئیل و میکائیل و اسرافیل تهیؤا لنصر محمد صلی الله علیه وآله وحزبه آماده ومهیا شوید برای نصرت و یاری محمد صلی الله علیه وآله و لشکر او پس ملائکه فرود آمدند بسوی زمین و چون محاذی آنچاه رسیدند سلام کردند بر علی بن ابیطالب علیه السلام از جانب پروردگار خود و در خبر دیگر از آنحضرت روایت نموده که فرمود چون فرو رفتم در چاه بدر و در تاریک چاه دلو را پر میکردم آب میدادم بادی سخت بوزید پس دوباره بادی سخت آمد و بار سیم نیز بادی سخت بوزید در اولین باد جبرئیل آمد و در دومین میکائیل و در وزیدن سیمین بار اسرافیل و با هر یک از آنها هزار نفر ملائکه بودند پس همه آنها سلام کردند بمن و بدینجهت است که شاعر گفته است : ❊

(شعر) اعنی الذی سلّم علیهِ جبرائیل ❊ فی لیلة البدر ومیکائیل واسرافیل

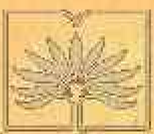
و آنجناب خود با اصحاب شوری فرمود هل فیکم من سلّم علیه فی ساعة واحدة ثلاثة آلاف من الملائکة فیهم جبرئیل ومیکائیل واسرافیل آیا میان شما است کسیکه سلام گفته باشند بر او در یک ساعت سه هزار از ملائکه که در میان آنها باشد جبرئیل و میکائیل و اسرافیل در چاه بدر مثل هنگامیکه آب آوردم برای رسولخدا صلی الله علیه وآله عرض کردند نمیگوئیم و ادعا نمیکنیم مثل آنرا . ❊

(مقاله سی و نهم :)

(رقت کردن سلطان محمود غزنوی بر فردوسی بسبب یکشعر) در مجلد اول کتاب مطلع الشمس آورده که چون فردوسی این شعر را در بدیهه در مدح سلطان محمود بگفت :

چو کودک لب از شیر مادر بشست ❊ بگهواره محمود گوید نخست ❊

سلطان را بغایت این شعر خوش آمد فردوسی را فرمود تا بر نظم شاهنامه قیام نماید . گویند

در سرا البستان خاص فرمود تا حجره و مسکنی دادند و مشاهره و وجه معاش مقرر کردند و مدت چهار سال
در خطهٔ غزنین بنظم شاهنامه مشغول بود و بعد از آن اجازه حاصل کرد که بوطن رود و بنظم شاهنامه مشغول
باشد و مدت چهار سال دیگر بطوس ساکن بود و باز بغزنین رجوع کرد و چهار دانگ شاهنامه را بنظم
آورده بود بعرض سلطان رسانید و مقبول نظر سلطان شد و باز بطریق اول بکار مشغول شد و سلطان
گاه گاه او را نوازش و تفقدی فرمودی و مربی او شمس الکفاة خواجه احمد بن حسن میمندی بود
مدح او گفتی و التفات با یاز که از جملهٔ خاصان بود نمیکرد ایاز از اینمعنی تافته شد و از روی معادات
در مجلس خاص بعرض سلطان رسانید که فردوسی رافضی است و سلطان محمود در دین و مذهب بسیار
سخت بوده است و در نظر او هیچ طایفه دشمن تر از رافضیه نبوده و خاطر سلطانی از این سبب بفردوسی
متغیر گشته روزی او را طلب فرمود و از روی عتاب باو گفت تو قرمطی بوده‌ای بفرمایم تا ترا در
زیر پای فیلان هلاک کنند تا جمیع قرامطه را عبرت باشد فردوسی فی الحال بپای سلطان افتاد که من
قرمطی نیستم بلکه از اهل سنت و جماعتم و بر من افترا کرده‌اند، سلطان فرمود که مجتهدان بزرگ این
بدعت از طوس بوده اند اما من ترا بخشیدم بشرط آنکه از اینمذهب رجوع کنی بعد از آن از سلطان
هراسان شد و سلطان نیز در حق او بدگمان گشت، بهر کیفیت که بود نظم کتاب شاهنامه را
باتمام رسانید و او را طمع آن بود که سلطان در حق او احسان بزرگ بجا آورد مثل ندیمی مجلس
خاص و اقطاع چون خاطر سلطان بدو گران شده بود او را صلهٔ کتاب شاهنامه شصت هزار درم
نقره انعام نمود که هر بیتی را درمی نقره باشد و فردوسی بغایت این انعام را در حق خود حقیر دانست
اما بستاد و ببازار شد و بحمام درآمد بیست هزار درهم اجرت حمامی بداد بیست هزار درهم فقاعی خرید
و بیست هزار درهم باقی را بمستحقان قسمت نمود و خود را در شهر غزنین مخفی نمود و بعد از آن مجلد
کتاب شاهنامه را از کتابدار سلطان بدست آورده و چند بیت در مذمت سلطان بر آنجا الحاق
نمود و این ابیات از آنجمله است : ای شاه محمود کشورگشای ✽ ز کس گر نترسی بترس از خدای ✽
بسی سال بردم بشهنامه رنج ✽ که تا شاه بخشد مرا تاج و گنج ✽ اگر شاه را شاه بودی پدر ✽

بسر بر نهادی مرا تاج زر * چون اندر تبارش بزرگی نبود * نیارست نام بزرگان شنود *
وباقی این ابیات شهرتی عظیم دارد نوشتن تمام احتیاج نبود . فردوسی مدت چهار ماه در غزنین
متواری بود وبعد از آن مخفی بهرات آمد ودر خانهٔ ابو المعالی صحاف چندگاه سر برد ، آخر رسولان
بتفحص فردوسی میرسیدند ودر شهرها ندا میکردند فردوسی بمشقت تمام خود را بطوس رسانید ودر آنجا نیز
نتوانست بماند اهل وعیال واقربا را وداع کرد وعازم رستمدار شد ودر آن حین اسپهبد جرجانی
که از قبل منوچهر بن قابوس حاکم رستمدار بود بدو پناه آورد واسفهبد او را مراعاة کرد واز فردوسی
ابیات هجو سلطان را بیکصد وشصت مثقال طلا بخرید که از شاهنامه محو سازد واو اجابت کرد
ودیگر بار بطوس مراجعت کرد پیری بروی مستولی شده بود ودر وطن مالوف متواری بود وقتی
سلطان بسفر هند نامه بملک دهلی مینوشت روی بخواجه حسن احمد میمندی کرد که اگر جواب هند نه
بر وفق مراد ما آید تدبیر چیست ؟ خواجه این بیت از شاهنامه خواند : *

(اگر جز بکام من آید جواب * من وگرز ومیدان افراسیاب)

سلطان را رقتی پیدا شد وگفت در حق فردوسی جفا وکم عنایتی کردم تا احوال او چیست خواجه
اطمینان یافت بعرض رسانید که فردوسی پیر وعاجز ومستمند شده ودر طوس متواری میباشد سلطان
از غایت عنایت وشفقت فرمود تا دوازده شتر را نیل بار کرده جهت انعام فردوسی بطوس
فرستاد رسیدن شتران ونیل بدروازهٔ رود بار طوس همان بود وبیرون رفتن جنازهٔ فردوسی
بدروازهٔ رزان همان بعد از آنجهات تسلیم خواهرش کردند قبول نکرد واز غایت زهد گفت مرا بمال
سلاطین احتیاجی نیست ووفات فردوسی در شهور سنه ۴۱۱ بود وقبر او در شهر طوس است
بجنب مزار عباسیه والیوم مرقد او متعین است وزوار را بدان مرقد التجا است .

(مقالهٔ چهلم)

(نور از یک جنس است) قال الله تعالی فی سورة الانعام آیه اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّوْرَ ثُمَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ یَعْدِلُوْنَ

همه سپاس مر خدا راست آنخدائیکه بقدرت کامله خود بیافرید آسمانها را بدون عمد و مدد و بیافرید زمین را بدون اصل و ماده بدانکه حق سبحانه و تعالی بدین کلام تنبیه فرموده براین نعیم که او مستحق و حقیق است بحمد و ستایش خواه آنکه حامدی او را حمد کند یا نه تا حجت باشد بر انکسانیکه عدول کرده اند از وحدانیت و ربوبیت او و جمع سماوات بدون عرض با آنکه ارض مثل سماوات است در عدد بجهت آنست که سماوات مختلف بالذات و متفاوتة الآثار والحرکات است بخلاف طبقات زمین که متحد بالذات والصفاتست و تقدیم آن بر ارض بجهت شرافت و علو مکان و تقدیم وجود آنست چه آسمانها را در روز یکشنبه و دوشنبه آفرید و زمین روز سه شنبه و چهارشنبه آفرید؛ از مقاتل روایتست که مشرکین با رسول خدا صلی الله علیه و آله محاجه کردند و گفتند مَنْ رَبُّكَ خدای تو کیست فرمود خدای زمین و آسمان، ایشان منکر شدند حقسبحانه و تعالی این سوره فرستاد فرمود سپاس مر خدای راست که خلق کرد آسمان و زمین را وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ و پیدا کرد تاریکیها و روشنائی را و این رد قول مجوس است که میگفتند الله خالق نور است و شیطان آفریننده ظلمت لذا فرموده که نور و ظلمت هر دو مخلوق منند و نزد اکثر مراد از ظلمت و نور شب و روز است و گفته اند که آن جهل و علم است و یا نار و جنت است و بدانکه فرق میان جعل و خلق که متعدی بیک مفعول است آنست که در خلق معنی تقدیر است و در جعل معنی تضمین کما فرموده است قَدَّرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَضَمَّنَ فِيهِ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ لهذا احداث نور و ظلمت را بجعل تعبیر فرموده تا آنکه تنبیه باشد بر آنکه نور و ظلمت قائم بنفس خود نیستند چنانکه زعم ثنویه است و اگر خلق دو مفعولی باشد بمعنی تصییر است مانند قول او سبحانه و تعالی وَجَعَلَ الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ إِنَاثًا و جمع ظلمات بجهة کثرت اسباب و اجرام حامله آنست چه آنکه هیچ جنسی از اجناس نیست الا آنکه اجرام او را ظلی هست و ظل آن ظلمت است بخلاف نور که از جنس واحد است که نار است و تقدیم ظلمات بر نور بجهت تقدیم آنست بر نور در خلق [illegible] از قتاده روایتست که حقتعالی اول ظلمت را آفرید بعد از آن نور را چنانکه اول دوزخ را آفرید بعد از آن جنت را و نخست

آسمانها را خلق فرمود و بعد زمین را و نیز گفته اند که تقدیم ظلمت بر نور بجهة تقدیم اعدام است بر ملکات و عدم ملکه مانند عمی که عدم بصر است ، و از صاحب بحر الحقایق نقل کرده اند که گفته است یعنی بیافرید آسمان دل و زمین نفس را و پیدا کرد ظلمات نفوس را از صفات بهیمی و حیوانی و اخلاق سبعی و شیطانی و ظاهر ساخت نور قلب را از اوصاف ملکی روحانی و اخلاق ملکی ربانی ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ پس آنانکه کافر شدند بپروردگار خود عدول میکنند از او بعبادت غیر او از اوثان و ملخص آنست که حقسبحانه و تعالی که اینهمه از اصول نعم را خلق فرمود برای عباد خود و آنرا اسباب تکون و تعیش ایشان گردانید حق او اینست که او را بر این نعم حمد و ستایش کنند پس ایشان کفران نمودند نعمت او را و کافر شدند بپروردگار خود که از او عدول میکنند و عبادت غیر او میکنند و معنی ثُمَّ استبعاد عدول ایشان است بعد از بیان وضوح این آیات ، و در سوره مبارکه فاطر (س ۳۵ آیه ۲۰) فرموده وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ و مساوی برابر نیست نابینا و بینا یعنی کافر و مؤمن یا جاهل و عالم و یا اینکه برابر نیستند مطلق اهل ضلال و مطلق اهل هدایت وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ و هم مساوی نیستند تاریکیها و روشنی ها یعنی برابر نیست باطل که شرک و ضلالت یا معصیت است با حق که ایمان و هدایت یا طاعت است و جمع ظلمات و توحید نور بجهت آنست که ضلالت و بطلان بطرق مختلفه و هدایت بطریق واحد است .

(مقالهٔ چهل و یکم :)

(آصف بن برخیا یکحرف از اسم اعظم را میدانست) : چنانکه در کتاب منتهی الآمال از بصائر الدرجات از عمر بن حنظله روایت کرده است که گفت بحضرت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم مرا چنان گمان میرود که در نزد تو دارای رتبه و منزلتی هستم فرمود آری عرض کردم مرا در این حضرت حاجتی است فرمود چیست عرض کردم اسم اعظم را بمن تعلیم فرمای فرمود طاقت آنرا داری عرض کردم آری فرمود با این خانه در آی چون بخانه در آمدم حضرت ابیجعفر علیه السلام دست مبارک بر زمین گذاشت آنخانه تاریک شد مرا لرزیدن فرو گرفت آنگاه فرمود چه میگوئی بیاموزم ترا عرض کردم

نه پس دست مبارک از زمین برگرفت وخانه بهمان حال که بود بازآمد (مؤلف گوید)
که در روایات وارد شده است که اسم اعظم الهی بر هفتاد و سه حرف است و در نزد آصف یکحرف از آن
بوده وبواسطه آن بود که سریر بلقیس را بیک طرفة العین نزد سلیمان حاضر کرد و نزد سلیمان بن داود
یکحرف از آن بود و بحضرت عیسی دو حرف از آن عطا شده بود و بسبب آن بود که مرده زنده میکرد و
کور مادرزاد و پیس را تندرست میکرد و بسلمان فارسی چهار اسم اعظم تعلیم شده بود و آنجناب
دارای اسم اعظم بود واز اینجا معلوم میشود کثرت عظمت شان سلمان وعلو مقام او که قدوة اهل
ایمان بود رضی الله عنه . و در اصول کافی باسناد خود از حضرت صادق علیه السلام روایت
کرده است که فرمود حضرت عیسی بن مریم عطا کرده شده بود دو حرف از هفتاد و دو اسم اعظم و حضرت
موسی عطا کرده شد چهار حرف و حضرت ابراهیم عطا کرده شد هشت حرف و حضرت نوح عطا
کرده شد پانزده حرف و حضرت آدم عطا کرده شد بیست وپنج حرف وخداوند تبارک وتعالی
جمع فرمود کل آنها را از برای حضرت خاتم النبیین صلی الله علیه وآله وسلم وفرمود اسم اعظم الهی
هفتاد و سه حرف است وعطا کرده شد بمحمد صلی الله علیه وآله هفتاد و دو حرف و محجوب شد از او یکحرف واحد
(مؤلف گوید :) بعضی از شارحین احتمال داده اند که مراد این باشد که بحضرت عیسی دو حرف
عطا کرده شد زائد بر آنکه بانبیاء قبلش عطا شده بود و همچنان حضرت ابراهیم و موسی و نوح پس گویا
فرموده که خداوند بحضرت آدم بیست وپنج حرف از حروف اسم اعظم عطا فرموده و بحضرت نوح
چهل حرف عطا کرده شد و بحضرت ابراهیم چهل و هشت حرف و بحضرت موسی پنجاه و دو حرف
و بحضرت عیسی پنجاه و چهار حرف و بحضرت خاتم النبیین صلی الله علیه وآله هفتاد و دو حرف از حروف اسم اعظم عطا
فرمود ، وعمر بن حنظله که راوی روایت و صاحب مقبوله معروفه نزد فقهاء است و آن روایتی است
که از او نقل شده که از حضرت صادق علیه السلام سؤال کرد که میان دو نفر از اصحاب ما منازعه شده در
دینی یا میراثی چه کنند فرمود نظر کنند بیکی از شما ها از کسانیکه روایت کند احادیث ما را و تامل کنند در حلال
و حرام ما و شناسند احکام ما را پس راضی باشند بحکومت او بدرستیکه من او را حاکم گردانیده ام بر شما ها پس هرگاه حکم کند

وازاو قبول ننمایند استخفاف کرده اند حکم الهی را ورد کردن بر ما رد کردن بر خداست و آن در عرض شرک بخداست

(مقالهٔ چهل و دوم)

(فضیلت برآوردن یکحاجت مؤمن) چنانکه در کتاب حلیة المتقین از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که هر که یکحاجت برادر مؤمن خود را برآورد حقتعالی در قیامت صد هزار حاجت او را برآورد که یکی از آنها بهشت باشد و دیگر آنکه خویشان و آشنایان خود را داخل بهشت کند اگر ناصبی نباشد و در حدیثی فرمود که برآوردن حاجت مؤمن بهتر است از هزار بنده آزاد کردن و هزار اسب براه خدا بجنگ فرستادن و در حدیثی فرمود که بهتر است از بیست حج که در هر حج صاحبش صد هزار درهم صرف کند و در حدیث معتبر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که یک حج بهتر است از هفتاد بنده آزاد کردن و خرج کشیدن و نفقه دادن اهل یکخانه از مسلمانان که ایشانرا سیر کند و بپوشاند و آبروی ایشانرا از سؤال کردن حفظ نماید بهتر است از هفتاد حج . و در حدیث حسن از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که هر که هفت شوط طواف دور خانه بکند حق تعالی برای او شش هزار حسنه بنویسد و شش هزار گناه محو کند و شش هزار درجه برای او بلند کند و شش هزار حاجت او را برآورد ، و برآوردن حاجت بهتر است از ده طواف کعبه و در حدیث دیگر فرمود که هر مسلمانیکه حاجت مسلمانی را برآورد حقتعالی او را ندا کند که ثواب تو بر من است و راضی نیشوم برای تو بغیر از بهشت و در حدیث دیگر فرمود که چون کسی برای برآوردن حاجت مؤمن راه رود حقتعالی دو ملک را موکل گرداند از جانب راست و چپش که برای او استغفار کنند و دعا کنند که حاجتش برآورده شود . و در حدیث معتبر از جناب موسی بن جعفر علیهما السلام منقولست که هر که برادر مؤمن او نزد او بیاید برای حاجتی او رحمتی است که خدا بسوی او فرستاده است اگر قبول کرد پس پیوند کرده است دوستی او را بدوستی ما و دوستی ما بدوستی حقتعالی موصول است و اگر او را رد کرد و قادر بود که حاجتش را برآورد حقتعالی مسلط گرداند بر او ماری از آتش که او را بگزد تا روز قیامت خواه در قیامت خدا او را بیامرزد یا عذاب کند و از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که مؤمنی که برادر مؤمنش نزد او حاجتی

بیاورد و او قادر نباشد بر آوردن حاجت او و دلش غمگین شود بسبب آن خدا باین جهت بهشت را براو واجب گرداند.

(مقاله چهل و سوم :)

(فضیلت مسرور کردن مومنی را بیک دانه خرما) : چنانکه در کتاب حلیة المتقین بسند حسن از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که حقتعالی وحی نمود بحضرت داود علیه السلام که ای بنده از بندگان من حسنه ای نزد من میآورد و بهشت را برای او مباح میگردانم حضرت داود علیه السلام پرسید که آن حسنه کدام است؟ فرمود که بر بنده مومن خوشحالی داخل کند اگرچه بیک دانه خرما باشد. داود گفت پروردگارا سزاوار است که کسیکه ترا بشناسد قطع امید خود از تو نکند. و در حدیث دیگر فرمود کسیکه مومنی را شاد کند نه او را شاد گردانیده است بلکه رسولخدا صلی الله علیه و آله و خدا را شاد گردانیده است و در احادیث معتبره از آنحضرت منقولست که چون مومن از قبر بیرون آید با او شخصی بیرون میآید و میگوید بشارت باد ترا بکرامت از جانب خدا و خوشحالی پس مومن باو میگوید که خدا ترا بشارت به نیکی دهد پس با او میباشد و بهر هولی که میگذرند میگوید که این از تو نیست و بهر نیکی که میگذرند میگوید این از تو است و پیوسته او را چنین بشارت میدهد تا آنکه بمقام حساب آید پس چون امر کنند که او را بهشت ببرند باو میگوید که بشارت باد ترا که خدا امر فرمود ترا ببهشت برند، مومن میگوید تو کیستی که از قبر تا اینجا مرا بشارت دادی و مونس من بودی و از جانب خدا بمن خبر رسانیدی گوید منم آن شادی که در دل برادر مومن خود داخل کردی در دنیا خدا مرا از آن خلق کرده است که بشارت دهنده تو و در تنهائی مونس تو باشم. و در حدیث دیگر فرمود که هر که مومنی را شاد کند حق تعالی هزار حسنه برای او بنویسد و نیز در آنکتاب آورده که از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که تبسم بروی برادر مومن حسنه است و خاشاکی از روی او برداشتن حسنه است و هیچ عبادتی را خدا دوست تر نمیدارد از شاد گردانیدن مومن و در حدیث دیگر فرمود که حقتعالی خطاب فرمود بحضرت موسی علیه السلام بدرستیکه مرا بندگانی هست که بهشت را برای ایشان مباح میکنم و ایشان را حاکم میگردانم در بهشت حضرت موسی عرض کرد پروردگارا کیستند ایشان فرمود کسیکه سروری بر دل مومن داخل کند پس حضرت موسی فرمود [illegible] در مملکت پادشاه

جباری بود و آن پادشاه در مقام آزار او بود از او گریخت و بشهر کفار رفت و بکافری پناه برد آنکافر او را جای داد و مهربانی و ضیافت کرد، چون وقت مرگ آن کافر شد حقتعالی باو وحی فرمود که بعزت و جلال خود سوگند میخورم که اگر ترا در بهشت جای میبود هر آینه تورا ببهشت در میآوردم لکن بهشت حرامست برکسیکه کافر بمیرد پس خطاب نمود بآتش جهنم که او را بترسان اما مسوزان و امر فرمود که در اول و آخر روز برای او روزی ببرند.

(مقاله چهل و چهارم:)

(یکجزء از صد جزء عقل بهمه مردم قسمت شده است) چنانکه در مجلد اول بحار الانوار از محاسن برقی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود خلق الله العقل فقال له ادبر فادبر ثم قال له اقبل فاقبل ثم قال له ما خلقت خلقا احب الی منک خلق نمود خداتعالی عقل را پس باو فرمود ادبار کن پس ادبار نمود پس از آن باو فرمود اقبال کن پس اقبال نمود پس باو فرمود که نیافریدم خلقی را که محبوبتر باشد نزد من از تو و بروایت دیگر از کافی از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقول است که بعد از ادبار و اقبال عقل خداتعالی باو فرمود و عزتی و جلالی ما خلقت خلقا احسن منک ایاک امر و ایاک انهی و ایاک اثیب و ایاک اعاقب بعزت و جلال خود قسم که نیافریدم خلقی را نیکوتر از تو بتو امر میکنم و بتو نهی میکنم و بتو ثواب میدهم و بتو عقاب میکنم، از اینحدیث شریف استفاده میشود که امر و نهی متوجه بعقل است و اندازه ثواب و عقاب هرکسی باندازه عقل او است. و بروایت اول حضرت صادق علیه السلام فرمود فاعطی محمدا صلی الله علیه و آله تسع و تسعین جزء ثم قسم بین العباد جزء واحد پس عطا فرمود حقتعالی نود و نه جزء عقل را بشخص خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و یکقسم از آن تقسیم نمود بین جمیع عباد از انبیاء و اولیاء و مرسلین و اولوالعزم و اوصیاء و مقربین از ملائکه و جن و انس و از اینحدیث استفاده میشود که احب مخلوقات الهی از روحانیین عقل است و چون خداوند عقل را امتحان نمود باین امتحان بزرگ که باو فرمود ادبر با اینکه این تکلیف بخلاف وجهه و وضعیت عقل بود معذلک اطاعت کرد و ادبار نمود و حال آنکه وجهه عقل اقبال الی الله است آنوقت که در امر او سبحانه و تعالی مطیع و منقاد شد تفضیل داده شد باینخطاب که فرمود ما خلقت خلقا احب الی منک پس خداوند این عقل را اگر احب مخلوقات و ملاک در ثواب و عقاب است

صد جزء فرمود نود و نه جزء آن را بحضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله داد و یکجزء آنرا قسمت نمود میان سایر عباد خود از انبیاء و مرسلین و مقربین و غیرهم ، از اینجا معلوم میشود اندازهٔ فضیلت و اکثریت ثواب حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله بر سایر مرسلین و اولوالعزم از رسل (و چه خوب گفته شرف الدین محمد بن سعید صاحب قصیده)

فاق النبیین فی خلق وفی خلق	ولم یدانوه فی علم ولا کرم	وکلهم من رسول الله ملتمس
غرفا من البحر او رشفا من الدیم	هو الذی تم معناه وصورته	ثم اصطفاه حبیبا باری النسم
منزه عن شریک فی محاسنه	فجوهر الحسن فیه غیر منقسم	دع ما ادعته النصاری فی نبیهم
واحکم بما شئت مدحا فیه واحتکم	فانسب الی ذاته ما شئت من شرف	وانسب الی قدره ما شئت من عظم
فان فضل رسول الله لیس له	حد فیعرب عنه ناطق بفم	(و دیگری گفته :)
واحسن منک لم ترطرف عین	واجمل منک لم تلد النساء	خلقت مبرءا من کل عیب
و دیگری	کانک قد خلقت کما تشاء	بفارسی گفته است :

یگانه که دو کون و سه روح چهار جهت	چه پنج حس و شش ارکان تابعند مر او را
اگر ز هفت زمین سوی هشت جنت آید	ز نه سپهر بده نوع میرسد خبر او را

(و دیگری گفته است)

در عقل ز نه رواق و روز هشت بهشت	هفت اخترم از شش جهت این نامه نوشت
گر پنج حواس و چار ارکان و سه روح	ایزد بدو عالم چه تو یک کس نسرشت

(مقالهٔ چهل و پنجم)

(آل پیغمبر علیهم السلام و شیعیان و دشمنان ایشان در یک آیه ذکر شده اند) چنانکه در تفسیر صافی از کتاب کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود لقد ذکرنا الله و شیعتنا وعدونا فی آیة واحدة من کتابه بتحقیق که ذکر کرده است خدایتعالی ما و شیعیان ما و دشمنان ما را در یک آیه از کتاب خود و آن آیه اینست : قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون انما یتذکر اولوا الالباب یعنی بگوای محمد صلی الله علیه و آله بکفار از روی توبیخ و انکار آیا برابر باشند آنانکه

میدانند دلائل توحید را و بوحدانیت او متیقنند و آنانکه علم ندارند بیگانگی او و از سر جحود و عناد از مضیق کفر پای بفضای معرفت نمی نهند با وجود دلائل ظاهره و حجج قاطعه بر وحدت او سبحانه و تعالی

و در تفسیر روح البیان از تالیفات عجمیه در تفسیر آیه نقل نموده که هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ یعنی آیا مساوی و برابرند آنانکه قدر جوار الهی و قرب باو را میدانند و اختیار میکنند آنرا بر جنت و نعیم آن و آنانکه قدر آنرا نمیدانند و آنها کسانی هستند که بالکلیه از جلد وجود بیرون رفته اند و انیت خود را نیست کرده اند و زندگانی میکنند بهویت او و اِنَّمَا یَتَذَکَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ جز این نیست که پند پذیر میشوند بامعنی صاحبان عقول خالصه از شوب و کدورت و آیهٔ کریمه دال است بر فضل اهل علم و دانش و تحقیر جهله و جاهلین و هم دال است بر تحقیر عالمان بی عمل چه آنکه در شان ایشان نیز گفته اند وهم عند الله جهلة علمائی که از علم خود بهره مند نیستند در نزد خدا جاهلند و در تفسیر دیگر فرموده اند علمائیکه فضیلت و برتری دارند بر همه مردم علمائی هستند که عالم باشند بعلم فقه اِذْ بِهٖ یعرف العبادات والحلال والحرام بجهت اینکه بعلم فقه شناخته میشود عبادات و احکام حلال و حرام و زمره ای از مفسرین و محدثین گویند که مراد علم کتاب و علم سنت است اِذْ بِهِمَا یُتَوَصَّلُ الی العلوم کلها بجهت اینکه بسبب علم کتاب و سنت آدمی بهمه علوم میرسد . و نیز در کتاب روح البیان از ابن عباس روایت کرده است که حضرت سلیمان بن داود علیهما السلام مخیر شد بین علم و مال و سلطنت فاختار العلم فاعطی المال والملك دا و علم را اختیار کرد پس عطا شد باو مال و ملک و در حدیث است که شرف العلم فوق شرف النسب شرف و بزرگی علم بالاتر است از شرف و بزرگی نسب وَمَنْ احب ان ینظر الی عتقاء الله من النار فلینظر الی المتعلمین فو الذی نفسی بیده ما من متعلم یختلف الی باب العلم الا کتب الله له بکل قدم عبادة سنة و بنی له بکل قدم مدینة فی الجنة هر که دوست دارد که نظر کند بسوی آزاد شده های از آتش دوزخ نظر کند بسوی آنانکه در طلب علم و دانش شدند بحق آن خدائیکه جان من در دست قدرت اوست نیست کسیکه برای طلب علم و دانش آمد و رفت کند بر در علم یعنی بر در خانهٔ معلم مگر اینکه حق سبحانه و تعالی بهر قدمی ثواب عبادت یکسالی برای او بنویسد

و بنا کند برای او شهری در بهشت ویمشی علی الارض تستغفر له ویستغفر له کل من یمشی علی الارض ویمسی ویصبح مغفوراً له ذنبه چون راه برود بر روی زمین زمین برای او طلب مغفرت میکند و استغفار میکند برای او هر که بر زمین راه میرود و روز را شام میکند و شام را صبح میکند در حالتیکه گناهان او آمرزیده شده است ، و نیز در آن کتاب گوید در خبر است که حقسبحانه و تعالی جبرئیل را فرستاد نزد آدم علیه السلام با علم و حیا و عقل فاستقر العلم فی القلب و الحیاء فی العین و العقل فی الدماغ پس علم در قلب و قرار گرفت و حیا در چشم و عقل در دماغ . و از کشف الاسرار نقل نموده که علم سه است : علم خبری - علم الهامی - علم غیبی علم خبری را گوش ها شنود و علم الهامی را دلها شنود و علم غیبی را جانها شنود ، علم خبر بروایتست و علم الهامی بهدایتست و علم غیبی بعنایت ، علم خبری را فرموده فاعلم انه لا اله الا الله فقدم العلم لانه امام العمل و علم الهامی را فرموده اِنَّ الذین اوتوا العلم من قبله و علم غیبی را فرموده وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْماً و ورای همه این علوم علمی است که وهم آدمی بدان نرسد و فهم از آن در ماند و ذلک علم الله عزوجل بنفسه علی حقیقته قال الله تعالی وَلَا یُحِیطُونَ بِهِ عِلْماً اِنَّمَا یَتَذَکَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ جز این نیست که پند پذیر میشود بامثال این بیانات و دلائل واضحه صاحبان عقول خالصه از شوائب کدورات و اوهام فاسده .
از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود نحن الذین یعلمون وعدونا الذین لا یعلمون و شیعتنا اولوا الالباب یعنی اَلَّذِیْنَ یَعْلَمُوْنَ در شان ماست و اَلَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ نام دشمنان ما و اُولُوا الْاَلْبَاب در خور شیعیان ماست پس مائیم که محلی بحلیه و مزین بزینت دانشیم و دشمنان ما اند که در بادیه کفر و جهالت سلوک نموده اند و راه ضلالت پیموده اند و شیعیان ما اند که بعقول صافیه خود را از باطل ممتاز نموده اند و متمسک بصراط مستقیم و طریق قویم گشته اند .

(مقاله چهل و ششم :)

(از همه مذاهب یکمذهب اهل نجاتند) : در کتاب کامل بهائی گوید که از مذاهب متعدده مختلفه حق جز یکی نباشد چنانکه صاحب شریعت حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله فرمود اِنَّ بنی اسرائیل تفرقت علی اثنین و سبعین ملة و ستفرق امتی علی ثلثة و سبعین ملة کلهم فی النار الا ملة واحدة

قالوا ومن هي يا رسول الله قال الذينهم على ما انا واصحابي عليه بدرستيكه بني اسرائيل متفرق بر هفتاد و دو
فرقه شدند و زود باشد که متفرق شود امت من بر هفتاد و سه فرقه و مجموع ایشان در آتش باشند مگر یک
ملت، گفتند یا رسول الله کیست آن ملت؟ رسولخدا صلی الله علیه وآله فرمود آنجماعتند که آنچه من و اصحاب
من برآنند بر آن باشند، بنابراین اصحاب رسول نه معتزلی بودند و نه حنفی و نه شافعی و نه مالکی و نه حنبلی
بلکه این مذاهب بعد از رسولخدا پدید آمد و موافق اینحدیث در قرآن وارد شده کما قال الله تعالی فماذا
بعد الحق الا الضلال چیست بعد از حق مگر گمراهی و قال الله تعالی وانا او ایاکم لعلی هدی او في
ضلال مبين وما با شما براه راستيم يا بر گمراهي روشن وقال ان هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا
السبل فتفرق بكم عن سبيله بدرستيكه اين راه من است از روي استقامت پس پيروي كنيد آنرا
و پیروی نکنید راههای دیگر را که متفرق سازد شما را از راه خود و این آیات دلائل واضحه اند که حق جز یکی
نتواند بود پس بر مکلف واجب بود که نظر کند در میان ملل اسلامیه و اقوال علماء و ائمهٔ ایشان و اقوال
ایشانرا موازنه کند با دلهٔ عقلیه و آیات قرآن اگر موافق افتد قبول کند و الا مردود بود و باطل و نامقبول
و خارج از دین و ملت و در جای دیگر انتخاب فرموده اتفاق است که رسولخدا صلی الله علیه وآله در حال
حیات خود هرگز تولیت رئیسی و امری با کسی نمیفکندی بلکه خود تعیین فرمودی و ببدان و قبائل فرستادی
و تجهیز جیوش و تعیین امرا کردی چنانکه چون سریه بموته فرستاد جعفر بن ابیطالب را امیر کرد و
گفت اگر او را بکشند امیر شما زید بن حارثه باشد و اگر او را بکشند امیر شما عبدالله بن رواحه باشد
پس چگونه روا باشد که بعد الموت امامی نصب نکند و امت را معطل فروگذارد و نیز شفقت او بر امت
چون شفقت پدر بود بر فرزند کما قال صلی الله علیه وآله انما انا لکم کالوالد بدرستیکه من مر شما را چون
پدرم و در قرآن وارد شده حریص علیکم بالمؤمنین رؤف رحیم حریص است بر شما و بر مؤمنین دلسوز
و مهربان است پس با این عنایت و رای صائب خود چگونه متوفی شود و نصب امامی نکند و امت را ضایع
فروگذارد، و بضرورت که او عالم بود بسبب وحی که کدام محل لایق این کار است و صلاح خلق با او منتظم
شود و او مستعد این کار باشد یا آنکه دانسته باشد که در میان خلق اختلافی ظاهر خواهد شد خاصه که خبر داد ستفترق امتی علی

ثلثة وسبعين فرقة والناجية منها واحدة پس اگر بیان آن نکرده بود تقصیر کرده باشد در کار دین و آیهٔ الیوم اکملت لکم دینکم دروغ باشد و فساد آن بر عقلا مخفی نبوده باشد پس واجب بود که نصب امام کند تا این فساد لازم نیاید و هر که گفته امام باید منصوص علیه باشد بامامت علی و اولاد او قائل است تا قائم آل محمد ص

(مقالهٔ چهل و هفتم)

(انسان را بعضی از لوازم سالی یکمرتبه و بعضی ماهی یکمرتبه احتیاج است) : در کتاب کلمهٔ طیبه فرموده بدانکه هر حیوانی غیر از بنی آدم در ایام زندگانی خود تنها تواند تعیش نماید بی جفت و انیس چه از ماکول گوشت خام یا از صحرا یا گیاه و دانه بیابان که خود بقدر احتیاج روز تواند تحصیل نماید چیزی نطلبد و اعانت کسی را نجوید و از لباس جز پر و موئی که در بر دارد جامه نخواهد و از منزل بشاخ درخت و غار و کوه و سوراخ زمین قناعت کند پس او را کاری باهل صنعت و حرفه نیست و همه آنها بی نیاز و مستغنی است و اما بنی آدم پس خداوند بحکمت بالغه مصالح عامه ایشان را مدنی آفریده چه در تعیش محتاج بیکدیگر و جمع شدن در محل و مکانی اند تا از اشتغال هر یک بکاری داند و زندگانی دنیا و صلاح امر آخرت بی آن نشاید اسباب تعیش مهیا کرد چه یکنفر نتواند تمام آنچه محتاج است فراهم آورد بلکه اگر تمام وقت را صرف تحصیل یک لقمه نان یا یکذرع کرباس کند هرگز بدستش نیاید و تمام اینعلوم را خداوند در نزد یکنفر بودیعه نگذاشت تا همه باو محتاج و در نزد او خوار و ذلیل شوند و او از همه بی نیاز تر و بر همه برتری جوید و علوم خود را اگر خواهد دهد و اگر نخواهد ندهد و رشتهٔ زندگی برهم زند بلکه آن علوم را تقسیم نمود در میانشان و نفس هر کسی را بقسمی از آن مایل نمود بنحویکه تمام آن در میان انام موجود و همه بهمه محتاج پس ناچار هر کس از دانش خود بخل نورزد و بثمرهٔ علم دیگران برسد و چون رسید فایدهٔ هر یک بدیگران محتاج بمعاشرت و آمیزش است پس انسان را از آن چاره ای نیست و لکن بمقدار آن باندازهٔ احتیاج است چه در امور زندگی ببعضی سالی یکمرتبه احتیاج افتد و ببعضی ماهی و ببعضی هر روز یکمرتبه یا زیاده و ببعضی تمام اوقات عمر پس با هر کسی همانقدر مراوده مطلوب است که بآن احتیاج از او رفع شود و چون بهمه قسم معاشرت این نتیجه صورت گیرد لهذا در شرع مبین بجهة آن شروط و قوانین و برای ادای حق هر یک آداب و رسومی مقرر فرمودند تا بمراعات آنها هر کسی بخیر دیگران چنانچه خداوند خواسته برسد .

(مقالهٔ چهل و هشتم)

(مصیبت یکی است و هرگاه جزع کنی دو مصیبت خواهد شد) : چنانکه عبدالواحد آمدی در کتاب غرر الحکم از قول امیرالمؤمنین علیه السلام نقل نموده که فرمود المصیبة واحدة فان جزعت کانت اثنتین و نیز فرموده الحرص احد الشقائین حرص یکی از دو شقاوت است و نیز فرموده البخل احد الفقرین بخل یکی از دو فقر است و نیز فرموده المنزل البهی احدی الجنتین منزل خوب و زیبا یکی از دو بهشت است ، و نیز فرموده : الزوجة الموافقة احدی الراحتین زوجه ای که موافق باشد یکی از دو آسایش است و نیز فرموده الهمّ احد الهرمین غم و اندوه یکی از دو پیری است و نیز فرموده السجن احد القبرین زندان یکی از دو قبر است و نیز فرموده الحسد احد العذابین حسد یکی از دو عذاب است و نیز فرموده الصّبر احدی الظفرین صبر یکی از دو ظفر است و نیز فرموده الطمع احد الذلّین طمع یکی از دو ذلت است و نیز فرموده الزهد افضل الراحتین آسایش داشتن بزهد بهتر است از آسایش داشتن بزخارف دنیا و نیز فرموده العلم افضل الانیسین علم و دانش بهترین دو انیس است و نیز فرموده العمل الصّالح افضل الزادین عمل صالح بهترین توشه است و نیز فرموده الخلق السیئ احد العذابین خوی و عادت بد یکی از دو عذاب است و نیز فرموده القناعة افضل الغنائین راضی شدن باندک بهترین دو توانگری و بی نیازی است و نیز فرموده : الشکر احد الجزائین شکرگذاری یکی از دو جزا است و نیز فرموده التقریع احد العقوبتین سرکوبی یکی از عقوبت است و نیز فرموده الندم احدی التوبتین پشیمانی یکی از دو توبه است و نیز فرموده الیاس احد النجحین ناامیدی یکی از دو فیروزی است و نیز فرموده السّامع للغیبة احد المغتابین شنونده غیبت یکی از دو غیبت کنندگان است و نیز فرموده الرؤیا الصّالحة احدی البشارتین خواب نیک دیدن یکی از دو بشارت است و نیز فرموده الکفّ عمّا فی ایدی النّاس احد السّخائین باز ایستادن و چشم پوشیدن از چیزی که در دست مردم است یکی از دو سخاوت است و نیز فرموده البشر احد العطائین گشاده روئی یکی از دو بخشش است و نیز فرموده الکتاب احد المحدّثین کتاب یکی از دو حدیث گوینده است و نیز فرموده الفکر احد الهدایتین فکر و اندیشه کردن یکی از دو هدایت است و نیز فرموده الاغتراب احد الشّتائین

بغربت رفتن یکی از دو مسافرت است ونیز فرموده الدّعاء للسّائل احد الصّدقتین دعا کردن مر سائلرا یکی از دو صدقه است ونیز فرموده الادب احد الحسبین ادب یکی از دو حسب ونیز فرموده السّفر احد العذابین سفر یکی از دو عذاب است ونیز فرموده العلم احدی الحیاتین علم و دانش یکی از دو حیات است ونیز فرموده المودّة احدی القرابتین دوستی و مودت یکی از دو خویشی است . (مؤلف گوید:) در حدیث است که القرابة تحتاج الی المودّة والمودّة لاتحتاج الی القرابة قرابت و خویشی محتاج است بدوستی و دوستی محتاج نیست بقرابت و خویشی .

(مقالهٔ چهل و نهم:)

(آسایش نداشتن خواجه ربیع برای یکشب و یکروز) : چنانکه در کتاب بنیان الرّفیع فرموده : گویند که خواجه ربیع کم میخورد و کم میخوابید و یک لحظه آسایش نداشت ، و او را دختری بود روزی اندختر گفت ای پدر بزرگوار سبب چیست که یک لحظه آسایش نمیکنی و آرام نمیگیری ؟ ربیع گفت ایفرزند مرا یکشب و یکروز در پیش هست که من در شبها و روزها در فکر و غم آن یکشب و روزم که شاید آن شب و روز بر من آسان شود ، دختر گفت آن کدام روز و چه شب است ؟ گفت ایفرزند آنشب شب گور است که تنها در قبر تنگ و تاریک نازل میشوم و آنروز روز حشر و نشر است که مردم همه از آنروز خائفند و آنروز پنجاه هزار سال است ، چون دختر از پدر این بشنید بگریست و گفت ای پدر شنیده ام که حساب خانه با حساب بازار راست نیاید پس حساب دنیا با حساب آخرت چگونه راست آید چون ربیع از دختر این بشنید نعره بزد و بیهوش شد . و ما تمام انحکایترا در حدیث چهلم از کتاب درر الثّمینه نقل نمودیم و ملتزم صحّت و سقم آن نبودیم هرکه خواهد بانجا رجوع نماید . و در حاشیهٔ طرائق الحقائق ذکر نموده که ربیع بن خثیم بضمّ خاء معجمه و تقدیم ثاء مثلّثه بر یاء ، اول از انچهار ممدوح زهّاد ثمانیه است و حالات شریفهٔ او در کتاب مذکور مثل آفتاب مبین و مشروح شده که از انجمله نقل فرموده که در کتاب لواقح الانوار فی طبقات الاخیار بعد از اینکه ربیع بن خثیم را در زمرهٔ اخیار معرّفی نموده است گفته و از کلمات اوست : کن وصیّ نفسک یا اخی والّا هلکت یعنی بوده باش وصیّ خودت ای برادر والّا هلاک خواهی شد

و در همان کتاب است که ربیع را فلج عارض شد پس باو گفتند ای ربیع کاشکه مداوا مینمودی مرض خود را ربیع در جواب گفت قد عرفت انّ الدواء حقّ لکن عنقریب لا یبقی المداوی ولا المداوی یعنی بتحقیق که میدانم دوا حق است اما بزودی زود نه طبیب باقی میماند و نه مریض . و در سبب وفات ربیع اختلافست شیخ بهائی ره در کتاب کشکول در بیان مدح عزلت نقل فرموده که سلیمان دارانی گفته است که وقتی ربیع بن خثیم بر در خانه نشسته بود که ناگاه سنگی برصورتش آمده و آنرا کوفته و شکسته نمود و خون جاری شد فجعل یمسح الدم عن جبهته و یقول لقد وعظت یا ربیع پس ربیع آن خونها را از جبهه خود پاک مینمود و میگفت هر آینه بتحقیق که موعظه کرده شدی ای ربیع پس برخاست و بمنزل خود رفت و دیگر از منزل بیرون نیامد تا آنکه جنازه او را از منزل بیرون آوردند .

بدانکه از جمله افعال منقوله از خواجه ربیع که دلالت دارد بر حسن حال او اینست که در بعضی از مجامیع معتبره و جامع التمثیل است که خواجه ربیع علیه الرحمة همیشه دوات و قلم در پیش گذاشته بود و از صبح تا بشام هر چه میکرد و میگفت بر کاغذ تا وقت خفتن مینوشت بعد از آن در آنکاغذ نگاه میکرد هر چه از طاعت بود شکر میکرد و هر چه از معصیت بود توبه و استغفار مینمود و میگفت آه که صادقان نجات یافتند و ما در عذاب زبانکار ماندیم ، و گویند که خواجه تا بیست سال سخن دنیا و عبث بزبان نراند تا آنکه واقعه حسین بن علی علیهما السلام واقع شد جمعی گفتند که خواجه ربیع امروز سخن خواهد گفت پس نزد او رفتند و واقعه را باو گفتند در جواب گفت اَعظَمَ اللهُ اُجُورَنا و اُجُورَکُم بِقَتلِ الحُسَینِ عَلَیهِ السَّلامُ پس سر بسوی آسمان کرد و این آیه تلاوت نمود اَللّٰهُمَّ فاطِرَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضِ عالِمَ الغَیبِ وَالشَّهادَةِ اَنتَ تَحکُمُ بَینَ عِبادِکَ فیما کانُوا فیهِ یَختَلِفُونَ پس بازگشت بسوی معبد خود و تا در حیوة بود دیگر سخن نگفت الا سخن حق و بنقل صاحب کشاف چون خبر قتل سید الشهداء علیه السلام را باو رسانیدند مردم گفتند که ربیع الحال سخن خواهد گفت پس زیاده از این نگفت آه و قد فعلوا پس آیه مذکوره تلاوت نمود (یقول المؤلف فیه فافهم فتفهم)

(مقالهٔ پنجاهم)

(در طوفان نوح همه کفار هلاک شدند جز یکنفر) چنانکه در کتاب روضة الصفا در ضمن ذکر واقعه طوفان

نقل نموده که مدت چهل شبانه روز آب چشمه‌ها بیرون از اندازه میجوشید و در اینمدت بارانهای
بزرگ قطره نیز میبارید بشانه که عالم سراسر دریا شده و آب از سر بلندترین کوهها بمقدار چهل گز درگذشت
(چه یکی نیزه چه صد آب چه بگذشت از سر) جمهور مؤرخین گویند که آب با اینهمه رفعت از آئینهٔ زانوی
اوج بن عنق تجاوز نکرده بود و بعضی گفته اند که سبب نجات اوج بن عنق با وجود شرک بحضرت معبود جلت
عظمته آن بود که نوح علیه السلام را در ترتیب کشتی معاونت مینمود و در تفسیر منهج آورده که در روز طوفان
همهٔ کفار هلاک شدند الا عوج بن عنق که آب تا زیر پشت و کمر او بود و گفته اند که سبب نجات وی آن بود که نوح
بجهت ساختن کشتی بچوب ساج احتیاج داشت و نقل آن از بلاد شام متعسر بود عوج بشام آمد و چوبهائی که
محتاج الیه بود بر گردن گرفت بنزد حضرت نوح آورد و بدینجهت حقتعالی عذاب او را تاخیر نمود و او را غرق
نفرمود و در خلاصة الاخبار مسطور است که نوح علی نبینا و آله و علیه السلام کشتی را بتعلیم جبرئیل ساخت و آنرا
از صد و بیست و چهار هزار تخته تشکیل داد که بر هر تخته اسم پیغمبری از پیغمبران نوشته بود و بر تختهٔ آخری نام مبارک
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله نوشته بود، جبرئیل میگفت و نوح تخته را بهم وصل میکرد و میخ میزد
چون آن تخته‌ها تمام شد برای پوشش کشتی دوازده تختهٔ دیگر احتیاج داشت جبرئیل گفت یا نوح کسی را
بفرست در میان رود نیل درختی افتاده است آنرا بیاورند گویند آن درخت را آدم از بهشت آورده
بود نوح فرزندان خود را گفت که آن درخت را بیاورند هیچیک اجابت ننمود جبرئیل گفت عوج را بگو آن درخت را
بیاورد بوی بگو که ترا از طعام سیر مینمایم، گویند که عوج در تمام عمر سیر نخورده بود و در هیچ خانه نگنجیده بود
برفت و آن درخت را بیاورد نوح سه نان جو پیش او نهاد عوج بخندید و گفت ای نوح اگر من روزی
دو هزار من نان و طعام بخورم سیر نمیشوم نوح گفت بگو بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ و بخور تا سیر شوی
عوج بسم الله گفت و بخوردن نان مشغول شد چون دو قرص و نیم بخورد بقدرت خدایتعالی و برکت
بسم الله سیر شد . و مرویست که حوا اول دختری که آورد او را عناق نام کرد و در کتب معتبره از حضرت
امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که اول کسیکه بغی و طغیان کرد بر خدا عناق دختر آدم بود که حقتعالی
بیست انگشت برای او خلق کرده بود در هر انگشتی دو ناخن بلند داشت مانند دو داس بزرگ و جای نشستن او

در زمین یکجریب بود و چون بغی کرد خدا فرستاد بسوی او شتری مانند فیل و گرگی مانند شتر و کرکسی مانند خوک و این جانوران در اول آفرینش چنین بزرگ بودند پس خدا آنها را بر او مسلط گردانید تا او را کشتند ✻ (مؤلف گوید :) ✻ که شرح حال عوج بن عناق و کشته شدن او بدست موسی بن عمران در فصل بیست و چهارم مجلد سیم جواهر الکلام مذکور خواهد شد ✻ .

(توضیح) جریب چهار قفیز است و قفیز یکصد و چهل و چهار گز است . (کذا فی المنتخب) .

(مقالهٔ پنجاه و یکم :)

(اسم حضرت سلیمان را یکحرف زیاده بود بر اسم پدرش داود علیه السلام) قال الله تعالی فی سورة النمل (س ۲۷ آیه ۱۷) وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ۱۸ حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۱۹ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

در این آیات مبارکات حق سبحانه و تعالی ذکر فرموده دولت و سلطنت و حشمت حضرت سلیمان را علی نبینا و آله و علیه السلام و قصه و داستان رسیدن بساط او با جنود و لشکریان بوادی مورچگان وحشر لسلیمان و جمع کرده شد برای سلیمان لشکرهای او از جن و انس و مرغان پس ایشان باز داشته بودند در مقر خود و بهم پیوسته بودند و در تفسیر منهج گوید یوزعون مشتق است از وزع بمعنی حبس و باز داشتن یعنی با وجود کثرت عدد لشگر او مهمل و پریشان نبودند بلکه از اول تا باخر همه منضبط و مرتبط بودند بمرتبه ای که هیچیک از لشگریان او نمیتوانستند از مقر خود پس و پیش بروند و نیز در منهج از کشاف و اکثر مفسرین نقل نموده که لشگرگاه حضرت سلیمان ع صد فرسخ در صد فرسخ بود ، بیست و پنج فرسخ برای لشگر جن و مثل آن برای انس و مانند آن برای طیور و موازی آن برای وحش و او را هزار خانه بود از آبگینه موضوع بر اخشاب سیصد از آن زنان آزاد نشسته بودند و هفتصد دیگر از کنیزان و جنیان برای وی بساطی ساخته بودند از زر و ابریشم که یکفرسخ در یکفرسخ بود و او را سریری از زر

در میان آن بساط وضع کردندی ششصد هزار کرسی از زر وسیم در پیرامن آن سریرها نهادندی پیغمبران بر کرسیهای زرین نشستندی علما بر کرسیهای سیم وگرداگرد ایشان آدمیان بایستادندی واز پس ایشان جنیان واز بالای ایشان مرغان پر در پر گستردندی چنانچه آفتاب در بساط نیفتادی وچون باد بساط را حرکت میداد در هر روزی دو ماه راه میرفت چنانکه حقتعالی فرموده وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ متعلق است بفعل محذوف در تقدیر اینست که وَسَخَّرْنَا لِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ ومسخر گردانیدیم مر سلیمان را باد را که در سیر او در بامداد یکماه راه بود ودر شبانگاه نیز سیر او یکماه راه بود ومرویست که سلیمان علی نبینا وآله وعلیه السلام یکروز بامداد برورفت وقیلوله کرد ونماز دیگر را در بلخ بجا آورد واز بلخ بترکستان واز ترکستان بچین رفت . بالجمله منقولست که هرگاه سلیمان بر بساط نشستی جمله خدم وحشم را با خود میبرد ودر پیش بساط موضعی معین کرده بود که در آنجا بما یحتاج او قیام نمودندی از نان پختن وطبخ کردن ودر بعضی از اخبار آمده که چون حضرت سلیمان از بنای بیت المقدس فارغ شد خواست که بزمین حرم محترم آید باد را فرمود تا ویرا با لشکر برداشته بزمین حرم برد وانجا مدتی مقام کرده وهر روز پنجهزار شتر وپنجهزار گاو وبیست هزار گوسفند بکشت اشراف قوم را گفت که مکث من اینجا برای آنست که این جائی است که پیغمبر آخر الزمان صلی الله علیه وآله در آن مبعوث گردد واز عرب باشد بدین صفت وهیئت خداوند او را بر همه دشمنان نصرت دهد وترس او یکماهه راه در دل دشمن او کار کند خوشا حال کسیکه بوی ایمان آورد ومدت میان من واو هزار سال است واو سید انبیا وخاتم پیغمبران است ، واز آنجا بیمن توجه نمود ومیرفت تا وقتی که در آمدند در وادی مورچگان وآن وادی در زمین شام است وبعضی گویند در جنوب طائف است ودر تفسیر اهل البیت از حضرت صادق علیه السلام منقولست که آن وادی از طلا ونقره بود که حقتعالی اضعف خلق خود را بحراست ونگهبانی بآن موکل گردانیده بود پس مورچه‌ای که مهتر مورچگان آن وادی بود ودو بال داشت وبرابر خروسی بود وبعضی گفته‌اند ببزرگی میش وبرخی گویند که مساوی کرکسی بود چون لشکر سلیمان علیه السلام را بدید که متوجه آن وادی اند بر بلندی برآمد واز روی نصیحت وموعظه وشفقتی که پادشاهان را بر رعایا میباشد

آواز داد بصدای بلند که حقتعالی در او ایجاد فرموده بود و گفت یَا اَیُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاکِنَکُمْ
لَا یَحْطِمَنَّکُمْ سُلَیْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا یَشْعُرُونَ ای مورچگان داخل شوید در مسکنهای خود که درهم
شما نشکنند سلیمان و لشکریان او و حال آنکه ایشان ندانند که شما را پامال میسازند، تقیید حطم بعدم شعور مشعر
است بر شعور نمله باینکه سلیمان و جنود او در حال شعور مرتکب حطم نخواهند شد اما سلیمان بجهت عصمت
او از ظلم و بیداد و اما جنود او بجهت خوف سیاست و عدالت آورده اند که از سه فرسخی راه باد قول
مورچه را بسمع حضرت سلیمان رسانید و از ابن عباس مرویست که سلیمان علیه السلام بعد از استماع این
قول جنود خود را توقیف نمود تا مورچگان بمساکن خود درآمدند فَتَبَسَّمَ ضَاحِکًا مِنْ قَوْلِهَا پس
تبسم کرد سلیمان علیه السلام در حالتی که شروع کننده بود در خنده یعنی از حد تبسم بضحک تجاوز نمود از
گفتار آن مورچه و خرم شد از آنچه که حقتعالی او را بآن مخصوص گردانید از ادراک قول مورچه و فهم غرض او
آورده اند که سلیمان علیه السلام آن مورچه را طلبید و گفت ای مورچه ندانسته ای که لشکر من ستم نمیکنند
گفت دانستم اما من مهتر این قومم مرا از نصیحت ایشان چاره ای نیست، گفت لشکر من بر هوا بودند
چگونه قوم ترا پامال میکردند جواب داد که غرض من آن نبود که بر زمین پامال شوند بلکه مقصود من آن بود
که ناگاه نظر بدبدبه و کبکبه تو کنند و بنظاره لشکر تو مشغول شوند از ذکر خدا باز مانند و در میدان غفلت
پامال گردند و یا مملکت ترا ببینند و آرزوی دنیا در دل ایشان پدید آید و دنیا مبغوضه حق است و تو
بنبوت و عصمت قطع تعلق از آن کرده ای . و در کشف الاسرار مذکور است که سلیمان علیه السلام از وی
پرسید که لشکر تو چند است گفت چهار هزار سرهنگ دارم و زیر دست هر یکی چهل هزار نقیب و زیر دست
هر نقیبی چهل هزار مورچه، گفت چرا لشکر خود را بیرون نیاری جواب داد که یا نبی الله ما را روی زمین جای
میدادند اختیار نکردیم و در زیر زمین جای گرفتیم تا بجز خدا کسی حال ما را نداند، پس مورچه عرض کرد یا نبی الله
شما بزرگترید یا پدرت داود سلیمان فرمود بلکه پدرم داود بزرگتر است و بهتر است از من مورچه گفت
پس چرا حروف اسم ترا یکحرف زیاد کردند از حروف اسم پدرت سلیمان گفت نمیدانم مورچه گفت از برای
آنکه چون پدرت بسبب ترک اولی جراحتی در دل او بهم رسیده جراحت دل خود را بمودت خدا مداوا کرد پس باین سبب

اورا داود و نامیدند و چون تو از آنجراحت سالمی تو را سلیمان میگویند اما جراحت پدر تو بسبب کمال و شد امید وارم که تو نیز بمرتبهٔ کمال او برسی پس مورچه گفت خدا چرا باد را از میان مخلوقات در فرمان تو گردانید سلیمان گفت نمیدانم مورچه گفت از برای آنکه بدانی که ملک تو بر باد است و اعتماد بر آن نمیشاید و همه چیزها را خدا در دنیا در فرمان تو کرده است همه از دست تو بدر خواهد رفت چنانکه باد در دست کسی نمیماند . چنانکه

شاعر گفته :	نه بر باد رفتی سحرگاه و شام	سریر سلیمان علیه السلام
	در آخر ندیدی که بر باد رفت	خنک آنکه بادانش و داد رفت

علامهٔ مجلسی علیه الرحمه بعد از نقل این گفتار فرموده ای عزیز لطف و احسان جناب اقدس الهی را نسبت بدوستان خود ملاحظه نما که در چه مرتبه است و ایشانرا بچه وسیله ها متذکر میگرداند که مورچهٔ ضعیف را واعظ سلیمان با آن عظمت شان میسازد تا موران عجب و خودبینی رخنه در اساس منیع جلالت و رفعت ایشان نیندازند و در همهٔ احوال نزد خداوند ذوالجلال در مقام تضرع و تذلل و ابتهال بوده باشند فسبحانه ما اعظم شانه و اجل امتنانه بالجمله چون حضرت سلیمان کلام مورچه را استماع نمود روی بمناجات قاضی الحاجات آورده گفت رَبِّ اَوْزِعْنی اَنْ اَشْکُرَ نِعْمَتَكَ الَّتی اَنْعَمْتَ عَلَیَّ وَ عَلیٰ وٰالِدَیَّ الآیه ای پروردگار من الهام ده مرا که شکر گویم نعمت تو را که بمحض کرم انعام نمودی بر من از نبوت و فهم منطق دواب و استماع قول ایشان از دور و پادشاهی و سلطنت بر همهٔ بنی آدم و جن و حیوانات و نعمتی را که بمحض کرم انعام نمودی بر پدر و مادر من که نبوت و فصل خطاب و الانهٔ حدید و غیر آن از اسباب ملک بپدرم عطا فرمودی و مادر مرا زوجهٔ پیغمبر خود گردانیدی و شکر حضرت سلیمان بر نعم والدین بجهت تکثیر و یا تعمیم آنست ، و دیگر ملهم ساز و توفیق ده مرا باینکه بجای آورم کردار شایسته را که بفضل خود به پسندی آزاد در آور مرا ببخشایش خود در عداد و سلک بندگان ستودهٔ خود بعضی گفته اند مراد آنست که مرا از اهل بهشت گردان ، و از ابن عباس مرویست که مراد وی از صالحین حضرت ابراهیم و اسمعیل و اسحق و یعقوب و انبیاء دیگر میباشند که بعد از ایشان بودند

(مقالهٔ پنجاه و دوّم)

(در واقعه کربلا یکزن کشته شد) چنانکه شیخ محمّد بن شیخ طاهر سماوی علیه الرحمة در کتاب ابصار العین فی انصار الحسین آورده که قَاتَلَتْ مَعَ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِ السَّلَامُ امْرَأَتَانِ وَقُتِلَتْ امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ دو زن در نصرت امام حسین علیه السّلام کارزار نمودند و یکزن کشته شد ، امّا آن دو نفر زن که مقاتله کردند یکی مادر عبد الله بن عمر بود که چون پسرش کشته شد عمود خیمه را برگرفت و حمله کرد بر لشکر پس امام علیه السّلام او را برگردانید و فرمود اِرْجِعِی رَحِمَكِ اللهُ وَضَعَ اللهُ عَنْكِ الْجِهَادَ برگرد خدایتعالی ترا رحمت کند بتحقیق که برداشته است خدایتعالی از تو جهاد را ، دوّم مادر عمر بن جناده بود و او چنانچه روایت شده بعد از شهادت پسرش سر بریده او را برگرفته زد بمردی از لشکریان و بدان ضربت او را بکشت و پس از آن شمشیر برگرفت و حمله کرد بلشکر و میگفت : انا عجوز فی النّساء ضعیفة بالیة خاویة نحیفة اضربکم بضربة عنیفة دون بنی فاطمة الشّریفة پس امام علیه السّلام آمد بسوی او و او را برگردانید بنابر آنچه که جمعی از ارباب مقاتل ذکر نموده اند و امّا زنیکه در آن واقعه بدرجه شهادت رسید مادر وهب نمریّة القاسطیّة زوجه عبد الله بن عمیر کلبی بود که چون شوهر او شهید گشت آمد بر سر کشته او ایستاد و گفت اَسْئَلُ اللهَ الَّذِی رَزَقَكَ الْجَنَّةَ اَنْ یُصْحِبَنِی مَعَكَ سؤال میکنم از خداوندیکه بهشت را روزی تو گردانید که مرا با تو محشور گرداند در آنحال رستم غلام شمر لعنه الله عمودی بر سر آن زن زد و او را بکشت . و نیز در آنکتاب گوید که در روز عاشورا پنج نفر از نسوان از خیام حرم بیرون آمدند : اوّل جاریه مسلم بن عوسجه که چون مسلم بشهادت رسید آنجاریه از خیمه بیرون آمد در حالتیکه صیحه میزد و فریاد میکرد وا سیداه دوّم مادر وهب زوجه عبد الله کلبی که با او از خیمه بیرون آمد که جهاد کند و امام علیه السّلام او را برگردانید و بعد از قتل شوهر دوباره از خیمه بیرون آمد و کشته شد ، سیّم مادر عبد الله کلبی که با او از خیمه بیرون آمده او را تشجیع مینمود ، چهارم مادر عمر بن جناده که بعد از قتل پسرش بیرون آمد که قتال کند امام علیه السّلام او را برگردانید ، پنجم زینب کبری سلام الله علیها که بعد از شهادت علی بن الحسین از خیمه بیرون آمد در حالتیکه فریاد مینمود یا حبیباه یا ابن اخیاه و جائت حتّی انکبّت علیه پس آمکرمه آمد تا خود را روی نعش علی اکبر افکند پس امام علیه السّلام او را برگردانید بخیمه

(مؤلف گوید :) ودر حین شهادت برادر بزرگوارش حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه نیز
آنمکرمه از خیمه بیرون آمد چنانکه شیخ مفید علیه الرحمة در کتاب ارشاد فرموده وخرجت اخته زینب الی
باب الفسطاط فنادت عمر بن سعد بن ابی وقاص ویحک یا عمر ایقتل ابو عبد الله وانت تنظر الیه فلم یجبها
عمر بشئ فنادت ویحکم اما فیکم مسلم فلم یجبها احد بشئ ونادی شمر بن ذی الجوشن الفرسان والرجالة فقال
ویحکم ماتنظرون بالرجل ثکلتکم امهاتکم فحملوا علیه من کل جانب .

(مقالهٔ پنجاه وسوم :)

(ساحر در یکسال فتنه یکساعت نمام را نمیکند) : چنانچه در تفسیر منهج در ذیل کریمهٔ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ
الْحَطَبِ آورده که اکثم بن صیفی پسران خود را وصیت کرد که زنهار مبادا از شما سخن چینی اظهار شود که سخن چین
کشنده هیمه است برای افروختن آتش وبدانید که نمام در یکساعت چنان آتش فتنه مشتعل سازد که ساحر
در سالی نتواند آنرا بظهور رساند ونیز در کتاب مذکور در تفسیر آیهٔ مذکوره وآیهٔ قبل از آن که در وصف ابولهب
وام جمیله که زوجهٔ ابولهب فرموده سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ یعنی زود است که در آید ابولهب در آتشی
که خداوند لهب است یعنی صاحب شعله زننده ودرخشنده است که براو مشتعل شود ومراد آتش دوزخ است
وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ وزود بود که درآید بآتش زن ابولهب بردارندهٔ هیمه وکشندهٔ هیزم . گویند که
او در همسایگی حضرت رسول صلی الله علیه وآله خانه داشت روزها پشته های خار ودسته های خسک
جمع میکرد ودر شب میآورد وبرسر راه پیغمبر صلی الله علیه میریخت که خاری در پای مبارکش یا در دامن شریفش
بخلد . ونیز در آنکتاب از ابن عباس وقتاده ومجاهد وعکرمه روایت کرده است که هیمه کشی وی عبارت
است از نمامی وسخن چینی که موجب فروختن آتش خصومت بود همچنانکه هیمهٔ آتش مشتعل گردد ولهذا
نمیمه را حطب گویند چنانکه گفته اند : فلان یحطب علی فلان ای یوقد بینهم النار ودر فارسی گفته اند

میان دو کس جنگ چون آتش است	سخن چین بدبخت هیزم کش است

وام جمیله بدین صفت معروف وبخست ودنائت موصوف بود وقاضی ابو عبد الله محمد بن سلامه
مغربی در کتاب الشهاب از حضرت رسول صلی الله علیه وآله روایت نموده که فرمود عذاب القبر

مِنَ النَّمِيمَةِ وَالغِيبَةِ وَالكِذْبِ معذب شدن آدمی در قبر از سخن چینی و غیبت و دروغ است . و در کتاب ناسخ التواریخ از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت نموده که فرمود رُبَّ حَرْبٍ حَدَثَتْ مِن لَفْظَةٍ رُبَّ صَبابَةٍ غُرِسَتْ مِن لَحْظَةٍ چه بسیار جنگ است که حادث میشود از یکسخن چه بسیار عشق است که غرس میشود در دل از نگاهی و عبدالواحد آمدی در کتاب غررالحکم این کلمهٔ شریفه را از آنحضرت بدین لفظ نقل نموده که رُبَّ حَرْبٍ جُنِيَتْ مِن لَفْظَةٍ و نیز در کتاب غرر از آنحضرت نقل نموده که بِئْسَ الشِّيمَةُ النَّمِيمَةُ بدترین طبیعت طبیعت سخن چینی است . در کتاب نورالابصار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود اِيَّاكَ وَالنَّمِيمَةَ فَاِنَّهَا تَزْرَعُ الشَّحْنَاءَ فِي قُلُوبِ الرِّجَالِ زنهار سخن چینی مکن که آن کشت میکند و یا میرویاند دشمنی را در دلهای مردم . و در کتاب حلیة المتقین از امام موسی علیه السلام روایت کرده است که حیواناتی که مسخ شده‌اند دوازده صنفند : امّا فیل پس آن پادشاهی بود که زنا و لواط میکرد ، و خرس اعرابی بود بادیه نشین که دیوثی میکرد ، و خرگوش زنی بود که با شوهر خود خیانت میکرد و غسل حیض و جنابت نمیکرد . و شب پره خرمای مردم را میدزدید و سهیل مردی بود که در یمن عشاری میکرد . و زهره زنی بود که مردم میگویند هاروت و ماروت از او فریب خوردند . و میمون و خوک جماعتی بودند از بنی اسرائیل که در روز شنبه شکار میکردند و امّا سوسمار و چلپاسه گروهی بودند از بنی اسرائیل که در زمان حضرت عیسی چون مائده از آسمان نازل شد ایمان نیاوردند و مسخ شدند پس یک گروه ایشان بدریا رفتند و دیگری بصحرا و امّا عقرب مرد سخن چینی بود و امّا زنبور قصابی بود که ترازو دزدی میکرد . و در روایت دیگر منقولست که خرس مردی بود که مردم با او عمل قبیح میکردند و سوسمار اعرابی بود که مال حاجیان را میدزدید . و عنکبوت زنی بود که از برای شوهر خود سحر میکرد و دعموص مرد سخن چینی بود و در میان دوستان جدائی میانداخت و شب پره خرما از سر درخت میدزدید و میمون یهود آنند که ماهی در شنبه شکار میکردند و خوک جماعتی اند که ایمان بمائدهٔ آسمانی نیاوردند . و از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که موش گروهی از یهود بودند که خدا بر ایشان غضب کرد و پشه شخصی بود که استهزاء به پیغمبران میکرد و شپش از حسد مسخ شد و روزی پیغمبری از پیغمبران بنی اسرائیل نماز میکرد یکی

از بیجزدان بنی اسرائیل آمد و در برابر او استهزاء با و میکرد بصورت شپش مسخ شد . و چلپاسه جماعتی از بنی اسرائیل بودند که فرزندان پیغمبر را دشنام میدادند و با ایشان دشمنی میکردند . و در حدیث دیگر منقول است که خارپشت مردی کج خلق بود و در بعضی روایات وارد شده است که زهره و سهیل که مسخ شدند این دو ستاره نیستند بلکه دو جانورند در دریای محیط . و در روایات معتبره منقولست که هر یک از بنی امیه که میروند بصورت چلپاسه مسخ میشوند و فرمود که هرگاه چلپاسه را میکشی غسل کن . و در روایت معتبره منقولست که آنها که مسخ شده اند زیاده از سه روز نمانده اند و مردند و حقتعالی بصورت آنها حیوانی چند خلق فرمود و گوشت و گوشت آنها را حرام فرمود تا دیگران عبرت گیرند از دیدن آنها و مثل اعمال آنها نکنند واز حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقولست که حقتعالی هفتصد امت را مسخ کرد برای آنکه بعد از پیغمبران اطاعت اوصیای ایشان نکردند پس چهارصد صنف ایشان بصحرا رفتند و سیصد صنف ایشان بدریا

(توضیح) دعموص جانوری است در آب غوطه خورد و در نواحی خراسان او را کفلیز گویند .

(مقالهٔ پنجاه و چهارم)

(یکدانه از هر اناری از بهشت است) : چنانکه در کتاب حلیة المتقین گوید که در احادیث معتبره بسیار وارد شده است که در هر اناری دانه ای از بهشت هست و چون کافر میخورد ملکی میآید و آن دانه را برمیدارد که او نخورد و باین سبب مستحب است که انار را تنها بخورد . واز حضرت صادق علیه السلام منقول است که هر مؤمنی که یک انار تنها بخورد حقتعالی یکسال شیطان را از او دور گرداند و هر که یکسال شیطان از او دور شود گناه نمیکند و هر که گناه نکند داخل بهشت میشود . و نیز در آنکتاب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که میوه صد و بیست قسم است و بهتر از همه انار است و فرمود بر شما باد بخوردن انار که گرسنه را سیر میکند و سیر را هضم طعام میکند و فرمود که هیچ میوه نزد حضرت رسول صلی الله علیه و آله محبوبتر از انار نبود و نمیخواست که در خوردن کسی با او شریک شود . واز حضرت صادق علیه السلام منقول است که دو چیز است که باید بدو دست خورد : انگور و انار . و در مجلد نهم بحار الانوار در باب معجزات کلام امیر المؤمنین علیه السلام و اخبار آنحضرت بغائبات از کتاب خرایج نقل نموده که مردی یهودی

بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام عرض کرد که انّ محمّداً صلّی الله علیه و آله قال انّ فی کلّ رمّانة حبّة من الجنّة وانا کسرت واحدة واکلت کلّها بدرستیکه محمد صلی الله علیه و آله فرموده است که در هر اناری دانهٔ از بهشت هست و من اناری را شکستم و تمام آنرا خوردم حضرت فرمود صدق رسول الله صلّی الله علیه و آله راست گفته است رسولخدا صلی الله علیه و آله پس آنحضرت دست زد بریش او و دانهٔ انار افتاد پس آنرا برداشت و خورد و فرمود لم یاکلها الکافر والحمد لله حمد مر خدا را است که نخورد آنرا کافر. و در احادیث معتبره منقولست که پنج میوه از بهشت آمده است: انار ملس و سیب شامی و به و انگور رازقی و رطب مشان و از حضرت صادق علیه السلام مرویست که برشما باد بخوردن انار شیرین که هیچ حبّه ای از آن در دل مؤمن نمی افتد مگر اینکه دردی را برطرف میکند و وسوسه شیطان را از او دور میکند. و در حدیث دیگر منقولست که هرکس یک انار ناشتا بخورد تا چهل روز قلبش روشن باشد. و در حدیث دیگر از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام منقولست که هرکه در روز جمعه یک انار ناشتا بخورد تا چهل روز دلش روشن میگردد و اگر دو تا بخورد تا هشتاد روز و اگر سه تا بخورد تا صد و بیست روز و وسوسه شیطان را از او دور گرداند و هرکه وسوسه شیطان از او دور شود معصیت خدا نکند و داخل بهشت گردد و در حدیث دیگر فرمود که انار را با پیهش بخورید که معده را دباغی میکند و بر شعور می افزاید فرمود که انار ترش و شیرین شایسته تر است برای شکم و در حدیث دیگر فرمود بر روی هر میوهٔ زهری است چون بیاورند برای شما در آب فرو برید و بخورید

(مقالهٔ پنجاه و پنجم:)

(در هر یک از چهارده سورهٔ قرآن یک اسم حسنی ذکر شده است) — بدانکه اسماء حسنی الهی در قرآن مجید نود و نه اسم است که با اسم جلالهٔ الله یکصد اسم میشود غیر از مکررات در هر سوره. در کتاب تحفة الامامیة از حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام روایت شده است که آنحضرت از جدّ بزرگوار خود امیر المؤمنین علیه السلام و آنحضرت از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود اسماء حسنی نود و نه اسم است کسیکه بخواند باریتعالی را بآن اسماء دعای او مستجاب میشود و کسیکه احصا کند این اسماء را داخل بهشت میشود و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که آنحضرت در این خصوص کلامی بسیار فرمود و عهد میگرفت که تعلیم نکنید بنا اهل

این اسما را بکسی که وثوق و اعتماد باو نیست یعنی کسیکه او را اهل توحید ندانید و عهد کنید که نخوانند این اسماء را
در ظلم و قطع رحم . و بالجمله اسماء مبارکات در قران مجید بدین نهج است :

در سوره ابراهیم یا منان ، در سوره کهف یا مقتدر ، در سوره طه یا قهار در سوره حج یا باعث در سوره
مؤمنین یا کریم در سوره فرقان یا هادی در سوره سبا یا فتاح در سوره ملائکه یا شکور در سوره زمر یا غافر
در سوره طور یا بر در سوره اقترب یا ملیک در سوره معارج یا ذی المعارج در سوره اعلی یا اعلی در سوره قلم
یا اکرم در سوره فاتحة الکتاب پنج اسم یا الله یا رحمن یا رحیم یا رب یا مالک و در سوره بقره بیست و پنج اسم
یا محیط یا قدوس یا علیم یا حکیم یا تواب یا بصیر یا واسع یا بدیع یا رؤف یا شاکر یا اله
یا واحد یا غفور یا قریب یا خبیر یا حلیم یا قابض یا باسط یا حی یا قیوم یا علی یا عظیم یا
ولی یا غنی یا حمید و در سوره آل عمران چهار اسم یا وهاب یا قائم یا سمیع الدعاء یا شهید
و در سوره نساء پنج اسم یا رقیب یا حسیب یا عفو یا وکیل یا مقیت و در سوره اعراف دو اسم یا محیی
یا ممیت و در سوره انفال سه اسم یا نعم المولی یا نعم النصیر یا قوی و در سوره هود چهار اسم یا حفیظ
یا مجیب یا مجید یا ودود و در سوره یوسف چهار اسم یا غالب یا مستعان یا قهار یا حافظ و در
سوره رعد دو اسم یا کبیر یا متعال و در سوره حجر سه اسم یا وارث یا صادق یا خلاق و در سوره
نور سه اسم یا حق یا مبین یا نور و در سوره مؤمن چهار اسم یا غافر الذنب یا قابل التوب یا شدید
العقاب یا ذا الطول و در سوره ذاریات دو اسم یا ذا القوة المتین یا رزاق و در سوره رحمن دو اسم
یا باقی یا ذا الجلال و الاکرام و در سوره حدید چهار اسم یا اول یا آخر یا ظاهر یا باطن و در سوره حشر
ده اسم یا قدوس یا سلام یا مؤمن یا مهیمن یا عزیز یا جبار یا متکبر یا خالق یا بارئ یا مصور
و در سوره بروج دو اسم یا مبدئ یا معید و در سوره اخلاص دو اسم یا احد یا صمد .

(مقاله پنجاه و ششم)

(فرمایش حضرت امیر علیه السلام که اگر یک آیه در قرآن نبود خبر میدادم شما را از علم ما کان و ما یکون) :

در کتاب مخزن الفوائد گوید که سید جزایری در کتاب مسکن الشجون از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام

روایت کرده است که آنحضرت فرمود اگر یک آیه در قرآن نبود هر آینه خبر میدادم شما را از علم ما کان و ما
یکون تا روز قیامت ، و سید بعد از نقل این روایت فرموده است که مراد آنحضرت از آن آیه آیهٔ
محو و اثبات است یعنی آیه کریمهٔ يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ و شاید مراد آن باشد که چون آیهٔ شریفه
دلالت دارد بر علوم مخزونهٔ خدا و تغییر امور عالم بقضا مجدداً لهذا آنحضرت خود را قادر بعلم جمیع آنها
نمیدانست از آنجائیکه پی بردن بجمیع معلومات غیر متناهیه باریتعالی لازم دارد پی بردن بحقیقت
وذات واجب الوجود را و آن برای جمیع مخلوقات ممتنع و محال است اینست که رسولخدا صلی الله علیه وآله
فرمود مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ نشناختیم ما حق شناختن تو را و دلیل بر آنکه بداء از علوم مخزونهٔ خدا
است روایت کلینی علیه الرحمه است در اصول کافی از ابی بصیر و او از حضرت صادق علیه السلام
روایت کرده است که فرمود از برای خداوند علم است مکنون که احدی بغیر ذات خودش بر آن اطلاع ندارد
و از این علم است بداء پروردگار و غیر مکنون که تعلیم کرده است آنرا بملائکه و انبیاء و ما ائمه (علیهم السلام)
هم میدانیم آنرا و در این علم ثانی تغییر و تبدیل نمیباشد تا توهم کذبی در خبر ایشان نباشد و اگر اتفاقاً در
بعضی اخبارات انبیاء سلف تخلف ظاهر میشد دانسته میشد که آن علم از علوم مخزونه است و آن تخلف
از بداء پروردگار است . و نیز در آنکتاب گوید که از جملهٔ آیات دالّه بر بداء خدا آیه سورهٔ مؤمن است که
اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ یعنی دعا کنید تا من مستجاب نمایم چنانکه حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بفرزند
ارجمند خود امام حسن علیه السلام فرمود ای پسر من از برای خداوند عالم گنجهائیست مخفی و کلیدهای آنها
از دعاهائیست که بدست تو است پس وجود دعا و امکان اجابت که از ضروریات دین ما است اول
دلائل است بر وجود بداء و کیفیت بروز بداء باین نحو است که هر وقت امورات مطلوبهٔ انسان موافق
مصلحت عالم بالا گردد پس بقضاء مجدد خدا موجبات و دواعی آن امورات را که حالت نفسانیهٔ انسان
از برای دعا کردن باشد پیدا کند و هر دو مصلحت نفوس فلکیه و آن دعاء دعا کننده با یکدیگر معاونت
کنند و صورت آن امورات مطلوبه را در مادهٔ خود موجود سازند پس باذن حق در عالم ظاهری بیایر وز
کند و مطلوب او ظاهر شود (شعر) چون خدا خواهد که غفاری کند ✻ میل بنده جانب زاری کند ✻

یعنی هر وقتی که مصلحت خدا اقتضا نمود که بر مغفرت بندگان خود قضا جاری کند اسباب میل آنرا
کر توبه و گریه است از برای ایشان فراهم کند پس قضای خدا و دعای داعی هر دو سبب شوند از برای
آمرزش ایشان و همین است معنی توفیق معروف میان مردم که موافقت ارادهٔ خدا باشد با فعل بنده
پس باید دانست که آن موجبات و دواعی در لوح محو و اثبات بطریق شرط و تعلیق بوده و صورت هر امری
از امور هم از برای هر کسی بغیر حتم در نفوس فلکیه منقّش بوده تا ممکن شود تغییر او و باید دانست که جمیع آن
امورات بر خدا ظاهر و بر جمیع خلق مخفی بوده است یعنی با حدی خبر داده نشده که شخص معیّنی حالت
صلهٔ رحم را که موجب عمر سی ساله و چیز دیگر است در وقت معیّنی در نفس خود پیدا خواهد نمود یا حالت جود
و عطای یکدرهم را که موجب تلافی ده درهم است در نفس خود در وقت معیّنی پیدا خواهد نمود یا حالت
صدقه دادن را که موجب دفع بلا است از برای نفس خود در وقت معیّنی پیدا خواهد نمود یا حالت بعضی
از معاصی را که موجب سیاست و انتقام خداوند است از برای نفس خود در وقتی پیدا خواهد نمود بلکه جمیع نوع حسنات
حسنات و سیّئات بدون تعیین اشخاص و موارد و اوقات با رسال رسل و تنزیل کتب باطلاق و اجمال
بمردم رسانید و جمیع مردم را در همه وقت بطاعات و حسنات و منهی از شرور و سیّئات فرمود تا کشف شهودی
از برای احدی پیدا نشود و همه وقت در خوف و رجا بوده باشند و در هر زمانی خود را مکلّف باتیان
حسنات و اجتناب از سیّئات بدانند و از روی اختیار هر یکرا که بخواهند بجا آورند و امتحان ایشان در مقام
بندگی از میان نرود پس کسیکه هر خیر و شرّی را به بیند برا و ظاهر شود که از موجبات و دواعی بوده است
و میگوید ابدأ الله ما اخفی یعنی ظاهر کرد خداوند عالم چیزیرا که مخفی کرده بود بر بندگان پس معلوم شد
که اغلب امور عالم غیر حتمی است و در گرو یکدیگرند مثلاً دعای داعی موجب محو صورت بلا غیر حتمی است و اثبات
سلامت غیر حتمی است و احسان موجب محو فقر غیر حتمی است و اثبات ثروت غیر حتمی است و صلهٔ رحم
و قطع رحم موجب محو عمر سی ساله غیر حتمی است و اثبات عمر سی ساله غیر حتمی و ظلم موجب محو خیرات غیر حتمی و
اثبات شرور غیر حتمیه است و امثال آن که جمیعاً در علم خدا است پس نظر بشرط و تعلیق در اغلب اعمال
خیریه و شرّیه و تعلیق در جزا آنها لازم است انسانرا که دائماً مواظبت حسنات کند و اجتناب از سیّئات

تا دائماً در جزاء خیر بوده باشد و مبدّل نشود و آن جزاء خیر بجهت موجب و داعی بشری .

(مقالهٔ پنجاه و هفتم :)

(اویس قرنی یکشب را بسجود و یکشب را برکوع بسر میبرد) : چنانکه در کتاب منتهی الآمال در ذکر بزرگان اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : دوّم اویس قرنی سهیل یمن و آفتاب قرن از خیار تابعین و حواریین امیرالمؤمنین علیه السلام و یکی از زهّاد ثمانیه بلکه افضل ایشان است و آخری از آن صد نفر است که در صفّین با حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بیعت کردند ببذل مهجه شان در رکاب مبارک او پیوسته و در خدمت آنجناب قتال کرد تا شهید شد و نقل شده که حضرت رسول صلّی اللّه علیه و آله باصحاب خود فرمود بشارت باد شما را بمردی از امّت من که او را اویس گویند همانا او مانند ربیعه و مضر شفاعت میکند و نیز روایت شده که حضرت رسول صلّی اللّه علیه و آله شهادت داد از برای او بهشت و هم روایت شده که فرمود تفوح روائح الجنّة من قبل قرن واشوقاه الیک یا اویس القرن میوزد بوهای بهشت از جانب قرن پس اظهار شوق میفرمود باویس قرن و فرمود هر که او را ملاقات کرد از جانب من باو سلام برساند . بدانکه موحّدین عرفا اویس را فراوان ستوده اند و او را سید التابعین گویند و گویند که رسولخدا صلّی اللّه علیه و آله او را نفس الرحمن و خیر التابعین یاد کرده و گاهی که از طرف یمن استشمام او نمودی فرمودی انّی لاتنشّق روح الرحمن من طرف الیمن گویند که اویس شتربانی میکرد و از اجرت آن مادر را نفقه میداد وقتی از مادر اجازت گرفت که بمدینه بزیارت رسولخدا صلّی اللّه علیه و آله مشرّف شود مادرش گفت که ترا رخصت میدهم بشرط آنکه زیاده از نیم روز توقّف نکنی اویس بمدینه سفر کرد چون بخانهٔ پیغمبر آمد از قضا آنحضرت در خانه نبود لاجرم اویس از پس یکی دو ساعت پیغمبر را ندیده بیمن مراجعت کرد چون حضرت رسول صلّی اللّه علیه و آله مراجعت کرد فرمود این نور کیست در اینخانه مینگرم گفتند شتربانی بود که اویس نام داشت در این سرای آمد و باز شتافت فرمود در خانهٔ ما این نور را بهدیه گذاشت و برفت و از کتاب تذکرة الاولیاء نقل است که خرقهٔ رسولخدای را برحسب فرمان امیرالمؤمنین علیه السلام و عمر در ایام خلافت عمر برای اویس آوردند و او را بدان تشریف کردند عمر نگریست که اویس از جامه عریان است الّا آنکه گلیم شتری ساتر ساخته عمر او را بستود و اظهار

زهد کرد و گفت کیست که این خلافت را از من بیک قرص نان خریداری کند اویس گفت آنکس را که عقل باشد بدین بیع و شراء سر در نیاورد و اگر تو راست میگوئی بگذار و برو تا هر که خواهد برگیرد گفت مرا دعا کن گفت من از پس هر نماز مؤمنین و مؤمنات را دعا میکنم اگر تو با ایمان باشی دعای من ترا دریابد و الا من دعای خویش ضایع نمیکنم. گویند اویس بعضی از شبها را میگفت امشب شب رکوع است و بیک رکوع شب را بنهایت میرسانید و شبی را میگفت امشب شب سجود است و بیک سجده شب را بصبح میآورد گفتند ای اویس این چه زحمت است که بر خود می بینی گفت ای کاش از ازل تا ابد یکشب بودی و من بیکسجده بپای بردمی

(مقالهٔ پنجاه و هشتم:)

(در وقت بنای بغداد گوسفندی کراس بیکدرهم بود) در کتاب زینة البلاد آورده که علی بن یقطین گفت وقتیکه ابجعفر منصور بطرف صراط رفت که محلّی پیدا کند جهت بنا کردن شهری من همراه او بودم دیری کهنه نزدیکی صراط بود آنجا آمده لاینقطع سواره راه میرفت و میآمد، راهبی عالم و دانا در دیر بود گفت این پادشاه تا کی میرود و میآید گفتم ملک را منظور بنای شهریست ملاحظهٔ محلّ شهر را میکند راهب گفت نامش چیست گفتم نامش عبدالله بن محمّد گفت پدرکیست گفتم ابوجعفر، پرسید آیا لقبی دارد؟ گفتم منصور، گفت اینمرد اینجا بنای شهری نخواهد کرد پرسیدم چرا گفت در کتابیکه بما میراث رسیده است مقلاص نامی اینجا بنای شهری خواهد کرد، علی بن یقطین میگوید من همان آن خود را سواره بمنصور رسانیدم پرسید تازه چه داری گفتم چیزی که از هر جهت خلیفه را آسوده میکند و از این زحمات میرهاند، گفت بگو- گفتم خلیفه میداند که راهبان صاحبان علم هستند این راهب چنین میگوید، منصور از استماع این کلام خندید و خرسند گردید و از مرکب پیاده شد سجدهٔ شکر الهی بجای آورد و با تازیانه زمین را ذرع کرده پیمود، من با خود گفتم لجاج میکند باری مهندسین را طلبید و امر کرد طرح شهر را ریختند و با خاکستر خطی کشیدند من عرض کردم گویا خلیفه قصد عناد و تکذیب قول راهب را فرموده گفت لا والله من خود مقلاصم و باور نمیکردم جز من احدی از این لقب مخبر باشد و این لقب وقتی بمن رسید که زمان بنی امیه بود و بحالتی بودیم که میدانی چون شیئی نداشتم با عموها و اقارب آمد و شد میکردم و وقتی نوبت ضیافت کردن من شد یکدرهم نداشتم که صرف کنم

آخرالامر روزی از دایه سرقت کردم و فروختم و تهیهٔ ضیافت کردم و بدایه گفتم که فلان و فلان کس پرسید
از کجا آورده ای گفتم قرض کرده ام، دایه هم بدستور العمل من حاضر کرده مهمانی در گذار شد، دایه سراغ دوک
گرفته نیافت دانست که من برده ام و در آنوقت دزدی بود مشهور بمقلاص دایه نزد من آمد احوال گرفت
حاشا نمودم، او اصرار و من انکار، آخر گفت ای مقلاص عموها و اقارب ساعتی از روی مزاح مرا باین لقب
خواندند و گذشت و دیگر من این لفظ را نشنیدم تا حال که تو از قول راهب گفتی دانستم که امر بنا و انجام این
شهر بدست من صورت خواهد گرفت باری وضع بغداد را مدوّر گرفت و قصر خود را در وسط شهر قرار داد و چهار
دروازه جهت آن معین شد، دیوار و باروی آنرا محکم گرفتند، گویند بیست کرور خرج اینکار شد بحساب سابق
ایران ده هزار هزار دینار بمصارف اینشهر رسید، ابواسحق زجاج گوید: بهٔ از جمیع دنیا بادیهٔ شهر بغداد است
و خطیب در تاریخ خود میگوید که منصور در ساختن جامع بغداد و درها و بازارها و غیره قریب چهار هزار هزار و هشتصد
هزار و هشتاد درهم مخارج کرد چه آنکه نرخ اجناس در کمال ارزانی بود گوسفندی بزرگ یکدرهم و خرما شصت
رطل یکدرهم بود و هکذا، وقتی صاحب بن عباد از بغداد مراجعت کرد ابن عمید از او پرسید که بغداد چگونه است
گفت البغداد فی البلاد کالاستاد فی العباد و این مثل شد جهت کمال فضل هر چیزی، ابن مجاهد مقری بعد از
مردن اباعمرو بن علا را در خواب دید پرسید خداوند با تو چه کرد گفت کار خدا را با من چکار همینقدر بگویم هر
که در بغداد بطور تدین زیست و قتیکه بمیرد از بهشتش بهشت دیگری میبرند، خلاصه نظماً و نثراً بتازی و
پارسی و ترکی از آب و هوا و طیب لیل و نسیم دجله و سایر منزهاتش فضلا و شعرا و بلغا و غیرهم بسیار توصیف
و مدحها کرده اند و نیز هجو و ذم زیاد هم کرده اند و بیشتر ذمی که از بغداد کرده اند از زیادی فسق و فجور و کثرت
منهیات است که در آن میشود و تکذیب و کیک زیاد از حد است که مایهٔ اذیت مردم است و توبیخ بخل
مفرط ساکنین در او است که مایهٔ شکایت است در آثار است که بغداد قریه ای بود از عجم که ابوجعفر عباسی
غصب نموده و در سنه ۱۴۶ هجری بنای شهری در آن نمود و در دنیا جز بغداد شهری مدور بنا نشده و اکنون
بزرگترین شهرها است که سی هزار مسجد و ده هزار حمام باقی باین نسبت عمارت بود، حمدالله مستوفی میگوید
بر طرف دجله در زمان اکاسره دهی بود کرخ نام که شاپور ذوالاکتاف ساخته بود و بطرف شرقی نیز دهی بود از توابع

از توابع نهروان انوشیروان عادل بر صحاری آن دِه باغی ساخته بود و باغ داد نامش بود یعنی باغ داد و عَدل و بغداد اسم و علم او شد. (توضیح): رطل نیم من و آن دوازده اوقیه است و اوقیه چهل درم است و بکسر نیز آمده. (مؤلف گوید:) محتمل است سی هزار مسجد مصحف سه هزار باشد.

(مقالهٔ پنجاه و نهم:)

(یک عضو از اعضاء بدن زید بن صوحان پیش از او بهشت رفت) چنانکه محدث قمی علیه الرحمة در کتاب منتهی الآمال فرموده روایت است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله بزید بن صوحان فرمود که عضوی از تو پیش از تو بهشت خواهد رفت پس در جنگ نهاوند دستش بریده شد. و نیز در آنکتاب در ذکر بزرگان اصحاب حضرت امیر علیه السلام فرموده: ششم زید بن صوحان عبدی و او از ابدال و اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام بود و در حرب جمل شهید شد و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که چون زید بن صوحان زخم کاری رسید از پشت اسب بزمین افتاد حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بر بالین او آمد و فرمود یا زید رحمك الله كنت خفيف المؤنة عظيم المعونة رحمت خدا بر تو باد که مؤنه و مشقت و تعلقات دنیوی تو اندک بود و معونه و امداد تو در دین بسیار بود زید سر خود را بجانب آنحضرت برداشت و گفت خدا تعالی جزای خیر دهد ترا ای امیرالمؤمنین والله ندانستم ترا مگر علیم بخداوند تعالی بخدا سوگند که بهمراهی با دشمنان تو از روی جهل مقاتله نکردم لیکن چون حدیث غدیر را که در حق تو وارد شده از ام سلمه شنیده بودم و از آنجا غایت عاقبت کسیکه ترا مخذول کند دانسته بودم پس کراهت داشتم که ترا مخذول و تنها بگذارم تا مبادا خدا تعالی مرا مخذول سازد. و از فضل بن شاذان روایت نموده که زید از رؤسای تابعین و زهاد ایشان بود و چون عایشه ببصره رسید باو کتابی نوشت که: من عائشة زوجة النبي صلى الله عليه و آله الى ابنها زيد بن صوحان الخاص اما بعد فاذا اتاك كتابي هذا فاجلس في بيتك واخذل الناس عن علي بن ابيطالب عليه السلام حتى ياتيك امري این کتابی است از عایشه زوجه پیغمبر صلی الله علیه و آله بفرزند او زید بن صوحان خالص الاعتقاد باید که چون این کتاب تو برسد مردمان کوفه را از همراهی علی بن ابیطالب علیه السلام باز داری تا دیگر امر من بتو رسد چون زید این کتاب را خواند جواب نوشت که ما را امر کرده ای بچیزی که بغیر آن ماموریم و خود ترک چیزی کرده ای که بآن ماموری. والسلام و محدث قمی علیه الرحمة بعد از نقل حال زید در کتاب مذکور

فرموده که مسجد زید یکی از مساجد معروف کوفه است و دعای او که در نماز شب میخوانده معروفست ما در مفاتیح ذکر کردیم

(مقالهٔ شصتم :)

(بخشش سید حمیری یک سکه بیک فضیلت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام را نقلنمود) : چنانکه در کتاب منتهی الآمال از ابوالفرج از مدائنی نقلنموده که روزی سید حمیری سوار بر اسب در کناسهٔ کوفه ایستاد و گفت هر کس یک فضیلت از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل کند که من آنرا بنظم در نیاورده باشم این اسب را با آنچه با من است باو خواهم داد پس محدثین شروع کردند بذکر احادیثی که در فضیلت آنحضرت بود و سید اشعار خود را که متضمن آن فضیلت بود انشاد میکرد تا آنکه مردی وارد حدیث کرد از ابوالزعل المرادی که گفت خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام بودم که مشغول تطهیر شد از برای نماز موزهٔ خود را از پای بیرون کرد ، ماری داخل کفش آنجناب شد پس زمانیکه خواست کفش خود را بپوشد غرابی پیدا شد و موزه را ربود و بالا برد و بیفکند آنمار از موزه بیرون شد تا اینرا شنید آنچه وعده کرده بود بوی عطا کرد آنگاه آنرا در شعر خود

در آورد و گفت :	الا یا قوم للعجب العجائب	وخف ابی الحسن وللحباب	. الابیات

ونیز در آنکتاب آورده که مشایخ حدیث روایت کرده اند که چون حضرت رسول صلی الله علیه و آله ارادهٔ قضای حاجت مینمود از مردم بسیار دور میشد روزی در بیابانی برای قضای حاجت دور شد وموزهٔ خود را کند و قضای حاجت نموده وضو ساخت و چون خواست موزه را بپوشد مرغ سبزی که آنرا سبز قبا گویند از هوا آمد و موزهٔ حضرت را برداشت بهوا رفت پس موزه را انداخت مار سیاهی از میانش بیرون آمد و بروایت دیگر آنمرغ مار را از موزهٔ حضرت گرفت و بلند شد و باین سبب نهی فرمود از کشتن او (مؤلف گوید :) و ما در حدیث ۳۵ از باب پنجم کتاب درر السنیه نقل نمودیم که پیغمبر صلعم نهی فرمود از کشتن پنج حیوان و بروایتی از کشتن شش حیوان و شرح حال هر یک از آنحیوانات را نیز مرقوم داشتیم هر که خواهد بآنجا رجوع نماید

(مقالهٔ شصت و یکم :)

(گفتار حجر حمیری که در صد سال جز یکساعت عدل ندیدم) چنانکه محدث قمی علیه الرحمة در هامش کتاب منتهی الآمال آورده که ابواسحق سبیعی و حارث اعور روایت کرده اند که پیرمردی را در کوفه دیدیم که میگریست و

میگفت که صد سال روزگار بسر بردم و جز ساعتی عدل ندیدم گفتم چگونه بود گفت که من بحجر حجیریم و بدین
بیمو دبودم از بهر ابتیاع طعام بکوفه آمدم چون بنقبه که نام موضعی است در کوفه رسیدم مالهای من مفقود شد
بنزدیک اشتر نخعی رفتم اشتر مرا بنزد امیرالمؤمنین علیه السلام برد آنحضرت چون مرا دید فرمود یا اخا الیهود
علم بلایا و منایا و ما کان و ما یکون بنزد ما است من بگویم ترا از بهر چه آمدی یا تو مرا خبر میدهی گفتم بلکه تو بگوی
فرمود مردم جن مال ترا در نقبه ربودند الحال چه میخواهی گفتم اگر تفضل کنی بر من و مالم را بمن برسانی مسلمان
میشوم پس مرا خواست و مرا با خود برد بنقبه کوفه و دو رکعت نماز گذارد و دعائی نمود پس قرائت فرمود:
یُرْسَلُ عَلَیْکُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ الآیة آنگاه فرمود ای معشر جن شما با من بیعت کردید
و پیمان نهادید این چه نکوهیده کاریست که مرتکب شدید ناگاه دیدم مالم از نقبه بیرون شد و در زمان شهادت
گفتم و ایمان آوردم و اکنون که دار در کوفه شد تا آنحضرت مقتول شده گریه ام از جهت آنست «ابن عقده
گفته آمد از قلاع مدینه بود. و نیز در هامش الکتاب نقل نموده که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بجویریه
فرمود در هنگامیکه او عازم سفر شده بود که ای جویریه در بین راه شیری با تو دچار خواهد شد، عرض کرد
تدبیر چیست که از او سلامت جویم فرمود او را سلام برسان و بگو که امیرالمؤمنین (علیه السلام) مرا از آسیب تو
امان داده است پس چون جویریه بیرون شد در اثنای راه شیر را ملاقات کرد و سلام رسانید و امان خویش
را از امیرالمؤمنین علیه السلام بگفت چون شیر این بشنید روی برتافت و همهمه کرد و برفت چون جویریه
از سفر برگشت حکایت شیر را برای آنحضرت نقل نمود آنجناب فرمود که شیر ترا گفت که وصی محمد صلی
الله علیه وآله را از من سلام برسان و از دست مبارک پنج عقده شمرد یعنی پنج مرتبه سلام رسانید.

(مقاله شصت و دوم)

(اگر داود پیغمبر یکخصلت نمیداشت بهترین افراد بشر بود) چنانکه در روضة الصفا آورده که باریتعالی
حضرت داود علیه السلام را مخصوص گردانید بنزول کتاب زبور و حسن صوت او بمرتبه بود که هر که آواز آنحضرت
شنیدی شیفته و بیقرار گشتی، گویند که از حلق مبارکش هفتاد و دو نوع صوت مسموع میشد، و هب بن منبه گفته
که هرگاه آنجناب بقرائت زبور اشتغال نمودی وحوش و طیور و بهائم و سباع در حوالی او جمع میشدند و از هیچیک

بدیگری مضرتی نمیرسید. آورده اند که چون جن و انس مطاوعت داود ع نموده از استماع آواز وی محظوظ و بهره ور میگشتند نایرهٔ حسد در کانون ضمیر ابلیس التهاب یافته در اضطراب آمد و شیاطین را جمع کرد و پرسید که صرف قلوب خلایق از داود بکدام حیله دست دهد و بچه تدبیر اختلاط مردم بوی کمتر گردد. ابالسه جواب دادند که در این فن تو از ما داناتری، شیطان گفت در اختراع صوتی باید کوشید که با آواز او مشابهت داشته باشد خاطرها بر این معنی قرار یافته ابلیس بترتیب بربط و مزامیر و سایر آلات لهو مشغول گشت و متابعانش بنواختن آنها مشغول گردیده مردم را از جادهٔ مستقیم بوادی ضلالت و غوایت افکندند. و هم وهب گوید که داود پیغمبر علیه السلام بسیار عبادت میکرد و کثیر البکا بود و مشفق بر فقرا و ضعفا و ایتام و ارامل، و اکثر اوقات صوف پوشیده متنکروار در اطراف شهر و بازار سیر میکرد و از آینده و رونده استفسار نمودی که داود با خلق چگونه معاش میکند و مردم از وی راضی هستند یا نه و صفات مرضیه و غیر مرضیه او کدام است، روزی فرشته ای بر هیأت مسافران بر وی ظاهر شد داود بکیفیت سهو کیفیت حال خود را استعلام نمود آن ملک گفت داود بهترین افراد بشر میبود اگر یک خصلت نمیداشت حضرت داود گفت آن خصلت کدام است؟ فرشته گفت خوردن او از بیت المال و مایحتاج خود را از آن مر انجام دادن، داود علیه السلام متنبه شده از حضرت عزت مسئلت نمود کرا او را بتعلیم حرفه ای سرافراز گرداند که قوت او و عیال او از آن بحصول پیوندد حق سبحانه داود را صنعت زره بافتن بیاموخت کما قال عز من قائل وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ بعضی از اهل علم گفته اند که داود جهت طلب دنیا و تحصیل مال زره نمیساخت چه انبیاء از این صفت منزه هند بلکه آن معجزه ای بود از معجزات وی زیرا که آهن در دست مبارکش بسان موم نرم گشته بی دستیاری پتک و سندان و غیر ذلک بساختن زره مشغول گردید غایتش آنکه مایحتاج او بدان مرتب میگشت و آنچه از معاش آنحضرت زیاد میآمد تصدق مینمود.

(مقالهٔ شصت و سیم:)

(دنیا باعتباری یکروز و باعتباری یک نفس است): از حضرت مسیح روایت شده است که فرمود: الدنیا ثلثة ایام امس مضی ما فی یدك منه شیء و غدا انت لا تدری اتدرکه ام لا و یوم انت فیه فاغتنمه دنیا سه روز است روز گذشته که نیست در دست تو چیزی از آن و فردا که نمیدانی آیا درک خواهی کرد آنرا یا نه و روزیکه تو در آن هستی

پس غنیمت بدان آنرا . وجناب اباذر فرموده الدّنیا ثلاث ساعات ساعة مضت وساعة انت فیها وساعة لا تدری اند رکها ام لا فلست تملک فی الحقیقة الّا ساعة واحدة اذ الموت بعد کل ساعة یعنی دنیا سه ساعتست ساعت گذشته وساعتی که تو در آن میباشی و دیگر ساعتی که نمیدانی آیا درک میکنی آنرا یا نه پس در حقیقت مالک نیستی تو مگر یکساعت آنرا چه آنکه مرگ در میآید ترا ساعت بساعت وحضرت امیر علیه السّلام در کلمات قصار خود فرموده الدّنیا ساعة فاجعلها طاعة دنیا یکساعت است پس بگردان آنرا طاعت وخلاصه آنکه یکساعت قابل نیست که آنرا در غیر طاعت بگذرانی . وجناب اباذر در تتمّهٔ کلام خود فرمود للعباد فی الدّنیا ثلاثة انفاس نفس مضی عملت فیه ما عملت ونفس لا تدری اند رکه ام لا وکم تنفّس نفسا فی جانبها الموت علی النفس الآخر فلست تملک الّا نفسا واحدا لا یوما ولا ساعة وذلک لانّ بناء عمر الانسان علی النّفس فینقطع بنفس از برای بندگان در دنیا سه نفس است یکی نفس گذشته که عمل کرده ای در آن آنچه که عمل کرده ای و دیگر نفسی که نمیدانی آیا درک میکنی او را یا نه وچه بسیار کس که نفس کشیده است نفسی را پس آمده است او را مرگ در نفس آخر پس مالک نیستی تو مگر یک نفس نه یکروز و نه یکساعت وآن برای این است که بنای عمر انسان بر نفس است پس قطع میشود آن بیک نفس واین یکی از معانی قول حقتعالی است که فرموده خُلِقَ الْاِنْسانُ ضَعِیفًا واز اینجهت افاضل مردم نفسهای خود را میشمردند و در حدیث حضرت صادق است که فرمود طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِیضَةٌ ای علم الانفاس طلب علم واجب است یعنی علم انفاس و وقتی در حینی که شارب آنحضرت را میگرفتند لبهای مبارک آنحضرت حرکت مینمود بکرخدا کسیکه شارب آنحضرت را میگرفت عرض کرد لبهای مبارک را بر هم بگذارید که جراحت نشود فرمود الأنفاس معدودة وکرام الکاتبین یکتبان السّیّئة والحسنة نفسها شمرده است و دو نویسندهٔ کریم مینویسند گناه و ثواب را وگفته شده است که افضل الطّاعات عدّ الأنفاس بهترین طاعت شمردن نفسها است روی انّ النّبیّ صلّی الله علیه واله حرّک خاتمه فی اصبعه مرّة فاوحی الله ما ارسلناک یا محمّد للعب روایت شده است که روزی پیغمبر صلّی الله علیه وآله انگشتر خود را در انگشت خود حرکت دادند پس وحی فرمود خدایتعالی بسوی آنحضرت که ما نفرستاده ایم ترا ای محمّد برای لعب ونیز آورده اند که یکی از عباد نان نمیخورد وسویق که آرد گندم وجو بریان شده است با آب می آشامید باو گفتند چرا نان نمیخوری

گفت من حساب کرده‌ام بین خاییدن و آشامیدن گفتن هفتاد تسبیح است پس چهل سال است که نان نخاییده‌ام
و مرویست که امیرالمؤمنین علیه السلام را آرد جوی بود در شیشه که مهر کرده بود آرا پس آنحضرت از آن آرد در کف
دست میریخت و میخورد و میفرمود : وَمَا هِيَ إِلَّا فَاقَةٌ قَدْ سَدَدْتُهَا وَكُلُّ طَعَامٍ بَيْنَ جَنْبَيَّ وَاحِدُ
نیست خوردن این مگر حاجت و هر طعامی در میان دو پهلوی من یکسان است .

(مقالهٔ شصت و چهارم :)

(مکافات انفاق یکقرص نان بطفل نصرانی) : در کتاب منتخب التواریخ گوید که در کلمهٔ طیبه از مرحوم حاج
میرزا خلیل که در سداد و صلاح و فن طب سرآمد دهر بود پدر مرحوم حاج ملا علی و حاج میرزا حسین که هر دو برادر
واز مجتهدین و در زهد و ورع و تقوی در عصر خود بی نظیر بودند نقل میکند که فرمود من در علم طب چندان درسی نخوانده‌ام
و استادی ندیدم همهٔ این مهارت و بصیرت ببرکت دادن یکقرص نان بود و تفصیلش آنست که جوانی از طهران
مشرف شدم بقم و گرانی عظیم و سختی بود که نان بزحمت بدست میآمد و در آن زمان نزاع بود مابین دولت
ایران و روس و اسرای روس را آورده بودند و در بلاد متفرق کرده بودند و من در یکی از حجرات دارالشفاء منزل
کرده بودم روزی ببازار رفتم و بزحمت زیادی نانی بدست آورده قصد منزل کردم در بین راه بزنی از
اسرای نصاری رسیدم که طفلی در بغل گرفته بود و از گرسنگی رنگش زرد شده بود چون مرا دید گفت شما
مسلمانان رحم ندارید که خلق را اسیر میکنید و گرسنه نگه میدارید پس مرا رقت آمد و آن نانرا باو دادم و از ام
گذشتم آنروز چیزی نخوردم و شب نیز چیزی نخوردم چون چیزی نداشتم و در منزل خود نشسته بودم
ناگاه مردی داخل حجره شد گفت زوجهٔ مرا دردی عارض شده که بی طاقت شده است اگر طبیبی سراغ
دارید نشان بدهید تا از او دستوری سؤال کنم بزبانم جاری شد گفتم فلان چیز خوب است گمان کرد
من طبیبم پس رفت و گفت آن دوا را مریض بخورد فوراً حالش خوب شد پس ساعتی نگذشت که آنمرد آمد با یک
مجموعه که در آن بود انواع اطعمه با یک اشرفی و معذرت زیادی خواست پس آنمخدره قضیهٔ معالجه اش را
بدوستان خود نقل کرد و بعضی از ایشان ببارهٔ امراض مبتلا بودند جویای منزل من شدند من هم بهمان
نحو از مفردات ادویه بدون معرفت باصل طبیعت و مزاج آن دوا چیزی گفتم رفت و خورد و شفا یافت

وخبر منتشر شد برمن هجوم آوردند بهمان نحو چیزی میگفتم وخوب میشدند نفع زیادی بدستم آمد پس تحفهٔ حکیم مؤمن را بدست آوردم ومراجعه نمودم که لامحاله اسامی مفردات ادویه وامزجهٔ آنها را یاد گیرم چندی در قم ماندم آنگاه بطهران برگشتم وبمراجعهٔ کتب در اندک وقتی مشهور شدم ونامم در اسامی استادان از اطبا ثبت شد وهمهٔ آنها از اثر ایثار آن قرص نان بود که بآن نصرانیه دادم .

(مقالهٔ شصت وپنجم)

(رحمت جمیع خلایق یکجزء از صد جزء رحمت الهی است) بدانکه در فرق میان رحمٰن ورحیم گفته اند که رحمن اخص از رحیم است واز اینجهت است که اطلاق آن بر غیر خدا یتعالی نشاید ومعنی اخصیت آن آنست که باید در معنی آن مأخوذ شود از چیزیکه از حیز قدرت بشر خارج باشد وآن یا سعادت عقبی است که علاوه بر سعادت دنیوی رحمان بر آن دلالت دارد ورحیم فقط دلالت بر سعادت دنیوی دارد چنانچه بعضی گفته اند ، ویا آنکه رحمن دلالت کند بر رحمت عامه شامله در بارهٔ مؤمن وکافر وایضاً همچنین رحمت البته از طوق بشر خارج ومخصوص باریتعالی است ورحیم دلالت کند بر رحمت خاصه در بارهٔ مؤمن ومؤید این وجه آنست که مشهور است که زیادة المبانی تدل علی زیادة المعانی واز اینجا معلوم شد معنی قول حضرت صادق علیه السلام علی ما فی الصافی که فرمود الرحمٰن اسم خاص لصفة عامة والرحیم اسم عام لصفة خاصة ودر مجمع البیان از حضرت رسول صلی الله علیه وآله روایت کرده که فرمود از برای خدا یتعالی صد رحمت است یکی از آن صد رحمت را بزمین فرستاده وآنرا درمیان خلایق قسمت نموده پس این رحمت وعطوفتی که درمیان خلایق است اثر آن یک رحمت است وذخیره فرموده است نود ونه رحمت دیگر را از برای خود که بآنها رحم میفرماید بندگان خود را در آخرت (مؤلف گوید) : در تفسیر صافی فرموده دروی ان الله قابض هذه الی تلك فیکملها مأة یرحم بها عباده یوم القیمة روایت شده است که حقتعالی در روز قیامت قبض میکند این یک رحمت خود را که قسمت نموده است بین خلایق در دنیا وضم میکند آنرا بآن نود ونه رحمت خود وکامل میکند آنرا بصد ورحم میکند بآن بندگان خود را در آن روز . ودر مجلد اول تفسیر کبیر از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایتکرده است

که فرمود ان الله تعالی مأة رحمة انزل منها رحمة واحدة بین الجن والانس والطیر والبهائم والهوام فبها
یتعاطفون و بها یتراحمون بدرستیکه از برای خدایتعالی صد رحمت است یکرحمت از آنرا نازل فرمود میان
جن وانس و مرغهای پرنده وحیوانات چارپای بری وبحری وبین مار و مور وحشرات الارض پس همه آنها
بهمان یکرحمت که بین آنها قسمت شده است بایکدیگر مهربانی ونرمی میکنند واخر تسعة وتسعین رحمة
یرحم بها عباده یوم القیمة ونود ونه رحمت دیگر خود را ذخیره کرده است برای روز قیامت که بآن رحم
نماید بندگان خود را . و در بیان اینحدیث گوید که حضرت رسول صلی الله علیه وآله این کلام را بر سبیل
تفهیم فرموده است : والا مقدار رحمت الهی غیر متناهی است چگونه تعقل میشود تحدید آن بحد معینی ونیز
در آن کتاب گوید که عادت مدیون وقرضدار اینست که هرگاه صاحب دین را از دور ببیند از او فرار
کند والله الکریم یقول عبادی انتم غرمائی بکثرة ذنوبکم ولکن لا تفروا منی بل اقول فروا الی الله فانی
انا الذی اقضی ذنوبکم واغفر ذنوبکم و پروردگار کریم میگوید بندگان من شما قرضداران من هستید بسبب
بسیاری گناهانتان ولکن از من نگریزید بلکه میگویم بسوی من بیائید بدرستیکه منم آنکسیکه قرض شما را ادا
میکنم وگناهان شما را میآمرزم . واز حضرت رسالت صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود روز
قیامت حقسبحانه وتعالی بگناهکاران میفرماید هل احببتم لقائی آیا شما لقاء مرا دوست میداشتید
گویند بلی ای پروردگار ما حقتعالی فرماید فلم اذنبتم پس چرا گناه کردید گویند رجونا عفوك و
فضلك برای اینکه ما امید داشتیم عفو وفضل ترا حقسبحانه وتعالی میفرماید انی اوجبت لکم
مغفرتی بدرستیکه من واجب گردانیدم برای شما مغفرت خود را .

(مقاله شصت و ششم)

(شیطان در سالی یکمرتبه باقوم عاد تکلم مینمود) چنانکه در کتاب اخبار الدول از تاریخ مرآت الزمان
نقل نموده که میان قوم صالح جمعی از بقایای قوم عاد بودند که بتی داشتند ، شیطان در سالی یکمرتبه
در جوف آن بت رفته با ایشان تکلم مینمود و پدر صالح که موحد بود سادن آن بود پس سالی شیطان
از جوف آن بت ندا کرد که بکشید سادن مرا که موحد است پس عادیان او را کشتند و در مغاره فکندند

عیال او و بعد از مدتی از قتلش در آن مغاره رفته بر او گریه نمود پس خداوند او را زنده نمود با او مواقعه نموده نطفهٔ صالح در آنوقت منعقد گردیده و پدرش بحال موت معاودت کرد و صالح متولد شد چون مراهق شد از جانب باریتعالی بر آن قوم مبعوث شد . (توضیح) سادن بکسر دال خادم کعبه و بتخانه و جمع سدنه است مثل کافر و کفره و نیز در کتاب اخبار الدول آورده که از خصایص هود پیغمبر این بود که پشم و کرک گوسفندان قوم او تمام ابریشم بودند و این معجزه ای بود از آنحضرت . و نیز در اخبار الدول از مرآت الزمان نقل نموده که حضرت اسمعیل در اوقات توقفش در مکه معظمه از گرمی آنجا بخداوند متعال شکوه نمود پس خداوند بملکی از ملائکه وحی نمود که دری از بهشت را بسمت مکه بگشاید که باد بهشت بمکه وزیده شود و آن در باز است تا روز قیامت و بدانکه بین علمای اعلام اختلاف است که مکه معظمه افضل است یا مدینهٔ طیبه که مدفن حضرت خاتم الانبیا صلی الله علیه و آله است بعضی از ایشان گفته اند که مکه معظمه افضل است از مدینه و هشت دلیل ذکر کرده اند اول آنکه از حضرت رسالت صلی الله علیه و آله روایت کرده اند که فرمود : صلوة فی مسجدی هذا افضل من الف صلوة فی ما سواه الا المسجد الحرام و صلوة فی المسجد الحرام افضل من مأة الف صلوة فی مسجدی یکنماز در مسجد من افضل است از هزار نماز در غیر آن مگر مسجد الحرام ، و یکنماز در مسجد الحرام افضل است از صد هزار نماز در مسجد من دوم آنکه جعل الله فیها بیتها المعظم الذی اذا قصده عباده حط عنهم اقذارهم و رفع درجاتهم حق سبحانه و تعالی خانهٔ معظم خود را در مکه قرار داده است که هر که قصد زیارت آن کند حقتعالی گناهان او را بریزد و درجه او را بلند گرداند . سیم آنکه جعلها الله قبلة للمسلمین احیاء و امواتا حق سبحانه و تعالی آنرا قبلهٔ مسلمین قرار داده است هم در زمان حیات و هم بعد از ممات ایشان . چهارم آنکه فرض الله الحج الیه علی من استطاع الیه سبیلا واجب گردانید خدایتعالی حج خانهٔ کعبه را بر کسیکه استطاعت داشته باشد که راه یابد بسوی آن و بعضی گویند بر مردمانی که استطاعت ندارند واجب کفائیست . پنجم حقتعالی آنرا حرم خود قرار داد در وقتی که آسمانها و زمین را آفرید . ششم آنکه لا یدخل فیها الا باحرام کسی داخل کعبه نمیشود مگر باحرام هفتم آنکه مکه معظمه مسقط الرأس حضرت سید الانام صلی الله علیه و آله است و محل اقامت آنحضرت است پیش از نبوت و سیزده سال بعد از بعثت . هشتم آنکه انها محل نزول اکثر القرآن و مهبط الوحی و مظهر الایمان و الاسلام

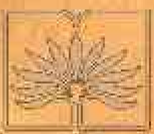
مکه معظمه محل نزول بیشتر قرآن و محل هبوط وحی و محل ظهور ایمان و اسلام است . ولنعم ما قیل :

ارض بها البیت المحرم قبلة	للعالمین له المساجد تعدل	حرم حرام ارضها وصیودها
والصید فی کل البلاد محلل	وبها المشاعر والمناسک کلها	والی فضیلته البریة ترحل
وبها المقام وحوض زمزم مترعا	والحجر والرکن الذی لا یرحل	والمسجد العالی المحرم والصفا
والمشعران لمن یطوف ویرمل	وبمکة الحسنات ضوعف اجرها	وبها المسیئ عند الخطایا تغسل

وبعضی گفته اند مدینه افضل است از مکه بجهت اینکه حضرت سید النبیین صلی الله علیه وآله در وقت خروج از مکه بمدینه عرض کردند اللهم انک تعلم انهم اخرجونی من احب البلاد الی فاسکنی احب البلاد الیک بار الها تو میدانی که مشرکین خارج نمودند مرا از دوستترین بلاد نزد من پس ساکن گردان مرا در بلدیکه از همه بلاد دوستتر باشد در نزد تو پس آن بلد که در نزد خدا از همه بلاد دوستتر باشد افضل است وادله دیگر از احادیث شریفه دیگر نیز ذکر نموده اند

(مقاله شصت و هفتم)

(وقتی بود که در تمام روی زمین جز یکنفر خداپرست نبود) در کتاب حیوة القلوب آورده که در حدیث معتبر منقول است که وقتی بود که در تمام دنیا بغیر از یکنفر کسی خدا را نمیپرستید چنانچه حقتعالی میفرماید اِنَّ اِبْرٰهیمَ کانَ اُمَّةً قانِتًا لِلّٰهِ حَنیفًا وَلَمْ یَکُ مِنَ الْمُشْرِکینَ بدرستیکه ابراهیم امتی بود که قانت و خاضع بود از برای خدا و مایل بود از دنیای باطل بدین حق و نبود از مشرکان حضرت فرمود که اگر دیگری با ابراهیم میبود خدا اورا هم با ابراهیم یاد میکرد و پس اینحال ماند مدت بسیار تا خدا اورا انس داد باسمعیل واسحق پس سه نفر شدند . وبسند معتبر از حضرت صادق ع منقولست که حقتعالی ابراهیم را بنده خود گردانید پیش از آنکه اورا پیغمبر گرداند و پیغمبر گردانید پیش از اینکه اورا رسول گرداند و رسول گردانید پیش از آنکه اورا امام گرداند پس چون همه را برای او جمع کرد فرمود من گردانیدم ترا برای مردم امام چون در چشم ابراهیم این مرتبه عظیم نمود گفت پروردگارا از ذریه من نیز امام قرارده خداتعالی فرمود که نمیرسد عهد امامت من بظالمان یعنی سفیه و بیخرد امام متقی و پرهیزکار نمیتواند بود وبسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست اول کسیکه نعلین برپا کرد ابراهیم بود وبسند دیگر از امام محمد باقر علیه السلام منقولست که مردم در زمان پیش بیخبر میمردند و چون زمان ابراهیم شد گفت پروردگارا از برای مردن علتی

قرار داده که میت بآن ثواب یابد و باعث تسلّی صاحبان مصیبت گردد پس اوّل حق مرض ذات الجنب و برسام
را فرستاد و بعد از آن بیماریهای دیگر را و بسند معتبر از حضرت صادق ع منقولست که ابراهیم پدر مهمانان بود یعنی
مهمانرا بسیار دوست میداشت پس هرگاه مهمانی نزد او نبود میرفت و طلب ایشان میکرد روزی درهای خانه را
بست و بطلب مهمان بیرون رفت چون بخانه برگشت شخصی را شبیه بمردی در خانه دید گفت ای بندهٔ خدا برخصت که
داخل اینخانه شدی گفت برخصت پروردگار و سه مرتبه گفت برخصت پروردگار شما پس ابراهیم دانست که
جبرئیل است و حمد کرد پروردگار خود را پس جبرئیل گفت که پروردگار تو مرا بسوی بندهٔ از بندگانش فرستاده
که او را خلیل خود گردانیده است ابراهیم گفت بگو کیست آن بنده تا من خدمت او کنم تا بمیرم، گفت توئی آن
بندهٔ، ابراهیم گفت چرا مرا خلیل خود گردانیده است جبرئیل گفت برای اینکه از هیچکس هرگز چیزی
سؤال نکردی. و بسندهای صحیح و غیر آن از حضرت امام محمّد باقر علیه السّلام منقول است که روزی حضرت ابراهیم
بیرون میرفت و در شهرها میگشت که از مخلوقات خدا عبرت بگیرد پس گذشت به بیابانی ناگاه شخصی را
دید که ایستاده و نماز میکند و صدایش باسمان بلند است و جامه‌هایش از موست پس ابراهیم نزد او نشست و
از نماز او تعجب کرد پس نشست و انتظار کشید تا او از نماز فارغ شود پس بسیار بطول انجامید او را بدست خود حرکت
داد و گفت که من بسوی تو حاجتی دارم پس سبک کرد نماز را و با ابراهیم نشست پس ابراهیم از او پرسید که برای
که نماز کردی؟ گفت برای خدای ابراهیم گفت خدا کیست؟ گفت آنکسیکه خلق کرد مرا و ترا، ابراهیم گفت
طریقهٔ تو مرا خوش آمد و من دوست میدارم که با تو برادری کنم از برای خدا پس بگو منزل تو کجاست که هرگاه
ترا زیارت و ملاقات کنم توانم کرد، گفت تو بآنجا نتوانی آمد زیرا که در میان دریائیست که عبور از آنجا نمیتوانی کرد،
ابراهیم گفت تو چگونه میروی گفت من بروی آب میروم، ابراهیم گفت شاید آنکسی که آبرا برای تو مسخر کرده است
برای من هم مسخر گرداند برخیز برویم که امشب با تو در یک اوطاق باشیم پس چون بآب رسیدند آمرد بسم الله گفت و
بر روی آب روان شد پس ابراهیم نیز بسم الله گفت و بر روی آب روان شد آمرد تعجب کرد چون بمنزل
آمرد رسیدند ابراهیم پرسید که تعیش تو از کجاست؟ گفت میوهٔ این درخت را جمع میکنم و در تمام سال
بآن معاش میکنم ابراهیم گفت کدام روز عظیمتر است از همهٔ روزها؟ عابد گفت روزیکه خدا جزا

میدهد خلایق را بر گردهای ایشان ابراهیم علیه السّلام گفت بیا دست بدعا بر داریم و دعا کنیم که خدای تعالی
ما را از شرّ آن روز نگاه دارد . و در روایت دیگر است که ابراهیم علیه السّلام گفت : یا تو دعا کن
من آمین بگویم یا من دعا کنم و تو آمین بگو ، عابد گفت از برای که دعا کنیم - گفت از برای گناهکاران
مؤمنان ، عابد گفت نه ، ابراهیم علیه السّلام گفت چرا ، عابد گفت برای اینکه سه سال است که من دعا
میکنم و هنوز مستجاب نشده و دیگر شرم میکنم که از خدا حاجتی بطلبم تا آن مستجاب نشود ابراهیم علیه السّلام
گفت خدا هرگاه بنده‌ای را دوست بدارد دعایش را حبس میکند تا او مناجات و سؤال کند و از او طلب
کند ، و چون بنده‌ای را دشمن میدارد زود دعایش را مستجاب میکند و یا در دلش ناامیدی می افکند که دعا نکند
پس ابراهیم علیه السّلام گفت که چه مطلب است که در اینمدت از خدا طلبیده‌ای ؟ عابد گفت : روزی در جای نماز خود
نماز میکردم ناگاه طفلی در نهایت حسن و جمال گذشت که نور از جبینش ساطع بود و کاکلی از قفا انداخته بود و
گاو چندی را میچرانید که گویا روغن بر آنها مالیده بودند و چند گوسفندی همراه داشت در نهایت فربهی
و خوش آیندگی ، و من از آنچه دیدم بسیار خوشم آمد گفتم ای کودک زیبا این گاوها و گوسفندها از کیست ؟
گفت از خودم ، گفتم تو کیستی ؟ گفت منم اسماعیل پسر ابراهیم خلیل خدا ، پس دعا کردم و از خدا خواستم
که خدا خلیل خود را بمن بنمایاند ، پس ابراهیم علیه السّلام گفت منم ابراهیم خلیل الرّحمن و آن طفل پسر من است
عابد گفت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ که خدا دعای مرا مستجاب کرد . پس آن شخص هر دو جانب روی
ابراهیم علیه السّلام را بوسید و دست در گردن او در آورد و گفت : الحال دعا کن تا من آمین بگویم ،
پس ابراهیم علیه السّلام دعا کرد از برای مؤمنین و مؤمنات که از امروز تا روز قیامت گناهان ایشان را
بیامرزد و از ایشان راضی شود ، عابد بر دعای حضرت ابراهیم علیه السّلام آمین گفت . پس حضرت امام
محمّد باقر علیه السّلام فرمود که دعای ابراهیم علیه السّلام شامل حال شیعیان ماهست تا روز قیامت ،
و در بعضی از روایات وارد است که نام آن عابد عاریا است و او پسر لوس بود ، و ششصد و
شصت سال عمر او بود .

(مقالهٔ شصت و هشتم :)

(حکایت دو برادر یکه در یکساعت متولد شدند و در یک ساعت مردند) در کتاب منتهی الآمال آورده
که از جمله مسائلی که عالم نصرانی در شام از حضرت امام محمد باقر علیه السلام سؤال کرد این بود که گفت خبر ده
مرا از مردیکه با زن خود نزدیکی کرد و آن زن بدو پسر حامله شد و هر دو در یکساعت متولد شدند و
در یکساعت مردند و در وقت مردن یکی پنجاه سال از عمر او گذشته بود و دیگری صد و پنجاه سال
زندگانی کرده بود حضرت فرمود که آن دو فرزند عزیر و عزره بودند که مادر ایشان در یکشب و در یکساعت
بایشان حامله شد و در یکساعت متولد شدند و سی سال بایکدیگر زندگانی کردند پس حقتعالی عزیر را میرانید
و بعد از صد سال او را زنده گردانید و بیست سال دیگر با برادر خود زندگانی کرد و هر دو در یکساعت فوت شدند
پس آن نصرانی برخاست و گفت از من داناتر آورده اید که مرا رسوا کند بخدا سوگند که تا امیر در شام است
دیگر من با شما سخن نخواهم گفت هر چه خواهید از او سؤال کنید و بروایت چون شب شد آن عالم بنزد
آنحضرت آمد و معجزات مشاهده کرد و مسلمان شد و چون این خبر بهشام رسید باو گفتند خبر مباحثهٔ امام
امام محمد باقر علیه السلام با عالم نصرانی در شام منتشر شده و بر اهل شام علم و کمال او ظاهر گردیده پس هشام جایزه
برای آنحضرت فرستاده بزودی آنجناب را روانهٔ مدینه گردانید و بروایت دیگر حضرت را بحبس فرستاد
و از مسائلیکه پیر نصرانی از آنحضرت سؤال نمود این بود که گفت خبر ده مرا از ساعتی که نه از شب است
و نه از روز حضرت فرمود که آن ساعت ما بین طلوع صبح است تا طلوع آفتاب گفت پس از کدام
ساعتها است فرمود از ساعتهای بهشت است و در این ساعت بیماران بهوش میآیند و دردها ساکن
میشود و کسی که شب خواب نبرد و در این ساعت بخواب میرود و حقتعالی این ساعت را در دنیا موجب رغبت
رغبت کنندگان بسوی آخرت قرار داده و از برای عمل کنندگان برای آخرت دلیل واضحی ساخته
و برای انکار کنندگان و متکبران که عمل برای آخرت نمی کنند حجتی گردانیده نصرانی گفت راست
گفتی مرا خبر ده از آنچه دعوی میکنید که اهل بهشت میخورند و میآشامند و از ایشان بول و غایط
جدا نمیشود آیا در دنیا نظیر آن هست حضرت فرمود بلی جنین در شکم مادر میخورد از آنچه مادر او میخورد

و از او چیزی جدا نمیشود نصرانی گفت تو نگفتی من از علمای ایشان نیستم حضرت فرمود که من گفتم از جهال ایشان نیستم نصرانی گفت مرا خبر ده از آنچه دعوی میکنید که میوه های بهشت بر طرف نمیشود هر چند از آن تناول میکنند باز بحال خود هست آیا در دنیا نظیری دارد حضرت فرمود بلی نظیر آن در دنیا چراغ است که اگر صد هزار چراغ از آن بفروزند کم نمیشود و همیشه هست.

(مقالهٔ شصت و نهم :)

(اهل همدان همه سنی بودند مگر اهل یک محله) : چنانکه در ذکر دلائل و معجزات باهرات حضرت صاحب الامر صلوة الله علیه شیخ صدوق از احمد بن فارس ادیب روایت کرده است که او گفت من وارد شهر همدان شدم و همه را سنی یافتم بغیر از یک محله که ایشان رانجی راشد میگفتند و همه شیعه امامی مذهب بودند از سبب تشیع ایشان سؤال کردم مرد پیری از ایشان که آثار صلاح و دیانت از او ظاهر بود گفت سبب تشیع ما آنست که جد اعلای ما که ما همه باو منسوب هستیم بحج رفته بود گفت در وقت مراجعت پیاده میآمدم چند منزل که آمدیم در بادیه روز در اول قافله خوابیدیم که چون آخر قافله شود بیدار شوم چون بخواب رفتم بیدار نشدم تا آنکه گرمی آفتاب مرا بیدار کرد و قافله گذشته بود و جاده پیدا نبود بتوکل روانه شدم اندک راهی که رفتم رسیدم بصحرای سبز و خرم پر گل و لاله که هرگز چنین مکانی ندیده بودم چون داخل آن بستان شدم قصر عالی بنظرم آمد بجانب آن قصر روانه شدم چون بدر قصر رسیدم دو خادم سفید دیدم نشسته اند سلام کردم جواب نیکوئی دادند و گفتند بنشین خدا خیر عظیمی نسبت بتو خواسته است که تو را باینموضع آورده است پس یکی از آنها داخل قصر شد و بعد از اندک زمانی آمد و گفت برخیز داخل شو چون داخل شدم قصری مشاهده کردم که هرگز باین خوبی ندیده بودم خادم پیش رفت و پرده بر در خانهٔ بود پرده را برداشت و گفت داخل شو چون داخل گردیدم جوانی را دیدم که در میان خانه نشسته است و شمشیر درازی محاذی سر او از سقف آویخته است که نزدیک است سر شمشیر مماس سر او شود یعنی برسد بسر او و آن جوان مانند ماهی بود که در تاریکی درخشان شود پس سلام کردم با نهایت ملاطفت و خوش زبانی جواب فرمود و گفت

میدانی من کیستم گفتم نه والله گفت منم قائم آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین و منم آنکه در آخر الزمان
باین شمشیر خروج خواهم کرد و اشاره بآن شمشیر کرد و زمین را پر از عدل و راستی خواهم کرد بعد از
از آنکه پر از ظلم و جور شده باشد پس برو در افتادم و رو را بر زمین مالیدم فرمود چنین مکن و سر
بردار تو فلان مردی از مدینه و از بلاد جبل که او را همدان میگویند گفتم بلی ای سید و آقای
من پس فرمود میخواهی برگردی باهل خود گفتم بلی ای سید من میخواهم بسوی اهل خود بروم و بشارت
بدهم ایشان باین سعادت که مرا روزی شده پس اشاره فرمود بسوی خادم پس خادم دست
مرا گرفت و کیسهٔ زری بمن داد و مرا از بستان بیرون آورد و با من روانه شد اندک راهی که
رفتیم عمارتها و درختها و منارهٔ مسجدی پیدا شد گفت میدانی و میشناسی این شهر را گفتم نزدیک
بشهر ما شهریست که او را اسد آباد میگویند گفت همانست این را گفت و ناپیدا شد من داخل اسد آباد
شدم و در کیسه چهل یا پنجاه اشرفی بود پس وارد همدان شدم و اهل و خویشان خود را جمع کردم
و بشارت دادم ایشان را بآن سعادتها که حقتعالی برای من میسّر کرد و ما همیشه در خیر و نعمت
بودیم تا از آن اشرفیها چیزی باقی بود.

(مقالهٔ هفتادم:)

از برای هر مؤمنی یک مردن و یک کشته شدن است در مجلد سیزدهم بحار الانوار در باب رجعت
از جابر بن یزید از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود لیس من مؤمن الا وله
قتله و موته انه من قتل نشر حتی یموت و من مات نشر حتی یقتل هیچ مؤمنی نیست مگر اینکه از برای
او کشته شدن و مردنی هست بدرستیکه هر که کشته شود روز رجعت زنده میشود تا اینکه شربت مرگ را
بچشد و هر که بمیرد در آن روز زنده میشود تا اینکه کشته گردد جابر گوید پس من این آیه را برای آنحضرت
تلاوت نمودم که حقتعالی فرموده است کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ هر ذی حیاتی شربت مرگ را
خواهد چشید حضرت فرمود وَمَنْشُورَةٌ عرض کردم و منشوره چیست حضرت فرمود جبرئیل این آیه را
اینطور فرمود کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَمَنْشُورَةٌ یعنی هر نفسی شربت مرگ را خواهد چشید و

روز رجعت زنده شده کشته خواهد گردید و بعد از آن فرمود در این امت از نیکوکار و بدکردار کسی نیست مگر اینکه در روز رجعت زنده میشود، اما مؤمنین زنده میشوند تا اینکه شاد و خرم گردند، اما فاجران و بدکاران زنده میشوند تا اینکه خداوند ایشان را ذلیل و خوار گرداند آیا نشنیده ای قول خدایتعالی را که فرموده: وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ، می چشانیم ایشانرا از عذاب نزدیکتر پیش از عذاب بزرگتر، و نشنیده ای قول خدایتعالی را که فرموده است: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ مراد از این قیام رسولخدا است در روز رجعت تا اینکه بامورات عالم در آنروز نظر کند و حاصل معنی آیه اینست: ای آنکه خود را برای خوابیدن بملحفه یا غیر آن پوشیده ای برخیز و در روز رجعت خلایق را بترسان، و آیا نشنیده ای قول خدایتعالی را إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ یعنی محمد صلی الله علیه و آله ترساننده خلایق است در روز رجعت، و آیا نشنیده ای قول خدایتعالی را هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ اوست خداوندیکه فرستاد رسول خود را با هدایت و دین حق تا اینکه در روز رجعت غالب گرداند او را بر همه دنیا ولو اینکه کراهت داشته باشند مشرکین و آیا نشنیده ای قول خدا را إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ زمانیکه گشودیم بر روی ایشان در عذاب سختی را فرمود هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِذَا رَجَعَ فِي الرَّجْعَةِ مراد بآن علی بن ابیطالب علیه السلام است در وقتی که در روز رجعت رجوع کند بدنیا

(مقاله هفتاد و یکم:)

(حضرت امیر علیه السلام در تمام عمر بیک نفر دشنام داد): چنانکه در کتاب عدل السنه آورده که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در مدت عمر دیده نشد بکسی دشنام بدهد مگر اینکه یک فحش بخالد بن ولید داد که شاید بعضی از مردم اگر بشنوند قبول نکنند که آنحضرت بچنین لفظی تفوه کرده باشد لهذا بجهت رفع استبعاد حکایت آنرا نقل میکنیم تا بفهمی که لازم بوده این فحش بهمان لفظ گفته شود، و آن حکایت بطور اجمال این است که خالد بن ولید از جانب ابوبکر مأمور شد که بیاید بمسجد در نماز صبح پهلوی حضرت امیر علیه السلام نماز کند، وقتی که ابوبکر سلام نماز را بگوید خالد برخیزد و با شمشیر

علی علیه السلام را بقتل برساند چون روز دیگر اول صبح حضرت بمسجد تشریف آورد در جنب ستونی بنماز ایستاد خالد هم آمد پهلوی حضرت ایستاد چون ابوبکر سر از سجدهٔ آخر برداشت و نشست و مشغول شد بخواندن تشهد پشیمان شد که مبادا خالد نتواند کاری از پیش ببرد و در اول روز در مسجد فتنه بپا شود و جرات نمیکرد سلام نماز را بگوید پس گفت :
یا خالد لا تفعل ما امرتک فان فعلت لقتلتک السلام علیکم و رحمة الله و برکاته جناب امیر[۲۴] پرسید بتو چه سفارش کرده بود گفت با من قرار داده که بعد از نماز تو را بکشم اگر منع نمیکرد حالا در خون خود دست و پا میزدی حضرت از تهور و بیحیائی او متغیر شد و فرمود من یفعل حلقة استه اضیق منک کسی ایکار را میتواند بکند که حلقهٔ دبر او تنگ تر از حلقهٔ دبر تو باشد نفر مود صریحاً که تو ملوط واقع شده بجهت آنکه بحسب ظاهر شرع یا باید ثابت کند که ملوط بوده یا آنکه هشتاد تازیانه حد انیقذف است آنها که پی بهانه میکشتند که علی علیه السلام را از عظم بیندازند او را حد میزدند لذا حضرت بلفظی بیان مقصود نمود که مطلب ظاهر شد و حدی لازم نیامد پس بدو انگشت مبارک حلق او را گرفت و چنان بستون مسجد فشرد که خالد غش کرد و عباس عمویش پیش رفت و قسمش داد بحق صاحب قبر و منبر تا او را رها کرد .

(مقالهٔ هفتاد و دوم :)

(حضرت امام حسین علیه السلام بکسی دشنام نداد جز بیک نفر) در مدینه مروان بن الحکم در آن وقتیکه ولید بن عتبه حاکم مدینه بیعت میخواست از آنحضرت فرمود فردا در مجلس عام بگوییم بشنویم مروان بولید گفت مگذار برود یا بیعت بگیر یا سرش را جدا کن اگر برود دیگر دست برو نخواهی یافت و ان فاتک الثعلب لن تره الا الغبار حضرت کلمات او را شنید مظهر غیرت خدا بغضب در آمد فقال یا ابن الزرقاء الزانیه انت تقتلنی ام هو ای پسر زرقاء زانیه تو میتوانی مرا بکشی یا او یعنی هیچیک چنین عرضه ندارید پس آنحضرت برخواست و از مجلس بیرون رفت و اما کسانیکه بآقای ما سید الشهداء[۲] فحش دادند بسیارند از انجمله مروان بود که حضرت را بثعلب تشبیه کرد و آن ملعون از انجمله مروان دشنام را از

ابوبکر یا گرفته بود که او بالای منبر گفت وقتیکه در قضیهٔ فدک جناب فاطمه سلام الله علیها جناب امیر و حسنین را برد که شهادت بدهند بآن تفصیلیکه مجلسی علیه الرحمه در فتن و محن بحار نوشته ابوبکر گفت این کانت هذه الاماني في عهد رسول الله صلّی الله علیه و اله الا من یسمع فلیقل من شهد فلیتکلم انّما هو ثعالة شهیده ذنبها ما از فاطمه شاهد خواستیم شوهرش علی را شاهد آورده است این همان حکایت روباه است که دمش را شاهد آورده بود دویم از کسانیکه بسید الشهدا جسارت کردند و فحش دادند ملعونی بود که اسمش جویریه است در روز عاشورا چون حضرت خندق آتش روشن کرده بود که لشکر نتوانند بخیمها بروند آن ملعون اسبش را نزدیک تاخت در حالتیکه کف بر کف میزد فقال یا حسین تعجلت بالنار یا حسین تعجیل کردی بآتش دنیا پیش از آنکه بآتش آخرت بروی حضرت نفرینش کرد اسب او را در آتش انداخت بجهنم رفت .

(مقالهٔ هفتاد و سوم :د)

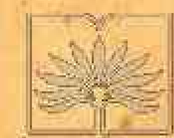
(فرمایش حضرت موسی علی نبیّنا و آله و علیه السلام بفرعون که یک نصیحت را از من قبول کن) منقولست که موسی علیه السلام روزی بفرعون فرمود مجلسی را خلوت کن میخواهم کلمهٔ باتو بگویم چون فرعون در خلوت نشست موسی علیه السلام آمد و فرمود که اگر یک کلمهٔ خواهش مرا قبول کنی من از خدا یتعالی برای چهار چیز ضامن میشوم فرعون گفت بگو که خواهش تو چیست و آن چهار چه باشد موسی علیه السلام فرمود همین قدر تو اقرار کن که من بنده ام تا بحال که طغیان و سرکشی مینمودی و ادّعای خدائی میکردی و با خدای در مقام معارضه بودی اینهمه مال و عزّت بتو داده است پس اگر بندگی کنی او را بین چقدر التفات بتو خواهد نمود و آنچهار که من بتو وعده میدهم یکی اینست که خداوند تورا جوان کند که پر شده و دیگر موی تو را سیاه مشکی کند و دیگر آنکه ملک و سلطنت تو را وسیع گرداند و مملکت بسیار بتو عطا فرماید و دیگر آنکه تا خودت میل بردن نکنی تو را قبض روح نکند وقتیکه دانستی آخرت بهتر از دنیاست خودت ترک دنیا خواهی نمود فرعون گفت مرا مهلت بده تا بروزیرم هامان مشورت کنم که او عقل من است اگر او صحّت گذاشت قبول میکنم پس فرستاد هامان آمد باو گفت تو را خواستم بجهة اینکه باتو مشورت

نمایم موسی علیه السلام میگوید اقرار کن به بندگی من چهار چیز برای تو ضامن میشوم تو چه میگوئی هامان
گفت خاک بر سر من گمان میکنم موسی تو را سحر کرده است این چه حرفی است بعد از چهارصد سال که ادعای
خدائی کرده حال بگوئی که من بنده ام درین چهارصد سال راه بغلط رفته ام در هزار آتش شدن این بهتر است
که خداوندی شود بنده پرست بالجمله اینقدر گفت تا او را پشیمان کرد فرعون آمد تا در بهشت هامان
وزیرش او را برگردانید بسوی جهنم مثل اینکه عمر نگذاشت که ابوبکر بیعت کند و دیگر از وزرای بد مروان
حکم بود که عثمان را بکشتن داد و دیگر وزیر حاکم بحرین بود که تدبیر و شیطنت کرد در انار که حکایت آنرا
در کتب غیبت در احوال کسانیکه خدمت امام عصر عجل الله فرجه مشرف شده اند نگاشته اند انتهی ملخصاً من
التواریخ در تفاسیر نوشته اند که فرعون بهامان گفت عمارت مرتفعی برای من بساز که میخواهم بردم بالای
آن خدای موسی را بکشم و من یقین دارم که موسی دروغ میگوید چنانکه حقسبحانه و تعالی حکایت از او در این قرآن
فرموده یا هامان ابن لی صرحاً لعلی اطلع الی اله موسی و انی لاظنه من الکاذبین آورده اند
که هامان خشتهای خام را پخت و گویند او اول کسی بود که تتبع گچ و آجر نمود و او مرد لئیمی بود گویند فرعون
را او جمع نمود برای مناظره با موسی علیه السلام و او نوشت باطراف که دو نفر درویش آمده سحر میکنند
بیایید عمل ایشان باطل کنید .

(مقالهٔ هفتاد و چهارم :)

(بد دوستان اهل بیت بعد از مرگ یکی از دو چیز میرسد) در کتاب عدد السنه از کتاب سرور المؤمنین نقل
نموده که مردی بحضرت موسی بن جعفر علیهما السلام عرض کرد که شخصی از موالیان شما که عارف است
بحق شما شرب خمر میکند و مرتکب گناهان کبیره میشود آیا از او تبری نمائیم؟ فرمود که از کردارش
تبری نمائید اما از خودش نه او را دوست دارید و عملش را دشمن دارید عرض کرد که جایز است او را
فاسق و فاجر بگوئیم فرمود فاسق و فاجر و کافر آنکس است که انکار ما نماید و با دوستان ما دشمنی نماید
و پناه میبرم بخدا از آنکه ولی ما فاسق و فاجر باشد هر چند بکند آنچه میکند ولکن شما او را فاسق العمل
و فاجر العمل و مؤمن النفس و خبیث الفعل و طیب الروح و النفس بخوانید بخدا قسم که بیرون نمیرود

ولی ما از دنیا مگر اینکه خدا و رسول و ما از او راضی خواهیم بود و خدا گناهان او را میآمرزد باینکه مبتلا میگرداند او را بمصیبتی در مالش یا در نفسش یا در فرزندش یا بمرضی و کمتر چیزیکه بولی ما میرسد این است که خدا خواب هولناک باو مینماید که باندوه صبح میکند و همین کفارهٔ گناهان او خواهد بود یا اینکه حزنی براو وارد خواهد شد از اهل دولت باطل یا انکه مردن براو سخت میکرد و چون خدا را ملاقات مینماید هیچ گناهی براو نخواهد بود و از ترسها ایمن خواهد بود بسبب دوستی محمد صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین ع و بعد از آن یکی از دو چیز باو خواهد رسید یا رحمت واسعهٔ حقتعالی که اوسع است از گناهان تمام اهل زمین یا شفاعت محمد صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین علیه السلام که در نزد شفاعت ایشان رحمت واسعهٔ پروردگار باو برسد و مؤید و مقوی این خبر حکایت حال سید حمیری است که از شعرای زمان حضرت صادق علیه السلام بود و بدانکه هر یک از ائمه علیهم السلام شاعری داشتند در عصر و زمان خود در زمان حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نجاشی بود و در زمان امام حسن علیه السلام ابونعیم و در زمان حضرت زین العابدین علیه السلام فرزدق و در زمان امام محمد باقر علیه السلام کمیت اسدی و در عصر امام جعفر صادق علیه السلام شاعر بزرگوار سید حمیری بود و سیادت او بمعنی لغویست نه فاطمی و علوی و منقولست که اشعار میمیه او یکبار شتر بود از او میپرسیدند که بار شتر چیست میگفت میمیات و گویند چهار دختر داشت و هر یک چهار صد قصیدهٔ پدر را حفظ داشتند و مرویست که چون خبر وفات سید را بحضرت دادند فرمود رحمه الله خدایش بیامرزد راوی عرض کرد یا مولای انی رایته یرتکب المعاصی آقای من من دیدم او را که مرتکب معاصی میشد فرمود رحمه الله عرض کردم رایته یشرب النبیذ من دیدم او را که نبیذ میخورد فرمود مرادت شرب خمر است گفتم آری فرمود وما ذلک علی الله بعزیز ان یغفر لمحب جدی علی بن ابیطالب شرب الخمر دشوار نیست بر خدایتعالی که بیامرزد دوست جدم علی بن ابی طالب را بجهة شرب خمر و نیز آورده اند که سید اسمعیل حمیری در وقت مردن رویش سیاه شد ناصبیان شاد و شیعیان غمگین شدند در آنحال امیرالمؤمنین علیه السلام براو ظاهر شدند چون حضرت را دید از غایت اضطراب گفت هکذا یفعل باولیائکم یا امیرالمؤمنین آیا اینطور رفتار [illegible]

شما یا امیرالمؤمنین پس روی او سفید و نورانی شد و این اشعار را گفت) کذب الذّین یزعمون انّ علیّا
لن ینجی محبّه من هناة * قد وربی دخلت جنة عدن * وعفا لی الآله عن سیئاتی
فابشروا الیوم اولیاء علیّ * وتولوا علیّا حتّی الممات * ثمّ من بعده تولّوا بنیه
واحدا بعد واحد بالصفات یعنی دروغ گفتند کسانیکه گمان میکنند که علی دوست خود را
نجات نمیدهد از مهالک قسم به پروردگار خود که داخل شدم در بهشت عدن و خدا از جهت دوستی
علی از گناهان من در گذشت پس بشارت باد شما را ای دوستان علی و دوست دارید علی را تا وقت
مرگ و مردن بعد از علی دوست بدارید اولاد او را فردا بعد فرد پس در آنحال با دل خوش از این عالم بعالم دیگر پرداخت

(مقاله هفتاد و پنجم:)

(اسم اعظم یک اسم است) در مجلد اول تفسیر روح البیان در ضمن تفسیر آیه کریمه بسم الله الرحمن الرحیم
گوید که گفته اند لله تعالی ثلاثة آلاف اسم از برای خدا سه هزار اسم است هزار اسم را تعلیم نمود بملائکه
که غیر از آنها کسی نمیداند و هزار اسم را تعلیم نمود به پیغمبران که غیر ایشان کسی نمیداند و سیصد اسم
در کتاب توریه و سیصد اسم در انجیل و سیصد در زبور است و نود و نه اسم در قران مجید و یک
اسم را مخفی و پوشیده داشته است ثمّ معنی هذه الثلثة آلاف فی هذه الاسماء الثلاثة فمن
علمها وقالها فکانما ذکر الله تعالی بکل اسمائه ومعنی این سه هزار اسم در این سه اسم است
یعنی در سه اسم بسم الله که الله و رحمن و رحیم است پس هرکس این سه اسم را بیاموزد و بگوید چنانست
که خدای را بهمه اسماء او یاد کرده است و نیز در آن کتاب آورده که قیصر پادشاه روم نامه نوشت
برای عمر و که مرا درد سری عارض شده که هیچوقت ساکن نمیشود فابعث الیّ دواءً ان کان عندک
فانّ الاطباء عجزوا عن المعالجة پس دوائی بسوی من بفرست اگر در نزد تو هست بدرستیکه
اطباء عاجز شده اند از معالجه پس عمر و کلاهی برای او فرستاد که هرگاه قیصر آنرا بر سر میگذاشت صداع
او ساکن میشد و چون او را از سر برمیداشت درد سر برمیگشت قیصر تعجب کرد و چون کلاه را
تفتیش نمود کاغذی در آن دید که بر او نوشته است بسم الله الرحمن الرحیم (مؤلف گوید)

که نود و نه اسم الهی که در قرآن ذکر شده است در مقاله پنجاه و پنجم شرحی در باب اسم اعظم در مقاله
چهل و یکم این مجلد تحریر یافت و در تفسیر صافی از حضرت علی بن موسی الرضا صلوات الله علیه
روایت نموده که فرمود انها اقرب الی اسم الله الأعظم من ناظر العین الی بیاضها بدرستیکه
بسم الله الرحمن الرحیم نزدیکتر است باسم اعظم الهی از نزدیکترین سیاهی چشم بسفیدی آن

(مقاله هفتاد و ششم :)

(پیغمبر صلی الله علیه و آله جز یکنفر کسی را نکشت) و آن چنان است که شیخ شبلنجی در کتاب نور الابصار
گوید و لم یقتل صلی الله علیه و آله بیده الشریفة الا رجلا واحدا و هو ابی بن خلف یوم احد و
نکشت پیغمبر صلی الله علیه و آله کسی را مگر یک مرد را و او ابی بن خلف بود در روز احد و سبب کشتن او
این بود که او اسبی داشت که گوشت خشک شده و گندم باو میداد و هرگاه رسولخدا را در مکه مشاهده
مینمود بآنحضرت میگفت انا اقتلک علی فرسی هذا من ترا میکشم در حالتیکه بر این اسب خود
سوار باشم پیغمبر صلی الله علیه و آله باو میفرمود بل انا اقتلک و انت علیه بلکه من ترا خواهم کشت
در حالتیکه بر این اسب سوار باشی پس چون واقعهٔ احد پیش آمد آن لعین آمد در حالتیکه بر اسب خود
سوار بود میگفت این محمد صلی الله علیه و آله لا نجوت ان نجی کجا است محمد صلی الله علیه و آله که من
نجات نیابم اگر او نجات یابد اصحاب خواستند حائل شوند بین او و بین پیغمبر صلی الله علیه و آله
پس آنحضرت ایشان را نهی نمود و فرمود او را راه دهید بیاید پس آنحضرت حربه از دست یکنفر از اصحاب
خود گرفت و چنبر گردن نای گلوی او را منظر آورده با حربه زد باو پس آن کافر از اسب در افتاده صدای
اصحاب بتکبیر بلند شد پس چون او را بسوی قریش بردند گفت قتلنی و الله محمد صلی الله علیه و آله کشت
مرا بخدا قسم محمد صلی الله علیه و آله باو گفتند که دل خود باختهٔ چیزی بر تو نیست گفت بخدا قسم که محمد صلی الله
علیه و آله در مکه بمن گفت که من ترا خواهم کشت و بروایت دیگر ابو سفیان باو گفت وای بر تو
نیست بر تو مگر خدشه گفت خاموش باش ای اباسفیان و الله لو بصق علی محمد صلی الله علیه و آله لقتلنی
بخدا قسم اگر محمد صلی الله علیه و آله خیو می افکند بر من هر آینه میکشت مرا و نیز در آن کتاب از د

صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود اشتدّ غضب الله علی من قتل نبیّاً او قتله نبیّ شدید است غضب خدا بر کسیکه پیغمبری بکشد یا پیغمبری او را بکشد اما کسیکه پیغمبری بکشد که ظاهر است و اما کسیکه پیغمبر او را میکشد بجهة اینست که اهتمام پیغمبر بکشتن کسی بزرگتر دلیل است بر کمال تجبّر و گردنکشی و فساد و مثل همین لعین (تمت المقاله)

(مقالهٔ هفتاد و هفتم :)

(سورهٔ مبارکهٔ بقره مدنیه است جز یک آیهٔ آن) بدانکه مفسرین را در تعریف مکیه و مدنیه سه قول است جمعی بر آنند که مکیه آنست که قبل از هجرت نازل شده و مدنیه آنست که بعد از هجرت نازل شده چه در مدینه نازل شده یا در مکه در عام الفتح و چه در سفر حجة الوداع یا سفری از اسفار دیگر همه را مدنیه گویند (قول دویم) مکیه آنست که خاصه در مکه نازل شده ولو بعد از هجرت و مدنیه آنست که خاصه در مدینه نازل شده و آنچه در مابین آنها یا سفری از اسفار دیگر نازل شده واسطه است بین مکیه و مدنیه یعنی نه مکیه است نه مدنیه (قول سیم) آنکه مکیه آنست که خطاب باهل مکه و مدنیه آنست که خطاب باهل مدینه در آن واقع است اشهر قول اول و اکثر قول ثانی وجمهور مفسرین گفته اند که سورهٔ بقره مدنیه است مگر یک آیهٔ آن و آن آیه دویست و هشتادم (۲۸۰) آن سوره است یعنی آیهٔ کریمهٔ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ اکثر مفسرین بر آنند که این آیه در حجة الوداع در منی نازل شد و از ابن عباس منقول است که این آیه آخرین آیه ایست که از قرآن نازل شده و بروایت ابن عمر آخرین آیهٔ قرآن آیهٔ رباست و اشهر قول اول است و چون این آیه فرود آمد جبرئیل عرض کرد حقتعالی میفرماید ضعها فی رأس الثمانین والمأتین من البقرة پس رسول خدا صلی الله علیه وآله بفرمودهٔ جبرئیل این آیه را بر سر دویست و هشتادم آیات سورهٔ بقره ضبط فرمود و هشتاد و یک روز بعد از نزول این آیه پیغمبر صلی الله علیه وآله درگذشت و بروایت دیگر آنحضرت بعد از نزول بیست و یک روز بزیست و بقول ابن جریج نه شبانه روز و بقول سعید بن جبیر هفت روز و بقول بعضی سه ساعت بعد از آن پیغمبر وفات کرد و مفسرین در کیفیت نزول این آیهٔ کریمه

برآنند که چون آیهٔ کریمهٔ اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ نازل شد حضرت رسول صلی الله علیه وآله فرمود لیت شعری متی یکون ذلك کاش دانستمی که موت من کی خواهد بود حقسبحانه این سوره را فرستاد اِذا جاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ وچون این سوره آمد حضرت رسول صلی الله علیه وآله در نماز میان تکبیر و قرائت سکوت میفرمود ومیگفت سُبْحانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ اَسْتَغْفِرُ اللهَ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ وی را گفتند یا رسول الله قبل از این باین وجه تکبیر نمی گفتی وباین طریق نماز نمیکردی فرمود اما ان نفسی نعت الی نفس من خبر مرگ بمن میرساند پس بهایهای بگریست گفتند یا رسول الله از موت میگریی وحال آنکه خدای ذنوب مقدم ومؤخر تورا آمرزیده قال فاین المطلع واین ضیق القبر وظلمة اللحد واین القیمة واحوالها وشبهه نیست که این کلام را بجهة تذکیر وتنبیه امت میفرمود بعد از این مدت یکسال بزیست وآنگاه آیهٔ لَقَدْ جاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ الخ نزول یافت وآن حضرت پس از این شش ماه بماند وبعد از آن بحجة الوداع رفت در راه آیه يَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّساءِ الخ فرود آمد ودر حین وقوف وی بعرفات اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ نازل شد وبعد از آن هشتاد یکروز زیست ودر غدیر خم آیهٔ يا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ ما اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ نازل شد چون این آیه فرود آمد امیر المؤمنین را قائم مقام خود گردانید چنانکه تفسیر آن در مقام خود مذکور خواهد شد وبعد از آن هشتاد ویک روز گذشت آیهٔ ربا فرود آمد ودر عقب آن آیهٔ وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللهِ نازل گشت واین آخرین آیتی بود که از قرآن فرود آمد در تفسیر این آیهٔ شریفه مفسرین گفته اند که حقتعالی بعد از ذکر اوامر ونواهی خود در قرآن تحذیر فرمود مردمان را بر عدم امتثال بحدود وحرام وحلال بقوله عزّ ذکره وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللهِ وبترسید از عذاب روزیکه باز گردانیده میشوید همه شما در آن روز بسوی حساب خدا ویا بسوی جزائیکه مقرر فرموده از ثواب وعذاب ثُمَّ تُوَفّى كُلُّ نَفْسٍ ما كَسَبَتْ وَهُمْ لا يُظْلَمُونَ پس تمام داده شود هر نفسی را جزای آنچه عمل کرده از نیک وبد وایشان ستم کرده نشوند بنقص ثواب وتضعیف عقاب

(مقالهٔ هفتاد وهشتم:)

(بقراط حکیم در معالجهٔ اغنیا یکی از سه چیز را شرط میدانست) در کتاب طرائق الحقایق گوید که او اول دوا

و او احد در فضائل بقراط حکیم متفق الکلمه میباشند و واضع علم طب او را دانسته اند و اول کسی است که تدوین نمود این فن شریف را و بنای بیمارخانه و دار المرضی نهاد اگرچه میگویند اول کسیکه تکلّم در خواص نباتات و اشجار و حیوانات فرمود حضرت سلیمان علیه السلام است و رسم بقراط این بود که از فقرا اجرت نمیگرفت و از اغنیا یکی از سه چیز شرط معالجهٔ او بود یا طوق یا اکلیل[1] یا سوار[2] از طلا و اقوال و سخنان این دانشمند بیشتر در طب معروفست و کتب او مشهور و پیمان از شاگردان خویش در حفظ دین و آئین میگرفت و بعضی از آنها این بود که سمّ بکسی ننوشانند و طفلی که در شکم مادر است سقط ننمایند و دوائی که موجب آن شود که زن آبستن نشود ندهند و نیاموزند الی غیر ذلک و گوید که طب حفظ صحت است بچیزیکه موافق اصحاب باشد و دفع مرض است بچیزیکه ضد او باشد و از سخن او است که دوای هر ناخوشی از عقاقیر[3] و گیاه مملکت او است زیرا که طبیعت معتاد است بهوای آنجا و غذای آن ملک و گفتهٔ او است اگر خلقت آدمی از طبیعت واحد بودی هیچوقت ناخوش نبودی زیرا که ضد نبودی که موجب عروض مرض گردد و او گفته است که برج و باره چیطان حفظ بدن نمینماید ولیکن از آراء رجال و حکمای بلند مقام نگاهداری توان نمود و از معالجات آنجناب چنانکه در ملل نقل نموده آنستکه پسر پادشاه عشق و محبت بیکی از جواری پدر که بنهایت دوست میداشت پیدا کرد و باین سبب بدنش ضعیف و ناتوان شد بقراط را حاضر نمودند چندانکه دقت نمود مرض را نیافت از سخنان عشق و عاشقی بیان فرمود نبضش تغییر نمود و حال آن پسر دگرگون شد از نزدیکانش و خواصش جویا شد بیخبر بودند گفتند هرگز از منزل بیرون نرفته به پادشاه گفت خواجه باشی را حکم کنید که آنچه بگویم بشنود ملک بفرمود بقراط حکم نمود که تمام زوجات و جواری را نزدش حاضر نمایند و بقراط دست بر نبض وی داشت تا یک یک گذشتند چون بمعشوقه رسید قلبش طپید و نبضش گردید مطلب را دانست و مطلوب را حاصل کرد پس نزد پادشاه آمد و گفت پسر شما عاشق است کسیرا که وصول باو مشکل است سلطان بفرمود کیست گفت حلیلهٔ من است گفت او را رها کن تا باو بدهم و دیگر بهتر از آن تو عوض میدهم گفت چنین نکنی

توضیح: (۱) اکلیل بالکسر تاج و چیزیکه مانند سربند که مزین بجواهر کنند. (۲) سوار (اسوره) جمع، اساور جمع الجمع. (۳) عقاقیر بالفتح و تشدید قاف گیاه یا بیخ گیاه که برای دارو بکار برند. عقاقیر جمع. منتخب.

از پادشاه عادل نه شرط انصاف است از پادشاه عادل نه شرط انصاف است و مفارقت من از حلیله خود چون مفارقت روح من است از بدن و بالاخره چون امتناع حکیم از حد گذشت ملک حکم بحبس و تهدید بسیفش نمود بقراط گفت تا خود انصاف ندهی از دیگری مخواه اگر معشوقه یکی از خاصه ملک باشد چه میگوئید قال الملک یا بقراط عقلک اتم من معرفتک و نزل عنها الابنه و برئ الفتی پادشاه گفت ای بقراط عقل تو تمام تر است از معرفت و دانائی تو و پس از آن آن جاریه را رها کرد مخصوص فرزند خود گردانیده آن پسر از آن درد شفا یافت و از کلمات حکمت بینات آن ستوده خصال است که صداقت دوستی میان دو عاقل بسبب مشاکله عقل واقع شود و بدوام و ثبات اتصال داشته باشد و دو احمق در یک امر اتفاق ننمایند و قیل له ای العیش خیر قال الأمن مع الفقر خیر من الغناء من الخوف امنیت با فقر بهتر است از غنای با خوف و ترس .

(مقاله هفتاد و نهم :)

(کلام انبیاء در معارف یکی است) بدانکه گفتار پیغمبران در خداشناسی و عقاید اصول یکیست یعنی در توحید و عدل و معاد و صفات واجب الوجود و اختلاف آنها فقط در دستوراتیست که بجهة تکمیل و معالجه امراض روحی بشر در شریعت داده میشود و بسبب اختلاف زمان و قوا و استعداد مردم و مقتضیات هر وقتی است چنانکه در مدارس بحسب اختلاف استعداد و تکمیل محصل دستورات هر کلاس مختلف میشود و طبیب هر روزی بحسب حال مریض دستوری برای شفای او میدهد پس این پیغمبران متعدد با دستورات مختلفه بقدر استعداد و قابلیت مردم و مقتضیات هر زمانی مقداری که ممکن بود مردم را تکمیل نمودند تا پیغمبر خاتم که آخرین دستور را تعیین نمود و صریحا خبر میدهد که این دستورات نقطه حقیقی حد وسط است که بکم یا زیاد کردن در آنها حال بشر در حد افراط یا تفریط واقع میشود و باین جهة هرگز قابل تغییر نخواهد بود و بعد از این دیگر پیغمبری نخواهد آمد ~~و غیر از کتاب~~ گو در مقام تحقیق دیانت یک مقدمه را باید متذکر باشیم که باید انسان با نظری دقیق و فکری خالص از هوا و هوس و عصبیت قدم گذارده و از اعتقاد بموهومات و مطالبی که نمیتوان تا بنهایقین پیدا نمود کاملا خودداری نموده و پیوسته در هر جا فقط عقل را بحکمیت تعیین نماید

و آنچه از قبیل منقولات و اخبار گذشته در اساس اعتقاد او مدخلیت دارد از راه صحیحی یقین بصحت آنها پیدا نماید تا بتواند آنرا مدرک عقیدهٔ خود قرار دهد مثلاً اگر گویند فلان کس دعوی پیغمبری نمود و فلان معجزه و فلان کتاب را از جانب خدا آورده باید صدق اینمطلب بطور یقین برای او ثابت شود نه آنکه بمجرد شنیدن آنرا تصدیق و مدرک اعتقاد خود نماید چون معلوم است هر خبری ذاتاً قابل صدق و کذب است یعنی ابتداء هر دو احتمال در آن میرود پس صدق و حقیقت بودن آن باید بشاهد و دلیلی ثابت شود تا بتوان یقین نمود و انسان عاقل نباید بی تحقیق و بدون دلیل قطعی خبری که میشنود بصحت آن اعتقاد نماید و این دلیل و شاهد گاهی قرینه های خارجیه است مثل کاغذیکه از شخصی برای ما میآید که از خط یا امضا یا نشانهای مخصوص دیگری یقین پیدا میکنیم که از خود او است و گاهی از کثرت نقل کردن اشخاص متعدده متفرق مطلبی را یقین بصدق آن پیدا میشود و اینرا خبر متواتر گویند مثل آنکه یقین داریم بوجود مکه یا امریکا و غیره از جاهائیکه نرفته و ندیده ایم یا سخاوت حاتم طائی و شجاعت رستم و غیره از اشخاصیکه ندیده ایم بواسطهٔ خبرهای متعددی که از اشخاص مختلف شنیده ایم و در پیدا شدن یقین بصدق از تواتر دو چیز شرط است اول آنکه این اشخاص متعدد هر یک از محسوس خود خبر دهند که فلان مطلب را بگوش خود شنیده یا بچشم دیده یا بحواس ظاهرهٔ دیگر احساس نموده ایم پس جمعیتی در فهم مطلبی باعث یقین نمیشود تا خود شخص در آن نظر و دقت ننماید چون خود با سائرین در قوهٔ فهم و ادراک شریک است پس نباید تقلید آنها را کند و فکر خود را محکوم بتوقیف نماید دوم آنکه باید هر یک از افراد این جمعیت خود شان مستقیما احساس نموده و خبر دهند پس اگر عدهٔ زیادی مطلبی نقل کنند ولی پس از تحقیق معلوم شود مستند آنها خبر دادن یکنفر یا عدهٔ باشد که از قول آنها یقین پیدا نمیشود این خبر متواتر نبوده و نمیتوان قطع بصدق آنها نمود پس در قضایای گذشتگان از قبیل دعوای نبوت فلان و بودن فلان کتاب از او و معجزات او و غیره باید اولاً در عصر آن پیغمبر عده که در عدد اقلاً بقدر خبر دهندگان از وجود مکه باشند از قول آنها یقین پیدا شود دعوای او را شنیده و معجزه و کتاب او را دیده و سپس در هر زمان و هر طبقه از آن زمان تا کنون جمعیتی که باین حد باشند دست بدست نقل کنند تا

بتوانیم بصحت آن یقین پیدا کرده آنرا مدرک اعتقاد قرار دهیم پس خلاصه آنکه در اعتقادات باید همیشه مطالب مدرک بوده باشد چه از عقلیات وچه از نقلیات واگر کاملاً اینجهت ملاحظه ومراعات شود مردم از عقاید باطله فارغ گشته اتحاد دینی پیدا میکنند وکلیهٔ اختلاف برطرف خواهد شد

(مقالهٔ هشتادم:)

(ابراهیم بن مسعود در هر سالی یک قرآن مینوشت) چنانکه مرحوم حاج ابراهیم مستوفی در کتاب منتخب التواریخ مظفری در ذکر سلاطین غزنویان گوید که عدد ایشان چهارده نفر ومدت ملکشان یکصد و پنجاه وپنج سال بود پس ایشانرا التعداد نموده تا پادشاه دهم که ابراهیم بن مسعود بن محمود است وگوید که بعد از فرخزاد بن مسعود بن محمود پادشاه شد وعمری دراز داشت ومدت چهل سال پادشاهی کرد ودر خیرات کوشید مسجد ورباط وخانقاه بسیار داشت وگویند از درویشی بهره داشت شبها گرد محلات غزنه گردیدی ومحتاجانرا اطعام دادی ودر عهد او در غزنه بیمارانرا ادویه وشربت از شربت خانهٔ او میبردند واو راسی وشش پسر داشت وهمه را نام در کتب وتواریخ آورده اند وچهل دختر داشت همه را بسادات وعلما داد وخرابیها که در ملک ومملکت روداده بود در عهد او بآبادی مبدل گردید وچند قصبه بنا فرمود خیرآباد وایمن آباد وغیر ذلک واو راسید السلاطین گفته اند خط خوب نوشتی ودر هر سال یکمجلد مصحف مجید نوشتی وباموال فراوان بمکهٔ مشرفه فرستادی وسه ماه رجب وشعبان ورمضانرا همیشه روزه داشتی وفات او در پنجم شوال سنهٔ ۴۹۲ بود چنانچه در محلش ذکر خواهیم کرد انشاء الله تعالی (تمت المقاله)

(مقالهٔ هشتاد ویکم:)

(یکنفر حاجی در جهنم یافت نمیشود) در کتاب مصباح الحرمین گوید بدانکه برای حاج وطوف کننده واجب ولازم است که از کار ومحل خود غفلت نکند وعملی را که میکند در نظرش بیوقع نسازد وباعتقاد حقیقی وحفظ شئونات خود وظایف حج را کما کان بعمل آورد ودر کار وبارش سست ننموده بچشم لعبت نگاه نکند و ملتفت این باشد که در معنی این هم بسبب بیکاری وبدرفتاری از زمرهٔ حج کنندگان باکمال وحقیقی بیرون شده مبادا اگر لازمهٔ مراسم بندگی بعمل نیاورد ومرفوع شدن بعضی از عذاب دنیوی مثل مسخ شدن وغیر ذلک

از امت مرحومه را وسیلهٔ جسارت و بی ادبی خود ساخته در محضر مقدس کبریائی آنچه لایق آنجا نیست بعمل نیاورد زیرا که هر چند در صورت بعضی ابتلاء و مسخ و غیر ذلک نیست ولکن در معنی همان است که هست چنانچه ابو بصیر گوید که سالی در طواف با امام جعفر صادق علیه السلام در طواف بودیم او را گفتم یابن رسول الله صلی الله علیه و آله خدا این خلق را میآمرزد فرمود یا ابا بصیر بدرستیکه بیشتری که تو می بینی کلب و خنزیرند، گفتم ایشانرا بمن بنمای پس آنحضرت سخنی فرمود و دست بچشم من کشید پس اکثر ایشانرا چنانچه فرموده بود دیدم، گفتم دیگر بار چشم من بمن رد کن رد کرد، ایشانرا دیدم در حالتی که اوّل بودند، بعد از آن فرمود کسانیکه از روی ادب و اعتقاد حج میکنند در بهشت شادمان باشند و آنها را در طبقه های دوزخ میطلبند نمییابند، بخدا قسم در آنجا نیابند سه کس را، نه والله دو کس را، نه والله یک کس را. و نیز در آنکتاب از مناقب ابن شهرآشوب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: اِنَّ امْرَأَةً کانَتْ تَطُوفُ وَخَلْفَها رَجُلٌ فَاَخْرَجَتْ ذِراعَها فَمالَ بِیَدِهِ حَتّی وَضَعَها عَلی ذِراعِها زنی در مسجد الحرام طواف میکرد و مردی در عقب آنزن نیز مشغول طواف بود پس آنزن بازوی خود را از زیر لباس بیرون کرد آنمرد دست خود را میل داد بسوی آنزن تا اینکه دست خود را گذاشت بر بازوی او فَاَثْبَتَ اللهُ یَدَهُ فی ذِراعِها پس خلاق احدیت دست او را با بازوی آنزن چسبانید تا اینکه طواف قطع شد خلایق ازدحام کردند از حال ایشان مطلع شدند و امیر مکه را خبردار نمودند امیر فرستاد علماء و دانشمندان را جمع کرد ایشان حکم نمودند و گفتند اقطع یده فهو الذی جنی الجنایة قطع کن دست مرد را بجهت اینکه او دست خود را بر دست زن گذاشته، امیر مکه گفت آهٰهُنا اَحَدٌ مِنْ وُلْدِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ آیا اینجا کسی هست از اولاد محمد رسول الله صلی الله علیه و آله، گفتند نعم الحسین بن علی علیهما السلام قدم اللیلة بلی حسین بن علی علیهما السلام در شب گذشته تشریف آورده، امیر مکه فرستاد و درخواست نمود آنحضرت حاضر شده حکایت آنمرد و زنرا بآن بزرگوار عرض نمودند پس آنحضرت روی بکعبه آورده دست بدرگاه الهی برداشت و مدت طویلی خدا را خواند و دعا کرد و دست آنمرد را از بازوی آنزن خلاص نمود فقال الامیر الا نعاقبه بما صنع قال لا امیر عرض کرد آیا عقوبت نکنیم او را بجهت این کردار؟ فرمود: نه

(مقالهٔ هشتاد و دوم)

(حفظ کردن جوانی تمام قرآن را ببرکت یک کلمه) : در کتاب علمای معاصر از کتاب جواهر البهیه سید نعمة الله بن المرتضی الحسنی خطی نقل نموده که حضرت امیر صلوات الله علیه بجوانی گذشت که خیاطت میکرد و تغنّی مینمود فرمود ای جوان لو قرأت القرآن لکان خیراً لك اگر قران بخوانی برای تو بهتر است عرض کرد یاد نگرفته ام و دوست دارم چیزی از آن یاد بگیرم حضرت فرمود ادن منّی نزدیک بیا آنجوان بحضرت نزدیک شد فتکلّم فی اذنه بشیء خفیّ فصوّر الله القرآن کلّها فی قلبه فحفظ کلّه آنجناب بگوش و کلامی آهسته فرمود پس خداوند تمام قرآن را در قلب و تصویر فرموده همه آن را حفظ نمود.

(مؤلف گوید) : شایسته است در اینمقام چند حدیث در فضیلت تعلّم قرآن و قرائت قرآن ذکر نمایم (۱) قال النبی صلّی الله علیه و آله علیکم بقرائة القرآن فانّ قرائته کفّارة للذّنوب رسولخدا صلّی الله علیه و آله فرمود بر شما باد بقرائت قرآن بدرستیکه قرائت قرآن کفاره گناهان است. (۲) قال صلّی الله علیه و آله لا فاقة لعبد یقرء القرآن و نیز آنحضرت فرمود که فقر و درویشی نخواهد بود برای بنده ای که قرائت کند قرآن را (۳) در کتاب ینابیع المودّة از رسولخدا صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود : مَنْ اَحَبَّ الله اَحَبَّ القرآن وَمَنْ اَحَبَّ القرآن اَحَبَّنی وَمَنْ اَحَبَّنی اَحَبَّ اَصحابی وَقَرابتی کسیکه دوست دارد خدا را دوست میدارد قرآن را و کسیکه دوست دارد قرآن را دوست میدارد مرا و کسیکه دوست میدارد مرا دوست میدارد اصحاب و خویشان مرا. (۴) و نیز در آنکتاب از آنحضرت روایت کرده است که فرمود اَلقرآن مَعَ عَلیٍّ وَعَلیٌّ مَعَ القرآنِ قرآن با علی و علی علیه السلام با قرآن است. (۵) در کتاب حلیة المتّقین از رسولخدا صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود منوّر گردانید خانه های خود را بتلاوت قرآن و خانه های خود را مثل گورخود مکنید چنانکه یهود و نصاری کردند که نماز را در معبدهای خود میکردند و خانه های خود را معطّل میگذاشتند بدرستیکه خانه ای که در آن تلاوت قرآن بسیار شود خیر آنخانه بسیار میشود و اهلش بر فاهیّت و نعمت میباشند و آنخانه روشنی میدهد اهل آسمان را چنانکه ستاره ها روشنی میدهند اهل زمین را. (۶) و نیز از رسولخدا صلّی الله علیه و آله منقول است که

فرمود لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ نیست از ما کسیکه سرود خوانی نکند بقرآن و در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ غنا گوید در خبر است که اِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحُزْنِ فَاِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا فَاِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكَوْا وَتَغَنَّوْا بِهِ فَمَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ فَلَيْسَ مِنَّا بدرستیکه قرآن نازل شده است بحزن و اندوه پس هرگاه تلاوت نمودید آنرا گریه کنید و اگر گریه نکنید گریستن نمائید و تغنی کنید بقرآن پس هر کس تغنی نکند بقرآن نیست از ما . و شیخ ابو علی در تفسیر اینحدیث فرموده است یعنی طلب غنا و بی نیازی کنید از قرآن و اکثر علما برآنند که تغنی بقرآن در اینحدیث بمعنی تزیین صوت است یعنی زینت دادن صدا . (۷) و از جناب امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که مَنْ اَنِسَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ لَمْ يُوحِشْهُ مُفَارَقَةُ الْاِخْوَانِ کسیکه انس بگیرد بتلاوت قرآن بوحشت نمی افکند او را جدائی برادران . (۸) و نیز فرموده شِفَاءُ الْجِنَانِ فِي تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ شفای دلها در تلاوت قرآن است .

✻ (شعر) ✻ :

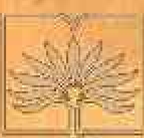
خواندن قرآن مرضها را از دل بیرون کند	قلبرا روشن ضیاء دیده را افزون کند
هر که قرآن خواند او را درد چون حاصل شود	عاقبت درد دل او را شفا عاجل شود

(۹) و نیز از آنحضرت روایت کرده است که فرمود لِقَاحُ الْاِيمَانِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ تلاوت قرآن آبستن کننده ایمان است . (۱۰) و نیز فرمود جَمَالُ الْقُرْآنِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ زیبائی صورت و سیرت قرآن سورهٔ بقره و سورهٔ آل عمران است . (۱۱) و نیز فرمود ظَاهِرُ الْقُرْآنِ اَنِيقٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ ظاهر قرآن خوب و عجیب است و باطن آن راه دور و دراز است . (۱۲) و در کتاب حلیة المتقین نیز از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود خانه ای که در آن قرآن خوانده میشود و یاد خدا در آنخانه میشود برکت آنخانه بسیار میگردد و ملائکه حاضر میشوند و شیاطین دور میگردند و روشنی میدهد اهل آسمان را چنانکه ستاره ها روشنی میدهد اهل زمین را و خانه ای که قرآن در آن خوانده نشود و یاد خدا در آن نکنند برکت آنخانه کم میباشد و ملائکه دوری میکنند و شیاطین در آنخانه حاضر میشوند . (۱۳) در مجلد دوم کتاب نزهة الجلیس از حضرت ابیعبدالله الحسین علیه السلام روایت کرده است که مَنْ قَرَأَ فِي الْمُصْحَفِ مُتِّعَ بِبَصَرِهِ وَخُفِّفَ عَنْ وَالِدَيْهِ وَلَوْ كَانَا كَافِرَيْنِ کسیکه تلاوت کند قرآنرا منتفع میشود به بینائی و دانائی یعنی بر بینائی و دانائی او افزوده میشود و

سبکبار میشوند والدین او اگرچه کافر باشند . (۱۴) نیز در آنکتاب است که اسحق بن بکار عرض کرد بآنحضرت جعلت فداك انی احفظ القرآن علی ظهر قلبی فاقرأه علی ظهر قلبی افضل او انظر فی المصحف فدایت شوم من قرآن حفظ کرده ام آیا تلاوت نمایم آنرا از حفظ افضل است یا نظر کنم در قرآن ، فرمود : بل اقرأه وانظر فی المصحف اما علمت ان النظر فی المصحف عبادة بلکه تلاوت کن قرآنرا و نظر کن در آن آیا ندانسته ای که نظر کردن در قرآن عبادت است . (۱۵) در کتاب حلیة المتقین از حضرت صادق علیه السلام منقولست که خانه ای مسلمانی در آن قرآن خواند اهل آسمان آنخانه را بیکدیگر مینمایانند چنانکه کواکب آسمانرا اهل زمین بیکدیگر مینمایانند . (۱۶) در خبر است که خیرکم من تعلم القرآن وعلمه نیکوترین شما کسی است که قرآن را از کسی بیاموزد و آگاهی دهد آنرا بکسی . (۱۷) در سوره مبارکه طه آیه ۱۲۲ فرموده : فمن اتبع هدای فلا یضل ولا یشقی پس هر که پیروی کند هدایت را گمراه نشود در دنیا و برنج نیفتد در عقبی یعنی بعقوبت دنیا و عذاب آخرت گرفتار نشود بلکه در هر دو سرا مرفه الحال و فارغ البال باشد . در کتاب مجمع البحرین گوید : اراد بالهدی الکتاب والشریعة مراد بهدایت کتاب و شریعت و در تفسیر منهج در ذیل این آیه کریمه از ابن عباس روایت کرده است که فرمود حقتعالی ضامن کسی شده است که قرآن بخواند و عمل کند بآن باینکه او در دنیا گمراه نشود و در آخرت بشقاوت و رنج گرفتار نگردد پس این آیه را تلاوت فرمود : فمن اتبع هدای فلا یضل ولا یشقی .

(مقاله هشتاد و سیم :)

(از هزار یک نفر از خدا و بهشت است) : در کتاب وسیلة المعاد در ذیل کریمه فبما اغویتنی لاقعدن لهم صراطك المستقیم ثم لآتینهم من بین ایدیهم ومن خلفهم وعن ایمانهم وعن شمائلهم ولا تجد اکثرهم شاکرین از قول شیطان آورده یعنی پروردگارا بسبب آنکه مرا از درگاه خود راندی و حکم بضلالت و غوایت من کردی قسم بتو که بر سر راه مستقیم بنشینم و ایشانرا از راه راست براه کج بگردانم پس بایشان احاطه نمایم از جمیع جهات ایشان از پیش و پس و راست و چپ ایشان و بعضی گفته اند که مراد از پیش رو دنیا است و از خلف آخرت است و از طرف راست حسنات

و از طرف چپ سیئات است و در روایتی است که مراد از لَآتِیَنَّهُمْ مِنْ بَیْنِ أَیْدِیهِمْ آنستکه کار آخرت
را در چشم ایشان خوار گردانم وَمِنْ خَلْفِهِمْ آنستکه بگویم مال جمع کنند و بآن بخل نمایند و حق خدا
و خلق را ادا نکنند تا بوارثان ایشان رسد بعد از مردن ایشان و مراد از ایمانهم آنستکه در امر
دین بر ایشان شبهه القا نمایم و مراد از شمائلهم آنستکه ایشان را بر هوای نفس وا دارم و بعضی گفته اند
که مراد از بَیْنِ أَیْدِیهِمْ آنستکه ایشان را اغوا نمایم تا حشر و حساب را منکر شوند و مراد از مِنْ خَلْفِهِمْ
آنستکه ایشان را در دل اندازم که اخبار امتان پیش دروغ است و معنی وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ
آنستکه چنان کنم که بیشتر ایشان را شاکر نیابی یعنی اکثر مردم را گمراه کنم و نماند بر طریق مستقیم مگر اندکی
چنانکه در موضعی دیگر خدا از او حکایت میکند قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ
الْمُخْلَصِينَ یعنی قسم بعزت تو که همه بندگان ترا گمراه خواهم کرد مگر بندگان ترا که از روی اخلاص
ترا عبادت کنند و در روایتی است که از هزار نفر یکی از خدا و بهشت است و بقیه از شیطان و جهنم اند
و در بعضی از کتب از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده که فرمود مختار خلق چهار صنفند ملائکه
و شیاطین و جن و انس و لعل که بجهت شعور و حیرت و تکلیف ایشان باشد و این اصناف ده جزء اند که نه
جزء آنها ملائکه اند و یکجزء شیاطین و جن و انس اند و این سه صفت نیز ده جزء اند نه جزء آن شیاطین و
یکجزء جن و انس اند و این دو صفت نیز ده جزء اند نه جزء جن و یکجزء انسانند و انس صد و بیست و پنج صنفند
صد صنف ایشان در بلاد هند است که جمیع آنها اهل آتشند و بر انواع مختلفه خلق شده اند بعضی را
گوشهایست مانند فیل و بعضی را یکپاست و بعضی را دبر نیست و بعضی را در راه رفتن اختیار نیست بلکه مانند
مرتعش حرکت میکنند و بیست و پنج صنف از آنها در بلاد روم اند و ایشان نیز بر انواع مختلفه اند بعضی
چشمشان در سر است و بعضی پاهای ایشان چون فیل است و بعضی را هیچ موی در اعضا نیست و
ایشان نیز از اهل آتشند باقی میماند یک صنف و ایشان نیز ده جزء اند نه جزء کافر و یکجزء اهل
توحید و اهل توحید هفتاد و سه فرقه اند یکفرقه شیعه و آن فرقه نیز هفت طایفه و در روایتی است
که سیزده طائفه اند و همه مدعی دوستی علی علیه السلام میباشند همه هالکند و اهل آتش مگر یک فرقه از آنها

وبالجمله چون از شیطان نافرمانی صادر شد خطاب باو رسید که اُخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ یعنی از اینجا بیرون رو در حالتیکه سرزنش کرده شده وخوار کرده شده‌ئی قسم بخودم که هر که از آدمیان ترا متابعت کند پر گردانم جهنم را از ایشان که تابعان تواند واز تو ولشکر تو ، ودر جائی دیگر میفرماید قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُولُ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِينَ یعنی خدا در جواب شیطان فرمود که من خدای حقم وگفتار من حق است هرآینه پر میکنم جهنم را از تو واز آنکسان که پیروی تو میکنند . ونیز در موضعی دیگر از او حکایت کرده : قَالَ رَبِّ بِمَا اَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ اِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِينَ ونکتهٔ تکرار این قصه در قرآن تنبیه غافلان ومتکبران است وبعضی گفته اند که شیطان علاوه بر کفرش جبری مذهب بوده زیرا که غوایت را نسبت بخدا داده است بر ضد آدم علی نبینا وآله وعلیه السلام که نسبت ظلم را بخودش داد وگفت

رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا ۞	گفت شیطان که بما اغویتنی	کرد فعل خود نهان دیو دنی
گفت آدم که ظلمنا نفسنا	او ز فعل حق نبد غافل چو ما	در گنه او از ادب پنهانش کرد
زانگنه بر خود زدن او بر بخورد	بعد توبه گفتش ای آدم نه من	آفریدم در تو آن جرم و محن ۞
نه که تقدیر و قضای من بدان	چون بوقت عذر کردی آن نهان	گفت ترسیدم ادب نگذاشتم
گفت من هم پاس آنت داشتم	هر که آرد حرمت او حرمت برد	هر که آرد قند لوزینه خورد

ودر بعضی از کتب مسطور است که جبری مذهبان ابلیس اسوء حالا است برای آنکه ابلیس غوایت خود تنها بخدا حواله کرد وغوایت همه غاویانرا بخود حواله کرد که لَأُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ وجبری غوایت همه غاویانرا بخدا حواله کند پس یک کفر بخدا حواله کند نه چنان باشد که همه کفرها را بخدا حواله کند . ۞

(مقالهٔ هشتاد وچهارم)

(هشام بن عبدان از جهت وحشت وحیرتی یکسال از نماز افتاد) در مجلد دوم طرائق الحقایق ص ۲۰۱

حال و بیان احوال شیخ ابو محمد هشام بن عبدان گوید که شیخ ابو عبدالله بن خفیف گفته است که چون هشام بن عبدان در نماز می ایستاد وی را وجد و حال میگرفت در محراب پس و پیش میرفت و قرآن میخواند گاه بود که از حسن نماز وی یهود و نصاری و مجوس جمع میشدند و نظارهٔ وی کردندی وی را یک گوسفندی بود که شیر وی خوردی و روزها او را بصحرا میبرد و میچرانید روزی هشام در خواب شده بود چون بیدار شد دید گوسفند در زراعت در آمده است میچرد او را پیش صاحب زراعت برد و گفت وی را بستان که زراعت تورا خورده است صاحب زراعت گفت من تورا بحل کردم گفت مرا بآن حاجت نیست هر چند جهد کرد قبول نکرد بگذاشت و برفت وقتی هشام را دهشت و حیرتی رسید که یکسال از نماز باز ایستاد مردم وی را تکفیر میکردند قصهٔ وی بمشایخ مسجد جامع رسید روزی همه بروی در آمدند و ابن سعدان محدث با ایشان بود گفت مرا میشناسی گفت آری تو ابن سعدانی گفت چرا نماز نمیگذاری گفت مرا عارضی چند روی مینماید و مرا مانع میشود از نماز گفت مثل چه هشام خاموش گشت و هیچ جواب نداد از شیخ ابو عبدالله بن الخفیف پرسیدند که سبب چه بود که هشام نماز نمیکرد گفت پیوسته مطالعهٔ غیب میکرد و امور غیبی بر او غالب آمده در مقام حیرت افتاد از اعمال ظاهری باز ماند روزی مشایخ در مسجد جامع جمع شدند و هشام را حاضر کردند و گفتند شنیده ام که تو بمشاهدهٔ غائلی و هر که باین قائل است وی را توبه میباید داد یا ادب میباید کرد هشام گفت مرا تلقین توبه کنید تلقین کردند توبه کرد روز دیگر بامداد آمد در برابر مشایخ بایستاد و گفت گواه باشید که من از توبهٔ دیروز توبه کردم مشایخ برخاستند و پای وی بگرفتند و میکشیدند تا از مسجد بیرونش کردند*

(مقالهٔ هشتاد و پنجم)

قصهٔ یک پیغمبر در یک سوره ذکر شده است چنانچه در کتاب زنبیل از کتاب حدائق الحقایق نقل نموده که قصه های پیغمبران دیگر علیهم السلام در سوره های متفرقه مذکور است و قصهٔ حضرت یوسف علیه السلام در یک سوره مسطور است مثلاً قصهٔ آدم علیه السلام در (۱۲) سوره مذکور است قصهٔ نوح علیه السلام نیز در (۱۲) سوره مذکور است قصهٔ هود علیه السلام در (۱۴) سوره مذکور است قصهٔ صالح علیه السلام در (۱۱)

سوره مسطور است قصهٔ ابراهیم علیه السلام در (۱۸) سوره معین است قصهٔ لوط علیه السلام در (۹) سوره مذکور است
قصهٔ موسی علیه السلام را در (۲۹) سوره آورده است قصهٔ عزیز علیه السلام در (۲) سوره پدید است قصهٔ
ایوب علیه السلام در (۲) سوره تعداد کرده قصهٔ یونس علیه السلام در چهار سوره پدید است قصهٔ داود علیه السلام
در (۵) سوره یاد شده است قصهٔ سلیمان علیه السلام در (۴) سوره مقرر است قصهٔ زکریا علیه السلام در
(۳) سوره محرر است قصهٔ عیسی علیه السلام در (۹) سوره معدود است قصهٔ یحیی علیه السلام در دو سوره
معدود است اما قصهٔ یوسف در یک سوره از اول تا باخر مذکور و مشهور و مسطور است و در جای دیگر کتاب
زنبیل گوید که در قرآن مجید سی و سه نفر از انبیاء علیه السلام مذکور است و بیست و هفت از ایشان با سمش ذکر نموده
آدم علیه السلام در (۱۴) موضع مذکور است نوح علیه السلام در (۴۲) موضع مذکور است ابراهیم علیه السلام در
(۶۹) موضع مذکور است اسحق علیه السلام در (۱۹) موضع مذکور است لوط علیه السلام در (۲۶) موضع یعقوب
علیه السلام در (۱۴) موضع هود علیه السلام در (۷) موضع صالح علیه السلام در (۹) موضع ادریس علیه السلام
در (۳) موضع شعیب علیه السلام در (۱۱) موضع موسی علیه السلام در (۱۳۰) موضع هرون علیه السلام در (۱۸)
موضع یوسف علیه السلام در (۲۶) موضع مذکور است داود علیه السلام در (۲۷) موضع سلیمان علیه السلام
در (۱۷) موضع یونس علیه السلام در (۴) موضع ایوب علیه السلام در (۴) موضع اسباط علیه السلام در
(۳) موضع زکریا علیه السلام در (۱۷) موضع یحیی علیه السلام در (۵) موضع عیسی علیه السلام در (۲۵) موضع الیسع
علیه السلام در (۲) موضع الیاس علیه السلام در (۲) موضع و اسمعیل دیگر که شموئیل است در (۱) موضع
ذو الکفل علیه السلام در (۲) موضع محمد خاتم النبیین صلی الله علیه و آله در (۴) موضع و احمد در یک موضع مذکور است

(مقاله هشتاد و ششم)

(فضل بن سهل یکساعت مقابل امام رضا علیه السلام ایستاد برای شنیدن یک کلمه) در کتاب منتهی الآمال
در ذکر مکارم اخلاق حضرت ثامن الائمه صلوات الله علیه از یاسر خادم روایت کرده است که گفت
چون حضرت امام رضا علیه السلام خلوت میکرد جمع میکرد تمام حشم خود را از کوچک و بزرگ نزد
خود با ایشان سخن میگفت و انس میگرفت با ایشان و انس میداد ایشان را و آنحضرت چنان

بود که هرگاه می نشست بر خوان طعام نمیگذاشت کوچک و بزرگی تا میر آخور و حجام را مگر آنکه مینشاند او را با خودش سر سفره اش و یاسر گفت که حضرت بما فرمود که اگر ایستادم بالای سر شما و شما غذا میخورید بر نخیزید تا فارغ شوید و بسا میشد که آنحضرت بعضی از ما را میخواند عرض میکردند که ایشان مشغول غذا خوردن اند میفرمود بگذارید ایشان را تا فارغ شوند و شیخ کلینی روایت کرده از مردی از اهل بلخ که گفت بودم با حضرت امام رضا علیه السلام در مسافرتش بخراسان پس روزی طلبید خوان طعام خود را و جمع کرد بر آن موالی خود را از سیاهان و غیر ایشان پس گفتم فدایت شوم کاش خوان طعام ایشان را سوا میکردی فرمود ساکت باش همانا پروردگار ما تبارک و تعالی یکیست و مادر و پدر ما یکیست و جزاء باعمال است (مؤلف گوید) که این بود حال آنحضرت با فقرا و رعایا لکن وقتی فضل بن سهل ذوالریاستین بر آنحضرت وارد شد یکساعت ایستاد تا آنکه حضرت سر بجانب او بلند کرد و فرمود چه حاجت داری عرض کرد که ای آقای من این نوشته ایست که امیر المؤمنین یعنی مأمون برای من نوشته و اشاره کرد بکتاب حبوه که مأمون باو عطا کرده بود و در آن بود آنچه او خواسته بود از مال و املاک و سلطنت و عرض کرد بآن حضرت که شما اولی میباشید از مأمون بعطا کردن مثل آنچه او عطا کرده زیرا که شما ولیعهد مسلمین میباشید حضرت فرمود بخوان آن را و آن کتابی بود در جلد بزرگی پس ایستاده بود میخواند آن را پس چون فارغ شد از خواندن آنحضرت فرمود یا فضل لک علینا هذا ما اتقیت الله عزّ وجلّ ای فضل از برای تو هست بر ما این نوشته مادامیکه پرهیزی از خداوند عزّ و جلّ و حضرت باین یک کلمه محکم کاری او را هم شکست و تاب آنرا باز کرد و غرض آنکه حضرت اجازه نشستن بفضل نداد تا آنکه بیرون رفت

(مقالهٔ هشتاد و هفتم :)

(یک امام از طرف مادر و پدر امامزاده بودند) و آن امام محمد باقر علیه السلام اند که والدهٔ ماجده اش فاطمه دختر امام حسن علیه السلام بود که او را ام عبدالله میگفتند و پدر بزرگوارش امام زین العابدین علیه السلام بود و از اینجهت آنحضرت را ابن الخیرتین و علوی بین علویین میگفتند از دعوات راوندی نقل است که روایت شده از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که فرمود روزی با مادرم در زیر دیواری

نشسته بودیم که ناگاه صدائی از دیوار بلند شد و از جا کنده شد چون خواست که بر زمین افتد مادرم بدست خود اشاره کرد بدیوار و فرمود نباید فرود آئی قسم بحق مصطفی صلی الله علیه و آله که حقتعالی رخصت نمید هد تو را در افتادن پس آن دیوار معلق بین زمین و هوا باقی ماند تا آنکه مادرم از آنجا بگذشت پس پدرم امام زین العابدین صد اشرفی برای او تصدق داد و نیز راوی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که روزی آنجناب یاد جده اش را در حضرت امام محمد باقر علیه السلام را و فرمود کانت صدیقة لم یدرك فی آل الحسن مثلها جده ام صدیقه بود در آل حضرت حسن علیه السلام که زنی بدرجه و مرتبه او نرسید بالجمله اسم شریف آن حضرت محمد و کنیه آنجناب ابو جعفر و القاب شریفه اش باقر و شاکر و هادی و مشهورترین لقبهای آنجناب باقر است و این لقبی است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله آنجناب را بآن ملقب فرمود چنانچه بروایت سقیفه از جابر بن عبد الله منقولست که حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم بمن فرمود ای جابر امیدا است که تو در دنیا بمانی تا ملاقات کنی فرزندی از من که از اولاد حسین علیه السلام خواهد بود که او را محمد نامند یبقر علم الدین بقرا یعنی او میشکافد علم دین را شکافتنی پس هرگاه او را ملاقات کردی سلام مرا باو برسان شیخ صدوق ره روایت کرده از عمرو بن شمر که گفت سؤال کردم از جابر بن یزید جعفی که برای چه امام محمد باقر علیه السلام را باقر نامیدند گفت بعلت آنکه بقر العلم بقرا ای شقه شقا و اظهره اظهارا شکافت علم را شکافتنی و ظاهر ساخت آنرا ظاهر کردنی بتحقیق حدیث کرد مرا جابر بن عبد الله انصاری که شنیدم از رسولخدا صلی الله علیه و آله و سلم که فرمود ای جابر تو زنده میمانی تا ملاقات مینمائی پسرم محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب را که معروف است در توریة به باقر پس هرگاه ملاقات کردی او را از جانب من او را سلام برسان پس جابر بن عبد الله رضوان الله علیه آن حضرت را در یکی از کوچه های مدینه بدید و گفت ای پسر تو کیستی فرمود محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب هستم جابر گفت ای پسرک بمن روی کن آن حضرت بدو رو کرده گفت روی واپس کن چنان کرد عرض کرد سوگند به پروردگار کعبه که این شمایل و خصال رسولخدا صلی الله علیه و آله است ای فرزند رسولخدا آیت سلام رسانید فرمود مادام که آسمان و زمین برجای باشد سلام بر رسولخدا ای باد و بر تو باد ای جابر که تبلیغ سلام آنحضرت را

نمودی آنگاه جابر بآن حضرت عرض کرد یا باقر انت الباقر حقاً انت الذی تبقر العلم بقراً و علما گفته اند که آن حضرت را باقر گفتند لتبقره فی العلم و هو تفجره و توسعه چه آنحضرت شکافنده علوم اولین و آخرین و دلش بحر پهناور و چشمه جوشنده علم و دانش بود در تذکره سبط ابن الجوزی مسطور است که آن حضرت را باقر نامیدند از کثرت سجود آن حضرت بقر السجود جبهته ای فتحها و شقها یعنی کشاده کرد سجود جبین او را و قیل لغزارة علمه بعضی گفته اند آن حضرت را بسبب غزارت و کثرت علمش باقر لقب کردند و ابن حجر هیتمی با کثرت نصب و عنادش در صواعق محرقه گوید ابو جعفر محمد الباقر علیه السلام سمی بذلک من بقر الأرض ای شقها و اثار مخبآتها و مکامنها فلذلک هو اظهر من مخبآت کنوز المعارف و حقایق الأحکام و اللطایف ما لا یخفی الا علی منطمس البصیرة او فاسد الطویة و السریرة و من ثم قیل هو باقر العلم و جامعه و شاهر علمه و رافعه الخ

(مقاله هشتاد و هشتم)

یک امام خوف و تقیه از دشمن ندارد چنانکه در بحار سیزدهم از کتاب کمال الدین نقل نموده که چون حضرت امام حسن علیه السلام با معاویه صلح نمود مردم خدمت آنحضرت آمدند و بعضی از ایشان آنحضرت را بسبب بیعت با معاویه ملامت کردند حضرت فرمود و یحکم ما تدرون ما عملت وای بر شما نمیدانید شما حکمت و مصلحت آنچه را که من عمل نمودم والله الذی عملت خیر لشیعتی مما طلعت علیه الشمس و غربت بخدا قسم آنچه من کردم برای شیعه من بهتر است از آنچه که آفتاب بر آن طلوع و غروب میکند آیا نمیدانید که من امام مفترض الطاعة شما هستم و بنص رسولخدا صلی الله علیه و آله یکی از دو سید جوانان اهل بهشتم و آیا ندانسته اید که چون خضر پیغمبر کشتی را شکست و غلام را کشت و اقامه دیوار نمود موسی بن عمران از کرده او در غضب شد زیرا که حکمت و مصلحت بر او مخفی بود اما علمتم ان ما منا احد الا و یقع فی عنقه بیعة لطاغیة زمانه الا القائم الذی یصلی روح الله عیسی بن مریم خلفه فان الله یخفی ولادته و یغیب شخصه لئلا یکون لاحد فی عنقه بیعة اذا خرج و ذلک التاسع من ولد اخی الحسین ابن سیدة نساء العالمین علیهما السلام آیا ندانسته اید که از ما اهل بیت کسی نیست که بیعت سلطان طاغی زمانش در گردن وی نباشد مگر قائم که روح الله عیسی بن مریم در پشت سر او نماز میکند و خدای تعالی ولادت او را مخفی و شخص او را غایب گرداند

تا اینکه بیعت احدی در گردن وی نباشد زمانیکه خروج میکند و او امام نهم است از اولاد برادرم حسین علیه السلام
فرزند سیده زنان و از حضرت امام رضا علیه السلام روایت کرده است که فرمود گویا می بینم شیعه را در
وقت مفقود شدن چهارم از فرزندان من که جستجو میکنند او را از چراگاه و نمی یابند او را عرض کردند
یا ابن رسول الله چرا غایب میشود امام ایشان از ایشان فرمود برای اینکه چون برخیزد با شمشیر بیعتی در
گردن او نباشد (مؤلف گوید) شایسته است که در اینمقام چند خصیصه دیگر از خصائص آنحضرت
تیمناً ذکر نمائیم پس میگوئیم از جمله خصائص آنجناب چنانکه ثقة الاسلام نوری علیه الرحمه در کتاب نجم
الثاقب فرموده بمقتضای اخبار کثیره معتبره قریب بمتواتره بحسب معنی حرمت بردن اسم مبارک
آن حضرت است در مجالس و محافل تا ظهور موفور السرور آنحضرت و این حکم از خصائص آنحضرت و مسلم
در نزد قدمای امامیه از فقها و متکلمین و محدثین حتی آنکه شیخ اقدم ابو محمد حسن بن موسی نوبختی از علمای
غیبت صغری در کتاب فرق و مقالات در ذکر فرقهٔ دوازدهم شیعه بعد از وفات امام حسن عسکری
علیه السلام فرموده که ایشان امامیه اند آنگاه مذهب و عقیدهٔ ایشان را نقل میکند تا اینکه میفرماید ولا یجوز
ذکر اسمه ولا السؤال عن مکانه حتی یؤمن بذلك و از این کلام در اینمقام معلوم میشود که این حکم
از خصائص مذهب امامیه است و از احدی از ایشان نقل خلافی نشده تا عهد خواجه نصیر الدین طوسی که
آنمرحوم قائل بجواز شدند و خلاف ایشان مضر نیست چه آنکه بجهت قلت زمان و کمی وقت برای مراجعت
بکتب نقلیه گاهی بمذاهب نادره بلکه منحصر بخود قائل میشدند مثل انکار بدا و توقیفی بودن اسماء حسنی و غیر
آن و پس از ایشان از کسی نقل خلاف نشده جز از صاحب کشف الغمه علی بن عیسی که علما را اعتنائی
نیست بترجیح ورد و قبول او در امثال اینمقام با آنکه در اینجا اشتباه عجیبی کرده و آن اینست که در آن
کتاب گفته من العجب ان الشیخ الطبرسی والشیخ المفید رحمهما الله تعالی قالا لا یجوز ذکر اسمه ولا کنیته
ثم یقولون اسمه اسم النبی صلی الله علیه و آله و کنیته کنیته وهما یظنان انهما لم یذکرا اسمه ولا کنیته
وهذا عجب یعنی از عجب آنکه شیخ طبرسی و شیخ مفید ره گفته اند که جایز نیست ذکر اسم و کنیه آن
حضرت بعد از آن میگویند که اسم او اسم پیغمبر است و کنیهٔ او کنیهٔ آن حضرت و ایشان گمان میکنند

که ذکر اسم و کنیهٔ آنجناب ننموده‌اند، و از این تعجب باید تعجب کرد که فرق نکرده میان تلفظ به اسم و کنیه که حکم بحرمت فرموده‌اند و میانهٔ اشاره باسم و کنیه. و بالجمله در عصر شیخ بهائی ره این مسئله نظری شد و در میان فضلای محل تشاجر شد تا آنکه در آن رسائل متفرّده تالیف شد مانند شرعة التسمیه میرداماد و رسالهٔ تحریم التسمیه از عالم جلیل شیخ سلیمان ماهوزی و کشف التعمیه از شیخ حرّ عاملی، و فلک المشحون از سید باقر قزوینی و در شرعة التسمیه دعوی اجماع نموده، و سید نعمة الله جزایری در شرح کتاب عیون اخبار الرضا علیه السلام قول بحرمت را نسبت باکثر علما داده و قول بجواز را جز بنفر و بعضی از معاصرین خود بکسی نسبت نداده. و دیگر از خصایص آنحضرت بیت الحمد است چنانکه نعمانی و مسعودی و غیر ایشان از حضرت باقر علیه السلام روایت کرده‌اند که فرمود از برای صاحب این امر علیه السلام خانه ایست که آنرا بیت الحمد گویند، در آنخانه چراغی روشن است از آنروز که آنحضرت متولد شده است تا آنروز که خروج کند باشمشیر آنچراغ خاموش نمیشود، و دیگر غیبت آنحضرت است از روز ولادت و سپرده شدن بروح القدس و تربیت شدن در عالم نور و فضای قدس و معاشرت و مصاحبت نکردن آنحضرت با کفار و منافقین و عدم مدارات با آنها بجهة خوف و تقیه چنانکه همه حجتهای خداوند پیش از بعثت و بعد از آن بلکه در ایام عزلت و غیبت داشتند و با ایشان مناکحت و مزاوجت از طرفین داشتند و خدایتعالی این حجت عزیز خود را نگاهداشت از همهٔ آنها که از روز ولادت تاکنون دست ظالمی بدامنش نرسیده. و دیگر آنکه آن حضرت علامتی مثل علامت پشت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در پشت دارد که آنرا ختم نبوت گویند، و شاید در آنجناب اشاره بختم وصایت باشد چه آنکه حق سبحانه و تعالی امامت و وصایت را بآنجناب ختم فرمود و دیگر ظهور آیات غریبه و علامات سماویه و ارضیه است در مقدمهٔ ظهور آن حضرت که بروز و ظهور آن آیات برای تولد و ظهور هیچ حجتی نشده. و در کتاب شریف کافی در تفسیر کریمهٔ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ أَنَّهُ الْحَقُّ یعنی زود باشد که بنمائیم ایشانرا آیات خود را در آفاق و اطراف زمین و در نفسهای ایشان. از حضرت صادق

علیه السلام روایت نموده که مراد آیات و علامات قبل از ظهور آن حضرت است و مراد به تبیین
حق خروج و ظهور آنجناب است که روشن شود ایشان را که آن حق است و آن آیات و علامات
بسیار است و بعضی گفته اند قریب بچهار صد است و دیگر از خصائص زمان آن حضرت بطئی
سیر و حرکت افلاک است که در عهد و زمان آن حضرت حقتعالی امر میفرماید افلاک را بدرنگ
کردن و قلت حرکت بطوریکه هر روز در ایام آن جناب ده روز و هر ماهی بقدر ده ماه
و هر سالی باندازهٔ ده سال خواهد شد عرض کردند مردم میگویند که اگر افلاک تغییر کرد عالم
فاسد میشود فرمود این قول زنادقه است امّا مسلمین را راهی نیست باین سخن چه آنکه خداوند جلّ شانه
ماه را برای پیغمبر شق کرد و پیش از آن آفتاب را برای یوشع بن نون برگرداند و خبر داد بطول روز
قیامت چنانکه فرموده است وَاِنَّ یَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّوْنَ بدرستیکه روزی
در نزد پروردگار تو است که آن روز مثل هزار سال است از آنچه بشمرید مؤلف گوید آیهٔ مذکوره آیهٔ
(۴۶) سورهٔ مبارکهٔ حج است و در سورهٔ معارج (آیه ۴) فرموده تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ اِلَیْهِ
فِیْ یَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗ خَمْسِیْنَ اَلْفَ سَنَةٍ و بالا میروند فرشتگان و روح بسوی او در روزیکه مقدار
آن روز پنجاه هزار سال است و در وجه اختلاف مقدار مدّت در دو آیه مذکوره اقوال مفسرین مختلف
است در تفسیر آیهٔ اوّل گویند که مراد از آن روز روزهای آخرت است چنانکه مرویست اِنَّ یَوْمًا
مِنْ اَیَّامِ الْاٰخِرَةِ یَكُوْنُ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِنْ اَیَّامِ الدُّنْیَا بدرستیکه یکروز از ایام آخرت مثل هزار سال
است از روز دنیا و هم دال براینمعنی است که از حضرت رسالت صلّی الله علیه و آله مرویست که فرمود
الفقراء یدخلون الجنة قبل الاغنیا بنصف یوم خمسمائة عام فقرا داخل بهشت میشوند قبل از اغنیا
بنصف روز و آن پانصد سال است و در تفسیر آیهٔ دوّم گفته اند که آیه تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ تا
آخر استیناف است برای بیان ارتفاع معارج که در آیه قبل ذکر شده است مِنَ اللهِ ذِی الْمَعَارِجِ
بر سبیل تمثیل و تخییل یعنی آنعارج بر وجهی است که اگر تقدیر آن تواند کرد هر آینه در زمانی خواهد بود
که مقدار باشد به پنجاه هزار سال و بعضی گویند که مراد باین مقدار مقدار موقت خلق است در دنیا

برای حساب یعنی اگر آن حساب در دنیا بود در عرض پنجاه هزار سال تمام میشد و از حضرت صادق علیه السلام مرویست که معنی آن آیه اینست که اگر متولی حساب غیر خدا میبود پنجاه هزار سال میشد ولکن خدای تعالی در یک ساعت و بروایت دیگر در نیم ساعت حساب خلق کند که وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِینَ و نیز از آن حضرت روایت است که آن روز هنوز بنصف نرسیده باشد که اهل بهشت به بهشت درآیند و اهل دوزخ به جهنم و از ابن عباس مرویست که مراد شدت و سختی روز قیامت است بر کافران بمرتبه که ایشان پندارند که آن روز برایشان پنجاه هزار سال است و مرویست که مردی بحضرت رسول صلی الله علیه و آله گفت یا رسول الله ما اطول هذا الیوم چه روز درازی خواهد بود روز قیامت فرمود وَالَّذِی نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهِ اِنَّهُ لَیُخَفَّفُ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَتّٰی یَکُونَ اَخَفَّ عَلَیْهِ مِنْ صَلوٰةٍ مَکْتُوبَةٍ یُصَلِّیهَا فِی الدُّنْیَا بحق آن خدائیکه جان محمد بدست قدرت اوست که آن روز را سبک گرداند بر مؤمن تا اینکه سبک تر باشد بر او از نماز فریضه که در دنیا گذارده باشد بالجمله و دیگر از خصائص حضرت ولی عصر صلوٰة الله علیه بودن ملائکه و جن است در عسکر و لشکر آن حضرت برای نصرت و یاری او و ظاهر شدن ایشان بر بنی آدم و گفتگو کردن ملائکه و جن با مردم چنانکه مردم با همنشین خود گفتگو کنند چنانکه در حدیث مفضل است که فرمود فرود میآیند مابین نجف و کوفه در حالتیکه عدد اصحاب آنحضرت در آنوقت چهل و شش هزار است از ملائکه و چهل و شش هزار است از جن علاوه بر لشکر و عسکر آنجناب از بنی آدم پس خداوند بایشان نصرت میدهد آنحضرت را و فتح مینماید بدست او و در حدیث دیگر از حضرت صادق علیه السلام مرویست که فرمود ملائکه که با نوح در کشتی بودند و ملائکه ایکه با ابراهیم بودند زمانیکه او را در آتش انداختند و ملائکه ایکه با موسی بودند زمانیکه شکافت دریا را برای بنی اسرائیل و آنهائیکه با عیسی بودند زمانیکه خدا او را باسمان بالا برد و پنج هزار ملائکه مسومین یعنی نشان کرده شده بعمامهای زرد که با پیغمبر صلی الله علیه و آله بودند و هزار ملائکه مردفین یعنی از پی یکدیگر آمده و سیصد و سیزده ملک که در بدر بودند و چهار هزار ملک که نازل شدند برای نصرت و یاری حسین بن علی علیهما السلام و آن حضرت اذن نداد ایشانرا بمقاتله و محاربه پس آنها در نزد قبر آنحضرت ژولیده و غبار آلوده گریه میکنند براو تا روز قیامت و همه این ملائکه در زمین اند و انتظار میکشند بر [illegible] مهدی

علیه السلام را تا وقت خروجش و دیگر از خصائص آن حضرت آنکه بگذشتن شبها و روزها بر آن حضرت پیری راه نیابد تا زمانیکه خروج کند بسن سی ساله یا چهل ساله و همچنین بعد از ظهور بید در ایام و طول روزگار در مزاج و قوی و صورت و هیئت آنحضرت شکست و انکسار راه نیابد تا زمانیکه اجل آن حضرت در رسد

مقالهٔ هشتاد و نهم :

(کشته شدن شصت نفر سید علوی در یک شب بدست حمید بن قحطبهٔ طائی طوسی) چنانکه شیخ صدوق ره در باب نهم کتاب عیون اخبار الرضا علیه آلاف التحیة والثنا از عبد الله بزاز نیشابوری که مردی مسن بود روایت کرده است که او گفت میان من و حمید بن قحطبهٔ طائی طوسی معامله بود و من در بعضی از روزها بسوی او میرفتم چون خبر آمدن باو رسید مرا احضار نمود و من جامهٔ سفر را تغییر نداده بودم و آن زمان ماه رمضان در وقت نماز ظهر بود چون من بر او داخل شدم دیدم او را در خانه که آب در آن خانه جاری بود پس من سلام کردم بر او و نشستم پس طشت و ابریقی آوردند و دست او را شستند و مرا امر نمود دستم را شستم و غذا حاضر ساختند در انحال بخیال من خطور کرد که ماه رمضان است پس چون متذکر شدم دست خود را نگاه داشتم حمید بمن گفت چرا غذا نمیخوری گفتم ایها الامیر ماه رمضان است و مرا مرضی و علتی نیست که موجب شود بر اینکه روزهٔ خود را افطار کنم شاید امیر را عذری یا علتی باشد که موجب افطار باشد گفت مرا علتی نیست که موجب افطار باشد بدن من صحیح است و اشک از دیده اش سیلان نمود و گریه کرد بعد از آنکه از طعام خوردن فارغ شد من باو گفتم ایها الامیر چه چیز تو را بگریه آورد گفت وقتیکه هارون در طوس بود شبی کسی را نزد من فرستاد که بیا نزد امیر المؤمنین هارون چونکه من وارد بر او شدم دیدم پیش روی او شمعی بر افروخته است و شمشیر سبزی کشیده گذاشته است و خادمی برابر او ایستاده است سر خود را بلند کرد و گفت کیف اطاعتک لأمیر المؤمنین اطاعت تو نسبت بامیر المؤمنین چگونه است قلت بالنفس والمال گفتم بنفس و مال اطاعت میکنم سر خود را بزیر افکند و مرا اذن داد که مراجعت کنم در منزل خود درنگی نکردم که مجدداً شخصی را نزد من فرستاد و گفت بیا نزد امیر المؤمنین من در نزد خود گفتم اِنّا لِلّٰهِ وَاِنّا اِلَیْهِ رَاجِعُون و بر خود ترسیدم که عزم کرده باشد بر قتل من

وچون مرا دید جا کرد از من پس رفتم و پیش روی او نشستم سر خود را بلند کرد و گفت چگونه است اطاعت تو نسبت بامیرالمؤمنین فلت بالنّفس والمال والعیال والولد گفتم بنفس و مال و عیال و فرزند اطاعت میکنم تبسّمی نمود و مرا اذن داد مراجعت کنم چون در منزل خود رسیدم طول نکشید باز کسیرا نزد من فرستاد که اجابت کن امیرالمؤمنین را چون پیش روی او حاضر شدم برهمانحالت اوّلی بود سر خود را بلند کرد و گفت چگونه است حالت تو نسبت بامیرالمؤمنین گفتم بالنّفس والمال والأهل والولد والدّین بنفس و مال و اهل و فرزند و دین اطاعت میکنم خنده کرد و گفت بگیر این شمشیر را و هرچه این خادم میگوید عمل کن خادم شمشیر را بمن داد و مرا برداشته آورد بر درخانه که بسته بود درخانه را گشود دیدم در وسط آن خانه چاهیست و در آنخانه سه خانه است که درهای آنخانه ها بسته است پس دریکی از آن خانه ها را گشود دیدم در آنخانه بیست نفر را که بعضی پیر بودند و بعضی بر سن کهولت و بعضی جوان بودند و همه گیسوی بافته شده داشتند و موی سر آنها تراشیده نبود و در قید بودند خادم بمن گفت که امیرالمؤمنین ترا امر کرده است که اینهارا بقتل آوری و تمام آنها سادات علویه هستند و از اولاد علی و فاطمه هستند و اینجا در قید هستند پس یک یک از آنهارا بیرون آورد و من گردن زدم تا تمام آنهارا گردن زدم و جسدها و سرهای آنهارا ریخت در میان آنچاه و درخانهٔ دیگر را گشود دیدم در آنخانه نیز بیست نفر سادات علویه از اولاد علی و فاطمه در قید هستند خادم گفت امیرالمؤمنین ترا امر کرده است که اینهارا نیز بقتل آوری پس یک یک از آنهارا بیرون آورد و من گردن زدم و او بدن آنهارا در چاه میانداخت تا تمام آنهارا گردن زدم پس از آن درخانهٔ سیم را گشود دیدم مثل آندو خانه بیست نفر از اولاد علی و فاطمه علیهما السلام در قید هستند و همه گیسوی بافته شده داشتند و سر آنها تراشیده نبود و خادم بمن گفت که امیرالمؤمنین ترا امر کرده است که همهٔ اینهارا بقتل آوری و او یک یک از آنهارا بیرون آورد و من میزدم گردن آنهارا و او بدن آنهارا در چاه میانداخت تا آنکه نوزده نفر از آنهارا گردن زدم و یک مرد پیری باقی ماند که

موی سر او هم بلند بود بمن گفت تبّاً لك یا مشوم ای عذرلك یوم القیمة اذا قدمت علی جدّنا رسول الله صلی الله علیه و آله وقد قتلت من اولاده ستّین نفساً قد ولدهم علیّ و فاطمة ای برتو ای تباه کار بدبخت در روز قیامت در نزد جدّ ما رسول خدا صلی الله علیه و آله چه عذر بیاوری که شصت نفر از اولاد او را بقتل آوردی که مجموع آنها را از اولاد علی و فاطمه بودند بدن من مرتعش و بندهای بدن من بلرزه درآمد خادم نظر غضبانه بمن نمود مرا ترس فروگرفت و او را نیز بآنها ملحق کردم و خادم بدن او را در چاه انداخت پس چون عمل من باین نوع شد که شصت نفر از اولاد رسولخدا صلی الله علیه و آله را بقتل آورده ام در اینصورت نماز و روزه من چه ثمر دارد از برای من و حال آنکه من میدانم که مخلّد خواهم بود در آتش

(مقالهٔ نودم :)

(برای دعا کننده یکی از سه چیز خواهد بود) در کتاب اربعین هاشمیه در شرح حدیث سی و نهم از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود ما من احد ابتلا وان عظمت بلواه باحق بالدعا من المعافی الذی لایأمن البلاء کسیکه در رنج و بلا افتاده است و اگرچه رنج و بلای او بزرگ باشد سزاوارتر نیست بدعا و احتیاج بدعا از دو جهت است یکی آنکه دعا فی نفسه عبادتست و حقسبحانه و تعالی بندگان خود را بآن امر کرده و از وظایف بندگی دانسته بجهت آنکه در دعاست از اظهار خشوع و فروتنی وهو امر مطلوب لله عزّوجلّ من عبیده بل هو مخ العبادة و دعا امری است مطلوب و مرغوب مر خدای عزّوجلّ را از بندگان او بلکه مغز و خلاصهٔ عبادت است چنانکه مستفاد میشود از آیات و اخبار و العبادة غایة الخلقة و عبادت غایهٔ خلقت است چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده وما خلقت الجنّ والانس الا لیعبدون جهة دویم آنکه دعا سبب حصول و قرب منزلت و سبب ازدیاد قرب و منزلت است در نزد خدای عزّوجلّ پس فایدهٔ دعا منحصر نیست در اجابت و رسیدن داعی بمطلوب خود بلکه دعا خالی نیست از یکی از سه فایده چنانکه دلالت میکند بر آن روایت ابوسعید خدری که گفت رسولخدا صلی الله علیه و آله فرموده ما من مسلم دعا الله سبحانه دعوة لیس فیها قطیعة رحم

وَلَا اِثْمٌ اِلّا اَعْطَاهُ بِهَا اِحْدَى خِصَالٍ ثَلٰثٍ اِمَّا اَنْ يُعَجِّلَ دَعْوَتَهُ وَاِمَّا اَنْ يَدَّخِرَ لَهُ وَفِي بَعْضِ النُّسَخِ يُؤَخِّرُ لَهُ
يَنْتَبِغِي مسلمانی که دعا کند و خدای بخواند در حاجتی که در آن قطع رحمی و گناهی نباشد مگر اینکه حقتعالی
عطا فرماید باو یکی از سه چیز را یا دعای او را مستجاب فرماید و مطلوب و را باو برساند و یا آنکه مطلوب
او را ذخیره کند برای او و در بعضی از نسخ است بتأخیر باو برساند وَاِمَّا اَنْ يَدْفَعَ عَنْهُ مِنَ السُّوْءِ مِثْلَهَا
و یا آنکه دفع کند از او بدی را مثل آن بدی که دفع آنرا از او خواسته است عرض کردند یا رسول الله
پس بنا بر این ما بسیار دعا کنیم فرمود خدای عز و جل بسیار فرموده شاید مراد آن است که خدا
دعای شما را بسیار خواسته است و نیز در آن کتاب گوید وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِي اِحْدٰى هٰذِهِ الْفَوَائِدِ لَكَانَ
كَفٰى لِلْعَبْدِ اَنْ يَدْعُوَ عَانَةً يَصِلُ اِلٰى مَرْتَبَةِ السَّائِلِيْنَ مِنْهُ وَالدَّاعِيْنَ لَهُ سُبْحَانَهُ وهرگاه نبوده باشد از برای
دعا کننده یکی از سه فایده هر آینه کفایت میکند برای او که بدعای خود میرسد بمرتبه سؤال کنندگان
از خدا و خوانندگان او سبحانه و تعالی و نیز گوید اشاره باین میفرماید حقسبحانه و تعالی در کریمهٔ قُلْ مَا
يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْ لَا دُعَاؤُكُمْ بگو ای محمد مر بندگانرا چه وزن نهد بشما پروردگار یعنی چه قدر باشد شما را
نزد او و در چه حساب باشید اگر نباشد دعا خواندن شما مر او را یعنی آنچه شما را نزد او صاحب جاه و مرتبه
میکند دعای شماست که اگر دعای شما نبود چندان باک نمیداشت از اینکه شما را هلاک کند در کتاب
مذکور گوید از این آیه مستفاد میشود که بنده بوسیلهٔ دعا میرسد بمرتبهٔ رفیعه و مورد نظر الهیه و الطاف
ربانیه واقع میشود (مؤلف گوید) شایسته است در اینمقام بذکر چند حدیث در دعا برادران
ایمانی را کامیاب نمایم (۱) از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود لَيْسَ شَيْءٌ اَكْرَمَ عَلَى اللّٰهِ
مِنَ الدُّعَاءِ چیزی گرامی تر از دعا در نزد خدا نیست (۲) و نیز از آن حضرت روایت است که
فرمود تَرْكُ الدُّعَاءِ مَعْصِيَةٌ ترک کردن دعا گناه است (۳) و نیز از آن بزرگوار مرویست که
فرمود لَا يُرَدُّ دُعَاءٌ اَوَّلُهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ رد نمیشود دعائیکه اولش بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
باشد (۴) و نیز از پیغمبر روایت است که فرمود اِغْتَنِمُوا الدُّعَاءَ عِنْدَ الرِّقَّةِ فَاِنَّهَا رَحْمَةٌ
غنیمت بدانید دعا را در نزد رقت دل و در نزد تنگی و مضیقه در هر چیز بدرستیکه رقت دل

موجب رحمت است یا علامت رحمت است . (۵) در کتاب اسرار العارفین از رسولخدا صلی الله علیه و آله
روایت کرده است که فرمود الدعاء سلاح المؤمن لدفع اعدائه وعمود الدین الذی به المؤمن قائم
ونور السماء والأرض دعا آلت حرب مؤمن است برای رفع دشمنان او وعمود دین آنچنانی است
که مؤمن قائم است بآن ودعا نور آسمان وزمین است . (۶) ونیز در آنکتاب از آنحضرت روایت
کرده است که باصحاب خود فرمود تریدون ادلکم علی سلاح ینجیکم من شر اعدائکم ویزید فی رزقکم
میخواهید شمارا دلالت کنم بر آلت حربی که نجات دهد شمارا از دشمنان شما وزیاد کند رزق وروزی
شمارا عرض کردند بلی یا رسول الله ، فرمود : ادعوا ربکم باللیل والنهار فان سلاح المؤمن الدعاء
دعا کنید وبخوانید پروردگار خود را در شب وروز بدرستیکه آلت حرب مؤمن دعا است . (۷) ونیز
در آنکتاب از حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود داووا مرضاکم بالتصدق
وادفعوا انواع البلایا بالدعاء واحفظوا اموالکم باعطاء الزکوة وانه ما من طیر وقع فی شبکة
الصیاد الا وترک تسبیحه مداوا کنید مریضهای خود را بصدقه دادن ودور کنید انواع بلارا بدعا وحفظ
کنید اموال خود را بدادن زکوة بدرستیکه هیچ مرغی در دام صیاد نمی افتد مگر اینکه ترک کرده است تسبیح خدارا
(۸) ونیز از حضرت رسولخدا صلی الله علیه وآله منقولست که فرمود لا یرد القضاء الا الدعاء رد نمیکند
قضارا مگر دعاء . در کتاب مجمع البحرین در شرح اینحدیث فرموده اراد بالقضاء ما تخافه من نزول مکروه
وتتوقاه قضاء مجازاً ویراد به حقیقة القضاء ومعنی رده تسهیله وتیسیره حتی کان القضاء النازل
لم تنزل ویؤیده ما روی من ان الدعاء ینتفع مما نزل ومما لم ینزل اما مما نزل فصبره علیه وتحمله له ورضاه
به واما نفعه مما لم تنزل فیصرفه عنه . (۹) واز حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود :
ما من شیء احب الی الله تعالی من ان یسئل چیزی محبوبتر بسوی خدا از این نیست که سؤال کرده شود . (۱۰) ونیز
از آنحضرت مرویست که فرمود : لا تسئلوا الا الله سبحانه وتعالی فانه ان اعطاکم اکرمکم وان منعکم
خاز لکم سؤال نکنید حوائج خود را مگر از خدایتعالی بدرستیکه اگر او عطا کرد گرامی داشته است شمارا واگر عطا
نفرمود جمع میکند وافزون مینماید برای شما . (۱۱) در کتاب اسرار العارفین آورده که از حضرت باقر علیه السلام پرسیدند

که اَیُّ عِبادَةٍ اَحسَنُ وَاَفضَلُ کدام عبادت بهتر و افضل است؟ فرمود: لیس عبادة افضل عند
الله من ان یسئلوا عنه و یطلبوا من مراحمه الغیر المتناهیة التی عنده عبادتی بهتر از این در نزد خدا نیست
که سؤال کنند از او و طلب نمایند از مرحمتهای غیر متناهیه که در نزد او است وَمَا مِنْ اَحَدٍ عِندَ اللهِ اَشَدُّ
عداوة واسوء حالاً ممن یتکبر عن عبادة الله التی هی الدعاء ولا یسئل من عطایا البارئ ومراحمه
و نیست کسی در نزد خدا مبغوض تر و بدحال تر از کسیکه تکبر کند از عبادت خدا که آن عبادت دعا است
و سؤال نکند از عطایا و مراحم او (۱۲) و نیز در کتاب اسرار العارفین از حضرت صادق علیه السلام روایت
کرده است که بمیسر فرمود یا میسر ادع ولا تقل ان المقدر کائن فان عند الله منزلة لا یمکن الوصول
الی تلک المنزلة الا بالدعاء والمسئلة ولو ان احداً اصم فمه ولم یدع ولم یسئل من الله لم یصله شیء فاطلب
حتی یعطیك یا میسر من دق باباً واکثر الدق یفتح علی وجهه الباب البتة ای میسر دعا کن و مگو آنچه که
مقدر است خواهد شد بدرستیکه در نزد خدا منزلت و مقامی است که ممکن نیست رسیدن بآن منزلت
مگر بدعا و مسئلت و اگر کسی باز دارد دهن خود را و دعا نکند و مسئلت ننماید از خدا نمیرسد باو چیزی پس
طلب کن از خدا تا عطا فرماید تو ای میسر هر کس دری را بکوبد و بسیار کند کوبیدن را البته در بروی او باز میشود
و در روایت دیگر فرمود من لم یسئل من فضل الله یفتقر هر کس سؤال نکند از فضل خدا فقیر و محتاج خواهد
شد. (۱۳) و نیز از آنحضرت مرویست که فرمود علیکم بالدعاء فانه لا یحصل لکم القرب الی الله
بعبادة مثل الدعاء ولا تترکوا طلب الحاجة الصغیرة لاجل صغرها لان الحاجة صغیرة وکبیرة کلها
بید الله بر شما باد بدعا بدرستیکه حاصل نمیشود برای شما قرب بسوی خدا بعبادتی مثل دعا و ترک مکنید طلب
حاجت را برای کوچک بودن آن بدرستیکه حاجت کوچک و بزرگ آن همه بدست خدایتعالی است
(۱۴) و از حضرت موسی بن جعفر صلوات الله علیه منقولست فرمود کل بلاء نزل علی العبد المؤمن فالهمه
الله تعالی الدعاء یزول ذلك البلاء سریعاً و کل بلاء نزل علی العبد ولم یوفق الی الدعاء یطول ذلك
البلاء هر بلائی که نازل میشود بر بنده مؤمن و خدایتعالی الهام کند او را بدعا آن بلا بزودی زائل میشود
و هر بلائی نازل شد بر بنده و او موفق نشود بدعا آن بلا بطول انجامد. (۱۵) حقسبحانه و تعالی در آیه

یکصد و هشتاد و دوم سورهٔ بقره فرمود وَاِذَا سَئَلَكَ عِبَادِی عَنِّی فَاِنِّی قَرِیبٌ اُجِیبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ در بیان دعا و اجابت دعا میفرماید و زمانیکه بپرسند ترا ای محمد صلی الله علیه و آله بندگان من از صفت من و از معامله من با ایشان در وقت دعا پس بگو با ایشان که نزدیکم من بعلم و اجابت مفسرین گفته اند که این تمثیل است بکمال علم او بر افعال و اقوال عباد و اطلاع او بر حال ایشان بحال کسیکه مکان او نزدیک باشد با ایشان یعنی بهر نوع که مرا بخوانید پوشیده نخواهد بود بر من اجابت میکنم خواندن خواننده را وقتی که بخواند مرا و حاجت او را روا میکنم در تفسیر منهج گوید حاجت او را روا میکنم اگر حکمت و مصلحت من مقتضی او باشد یا سؤال مخالف شرع نباشد و در مجمع البحرین فرموده قیل اراد بالاجابة لازمها و هو السماع فانه من لوازم الاجابة فانه یجیب دعوة المؤمنین فی الحال و یؤخر اعطائه لیدعوه و یسمع صوته فانه یحبه

(مقاله نود و یکم :)

(در خانه کسیکه سگ باشد روزی یک قیراط از عمل او کم میشود) در مجلد اول شرح من لا یحضره الفقیه در کتاب الصلوة از حضرت صادق صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود لا تصل فی دار فیها کلب الا ان یکون کلب الصید و ان اغلقت دونه بابا فلا باس فان الملائکة لا تدخل بیتا فیه کلب و لا بیتا فیه تماثیل و لا بیتا فیه بول مجموع فی انیة نماز مکن در خانه که در آن خانه سگ باشد مگر آنکه سگ شکاری باشد و در آن یورتی که نماز کنند نباشد و در یورت را بر آن به بندند یا توان بستن باکی نیست که در آن خانه باشد پس بدرستیکه فرشتگان داخل نمیشوند در یورتی که در آن یورت سگ باشد و نه یورتیکه در آن یورت صورتی باشد و نه یورتی که در آن بول در ظرف باشد ظاهرا صدوق چند حدیث را باهم منضم ساخته است و از حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه منقولست که فرمودند حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله فرمودند جبرئیل نزد من آمد و گفت ما گروه فرشتگان داخل نمیشویم در یورتیکه در آن یورت سگی یا صورتی یا ظرف پر از بولی باشد و بهمین مضمون حدیث صحیح و کالصحیح بسیار از حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله منقولست و در حدیث صحیح از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله

منقولست که فرمودند خیر و خوبی در سگها نیست مگر در سگ شکاری یا سگ گله و در حدیث قوی کالصحیح منقولستکه حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله رخصت داد اهل صحرا را که سگی نگاه دارند که محافظت خیمه ایشان کند و اگر کسی خانه اش دور باشد از خانها و خوف دزدان داشته باشد نیز میتوان نگاه داشتن و در غیر اینها مکروه است نگاه داشتن سگ چنانکه در حدیث حسن کالصحیح از حلبی منقولست که حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند مکروه است که در خانه مسلمان سگ باشد و در حدیث موثق کالصحیح از زراره منقولستکه حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه فرمودند که هر که سگ نگاهدارد هر روز یک قیراط از عمل او کم میشود (مؤلف گوید) در کتاب منتخب اللغات گوید قیراط بالکسر نیم دانگ و اصل آن قراط بالکسر و تشدید است مثل دنار و دینار زیرا که جمع آن قراریط است مثل دنانیر و صاحب قاموس گوید قیراط بالکسر بحسب شهرها در وزن مختلف میگردد در مکه ربع وسدس دینار و در عراق نصف عشر دینار است بالجمله فرمود سگ در خانه نگاه ندارند مگر آنکه سگ شکاری باشد و توان در یورت را بر آن بستن که در خانه باشد و داخل یورت نشود و در حدیث صحیح از ابو حمزه منقولستکه در خدمت امام جعفر صادق بودم در میان مکه و مدینه آنحضرت نظر بدست چپ کردند دیدند سگی که تمام بدنش سیاه محض بود فرمودند چه خبر داری حقسبحانه و تعالی ترا قبیح و بدصورت گرداند چه زود خبر آوردی مانند مرغ پرید و رفت گفتم فدای تو گردم این چه چیز بود حضرت فرمودند که نام این سگ عثم است و پیک شیاطین است الحال هشام بن عبد الملک بن مروان بجهنم رفته است و این میبرد و خبر مرگ را بهمه شهرها میرساند و باسانید کثیره کالصحیحه منقولست که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند که حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله مرا فرستادند بمدینه مشرفه تا هر صورتی که کشیده اند محو کنم و هر قبر خرپشته که بود هموار کنم و هر سگی را بکشم (توضیح) در برهان جامع گوید خرپشته پشته بزرگ ناهموار درازی که میانش بلند و دو طرفش نشیب باشد و در مجلد پنجم بحار الانوار و مجلد اول حیوة القلوب از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولستکه از حضرت رسول صلی الله علیه و آله پرسیدند که حقتعالی سگ از چه چیز خلق فرمود که او را خلق کرد از آب دهن شیطان گفتند چگونه یا رسول الله صلوات الله علیه و آله

فرمود که چون حقتعالی آدم و حوا را بزمین فرستاد بزمین افتادند مانند دو جوجه که لرزند پس ابلیس ملعون دوید بسوی درندگان که پیش از آدم در زمین بودند و گفت که دو مرغ از آسمان بزمین افتاده اند که کسی از ایشان بزرگتر مرغی ندیده است بیائید و بخورید آنها را پس درندگان با او دویدند و ابلیس ایشانرا تحریص میکرد و صدا میزد و وعده میداد ایشانرا که مسافت نزدیک است پس از تعجیل گفتارش از دهانش آبی بزمین افتاد پس خدایتعالی از آب دهان او دو سگ خلق کرد یکی نر و یکی ماده پس سگ نر در نزد آدم و سگ ماده نزد حوا ایستاد و نگذاشتند درندگان را نزد ایشان بیایند و از آنروز درندگان دشمن سگ و سگ دشمن ایشان گردید و در تفسیر روح البیان گوید من الغرائب ما فی حیوة الحیوان من ان اول من اتخذ الکلب للحراسة نوح قال یا رب امرتنی ان اصنع الفلک وانا فی صناعة اصنع ایاما فیجیئون باللیل فیفسدون کل ما عملت فمتی یلتئم لی ما امرتنی به فقد طال علی امری از جمله غرائبی که در حیوة الحیوان نقل نموده آن است که اول کسیکه سگ بحراست گرفت نوح علیه السلام بود که عرض کرد پروردگارا مرا امر فرمودی کشتی بسازم و من چند روز باین عمل مشغول میشوم پس قوم در شب میآیند و آنچه ساخته ام فاسد میکنند پس چه وقت بانجام خواهد رسید آنچه بدان امر کرده مرا بدرستیکه امر من بطول انجامید پس خداوند وحی فرمود که یا نوح اتخذ کلبا یحرسک ای نوح کسی را بحراست خود برگیر پاسبانی تو خواهد نمود پس نوح علیه السلام سگی را گرفت روزها را مشغول عمل بود و شبها را میخوابید چون قوم او در شب میآمدند که عمل او را فاسد کنند سگ صدا میکرد و آن حضرت از خواب بیدار میشد پس آن حیوان فریاد کنان بسوی ایشان میدوید و ایشان فرار میکردند پس بدینگونه عمل باتمام رسید و کشتی تمام شد و در کتاب اخبار الاوائل گوید اول کسیکه سگان تازی را صید کردن آموخت هوشنگ بن سیامک بن کیومرث بود و هم او اول کسی است که سگان را برای حفظ رمه معین کرد

(مقالهٔ نود و دویم)

(حکایت شتر گم شده که یک چشم او کور و یک پای او لنگ بود) چنانکه در کتاب بزم ایران و کتاب بحیره باندک فرقی نقل نموده اند که نزار بن معد بن عدنان را که یکی از اجداد پیغمبر است سه پسر والا گهر بود مضر و ربیعه و ایاد و آن سه یگانه هر یک بجودت طبع و حدت ذکا و تفرس بیقرین و ممتاز بودند

پدر بزرگوارشان خواست برای تکمیل بسیاحت روند تا بر مدارج عزّت و کمال و تجربه بر احوال بلاد و عباد مطلع گردند لذا از روی مهر و عطوفت بدیشان گفت تا مهیای سفر شوند رو براه آوردند او امر پدر را اطاعت نموده وطن عزیز را وداع گفته رو براه آوردند و برحسب دستور پدر مشغول سیاحت و سیر آفاق گردیدند تا آنکه در اثنای سفر ساربانی بآنها برخورد و از شتر گم شدهٔ خود از آنها سؤال نمود مضر که از همه بزرگتر بود گفت آیا شتر تو چشم چپش کور بود گفت بلی برادر دویم ربیعه گفت آیا دندانهای جلو او شکسته است گفت آری برادر سیم ایار گفت یک پای او لنگ است گفت بلی باو گفتند قدری جلوتر برو شاید بدست آید ساربان رفت و بعد از تجسس زیاد چیزی ندید و نزد برادران مراجعت کرد گفت ندیدم مضر دوباره از او سؤال نمود که بر شتر تو روغن و عسل بار بود و بنا بر نقل بحیره گفت شتر قوت و شاب و سرکه بار داشت گفت آری ربیعه گفت بر سر آن بار زنی سوار بود گفت آری عیار گفت آن زن حامله بود گفت آری هر سه برادر گفتند ما ندیدیم و اطلاع هم نداریم بر آن ساربان بعد از این نشانیها یقین کرد که اینها بی خبر نیستند ولی چون تنها بود از عهدهٔ آنها بر نمی آمد چیزی نگفت و خود را بحاکم آن بلاد بجر بن افعی جهمی که از امرای بسیار بزرگ جزیرة العرب و خیلی بجرد و دانش ممتاز و مشهور بود رساند قضیهٔ شتر و سه برادر را برای او نقل کرد و گفت شتر من نزد آنهاست امیر امر نمود که چون آنها بشهر در آیند دستگیرشان نمایند حسب الامر چون بشهر وارد شدند آنها را گرفته نزد امیر بردند امیر گفت شتر این مرد را بدهید و الّا بمجازات سخت گرفتار خواهید آمد آنها آنچه سوگند خوردند و انکار نمودند مفید نیفتاد و امر بحبسشان نمود بعد از دو سه روز شتر ساربان پیدا شد ساربان بنزد امیر آمد و خبر پیدا شدن شتر خود را رساند و برادران از این تهمت مبرّا شدند امیر امر نمود تا آنها را از حبس بیرون آورده بنزد او آوردند امیر از آنها معذرت خواست و چون آثار نجابت و بزرگواری از جبین ایشان هویدا بود از حسب و نسبشان سؤال نمود اصرار و مبالغهٔ زیاد نمود ناچار شده گفتند ما از اولاد نزاریم امیر بسیار خجل و شرمنده گردید و از آنها معذرت زیاد خواست و دلجوئی نمود و در احترام و رعایت ایشان کوشید و در حریم حرم خود جهت ایشان منزلی تعیین نموده همواره با ایشان معاشرت

و مصاحبت میداشت روزی سخن شتر بمیان آمد امیر از ایشان استفسار نمود شما که شتر را ندیده
بودید تمام نشانیها و بار او را بیان نمودید گفتند از روی حدث و قرینه گفت چه طور مضر گفت اما من که
گفتم یک چشم او کور است باین قرینه که در آن قطعهٔ زمینی که چریده بود یکطرف را که چشم او ندیده
بود نخورده بود و طرفی را که دیده بود خورده بود باین قرینه فهمیدم که یک چشم او کور است ربیعه
گفت اما من که گفتم دندانهای جلو او شکسته است باین قرینه که اثر نقصان دندان او در علف
که خورده بود ظاهر بود و ایار گفت که لنگیش را باین قرینه فهمیدم که دو دست و یکپای او درست
نقش بر زمین گرفته بود و آن پای که لنگ بود کشیده بود امیر بر انحدث و فراست آنها
تحسین و آفرین گفت و باز سؤال نمود که بار و سوار او را چطور فهمیدید مضر گفت در جائیکه شتر را
خوابانیده بودند یکطرف هجوم مور بود و طرف دیگر مگس از هجوم مور و تفرس روغن نمودم و از ازدحام
مگس عسل فهمیدم دیگری گفت که از اثر پا شناختم که زن سوار است سومی گفت در زمین اثر دو پا و
دو دست دیدم باین استدلال نمودم که حمل دار دارد از انجهت باستعانت دست از زمین برخواسته
چون ادلهٔ ایشان معقول و سنجیده بود امیر را مقبول افتاد و در تعظیم و تکریم ایشان فروگذار ننمود
و هر روز برای ایشان تحف و هدایا میفرستاد از جمله روزی ظرفی شراب و برهٔ کباب نزد ایشان فرستاد
و خود برای اینکه بفهمد آیا از احسانات او راضی اند یا هنوز کدورتی در دل دارند به پشت در آمد
و مراقبت ایشان نشست و گوش فرا داشت تا چه میگویند و برادران از این معنی غافل بودند مضر
قدحی آب انگور بنوشید و بدیگران داد و گفت انگور این آب از گورستان حاصل شده
دومی گفت این بره که کباب است پرورده از شیر سگان است برادر سیمی گفت مهمان دار ما
شاهزاده نیست بلکه مطبخی زاده است امیر چون از این ماجرا آگاه گشت بغایت متألم و متأثر گردید زیرا که
نقد ادراک ایشان را بر محک امتحان تمام عیار یافته بود فی الفور باغبان را طلبید و از کیفیت شراب
و انگور او استفسار نمود آنچنان بود که ایشان گفته بودند و چوبان را طلبید از او حقیقت بره را پرسید
گفت مادر این بره را گرگ خورد و هم در آن اوقات سگ گله زائیده بود بنابراین برهٔ مذکور را

بشیر آن سگ پروردم چون صحت این دو حکم برا و واضح شد به اضطراب افتاد و جانب مادر
شتافت و سر آن قضیه را استکشاف نمود مادر انکار نمود امیر تهدید بقتلش نمود و قسم خورد که اگر راست
گوئی متعرض تو نخواهم شد و الا تو را خواهم کشت مادر ناچار شده گفت در فلان سال پدر ترا
با فلان امیر از عرب جنگ در میان واقع شد و شش ماه آن جنگ طول کشید و پدر تو در شهر نبود
من تنها بودم جوانی در مطبخ بود فریفتهٔ او شدم و با او هم بستر گشتم و تو بوجود آمدی امیر بعد از شنیدن
این واقعه بنزد آن سه برادر آمد و تمام آنروز با آنها مشغول بصحبت و ظرافت بود تا خوب رفع
حجاب و تکلف شد بتقریبی ماجرای مذکور را بمیان آورد برادران بوحشت افتادند و منفعل گردیدند
امیر بایشان گفت که هیچ وحشت مکنید و اندیشه بخود راه ندهید چون این مطلب را غیر از من و شما خبر ندارد
ولی خواهش دارم که بفهمم از کجا ملتفت شده اید برادر اول گفت اما اینکه گفتم تاک انگور این شراب
در گورستان تربیت شده باین دلیل که از خوردن شراب بهجت و سروری دهد و من بعد از خوردن
این شراب مهموم و مغموم شدم که تاکش از خاک ارباب هلاک تربیت شده است دومی گفت چون قطعهٔ از
این گوشت در دهان گذاشتم لعاب در او دیدم معلوم شد که بشیر سگ پرورش یافته است چه این
خاصیت گوشت سگ است و نیز استخوان پهلویش با استخوان سگ شبیه بود چون نوبت بسیمی
رسید سر بزیر انداخت و امیر اصرار نمود که تو هم بگو با انفعال و شرمندگی گفت در این چند روز که در خدمت
بودیم بغیر از صحبت نان و آش و پلو چیزی دیگر از شما مسموع نشد از این رو قیاس نمودم که این ریشه از جای
دیگر آب خورده است و شهریارزاده نیستی بلکه مطبخی زادی امیر آنها را تصدیق نموده گفت که این مطلب را
مخفی دارند آنها هم باو اطمینان دادند امیر احسان و اکرام زیاد نموده مرخصشان نمود..

(مقالهٔ نود و سیم)

(سرای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سرای امیر المؤمنین علیه السلام در یکجای بهشت است) در سورهٔ مبارکهٔ
رعد فرموده الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ آنانکه گرویده اند و
اعمال شایسته کرده اند از برای ایشان است زندگانی خوش و بازگشت نیکو در مجلس سیزدهم

لوامع التنزیل از ابراهیم نخعی نقل کرده است که طوبی لهم یعنی (از برای مؤمنین است در بهشت خیر وکرامت ونیز در آنکتاب آورده که طوبی) من الطیب تأویلها الحال المستطابة لهم وهو کل ما استطابه هؤلاء فی الجنة من بقاء بلا فناء وعز بلا ذل وغنی بلا فقر وصحة بلا سقم و در تفسیر منهج از سعید بن جبیر از ابن عباس و وهب ابن منبه روایت کرده است که طوبی اسم درختی است در بهشت که اگر سوار نیک رو صد سال در سایهٔ آن رود از آن در نگذرد و جامهای اهل بهشت از شکوفه های آن درخت بیرون دید و در خبر دیگر فرمود طوبی درختی است در بهشت عدن که اصل آن در منزل حضرت رسول صلی الله علیه وآله است و هیچ غرفه وقصری نیست که شاخی از آن در او نباشد و هیچ شکوفه و میوه نیست مگر آنکه او در بر دارد ولم یخلق الله لوناً ولا زهرة الا وفیها منه الا السواد و هیچ رنگ و زهره نیست که حق سبحانه وتعالی خلق کرده باشد مگر اینکه در او هست مگر سیاهی و چشمهٔ سلسبیل و کافور از زیر آن منفجر است و در منهج الصادقین از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام روایت کرده است که فرمود از حضرت رسالت صلی الله علیه وآله سؤال کردند از درخت طوبی فرمود شجرة اصلها فی داری وفرعها علی اهل الجنة طوبی درختی است که اصل آن در سرای من است و شاخهای آن بر اهل بهشت منبسط است و نوبهٔ دیگر از آن حضرت پرسیدند فرمود اصلها فی دار علی اصل آن در سرای علی است عرض کردند یا رسول الله در نوبهٔ اول فرمودی که اصل آن در سرای من است و این نوبت فرمودی در سرای علی است فرمود ان داری ودار علی فی الجنة فی مکان واحد بدرستیکه سرای من و سرای علی علیه السلام در بهشت در یک موضع است و در تفسیر لوامع مسطور است که در بهشت شجره ایست که آنرا طوبی گویند آنچه خواهش اهل بهشت است از انواع خوردنی و پوشیدنی حتی اسب و لجام و غیرها از همان درخت بیرون آید ونیز در آنکتاب آورده که حق سبحانه وتعالی عیسی بن مریم را در انجیل وحی کرد که ای عیسی در کارهای من سعی کن و سخن مرا گوش ده و فرمان مرا اطاعت کن ای پسر باکرهٔ بتول بدرستیکه من ترا بدون پدر خلق نمودم و ترا و مادر ترا برای عالمیان آیتی از آیات خود قرار دادم پس بخصوص مرا بندگی کن و توکل خود را بر من بگذار و کتاب مرا بتمام قوت که در تو است محکم تمسک نمای عیسی گفت خدایا کدام کتاب است که بتمسک آن امر فرمودی خطاب رسید که

آنکتاب انجیل است پس حقیقت انجیل را برای اهل سریانیه تفسیر نمود تا آنجا که گوید و در انجیل است که ایمان آورید بخدا و رسول او که پیغمبر امی است و در آخر الزمان بیاید پس تصدیق وی کنید و او را پیروی نمائید و او است صاحب جمل و مدرعه و تاج و او است صاحب هراوه[1] و معراج و او است انجل[2] العین و مقرون الحاجبین و او است صاحب کساء و جز این نیست که نسل او از مبارکه است یعنی از خدیجة الکبری ای عیسی و برای آنجناب است خانهٔ از لؤلؤ و از برای او دختریست یعنی فاطمهٔ زهرا سلام الله علیها و برای او است دو فرزند که شهید میشوند یعنی امام حسن و امام حسین علیهما السلام ای عیسی کسیکه زمان او را دریابد و ایام او را مشاهده نماید و کلام او را بشنود برای او است طوبی عیسی علیه السلام پرسید خدایا طوبی چیست فرمود درختی است در بهشت که بید قدرت او را کاشته ام و فرشتگان را موکل آن قرار داده ام اصل آن درخت از رضوان است و آب از تسنیم بالجمله از این بشارت ثابت شد که پیغمبر آخر الزمان نبی صادق و برگزیده حضرت رب العالمین است و اطاعت آنجناب موجب استحقاق طوبی و جنان است.

(۱) هراوه: بکسر ها، عصای بزرگ (۲) انجلال: گشاده شدن. منتخب

(مقالهٔ نود و چهارم)

(زمین هیچوقت از یک قطب خالی نخواهد بود) چنانکه در فصل پنجم از باب چهاردهم کتاب منتخب التواریخ در ذکر سفراء و نواب خاصهٔ حضرت بقیة الله از حاشیهٔ مصباح شیخ کفعمی نقل نموده در مقام ذکر عمل ام داود که از فقراتش اینست اللّٰهمّ صلّ علی الأوتاد والأبدال والسیّاح والعبّاد والمخلصین والزّهّاد میفرماید که اوتاد برگزیده شدهٔ از ابدال است و گفته شده که زمین خالی نیست از یک قطب و چهار نفر اوتاد و چهل نفر ابدال و هفتاد نفر از نجبا و سیصد و شصت نفر صالح پس قطب مهدی علیه السلام و اوتاد از چهار نفر کمتر نمیشوند چون دنیا مثل خیمه است و مهدی مثل عمود است و چهار نفر اوتاد طنابهای آن عمودند و ظاهر آنستکه خضر و الیاس از اوتادند که آنها ملاصقند دائرهٔ قطب را و صفت اوتاد آنستکه آنها طرفة العینی از پروردگار خود غفلت نمیکنند و از دنیا جمع نمیکنند مگر باندازهٔ کفاف و شرط نیست در آنها عصمت از سهو و نسیان و فعل قبیح بخلاف قطب که

این صفت عصمت دراو شرط است ومرتبهٔ ابدال پست تر است از مرتبهٔ اوتاد چون گاهی عارض میشود آنها را غفلت پس تدارک میکنند بتذکر وگاهی مرتکب معصیت میشوند پس تدارک میکنند او را باستغفار وپشیمانی چنانچه در قرآن مجید فرموده إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ وگفته شده که اگر یکنفر از اوتاد اربعه کم شود یکنفر از ابدال بجای او می نشیند واگر یکنفر از ابدال کم شود یکنفر از نجبا جای او می نشیند واگر یکنفر از نجبا کم شود یکنفر از صالحین جای او می نشیند واگر یکنفر از صالحین کم شود یکنفر از سایر مردم جای او می نشیند انتهی ودر کتاب روض الریاحین از حضرت امیر علیه السلام روایت کرده که ابدال در شامند ونجبا در مصرند ونقبا در خراسانند واوتاد در سایر اماکن روی زمین اند وحضرت مهدی عجل الله فرجه سید وآقای آنها است (مؤلف گوید) وما شرحی راجع باقطاب اربعه وعدد نقبا ونجبا وابدال واخیار وعمد وغوث ورجال الغیب واوتاد وقطب الاقطاب وانکه درهر روزی از ماههای عربی در طرفی از اطراف عالم سیر میکنند وکیفیت استمداد واستعانت از رجال الغیب ودعای آنرا در مجلد اول کتاب جواهر الکلام در ضمن واقعهٔ بیست وچهارم از وقایع شب عاشورا ذکر نمودیم در (ص ۲۷۶) هرکه خواهد بانجا رجوع نماید ودر کتاب جنة النعیم گوید بدانکه بعضی در وجود وعدم ابدال اقوالی دارند وگفته اند نقبا سیصد نفر ونجبا هفتاد نفر وابدال چهل نفر وعمد چهار وغوث یکنفر اما نقبا در مغرب اند ونجبا در مصر وابدال در شام واخیار سیاحت مینمایند در روی زمین وعمد در گوشه های زمین اند وغوث در مکهٔ معظمه است ودر حدیث نبوی است که ابدال چهل نفر ند اگر یکی بمیرد دیگری بدل وی بیاید ودر حدیث دیگر است هر که بخواهد از ابدال شمرده شود هر روز ده مرتبه بگوید اللّهمّ اصلح امة محمد صلی الله علیه وآله اللّهمّ فرّج عن امة محمد صلی الله علیه وآله اللّهمّ ارحم امة محمد صلی الله علیه وآله وآنچه از علائم ابدال معلوم است یکی علم ویکی حدیث دانی ودیگر آنکه از اول عمر دروغگو نباشد ودیگر آنکه مشوب بحظ نفس نباشد ودیگر آنکه در عزم ثابت باشد ودیگر آنکه دوروبه سخن نگوید ودیگر آنکه حالت سر وعلانیه اش برابر باشد ودیگر آنکه تعبیر رویا نیک داند ودیگر آنکه قوهٔ نظریه اش مانند انبیا باشد ودیگر لعن نکردن بچیزی ودیگر اولاد نداشتن واز کامل نقل شده از این چهل نفر بیست دو نفر در شام

وباقی درعراقند وچون همگی مردند قیامت قیام شود ودر قاموس گفته است ابدال کسانی هستند که خداوند
زمین را بواسطهٔ ایشان نگاه میدارد وایشان هفتاد نفرند چهل نفر در شام وسی نفر درغیر شام اند وبعضی
از علما ابدال را تعبیر برجال الغیب کنند ونیز در آنکتاب گوید بدانکه عدد ملتزمین رکاب ظفر انتساب
حضرت ولی عصر عجل الله فرجه سیصد وسیزده نفر علاوه نیستند وداعی ازکتاب مهجه محل حاجت این حدیث را
مینویسد حضرت صادق صلوات الله علیه بمحمد بن یزید فرمودند سیصد وسیزده نفر خدمت مهدی علیه السلام
بیایند از شهرها چهار نفر ایشان پیغمبرانند حضرت عیسی وحضرت ادریس وحضرت خضر وحضرت الیاس علی
نبینا وآله وعلیهم السلام وچهار نفر از فرزندان امیر المؤمنین علیه السلام باشند وچهار نفر از اولاد امام حسن
علیه السلام باشند ودوازده نفر از فرزندان امام حسین علیه السلام پس محمد بن یزید عرض کرد باقی از کدام
شهرند فرمود وقت نماز رسید برو وفردا بیا پس برخواست برای نماز وچون صبح شد خدمت آن
بزرگوار رسیدم وباخود کاغذ ودوات آوردم تاآنکه اسامی وبلاد ایشانرا بنویسم فرمود ای محمد منتهی
بر کتاب تو روشنائی افزوده شود عرض کردم بلی بس دعائی خواندند واشاره کردند بزمین طشتی از طلا
از زمین بیرون آمد که در آن چراغی روشن بود که تمام مسجد را روشن کرد وبوی مشک وعنبر منتشر
شد از آن طشت بقدرت خدا پس اهل مسجد تماما صلوات فرستادند آنگاه حضرت صادق علیه السلام
فرمودند همهٔ اینها از برکات فرزند من است که در آخر الزمان ظاهر میشود ای محمد بنویس چهار نفر از مکه چهار نفر
از بیت المقدس دوازده نفر از شام هفت نفر از یمن سه نفر از آذربایجان سه نفر از طبه سه نفر از بنی عوف
چهار نفر از بنی تمیم دو نفر از بنی اسد چهار نفر عقیلی هفت نفر از بغداد چهار نفر از واسط هفت نفر از بصره
شش نفر از نواحی بصره چهار نفر از ساتره چهار نفر از نیشابور چهار نفر از خورستان ودوازده نفر
از جبال وهفت نفر از دیلمان وهفت نفر از جیلان دوازده نفر از طالقان وشعیب بن صالح طالقانی
امیر عسکر آن بزرگوار است داعی عرض میکند یکی از شعرای اهل سنت در قصیده اش گفته است
بقود نواجهها شعیب بن صالح ✻ الی الهند من آل هاشم اَزهر میکشد شعیب بن صالح
لشکر نصرت اثر را بسوی آقائی از آل هاشم که تابنده است وچهار نفر از جرجان وهفت نفر از مازندران

چهار نفر از ری دوازده نفر از قم سیزده نفر از ناحیهٔ قم یکنفر از اصفهان چهار نفر از کرمان یکنفر از مکران سه نفر از مولائیه سه نفر از مرو سه نفر از هند سه نفر از قزوین سه نفر از ماوراء النهر سه نفر از جبشه دوازده نفر از سبزوار دوازده نفر از کوفه هفت نفر از ناحیهٔ آن هفت نفر از طوس وناحیهٔ آن سه نفر از دامغان چهار نفر از شهریار پنج نفر از جبال ری چهار نفر از مغار هفت نفر از شیراز دو نفر از طبرستان سه نفر از حلب چهار نفر از ناحیهٔ حلب چهار نفر از اندلس سه نفر از سجستان پنج نفر از کابل تمام این سیصد وسیزده نفر ند.)

(مقالهٔ نود و پنجم:)

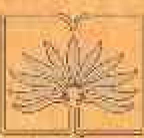
(سؤال آدم از خدا که اگر اولاد مرا بر یک طبیعت قرار میدادی) چنانکه در کتاب حیوة القلوب از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود حقتعالی پیش از آنکه خلایق را خلق کند فرمود آب شیرین باش تا از تو خلق کنم بهشت و اهل طاعت خود را و آب شور و تلخ باش تا از تو خلق کنم جهنم و اهل معصیت را پس امر کرد این دو آب باهم مخلوط شدند پس باین سبب کافر از مؤمن و مؤمن از کافر بهم میرسند پس خاکی گرفت از روی زمین و برهم مالید و افشاند پس مانند مورچگان بحرکت آمدند پس باصحاب دست راست گفت بروید بسوی بهشت بسلامت و باصحاب دست چپ گفت بروید بسوی آتش و پروا ندارم و در حدیث حسن فرمود که قبضهٔ از خاک تربت آدم برداشت پس آب شیرین بر آن ریخت و چهل صباح گذاشت پس آب شور بر آن ریخت و چهل صباح گذاشت پس چون طینت آدم خمیر شد جبرئیل آن را برهم مالید مالیدن سخت پس بیرون رفتند مانند مورچهای ریزه از دست راست و از دست چپش پس امر کرد که آتشی افروختند و همه را امر کرد داخل آتش شوند پس اصحاب دست راست داخل آتش شدند و بر ایشان سرد و سلامت شد و اصحاب دست چپ ترسیدند و داخل نشدند پس از آنروز فرمانبرداری و نافرمانی از ایشان ظاهر شد پس فرمود که باز خاک شوید باذن من پس آدم را از آن خاک آفرید و در حدیث معتبر دیگر از آنحضرت منقولست که فرمود چون حقتعالی ذریت آدم را از پشت او بیرون آورد که پیمان

از ایشان بگیرد به پروردگار خود و به پیغمبری هر پیغمبری پس پیمان اول پیغمبران و آخر ایشان محمد بن عبدالله
صلی الله علیه و آله را گرفت پس وحی فرمود با آدم که نظر کن که چه می بینی پس نظر کرد آدم بسوی ذریت خود
و ایشان ذرات بودند و پر کرده بودند آسمان را آدم گفت چه بسیارند فرزندان من و از برای امر بزرگی
ایشانرا خلق کرده بچه سبب پیمان از ایشان گرفتی فرمود برای اینکه عبادت کنند و چیزی را شریک
من نگردانند و ایمان به پیغمبران من بیاورند و پیروی ایشان کنند آدم گفت پروردگارا چرا بعضی از
این ذرات را بزرگتر می بینم از بعضی و بعضی نور بسیار دارند و بعضی نور کم دارند و بعضی در اصل نور ندارند
فرمود این چنین خلق کرده ام ایشانرا که امتحان کنم ایشانرا در همه حالات آدم گفت پروردگارا مرا
رخصت میدهی در سخن گفتن که سخن بگویم فرمود که بگو آدم گفت پروردگارا اگر ایشان را خلق میکردی بر یک
مثقال و یکمقدار و یک طبیعت و یک خلقت و یکرنگ و یک عمر و یک روزی هر آینه بعضی بر بعضی ظلم نمیکردند
و میان ایشان حسد و دشمنی و اختلاف در هیچ چیز بهم نمی رسید حقتعالی فرمود بروح برگزیده من
سخن گفتی و بضعف طبیعت خود تکلیف کردی چیزی را که ترا با آن علمی نیست و منم خالق علیم بعلم خود
اختلافی قرار دادم میان خلقت ایشان و بمشیت من جاری میشود در میان ایشان امر من و بازگشت
همه بسوی تقدیر و تدبیر من است و خلق مرا تبدیلی نیست و خلق نکرده ام جن و انس را مگر اینکه مرا عبادت کنند
و آفریده ام بهشت را برای کسیکه مرا عبادت و اطاعت کند و پیروی برای رسولان من کند آفریده ام
آتش جهنم را برای کسیکه کافر شود بمن و معصیت کند مرا و متابعت رسولان من نکند و پروا ندارم و آفریده ام
ترا بی آنکه احتیاجی بوده باشد بتو یا بایشان و ترا و ایشانرا خلق نکرده ام مگر برای اینکه بیازمایم شما را که کدام
یک نیکوکارترند در زندگی دنیا پس برای این خلق خلق کردم دنیا و آخرت و زندگی و مردن و طاعت
و معصیت و بهشت و دوزخ را و چنین اراده کردم در تقدیر و تدبیر خود و بعلم خود احاطه کرده ام بجمیع احوال
ایشان مختلف گردانیدم صورتها و بدنها و رنگها و عمرها و روزیها و طاعت و معصیت ایشانرا پس در میان
ایشان قرار دادم شقی و سعادتمند و بینا و نابینا و کوتاه و بلند و خوشرو و بدرو و دانا و نادان
و مالدار و پریشان و اطاعت کننده و معصیت کننده و صحیح و بیمار و کسیکه دردهای مزمن دارد و کسیکه

هیچ درد ندارد تا نظر کند صحیح به بیمار مرا حمد کند برانکه او را عافیت دادم و نظر کند بیمار بسوی صحیح و مرا دعا کند که او را عافیت دهم و صبر کند بر بلای من و او را ثواب دهم بعطای بزرگ خود و نظر کند مالدار بسوی پریشان و مرا حمد گوید و شکر کند و نظر کند پریشان بمالدار و مرا بخواند و از من سؤال نماید و مؤمن به کافر نظر کند و مرا حمد کند بر آنکه او را هدایت کرده‌ام پس از برای این آفریده‌ام ایشانرا در خوشحالی و بدحالی و در عافیتی که بایشان می بخشم و در بلائی که ایشانرا بآن مبتلا میگردانم و در آنچه بایشان عطا میکنم و در آنچه از ایشان منع میکنم و منم خداوند پادشاه قادر و مراست که جاری کنم آنچه را مقدر گردانیده‌ام و مراست که تغییر دهم از آنها آنچه را خواهم و مقدم گردانم آنچه را پس انداخته‌ام و پس اندازم آنچه را پیش انداخته‌ام در تقدیر خود و منم خداوندی که هرچه خواهم میتوانم کرد و کسی را نیست که از کرده من سؤال کند و من از خلق خود سؤال میکنم (مؤلف گوید) در کتاب مذکور بعد از نقل این حدیث گوید که شرح و بیان و تأویل این احادیث مشکله محتاج بربط کلامی است که مناسب اینمقام نیست و در کتاب بحار الانوار بیان شده است

(مقاله نود و ششم)

(اگر چند صفت در یکنفر جمع شود او را شیطان متمرد نامند) در مجلد پنجم بحار الانوار و حیوة القلوب بسند معتبر از امامزاده معظم عبد العظیم منقولست که امام علی النقی علیه السلام فرمود عمر نوح علیه السلام دو هزار و پانصد سال بود روزی در کشتی بخواب بود بادی وزید و عورتش را گشود پس حام و یافث خندیدند و سام ایشانرا زجر کرد و نهی کرد از خندیدن و هرچه را باد میگشود سام میپوشانید و هرچه را سام میپوشانید حام و یافث میگشودند پس نوح علیه السلام بیدار شد و دید که ایشان می خندند از سبب آن پرسید و سام آنچه گذشته بود نقل کرد پس نوح علیه السلام دست بآسمان بلند کرد و گفت خداوندا تغییر ده آب پشت حام را که از او بهم نرسند مگر سیاهان و خداوندا تغییر ده آب پشت یافث را پس خداوند تغییر داد آب پشت ایشانرا پس نوح علیه السلام گفت بحام و یافث که خدا فرزندان شما را غلامان فرزندان سام گردانید تا روز قیامت زیرا که او نیکی بمن کرد و شما عاق من شدید و علامت عقوق شما پیوسته در فرزندان شما ظاهر خواهد بود و علامت نیکوکاری در فرزندان سام ظاهر خواهد بود مادامیکه

دنیا باقی باشد پس جمیع سیاهان هر جا که باشند از فرزندان حام‌اند و جمیع ترک و سقالبه و یاجوج و ماجوج
و چین از فرزندان یافث‌اند هر جا که باشند و آنها که سفیداند غیر آنها از فرزندان سام‌اند و خدا وحی فرمود
بنوح که من کمان خود را یعنی قوس و قزح را امانی گردانیدم برای بندگان و شهرهای خود و پیمانی کردم
میان خود و میان خلق خود که ایمن باشند با آن از غرق شدن تا روز قیامت و کیست وفا کننده تر بعهد
خود از من پس نوح علیه السلام شاد و بشارت داد مردم را و آنقوس زهی بود و تیرهم داشت در
آنوقت پس زه و تیرش بر طرف گردید و امانی گردید مردم را برای غرق شدن و شیطان بنزد نوح
علیه السلام آمد و گفت که تو را نعمت عظیمی بر من هست از من نصیحتی بطلب که با تو خیانت نخواهم کرد
پس نوح دلتنگ شد از سخن او نخواست که از او سؤال کند پس حقتعالی باو وحی کرد که با او سخن بگو شیطان
گفت هرگاه من فرزندان آدم را بخیل یا صاحب حرص یا حسود یا جبر و ظلم کننده یا تعجیل کننده در کار ها
یافتم او را می ربایم مانند کسی که کره را برباید پس هرگاه از برای این اخلاق در یک کس جمع شود او را
شیطان مترد کننده مینامیم پس نوح علیه السلام پرسید آن نعمت که گفتی بر تو دارم کدام است گفت آنست که
نفرین کردی بر اهل زمین و همه را در یکساعت بجهنم فرستادی و مرا فارغ گردانیدی و اگر نفرین نمیکردی
روزگار دراز میبایست مشغول ایشان باشم و بسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که نوح علیه السلام
بعد از فرود آمدن از کشتی پانصد سال زنده بود پس جبرئیل بنزد او آمد و گفت ای نوح پیغمبری تو منقضی شد
و ایام عمر تو تمام شد پس نام بزرگ خدا و میراث علم و آثار پیغمبری که با تو هست بده به پسر خود سام که زمین را
نمیگذارم بی آنکه در آن عالمی باشد که باو اطاعت من دانسته شود و باعث نجات مردم باشد در میان
مردن پیغمبری تا مبعوث شدن پیغمبری دیگر و هرگز زمین را نخواهم گذاشت بی حجتی و کسیکه بخواند مردم را بسوی
من و دانا باشد بامر من بدرستیکه من حکم کرده‌ام و مقدر گردانیده‌ام که از برای هر گروهی هدایت کننده
قرار دهم که هدایت کنم باو سعادتمندان را و حجت من باو تمام شود بر اشقیا پس نوح اسم اعظم و
آثار علم پیغمبری را داد به پسر خود سام و حام و یافث نزد ایشان علمی نبود که بآن منتفع شوند و بشارت داد
نوح علیه السلام ایشانرا بآنکه هود مبعوث خواهد شد ~~بعد~~ و امر کرد ایشانرا که متابعت او بکنند و امر کرد

که هر سال وصیت نامه را یکبار بگشایند و در آن نظر کنند و آن روز عید ایشان باشد چنانکه آدم نیز پسران را امر کرده بود پس ظلم و تجبر ظاهر شد و فرزندان حام و یافث و پنهان شدند فرزندان سام با آنچه نزد ایشان بود از علم و جاری شد بر سام بعد از نوح دولت حام و یافث و بر او مسلط شدند و فرزندان حام اهل سند و هند و حبشه اند و فرزندان سام عرب و عجم اند و دولت آنها بر اینها جاری شد در امت محمد صلی الله علیه و آله و آن وصیت را بمیراث میگرفتند عالمی بعد از عالمی تا حقتعالی حضرت هود را مبعوث گردانید

(مقالهٔ نود و هفتم)

(خروج سفیانی و یمانی در یکسال و یک ماه و یک روز خواهد بود) بدانکه مفاد بعضی از روایات و مدلول و مستفاد کلمات متتبعین علمای اخبار و احادیث اینست که علامات ظهور موفور السرور حضرت صاحب الامر عجل الله له الفرج بر چهار قسم است (اول) علائم حتمیه که حتما باید واقع شود (دویم) علائم معلقه و شرطیه که معلق و مشروط است بمشیت آلهی که هرگاه خدا خواست واقع میشود و الا فلا بجهت حکم و مصالح و مقتضی و موانعی که خداوند عالمیان میداند بر وفق صلاحیت احوال عباد رفتار خواهد فرمود و شاید بفعل عباد از طاعات و معاصی جود و مرفوع شوند وَاللّٰهُ العَالِمُ بِحَقَائِقِ الأُمُورِ (سیم) علامات عامه است که از برای عامهٔ عوام و خاصهٔ خواص ظاهر خواهد شد چنانکه در کتب بسیار و روایات عدیده مذکور و مبین است (چهارم) علاماتی است که خاصه و مختصه خود آنحضرت است که بدان علائم بداند که خدایتعالی ورا اذن ظهور داده است چه آنکه در اخبار وارد است که علم ظهور را بجز خدا کسی نمیداند و در این علامات کسی با آنحضرت شریک نیست و آن دو علامت است اول آنکه شمشیر آنحضرت که در غلاف است بخودی خود از غلاف و غمد بیرون میآید و به زبان فصیح میگوید اُخرُج یَا وَلِیَّ اللهِ فَلا یَحِلُّ لَکَ اَن تَقعُدَ بَعدَ الآنَ عَن اَعدَاءِ اللهِ بیرون شو ای ولی خدا که از این به بعد حلال نیست برای تو که بنشینی از قتال و محاربه با دشمنان خدا و علامت دویم آنستکه علم آنجناب شقه اش بسته است خود بخود باز میشود و بلند میگردد و بزبان فصیح میگوید یا ولی الله اقتل اعداء الله ای ولی خدا بکش دشمنان خدا را و مرویست که با آنحضرت سه علم است که بر شقهٔ علم اول نوشته است اَلیَومَ اَکمَلتُ لَکُم دِینَکُم وَ اَتمَمتُ عَلَیکُم نِعمَتِی وَ رَضِیتُ لَکُمُ الاِسلَامَ دِیناً و بر شقهٔ

علم دویم نوشته شده است یوفون بالنذر و یخافون یوما کان شره مستطیرا و بر شقه علم سیم
نوشته است لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله وخلیفته والحسن والحسین والتسعة من
ولد الحسین اوصیائه انتهی ملخصا من کتاب نور الانوار وبدانکه سه علامت از علائم ظهور حضرت ولی
عصر عجل الله له الفرج دریکروز واقع خواهد شد چنانکه علامه مجلسی علیه الرحمه در مجلد سیزدهم بحار الانوار
از کتاب الغیبه شیخ طوسی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود خروج الثلثة
السفیانی والخراسانی والیمانی فی سنة واحدة فی شهر واحد فی یوم واحد ولیس فیها رایة باهدی من
رایة الیمانی یهدی الی الحق خروج سه نفر که خراسانی وسفیانی ویمانی است دریک سال ویکماه ویکروز
واقع خواهد شد و در میان ایشان هدایت کننده تر از یمانی نیست که او خلایق را هدایت میکند بسوی
حق ونیز در بحار الانوار از غیبت نعمانی از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است در خبری
از جمله آن اینست که فرمود فخروجه اذا خرج یکون عند الیأس والقنوط من ان یروا فرجا فیا طوبی
لمن ادرکه وکان من انصاره والویل کل الویل لمن ناواه وخالفه وخالف امره وکان من اعدائه
پس خروج آن حضرت زمانیکه خروج میکند در وقتی خواهد بود که مردم از رسیدن فرج نا امید و مایوس
شوند پس خوشا بر حال کسیکه آنحضرت را دریابد واز یاوران وی باشد و وای بر کسیکه از او جدا شود
وبا او مخالفت نماید وامر او را تخلف کند واز دشمنان او باشد ونیز فرمود یقوم بامر جدید وکتاب
جدید وسنة جدیدة وقضاء علی العرب شدید لیس شانه الا القتل لا یستبقی احدا ولا یأخذه
لومة لائم وقیام میکند آنحضرت بامر تازه وکتاب تازه وحکم تازه شدید بر سر عرب ونیست او را با
مخالفین مگر کشتن وباقی نمیگذارد احدی را از کسانیکه مستحق قتل میباشند وملامت ملامت کننده او را
باز نمیدارد از جاری نمودن احکام وحدود الهی تا آنجاکه فرمود واین امر ظاهر نمیگردد مگر بعد از خروج
سفیانی وبنی فلان ناچارند از اینکه سلطنت نمایند ووقتیکه بسلطنت رسیدند وبعد از آنکه در هم افتادند
هر آینه ملک ایشان متفرق وامر ایشان مختلف گردد حتی یخرج علیهم الخراسانی والسفیانی هذا
من المشرق وهذا من المغرب یستبقان الی الکوفة کفرسی رهان تا اینکه خروج میکند بر ایشان

خراسانی وسفیانی سفیانی از مغرب وخراسانی از مشرق وهریک از ایشان میخواهند زودتر از دیگری داخل کوفه شوند مانند دو اسب کروبندی که یکی از آنجا و دیگری از اینجا بیاید وهلاکت بنی فلان در دست ایشان خواهد شد وآگاه باشید که سفیانی وخراسانی احدی از ایشانرا باقی نگذارند ثم قال علیه السلام خروج السفیانی والیمانی والخراسانی فی سنة واحدة وفی شهر واحد وفی یوم واحد ونظام کنظام الخرز یتبع بعضه بعضا بعد از آن فرمود که خروج سفیانی وخراسانی ویمانی دریک سال ویکماه ویکروز واقع خواهد شد مانند نظم جوهرهای گردن بند منظم شده که از پس یکدیگر ولیس فی الرایات اهدی من رایة الیمانی هی رایة هدی لانه یدعوا الی صاحبکم فاذا خرج الیمانی حرم بیع السلاح علی کل مسلم واذا خرج الیمانی فانهض الیه فان رایته رایة هدی ولا یحل لمسلم ان یلتوی علیه فمن فعل فهو من اهل النار لانه یدعوا الی الحق والی صراط مستقیم درمیان این بیدقها بیدقی از بیدق یمانی هدایت کننده تر نیست وآن بیدق هدایت است زیرا که خلایق را بسوی حضرت صاحب الامر دعوت میکند پس وقتیکه یمانی خروج نمود فروختن صلاح بر مسلمانان حرام میشود ووقتیکه او خروج نمود برخیزید وبسوی او بروید که بیدقش بیدق هدایت است وبرهیچ مسلمانی حلال نیست که از او سر بپیچد پس هرگاه انکار کند هر آینه از اهل دوزخ است زیرا که او خلایق را بحق وراه راست میخواند ودر کتاب نور الانوار در ذکر علائم ظهور گوید علامت دوازدهم خروج یمانی است از یمن که در حدود یمن واطراف ونواحی آن فتنه میکند واسم او معلوم نیست ونیز در آنکتاب گوید علامت چهل ویکم خروج سفیانی ملعون است که از علائم حتمیه است وآن ملعون چهار شانه وبدصورت وآبله رو وازرق چشم است ودر مدت عمر خود هرگز بندگی خدا نکرده ومکه معظمه ومدینه طیبه را هرگز ندیده است وهرکس او را ببیند پندارد که اعور است واسم نحس او عثمان وپدر او عتبه یا عنبسه است واورا سفیان بن حرب وسفیان بن قیس نیز گویند وشاید که یکی از پدران معروف او حرب ویکی دیگر قیس بوده واو از اولاد ابی سفیان بن حرب بن صخر پدر معاویه است وآن ملعون در ماه رجب از وادی بی آب وعلف از طرف مکه معظمه وشاید از زمین جبل یا نجد خروج کند که واقع

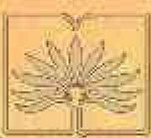

بین مکه و مدینه و شام است و آن ملعون پنج شهر از بلاد شام را متصرف میشود (مولف گوید) که ما مجملی از شرح حال سفیانی و تصرف نمودن او پنج شهر را و هلاکت او و لشکر او را در مقاله سی و پنجم مجلد پنجم این کتاب ذکر خواهیم کرد انشاء الله تعالی و در بحار الانوار در ضمن علائم ظهور از کتاب الغیبه شیخ طوسی از عمار یاسر نقل نموده که سه نفر در شام خروج میکنند و همه ایشان طالب سلطنت میباشند یکی از ایشان ابلع و دیگری سرخ مو و سرخ رنگ و سیمی از اهل بیت ابی سفیان است که از کلب خروج میکند و آن جا نیست در نزدیکی دمشق که قبر الیاس نبی آنجاست و مردم را در دمشق جمع میکند و اهل مغرب بسمت مصر خروج میکنند و داخل شدن ایشان بمصر علامت خروج سفیانی است و پیش از این خروج میکند کسیکه مردم را میخواند بسوی آل محمد علیهم السلام))

(مقالهٔ نود و هشتم)

(ارادهٔ حضرت سلیمان که یکروز را بشادی بگذراند) چنانکه در مجلد پنجم بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود حضرت سلیمان روزی باصحاب خود فرمود حقتعالی ملکی بخشیده است مرا که سزاوار نیست احدی را بعد از من و مسخر کرده است برای من باد و آدمیان و جنیان و مرغان و وحشیان را و آموخته است بمن سخن مرغان را و از هر چیزی بمن عطا فرموده است و مع جمیع ما اوتیت من الملک ما تم لی سرور یوم الی اللیل و با جمیع این نعمتها که مرا کرامت کرده است یکروز تا شب بشادی نگذرانیده ام میخواهم فردا داخل قصر خود شوم و بر بام قصر برآیم و بسوی مملکتهای خود نظر کنم پس کسی را رخصت مدهید که بنزد من آید تا بر من امری وارد نشود که عیش و شادی مرا بکدورت مبدل کند گفتند چنین باشد چون روز دیگر شد بامداد عصای خود را در دست گرفت و بر بلندترین جائی از قصرش بالا رفت و ایستاده تکیه بر عصای خود کرده و نظر میکرد بسوی مملکتهای خود و شاد بود بآنچه حقتعالی باو عطا فرموده بود ناگاه نظرش بجوان خوشروی پاکیزه جامهٔ افتاد که از بعضی از گوشه‌های قصرش پیدا شد چون او را دید فرمود من ادخلک الی هذا القصر وقد اردت ان اخلو فیه الیوم فباذن من دخلت کی تو را داخل این قصر کرد امروز میخواستم که تنها باشم برخصت کی داخل شدی آنجوان در جواب گفت

ادخلنی هذا القصر ربه وباذنه دخلت گفت که پروردگار این قصر مرا داخل کرد و باذن او داخل شدم سلیمان گفت ربه احق به منی فمن انت پروردگار این قصر احق است بآن از من پس بگو کیستی تو فقال انا ملک الموت پس گفت من ملک الموتم حضرت سلیمان فرمود فیما جئت برای چه آمده گفت آمده ام روح ترا قبض کنم سلیمان فرمود امض لما امرت به فهذا یوم سروری وابی الله عزّ و جلّ ان یکون لی سرور دون لقائه بیا و آنچه مامور شده بعمل آور که امروز میخواستم روز شادی من باشد خدا نخواست که شادی من در غیر لقای فرح افزای او باشد وبقول صاحب اخبار الدول فرمود سبحان الله طلبت یوماً فی الدنیا الصفا سبحان الله طلب نمودم که یک روز را بی رنج و زحمت بگذرانم پس گفته شد باتحضرت که طلبت شیئاً لم یخلق فی الدنیا طلب نمودی چیزی را که در دنیا خلق نشده است و بروایت بحار ملک الموت روح مطهر آن حضرت را قبض نمود بر همان حالت که بر عصا تکیه داده بود پس مدتها بعد از موت بهمان هیئت بر عصا تکیه داشت مردم بسوی او نظر میکردند و گمان میکردند که زنده است پس آنحال فتنه شد برای ایشان و اختلاف در میان ایشان بهم رسید بعضی گفتند که او در این ایام بسیار بر عصا تکیه کرد و بتعب نیفتاد و او را خواب نبرد و چیزی نخورد و نیاشامید میباید او پروردگار ما باشد و واجب است که او را بپرستیم و گروهی گفتند که سلیمان جادوگر است و بجادو در دیدهٔ ما چنین مینماید که ایستاده است و در واقع چنین نیست و مؤمنان گفتند که او بنده و پیغمبر خدا است و حقتعالی بهر نحو که میخواهد امر او را تدبیر مینماید پس اختلاف در میان ایشان بهم رسید و خدا ارضه را فرستاد که میان عصای آنحضرت را تهی کرد عصا شکست حضرت از قصر خود بر رو افتاد پس جنیان شکر نعمت ارضه را بر خود لازم گردانیدند باین سبب هر جا که ارضه است آبی و خاکی حاضر میسازند که آلت عمل او باشد اینست معنی قول حقتعالی فلما قضینا علیه الموت ما دلهم علی موته الا دابة الارض تاکل منسأته چون مقدر کردیم و حکم کردیم بر او مرگ را دلالت نکرد جنیان را بر مرگ او مگر جانور زمین یعنی ارضه که خورد عصای او را فلما خر تبینت الجن ان لو کانوا یعلمون الغیب ما لبثوا فی العذاب المهین پس چون سلیمان بر رو افتاد ظاهر شد بر جنیان یا ظاهر شد احوال ایشان بر آدمیان که اگر

جنّیان علم بغیب میدانستند نمیماندند در عذاب خوار کننده یعنی آنخدمت و عملی که بعد از فوت برای سلیمان میکردند و در اخبار الدول گوید فاعلمه ملك الموت انه بقي من عمره ساعة واحدة ملك الموت اعلام نمود حضرت سلیمان را که از عمر او یکساعت باقی مانده است و در آنوقت بمقدار یکسال از عمارت و بنای بیت المقدس باقی بود فقال اللهم عم على الجن موتي حتى يعلم الانس ان الجن لا يعلمون الغيب ولبثم العمادة پس آن حضرت از درگاه حضرت سبحانه و تعالی درخواست نمود و گفت بارالٰهی مرگ مرا بر جنیان پوشیده دار تا بنی آدم بدانند که جنیان علم غیب ندارند و هم عمارت مسجد بیت المقدس تمام شود پس آنحضرت برخاست برای نماز در حالتیکه بر عصائیکه داده بود و بدانحال روح مطهرش قبض شد و بر آنحال باقی ماند تا وقتیکه ارضه عصای آن حضرت را خورد جنازه اش بر زمین افتاد

و لنعم ما قیل:	خوش گلشنی است حیف که گلچین روزگار	مهلت نمیدهد که تماشا کند کسے
و شاعر دیگر گوید:	نه از رفیق وفا و نه از حیات امید	نه از سپهر بشارت نه از زمانه نوید

(و دیگری گفته است:)

در این خرابهٔ پرغم که نیست جای سرور	خوش آنکه پیش نگیرد بجز طریق عبور
مخور فریب سراب امل در این وادی	که هست قصهٔ لب تشنگان او مشهور
باین طبیب بر درد خود که شربت او	موافقت نکند با مزاج یک رنجور
برای کوتهی قصهٔ امل کافی است	حکایتی که ز پیشینیان بود مأثور
بسا که موکب جمشید و قیصر و خاقان	گذشته است در این دشت در مرور دهور
من گدا چه طمع دارم از جهان خراب	که کام خویش ندیدند بهمن و شاپور
ز دست ساقی دوران طفیل عیش کنان	شراب صاف چون طمع کنم من مخمور
که غیر خون نفکند در پیالهٔ جمشید	که غیر زهر نریزد بکاسهٔ مغفور

(مقالهٔ نود و نهم)

(آرزو داشتن شداد که یکمرتبه بهشت خود را ببیند) بدانکه در وصف شداد بن عاد و بهشت او

آورده اند که شداد عم زادهٔ ضحاک بود و پادشاهی طبرستان و گرگان و خراسان تا بهندوستان
او را بود و بعضی گفته اند که عاد دو پسر داشت یکی شدید و دیگری شداد و این دو بعد از عاد و پادشاه
شدند و تجبر عظیم بهم رساندند و اهل مشرق و مغرب همگی اطاعت ایشان میکردند پس شدید مرد و
شداد بی منازع در پادشاهی تمام روی زمین مستقل گردید و گویند که دویست و شصت ملک در تحت
فرمان او بودند و او بت پرست بود و هود نبی علیه السلام بنزد او آمد او را بخدا خواند و از بت
پرستی نهی نمود شداد گفت اگر من فرمان برم خدای تو را و مرا چه دهد گفت بهشت جاودانی
و وصف بهشت با او گفت شداد گفت من خود یک بهشت در این جهان بسازم و بنا کنم پس
اصرار کرد و عزم نمود که مثل آن را در دنیا بسازد پس مقرر نمود که از برای ساختن آن بهشت صد مرد را
با هر یک از ایشان هزار کس قرار داد و گفت بروید بیابانی پیدا کنید که از هر جهت نیکوترین بیابانها
باشد و بسازید برای من شهری از طلا و نقره و یاقوت و زبرجد و مروارید و در زیر آنشهر عمودها از
زبرجد قرار دهید و بر شهر قصرها قرار دهید و بر قصرها غرفها بسازید و بالای غرفها غرفها بنا کنید و در
آن قصرها در خیابانها اصناف میوه ها غرس نمائید و نهرها جاری کنید در زیر درختان که من در
کتب صفت بهشت را خوانده ام و میخواهم مثل آنرا در دنیا بسازم گفتند ما اینقدر طلا و نقره و جواهر
از کجا بهم رسانیم که چنین شهری بنا کنیم شداد گفت که مگر نمیدانید که جمیع ملک دنیا در دست منست گفتند
بلی گفت بروید بسوی هر معدنی از معدنهای جواهر و طلا و نقره و جمعی را بهر معدنی موکل گردانید تا جمع
کنند آنچه بآن احتیاج دارید و هر چه در دست مردم از طلا و نقره می یابید بگیرید پس فرمانها نوشتند
بپادشاهان مشرق و مغرب و ده سال جواهر جمع کردند و در سیصد سال این شهر را برای او تمام کردند
و عمر او نهصد سال بود و بقول ابو علی محمد بن محمد بلعمی در ترجمهٔ تاریخ طبری شداد مردم چند بچهار سوی جهان
فرستاد و با ایشان زیرکان و ستاره شناسان بفرستاد تا جائی پیدا کنند که در دشت و کوه و هوای
خوش و با فرح باشد پس ایشان بگشتند تا در نواحی شام جائی چنین بدست آوردند پس حصاری از خشتی از زر و خشتی از
سیم بر دور آن برآوردند و ستونها از بلور و سقف زرین نهادند و گوهرهای زرد و سرخ و کبود و سفید

در او نشاندند و چنان استوار کردند که کسی نمیتوانست آنها را بر کند و منظرها و کوشکها بنا نهادند و جویها
آب در وی جاری نمودند و در کنار جویها درختهای زرین و سیمین بنشاندند که بارش از یاقوت
ملون و مروارید بود و گویند که دوازده هزار کنگره از زر و سیم جواهر نشان بر حصار آن قرار دادند
که چون آفتاب بر آن تافتی چشم خیره گشتی و او را دویست وزیر بود بنابراین گرداگرد آن دویست
کوشک از زر و سیم از بهر وزیران بنا کردند و هزار کوشک دیگر برای هزار سرهنگ بفرمود
ساختند و در بنای آن پانصد سال روزگار گذرانیدند و شداد خود بحضرموت بود پس او را خبر دادند
که بهشت تمام شد پس او برخواست و با آن دویست وزیر و هزار سرهنگ و سی هزار مرد از حشم
بگرفت و برفت چون بیک منزلی رسیدند آهوئی در نظر شداد جلوه گر آمد شداد در پی او
شتافت مسافتی از سپاه خود دور افتاد و آهو ناپدید شد در آنحال سواری را دید که رو بدو نهاده
میآید چون بنزدیک او رسید و گفت ای بندهٔ ضعیف چه گمان میبری بر آنچه ساخته آیا از مرگ امان
یافته که این عمارت و بنا باین عظمت ساخته شداد چون این سخن بشنید جهان در چشم او تاریک
شد و گفت تو کیستی گفت من ملک الموتم گفت چه میخواهی گفت جان ترا شداد گفت زنهار مرا
چندان امان ده که این جائی که ساخته‌ام و آراسته‌ام یکبار ببینم گفت اجازت نیست گفت چندانی مهل
مرا که نزدیک لشکر خود روم و بگویم از جهان میروم گفت فرمان نیست پس ملک الموت شداد را
گفت رو بگردانید و چون باز نگریست ملک الموت خود را باو نمود شداد چنان بترسید که جان باد
داده از اسب در افتاد و سپاه او چون بانجا رسیدند یک بانگ و صیحه از آسمان بیامد که
آن لشکر همه دفعة جان بدادند و هیچکس از آن همه خلق بدان باغ و بوستان نرسیدند
و بروایت حیوة القلوب چون باو خبر دادند که بهشت تمام شده است شداد گفت بروید و حصاری
بر دور آن بسازید و بر دور حصار هزار قصر بسازید و نزد هر قصری هزار علم برپا کنید که در هر قصری
از این قصرها وزیری از وزراء من ساکن باشند و اینها همه را بعمل آوردند و بنزد او آمدند و خبر دادند
که تمام شد پس امر کرد مردم را که بار بندند بسوی ارم ذات العماد پس ده سال تهیه و کارسازی رفتن

کردند پس شداد با لشکر و اتباعش روانه شدند بسوی ارم چون بمکانی رسیدند که یکشب و یکروز مانده بود که بارم برسند حقتعالی فرستاد براو و برهرکه با او بود صدائی از آسمان که همگی هلاک شدند و نه او داخل ارم شد و نه احدی از آنها که با او بودند و در تفسیر منهج آورده که چون شداد و اتباع او بصیحه هلاک شدند وی را پسری بود در حضرموت نام او مرثد بن شداد او را بر ممالک خلیفه کردند پدر را برگرفت و بحضرموت آورد وی را بصبر و کافور بشست و در غاری برد و بر تختی از زر او را خوابانید و هفتاد حله منسوج بزر و سیم بروی پوشید و لوحی بزرگ بر بالین او نهاد و این ابیات براو نوشت

اعتبر بي أيها المغرور بالعمر المديد	انا شداد بن عاد صاحب الحظ العميد
ان أهل الارض كانوا خائفين من وعيد	وملكت الشرق والغرب بسلطان شديد
فاتى هود وكنا في ضلال قبل هود	فدعانا فعصيناه الى الامر الرشيد
فاتتنا صيحة تهوي من الافق البعيد	فتوفينا كزرع وسط بيداء حصيد

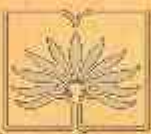
لقائله

که را دانی از خسروان عجم	ز عهد فریدون و ضحاک و جم	که بر تخت ملکش نیامد زوال
نماند مگر ملک ایزد تعال	که را جاودان ماندن امید هست	که کس را ندانی که جاوید هست

و شاعر دیگر گوید

نظر کن بعبرت بصد آه و درد	بزیر قدمها شده خاک و گرد	همین سر که بر بالش ناز بود
بدامان حوران طناز بود	هر آن ذره خاکی که بگرفت باد	دو چشم جم است و سر کیقباد
الا ای شهنشاه مست غرور	نگر تا چه شد لشکر سام و تور	ترا گر بود دانش و عقل و هوش
نظر کن بآثار شه داریوش	بسر پنجهٔ خویش در گل نوشت	بشاهان که ما خاک گشتیم و خشت
خاک شده آنکس که در این خاک زیست	خاک چه داند که در این خاک چیست	هرگز بباغ دهر گیاهی وفا نکرد
هرگز ز دست چرخ خدنگی خطا نکرد	خیاط روزگار باندام هیچکس	پیراهنی ندوخت که آخر قبا نکرد

و در تفسیر منهج و حیوة القلوب آورده اند که مراد بارم ذات العماد که خدا در قرآن یاد کرده بهشت شداد است

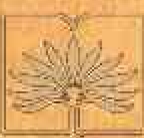
که در وصف آن فرموده اَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبُّکَ بِعَادٍ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِی لَمْ یُخْلَقْ مِثْلُهَا فِی الْبِلَادِ خطاب به پیغمبر است وغرض تنبیه وتهدید کفار است یعنی آیا ندیدی وندانستی ای محمد صلی الله علیه وآله که البته معلوم تو شده است که چه کرد پروردگار تو با اولاد عاد بن عوص بن ارم بن سام بن نوح که قوم هود بودند واهل بلدهٔ ارم بودند که آن بلده وشهر خداوند ستونهای عظیم وبناهای رفیع است که مثل آن در بلاد آفریده نشده است ودر تفسیر منهج گوید که محمد بن کعب گفته است که مراد مدینهٔ اسکندریه است وآنچه مشهور است مراد شهریست که شداد بن عاد آنرا بنا کرد وبالجمله در کتاب تنبیه الخواطر معروف به مجموعهٔ ورام از بعضی از ائمه علیهم السلام ویا بعضی از اکابر نقل نموده که فرمود مَنْ اَلْهَاهُ اَمَلُهُ اَخْزَاهُ اَجَلُهُ اِیَّاکُمْ وَقَوْلَ لَوْ فَاِنَّهَا قَدْ اَعْنَتَ مَنْ قَبْلَکُمْ وَلَنْ تُرِیحَ مَنْ بَعْدَکُمْ هر کس که غافل کند اورا طول امل وآرزوی او خوار میکند اورا اجل او زنهار بپرهیزید از گفتن لفظ لو (واگر) بدرستیکه گفتن این لفظ درمانده کرده پیشینیان شما را وسود نخواهد کرد برای کسیکه بعد از شما باشد ونیز در آنکتاب از حضرت امیر المؤمنین صلوة الله علیه روایت کرده است که فرمود مَنْ بَلَغَ اَقْصَی اَمَلِهِ فَلْیَتَوَقَّعْ اَدْنَی اَجَلِهِ هر کس بپایان برسد امل وآرزوی او پس چشم بدارد نزدیکتر اجل خود را آورده اند که هیچکس از مردم بشهرستان شداد نرسید وبهشت اورا ندید تا زمان معاویه که مردیکه اورا عبد الله بن قلابه یا فلانه میگفتند بیرون رفت بطلب شتری که از او گریخته بود ودر صحراهای عدن وبیابانهای او میگشت ناگاه شهری دید که بر دور آن حصاری بود وقصرهای بسیار وعلمهای بلند بود وچون نزدیک آنشهر رسید گمان کرد در آنشهر کسی هست که نشان شتر خود را از او بپرسد چون هیچکس را ندید که داخل آنشهر شود یا از او بپرسد از ناقه فرود آمد وپای ناقه را بست وعقال کرد وشمشیر خود را از غلاف کشید واز دروازهٔ شهر داخل شد ناگاه دو در بزرگ عظیم دید که در دنیا از آن بزرگتر وبلندتر کسی ندیده وچوب آن درها از خوشبوترین چوبها بود ومرصع کرده بودند از یاقوت زرد وسرخ که روشنی آنها آن مکانرا پر کرده بود وچون مشاهدهٔ آنحال کرد تعجب کرد پس یکی از درها را گشود که داخل شود ناگاه شهری دید که نظر کنندگان مثل آن ندیده بودند هرگز وقصرهائی بود بر روی عمودهائی از زبرجد ویاقوت وبالای هر قصری از آنها غرفه بود وبالای

هر غرفه غرفهٔ دیگری همه را بالطلا و نقره و مروارید و زبرجد و یاقوت بنا کرده و بر آن قصرها درها آویخته
مانند دروازه های شهر از چوبهای خوشبو و یاقوت مرصع کرده و فرش کرده بودند آن قصرها را
بمروارید و بندقهای مشک و زعفران پس چون آن بناها را مشاهده کرد و کسی را در آنجا ندید بترسید پس
نظر کرد در اطراف قصرها خیابانها دید مشتمل بر درختان که میوه ها بآن آویخته بود و نهرها در زیر
آن درختان جاری بود گفت این آن بهشت است که خدا برای بندهٔ ش وصف کرده است در
دنیا خدا را سپاس که مرا داخل بهشت گردانید پس از آن مروارید و بندقهای مشک و زعفران قدری
که توانست برداشت و نتوانست که از آن یاقوتها چیزی بکند پس بیرون آمد و بر ناقهٔ خود سوار شد
و از راهی که آمده بود برگشت تا داخل یمن شد و از آن مرواریدها و بندقها ظاهر کرد و خبر خود را بمردم
نقل کرد و بعد از آن مرواریدها را فروخت و زرد و متغیر شده بودند از بسیاری زمانها که بر آنها گذشته
بود پس چون آنخبر شایع شده و بمعویه رسید رسولی بوالی صنعا فرستاد که آنشخص را برای او بفرستد
پس چون آنشخص نزد معاویه آمد او را بخلوت طلبید و از آن قصه سؤال نمود آن شخص آنچه دیده بود
برای معاویه ذکر نمود پس معاویه بسیار کس با آن مرد فرستاد آنچه گشتند و تفحص نمودند نیافتند و برگشتند
آنمرد گفت یا امیر المؤمنین من چون از آنجا بیرون آمدم و پارهٔ راه بیامدم در دلم افتاد که برگردم
چون بازگشتم هرچند طلب کردم نیافتم معاویه دانست که خدای تعالی آنرا از چشم خلق پوشیده
است ملفقاً از ترجمهٔ تاریخ طبری و حیوة القلوب مرقوم داشتیم.

(مقالهٔ صدم)

(در وقت خلقت عرش ابر سفیدی یکسال فرح و سرور بارید) چنانکه فخر رازی در مجلد هشتم تفسیر کبیر
در ذیل آیهٔ کریمه وَالضُّحَىٰ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ گوید که اهل تفسیر و الضحی دو وجه گفته اند (وجه اول) آنکه
مراد تمام روز است بدلیل اینکه حق سبحانه و تعالی آنرا در مقابل تمام شب ذکر فرموده است (وجه دویم) آنکه

(وجه دویم) آنکه اشاره است بیکساعت از روز و آن وقت صبح و ساعت اول روز است که آفتاب بلند میشود و شعاع آن منبسط و شایع این چند وجه
ذکر نموده در سبب اینکه از روز یکساعت و شب بالتمام در آیه ذکر شده است (وجه اول) آنکه یکساعت از روز موازی تمام شب است)

روز وقت سرور و راحت است و شب وقت وحشت و غم است و این اشاره است بانکه هموم و غموم دنیا بیشتر است از فرح و سرور آن و لهذا از روز یکساعت و شب را تمام ذکر فرموده و نیز آورده که مرویست چون حضرت حق سبحانه و تعالی عرش را آفرید ابر سیاهی از طرف یسار عرش سایه افکند و گفت چه ببارم پس جواب داده شد که امطر الهموم و الاحزان مائة سنة غم و اندوه ببار تا صد سال و پس از آن ابر منکشف گردید پس مرتبه دیگر مأمور شد که تا مدت صد سال غم و اندوه ببارد هم چنین مرتبه سیم که مجموعا سیصد سال غم و اندوه بارید و پس از آن ابر سفیدی از یمین عرش سایه افکند و گفت چه ببارم فاجیب ان امطر السرور ساعة پس جواب داده شد که یکساعت فرح و سرور ببار پس باین سبب غم و اندوه دائمه است و سرور کم و نادر است انتهی و در کتاب اخبار الدول آورده که چون خداتعالی جسد آدم علیه السلام را خلق فرمود چهل سال حزن و اندوه بر جسد او بارید و یکسال فرح و سرور بر او باریده شد فلذلک کثر الهموم فی اولاده پس باین سبب غم و اندوه بسیار شد در اولاد او و از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود من نکد الدنیا تنغص الاجتماع بالفرقة و السرور بالغصة از سختی و ناخوشی دنیا تیره کردن اوست اجتماع را بفراق و جدائی و سرور و فرح را باندوه گلوگیر و نیز از آنحضرت مروی است که فرمود قرنت المحنة بحب الدنیا دوستی دنیا قرین است با محنت و بلیه و نیز از آنحضرت مروی است که فرمود کلما لا ینفع یضر و الدنیا مع حلاوتها تمر هر چیز که سود نبخشد ضرر کند و سختی رساند و دنیا با حلاوت و شیرینی او تلخی است و نیز از آنجناب منقولست که فرمود لا یأمن احد صروف الزمان و لا یسلم من نوائب الایام ایمن نماند کسی از حوادث روزگار و سالم نماند کسی از امور دشوار و سختیهای ایام و نیز فرمود فی کل جرعة شرقة و مع کل اکلة غصة در هر آشامیدنی اندوهی است و با هر لقمه غصه ایست و بعضی از حکما گفته اند مصائب الدنیا اکثر من نبات الارض مصیبتهای دنیا از گیاه زمین بیشتر است و از حضرت امام محمد تقی ع منقولست که فرمود من طلب البقاء فلیعد للمصائب قلبا صبورا هرکس در طلب بقا در دنیاست پس مهیا کند برای خود دلی بردبار با شکیبا و در کتاب نور الابصار این اشعار را نسبت داده بآنحضرت امیر که فرمود

عش موسرا ان شئت و معسرا	فلا بد تلقی بدنیاک غما	و دنیاک بالغم مقرونة	فلا تقطع العمر الا بهما

حلاوة دنياك مسمومة	فلا تأكل الشهد الا بسم	محامدة البؤس مذمومة	فلا تكسب الحمد الا بذم
	اذا تم امر بدا نقصه	ترقب زوالا اذا قيل تم	

و در کتاب خیرات حسان آورده که زنی بحضور هرون الرشید آمده گفت اقر الله امرك وفرحك بما اتاك وزادك رفعة لقد عدلت فقسطت هارون از حضار سؤال کرده گفت ازین کلمات چه فهمیدید گفتند جز دعای خیر چیزی نفهمیدیم گفت این زن نفرین بمن میکند اما اتم الله امرك نظر بآن شعر دارد که گفته اند : اذا تم امر بدا نقصه ✳ ترقب زوالا اذا قیل تم اما از فرحك بما اتاك مفهوم آیهٔ کریمهٔ حتی اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة را در نظر گرفته واز زادك رفعة منظورش ما طار طیر وارتفع الا کما طار وقع میباشد واز عدلت وقسطت میخواهد بگوید واما القاسطون فکانوا لجهنم حطبا پس از آن از خود آن زن پرسید او اعتراف نمود بعد هارون گفت تو از چه طایفهٔ وچه اذیت وزیان از من دیده گفت از آل برمکم مردان مرا کشتهٔ واموال مرا ضبط نمودهٔ هارون گفت مردان که رفته اند برگردانیدن آنها ممکن نیست اما اموال تو بتو برگردد وچنانکه گفته بود مال زیاد باو عطا کرد و کمال الدین دمیری در کتاب حیوة الحیوان در ذکر خلافت یزید بن عبد الملک مروان آورده که یزید در ایام خلافت برادرش سلیمان بن عبد الملک جاریهٔ را از عثمان بن سهل بن حنیف بچهار هزار دینار خرید واسم آنجاریه حبابه بود بتشدید باء موحدة واو را بشدت دوست میداشت پس چون خبر آنجاریه ببرادرش سلیمان رسید گفت هممت ان احجر علی یزید من قصد کردم که او را احرام کنم بر یزید ویزید را از او باز دارم چون اینخبر به یزید رسید از ترس برادرش آنجاریه را فروخت وچون امر خلافت باو رسید روزی زوجه اش باو گفت یا امیر المؤمنین هل بقی فی نفسك من الدنیا شیء ای امیر مؤمنان آیا چیزی از آرزوی دنیا در نفس تو باقی مانده است یزید گفت بلی زوجه اش گفت آن چیست یزید گفت آرزوی من حبابه است پس زوجه اش در خفا و پنهانی حبابه را برای او خرید واو را زینت کرده در پس پرده نشانید و بیزید گفت آیا از دنیا آرزوئی در دل داری یزید گفت اوما اعلمتك انها حبابه آیا من بتو نگفتم که آرزوی من حبابه است

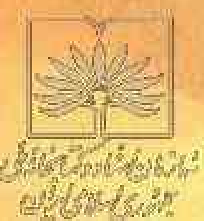

آنگاه زوجه اش پرده را برداشت و گفت هاآنت و حبابه این تو و این حبابه پس او را با او گذاشت و رفت روزی یزید گفت اِنَّ بَعضَ النّاسِ یقولونَ انه لن یصفو لاحدٍ من الملوک یوم کامل من الدهر و انی ارید ان اکذبهم فی ذلک بدرستیکه بعضی از مردم میگویند که هرگز نمیشود یک روز تمام از روزگار برای پادشاهی از پادشاهان پاک و صاف از هر گونه غم و اندوه بگذرد و من میخواهم این را تکذیب نمایم پس او با جاریه خود خلوت نمود و امر کرد که هر چیز که مکروه او است گوش زد او نشود و از دیده او پوشیده گردد پس در آن بین که او با حبابه در عیش و عشرت بود حبابه دانه اناری برداشت در حالتیکه می خندید در دهن گذاشت پس دانه انار گلوگیر او گشته در ساعت بمرد یزید هوش از سرش برفت و عیش او منقص گردیده فرح و سرورش زائل و بشدت محزون و غمگین گشت و در مجلد اول کتاب تتمة المنتهی گوید که یزید تا مدتی نگذاشت که جنازه حبابه را دفن کنند و پیوسته او را میبوسید و میبوئید تا آنکه بدن حبابه متعفن شد و گندید و مردم خلیفه را بر این کار عیب کردند آنگاه اذن داد تا دفنش نمودند و خود بر سر قبر او مقیم شد دمیری و غیره گفته اند که دیگر باره امر کرد تا قبر حبابه را نبش کردند و جیفه گندیده او را از قبر در آوردند و بالجمله بعد از پانزده روز از مرگ حبابه گذشته یزید نیز بمرد و نقل شده که ابو حمزه خارجی گاهی بنی مروان را ذکر میکرد و مثالب ایشان را میگفت تا باسم یزید میرسید میگفت یزید نشانید حبابه را بطرف راست خود و سلامه را در طرف چپ خود و میگفت میخواهم از طرب طیران کنم پس طیران کرد بسوی لعنت خدا و عذاب الیم و در کتاب حبیب السیر آورده که یزید بن عبد الملک در آخر عمرش بولایت اردن با کنیزکه محبوبه او بود در بوستانی صحبت میداشت و یزید دانه های انگور بجانب او میافکند و او بدندان میگرفت ناگاه دانه انگوری بحلق جاریه جسته بسیار بسلفید تا از دنیا رفت یزید پلید یکهفته آن میته را نگه داشت و چند مرتبه با او مباشرت کرد آخر الامر بنا بر ملامت یکی از مقربان آن جاریه دفن کردند و اندوهناک از سر مقبره او باز گشت و مدت هفت روز با کسی صحبت نگفت و در همان ایام بجهنم واصل شد

(مقاله صد و یکم)

(هر کس ملازم یک خصلت باشد بهشت برای او است) در کتاب تنبیه الخواطر از ثوبان روایت کرده است

که رسولخدا صلی الله علیه وآله فرمود مَنْ یَتَقَبَّلُ لِی وَاحِدَةً اَتَقَبَّلُ لَهُ الْجَنَّةَ هر که بپذیرد از من یک چیز را من عهده دار شوم برای او بهشت را ثوبان عرض کرد که من می پذیرم آن را یا رسول الله فقال لاتسئل الناس شیئاً فرمود آن یک اینست که سؤال مکن از مردم چیزی را پس ثوبان بعد از شنیدن این کلام از رسولخدا صلی الله علیه وآله از هیچکس چیزی سؤال نمیکرد هرگاه تازیانهٔ او از دست او میافتاد بکسی نمیگفت که تازیانه مرا بر گیر و بمن بده خود پیاده میشد تازیانه اش را بر میداشت و در مجلد دویم شرح فقیه آورده که در حسن کالصحیح از ابی بصیر منقولست که حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود قبیلهٔ از انصار آمدند حدیث حضرت سیّد المرسلین صلی الله علیه وآله وسلم سلام کردند حضرت جواب سلام ایشانرا داد پس عرض نمودند یا رسول الله مارا حاجتی است نزد تو حضرت فرمودند که بگوئید که چه حاجت دارید گفتند میخواهیم که ضامن شوی از جانب پروردگارت که مارا به بهشت برد حضرت سر بزمین انداختند و خطی بر زمین میکشیدند و ظاهراً انتظار وحی میداشتند پس سر مبارک بالا کردند و فرمودند اَفْعَلُ ذٰلِکَ بِکُمْ عَلٰی اَنْ لَاتَسْئَلُوا اَحَداً شَیْئاً که ضامن میشوم باین شرط که از هیچکس چیزی نطلبید مگر از خدا و ایشان بشرط خود وفا کردند که بسیار بود که در سفر تازیانه از دست ایشان می افتاد و کسی نزد ایشان بود و نمیخواستند که سؤال کنند از چهار پا بزیر میآمدند و آنرا بر میداشتند و بسیار بود که بر سر خوانی نشسته بودند و بعضی بآب نزدیکتر بودند نمی گفتند که آبرا بده خود بر میخاستند و می آشامیدند و نیز در آن کتاب از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اَحَبَّ شَیْئاً لِنَفْسِهِ وَاَبْغَضَهُ لِخَلْقِهِ اَبْغَضَ عَزَّ وَجَلَّ لِخَلْقِهِ الْمَسْئَلَةَ فَاَحَبَّ لِنَفْسِهِ اَنْ یُسْئَلَ وَلَیْسَ شَیْءٌ اَحَبَّ اِلَیْهِ مِنْ اَنْ یُسْئَلَ فَلَا فَلَا یَسْتَحْیِی اَحَدُکُمْ اَنْ یَسْئَلَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ فَضْلِهِ وَلَوْ شِسْعَ نَعْلٍ بتحقیق الله تعالی از برای خود چیزی را دوست داشته است و از برای خلق دشمن داشته است آن را که بندگان از غیر او سؤال کنند و دوست میدارد که از او سؤال کنند و هیچ چیز نزد حق سبحانه وتعالی از این محبوبتر نیست که از او سؤال کنند پس میباید که هیچیک از شما شرم نکند از آنکه از فضل الهی چیزی سؤال کند و اگرچه بند نعلین باشد که از خدا بطلبد و بگوئید که این قابل نیست زیرا که قلیل و کثیر نزد او یکسان است و میباید که هر دو نزد بنده برابر

باشد چون از جانب داست و نیز در آن کتابست که حضرت صادق علیه السلام فرمود ایاکم و سؤال الناس فانه ذل فی الدنیا و فقر تعجلونه و حساب طویل یوم القیمة زنهار که چیزی از مردم مطلبید که طلب سبب مذلت و خواریست در دار دنیا و فقریست که خود را بآن مبتلا میکنید بدست خود و حساب دراز خواهید بود در روز قیامت و مرویست که لقمان به پسرش گفت ای فرزند صبر را که تلخ است چشیده ام و پوست درختان تلخ مزه را خورده ام نیافتم چیزی را که از فقر تلخ تر باشد پس اگر روزی بآن مبتلا شوی زنهار که آنرا بکسی اظهار مکن که ایشان تورا خوار میکنند و نزد ایشان بی اعتبار میشوی و نفعی بتو نمیتوانند رسانید و بکسی اظهار کن که او فقر را داده است و برطرف میتواند کرد و در حدیث دیگر از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود اتبعوا قول رسول الله صلی الله علیه و آله انه قال من فتح علی نفسه باب مسئلة فتح الله علیه باب فقر متابعت کنید قول رسولخدا که فرمود هرکه دری از سؤال بر روی خود بگشاید حقسبحانه و تعالی دری از فقر بر روی او بگشاید و حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه فرمود ماء وجهك ماء جامد یقطره السؤال فانظر عند من تقطره آبروی تو آبی است بسته که میچکاند آنرا خواری سؤال پس نظر کن که در نزد که میچکانی آنرا و نیز از آن جناب مرویست که فرمود احتج الی من شئت تکن اسیره و استغن عمن شئت تکن نظیره اظهار حاجت کن بهرکه خواهی تا بوده باشی اسیر و گرفتار او و بی نیازی جوی از هرکه خواهی تا بوده باشی نظیر و مانند او

(ولنعم ما قیل:)

دست طمع چه پیش خسان میکنی دراز	پل میکنی که بگذری از آبروی خویش

و نیز از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نقل است که فرمود بذل ماء الوجه موت الاکبر ریختن آبرو مرگ بزرگ است

(و شاعر گوید:)

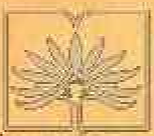
لا تحسبن الموت موت البلا	لکنما الموت سؤال الرجال
کلاهما موت ولکن ذا	اشد من ذاك لذل السؤال

و این اشعار منسوبست بعنابه مادر جعفر برمکی و از حضرت امیر المؤمنین ع مرویست که فرمود السؤال

بکسر لسان المتکلم و بکسر قلب الشجاع خواری سؤال میشکند زبان گوینده و دل شجاع را و درکتاب نور الابصار از حضرت زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که فرمود اربع عزّهن ذلّ البنت ولو مریم والدّین ولو درهم والغربة ولو لیلة والسّؤال ولو کیف الطریق درکتاب حیوة القلوب بسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ابراهیم علیه السلام پدر مهمانان بود یعنی مهمانرا بسیار دوست میداشت پس هرگاه مهمانی نزد او نبود بیرون میرفت و طلب ایشان میکرد روزی درهای خانه را بست و بطلب مهمان بیرون رفت چون بخانه برگشت شخصی شبیه بمردی در خانهٔ خود دید گفت ای بندهٔ خدا برخصت که داخل اینخانه شدی گفت برخصت پروردگار او و سه مرتبه گفت برخصت پروردگار شما پس ابراهیم دانست که او جبرئیل است و حمد کرد پروردگار خود را پس جبرئیل گفت که پروردگار تو مرا بسوی بنده از بندگانش فرستاده است که او را خلیل خود گردانیده است[2] جبرئیل گفت برای آنکه هرگز از کسی چیزی سؤال نکردی و از تو هیچکس چیزی سؤال نکرد که بگوئی نه و در شرح فقیه از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود لَوْ یَعْلَمُ السّائل ما فی المسئلة ما سئل اَحَدٌ احداً و لَوْ یَعْلَمُ المُعْطی ما فی العطیة ما ردّ اَحَدٌ اَحَداً اگر سائل بداند قبح سؤال را و عذابی را که مقرر است بر آن هیچکس از هیچکس سؤال نمیکرد و اگر دهنده بداند حسن عطا و ثواب آنرا هیچکس رد نمیکرد هیچکس را (تتمیم نفعه عمیم) بدانکه در سؤال و اظهار حاجت بخلق جز ذلت و خواری و نومیدی نیست و در سؤال و مسئلت از حق سبحانه و تعالی کمال عزت و آبرومندیست چنانکه در مقالهٔ دوم این مجلد مذکور گردید که برای سائلین از خدای تعالی اگر هیچ نباشد کفایت میکند ایشانرا که بدعا و مسئلت خود میرسند بمرتبهٔ سؤال کنندگان و خوانندگان او سبحانه و تعالی[3] لکفی للعبد ان بدعائه یصل الی مرتبة السّائلین منه والدّاعین له و این یک مرتبهٔ کمالی است از برای آدمی که فقیر خدا باشد و بغیر خدا اظهار فقر و احتیاج نکند و او را غنی بالذات و ماسوای او را فقیر و محتاج بداند و گفته شده است مَنْ یَسأل النّاس حرموه و سائل الله لا یخیب و چه خوب گفته است شیخ سعدی

دست حاجت چه بری نزد خداوندی	که کریم است و غفور است و رحیم است و ودود

کرشش ناممتناهی نعمش بی پایان	هیچ جوینده ازین در نرود بی مقصود
ازثری تا به ثریا همه در درگه او	خلق در ذکر مناجات و قیامند و قعود
پند سعدی که کلید در گنج سعدست	نتواند که بجا آورد الا مسعود

و در کتاب نور الابصار گوید و از جمله کلام منظومهٔ حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام اینست که فرمود.

لا تخضعنّ لمخلوق على طمع	فانّ ذلك وهن منك في الدين	واسئل الهك ممّا في خزائنه
فانّما هي بين الكاف والنون	اما ترى كلّ من ترجوه وتأمله	من البريّة مسكين بن مسكين

(و نیز در آن کتاب نسبت داده است بامام حسن علیه السلام)

اعن عن المخلوق بالخالق	تغن عن الكاذب والصادق	واسترزق الرحمن من فضله
فليس غير الله بالرازق	من ظنّ انّ الناس يغنونه	فليس بالرحمن بالواثق
من ظنّ انّ الرزق من كسبه	زلّت به النعلان من حالق	

(مقاله صد و دوم)

(اگر یک لقمهٔ حرام در خانهٔ مؤمن باشد نصیب فاسق میشود) در کتاب گلزار اکبری آورده که در کتاب مشکول که بخط مؤلفش بود و بر آن خط شیخنا الجلیل البهائی بود از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت نمود که هرگاه در خانهٔ مؤمنی هزار لقمهٔ حلال باشد و در میان آنها یک لقمهٔ حرام باشد موکل میگرداند خدایتعالی ملکی راکه نگاه دارد آن لقمهٔ حرام را تا بیاید فاسقی و بخوردن آن لقمهٔ حرام را وهرگاه بوده باشد در خانهٔ فاسقی هزار لقمهٔ حرام در میان آنها یک لقمهٔ حلال باشد موکل میگرداند خدای تعالی ملکی راکه نگاهدارد آن لقمهٔ حلال را تا بیاید مؤمنی و بخورد آنرا و در جای دیگر آن کتاب از تذکرهٔ دولتشاه سمرقندی و کتب دیگر مثل نامهٔ دانشوران و بستان السیاحه نقل فرموده که روزی شاه رخ بن امیر تیمور از نعمة الله کهنبانی که معروف به شاه نعمة الله است پرسید با آنکه شما بولایت معروف بصفت دیانت موصوفید با امراء دولت ما مجالست نموده چرا لقمهٔ مشتبه ناک تناول میکنید آنجناب در جواب فرمود. (نظم)

گر شود از خون دو عالم مال مال	کی خورد مرد خدا الا حلال

کلام آنجناب پسند شاه نشد درمقام امتحان آمد یکی از ملازمان را فرمود که بره بستم گرفته بیاورند بر طباخ سپرد ملازم بموجب فرموده عمل نموده بیرون شهر رفته از پیره زالی بستم و ظلم بره گرفته تسلیم طباخ کرد و طباخ از آن بره اقسام طعام ترتیب داده و بخدمت شهریار آورد و چون خوان حاضر گشت روی بدان جناب کرده گفت که ازاین طعام تناول نمائید آنجناب بسم الله گفت و از آن طعام تناول نمود و حمد و ثنای باریتعالی بجای آورد شهریار گفت اینچه حالت است که طعام حرام میخورید و حلال میدانید آنگاه ماجرای پیره زن را تقریر نمود آنجناب فرمود که شهریارا در تحقیق این امر سعی فرماید و در تفحص این اهتمام فرماید که شاید درضمن این حکمتی باشد شاهرخ میرزا امر فرمود که پیره زال بیاید و احوال خود را بیان نماید چون پیره زال حاضر گردید بخدمت شاه معروض گردانید که فرزندی داشتم بسرخس بجلابی رفته بود و مدتی شد نیامده بود و خبر ناخوش شنیدم و مشوش گردیدم نذر کردم که اگر فرزندم بسلامت برگردد بره نیاز شاه نعمة الله ولی نمایم و روز گذشته شام فرزندم آمد و من بروفق نذر خود بره بجهة آنجناب میآوردم که ملازم شهریار رسید در اثنای راه از من بگرفت هرچند عجز کردم نپذیرفت چون شاهرخ میرزا این سخن پیره زال را شنید منفعل و شرمسار گردید و عذر تقصیر خود درخواست کرد و خدمت و ارادت بجای آورد.

(مقاله صد و سیم)

(سر و راز را باید در نزد یکنفر قرار داد) کما قیل اجعل سرک الی واحد و مشورتک الی الف (مؤلف گوید) این کلام نصیحت آمیز مشتمل دو امر است یکی کتمان سر و دیگری مشورت نمودن در امور و ما راجع بهریک ازاین دو بذکر چند حدیث برادران ایمانی را بهره مند مینمائیم اما کتمان سر مفاد و مدلول روایات آنست که راز نهانی را بهیچکس نباید اظهار نمود چنانکه گفته اند کل شیء جاوز الاثنین شاع هر خبر از دو لب انسان تجاوز کرد فاش و آشکار گردد و در کلام مذکور گفته اند سر خود را در نزد یکنفر

(توضیح) جلاب بفتح و تشدید لام کشنده اسب و شتر و بردن از جائی بجائی برای فروختن

قرار داده ظاهر امر اد آنست که اگر کیفر اهل سر باشد و بطوری ثقه و محل اعتماد باشد که از او بغیر تجاوز نکند چنانکه در مثل گفته اند وحی فی حجر یعنی سر تو در نزد من مانند وحی در حجر باشد وحی بمعنی سخن گفتن به پنهانی است یعنی چنانکه نقش در سنگ میماند و ابداً محو نمی شود سر تو در نزد من خواهد ماند و بغیری تجاوز نخواهد کرد و چنانکه سنگ زبان گفتن ندارد من نیز در سر تو مانند سنگ بی زبانم و در این دوره اصحاب سر بسیار کم یاب بلکه نایاب است و مناسبت که در این مقام چند حدیث ذکر نمائیم (۱) از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود استعینوا علی امورکم بالکتمان یاری بخواهید در انجام امور خود به پنهان داشتن و پوشیدن آن (۲) و در حدیث دیگر فرمود استعینوا علی انجاح الحوائج بالکتمان فان کل ذی نعمة محسود یاری بخواهید در روا شدن حاجتها به پنهان داشتن آن بدرستیکه هر صاحب نعمتی مورد حسد است (۳) و گفته شده است که من کتم سره بلغ مراده هرکس بپوشاند سر خود را رسیده است بمراد خود (۴) از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت است که فرمود سرك اسیرك فاذا افشیته صرت اسیره راز پنهانی و پوشیده تو در بند تو است پس چون افشا و آشکار نمائی آنرا تو در بند او خواهی شد (۵) و در حدیث دیگر فرمود من کتم سره کان الخیار بیده هرکس پنهان دارد از خود اختیار در دست او است یعنی اگر راز خود را آشکار نمود اختیار از دست او میرود (۶) و از حضرت امام زین العابدین علیه السلام روایت است که فرمود من رمی الناس بما فیهم رموه بما لیس فیه کسیکه بیندازد بسوی مردم چیزی را که در او است یعنی که آشکار کند در نزد آنها سر خود را نسبت میدهند مردم باو چیزی را که در او نیست (۷) و گفته اند که من توفیق الرجل وضع سره عند من یستره و احسانه عند من ینشره از جمله توفیقات مرد یکی اینست که سر خود را در نزد کسی بگذارد که او بپوشاند سر او را و احسان او با کسی باشد که او افشا و آشکار کند آنرا (۸) و از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود کل شیء لا یحسن نشره امانة وان لم یستکتم هر چیزیکه نیکو نباشد فاش کردن آن امانت است اگر چه طلب پوشیده کردن و پنهان داشتن نشده باشد در آن یعنی اگر افشا کردن چیزی نیکو نباشد و آشکار شدن آن زشت و قبیح باشد یا برای مسلمانی ضرر داشته باشد

نباید آنرا افشا کرد ولو آنکه باو نگفته باشند که افشا مکن (۹) و نیز گفته اند که ما کتمته عن عدوک فلا
فلا تخبر صدیقک به چیزی را که پنهان داشته از دشمن خود خبر مده آنرا بدوست خود چه آنکه بسا باشد که دوست
تو روزی دشمن تو شود و مؤید این از حضرت صادق علیه السلام مرویست که فرمود لا تطلع صدیقک
من سرک الا علی ما لو اطلع علیه عدوک لم یضرک فان الصدیق قد یکون عدوا آگاه مکن
دوست خود را بر سر خود مگر بچیزی که اگر دشمن تو آگاه شود بر آن ضرر نداشته باشد برای تو چه آنکه دوست
گاهی دشمن میشود و در کتاب نور الابصار از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود
بفرزند خود امام حسن علیه السلام که یا بنی ابذل لصدیقک کل المودة و لا تطمئن الیه کل الطمانینه و
واعطه کل المواساة و لا تفش له کل الاسرار ای فرزند ببخش و بذل کن بدوست خود هرگونه مودت و دوستی را
و مطمئن مباش باو از هر جهت و عطا کن بدوست خود هرگونه غمخوارگی را بمال و جان خود و اظهار مکن باو
هر سری از اسرار خود را (۱۰) از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود سرک سرورک ان کتمته
فان اذعته کان ثبورک راز نهانی تو فرح و سرور تو است هرگاه که پوشیده داری آنرا و هرگاه که
آشکار نمودی آنرا هلاک تو خواهد بود (۱۱) و نیز از آن حضرت مرویست که فرمود صدر العاقل
صندوق سره سینه شخص عاقل صندوق سر او است (۱۲) قیل لاعرابی کیف کتمانک للسر قال انا
لحده برد اعرابی گفته شد که چگونه است پوشیده داشتن تو سر خود را گفت من لحد آن میباشم یعنی
چنانکه میت تا آخر کار در لحد است و از لحد خارج نمیشود سر من نیز تا آخر کار آشکار نخواهد شد (۱۳) و گفته اند
سرک دمک فاذا تکلمت به اراقته راز نهانی تو خون تو است هرگاه که تکلم نمودی بآن آنرا ریخته (۱۴)
در کتاب ارشاد القلوب از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که بنوف بکالی فرمود من کتم سره
ملک امره و کانت الخیر بیده کسیکه پوشیده دارد راز خود را خداوند کار فرمان امر خود میباشد و خیر و
اختیار در دست او است (۱۵) در کتاب زهر الربیع در ضمن بیان محدث شدن امام در بین نماز گوید
در حدیث است که ان الله یحب للعبد کتمان سره و عیوبه بدرستیکه خدای تعالی دوست میدارد
برای بنده اش پوشیدن راز و پوشیدن عیبهای او را (۱۶) در جزء سیم از مجلد دویم حبیب السیر آورده

که طایفهٔ قرامطه جماعتی هستند که بحسب ظاهر خود را از اسمعیلیه میشمارند و بامامت محمد بن اسمعیل بن حضرت امام جعفر صادق اعتراف دارند و باطناً اعتقاد ایشان ابطال شریعت خیر العباد و محض الحاد است زیرا که قرمطیان مانند ملحدیان اکثر محرمات را حلال پندارند و نماز را عبارت از اطاعت امام معصوم میدانند و گویند که زکوة کنایه است از اینکه خمس بامام دهند و نگاه داشتن اسرار را صوم دانند و افشاء راز را زنا خوانند (۱۷) از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود ثلث لا یودع عن سر المرأة واللئام والأحمق سه نفرند که هیچ گونه رازی را نباید بآنها گفت زن و سخن چین و بی عقل ظاهراً مراد آنست که ابراز راز نباید کرد بکسی بالخصوص باین سه نفر چه آنکه این هر سه متصفند بقلهٔ معرفت و نقصان عقل

(ولنعم ما قیل)

باهر که دوستی خود اظهار میکنم	خواهید دشمنی است که بیدار میکنم	از بسکه در زمانه اهل درد نیست	اظهار حال خویش بدیوار میکنم

(مولوی)

گفت پیغمبر هر آنکو سر نهفت	زود گردد با مراد خویش جفت	چونکه اسرارت نهان در دل شود	آن مرادت زودتر حاصل شود
دانه چون اندر زمین پنهان شود	بعد از آن سر سبزی بستان شود	زر و نقره گر نبودندی نهان	پرورش کی یافتندی زیر کان

بالجمله روایات و حکایات در باب کتمان سر و مضرت افشای آن بسیار است و ما دو حکایت ذکر اینکه مصلحت مملکت در کشتن سه طایفه است و قول حکما که راز را از سه طایفه نباید پوشیده داشت در مقاله هفتاد و هفتم مجلد سیم این کتاب و حکایت کشتن مأمون پنجنفر از خواص خود را برای اینکه یکنفر از ایشان افشای راز کرده بود و حکایت کشتن مأمون مرد عجیب نام را برای افشای راز در مقاله هشتاد و دوم مجلد پنجم این کتاب ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی و آنچه مناسب اینمقام در کتاب درر السینه ذکر کرده ایم از این قرار است در اینکه مجالس امانت است یعنی اگر بدی در او ذکر شد باید جای دیگر ذکر نشود مگر سه مجلس حدیث ۲۴ باب (۳) کتمان چهار چیز از کنوز بر است حدیث ۲۳ باب (۴) فاش کردن مطلب پیش از آنکه بانجام برسد موجب پشیمانی است حدیث ۱۲ باب (۵) فاش کردن مطلب یکی از علائم جهل است حدیث ٤ باب (۶) یکی از چیزهائیکه خیلی سخت است بر آدمی پنهان داشتن راز است

هامش صفحهٔ ۱۵۱ یکی از چیزهائیکه کسی لیاقت آنرا ندارد مگر کسیکه صاحب نفس شریفه باشد مداومت بر کتمان سرّ است هامش صفحهٔ ۱۵۲ امر شدن بکتمان شش چیز حدیث ۲۷ باب (۶) یکی از چیزهائیکه در هرکه باشد خدا نعمت گرانرا براو ارزانی داشته آنست که راز خود را حفظ کند و فاش ننماید حدیث ۲۷ باب (۸) فهما امکن واجب است که انسان عیوب خود را پوشیده دارد و این ممکن نشود مگر بعزلت و گوشه نشینی در ثمرهٔ هشتم عزلت صفحه ۳۹۴ نگهداری راز امانت داری است هامش صفحهٔ ۴۰۴ باب (۱۰)

واما درباب مشورت که فرموده اند مشورت خود را با هر کس قرار ده ما شرحی مفصل دربیان حدود مشورت و فوائد و موارد آن در مقالهٔ دهم از مجلد چهارم اینکتاب ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی و در اینمقام فقط ذکر مینمائیم کسانیرا که نهی شده است از مشورت با آنها وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب (۱) از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولست که لاتشاور عدوك واستره خبرك مشورت مکن با دشمن خود و پوشیده دار از او خبر خود را (۲) در حدیث دیگر از آن حضرت مرویست که فرمود استشر اعدائك تعرف من رأيهم مقدار عداوتهم ومواضع مقاصدهم مشورت کن با دشمنان خود تا از رأی آنها مقدار دشمنی آنها را بدانی و جایگاه مقاصد آنها را بشناسی (۳) ونیز از آن حضرت روایت است که فرمود لاتستشر الكذاب فانه كالسراب يقرب عليك البعيد ويبعد عليك القريب مشورت مکن با دروغگو بدرستیکه او مانند سراب است نزدیک میکند بر تو چیزی را که دور است و دور میکند بر تو نزدیک را (۴) ونیز از آنجناب مرویست که فرمود لاتدخلن في مشورتك بخيلاً فيعدل بك عن القصد ويعدك الفقر داخل مکن در مشورت خود بخیل را بدرستیکه او میترساند تورا از فقر و میگرداند تورا از قصدی که داری (۵) ونیز فرمود لاتشركن في رأيك جباناً يضعفك عن الامر ويعظم عليك ما ليس بعظيم شریک قرار مده در رأی خود آدم بددل و بی جگر را که او سست و ناتوان میگرداند تورا در کار و بزرگ میکند بر تو چیزی را که بزرگ نیست (۶) و در حدیث دیگر فرمود لاتشركن في مشورتك حريصاً يهون عليك الشر ويزين لك الشره شریک مگردان در مشورت خود حریص را که او سبک میکند در نظر تو بدی را و زینت

میدهد برای توبسیاری زیادی و ظاهر امراد آنست که بوسیلهٔ سبک گردانیدن شتر و جلوه دادن یادی نور ابهلکه بیاندازد (۷) و نیز از آنجناب مرویست که فرمود جهل المشیر هلاک المستشیر جهل و نادانی کسیکه از او مشورت شده است سبب هلاک کسی است که مشورت کرده است از او (۸) و نیز فرمود رأی العاقل ینجی و رأی الجاهل یردی رأی عاقل نجات میدهد و رأی جاهل هلاک میکند (۹) و در حدیث دیگر است که فرمود استشر عدوک العاقل واحذر رأی صدیقک الجاهل مشورت کن با دشمن عاقل خود و در حذر باش از رأی دوست جاهل (۱۰) از حضرت رسول صلی الله علیه وآله منقولست که فرمود طاعة النساء ندامة فرمان بردن از زنان ندامت و پشیمانی است و حکیمی گفته است من شاور النساء فسد رأیه هر که مشورت کند با زنان رأی او فاسد میشود — (ولنعم ما قیل):

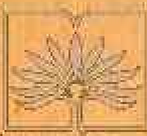
آن کسانیکه بر نها آلفوا	بر سر قول زنان قد ما کفوا	غافل از کیفیت من ما لفوا
الذین مکرهن عارفوا	شاوروهن پس آنکه خالفوا	ان من لم یعصهن نالف

و در کتاب نزهة النواظر آورده که حکیمی فرزند خود را گفت ای پسر کن من حذر کن از مشورت با نه کس چه آنکه رأی از ایشان دور است بخیل و ترسان و حریص و حسود و معلم کودکان و کسیکه با زنان بسیار آمیزش دارد و کسیکه مبتلا است بزن مسلطه و صاحب هوا و هوس و کسیکه بول او را بشتاب گرفته است ۰ —

(مقالهٔ صد و چهارم)

(اگر از دنیا نماند مگر یک روز هر آینه در آن یک روز امام عصر عجل الله فرجه ظهور خواهد کرد) چنانکه در بحار الانوار از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود ان خلفائی و اوصیائی حجج الله علی الخلق بعدی اثنی عشر اولهم اخی آخرهم ولدی بدرستیکه خلفا و اوصیای من و حجتهای خدا بر خلق بعد از من دوازده نفرند اول آنها برادر من است و آخر ایشان فرزند من است عرض کردند یا رسول الله برادر شما کیست فرمود علی بن ابیطالب علیه السلام گفتند فرزند شما کیست فرمود المهدی یملؤها قسطاً و عدلاً کما ملئت ظلماً و جوراً او مهدی است که پر میکند زمین را از عدل و داد چنانکه پر شده باشد از ظلم و جور والذی بعثنی بالحق نبیاً لو لم یبق من الدنیا الا یوم واحد لاطال الله ذلک الیوم حتی یخرج

فیه ولدی المهدی فینزل روح الله عیسی بن مریم فیصلی خلفه وتشرق الارض بنور ربها ویبلغ سلطانه
المشرق والمغرب بحق آنخدائیکه مرا براستی فرستاده است هرگاه نماند از دنیا مگر یک روز هر آینه خدا آنرا
طولانی کند تا اینکه خروج کند در آنروز فرزندم مهدی علیه السلام و در آنوقت فرود میآید روح الله عیسی بن
مریم و در پشت سر او نماز میکند و در آنوقت زمین بنور خدا روشن میشود و سلطنت و تسلط او میرسد بمشرق
و مغرب عالم و در کتاب منتهی الآمال از ترمذی و سنن ابوداود نقل کرده است که حضرت رسول صلی الله علیه
وآله فرمود که اگر نماند از دهر و روزگار مگر یک روز البته برانگیزاند خدا مردی از اهل بیت من که اسم
او موافق اسم من است و پر میکند زمین را از عدل و داد چنانچه پر شده باشد از ظلم و جور و در بحار الانوار از حضرت
امیر المومنین علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود المهدی منا اهل البیت
یصلح الله له امره فی لیلة مهدی موعود که از ما اهل بیت است اصلاح میکند خدای تعالی برای او امر
ظهور او را در یک شب ونیز در کتاب بحار الانوار از کافی از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت
نموده در تفسیر آیه کریمه اینما تکونوا یات بکم الله جمیعا ان الله علی کل شیء قدیر هر جا که باشید بیاورد
خدای تعالی همه شما را و جمع کند بدرستیکه خدای تعالی بر همه چیز قادر و توانا است فرمود مراد باین
سیصد و سیزده نفر اصحاب حضرت قائم علیه السلام اند یجتمعون والله فی ساعة واحدة قزع کقزع الخریف
که بخدا قسم جمع میشوند ایشان در نزد آنحضرت در یکساعت مانند پاره های ابر فصل خریف یعنی فصل
پائیز و آن سه ماه است بین تابستان و زمستان و شاید مراد آنست که اصحاب آنحضرت در ظرف
یکساعت در نزد آنحضرت حاضر میشوند مانند پاره های ابر فصل پائیز که متراکم برهم و گرد یکدیگرند و روایت
دیگر از حضرت صادق علیه السلام نقل نموده که فرمود انهم المفتقدون عن فرشهم لیلا فیصبحون بمکة
وبعضهم یسیر فی السحاب نهارا اصحاب آنحضرت شب در بساط گسترده خود مفقود میشوند پس صبح
میکنند در حالتیکه در مکه معظمه در خدمت آنحضرت حاضرند و بعضی از ایشان برابر سوار میشوند و میروند
و ما میدانیم اسم هر یک از ایشان و اسم پدران ایشانرا و میدانیم خلقت صورت و صفت و نسب
ایشان را راوی عرض کرد جعلت فداک ایهم اعظم ایمانا فدایت شوم کدام یک از ایشان

ایمان شان بشیر است فرمود اَلَّذِیْنَ یَسِیْرُوْنَ فِی السَّحَابِ نَهَارًا آنهاییکه در روز برابر سوار میشوند و میروند
و در تفسیر صافی و منهج در ذیل این آیه کریمه از حضرت رضا صلوات الله علیه روایت کرده که فرمود
وَاللهِ لَوْ قَامَ قَائِمُنَا لَجَمَعَ اللهُ اِلَیْهِ جَمِیْعَ شِیْعَتِنَا مِنْ جَمِیْعِ الْبُلْدَانِ یعنی بخدا قسم وقتیکه مهدی ما بامر دین
قیام نماید حقتعالی همه شیعیان ما را از همه شهرها نزدیک وی جمع کند و در کتاب نور الانوار آورده
که در خبری وارد شده است که در روز اول ظهور آنحضرت سیصد و سیزده نفر انسان بعدد اصحاب
جنگ بدر در مکه بطی الارض و غیره از اطراف عالم حاضر شوند و با آنحضرت بیعت نمایند و ملازم رکاب
ظفر انتساب باشند و در زمان قریب بظهور خداوند عالمیان همه آنها یا بعض آنها را در طالقان
جمع نماید و همه ایشان با شمشیرهای تیز باشند و اسم هریک آنها و پدر ایشان بقبضه شمشیر شان
نوشته شده باشد و بعضی از آنها از امتهای گذشته باشند و بعضی از این امت مرحومه باشند و بعضی از مردگان
باشند که زنده میشوند و بعضی متولد شده یا میشوند تا زمان ظهور موفور السرور که بحد کمال رسیده باشند
و در جای دیگر آن کتاب گوید که ایشان بالهامات الهیه در زمان قریب بظهور در طالقان جمع شوند
و در شبی که در صبح آنروز آنحضرت از مکه ظهور فرماید ایشان در رختخوابهای خود خوابیده باشند چون
صبح شود هریک از ایشان در زیر بالین خود صحیفه و نوشته بیابند که در او نوشته باشد طاعة معروفة
پس باین علامت بدانند که آنحضرت ظهور فرموده است پس در همان آن بعضی بطی الارض
و بعضی برابر سوار شده بخدمت آنحضرت برسند چنانچه تاویل این آیه مبارکه است اَیْنَمَا تَكُوْنُوْا یَاْتِ
بِكُمُ اللهُ جَمِیْعًا هرجا که بوده باشید شما بیاورد خدا شما را یعنی همه را در نزد آن حضرت در مکه جمع میفرماید
(مؤلف گوید) و ما تعداد سیصد و سیزده نفر اصحاب آنحضرت را و بیان اینکه از هر شهری چند نفر میباشند
با ذکر صفات و علامات ایشان در مقاله نود و چهارم این مجلد در ضمن ذکر اوتاد و ابدال و رجال الغیب ذکر نمودیم

(مقالهٔ صد و پنجم)

(کشته شدن بیست و یک نفر از اهل کربلا در یک شب) در تاریخچه فرقه وهابیه تالیف محمد حسین کاشانی گوید که هرچه
در این ایام شهرت یافته که رئیس این طایفه اصفهانی بوده لکن عرب بودن او محقق است پس عبد الوهاب

رئیس ایشان که در شهر درعیه از ولایات نجد متولد شد پس از آنکه مقداری از علوم که در وطن تحصیل کرد
مذهب ابوحنیفه را اختیار کرده رهسپار اصفهان شد و در این بلد علوم متداوله اسلامی را تکمیل
و در علم تفسیر نیز عمری صرف نموده تأویل جمله از آیات را که از اهل بیت روایت شده انکار نمود
و خود بعضی از آیات را برای خویش تفسیر نمود لذا با داشتن آن عقاید نتوانست در آنجا بماند و در سال
هزار و یکصد و هفتاد و یک عود بوطن خود نمود و چندی بترویج مذهب حنفی پرداخت و ضمناً معتقدات
خود را بتدریج در اذهان و قلوب مریدان جای میداد تا مذهبی مستقل خارج از مذاهب اربعهٔ
اهل سنت و مذهب جعفری اختراع نموده و شاگردان او زیاد و تبعهٔ او بسیار شدند و در اینوقت از
ریاست روحانی کارش بالا گرفت هوس ریاست و ملک داری و جهانگیری نمود اهل نجد عموماً و احساء
و قطیف و حضرموت و عمان و دیار بنی عتبه در بلاد یمن تابع امر و نهی او شدند و دعوت نامهائی بتمام
اطراف فرستاده ادیان و مذاهب را بدعت شمرد و از همه مال و رجال برای نشر مذهب خویش تقاضا
نمود یک اصل عمدهٔ از اصول مذهب وی الحاق شرک خفی است بشرک جلی لهذا درخواست چیزی
از غیر خدا که قدرت بانجاح آن مخصوص بخدا باشد شرک میداند و با عبادت جمع نشود که ما کان
للمشرکین ان یعمروا مساجد الله شاهدین علی انفسهم بالکفر و ملت حنیف که منسوب بابراهیم است
عبادت خدای تعالی است بخلوص و توحید و دخول شرک در آن بمنزلهٔ دخول حدث است در نماز
که بکلی فاسد کننده است و خواندن انبیا و اولیا برای دفع خطر یا نیل بمقصود و گفتن یا محمد یا علی شرک است
بدلیل آیه و من اضل ممن یدعوا من دون الله من لا یستجیب له الی یوم القیمة و هم عن دعائهم
غافلون و اذا حشر الناس کانوا لهم اعداء و کانوا بعبادتهم کافرین و آیه و الذین تدعون
من دونه ما یملکون من قطمیر ان تدعوهم لا یسمعوا دعائکم و لو سمعوا ما استجابوا لکم
و یوم القیمة یکفرون بشرککم و اگر عذر آورند که آنها معبود نیستند بلکه باب حاجت و
شفیع و وسیله بجناب الهی هستند گوئیم همین سخنان را مشرکین نیز گفتند و لا نعبدهم الا لیقربونا الی الله
زلفی و بنا بر همین اساس مسلمانان را مشرک و خون و مال شان را هدر میدانست ولی در باب توبه گاهی

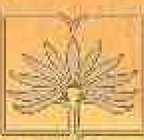

رای قبول میداود و گاهی قابل قبول نمیداست بدلیل اِنَّ اللهَ لاٰ یَغْفِرُ اَنْ یُشْرَکَ بِهِ وَ یَغْفِرُ مٰا دُونَ ذٰلِکَ لِمَنْ یَشٰاءُ و همچنین قسم خوردن و قسم دادن بغیر خدا العقیدة او شرکست و بیشتر این مطالب از ابن تیمیه عالم معروف که تألیفات وی از پانصد مجلد متجاوز است در ضمن کتابی که در رد شیعه است متعرض شده و این تیمیه با این مراتب علمیه از مجسمه است چنانچه روزی بر منبر بیان کرد که باریتعالی از فلک هفتم بآسمان ششم آمد و برای آنکه در کلام وی تاویل نکنند خود نیز از آن پله منبر به پله دیگر آمد و گفت خدا اینطور بآسمان پائین تر آمد ابن تیمیه در اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم بوده باری این عقاید فاسدهٔ عبد الوهاب در قلوب مریدان راسخ شد و بموجب فَاقْتُلُوا الْمُشْرِکِینَ در کشتن مسلمانان با وی همراه و از روی دیانت قتال و خونریزی نمودند تا اینجا اصول و عقاید وهابیه بوده که بتحریر یافت و اما شدت فتنهٔ این قوم از سنهٔ هزار و دویست و شانزده است که عبد العزیز رئیس آنها پسر خود مسعود را بعراق عرب فرستاد لشکر کربلا را محاصره و تصرف نمود هفت ساعت حکم قتل عام جاری بود و چندین هزار مسلمان کشته شد بیش از صد تن از علما و فضلا و سادات و اهل فضل و صلاح بقتل رسیدند از جمله حاج ملا عبد الصمد همدانی صاحب کتاب بحر المعارف است که استاد و شیخ طریق حاج میرزا آقاسی بود پس از این عمل شنیع و قتل ذریع بحرم حسینی رفته از چوب ضریح مقدس قهوه پختند و شنیده شد که در یکی از موزهای اروپا لوحی از مرمر که سنگ مزار حضرت سید الشهدا علیه السلام بوده موجود است شاید در همین موقع از روی قبر مطهر کنده اند یا سابقاً در تعمیرات تبدیل باحسن شده و این سنگ در خزانه بوده و بغارت رفته و در کتاب منتخب التواریخ گوید که در سنه ۱۲۱۶ طایفهٔ ضالهٔ وهابیه هجوم آور شدند بقبر مقدس حضرت سید الشهدا صلوات الله علیه و صندوق مطهر را سوختند بدانکه عبد الوهاب مردی بود از اعراب بادیه پس او رفت بسفر بصره یکنفر از علمای بصره از او توجه کرد و او را تعلیم داد و از آنجا آمد باراضی ایران و در اصفهان متوقف شد و مشغول شد بتحصیل علم نحو و صرف و معانی بیان و فقه و اصول آخر الامر مدعی اجتهاد شد و گفت خلفا هر یک مجتهد بودند که استخراج احکام از کتاب الله مینمودند و خیلی از چیزها را بدعت دانست من جمله بنای قباب عالیه بر قبور انبیاء و ائمه را و من جمله تذهیب بقاع بزر و سیم و وقف نمودن اشیاء

نفیسه را بر مضاجع متبرکه و طواف مراقد ایشان را و تقبیل عتبه را شرک دانست و مرتکبین این اعمال را با بت پرستان برابر نهاد و از اصفهان رفت بوطن خود و عبد العزیز نام که از مشایخ عرب بود باوی هم اعتقاد شد و مسعود که فرزند بزرگ عبد العزیز بود و شجاعت زیادی داشت با دوازده هزار نفر آمد بسمت نجف اشرف که قبر مبارک حضرت امیر را خراب کنند و موقوفات قبهٔ شریفه را بگیرد و زائرین آن حضرت را بگمان اینکه بت پرستند مقتول سازد مسعود بالشکر خود آمدند بطرف نجف اشرف و چند مرتبه یورش آوردند نتوانستند داخل حصار نجف اشرف شوند بعد از آنجا آمدند بکربلای معلی در صبح روز غدیر پنج هزار تن از مرد و زن را مقتول ساختند و در ذیل کتاب تحفة العالم گوید بقدر چهار پنج هزار کس از مؤمنین را بقتل رسانیدند و در کتاب زنبیل گوید و از چوب صندوق مقدس جناب خامس آل عبا سلام الله علیه سعود نامسعود در همان رواق گردون طاق قهوه پخته و مقر باش آشامیدند و در مدت شش هفت ساعت قریب به شش هزار نفر بغرفات جنان خرامیدند و فیض شهادت دریافتند و در کتاب تاریخ کربلای معلی مطبوعهٔ مطبعهٔ علویه در نجف اشرف گوید وقد ارتکب الجیوش فیها من الفظایع ما لا یوصف حتی قیل انه قتل فی لیلة واحدة عشرین الف نسمه یعنی لشکر سعود نامسعود در ارتکاب اعمال شنیعه بطوری از حد گذرانیدند که در خور توصیف نیست تا آنجا که گفتند در یک شب بیست هزار نفر شربت شهادت نوشیده بحظیرهٔ قدس خرامیدند و شبهه نیست که عمدهٔ مقصود این فرقهٔ ضاله از این جسارت و غارت آن بود که بر جرئت اهل جسارت بیفزاید و مردم نیز اغوای شوند که از روحانیت این مشاهد مقدسه را اثری مترتب نیست و توسل بصاحبان آن لغو است چنانکه فرقهٔ قرامطه در خرابی مسجد الحرام و قتل حاجیان و بردن حجر الأسود همین منظور داشتند (مؤلف گوید) که شرح این واقعهٔ فجیعه را زیاده بر این در مجلد چهاردهم کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام در وقایع روز هیجدهم ذیحجه ذکر خواهیم نمود

(مقالهٔ صد و ششم)

(خدیجهٔ کبری یک حدیث از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است) بدانکه از جملهٔ راویان اخبار و ناقلین آثار که اسم آنها در ضمن زمرهٔ روات حدیث ذکر شده اند زوجات مطهرات حضرت

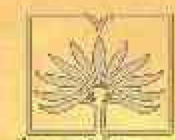

سید المرسلین اند یکی عایشه بنت ابی بکر بن ابی قحافه است و مادر او ام رومان بنت عامر بن عویمر است
و او دو هزار و دویست و ده حدیث از پیغمبر روایت کرده است و دیگر حفصه بنت عمر بن الخطاب است
و مادر او زینب بنت مظعون بن حبیب بوده است که در ماه شعبان سی ماه بعد از هجرت رسول خدا
صلی الله علیه و آله او را تزویج نمود و او شصت حدیث از آنحضرت نقل کرده است و دیگر ام سلمه
بنت ابی امیّه بن مغیره است که در روز آخر ماه شوال سال چهارم هجرت و بروایتی سال دوم
هجرت پیغمبر صلی الله علیه و آله او را بعقد خود در آوردند و او سیصد و هجده حدیث از پیغمبر صلی الله علیه
و آله روایت کرده است و دیگر زینب بنت جحش بن رباب العربیه و مادر او امیمه یا امینه بنت عبد المطلب
بوده است که در سال پنجم هجرت بعد از در گذشتن زید بن الحارثه حضرت رسول او را تزویج فرمود
و او ده حدیث از آنجناب نقل کرده است و دیگر جویریه بنت حرث بن ابی ضرار خزاعیه است که
در ماه ربیع الاول سال پنجاه و شش هجری بسن هفتاد سالگی در مدینه وفات کرد و او هفت حدیث
از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است و دیگر میمونه بنت حرث العربیة الهلالیة و مادر او هند
بنت عوف بن زهیر بوده است و او هفتاد و شش حدیث از پیغمبر روایت کرده است و او آخر
زوجه بود که پیغمبر صلی الله علیه و آله او را تزویج نمودند و آخر کسی بود از زوجات رسول خدا صلی الله علیه
و آله که وفات کرد و اول زوجه از زوجات مطهرات حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله جناب
ام المؤمنین خدیجه کبری بود و آن مکرمه دختر خویلد بن اسد بن عبد العزی بن قصی از اشراف قریش
بود و مادر معظمهٔ او فاطمه بنت زائدة الأصم از اولاد عامر بن لوی میباشد در زمان جاهلیت جناب
خدیجه را طاهره میگفتند و حضرت رسول صلی الله علیه و آله بآن مخدمه کبری لقب دادند و این اشعار
بر بزرگی و تقدم او بر سایر زوجات طاهرات مینماید و خلافی در مزیت و برتری این زن بر سایر زوجات
مطهرات نبویه نیست و قبل از بعثت این زن سعادتمند بشرف مزاوجت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم
مشترف شده و حضرت صدیقهٔ طاهره فاطمه زهرا سلام الله علیها و قاسم و طیب و طاهر از آن بطن شریف
بوجود آمده اند و خدیجه کبری پیش از همه زنان قبول اسلام و ایمان نموده و بیست و چهار سال و چند ماه

با نیّر آسمان رسالت در یک برج بود بعد از آن راه بهشت جاودان در پیش گرفته از وسایل ظاهری پیشرفت کار نبوّت مال جناب خدیجه را دانسته اند از عایشه روایت کرده اند که گفته است حضرت رسول صلّی الله علیه و آله دائماً خدیجه را وصف و ثنا میفرمودند تا روزی غیرت بر من عارض شده در رشک بردم و گفتم خدیجه بیش از پیره زنی بوده است خداوند عالمیان بشما بهتر از آن را عنایت فرمود حضرت رسول دلتنگ شده فرمودند لا والله به بهتر از خدیجه نائل نشده ام در وقتیکه تمام مردم کافر بودند او مؤمن بود در زمانیکه خلایق مرا تکذیب میکردند او مرا تصدیق مینمود در او اینکه هیچکس معاونت من نمی پرداخت او بمال خود با من مواسات نموده و خداوند از بطن او چند فرزند بمن عطا فرمود عایشه گوید که چون من اینکلمات را از حضرت نبوی استماع نمودم بر خود محمّر کردم که من بعد از خدیجه بد نگویم جناب خدیجه سه سال قبل از هجرت در سن شصت و پنجسالگی در مکّهٔ معظمه بدار بقا ارتحال فرمود بنا بر این مزاوجت او با رسول صلّی الله علیه و آله بیست و هفت سال و چند ماقبل از هجرت اتّفاق افتاده خدیجة الکبری زنی عاقل و با تمکین و مالدار بوده و حضرت رسول در حق او فرموده خدیجة خیر نساء عالمها در سامرات محی الدین مسطور است که خدیجه یک حدیث از سید عالمیان روایت نموده است خلاصهٔ قدر و جلالت خدیجه بدرجهٔ اشتهار دارد و همراهی او با حضرت فخر کائنات و میل آنحضرت باو بقدری معروف است که زیادهٔ بر این حاجت بشرح و بیان نیست انتهی ملخصاً من کتاب خیرات حسان و نور الأبصار))...

(مقالهٔ صد و هفتم)

(آتش دنیا یک جزء از هفتاد جزء آتش دوزخ است) حقسبحانه و تعالی در آیه (۲۲) از سورهٔ بقره فرموده است فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ پس بپرهیزید و بترسید از آتش جهنم آن آتشی که ممتاز است از سایر آتشها بانیکه برافروزندهٔ آنها مردمانند و سنگهای کبریت که حرارت آن سخت تر است و فتن آن ناخوش تر و این نوع آتش مهیّا و آماده شده است برای کافرین تا در آن مخلّد باشند و مفسّرین گویند که چون حدّت و شدّت آتشی که برای فاسقان اهل ایمان خلق شده است شدّت و حرارت آن باین مشابه نیست از این جهة این نوع آتش را مخصوص

گردانیده است بکافران چنانکه درجای دیگر فرموده اِنَّ الْمُنَافِقِینَ فِی الدَّرْکِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ
وقول اصح آنست که مراد از حجاره بت هائی بودند که کفار از سنگ تراشیده بودند واین دلالت
میکند بر کمال شدت حرارت آن آتش زیراکه آتش سنگ را نمیگدازد مگر وقتی که حرارت آن
بنهایت رسیده باشد از حضرت رسول صلی الله علیه وآله وحضرت صادق علیه السلام منقولست که
فرمودند اِنَّ نارَکُمْ هٰذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِینَ جُزْءً مِنْ نارِ جَهَنَّمَ وَقَدْ اطفئت سبعین مرة بالماء ثم
التهب ولولا ذلک ما استطاع آدمی ان یطفأها بدرستیکه این آتش دنیا یک جزء است
از هفتاد جزء آتش جهنم یعنی حرارت آتش دوزخ نسبت به حرارت آتش دنیا شصت ونه برابر
زیادتر است وفرمود که آن یکجزء آتش دوزخ را هفتاد بار با آب شسته اند وافسرده اند تا
روشن شده است واگر این نبود هیچ انسانی نمیتوانست آتش دنیا را خاموش کند ومرویست که
رسول خدا صلی الله علیه وآله در اثنای خطبه میفرمود که اگر در این مسجد صد هزار مرد باشد ودرمیان
ایشان یکی از اهل دوزخ نفس زند همه ایشان از حرارت نفس او هلاک شوند ودر تفسیر منهج از منصور
روایت کرده است که گفت روزی در مسجدی رفتم جوانی را دیدم نماز کرد با خضوع وخشوع تمام
گفتم از این مرد بوی آشنا میآید چون سلام باز داد گفتم که هیچ دانی که خدای را در دوزخ وادئی است
نام او لَظیٰ نَزَّاعَةً لِلشَّوىٰ است چون این شنید نعره زد وبیفتاد وبیهوش شد چون بهوش آمد
گفتم یا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا اَنْفُسَکُمْ وَاَهْلِیکُمْ نَاراً تا آخر پس نعره بزد وبیفتاد وجان بداد من جامهٔ
از سینهٔ او برداشتم دیدم بخطی روشن نوشته فَهُوَ فِی عِیشَةٍ رَاضِیَةٍ فِی جَنَّةٍ عَالِیَةٍ قُطُوفُهَا دَانِیَةٌ
بکار او قیام نمودم واورا دفن نمودم شبی اورا در خواب دیدم تاجی بر سر وحلّه در بر گفتم ما
فعل الله بک خدا با تو چه کرد گفت درجهٔ مرا بلندتر از درجهٔ شهدای بدر گردانید گفتم بچه سبب
گفت لِاَنَّهُمْ قُتِلُوا بِسَیْفِ الْکُفَّارِ وَقُتِلْتُ بِسَیْفِ الْمَلِکِ الْجَبَّارِ بجهة اینکه شهدا بشمشیر کفار کشته شدند
وکشته شدم من بشمشیر پادشاه جبار ودر تفسیر صافی از کتاب احتجاج از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
روایت کرده است که فرمود روزی با رسول خدا صلی الله علیه وآله بر کوهی گذشتیم دیدیم از پارهٔ از آن

کوه اشک جاری است پیغمبر صلی الله علیه وآله بآنکوه فرمود ما یبکیک یا جبل ای کوه چه چیز
ترا بگریه آورده است آنکوه بسخن در آمد و گفت یا رسول الله کان المسیح مرّبی وهو یخوّف
الناس بنار وقودها الناس والحجارة فانا اخاف ان اکون من تلک الحجارة یا رسول الله
روزی حضرت مسیح علیه السلام بر من گذشت واو میترسانید مردم را از آتشی که برافروزنده آن
آتش مردم وسنگ است ومن میترسم که از آن سنگ باشم پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود
لا تخف تلک حجارة الکبریت مترس آن سنگ سنگ کبریت است فقرّ الجبل وسکن پس
آن کوه آرام گرفت وسکونت یافت (مؤلف گوید) بدا بر حال آندل که از سنگ سخت تر
باشد وبشنیدن آیات عذاب وعقاب خدای جلّ قهار متأثر نشود .

(مقاله صد وهشتم)

(مؤمن از یک سوراخ دو مرتبه گزیده نمیشود) در کتاب اثنی عشریه ومجلد سیم کتاب عقد الفرید از رسول
خدا صلی الله علیه وآله روایت کرده اند که فرمود لا یلسع المؤمن من جحر مرتین ودر بعضی از نسخ لا
یلدغ المؤمن بدال مهمله وغین معجمه نوشته اند هر دو لفظ بمعنی گزیدن مار وکژدم است یعنی مؤمن از
یکسوراخ دو مرتبه گزیده نمیشود واین اشاره است بکیاست وفطانت مؤمن یعنی مؤمن زیرک وزرنگ
است بطوریکه اگر فعلی یا قولی از او صادر شود که بدی آنرا بفهمد وصدمهٔ آنرا ببیند دوباره گرد آن
فعل وقول نمیگردد ودر خبر دیگر فرمود المؤمن کیّس فطن حذر مؤمن زیرک ودانا وپرهیزکار است
در کتب تواریخ در ذکر مروان بن محمد بن مروان بن الحکم که خلیفهٔ آخر بود از خلفای بنی امیه آورده اند
که او ملقب بحمار بود واین لقب را مختلف گفته اند در اخبار الدول گوید که مروان ملقب شد بحمار
بسبب کثرت صبر او بر شدائد ومکاره حرب که هیچگاه از جنگ روئی نتافت واز این باب است
مثلی که گویند فلان اصبر من حمار فی الحروب ودر کتاب زینة المجالس گوید او را جهت این حمار
گویند که عرب سر هر صد سال را حمار گویند وچون از عهد معاویه تا زمان او صد سال بود بدین لقب
ملقب شد ووجه دیگر در این باب آنکه مروان در حین طفولیت انگشت در حلقهٔ آهنین که بر در خانه

بودند کرده چون خواست که اصبع خویش را بیرون آورد نتوانست و انگشتش ورم کرده بعد از محنت بسیار
آن حلقه را شکستند تا اصبع مروان از آن قید رهائی یافت و بعد از چند گاه نظر مروان بحلقه
دیگر افتاد که بر دری زده بودند با خود گفت که امتحان کنم و به بینم که این حلقه واسع ترست یا آن
حلقه که انگشت من در آن مانده بود پس انگشت در آنحلقه کرده نتوانست که بیرون آورد و دستش در
آن قید ماند و پدر مروان باو گفت یا مروان وَاللهِ اَنتَ الحمار بنابراین بمروان حمار اشتهار
یافت و صفت مؤمن غیر اینست که از کاریکه صدمه آنرا دیده است و ضرری باو رسیده است دوباره
مرتکب آن کار شود و در حدیث دیگر از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود اتقوا فراسة
المؤمن انه ینظر بنور الله از دانستن و دانائی مؤمن بپرهیزید که او بنور خدا نظر میکند یعنی چون بینائی
و دانائی مؤمن بنور آلهی است در دیدن و دانستن حقایق اعمال غافل نمیشود و امر براو پوشیده نمیگردد
(مولف گوید) شایسته است که در اینمقام چند حدیث در دلائل ایمان و علائم مؤمن ذکر نمائیم (۱) در کتاب
اثنی عشریه از حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود المؤمن
مرآت المؤمن مؤمن آئینه مؤمن است یعنی چنانکه آئینه زیبا و زشتی انسان را نشان او میدهد
و آدمی را آگاه میکند بر حسن و قبحی که در او است همچنین مؤمن چون برابر با مؤمن شود و هم سخن شود با برادر
مؤمن خود خوبی و بدی او را اظهار میکند یعنی محاسن او را افشا میکند و بدی های او را از راه
نصیحت و خیر خواهی باو میگوید و کتمان نمیکند چه مقتضای دوستی مؤمن به مؤمن اینست که نواقص
و عیبهای او را از راه نصیحت باو بگوید چنانکه حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند صدیقک من
صدقک لا من صدّقک دوست حقیقی تو کسی است که بتو صدق و راست بگوید نه اینکه در
خوبی و بدیها ترا بخوبی تصدیق نماید ✻ ولنعم ما قیل ✻

ای غزالی گریزم از یاری همچو آئینه روبرو گوید	که اگر بد کنم نکو گوید نه که چون شانه با هزار زبان	مخلص آن شوم که عیبم را پشت سر رفته مو بمو گوید

و اینحدیث شریف مشتمل بر نکته دیگری هست و آن اینست همچنانکه آئینه عیبها و زشتی های هر کسیرا

بخود داو نشان میدهد نه بغیر او که موجب خفت و اهانت او باشد مؤمن نیز چنین است با آنکه المؤمن مرآت المؤمن یعنی چنانکه آدمی در آئینه که نگاه میکند خود را می بیند همچنین مؤمن چون برادر مؤمن خود را به بیند مثل اینست که خود را دیده است یعنی بهمان چشم که خود را می بیند برادر مؤمن خود را بهمان چشم می بیند و فرقی بین خود و او نیگذارد آنچه را برای خود می پسندد نیز برای او روا دارد و آنچه را برای خود مکروه میدارد برای او نیز مکروه میدارد و مؤید اینست که فرمود المؤمنون اخوة مؤمنین برادران یکدیگرند (۲) و در حدیث دیگر فرمود المؤمن یسیر المؤنه باحتیاج و معیشت مؤمن آسان و اندک است (۳) و در جای دیگر فرمود المومن من ائمنه الناس علے اموالهم وانفسهم مؤمن کسی است که مردم او را بر مال و جان خود امین بدانند و از خیانت او نترسند (۴) و در خبر دیگر است که المومن للمؤمن کالبنیان یشد بعضها بعضاً مؤمن از برای مؤمن مانند دیوار و بنیاد است که بعضی از آن بعضی دیگر را قوت و توانائی میدهد یعنی مؤمنان در هر کار و هر امری معین و مددکار یکدیگرند (۵) و نیز از آن حضرت منقولست که المؤمن من اهل الایمان بمنزلة الراس من الجسد مؤمن نسبت باهل ایمان بمنزله سر است از بدن یعنی چنانکه سر علاقه و اتصال دارد به بدن و حیات و زندگانی بدن منوط است بوجود سر همچنین مؤمنین علاقه و اتصال دارند بیکدیگر و هریک نسبت بدیگری بمنزله جان او ست و روح افزای او است بطوریکه هرگاه مؤمنی از مؤمن دیگر جدا شود مثل اینست که سر او از بدنش جدا شده است و جان و روحش از بدن مفارقت کرده است (۶) و نیز از آنجناب روایت کرده است که فرمود المؤمنون هینون لینون مؤمنین نرم و گوارا اند یعنی صفات و اخلاق آنها بر طبایع ناگوار نیست و خشونت و درشتی ندارند (۷) و نیز از رسول خدا صلی الله علیه و آله مرویست که فرمود شرف المؤمن قیامه باللیل و عزة استغنائه من الناس شرف مؤمن در ایستادن و قیام او است برای عبادت خدا در شب و عزت او بی نیازی او است از مردم (۸) و در حدیث دیگر فرمود العلم خلیل المؤمن والحلم وزیره والعقل دلیله والعمل قائده والصبر امیر جنوده دانائی خلیل مؤمن است در فرق بین حبیب و خلیل گفته اند که حبیب محب و محبوب هر دو را گویند و

خلیل دوست صادق را گویند و حلم وزیر اوست و عقل دلیل اوست و عمل کشنده اوست یعنی اعمال و افعال
او را میکشاند بسوی خدا و صبر امیر و رئیس لشکر اوست (مؤلف گوید) لطایف و دقایق اینکلمات مبارکات
بر اهلش مخفی نیست (۹) و نیز از آنحضرت روایت است که فرمود مَنْ سَرَّتْه حَسَنَتُه وَسَاءَتْه
سَيِّئَتُه فهو مؤمن هر کس حسنات او او را مسرور کند و سیئات او محزون کند او را او مؤمن
است (۱۰) و در حدیث دیگر فرمود لا ینبغی لمؤمن ان یذلّ نفسه سزاوار نیست برای مؤمن که خوار
کند نفس خود را (۱۱) و در حدیث دیگر از آنحضرت منقولست که فرمود لَيْسَ مِنْ خُلُقِ الْمُؤمِنِ الْمَلَقُ
از خوی و عادت مؤمن نیست که بزبان چاپلوسی کند و در دل اخلاص نداشته باشد (۱۲) و نیز از آنحضرت
مرویست که فرمود لَيْسَ من اخلاق المؤمن التملق ولا الحسد الا في طَلَبِ الْعِلْمِ از خوی و عادت
مؤمن نیست تملق و حسد مگر در طلب علم و دانش در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ ملق گوید و گاهی اطلاق
میشود ملق و تملق بر اظهار فروتنی و مسکنت که موافق با دل باشد و در دعا وارد است که ادعوک
خوفاً وطمعاً وتملقاً (۱۳) و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود شکر المؤمن یظهر في عمله
وشکر المنافق لا یتجاوز لسانه شکر گفتن و سپاس داشتن مؤمن نسبت به منعم در عملش ظاهر میشود و سپاس
داری منافق از زبانش تجاوز نمی کند (۱۴) و در حدیث دیگر فرمود ورع المؤمن یظهر في عمله وورع
المنافق لا یظهر الا علی لسانه پرهیزکاری مؤمن در عملش ظاهر میشود و پرهیزکاری منافق ظاهر نمیشود مگر
در زبانش (۱۵) و در خبر دیگر فرمود علم المؤمن في عمله وعلم المنافق في قوله علم و دانش مؤمن در عمل
اوست یعنی علم و دانائی خود را بعملش نشان میدهد و بموجب علم خود عمل میکند و علم و دانش منافق فقط
در قول اوست یعنی در گفتار و قولش اظهار دانش و علم میکند و بموجب علم خود عمل نمیکند (۱۶) و نیز از آن
حضرت مرویست که فرمود بشر المؤمن في وجهه وحزنه في قلبه شادی و شادمانی مؤمن در روی
اوست و حزن و اندوهش در دل است (۱۷) و در حدیث دیگر از آنجناب روایت است که فرمود
ظرف المؤمن نزاهته عن المحارم ومبادرته عن المکارم زیرکی مؤمن دور شدن اوست از اعمال ناشایسته
و کردار ناروا و پیشی گرفتن اوست در متصف شدن بصفات پسندیده و اخلاق حمیده (۱۸) شیخ طبرسی

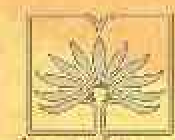
رضوان الله علیه در مجلد دوم کتاب مجمع البیان نقل کرده است که از رسولخدا صلی الله علیه و آله پرسیدند
که یا رسول الله المؤمن یزنی آیا میشود که مؤمن زنا کند فرمود قد یکون ذلك گاهی میشود عرض کردند
المؤمن یسرق آیا مؤمن دزدی میکند فرمود قد یکون ذالك گاهی میشود این امر عرض کردند المؤمن
یکذب آیا مؤمن دروغ میگوید فرمود نه مؤمن دروغ نمیگوید آنوقت این آیه کریمه را تلاوت فرمود
اِنَّمَا یَفْتَرِی الْکَذِبَ الَّذِیْنَ لَا یُؤْمِنُوْنَ بِاٰیَاتِ اللهِ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْکَاذِبُوْنَ جز این نیست آنانکه نمیگروند
بجهت فرط عناد و توغل در انکار بر میبافند دروغ را بر آیتهای خدا چه آنکه از عقاب آلهی اندیشه
نمیکنند که رادع ایشان باشد از افترا و این گروه دروغ بافندگان بر سبیل حقیقت ایشانند دروغ
گویان (۱۹) در کتاب نور الابصار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود المؤمن
اذا غضب لم یخرجه عن حق واذا رضی لم یدخله رضاه فی باطل مؤمن هر گاه غضبناک شود غضب
او او را بیرون نمیکند از حق و هر گاه راضی و خشنود شود خشنودی او داخل نمیکند او را در باطل (۲۰)
در کتاب مجموعهٔ ورام از عایشه روایت کرده است که گفت سؤال کردم از رسولخدا صلی الله علیه
و آله بم یعرف المؤمن مؤمن بچه چیز شناخته میشود فرمود بوقاره ولین کلامه وصدق حدیثه
بآهستگی و وقار او و نرمی کلام او و راستی گفتار او (۲۱) در کتاب ارشاد القلوب از رسولخدا
صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود احب المؤمنین الی الله تعالی من نصب نفسه فی
طاعة الله ونصح لامة نبیه وتفکر فی عیوبه واصلحها وعلم فعمل وعلم دوسترین مؤمنین در نزد
خدا کسی است که برپا کند جان خود را در فرمان بردن خدا و پند دهد امت پیغمبر او را و فکر کند
در عیبهای خود و اصلاح کند آنها را و دانا شود پس از آن عمل کند و تعلیم نماید (۲۲) در مجلد اول
منهج الصادقین از عایشه روایت کرده است که رسولخدا صلی الله علیه و آله مرغ بریان میخورد و حلوا را
دوست میداشت و میفرمود المؤمن حلو یحب الحلوات مؤمن شیرین است دوست میدارد شیرینی ها را
و نیز از آنحضرت مرویست که فرمود فی بطن المؤمن زوایة لا یملأها الا الحلو در شکم مؤمن گنجی است
که پر نمیکند آن را مگر شیرینی مرویست که روزی حسن بصری پالوده میخورد فرقد سنجی بر او وارد شد حسن

گفت یا فرقد ما تقول فی هذا ای فرقد چه میگوئی در آنچه میخورم فرقد گفت لا اکله ولا احب اکله
نمیخورم آنرا و دوست نمیدارم خورنده آنرا حسن ازاو تعجب کرد و گفت لعاب النحل و لعاب البر
مع سمن البقر یعیبه المسلم لعاب زنبور عسل و مغز گندم را با روغن گاو چگونه مسلمان عیب میکند
آنرا (۲۳) در مجلد دویم مجمع البیان در تفسیر سوره مبارکه عنکبوت در ذیل کریمه والذین کفروا
بآیات الله ولقائه اولئک یئسوا من رحمتی واولئک لهم عذاب الیم فرموده وفی هذا دلالة
علی ان المؤمن بالله والیوم الآخر لا ییئس من رحمة الله در این آیه کریمه دلالت است براینکه
گرونده بخدا و روز قیامت از رحمت الهی مایوس نمیشود (۲۴) در کتاب ینابیع المودة از رسول خدا
صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود عنوان صحیفة المؤمن حب علی بن ابیطالب سر دفتر
و دیباچه و اول نامه مؤمن دوستی علی بن ابیطالب و در حدیث دیگر فرمود یا علی لا یحبک
الا مؤمن تقی ولا یبغضک الا منافق شقی لان حبک ایمان وبغضک نفاق یا علی دوست
نمیدارد ترا مگر مؤمن پرهیزکار و دشمن نمیدارد ترا مگر منافق بدبخت بجهة اینکه دوستی تو ایمانست
و دشمنی تو نفاق (۲۵) در مجلد عاشر بحار الانوار از کامل الزیارة از ابن خارجه روایت کرده است
که روزی در خدمت حضرت صادق علیه السلام نشسته بودیم حضرت امام حسین علیه السلام را یاد نمودیم
و لعنت کردیم بر قاتلین آنحضرت فبکی ابو عبد الله فبکینا پس آنجناب بیاد جدش امام حسین علیه السلام
گریه کرد و ما نیز بگریه درآمدیم آنگاه حضرت صادق علیه السلام سر مبارک خود را بلند کرد و فرمود
قال الحسین بن علی علیهما السلام انا قتیل العبرة لا یذکرنی مؤمن الا بکی حسین بن علی علیهما السلام فرمود
منم کشته گریه و زاری یاد نمیکند مرا مؤمنی مگر اینکه گریه میکند و محتمل است که مراد این باشد که کشته شدن
من سبب گریه و زاری است ذکر نمیکند مرا هیچ مؤمن مگر اینکه دیده های او گریان میشود و بنابراین
قول آنحضرت لا یذکرنی مؤمن الا بکی تفسیر قول آنجناب است که فرمود انا قتیل العبرة و نیز در
آنکتاب از کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود روزی حضرت
امیر المؤمنین علیه السلام بسوی فرزندش امام حسین نظر نمود و فرمود یا عبرة کل مؤمن ای سبب گریه هر مؤمن

حضرت امام حسین عرض کرد ابتاه یا ابتاه ای پدر بزرگوار من سبب گریهٔ مؤمنانم فرمود نعم یا بنی بلی ای فرزند گرامی و از ابو عماره روایت کرده است که هرگز روزی نشد که حضرت امام حسین در نزد حضرت صادق مذکور شود و آنحضرت تا بشب تبسم نماید و آنحضرت در تمام آنروز محزون و غمگین بود و میفرمود الحسین عبرة کل مؤمن

(مقالهٔ صد و نهم:)

(سیر شدن هفتاد و سه نفر بیک قرص نان) در تتمهٔ مجلد دویم کتاب معارج النبوه در ذکر معجزات و خوارق عادات پیغمبر صلی الله علیه و آله آورده که انس ابن مالک گفت چون پیغمبر صلی الله علیه و آله بمدینه آمدند من هشت ساله بودم و پدر من مرده بود و مادر من ابو طلحه را شوهر کرده بود و ابو طلحه فقیر و مقل الحال بود و گاه بود که یکشب و دو شب بگذشتی که طعام نیافتی روزی مادر من مشتی جو بدست آورد آنرا آرد کرده نان پخت و اندک شیر از همسایه بطلبید بر آن ریخت و مرا گفت برو و ابو طلحه را بخوان تا این طعام با یکدیگر بخوریم من بیرون رفتم شادی کنان که چیزی خواهیم خورد چون نزدیک رسیدم دیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله با اصحاب کرام نشسته من بی تحاشی گفتم مادر من تو را میخواند یا رسول الله صلی الله علیه و آله حضرت برخاست و اصحاب را گفت که برخیزید بخانه ام سلیم میرویم حاصل که با جمع کثیری از اصحاب بدر خانهٔ ما آمدند پس از آن آن حضرت از ابو طلحه سؤال فرمود که هیچ چیز آماده ساخته اید که ما را میخوانید ابو طلحه گفت سوگند بآنخدای که تو را براستی فرستاده که از دیروز بامداد چیزی بدهن من نرسیده حضرت صلی الله علیه و آله فرمود که ام سلیم ما را برچه خوانده است و از برای مهمان داری ما چه ترتیب نموده در خانه داری ابو طلحه از زوجهٔ خود پرسید که حضرت را بچه سبب خوانده ام سلیم گفت من غیر از این کاری نکردم که قرص جوین پختم و قدری شیر از همسایه گرفتم و بر او ریختم و انس را برای طلب تو فرستادم تا با یکدیگر بخوریم پس ابو طلحه بیرون آمد آنچه ام سلیم گفته معروض رای آنحضرت داشته حضرت صلی الله علیه و آله فرمود باکی نیست ما را بخانه در آور ابو طلحه آن حضرت را با اصحاب در خانه در آورد حضرت فرمود که ای ام سلیم نان جوین خود را بیار بیاورد حضرت کف مبارک خود را بر آن نهاد و انگشتان از یکدیگر متفرج گرداند و فرمود ای ابو طلحه برو ده نفر از اصحاب را بخوان پس ده نفر بیامدند امر فرمود

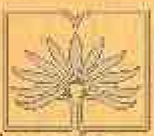

بنشینید و بسم الله بگوئید و از میان انگشتان من طعام بخورید پس بفرموده آنحضرت مبادرت نمودند همه سیر شدند و
از خوردن باز ایستادند ده نفر دیگر را بخواندند هم چنین ده نفر میرفتند و ده نفر دیگر میآمدند تا هفتاد و
سه کس از آن قرص سیر طعام خوردند بعد از آن فرمود ای ابوطلحه و ای انس بیائید انس میگوید
که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و ابوطلحه و من هر سه بطعام خوردن آمدیم چنانکه سیر شدیم
بعد از آن قرص را برداشت و فرمود که ای ام سلیم این نان بستان و خود بخور و هر که را خواهی
بده و بخوران صلی الله علیک یا رسول و نیز در آن کتاب مرویست که روزی رسولخدا صلی الله
علیه و آله در بازار مدینه میگذشت و اهل بازار را امر بمعروف و نهی از منکر میفرمود و حکم بن عاص که پدر
مروان بود از عقب پیغمبر صلی الله علیه و آله میرفت و رفتار و گفتار آنحضرت را چنانچه قاعده مستهزئان
باشد تقلید میکرد و دهان را کج و راست میساخت پیغمبر صلی الله علیه و آله را بر آنحال اطلاع افتاد و
فرمان فرمود که همچنان باش که خود را می بینی یعنی روی و دهانت کج باشد حکم را در حال لقوه عارض
شد سر و دهان وی کج ماند و چنان شد که از غایت زشتی در روی نظر نمیتوانست کرد و هم بر آن
علت برد و نیز نقل نموده که جوانی نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت هیچ میشود که مرا بزنا رخصت
بدهی اصحاب بروی بانگ زدند رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود که نزدیک من آی بیامد و بنشست
فرمود ای جوان دوست میداری که با مادر تو زنا کنند گفت نه فرمود همچنانند همه مردمان هیچکس با مادر
خود این روا نمیدارد و با دختر خود روا میداری گفت نه فرمود که همه مردمان با مادر و فرزند خود روا
نمیدارند و همه خلق هم چنین اند و بدین طریق خاله و عمه و اقربا و بعد از آن دست مبارک بر سینه
آن جوان فرود آورد و فرمود اللهم اغفر ذنبه و طهر قلبه و حصن فرجه و دیگر در مدت حیات
خود آن جوان بهیچ زنی التفات نکرد و نیز از معجزات دانسته که شخصی بدست چپ چیز میخورد رسولخدا
صلی الله علیه و آله وی را گفت که بدست راست چیز بخور وی بهانه کرده بدروغ گفت بدست
راست نمیتوانم خورد رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود که نتوانی خورد بعد از آن هرگز دست راست وی بدهان نرسید

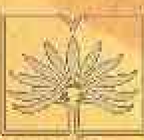
(مقالهٔ صد و دهم)

(بکیفر مؤمن در قوم لوط بود بهلاک نیشدند) در مجلد پنجم بحار الانوار از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود کان رسول الله صلی الله علیه و آله یتعوذ من البخل فی کل صباح ومساء ونحن نتعوذ بالله من البخل رسولخدا صلی الله علیه و آله در هر صبحی و شامی پناه میبرد بخدا از بخل و ما نیز پناه میبریم بخدا از بخل و حقسبحانه و تعالی فرموده است وَمَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَاُولٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ هر کس نگاه داشته شود بخل نفس او پس ایشان رستگارانند پس از آن فرمود واخبرک بعاقبة البخل و ترا خبر میدهم از عاقبت بخل بدرستیکه قوم لوط بسبب بخل بدردی مبتلا شدند که دوا نداشت بدینمنوال که ایشان اهل شهری بودند که آن شهر بر سر راه قافله هائی بود که بشام و مصر میرفتند و اهل قوافل نزد ایشان فرود میآمدند قوم لوط ایشان را ضیافت میکردند چون قوافل زیاد شدند و ایشان بتنگ آمدند بخل ورزیدند از ضیافت ایشان پس زبونی نفس و بخل باعث شد برایشان که چون مهمانی بر سر آنها وارد میشد فضیحت بر سر او میآوردند و با او لواطه میکردند بی آنکه شهوتی خواهش باین عمل قبیح داشته باشند و غرض ایشان نبود مگر اینکه قوافل بشهر ایشان فرود نیایند ایشانرا ضیافت نکنند پس آن عمل شنیع از ایشان در شهرها شهرت کرد قوافل از ایشان حذر کردند پس بخل بلائی بسر ایشان آورد که نمیتوانستند از خود دفع کنند تا اینکه برتبه رسید که از روی خواهش شهوت باین عمل قبیح مرتکب میشدند تا بجائیکه در شهرها از مردان طلب میکردند و مزد میدادند بر ایشان بر آن عمل شنیع فای شیء ادوی من البخل واضر عاقبة وافحش عند الله عز وجل پس کدام درد از بخل بدتر است و ضرر عاقبتش بیشتر و رسوائی و قبحش زیادتر است در نزد خدای عز وجل و بروایت دیگر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولستکه قوم لوط بهترین قومی بودند که خدا ایشان را خلق کرده بود و شیطان علیه اللعنه در گمراهی ایشان بسیار سعی و کوشش مینمود و از خوبی ایشان این بود که وقتی پی کار میرفتند همگی با هم میرفتند و زنان را تنها میگذاشتند شیطان چاره که درباره ایشان کرد آن بود که چون ایشان از مزارع و امتعهٔ خود برمیگشتند میآمد و آنچه ساخته بودند خراب میکرد پس ایشان با یکدیگر گفتند بیائید کمین کنیم و این شخص که متاع ما را خراب میکند بگیریم

کمین کردند و او را گرفتند دیدند که او پسری است در غایت حسن و جمال گفتند توئی که متاعهای ما را خراب
میکنی گفت بلی هر مرتبه من متاعهای شما را خراب کرده‌ام پس رای ایشان بر آن قرار گرفت که او را
بکشند و او را بشخصی سپردند که بعد او را بقتل برسانند پس چون شب در آمد شیطان شروع کرد
بفریاد کردن آن شخص گفت تو را چه میشود گفت در شب پدرم مرا بر روی شکم خود میخوابانید آن
شخص گفت بیا بر روی شکم من بخواب و خوابید و حرکتی چند کرد تا امرد را بازداشت که با او لواطه کند و او را
تعلیم نمود پس چون امرد از آن عمل شنیع فارغ شد و لذت یافت شیطان گریخت چون صبح شد
امرد آمد میان قوم و ایشان را خبر داد بآنچه شب واقع شده بود پس ایشانرا از این عمل خوش
آمده در اسف افتادند که چرا پیشتر این عمل را نمی‌دانستند پس مشغول شدند بآن عمل قبیح تا اینکه اکتفا
کردند مردان بمردان و زنان را ترک کردند چون شیطان در مردان کار خود را محکم کرد بصورت
زنی شد و بنزد زنان آمد و گفت مردان شما مشغول بیکدیگر شده‌اند شما نیز با یکدیگر مساحقه کنید و ایشانرا
تعلیم نمود پس زنان نیز مشغول بیکدیگر شدند و دیگر از اعمال قبیحه آنقوم این بود که خود را از غایت
پاکیزه نمی‌نمودند و غسل جنابت نمیکردند و در مجالس بر روی یکدیگر اخراج ریح میکردند و نیز در بحار الانوار
از کتاب خصال از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود ستة فی هذه الامة
من اخلاق قوم لوط الجلاهق و هو البندق و الخذف و مضغ العلك و ارخاء الازار خيلاء
و حل الازرار من القباء و القميص شش چیز است در این امت که از عملهای قوم لوط است کمان
و گلوله انداختن و سنگ ریزه بانگشت انداختن و قندر خائیدن و جامه بر روی زمین انداختن از روی
تکبر و بند قبا و پیراهن را گشودن (توضیح) در کتاب منتخب اللغات گوید (جلاهق) بالضم و کسر ها
غلوله ریسمان بر دوک پیچیده و جولاهه و غلوله که بیاندازند و صاحب صحاح گوید کمان گروهه بندق
بالضم غلوله گلین که در اندازند و (خذف) بالفتح انداختن سنگ ریزه و خسته خرما و جز آن بدو انگشت
یا بفلاخن و (خیلا) بالضم و فتح یا تکبر کردن بالجمله چون حالات و صفات ایشان شهرت کرد مردم
حالات ایشانرا بحضرت ابراهیم علیه السلام شکایت کردند ابراهیم علیه السلام لوط را بسوی ایشان فرستاد

که ایشان را از عقوبت و عذاب خدا بترسانَد و لوط پسر برادر ابراهیم علیه السّلام بود و بعضی گفته اند پسر خالهٔ آنجناب
بود و بنابراین قول ساره خواهر او بود و این قول اقوی است و لوط از آن سیزده پیغمبریست که
ختنه کرده متولّد شده اند چون چشم ایشان بلوط افتاد گفتند تو کیستی لوط گفت من پسر خالهٔ ابراهیم
خلیلم که نمرود او را در آتش انداخت و نسوخت و خدا آتش را براو سرد گردانید و او نزدیک شما است
از خدا بترسید و این عمل شنیع را ترک نمائید خدا شما را اهلاک خواهد کرد پس ایشان جرئت نکردند که
اذیتی بآنحضرت برسانند و از او خائف شدند و هر کس را که ارادهٔ بدی نسبت باو میکردند حضرت
لوط او را از دست ایشان خلاص میکرد و لوط از ایشان زنی بنکاح خود در آورد و از او چند دختر
بهم رسانید پس لوط مدّت سی سال در میان ایشان ماند و نصیحت و موعظت او را قبول نیکردند و در آخر
کار گفتند لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ یَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ای لوط اگر دست از نصیحت ما بر نداری هر آینه
ترا سنگسار کنیم و از این شهرها بیرون کنیم پس لوط بر ایشان نفرین کرد روزی حضرت ابراهیم علیه
السّلام نشسته بود ناگاه دید که چهار نفر نزد او ایستاده اند که بمردم شبیه بودند و بحضرت ابراهیم گفتند
که ما رسولان خدائیم فرستاده شده ایم بسوی قوم لوط که آنها را اهلاک نمائیم ابراهیم علیه السّلام
فرمود با جبرئیل ان کان فی المدینة مائة رجل من المؤمنین تهلکهم اگر در آنشهر صد نفر از مؤمنین
باشند ایشانرا اهلاک خواهید کرد جبرئیل گفت نه ابراهیم گفت اگر پنجاه نفر باشند گفت نه ابراهیم
فرمود اگر ده نفر باشند گفت نه فرمود اگر دو نفر باشند گفت نه فرمود وَاِنْ كَانَ فِيهِمْ وَاحِدًا اگر یکنفر باشد جبرئیل
گفت نه پس ملائکه از نزد ابراهیم بیرون آمدند بنزد لوط رفتند و در برابر روی او ایستادند در
وقتیکه او زراعت خود را آب میداد لوط علیه السّلام گفت شما کیستید گفتند ما مسافر و ابناء السبیلیم
امشب ما را ضیافت کن چون قوم آنحضرت را از ضیافت و مهمانداری نهی کرده بودند فرمود اهل
این شهر بد گروهی هستند با مردان جماع می کنند و مال ایشان را میبرند گفتند چون دیر وقت
شده است نمی توانیم بجائی برویم پس لوط علیه السّلام ایشانرا بخانه برد چون جبرئیل با آن سه ملک
داخل خانهٔ لوط شدند قوم لوط آگاه شدند از هر ناحیه بسوی خانهٔ لوط آمدند چون بدر خانه رسیدند گفتند

ای لوط آیا ما تو را نهی نکردیم که مهمان بخانه نیاوری پس ایشان خواستند بقصد ایذاء مهمانان بخانه در آیند لوط فرمود از خدا بترسید و درباب مهمانان من مرا خوار نکنید ایشان گوش نداده در را شکستند داخل خانه شدند جبرئیل بدست یا ببال خود اشاره بسوی ایشان کرد همه کور شدند و دست بر دیوار میگرفتند پس آن چهارتن قسم میخوردند که چو صبح شود احدی از آل لوط باقی نگذاریم چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده است وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ پس جبرئیل بلوط گفت که تو با فرزندان خود از این شهر بیرون روید تا بفلان موضع برسید و زن خود را بگذار که با او خواهد رسید آنچه بآنها میرسد چون لوط بیرون رفت در وقت سحر جبرئیل بال راست خود را از طرف شرقی در زیر آن شهر کرد و بال چپ خود را از طرف مغرب در زیر آن شهر برد و از زیر زمین هفتم زمین شهر ایشان را بر کند و بالا برد تا بجائیکه سمع اهل السماء صیاح دیوکهم و نباح کلابهم اهل آسمان صدای خروسها و سگهای ایشانرا میشنیدند پس از آنجا شهر ایشان را برگردانید تا اینکه پائینش ببالا آمد و بروایت دیگر جبرئیل با سه ملک دیگر هریک از اینها ملک بطرفی از شهرهای ایشان رفتند و شهرهای ایشانرا از طبقهٔ هفتم زمین کندند و بهوا بالا بردند بحدیکه اهل آسمان صدای سگها و خروسهای ایشان را میشنیدند پس برگردانید شهرها را بر ایشان بطوریکه پائین شهرهای ایشان بالا آمد و پس از آن بارید حقتعالی بر آنها سنگ از سجیل یعنی از گل سخت شده چنانکه حقسبحانه و تعالی در سورهٔ هود فرموده فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ انتهی ملخصاً من کتاب بحار الانوار و در کتاب بدایع الظهور گوید و کانت سبع قریء فی کل قریة مائة الف انسان ما بین رجال و نساء و صبیان بلاد قوم لوط هفت شهر بود در هر شهری صد هزار انسان بود از مردان و زنان و کودکان و نیز در آن کتاب گوید و قد عذب الله قوم لوط بعذاب لم یعذب به احدا من الامم لاجل ارتکابهم الفاحشة العظیمة بتحقیق که حقسبحانه و تعالی قوم لوط را عذاب نمود بعذابی که هیچیک از امتها بچنین عذابی معذب نشده بود بجهت ارتکاب ایشان بکار زشت بزرگ و گناه سخت و از مجاهد سؤال

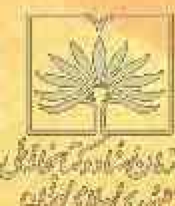
کردند که هَلْ بَقِیَ مِنْ قَوْمِ لُوطٍ اَحَد آیا از قوم لوط کسی باقی ماند گفت بلی یکنفر از ایشان بمکه رفته بود فبقی حجره معلقاً بَیْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اَرْبَعِیْنَ یَوْمًا حَتّٰی خَرَجَ مِنْ مَکَّة آن سنگی که نام زد او بود چهل روز بین آسمان و زمین معلق بود تا اینکه او از مکه بیرون آمد فسقط علیه حجره فهلک فی الحال پس آن سنگ بر او فرود آمد فی الحال هلاک شد و در بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام منقولست که حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود که چون قوم لوط کردند آنچه کردند زمین گریست بسوی پروردگارش تا گریه اش به آسمان رسید و آسمان گریه کرد تا گریه اش بعرش رسید پس حقسبحانه و تعالی وحی فرمود بآسمان که سنگ بر ایشان ببار و وحی کرد بسوی زمین که ایشان را فرو بر و نیز در آن کتاب از حضرت باقر علیه السلام منقولست که به پیغمبرش محمد صلی الله علیه و آله فرمود وَمَا هِیَ مِنَ الظَّالِمِیْنَ بِبَعِید آنچه بر سر قوم لوط آمد از ستمکاران امت تو دور نیست اگر بجا آورند عمل قوم لوط را و در کتاب حیوة القلوب بسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود هیچ بنده از دنیا بیرون نمیرود که حلال شمارد عمل قوم لوط را مگر اینکه خدا سنگی از آن سنگها بر جگر او میزند که مرگش در آن است ولکن خلق او را نمی بینند ٠))۱ —

(مقالهٔ صد و یازدهم)

(زوجیت هند و عبد الملک مشروط شد بیک شرط) چنانکه در کتاب بزم ایران آورده که هند دختر لقمان بحسن و زیبائی یگانهٔ آفاق بود حجاج بن یوسف او را تزویج نمود شرط کرده بود که دویست هزار درهم علاوه بر مهریه باو دهد چون مدتی با هم معاشرت نمودند روزی حجاج بر او وارد شد و هند ملتفت نبود آئینهٔ جلو خود گذارده مشغول آرایش بود و این ابیات می خواند ٠

وما هند الا مهرة عربیة	سلیلة افراس تحللها بغل	فان ولدت فحلا فلله درها	وان ولدت بغلا فجاء به البغل

یعنی نیست هند مگر مادیان عربی نجیب که قاطری نانجیب جفت او باشد پس اگر از او یعنی از هند اسب نجیب متولد شود انتهای آرزو و سعادتست و اگر استر بهم رسد از طرف پدر او خواهد بود یعنی حجاج چون حجاج این کلمات از او شنید رنجیده خاطر گردید و بنوعی که هند ملتفت نشود از آنجا

همانجا برگشت و عبدالله بن طاهر را که از مقربان بود طلبید و دویست هزار درهم باو داد و گفت از جانب من وکیلی که این مبلغ را بهند دهی و او را طلاق گوئی عبدالله نزد هند آمد و آنچه از حجاج شنیده بود باو گفت هند گفت ای پسر طاهر بشارت و مژدهٔ بزرگی برای من آوردی چه برمن معاشرت با حجاج خیلی ناگوار بود و همیشه در عذاب بودم عوض این مژده و بشارت که از دست این پست فطرت بد اخلاق نجات یافتم دویست هزار درهم را بتو بخشیدم پس خبر طلاق هند مشهور گشت و به عبدالملک بن مروان اموی رسید عبدالملک چند کس برای خواستگاری او فرستاد و زیاد اظهار شوق بوصلت او نمود حجاج چون ملتفت شد بعبدالملک نوشت که ظرفی را که سگ در او دم زده باشد مناسب خلیفه نیست که استعمال فرماید عبدالملک در جواب او نوشت علاج او سهل است بعد از سه مرتبه خاک مال و شستن پاک میشود باری پس از رسیدن اشخاص بخدمت هند و خواستگار شدن او گفت این مطلب را قبول میکنم بیک شرط و آن اینست که آنروز که از طرف کوفه بشام حرکت میکنم بایست حجاج با وجود عهده و منصبش پیاده افسار شتری که محمل من بر او حمل است بر دوش بگیرد تا سه منزل خارج از کوفه بهمین ترتیب راه سپارد و بعد همراه من بیاید تا بشام و دو منزل بشام مانده باز چنین کند که در کوفه کرد چون این پیغام بعبدالملک رسید قبول کرد و کاغذی نوشت بحجاج که آنچه هند گوید بر تو لازم است اطاعت کردن و آن دستور العملی که داده است باید مجری داری چون روز حرکت هند از کوفه بشام رسید این خبر در شهر منتشر شد بزرگ و کوچک زن و مرد ازدحام و اجتماع نمودند بر سر راهی که سواری هند از آنجا میگذشت چون وقت رسید حجاج بیامد بقصر هند و تمام کنیزکان و خدم او را در کجاوه ها نشاند و بر شتری سوار کرد و افسار شتر هند را بر دوش انداخته از قصر بیرون آمد و از وسط مردم عبور میکرد و در آنحال هند و دایه اش هیفا انواع استهزاء و سخریه با او میکردند و بر مذلت او میخندیدند و او سر بزیر انداخته دم نمیزد چون بدو منزلی شام رسیدند باز ساربانی را با و داد و امر نمود که افسار شتر را بر دوش گیرد و راه بپیماید حجاج اطاعت نمود چون بنزدیک شهر رسیدند دوباره

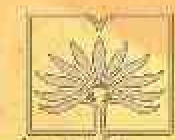
شام نمایان شد وتمام اهالی شهر و اشراف بنی امیه وبزرگان قبائل عرب برای استقبال بیرون آمده بودند آنوقت هند یکدینار طلا بزمین انداخت وبحجاج گفت ای شتربان یکدرهم نقره ازمن افتاد بجوی بده حجاج چون نگاه کرد دید دینار طلا است آنرا برداشت وبهند گفت درهم نیست بلکه دینار است، هند باو گفت الحمد لله الذی بدل درهم بالدینار حمد وسپاس خدا را که درهم را بدل بدینار نمود یعنی عوض تو خلیفه عبدالملک را نصیب ما نمود، حجاج از گفتگوی او سوخت و خجل و شرمنده گردید.

(مقاله صد و دوازدهم)

(بسته شدن درهای مسجد الحرام جز یکدر برای دستگیری محمد بن هشام) چنانکه در کتاب بزم ایران آورده که محمد بن زید علوی معروف بداعی از پادشاهان طبرستان است واورا چنین رسم و دستور بود که چون سال نو میشد روز بعد از نوروز آنچه از مصارف و مخارج سلطنت باقی مانده بود می طلبید و جمیع طبقات قریش و علما و فقها که در بلاد او بودند همه را جمع مینمود و بحسب حیثیت و شئونات و شرافت بهر کسی از آن مال حصه میداد ابتدا به بنی هاشم مینمود و چون از آنها فارغ میشد بطبقات دیگر می پرداخت سالی برحسب دستور بعد از فراغت از بنی هاشم فرمود تا بنی عبدمناف بیایند و حصه خود را دریافت نمایند مردی برخاست و گفت من از بنی عبدمنافم داعی گفت از کدام قبیله گفت از بنی امیه گفت از کدام بطن آنمرد خاموش شد گفت مگر از فرزندان معاویه ای گفت آری داعی گفت از کدام فرزند آنمرد باز ساکت شد، گفت مگر از فرزندان یزیدی گفت بلی داعی گفت بد اندیشه است تورا و بد تدبیری نمودی که قصد این بلاد کردی چه این ملک در حکومت آل ابیطالب است و ایشانرا بر شما خونهای بسیار است خصوصاً مثل خون حضرت سید الشهداء امام حسین علیه السلام واز تو عجب است که بچه رو درین بلاد آمده اگر غرض امداد و استعانت بود محبین شما هنوز در شام و عراق موجودند چرا از آنها امداد ننمودی واگر اینکار از روی جهل و نادانی کرده از تو بجهل تر کسی نیست واگر دانسته متعمداً خود را در این گرداب بلا انداخته بپای خود بگورستان آمده باشی علویان چون این سخن بشنیدند هر یک به بطلان هداون...

وانتقام در او نگریستند و خواستند که قصد وی کنند داعی بانگ برایشان زد و گفت ساکن و آرام باشید و مپندارید که کشتن او قصاص حسین بن علی ع خواهد شد او را چه جرم است و خدای تبارک و تعالی نهی فرموده که کسی را بجرم دیگری مؤاخذه کنند والله که اگر کسی متعرض او شود او را قصاص کنم یکی از علویین بداعی تعرض نموده گفت اگر اینموقع را از دست دهی و نگذاری قصاص از او کنیم ظلم بزرگی بما نموده باشی چه هیچکس بدینوال گذشت نکرده است داعی گفت اشتباه نموده ای از این بزرگتر گذشت نموده اند خانواده تو بشنو تا برایت بگویم بشرط آنکه او را سرمشق خود قرار دهی و پیروی از او نمائی و گفت پدرم برای من از پدر خود روایت نمود که چون منصور خلیفه عباسی بحج رفت جوهری قیمتی بر وی عرضه نمودند که نظیر آن ندیده بود از آن جواهر خیلی در شگفت آمد باو گفتند جواهری بمراتب از این بهتر و بیش بهاتر نزد محمد بن هشام بن عبد الملک اموی موجود است و محمد در مکه بود منصور بربیع حاجب گفت که محمد بن هشام را بطلب و آن جواهر را از او بگیر محمد اینمطلب را فهمید و پنهان شد ربیع خبر مخفی شدن محمد را بمنصور رساند خلیفه گفت سهل است پس فردا که من در مسجد الحرام نماز جمعه گذارم تو بگو تا همه درها را ببندند و قفل زنند و مردمان معتمد را بر آن درها موکل نما و بعد از آن یکدر را بگشا و خود بر آن در بنشین و هیچکس را مگذار از آن در بیرون رود تا او را بشناسی چون محمد بن هشام در این مسجد باشد بدین طریقه ظاهر شود چون روز موعود رسید ربیع آنچه دستور یافته بود بجا آورد چون درهای مسجد را بستند محمد بن هشام در مسجد بود و ملتفت شد که این دام برای او نهاده اند و مقصود و مطلوب او است از خوف جان و بیم هلاکت حیران و مدهوش ماند و اثر دهشت و وحشت بر او ظاهر گشت و در آنحال چشم محمد بن زید بن علی بن الحسین بن علی بر وی فتاد چون او را بآنحالت دید گفت لابد این شخص را واقعه ای پیش آمده است اعانت و اغاثت او از لوازم کرم و شرافت باشد پس وی باو آورده گفت ایمرد چرا اینقدر پریشان و متفکری واقعه تو چیست و خوف تو از کیست با من بگو و در امان خدا و ضمان من باش و در کار تو آنقدر که امکان من است سعی خواهم نمود محمد گفت من محمد بن هشام بن عبد الملکم اکنون تو بگو کیستی محمد گفت من محمد بن زید بن علی بن حسینم

محمد بن هشام بیشتر در دهشت افتاد و گفت اِنّا لِلّٰهِ وَاِنّا اِلَیْهِ رَاجِعُونَ اگر مصیبت یک
بود دو شد چه اگر تو خواهی مکافات آنچه پدر من با پدر تو کرد بجا آری هیچکس ترا مانع نیاید و ظالم
نخواند بجهت اینکه زید بن علی را هشام ابن عبد الملک بدار زد محمد بن زید گفت ای پسر عم
آسوده خاطر باش و هیچ فکری بخود راه مده چه کشندهٔ زید تو نیستی و بکشتن تو مکافات
و جبران آن خود نخواهد شد و امروز من بدان سزا دارم که دست گیرم نه آنکه بدست دشمن
دهم اما مرا معذور دار اگر از برای مصلحت و خلاصی تو مکروهی بتو رسانم و ناسزائی گویم باید تحمل
بچیزی بکنی محمد گفت رای تو راست هیچ توقف و تأخیر منما و آنچه مصلحت است بجای آر محمد بن زید
ردای خود را بر سر محمد بن هشام انداخت و او را بار دادر هم پیچید و گریبانش بگرفت و کشید
تا نزدیک ربیع که رسید طبانچه های سخت بر سر و رویش می زد و او را ناسزا میگفت با همان
حالت او را برد نزد ربیع و گفت یا ابو الفضل این خبیث جمالیست از شتربانان کوفه شتران
خود را بمن بکرایه داد بدان شرط که باز مرا بکوفه برد بعد از گرفتن تمام مبلغ بگریخت و شتران
خود را ببعضی از سپه سالاران خراسان بکرایه داده است چند موکل با من بفرست تا این
خبیث را با من بنزد قاضی برند و اگر خراسانیان در راه با من تعدی کنند مانع شوند ربیع
گفت سمعًا و طاعةً یا ابن رسول الله دو افسر با او فرستاد چون قدری راه پیمودند و از نظر
ربیع غایب شدند باز چند سیلی بسر و صورت او زد و گفت حالا بوفای خود و عذرخواهی
کرد گفت بلی یا ابن رسول الله و قسمها خورد در ایفای وعده و آوردن شترها محمد افسران را
گفت چون این ملعون اقرار کرد و قسم خورد بایفای وعده شما باز گردید. افسرها بازگشتند محمد بن زید ردا
از گردن او برداشت و گفت که اکنون بهر کجا که خواهی برو محمد بن هشام دست محمد بن زید را
بوسید و گفت پدر و مادرم فدای تو باد ای پسر پیغمبر پدر راستیکه خداوند بهتر میداند که زیور
نبوت را کدام تن میشاید و مهبط وحی را کدام دل میباید پس آن گوهر نفیس و آن در گرانمایه را
برآورد و گفت خواهشمندم و امیدوارم که بقبول این بر من منت نهی و به پذیرفتن این [illegible]

مرا مشترف گردانی محمد بن زید قبول نکرد وگفت ما از خانواده هستیم که اگر نکوئی بکسی نمائیم از او عوض نخواهیم ومن بزرگتر از این را از تو گذشت نمودم وآن خون پدر من است برو بعافیت وسلامت وهرچه از این شهر زودتر روی بهتر است چون ربیع در صدد تو است محمد بن هشام برفت ومخفی شد وبواسطهٔ محمد بن یزید از آن بلا بجست واز آن ورطه برست چون داعی اینحکایت را باخر رسانید بفرمود تا آن موی را هم چندان که بدیگران از بنی عبد مناف داده بود باو هم دادند وچند نفر از غلامان خود با او همراه نمود تا او را بری رسانیدند واز او رسید گرفته معاودت نمودند

(مقالهٔ صد وسیزدهم)

(در ذکر عقوبت یک دروغ) در مجلد دویم کتاب ذخیرة المعاد از کتاب علل الشرایع از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود مرد یک دروغ میگوید پس بسبب آن از نماز شب محروم میشود پس چون از نماز محروم شد محروم میشود از روزی ودیگر گفته اند که مفاسد دروغ بیش از مفاسد شراب است زیرا که بسیا شود که از یک دروغ خونها ریخته شود وفروج بزنا رفته ومالها بر باد رود ونیز در آنکتاب گوید که خلاصهٔ آنچه از آیات واخبار مستفاد میشود اینست که مفاسد دروغ وخرابی دروغ گویان بر چهل نوع است (اول) آنکه دروغ فسق است که لَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ ودروغگو فاسق است که إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا (۲) آنکه دروغ قول زور است وبا بت پرست در یکجا ذکر شده که وَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ (۳) دروغگو ایمان ندارد که إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (۴) دروغ از اثم بینا مند مانند خمر وقمار (۵) دروغگو مبغوض خداوند است (۶) روی دروغگو سیاه است (۷) دروغ از شراب بدتر است (۸) دروغگو مبغوض است وبوی دهنش گندیده ومتعفن است (۹) ملک از او دوری کند باندازهٔ یک میل (۱۰) خدا او را لعنت کرده است در قرآن در موارد عدیده (۱۱) بوی گند دهان دروغگو بعرش میرسد (۱۲) حملهٔ عرش دروغگو را لعنت کنند (۱۳) دروغ مخرب ایمان است (۱۴) مانع چشیدن طعم ایمان است (۱۵) دروغگو خصم خداو

و کینه در سینه‌ها بکارد (۱۶) دروغگو مروتش از همهٔ خلق کمتر است (۱۷) بجهة یکدروغ هفتاد هزار ملک دروغگو را لعنت کنند (۱۸) دروغ علامت نفاق است (۱۹) دروغ کلید خانه ایست که همهٔ خباثت در او است (۲۰) دروغ فجور و دروغگو فاجر است (۲۱) دروغگو رایش در مقام مشورت پسندیده نیست (۲۲) دروغ زشت ترین مرضهای نفسانیه است (۲۳) دروغ انگشت پیچ شیطانست (۲۴) دروغ بدترین رباها است (۲۵) دروغ مورث فقر است (۲۶) دروغ محسوب از خباثت است (۲۷) دروغ فراموشی آورد (۲۸) دروغ دری است از درهای نفاق (۲۹) دروغگو بعذابی مخصوص در قبر معذب باشد (۳۰) دروغ محروم کند دروغگو را از نماز شب پس محروم شود از روزی (۳۱) دروغ سبب خذلان الهی است (۳۲) دروغ سبب سلب صورت انسانیت است از دروغگو (۳۳) دروغ بزرگترین خبائث است (۳۴) دروغ از کبائر است (۳۵) دروغ از ایمان دور و مجانب است (۳۶) دروغ از بزرگترین گناه گنهکاران است (۳۷) دروغ هلاک نماید صاحبش را (۳۸) دروغ حسن و بها و طراوت را از صاحبش میگیرد (۳۹) دروغگو قابل مصاحبت با او نیست و از مصاحبت با او نهی فرمودند (۴۰) خدایتعالی او را هدایت نکند و راه حق را باو نشان ندهد إِنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِی مَنْ هُوَ کَاذِبٌ کَفَّارٌ (مؤلف گوید) پس انسان باید زبان خود را در جمیع امور محافظت نماید تا بمفاسد آن گرفتار نشود که گویند ناگفته را میتوان گفت و گفته را علاج نتوان کرد چنانچه گفته‌اند مَنْ کَثُرَ کَلَامُهُ کَثُرَ خَطَائُهُ نادی که بر سینه نشسته بیرون ور دو او مملی آماتیری از زبان نجم رسید بیرون آوردن آن محال است امام جعفر صادق ع میفرماید دشمن ترین مردمان در نزد خداوند کسی است که مردمان از زبانش بترسند زیرا که سخن لغو و فحش و غیبت سبب هلاک دین و نقصان ایمان است پس چنانچه آبادی دنیا و آخرت در زبان است خرابی دنیا و آخرت نیز در زبان است خصوصا بدروغ گفتن

دو صد سر از زبان بر باد دادست	زبان سر را عدوی خانه زادست	تو از خصم برون پرهیز کردی	عدو خانه خنجر تیز کرده

(مقالهٔ صد و چهاردهم)

(در هر سوره از سور قرآن حرف فا هست مگر یک سوره) چنانکه در مجلد چهاردهم بحار الانوار در باب

علاج حمی از حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه روایت کرده است که حضرت امام حسن علیه السلام بیمار
شد و بیماری او شدت کرد پس حضرت فاطمه علیها السلام او را آورد نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله در حالتیکه
استغاثه مینمود باآنحضرت و زنهار میخواست و عرض کرد یا رسول الله ادع الله لابنك ان یشفیه
یا رسول الله صلی الله علیه و آله دعا کن برای فرزند خود تا اینکه خدای تعالی شفا دهد او را و وضعته
بین یدیه پس او را گذاشت مقابل روی پیغمبر صلی الله علیه و آله پس آن حضرت فرمود یا فاطمة
یا بنیه ان الله هو الذی وهبه لك وهو قادر علی ان یشفیه ای فاطمه ای دخترک من خدای تعالی
خود او را بتو عطا فرموده و او قادر و تواناست که او را شفا دهد پس جبرئیل نازل شد و عرض کرد یا محمد
صلی الله علیه و آله ان الله عز وجل لم ینزل علیك سورة من القرآن الا و فیها فاء وکل فاء من آفة
ما خلا الحمد فانه لیس فیها فاء فادع قدحا من ماء فاقرأ فیه الحمد اربعین مرة ثم صبه علیه فان الله
یشفیه یا محمد صلی الله علیه و آله بدرستیکه خداوند عز وجل نازل نفرموده بر تو سوره از سورهای قرآن را
مگر آنکه در آن سوره است فاء و هر فائی از آفت است غیر از سوره حمد که در آن فا نیست پس طلب کن
قدحی از آب و چهل مرتبه سوره حمد را بخوان بر آن پس بریز آن آب را بر فرزندت حسن علیه السلام
تا اینکه خدای تعالی شفا دهد او را ففعل ذلك فکانما انشط من عقال پس چون پیغمبر صلی الله علیه و آله
چنین کرد گویا باسانی گشوده شد ریسمانی که پای بند او بود کنایه از آنکه بفوریت آنجناب شفا یافت و بدانکه
این سوره مبارکه را نامهای متعدد است (۱) فاتحة الکتاب (۲) سورة الحمد (۳) سورة الشکر (۴) سورة
الدعا (۵) ام القرآن (۶) ام الکتاب و دیگر از اسماء این سوره سورة الشفا است زیرا که پیغمبر صلی الله
علیه و آله فرمود فاتحة الکتاب شفاء من کل داء سوره فاتحة الکتاب شفای جمیع آلام و امراض است
و در کتاب منهج الصادقین از ابو سلیمان روایت کرده که با رسولخدا صلی الله علیه و آله بغزای کفار رفته
بودیم مردی در میان ما مصروع شد یکی از صحابه سوره مبارکه حمد را در گوش او خواند پس او برخاست
و شفا یافت چون این قصه را بعرض سید کائنات رسانیدند فرمود هی ام الکتاب و هی شفاء من
کل داء و از ابو سعید خدری روایت کرده است که ما با جمعی از مسافران بقبیله از قبایل عرب گذر کردیم

اتفاقاً یکی از ایشان را مار گزیده بود و از علاج آن عاجز بودند یکی از ایشان نزد ما آمد و استعلاج نمود و قبول کرد که گله
گوسفندی بما دهد تا معالجهٔ او کنیم یکی از یاران ما سورهٔ فاتحه را بر آن مار گزیده خواند و دست بر آن عضو
مالید فی الحال شفا یافت پس گله گوسفندی را بما داد و از ابی بن کعب منقولست که گفت سورهٔ فاتحة
الکتاب را نزد رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله میخواندم آنحضرت فرمود بحق آن کسیکه نفس محمّد بید
قدرت اوست که خدای تعالی مثل اینسوره را در توریة و زبور و انجیل فرو نفرستاده است و این سوره
اصل قرآن و جامع جمیع معانی قرآن است و در تفسیر صافی از رسولخدا صلّی اللّه علیه و آله روایت
کرده است که فرمود انّ امّ الکتاب افضل سورة انزلها اللّه فی کتابه وهی شفاء من کل داء الّا السّام
بدرستیکه سورهٔ فاتحة الکتاب بهترین سوره ایست که خدای تعالی نازل فرموده است در کتاب
خود و آن شفا است از برای هر دردی غیر از مرگ و از کافی از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت
کرده است که من لم یبرئه الحمد لم یبرئه شیئ کسیکه سورهٔ حمد او را شفا ندهد به بودی نمیدهد او را
از بیماری چیز دیگر و از حضرت صادق علیه السلام روایت فرموده که لو قرأت الحمد علی میت
سبعین مرّة ثمّ ردّت فیه الروح ما کان عجیبا اگر هفتاد مرتبه سورهٔ حمد خوانده شود بر میتی
پس برگردد روح در جسد او عجبی نیست و در خزائن نراقی مسطور است که دو آیه از آیات مبارکات
قرآن است که جمیع حروف معجم قرآن در آن دو آیه مجتمع است (اوّل) در سورهٔ مبارکهٔ
آل عمران آیه (۱۴۸) ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ
قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ
شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ
الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ
مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
(دوّم) در سورهٔ مبارکهٔ انا فتحنا آیه (۲۹) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ
رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ

مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْئَهُ فَاٰزَرَهُ
فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا واین آیه آخر السوره است ونیز در آنکتاب
آورده که شش آیه است که حفظ میکنند خوانندگان خود را از شر دشمنان که در هر یک از آنها دو
قاف است اول در سوره بقره آیه (۲۴۷) اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْ بَنِي اِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ
مُوسٰى اِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ
الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا اَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ
عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ دویم سوره آل عمران آیه (۱۷۷)
لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ اَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ
الْاَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ سیم در سوره نساء آیه (۷۹) اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ
قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ
يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا اَخَّرْتَنَا
اِلٰى اَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقٰى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا چهارم سوره
مائده آیه (۳۰) وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ
يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ پنجم سوره رعد آیه (۱۷)
قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ
نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ اَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ اَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ
شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ششم سوره
مزمل آیه (۲۰) که آیه آخر سوره است اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ
وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ

يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلوٰةَ وَآتُوا الزَّكوٰةَ وَأَقْرِضُوا اللهَ قَرْضاً حَسَناً وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللهِ هُوَ خَيْراً وَأَعْظَمَ أَجْراً وَاسْتَغْفِرُوا اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(مقالۀ صد و یازدهم)

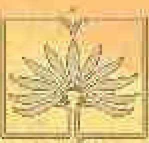
(امتحان حقتعالی در اختیار یکی از دو چیز است) خلاصه آنچه را که در تفسیر منهج در ذیل کریمۀ وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فرموده اینست و یاد کن ای محمد وقتی را که بیازمود ابراهیم را پروردگار او بسختنهائی یعنی به اوامر و نواهی ابتلا در اصل تکلیف است بامر شاق مأخوذ از بلاد و نزد بعضی ابتلا بمعنی امتحان و اختبار است و بنابراین اختبار حقتعالی بنده را تمکین دادن او است بنده را باختیار یکی از دو امر که یکی از آن دو مراد خدا است و دیگری مشتهای عبد است پس گوئیا که حقسبحانه و تعالی امتحان میکند بنده را بآنچه که از او صادر میشود از یکی از این دو امر تا مجازات او نماید بر حسب آن و شایسته است که در اینمقام بذکر چند حدیث در امتحان برادران دینی و ایمانی را بهره مند نمائیم (۱) از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولستکه فرمود فِي تَصَارِيفِ الْأَحْوَالِ يُعْرَفُ جَوَاهِرُ الرِّجَالِ در گردش احوال شناخته میشود گوهر ذات مردان (۲) و نیز از آنحضرت مرویست که فرمود يُمْتَحَنُ الرَّجُلُ بِفِعْلِهِ لَا بِقَوْلِهِ آزموده میشود مرد بفعل و کردار خود نه بقول و گفتار او (۳) و نیز از آنجناب روایت است که فرمود إِنَّ الذَّهَبَ يُجَرَّبُ بِالنَّارِ وَالْمُؤْمِنَ يُجَرَّبُ بِالْبَلَاءِ بدرستیکه طلا آزموده میشود بآتش و مؤمن آزموده میشود بمکروهات و بلیات و در حدیث دیگر فرمود يُمْتَحَنُ الْمُؤْمِنُ بِالْبَلَاءِ كَمَا يُمْتَحَنُ بِالنَّارِ الْخَلَاصُ آزموده میشود مؤمن ببلا چنانکه آزموده میشود بآتش طلای بی غش (۴) در مجمع البحرین در مادۀ حسب گوید که در حدیث است که الْمُؤْمِنُ يُبْتَلَى عَلَى حَسَبِ دِينِهِ أَيْ عَلَى قَدْرِ دِينِهِ مِنَ الْقُوَّةِ وَالضَّعْفِ مؤمن امتحان میشود بر حسب دینش یعنی امتحان و اختبار او بقدر دین او است از حیث قوت و ضعف.

(مقالهٔ صد و شانزدهم)

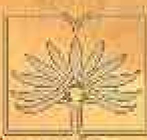
(انفاق یکدرهم در خضاب بهتر است از انفاق هزار درهم در غیر آن) در مجلد شانزدهم بحار الانوار و ناسخ التواریخ مجلد حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده اند که فرمود درهم فی الخضاب خیر من الف درهم ینفق فی سبیل الله یک درهم بها خضاب کردن نیکوتر است از هزار درهم در راه خدا انفاق کردن و در خضاب چهارده خصلت نیک است (۱) باد را از گوشها دفع میکند (۲) چشم را روشن کند (۳) بینی را نرم کند (۴) بوی دهان را خوش کند (۵) لثه را محکم کند (۶) نتن بغل را ببرد (۷) وسوسهٔ شیطان را اندک کند (۸) فرشتگان بدان شاد شوند (۹) سبب سرور مؤمنان گردد (۱۰) سبب خشم کافران گردد (۱۱) زینتی است (۱۲) طیبی است که نکیر و منکر از آن حیا کنند (۱۳) او را در قبر عذاب نکنند (۱۴) در کتاب شرح فقیه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود الحنا علی اثر النوره امان من الجذام والبرص و فی روایة والآکله هرکس بعد از نوره حنا بر بدن بمالد حقسبحانه و تعالی او را ایمن دهد از خوره و پیسی و بروایت دیگر ایمن گرداند از آکله در کتاب مذکور گوید آکله خوره است و جذام مقدمهٔ آنست و بروایت دیگر از آنحضرت مرویست هر که نوره کشد و بعد از آن حنا بر بدن مالد از سر تا پا حقتعالی فقر و احتیاج را از او دور کند و نیز در آنکتاب از حضرت صادق علیه السلام منقولست که حنا بوی بد را که از عرق حاصل میشود میبرد و آب رو را زیاد میکند و دهن را خوشبو میکند و فرزند را خوش صورت میکند و نیز در آنکتاب از حضرت موسی بن جعفر صلواة الله علیهما روایت است که فرمود انّ فی الخضاب اجراً فی الخضاب والتهیئة مما یزید الله عزّ وجلّ به فی عفة النساء ولقد ترک النساء العفة بترک ازواجهن التهیئة از حسن بن جهم منقولست که وارد شدم بر آن حضرت و آنحضرت محاسن شریف را خضاب فرموده بود بسیاهی پس فرمود که در خضاب اجر عظیم است و خضاب کردن و خود را نیکو داشتن از جملهٔ چیزهائیست که حقسبحانه و تعالی بآن زیاد میکند صلاح و عفت زنان را و بتحقیق که بسیاری از زنان ترک عفت نمودند از جهة اینکه شوهرهای ایشان ترک زینت خود کردند و از این حدیث

ظاهر میشود که زینت کردن مردان جهت زنان سنت است و بر این مضمون احادیث متواتره وارد شده است و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولستکه فرمود در تفسیر قول حقسبحانه وتعالی که فرموده است وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ منه الخضاب بالسواد استعداد و تهیه کنید برای دفع کفار آنچه استطاعت دارید از چیزهائیکه سبب قوت شما میشود که از آن جمله است نگاه داشتن آلات حرب مانند شمشیر و زره و نیزه و خود بلکه اسب دوانیدن و تیراندازی کردن و شتر دوانیدن و شمشیر بازی و نیزه بازی و گروبستن بر اینها پس فرمود که از آنجمله است خضاب کردن ریش برنگ سیاه که سبب خوف کفار شود که شما را جوان پندارند هر چند پیر باشید و از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود الخضاب هدیٰ الی محمد صلی الله علیه وآله وهو من السنة حقتعالی خضاب را هدیه فرستاد بسوی حضرت سید المرسلین صلی الله علیه وآله وخضاب از سنتهای آنحضرت است که بر آن مداومت میفرمود و در مجلد شانزدهم بحار الانوار از حضرت صادق از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود أَرْبَعٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ الْعِطْرُ وَالنِّسَاءُ وَالسِّوَاكُ وَالْحِنَّاءُ چهار چیز از سنتهای پیغمبران است استعمال عطر و بوی خوش و نزدیک زنان رفتن و مسواک کردن و بحنا خضاب کردن و نیز در آن کتاب از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود غَيِّرُوا الشَّيْبَ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ تغییر بدهید سفیدی موی را و شبیه نشوید بیهودان و بروایت دیگر شبیه نشوید بیهود و نصاری (مؤلف گوید) از روایت پیش ظاهر میشود یهود و نصاری که خضاب نمیکنند ترک سنت پیغمبران خود میکنند و نیز در بحار الانوار از کتاب خصال از ابی الحسن علیه السلام روایت کرده است که فرمود فی الخضاب ثلث خصال هیبة فی الحرب ومحبة الی النساء ویزید فی الباه در خضاب سه خصلت است هیبت یافتن در جنگ و دوستی زنان و زیاد شدن قوه مجامعت و مکشوف باد هر جا که خضاب ذکر میشود مراد رنگ ریش است خواه بحنا یا وسمه یا کتم یا امثال آن و نیز شامل است حنا مالیدن کل بدن را بعد از نوره و موی سر را رنگ کردن اگر مو گذاشته باشد و

همچنین موی ابرو هم شامل است حنا گذاشتن زنان دست و پا را و محتمل است که شامل حنای دست
و پای مردان نیز باشد ولیکن جائی وارد نشده است و از مشایخ شنیده‌ایم که بقصد
سنّت بدعت است و اگر از جملهٔ مباحات داند عیب ندارد و جمعی از علما گفته‌اند حرام
است چون زینت زنان است و از بعضی از روایات ظاهر میشود که رنگ کردن ناخنها بحنا
برای مردان نیک است چنانکه از حکم بن عتیبه منقولست که گفت دیدم که حضرت امام محمد
باقر علیه السلام حنا بر ناخنهای خود گذاشته بود پس بمن فرمود ای حکم چه میگوئی در رنگ
کردن ناخن عرض کردم چه میتوانم گفت و حال آنکه میکنی و فعل تو حجت است و در نزد ما جوانان
این کار میکنند فرمود یا حکم ان الاظافیر اذا اصابتها النورة غیّرتها حتی انها تشبه اظافیر الموتی
فلا بأس بتغییرها ای حکم هرگاه نوره بناخنها رسید آنرا تغییر میدهد و شبیه میشود بناخنهای
مردگان پس باکی نیست که آنرا تغییر دهی بحنا تا بد نمودن زائل شود و مرویست که کان علی بن
الحسین صلوات الله علیهما یختضب بالحناء والکتم حضرت سید الساجدین علیه السلام
بحنا و کتم خضاب میفرمود یعنی هر دو را با یکدیگر مخلوط میکردند و می بستند و کتم گیاهی است
که ریش را با آن رنگ میکرده‌اند و سیاه میشده است مانند وسمه و بعضی گفته‌اند که وسمه است
و در منتخب اللغات گوید کتم بفتحتین گیاهی است که بدان خضاب کنند و نیز در کتاب شرح فقیه
گوید که ائمه معصومین صلوات الله علیهم گاهی بحنا و گاهی بوسمه و گاهی با کتم خضاب مینمودند و نیز
در آن کتاب آورده الخضاب بالصفرة خضاب الایمان والحناء خضاب الاسلام و بالسواد
اسلام و ایمان و نور خضاب بزردی ایمان است و سرخ کردن خضاب اسلام است
و سیاه کردن اسلام و ایمان و نور است و ظاهراً از نسّاخ سهو شده است چنانکه شیخ
صدوق در ثواب الاعمال از حضرت سید المرسلین روایت کرده است که فرمود خضاب
کردن بزرد اسلام است و خضاب بسرخ ایمان است و این معنی انسب است با احادیث دیگر
و بسند قوی از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که شخصی خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله

آمد حضرت دید که موی سفید در ریش او بهم رسیده است فرمود که هر یک موی سفید در محاسن او
بهم رسد آن مو نور خواهد بود او را در قیامت آمد و رفت و حنابست چون بخدمت آنحضرت
آمد حضرت فرمود نور است و اسلام آمد و رفت و خضاب سیاه کرد حضرت فرمود نور است
و اسلام است و ایمان و سبب محبت زنان و سبب خوف دشمنان است و نیز آورده که مردی
داخل شد بر حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله در حالیکه ریش خود را بحنا زرد کرده بود
حضرت فرمود مَا أَحْسَنَ هٰذَا چه نیکو است این رنگ پس بعد از آن داخل شد بر آنحضرت
و ریش خود را بحنا سرخ کرده بود حضرت تبسم نمود و فرمود هٰذَا أَحْسَنُ مِنْ ذَاكَ این بهتر است از
آنکه پیش کرده بود پس مرتبهٔ دیگر بر آنحضرت داخل شد در حالیکه محاسن خود را بخضاب سیاه
کرده بود حضرت خندید و فرمود هذا احسن من ذاک وذاک این از هر دو بهتر است که سابق
کرده بودی و در اخبار صحیحه وارد شده است وَقَدْ خَضَبَ الائمة علیهم السلام بِالْوَسمه ائمهٔ
معصومین خضاب میکردند بوسمه و در حدیث دیگر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود
الخضاب بالسواد انس للنساء ومهابة للعدو خضاب کردن بسیاهی سبب انس زنان است
که گمان میکنند شوهران ایشان جوانانند و سبب ترسیدن دشمنان است و بسند حسن از حلبی
منقولست که گفت سؤال کردم از حضرت صادق علیه السلام از رنگ مو حضرت فرمود کان النبی
صلی الله علیه و آله والحسین بن علی وابو جعفر محمد بن علی علیهما السلام یختضبون بالکتم حضرت
سید المرسلین صلی الله علیه و آله و حضرت سید الشهداء و حضرت امام محمد باقر علیهما السلام خضاب
مینمودند بکتم و در مجلد شانزدهم بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است
که فرمود کان الحسین علیه السلام یختضب رأسه بالوسمه وکان یصدع رأسه وعندنا اللفافة رأسه التی کان
یلف رأسه امام حسین علیه السلام سر مبارک خود را خضاب مینمود بوسمه و در نزد ما است
آن لفافه و پارچه که آنحضرت بر سر میپیچید و در کتاب نفائس الاخبار گوید که شیخ صدوق در
ثواب الاعمال از عمرو بن قیس مسروقی روایت کرده است که من با پسر عم خود وارد شدیم

بر امام حسین علیه السلام در وقتیکه آنحضرت در قصر بنی مقاتل نزول اجلال فرموده بود سلام کردیم بر
آنجناب پسر عمم من عرض کرد یا اباعبدالله آنچه در محاسن تو می بینیم اثر خضاب است یا رنگ خود
محاسن است فرمود اثر خضاب است پیری زود بما بنی هاشم میرسد و نیز در آنکتاب از کافی
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود قتل الحسین علیه السلام وهو مخضب
بالوسمة شهید شد امام حسین علیه السلام در حالیکه بوسمه خضاب نموده بود و در عاشر بحار از مسلم جصاص
نقل نموده که گفت در بازار کوفه بودم و اذا بضجة فقد ارتفعت و اذا هم اتوا بالرؤس یقدمهم راس
الحسین علیه السلام وهو راس زهری قمری اشبه الخلق برسول الله صلی الله علیه وآله لحیته کسواد السبج
قد انتصل بها الخضاب و وجهه دارة قمر طالع والریح تلعب بها یمیناً و شمالاً ناگاه صدای ضجه و غوغای
مردم بلند گردید چون نظر کردم دیدم سرهای بریده نورانی بر نیزه ها نصب کرده اند و پیش از همه
سرها سر مقدس امام حسین علیه السلام بود و آن سر مانند ماه تابان میدرخشید و شبیه ترین خلق
بود برسولخدا صلی الله علیه وآله و محاسن شریفش مانند شبح سیاه مینمود و اثر خضاب بر آن محاسن
شریف ظاهر بود و باد بمحاسن شریف میوزید و به جانب یمین و یسار حرکت میداد بالجمله ائمه
معصومین صلوات الله علیهم اجمعین همگی خضاب مینمودند غیر از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام که بعد از
رسولخدا و حضرت زهرا خضاب نکرد و منتظر خضاب دیگر بود چنانکه در مجلد شانزدهم بحار الانوار از حکیم
بن صهیب روایت کرده که گفت رایت علیاً علیه السلام ابیض الراس واللحیة دیدم علی علیه السلام
در حالیکه موی سر و محاسن او سفید بود و نیز در آن کتاب نقل نموده که عرض کردند بآنحضرت لو
غیرت شیبتک یا امیرالمؤمنین چرا موی خود را خضاب نمیکنی فرمود الخضاب زینة ونحن قوم
فی مصیبة یرید برسول الله صلی الله علیه وآله خضاب زینت است و ما قومی هستیم که در مصیبت
واقع شده ایم و مقصود آن حضرت از مصیبت مصیبت پیغمبر صلی الله علیه وآله بود و در مجلد نهم بحار
الانوار از حفص اعور روایت کرده است که گفت سالت اباعبدالله عن خضاب اللحیة والراس
امن السنة سؤال کردم از حضرت صادق علیه السلام از خضاب سر و ریش که آیا از سنت است

فرمود بلی عرض کردم انّ امیر المؤمنین علیه السّلام لم یختضب بدرستیکه امیر المؤمنین علیه السلام خضاب
نمیکرد فرمود انّما منعه قول رسول الله صلّی الله علیه و آله انّ هذه ستخضب من هذه باز داشت آنحضرت را
از خضاب قول رسولخدا صلّی الله علیه و آله که فرمود یا علی زود است که محاسن تورا از خون سرت
خضاب کنند و نیز در آن کتاب از ابن بنانه روایت است که گفت عرض کردم یا امیر المؤمنین
علیه السلام ما منعك من الخضاب و قد خضب رسول الله صلّی الله علیه و آله چه چیز باز داشت تورا
از خضاب کردن با اینکه رسولخدا صلّی الله علیه و آله خضاب مینمود فرمود انتظر اشقاها ان یخضب لحیتی
من دم راسی بعهد معهود اخبرنی به حبیبی رسول الله صلّی الله علیه و آله و سلّم انتظار دارم که شقی ترین
این امت بیاید ریش مرا از خون سرم خضاب نماید و این پیمانی است بسته شده که خبر داد مرا بآن
حبیبم رسولخدا صلّی الله علیه و آله و در مجلد اول سفینة البحار از کتاب دار التنظیم شیخ جلال الدین
نقل نموده که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمود لمّا خضب رسول الله صلّی الله علیه و آله لحیته بسواد
قلت یا رسول الله صلّی الله علیه و آله ما احسن هذا الخضاب افلا اخضب لحیتی اقتداءً بك چون رسولخدا
صلّی الله علیه و آله محاسن شریف خود را خضاب نمود برنگ سیاه عرض کردم یا رسول الله
چه بسیار نیکو است این خضاب و رنگ آیا منهم اقتدا کنم بشما و محاسن خود را خضاب نمایم فرمود
لا یا علی دعها فسیبعث بعدی اشقی الاوّلین و الآخرین شقیق عاقر ناقة صالح فیضربك علی راسك
ضربة تخضب منها لحیتك فی السجود بین یدی الله عزّ و جلّ ؛ یا علی محاسن خود را بدین حال بگذار
که زود است برانگیخته شود بسوی تو بعد از من شقی ترین اشقای اولین و آخرین جفت پی کننده ناقه
صالح پس او ضربتی بر سر تو خواهد زد که محاسن تو را از خون سرت خضاب کند و این حادثه در حال
سجود در پیش روی خدا روی خواهد نمود امیر المؤمنین علیه السلام عرض کردند یا رسول الله
فی سلامة من دینی یا رسول الله این حادثه که روی میدهد آیا در سلامتی دین من است فرمود
فی سلامة من دینك بلی در سلامتی دین تو است .

(مقالهٔ صد و هفدهم)

(در صحیفه حضرت زهرا یک حرف و یک آیه از قرآن نیست) در کتاب کافی و کتاب بصائر الدرجات مسطور است که از حضرت صادق علیه السّلام سؤال کردند از جفر فرمود هو جلد ثور مملوّ علماً جفر جلد گاوی است آکنده از علم عرض کردند جامعه کدام است فرمود تلک صحیفة طولها سبعون ذراعاً فی عرض الادیم مثل فخذ الفالج فیها کلّ ما یحتاج الناس الیه ولیس من قضیة الا فیها حتی ارش الخدش که آن صحیفه ایست که طول آن هفتاد ذرع است و عرض آن باندازهٔ پوست ران شتر دو کوهانه است و آن چیز را که مردم محتاج میشوند بدان در آن صحیفه است و هیچ حکمی و حدیثی نیست الّا آنکه در آن صحیفه ضبط است حتّی خراشیدن چیزی را راوی عرض کرد مصحف فاطمه صلوات الله علیها آنحضرت زمانی طولانی ساکت نشست ثم قال انکم تبحثون عمّا تریدون وعمّا لا تریدون ان فاطمة علیها السلام مکثت بعد رسول الله خمسة وسبعین یوماً وقد کان دخلها حزن شدید علی ابیها وکان جبرئیل یاتیها ویحسن عزاها علی ابیها ویطیب نفسها ویخبرها عن ابیها ومکانه ویخبرها بما یکون بعدها فی ذریتها وکان علی یکتب ذلک فهذا مصحف فاطمة علیها السلام آنگاه فرمود شما سخن میگوئید از چیزیکه اراده میکنید و از آنچه اراده نمی کنید همانا فاطمه علیها سلام بعد از رسولخدا هفتاد و پنج روز زندگانی داشت و از حرمان پدر گرفتار حزن و اندوه عظیم بود جبرئیل برای فرود آمد و او را بر تعزیت و تسلیت سوگواری آرامش داد و او را از مقام و مکان پدر آگاه ساخت و همچنین آگهی داد از آنچه بعد از وی خواهد بود در ذریّت او و علی علیه السّلام آنجمله را در قلم میآورد اینست مصحف فاطمه علیها سلام و نیز در کافی و بصائر از حمّاد بن عثمان روایت کرده اند که گفت شنیدم از حضرت صادق علیه السّلام که میفرمود تظهر الزنادقة فی سنة ثمانیة وعشرین ومائة وذلک لانی نظرت فی مصحف فاطمة صلوات الله علیها در سال یکصد و بیست و هشت هجری زنادقه ظهور میکنند بجهة اینکه من در مصحف فاطمه علیها سلام نظر کردم ظهور زنادقه را در آنسال نگاشته یافتم راوی عرض کرد مصحف فاطمه کدام است فقال ان الله تبارک وتعالی لما قبض نبیه دخل علی فاطمة علیها السلام من وفاته من الحزن ما لا یعلمه الا الله عزّ وجلّ فارسل علیها ملکاً

بلی غمها غمها وجدتها فشکت ذلک الی امیر المؤمنین فقال لها اذا احسست بذلک وسمعت الصوت قولی لی فاعلمته فجعل یکتب کلما سمع حتی اثبت من ذلک مصحفاً قال ثم قال اما انه لیس من الحلال والحرام ولکن فیه علم ما یکون فرمود وقتیکه رسولخدا صلی الله علیه و آله بعالم دیگر شتافت اندوه وحزن فاطمه علیها سلام را فرا گرفت که حد آنرا جز خدا کسی نداند لاجرم خداوند عز وجل فرشته بدو فرستاد تا آن مکرمه را در سوگواری پدر تعزیت وتسلیت گفت و با او فراوان حدیث کرد فاطمه صلوات الله علیها جز فرشته وشکوای سوگواری بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام آورد علی فرمود از این پس چون احساس اینمعنی فرمودی و اصغای صوت نمودی مرا آگهی ده لاجرم فاطمه هنگام اصغای صوت علی را آگاه ساخت و آنحضرت آنچه فاطمه اصغا مینمود مکتوب میفرمود چندی که گذشت مصحفی شد از پس انحدیث صادق آل محمد علیهم السلام فرمود این مصحف نمودار حلال وحرام نیست بلکه نمودار از علم ما یکون است ودر کتاب بصائر الدرجات در حدیثی از حضرت صادق علیه السلام منقولستکه فرمود وعندنا والله مصحف فاطمة علیها سلام ما فیه آیة من کتاب الله وانه من املاء رسول الله صلی الله علیه وآله وخطه علی بیده ودر نزد ما است بخدا قسم مصحف فاطمه علیها سلام که نیست در آن آیهٔ از کتاب خدا و آن صحیفه ایست که رسولخدا از قول خود القا نمود بامیر المؤمنین علیه السلام وآنحضرت بدست خود آنرا نوشت ودر کتاب مجمع البحرین از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود مصحف فاطمه سلام الله علیها مثل قرآنکم هذا ثلث مرات والله ما فیه من قرآنکم حرف واحد ولیس فیه من حلال ولا حرام ولکن فیه علم ما یکون مصحف فاطمه سلام الله علیها سه برابر این قرآن شما است وبخدا قسم یکحرف از قرآن در آن نیست ونیست در آن از حلال ونه از حرام ولکن در آنست علم ما یکون یعنی علم آنچه که بعد از این خواهد شد تا قیامت

(توضیح)

(مصحف) بالضم والکسر چیزی که در او صحیفه ها و رساله ها جمع کرده شود کذا فی المنتخب

(مقاله صد و هجدهم :)

(یک حسنه بجای پنج گناه نوشته میشود) در کتاب محلات از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود صاحب الیمین امیر علی صاحب الشمال دو ملک بر انسان موکلند از یمین و یسار برای نوشتن اعمال و ملک یمین حکومت دارد بر ملک شمال فاذا عمل العبد حسنة کتب له صاحب الیمین بعشر پس هرگاه بنده حسنه بجا آورد ملک یمین ده حسنه برای او مینویسد و هرگاه گناهی بجا آورد و ملک شمال بخواهد آنرا بنویسد ملک یمین باو میگوید دست نگاهدار پس او شش ساعت یا هفت ساعت بنده را مهلت میدهد فان استغفر الله منها لم یکتب علیها شیئ پس هرگاه استغفار کند از آن گناه چیزی براو نمی نویسد و اگر استغفار نکرد یک گناه برای او مینویسد و این روایت موافق است با روایت دیگر که از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ کَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ توبه کننده از گناه مثل کسی است که گناهی برای او نیست و در روایت دیگر است که چون بنده گناهی بجا آورد آن گناه برای او نوشته نمیشود تا گناه دیگر بجا آورد، چون گناه دیگر بجا آورد نیز براو نوشته نمیشود تا گناه دیگر بجا آورد همچنین تا پنج گناه پس چون پنج گناه براو جمع شود اگر یک حسنه بجا آورد پنج حسنه برای او مینویسد و آن پنج حسنه را عوض آن پنج گناه قرار میدهند پس در آنهنگام شیطان صیحه میزند و میگوید کَیْفَ اَسْتَطِیعُ عَلَی ابْنِ آدَمَ فَانِّی وَ اِنِ اجْتَهَدْتُ عَلَیْهِ یُبْطِلُ بِحَسَنَةٍ وَاحِدَةٍ جَمِیعَ مَا اجْتَهَدْتُ چگونه من قدرت یابم بر بنی آدم هر چند که من کوشش کنم در اغوای او همه را بیک حسنه باطل میکند و از سعید بن مسیب منقولست که در قول حق سبحانه و تعالی که فرموده است اِنَّهُ کَانَ لِلْاَوَّابِینَ غَفُورًا بدرستیکه او آمرزنده است بندگان توبه کننده یعنی بنده که گناه کند و توبه کند و باز گناه کند و توبه کند و مرتبه دیگر گناه کند و باز توبه کند گفتند تا کی و تا چند گناه کند و توبه کند گفت من این صفت را نمیدانم مگر از اخلاق مؤمنین و نیز در آن کتاب از ابن عباس از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است من لزم الاستغفار جعل الله له من کل ضیق مخرجا و من کل هم فرجا و یرزقه من حیث لا یحتسب

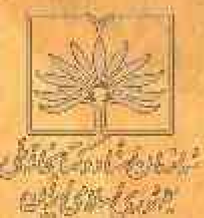
هرکس ملازم استغفار باشد قرار میدهد خدای تعالی برای او از هر تنگی و سختی مخرجی و از هر همّ و غمّی فرجی و
روزی میدهد او را از جائیکه گمان ندارد و نیز از آنحضرت روایت نموده که فرمود فو الّذی نفسی
بیده لو لم تذنبوا لذهب الله تعالی بکم و جاء بقوم یذنبون فیستغفرون الله تعالی فیغفر لهم یعنی بحق
آنخدائیکه جان من در دست او است اگر شما گناه نکنید هر آینه می برد خدایتعالی شما را و میاورد دیگر
قومی را که گناه کنند و پس از آن از او طلب مغفرت کنند پس بیامرزد ایشانرا و در حدیث دیگر
فرمود لو اخطاء احدکم حتی یملاء بین السّماء و الارض ثمّ تاب تاب الله علیه اگر نافرمانی کند
یکنفر از شما بقدریکه گناهان او پر کند بین آسمان و زمین را و پس از آن توبه کند هر آینه حقسبحانه و تعالی قبول
خواهد کرد توبهٔ او را بالجمله عجب و شگفتی نیست از این قبیل روایات و احادیث چه آنکه از روز
ازل و از زمان اوّل و از موقع آفرینش عالم و آدم رحمت الهی سبقت داشته بر غضب
او چنانکه در دعا وارد است یا مَن سَبَقَتْ رَحمَتُهُ غَضَبَهُ و در کتاب مجمع البحرین در مادّه
خلق از حضرت امام محمّد باقر علیه السّلام روایت کرده است که فرمود انّ الله خلق الجنّة قبل
ان یخلق النّار و خلق الطّاعة قبل ان یخلق المعصیة و خلق الرّحمة قبل ان یخلق الغضب و خلق الخیر
قبل ان یخلق الشّر و خلق الارض قبل ان یخلق السّماء و خلق الحیوة قبل الموت و خلق الشّمس قبل
القمر و خلق النّور قبل الظّلمة بدرستیکه خدایتعالی بهشت را خلق نمود پیش از آنکه آتش را خلق
نماید و خلق کرد طاعت را پیش از آنکه معصیت را خلق فرماید و خلق کرد رحمت را پیش از آنکه
خلق کند غضب را و خلق نمود خیر و خوبی را پیش از آنکه خلق فرماید شر را و خلق کرد زمین را پیش از
آنکه خلق نماید آسمان را و زندگانی را پیش از مردن خلق فرمود و خورشید را قبل از ماه
خلق نمود و خلق کرد نور و روشنائی را پیش از خلق ظلمت و تاریکی و در مادّهٔ جنن نیز
اینحدیث را از ائمّه نقل فرموده و نیز گفته اند جهة اینکه از برای جهنّم هفت در است و از برای
بهشت هشت در برای اینست که رحمت و مغفرت او بر بندگان بیشتر است از خشم و غضب
او بر عاصیان و در کتاب دار السّلام از جناب ملّا ابو الحسن مازندرانی مجاور کربلای معلّی نقل کرده

که او از جناب محمد مجاور سامرا نقل مینماید که ایشان هر وقت اسم محمد شاه خجسته را میشنیدند او را سبّ و لعن میکردند
بواسطه اعمال شنیعه که از او نقل شده بود از قتل مسلمین و اسیری زنهایشان و نهب اموالشان
فرمود یکشب در خواب دیدم که داخل صحن مقدس حضرت امیر شدم پس خواستم که نعلین خود را بکنم و داخل
ایوان شوم دیدم مرد بی موئی که دندانهای دراز داشت مرا مانع شد از دخول ایوان و دست
مرا گرفته آورد مقابل یکی از حجرات صحن مقدس دیدم میان آنحجره جمعی هستند بلباس سلطنتی و در آخر
مجلس شخصی کوتاه قامت بود که محاسن مدوری داشت بعد آنمرد بی مو بمن گفت خداوند آمرزیده
کسی را که از من بدتر و سگ تر بوده و اشاره کرد بآنمرد کوتاه قامت و گفت این نادرشاه است
پس چرا مرا اینقدر سبّ و لعن میکنی نادرشاه سرش را از میان حجره بیرون آورد و گفت آقا محمد
خان تا بکی دست از مزاح خود بر نمیداری بگذار آخوند برود پی شغلش بجهت آنکه او شقاوت و اعمال
شنیعه ما را دیده و اما سعه رحمت الهی و وسعت میدان عطوفت امیر المؤمنین علیه السلام را ندیده
فرمود از وقتیکه من اینخواب را دیده ام هر وقت از سر قبر محمد شاه گذشته ام فاتحه برای او خوانده ام و طلب
مغفرت برای او کرده ام و در بعضی از اخبار وارد شده است که بنده را روز قیامت در موقف
حساب می آورند و چون نامه عمل او را بدستش میدهند میبیند سراپای او گناه است خطاب میشود
که از گناهان تو عفو نمودیم بجهة آنکه در دنیا فلان مطلب را از ما خواستی و مصلحت در عطای آن نبود
بعوض آن امروز از گناهان تو گذشتیم در کتاب عنوان الکلام آورده که رسول خدا صلی الله علیه و آله
از میکائیل پرسیدند که خداوند بزبان فارسی تکلم نموده عرض کرد بلی فرمود چه فرمود عرض کرد فرمود
چه کنم با این مشت خاک جز اینکه بیامرزم و نیز در آنکتاب آورده که چون حضرت آدم از بهشت
بیرون آمد گفت بسم الله الرحمن الرحیم جبرئیل عرض کرد ای آدم توقف کن که کلام بزرگی گفتی
شاید بواسطه آن آمرزیده شوی خطاب رسید ای جبرئیل بگذار برود که اگر حال او را بیامرزم
یکنفر آمرزیده ام بگذار برود بزمین تا از او نسل و ذریه بسیار پیدا شود تا فوج فوج و گروه گروه از گناهکار
ایشان را بیامرزم بالجمله از این قبیل اخبار بسیار است و عقل و نقل حاکم است بر آنکه خداوند منان

در مقام احسان و مغفرت است نسبت به بندگان و واضح است مغفرت و آمرزش او موکول است بسببی از اسباب چه آنکه بنا باشد بدون سبب بیامرزد باید جمیع ایشان را بیامرزد و آمرزیدن تمام بندگان خلاف عدل و حکمت است زیرا که انتقام نکشیدن از ظالم منافی عدل و حکمت است و دیگر آنکه هرگاه بنا براین شد موجب اطمینان بندگان خواهد بود بر مغفرت و آن موجب هرج و مرج و اختلال نظام عالم میشود هرکس هر کار بخواهد میکند و مطمئن بآمرزش میشود و دیگر اگر جمیع مردم بدون سبب آمرزیده شوند ثمری بر معاد و قیامت مترتب نخواهد بود پس باید سببی برای آمرزش که در هرکس پیدا شد مغفرت شامل حال او شود و در هرکس یافت نشد بجزای عمل خود برسد

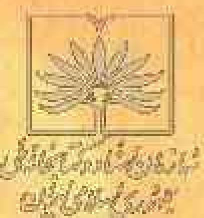
(مقاله صد و نوزدهم)

(هرکس ملازم یک خصلت باشد دنیا و آخرت برای او است) در کتاب اثنی عشریه در فصل چهارم از باب اول از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود خصلة من لزمها اطاعته الدنیا والاخرة وربح الفوز بقرب الله تعالی فی دار السلام یک خصلت است که هرکس ملازم آن باشد اطاعت کند او را دنیا و آخرت و در بهشت سودمند شود بمقام قرب حضرت الله جل جلاله عرض کردند آن خصلت چیست یا رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود التقوی من اراد ان یکون اعز الناس فلیتق الله آن خصلت تقوی پرهیزکاری است پس هرکس میخواهد عزیز مردم باشد متقی و پرهیزکار شود آنوقت این آیه را تلاوت فرمود وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ و از حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه منقول است که فرمود وَلَوْ أَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رتقا علی عبد ثم اتقی الله لجعل له منهما مخرجا اگر آسمانها و زمین بسته شده باشد بر بنده و آن بنده متقی و پرهیزکار شود هرآینه حقسبحانه و تعالی از آن آسمان و زمین بسته شده مخرجی برای او قرار دهد در کتاب نور الابصار صفحه صد و چهل و هفت نیز این حدیث را از حضرت جواد علیه السلام نقل نموده (مؤلف گوید) شایسته است که در اینمقام چند حدیث در معنی تقوی و فضیلت آن ذکر نمائیم (۱) از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقول است که فرمود التقوی ان تتعلم ما جهلت و تعمل

بِما عَلِمتُ تقوی آنستکه بیاموزی چیزی را که نمیدانی و عمل کنی بدانچه دانسته و در بعضی از نسخ است که تمام التقوی ان تتعلم الخ (۲) از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت است که فرمود رأس التقی مخالفة الهوی سرچشمهٔ تقوی مخالفت هوای نفس است (۳) از حضرت سید المرسلین صلی الله علیه وآله مرویست که فرمود لا یبلغ العبد ان یکون من المتقین حتی یدع ما لا بأس به حذراً لما به البأس نمیرسد بنده بمرتبهٔ متقین و پرهیزکاران تا آنکه واگذارد چیزرا که موجب عذاب و سختی نیست برای او بجهت پرهیز کردن از چیزیکه موجب عذاب و سختی است برای او ظاهرا کنایه از آنست که چنانکه آدم متقی از محرمات در حذر است از شبهه بحرام نیز حذر میکند از ترس اینکه مبادا در حرام بیفتد (۴) در کتاب درّ المسلوک مؤلف شیخ احمد برادر شیخ حرّ عاملی قدس الله روحهما از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود للتقوی اربعة ارکان الخوف مِنَ الجلیل والعمل بالتنزیل وَالقناعةُ بالقلیل والاستعداد لیوم الرحیل از برای تقوی چهار رکن است ترسیدن از خداوند جلیل و عمل کردن بقرآن نازل شده بر پیغمبر نبیل و قناعت کردن بمونهٔ قلیل و مهیا شدن از برای روز رحیل یعنی روز مردن و کوچ کردن از دنیا (۵) در تفسیر منهج در تفسیر آیهٔ کریمهٔ یا اَیُّهَا النّاسُ اتَّقوا رَبَّکُمُ الَّذی خَلَقَکُم مِن نَفسٍ واحِدَةٍ فرموده یعنی ای جمیع مردمان از اناث و ذکور از بنده و آزاد و غنی و فقیر در آثار آمده که ندا در سایر کتب سماوی که بر انبیا سابق منزل گشته به یا ایها المساکین و یا بنی الماء والطین است واما در قرآن آنچه در مکه نازل شده یا ایها الناس است و آنچه در مدینه نازل گشته یا ایها الذین امنوا و بر سبیل ندرت یا ایها الناس واقع شده حاصل که میفرماید ای جمیع بنی آدم بترسید از خشم و عذاب پروردگار خود در امتثال اوامر و اجتناب از نواهی و یا بپرهیزید از معصیت خدا و مخالفت او بترک مأمور به و ارتکاب منهی عنه و یا آنکه بترسید از آنکه حق او را ضایع سازید ابو سعید خدری از پیغمبر صلی الله علیه وآله روایت کرده که اتقوا الله فانها جامع جماع کل خیر و در نزد اهل تحقیق تقوی اجتناب است از هر چه ماسوای او است و از بعضی اکابر محققین

منقولست که التقوی کل التقوی لمن اذا قال قال لله و لم یقل لغیره و اذا نوی نوی لله و لم ینو لغیره فی جمیع ما یبدو منه تقوی کل پرهیزکاری برای کسی است که هرگاه سخن گوید برای خدا گوید و برای غیر او نگوید و هرگاه نیت کند برای خدا نیت کند و قصد نکند غیر او را در جمیع آنچه از او آشکار گردد و امّا در فضیلت متقین و اهل تقوی حقسبحانه و تعالی در سورهٔ اعراف فرموده (آیه ۱۲۵) وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ و سرانجام نیکو که ظفر و نصرت است در دنیا و نعیم بهشت است در عقبی مر پرهیزکاران راست و در سورهٔ مائده (آیه ۳۰) فرموده اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ جز این نیست که قبول میکند خدای از پرهیزکاران یعنی کسانیکه نیت خود را خالص ساخته اند یعنی طاعت و عبادت قبول نیست مگر از مؤمن متقی مخلص و در سورهٔ مبارکهٔ بقره آیه (۱۹۰) فرموده وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ و بدانید ای اهل اسلام که حقسبحانه و تعالی با پرهیزکاران است بنصرت و معاونت و حراست ایشان نماید و اصلاح شأن ایشان کند و هرکس که خدا با او باشد همیشه منصور و مظفر باشد و در سورهٔ شعراء آیه (۹۰) فرموده وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ و روزیکه نزدیک گردانیده شود بهشت برای پرهیزکاران تا اهل موقف از متقین آنرا ببینند و بمشاهدهٔ منازل خود مسرور شوند و در سورهٔ ن والقلم آیه (۳۴) فرموده اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ بدرستیکه از برای پرهیزکاران است در نزد پروردگار ایشان در آخرت یا در جوار قدس او بوستانها با نعمت و خالص از شائبهٔ تنغیص و تنقیص که متقیان در آن بفراغت تمام تنعم مینمایند و از شوب مشقت و خوف منقصت آن مصون و محفوظ میباشند نه مانند بوستانهای دنیا که مشوب است بنقایص و نقایض و از رسول خدا صلّی الله علیه و آله منقولست که فرمود ساداتُ النّاس فی الدنیا الأسخیاء و سادات النّاس فی الآخرة الأتقیاء بزرگان و پیشوایان مردم در دنیا جوانمردانند و پیشوایان مردم در آخرت پرهیزکارانند و از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام مرویست که ثوب التقی اشرف الملابس جامهٔ تقوی و پرهیزکاری بهترین پوششهاست و نیز از آنجناب مرویست که فرمود صفتان لاتقبل الأعمال الّا بهما التقی والأخلاص دو صفت است که اعمال قبول نمیشود مگر با آن دو صفت یکی پرهیزکاری و دیگر اخلاص و در کتاب ارشاد القلوب از حضرت سید المرسلین

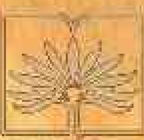

روایت کرده است که فرمود لِکُلّ شیءٍ مَعْدَنٌ وَمَعْدَنُ التقوی قلوبُ العارفین از برای هر چیزی
کانی و معدنی است و معدن تقوی دلهای عارفین است و در بحار الانوار از کتاب عدة الداعی
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که آنحضرت نوشت برای مردی از اصحاب خود که
امّا بعد فانّی اوصیک بتقوی الله فانّ الله تعالی قد ضمن لمن اتّقاه أن یحوّله عمّا یکره الی ما یحبّ ویرزقه
من حیث لا یحتسب انّ الله عزّ وجلّ لا یُخدع عن جنّته ولا یُنال ما عنده الّا بطاعته بدرستیکه
من وصیت میکنم تو را به پرهیزکاری از خشم و عذاب خدا بدرستیکه حقسبحانه و تعالی ضامن شده است
هر کسی را که از خشم او بترسد که بگرداند او را از چیزیکه مکروه او است بسوی چیزیکه دوست دارد آنرا و روزی
میدهد او را از جائیکه گمان ندارد بدرستیکه حقسبحانه و تعالی فریب داده نمیشود از بهشت خود و کسی نمیرسد
بآن نعمت و نعیم که در نزد او است مگر بطاعت و فرمانبرداری او و نیز در بحار الانوار از کتاب مصباح الشریعه
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود التقوی علی ثلاثة اوجه تقوی بر سه وجه است
یکی تقوی بالله فی الله و آن ترک حلال است فضلاً از ترک شبهه و آن تقوی خاص الخاص است
و دیگر تقوی من الله است و آن ترک شبهات است فضلاً از ترک حرام و آن تقوی خاص است
و سیم تقوی از خوف آتش و عقاب است و آن ترک حرام است و این تقوی عام است و مثل تقوی
مثل آب جاری در نهر است و مثل این سه طبقه از متقین در معنی تقوی مثل درختهائی است که در اطراف
آن نهر میباشند از هر رنگ و هر جنس پس هر یک از آن درختها آب میخورند از این نهر بقدر
جوهر و طعم و بقدر لطافت و کثافت خود و نیز گفته اند که تقوی در لسان اخبار و آثار
بر سه مرتبه است مرتبهٔ اولی ملکه ایست که باعث فعل طاعات است برای طلب رضا
و خشنودی خدا نه برای شوق بهشت که عبادت او عبادت اجرا باشد و نه از خوف آتش است
که عبادت او عبادت عبید باشد و در اجتناب از معاصی برای فرار از غضب خدا است
نه برای حیا از مردم و مرتبهٔ ثانیه ملکه ایست که باعث است بر همهٔ آنچه که ذکر شد و بر تزکیهٔ نفس
از رذائل و تزیین بفضائل و صفات حمیده و مرتبهٔ سیم ملکه ایست که باعث است بر آنچه که

در اولی و مرتبهٔ ثانیه ذکر شد و بر انقطاع از مخلوق و اتصال بحضرت حقسبحانهٔ و تعالی و از برای مرتبهٔ سیم نیز سه مرتبه است (اوّل) اقبال بخدا (دویم) تخلّق باخلاق او (سیم) فنا در توحید و یگانگی او است

(مقالهٔ صد و بیستم :)

(بهترین مردم بعد از ائمه علیهم السلام یکطائفه اند) در کتاب تفسیر صافی در ذیل آیهٔ اِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ مَا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَیِّنَاتِ از کتاب احتجاج و تفسیر امام از حضرت ابی محمّد علیه السلام روایت کرده است که فرمود سؤال کردند از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام مَنْ خیر خَلْق الله بعدَ ائمة الهُدیٰ و مصابیح الدُّجی بعد از ائمهٔ هدیٰ که چراغهای راه هدایت بودند بهترین خلق خدا کیست قال العلماء اذا اَصلحوا فرمود علما و دانشمند انند اگر صالح و نیک باشند و شایسته است که در همیقام چند حدیث در فضیلت صلحا از علما ذکر نمائیم (۱) از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقولستکه فرمود اَلعلما ورثة الأنبیا علما و دانشمندان وارثین پیغمبر انند چه آنکه پیغمبران که از دنیا رفتند جز علم و دانش چیزی در دنیا نگذاشتند و حامل علوم انبیا دانشمندانند که علم آنها را بارث گرفتند (۲) و نیز از آنجناب مرویست که فرمود علماء اُمّتی کانبیاء بنی اسرائیل علمای امّت من مانند پیغمبران بنی اسرائیل اند یعنی چنانکه انبیاء بنی اسرائیل هریک گروهی از مردم ارشاد و هدایت نمودند همچنین علما و دانشمندان امّت من هریک گروه بسیاری از امت مرا دلالت کنند بدین و دیانت چنانکه گفته اند لَو لا العلما لبقی الناس کالبهائم اگر علما و دانشمندان نبودند هر آینه مردم مانند حیوانات چهار پا بودند پس آنچه که مردم دارند از انسانیت و دیانت از برکات علما و دانشمندان است (۳) و نیز از آنحضرت روایت است که فرمود العلما امناء الله فی خلقه علما امینهای خدایند در میان خلق او یعنی چنانکه حق سبحانهٔ و تعالی امین است نسبت بخلق خود و ابدًا شائبهٔ خیانت در او نیست همچنین علما امین هائی هستند از جانب خدا بتعالی در میان خلق او که خود ایشانرا گماشته است برخلق خود پس ایشان نیز امینند نسبت بخلق و ابدًا شائبهٔ خیانت در دین و دیانت ایشان نخواهد بود (۴) و در حدیث دیگر فرمود العالِمُ اذا

خرج من الدنیا کالمصباح یخرج من بیت مظلم عالم چون از دنیا بیرون برود مانند چراغی است
که بیرون رود از خانهٔ تاریک یعنی چنانکه اهل خانه در خانهٔ تاریک بوسیلهٔ چراغ اثاث البیت
و مایحتاج خانه را می بینند و نور چراغ همه را بایشان نشان میدهد همچنین اهل دنیا باضافهٔ نور علم و دانش
عالم احکام دین خود را می فهمند و حقایق آن را می بینند (۵) و نیز از رسولخدا صلی الله علیه و آله
منقولست که فرمود من اکرم عالما فقد اکرمنی و من اکرمنی فقد اکرم الله و من اهان عالما فقد
اهاننی و من اهاننی فقد اهان الله هر کس گرامی دارد عالمی را بتحقیق که مرا گرامی داشته است
و هر کس مرا گرامی دارد بتحقیق که گرامی داشته است خدا را و هر کس خوار کند عالمی را بتحقیق که مرا خوار کرده
است و هر کس که مرا خوار کند بتحقیق که خدای تعالی را خوار کرده است (۶) از حضرت امیر المؤمنین ع
رویست که فرمود العلماء باقون ما بقی اللیل و النهار و فی بعض النسخ ما بقی الدهر اعیانهم مفقودة و آثارهم
فی القلوب موجودة علما باقی هستند در دنیا تا وقتیکه شب و روز باقی است و بنا بر بعضی از نسخ تا وقتیکه
دنیا باقی است جسدهای ایشان ناپدید است اما آثار علم و دانش آنها در دلها موجود است
(۷) و نیز از آنحضرت روایت است که فرمود زوال العلم اهون من زوال العلماء دور شدن
علم و دانش آسانتر و بهتر است از نیست شدن علما چه آنکه اگر علم نباشد و علما باشند ایشان
علم را ظاهر و آشکار کنند اما اگر علم باشد و علما نباشند حامل علم و مبین آن در عالم وجود نخواهد
داشت (۸) در کتاب نور الابصار از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است
که فرمود والله لموت العالم احب الی الشیطان من موت سبعین عابد بخدا قسم که مردن یک
عالم دوست تر است در نزد شیطان از مردن هفتاد عابد (۹) در امالی شیخ طوسی از منصور بن
بزرج روایت کرده است که او گفت عرض کردم بحضرت امام جعفر صادق علیه السلام ما اکثر
ما اسمع منک یا سیدی ذکر سلمان الفارسی چه بسیار میشنوم از شما ذکر و یاد سلمان فارسی را
حضرت فرمود لا تقل الفارسی و لکن قل سلمان المحمدی صلی الله علیه و آله مگو سلمان فارسی
و لکن بگو سلمان محمدی صلی الله علیه و آله آیا میدانی که چرا من بسیار یاد میکنم او را گفتم نه فرمود لثلث برای

سه چیز یعنی برای سه خصلت نیک که در سلمان بود از اجهة من او را بسیار یاد میکنم احدها ایثاره
هوای امیر المؤمنین علیه السلام علی هوی نفسه یکی آنکه همیشه رای امیر المؤمنین علیه السلام را مقدم
میداشت بر خواهش نفس خود والثانیة حبه للفقراء واختیاره ایاهم علی اهل الثروة والعدد
و دیگر دوست میداشت فقرا را و ایشان را مقدم میداشت بر اهل ثروت و دولت والثالثة حبه للعلم والعلماء ان سلمان کان
عبداً صالحاً حنیفاً مسلماً وما کان من المشرکین و خصلت سیم او این بود که دوست میداشت
علم و علما را بدرستیکه سلمان بنده صالح خدا بود و راست در دین و ثابت بر آن بود و نبود
شرک آورنده بخدا تعالی (۱۰) در کتاب اربعین هاشمیه از علم الیقین مرحوم فیض کاشانی نقل نموده
إن الله یحاسب عبداً فیرجح سیئاته حسناته فیأمر الله تعالی الی النار بدرستیکه خدا تعالی حساب
میکند اعمال بنده را پس گناهان او افزونی میکند بر حسنات او پس حق سبحانه و تعالی امر میکند که او را
ببرند بسوی آتش چون او را بسوی جهنم برند حقتعالی بجبرئیل میفرماید ادرک عبدی واسئله هل جلس
مع العلماء فی الدنیا فاغفر له بشفاعتهم در یاب بنده مرا و سؤال کن از او که آیا در دنیا با علما
مجالست کرده است که بشفاعت ایشان او را بیامرزم چون جبرئیل از او سؤال میکند میگوید نه
پس حق سبحانه و تعالی میفرماید هل جلس علی مائدة مع عالم قط آیا او هرگز بر سر سفره با عالمی نشسته است
چون جبرئیل سؤال میکند میگوید نه حقتعالی میفرماید هل سکن مسکناً یسکن فیه عالم آیا او ساکن شده
است در جائیکه عالمی در آنجا نشسته باشد چون سؤال میکند میگوید نه میفرماید هل یشبه اسمه اسم عالم
فان وافقه غفرت له آیا اسم او موافق است با اسم عالمی که بجهت موافقت اسم او او را
بیامرزم چون جبرئیل سؤال میکند میگوید نه پس جبرئیل میفرماید سئله هل احب رجلاً یحب
العلماء سؤال کن از او که آیا او دوست داشته مردی را که آن مرد علما را دوست داشته باشد
چون جبرئیل سؤال میکند از او میگوید بلی حق سبحانه و تعالی بجبرئیل میفرماید خذ بیده وادخله الجنة
فانه کان یحب رجلاً فی الدنیا کان ذلک الرجل یحب العلماء و در کتاب نور الابصار در ضمن ذکر
اشعار دیوان منسوب بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام این اشعار را نگاشته است

الناس من جهة التمثيل اكفاء	ابوهم آدم والام حواء	فان يكن لهم في اصلهم شرف	يفاخرون به فالطين والماء
ما الفضل الا لاهل العلم انهم	على الهدى لمن استهدى ادلاء	وقيمة المرء ما كان يحسنه	والجاهلون لاهل العلم اعداء

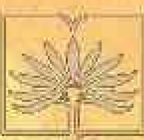
(مقاله صد و بیست و یکم)

(بدترین مردم بعد از شیطان و فرعون یکطائفه اند) و نیز در تفسیر صافی در ذیل آیه اِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ مَا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَیِّنَاتِ در حدیث مذکور در اول مقاله پیش مسطور است که از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام سؤال کردند که بعد از شیطان و فرعون و ثمود و غاصبین آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین بدترین خلق خدا کیست فرمود العلماء اذا فسدوا علما و دانشمندانند هرگاه که فاسد باشند المظهرون للاباطيل الكاتمون للحقايق آنانکه ظاهر کننده اباطیل و کتمان کننده حقایقند و درباره ایشان حقسبحانه و تعالی فرموده است اُولٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللّاعِنُونَ و شایسته است که در اینمقام نیز بذکر چند حدیث اخوان ایمانی را کامیاب نمائیم (۱) در مجلد اول کتاب نزهة الجليس از رسولخدا صلى الله عليه و آله روایت کرده است که فرمود العلماء امناء الرسل على عباد الله مالم يخالطوا السلطان فان خالطوه و داخلوا الدنيا فقد خانوا الرسل فاحذروهم علما امینهای پیغمبرانند بر بندگان خدا مادامیکه آمیخته سلطان نشوند پس هرگاه که با سلطان مخالطه نمودند و مداخله کردند در دنیا بتحقیق که ایشان خیانت کرده اند با پیغمبران از ایشان در حذر باشید و شیخ بهائی در کشکول نیز این روایت را از رسولخدا صلى الله عليه و آله نقل نموده و نیز در کتاب کشکول گوید اذا رايت العالم يلازم السلطان فاعلم انه لص واياك ان تخدع بما يقال انه يرد مظلمة اويدفع عن مظلوم فان هذا خدعة ابليس اتخذها فجار العلماء سلما هرگاه دیدی عالم را که ملازم سلطان است پس بدانکه او دزد است و بپرهیز از آنچه که گفته میشود که او رد مظلمه میکند و دفع شر میکند از مظلوم بدرستیکه این خدعه شیطان است که آنرا وسیله قرار داده است که علما را جری کند بگردن نهادن بر آن (۲) از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه و آله روایت کرده که فرمود رب جاهل نجاه جهله و رب عالم قتله علمه چه بسا جاهل و نادانیست که نجات میدهد او را جهل او و چه

بسیار عالم و دانائی را که میکشد او را علم او (۳) و نیز از آنجناب منقولست که فرمود زلة العالم کانکسار السفینة تغرق و یغرق معها غیرها لغزش عالم مانند شکستن کشتی است که غرق میشود و غرق میشود با او غیر او و در خبر دیگر فرمود زلة العالم تفسد العوام لغزش عالم فاسد میکند مردم عوام را و نیز فرمود زلة العالم کبیرة لغزش عالم گناه کبیر است (۴) از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت که فرمود قسم ظهری و فی بعض النسخ قطع ظهری اثنان عالم متهتک و جاهل متنسک هذا یصد الناس عن علمه و هذا یصد الناس عن نسکه بجهله دو طایفه کمر مرا شکستند یکی عالم و دانشمندیکه رسوائی و پرده دری میکند و دیگر جاهل و نادانی که عبادت میکند از روی جهل او باز میدارد و برمیگرداند مردم را از علم خود و این باز میدارد مردم را از عبادت بجهل خود و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که فرمود کم من عالم فاجر و کم من عابد جاهل فاتقوا الفاجر من العلماء و الجاهل من المتعبدین چه بسیار است عالم فاجر و عابد جاهل پس بپرهیزید از علمای فاجر و عبادت کنندگان جاهل و نیز فرمود رب معرفة ادت الی تضلیل چه بسیار معرفت و دانائی است که منتهی میشود بگمراه کردن مردم (۵) از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت شده است که فرمود شین العالم الصلف عیب و زشتی عالم بلاف زدن او است (شعر)

عیب علم عالمان ابدال بغیر از لاف نیست	هر که میلافد ز دانش مشرب او صاف نیست

در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ طغا گوید و فی الحدیث ان للعلم طغیاناً کطغیان المال ای یحمل صاحبه علی الترخص بما اشتبه منه الی ما لا یحل له و یترفع به علی من دونه و لا یعطی حقه بالعمل به کما یفعل رب المال در حدیث است که از برای علم و دانش طغیان و از حد در گذشتن است مانند طغیان مال که وادار میکند صاحب خود را بسبب آنچیزیکه اشتباه کرده در آن بر چیزیکه حلال نیست برای او و انظهار بزرگی میکند بآن بر کسیکه زبردست او است و حق آنرا ادا نمیکند بعمل کردن بآن چنانکه صاحب مال عمل میکند (۶) بعضی از حکما گفته اند مثل من قنع من العلم بالاسم کمثل من قنع من الطعام برائحة کسی که از علم قناعت میکند باسم مانند کسی است از طعام فقط

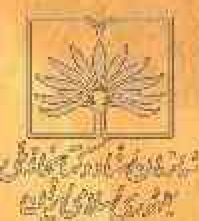

کند بوی آن یعنی اگر بوی طعام آدم گرسنه را سیر میکند و سد جوع او میکند علم بی عمل هم برای صاحبش نفع میبخشد و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمود شرّ العلم علم لا یعمل به بدترین علمها علمی است که عمل نشود بآن و حکیم دیگر گوید لست منتفعاً بما تعلم اذا لم تعمل به سودمند نمیشوی تو بآنچه دانسته اگر عمل نکنی بآن وقال النبی صلی الله علیه وآله من عمل بما علم ورثه الله ما لم یعلم هر کس عمل کند بآنچه دانسته است عطا میکند خدا تعالی باو چیزیرا که نمیداند و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمود علم المنافق فی قوله وعلم المؤمن فی عمله علم منافق در قول او است و علم مؤمن در عمل او است

(۷) شیخ بهائی در کتاب کشکول از حضرت عیسی علیه السلام روایت کرده است که فرمود مثل عالم السوء مثل صخرة وقعت فی فم النهر لا هی تشرب الماء ولا هی تترك الماء یخلص الی الزرع مثل عالم بد مثل سنگی است که بیفتد در دهن نهر که نه خود آب مینوشد و نه میگذارد که آب بزراعت برسد

(۸) در کتاب ارشاد القلوب از حضرت امیر صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود بدرستیکه خدا تعالی وحی کرد بسوی پیغمبری از پیغمبران که قل للذین یتفقهون لغیر الدین ویتعلمون لغیر العمل ویطلبون الدنیا بعمل الآخرة یلبسون للناس لباس الضأن وقلوبهم قلوب الذئب السنتهم احلی من العسل واعمالهم امرّ من الصبر ایای یخادعون وبی یستهزؤن بگو بآنکسانیکه طلب دانائی میکنند برای غیر دین و طلب علم میکنند برای غیر عمل و طلب دنیا میکنند بعمل آخرت برای مردم لباس میش میپوشند و دلهای آنها دلهای گرگ است زبانهای ایشان از عسل شیرین تر است و عمل ایشان از صبر تلخ تر است بگو بایشان آیا با من خدعه میکنید و مرا فریب میدهید یا بدین من استهزاء میکنید (توضیح) (صبر) بفتح و کسر با عصاره درختی است بسیار تلخ و بسکون با جایز نیست مگر بضرورت شعر (۹) در کتاب ارشاد القلوب از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود اشدّ الناس عذاباً یوم القیمة من علم علماً فلم ینتفع به کسیکه در قیامت عذاب او از همه مردم سخت تر است کسی است که تعلیم کند علمی را پس خود منتفع نشود بآن و نیز فرمود تعلموا ما شئتم ان تعلموا انکم لن تنتفعوا به حتی تعملوا به بیاموزید از معلم هرچه را خواهید اگر

میدانید که هرگز منتفع نخواهید شد بچیزیکه از کسی آموخته اید تا اینکه عمل کنید بآن وَاِنَّ العلماء همّتهم
الرّعایة والسّفهاء همّتهم الرّوایة بدرستیکه همّت علما در رعایت است وهمّت سفها در روایت
یعنی علما کسانی میباشند علمی را که از کسی آموختند همّت میگمارند که رعایت حقوق و احکام
نمایند که برخلاف حکم الله چیزی از آنها سرنزند وسفها تمام همّتشان در نقل و روایت کردن است
(۱۰) ونیز در آنکتاب از آنحضرت روایت است که فرمود مثل من یعلم ولا یعمل کمثل
السّراج یضیئ لغیره ویحرق نفسه والعالم هو الهارب من الدّنیا لا الرّاغب فیها لانّه علمه دلّ علی انّه
سمّ قاتل فیعجل الی الهرب من الهلکة فاذا التقم السّم عرف النّاس انّه کاذب فیما یقول مثل کسیکه
میداند وعمل نمیکند مثل چراغ است که روشنی میدهد برای غیر خود وخود را میسوزاند وعالم
کسی است که گریزان است از دنیا نه اینکه رغبت کند در آن بجهت اینکه علم دلالت میکند
برآنکه او سمّ قاتل است پس علم او وادار میکند او را بر گریختن از مهلکه پس اگر او سمّ را بخورد و فرو
بردگمان میکنند که او دروغ میگوید چه آنکه کسی دانسته سمّ نمیخورد (۱۱) در ارشاد دیلمی
گوید وگفته شده است در تفسیر قول حقتعالی که فرموده است فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ
پس انداخته اند علم را در پشت سر خود یعنی ترک کرده اند عمل کردن بآن وفاش کردن
آنرا ونیز در آنکتاب گوید وبعضی از ایشان گفته اند اوّل علم گوش دادن است وپس از
آن شنیدن وپس از آن حفظ کردن وپس از آن عمل کردن بآن وپس از آن فاش
کردن آنست واز حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام روایت کرده است که فرمود العلم علمان
علم باللّسان وهو حجّة علی صاحبه وعلم بالقلب وهو نافع لمن عمل به علم دو علم است یکی علم
زبانیست وآن حجّة است بر صاحبش ودیگر علم بقلب است وآن نفع دهنده است برای کسیکه
عمل کند بآن ونیز گفته اند العالم طبیب والدّنیا داء فاذا رایت الطّبیب یجرّ الدّاء الی نفسه فاتّهمه
فی علمه واعلم انّه الّذی لا یوثق به فیما یقول که عالم طبیب است ودنیا درد است پس اگر دیدی
که طبیب درد را میکشد بسوی خود تهمت بد میدهد او را در علم او یعنی علم او را علم نافع ندانید بدانید که

او کسی است اعتمادی باو نیست در آنچه میگوید (شیخ بهائی علیه الرحمه در کتاب نان و حلوا فرموده است)

نقص علم است اینجناب مولوی	حشمت و مال و منال دنیوی	خز و قاقم چند پوشی چون شهان	مرغ و ماهی چند سازی بهر خوان
خود بنه انصاف ای صاحب کمال	کی شود اینها میسر از حلال	ای علم افراشته در راه دین	از چه شد ماکول و ملبوست چنین
چند مال شبهه ناک آری بکف	از چه باشی همچو گاوی خوش علف	عاقبت سازد تورا از دین بری	این خود آرائی و این تن پروری
لقمه کامد از طریق مشتبه	خاک خور خاک و در آن دهان منه	کان تورا در راه دین مفتون کند	نور عرفان از دلت بیرون کند

(توضیح) در برهان جامع گوید (قاقم) بضم ثالث پوست سفید بسیار نرم که اکابر پوشند و نیز در کتاب نان و حلوا فرموده است

نان و حلوا چیست این درس نحو	کین بود سرمایه تلبیس تو	بهر اظهار فضیلت معرکه	ساختی انداختی در مهلکه
تا که عام چند سازی دام خود	با صد افسوس آوری در دام خود	چند بگشائی دهان را بهر لاف	چند بگشائی گزاف اندر گزاف
نه فروعت محکم آمد نه اصول	شرم بادت از خدا و از رسول	اندرین ره چیست دانی قول تو	این ریائی درس نامعقول تو
درس اگر قربت نباشد زو غرض	لیس درس انه بئس المرض	اسب دولت بر فراز عرش تاخت	آنکه او را زین مرض آزاد ساخت

(مقاله صد و بیست و دوم)

(ثواب کسیکه یک مسلمانرا طعام کند) از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولستکه هر که مؤمنی را سیر کند بهشت او را واجب میشود و هرگاه کافری را سیر کند بر خدا لازم است که شکم او را پر کند از زقوم جهنم و در حدیث دیگر فرمود هر که سه نفر از مسلمانانرا سیر کند حقتعالی او را از سه بهشت طعام دهد (جنت فردوس) (وجنت عدن) (وجنت طوبی) و در حدیث دیگر فرمود هر که مؤمنیرا طعام دهد تا او سیر شود هیچیک از خلق خدا ندانند که او را چه ثواب هست نه ملک مقرب و نه نبی مرسل مگر پروردگار عالمیان فرمود از جمله چیزهائیکه آمرزشرا واجب میگرداند طعام دادن مسلمان گرسنه است و در حدیث حسن منقولستکه هر که طعام دهد برادر مؤمن خود را از برای خدا چنان است که صد هزار کس از دیگرانرا طعام داده باشد و در حدیث حسن دیگر فرمود بسدیر صراف که چه مانع میشود ترا هر روز یک بنده آزاد کنی گفت مال من وفا نمیکند باین فرمود هر روز یک مسلمانرا طعام بده که این ثواب از برای تو باشد پرسید که مالدار یا پریشان فرمود مالدار هم گاه هست که خواهش طعام دارد و در حدیث صحیح دیگر فرمود یکی

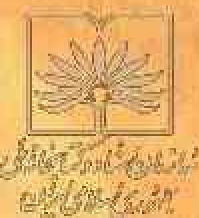
لقمه که برادر مسلمان نزد من بخورد بهتر است نزد من از یک بنده آزاد کردن و در حدیث دیگر فرمود کسیکه مؤمن مالدار را
طعام بدهد برابر است با یک بنده از فرزندان اسمعیل که او را از کشتن نجات دهد و هر که مؤمن محتاجی را طعام
بخوراند برابر است با صد بنده از فرزندان اسمعیل که از کشتن آزاد کند و در حدیث دیگر فرمود چهار
چیز است که هر یکی از آنها را بجا آورد داخل بهشت شود کسیکه تشنهٔ را سیراب کند یا گرسنهٔ را سیر کند
یا عریانی را بپوشاند یا بنده را که در مشقت باشد آزاد کند و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله
منقولست که فرمود بهترین اعمال نزد حقتعالی سه چیز است سیر کردن مسلمان گرسنه یا قرض مسلمانیرا
ادا کردن یا غمی از دل او برداشتن فرمود خیر و برکت بخانهٔ در آن طعام داده میشود زودتر میرود
از فرو رفتن کارد بکوهان و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود ایمان نیاورده است
بمن کسیکه سیر بخوابد و برادر مسلمانش گرسنه باشد و از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود هر که خانه
داشته باشد و مؤمنی محتاج شود که در آنخانه ساکن شود و او راضی نشود حقتعالی بملائکه میفرماید که بنده
من بخل ورزید بر بندهٔ من بساکن شدن در خانهٔ او در دنیا بعزت خود سوگند میخورم که هرگز او را در بهشت
ساکن نگردانم و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود ما من عمل افضل من اشباع کبد جائع
نیست عملی که افضل باشد از سیر کردن جگر گرسنه و در کتاب مجموعه ورام از آنحضرت روایت کرده است
که فرمود من اطعم اخاه حتی یشبعه و سقاه حتی یرویه ابعده الله من النار سبعة خنادق ما بین الخندقین
مسیرة سبعمائة عام هر کس اطعام کند برادر خود را تا اینکه سیر کند او را و آب بدهد او را تا اینکه سیراب کند
او را حقسبحانه و تعالی دور گرداند او را از آتش جهنم بقدر هفت خندق که بین هر دو خندقی هفت
صد سال راه باشد و نیز فرمود لا بأس ان یدخل الرجل دار اخیه و یطعم لصداقة الوکیدة باکی
نیست که مرد داخل شود در خانهٔ برادر خود و از او طلب طعام کند بجهة دوستی استواری که میان او
و برادرش هست و نیز در آنکتاب از رسولخدا صلی علیه و آله منقولست که فرمود من لقم اخاه لقمه
حلواً صرف الله عنه مرارة الموقف یوم القیمة هر کس لقمهٔ شیرینی بدهد برادر خود دور گرداند
خدایتعالی از او تلخی موقف روز قیامت را و در کتاب مجمع البیان نیز از رسولخدا صلی الله علیه و آله

روایت کرده است که فرمودما من مُسلم اَطعم مُسلماً علی جوعٍ اِلّا اَطعمه مِنْ ثِمار الجنّة نیست مسلمی که اطعام کند مسلمانی را در حال جوع مگر آنکه خدایتعالی طعام میکند او را از میوه های بهشت و در کتاب مجموعهٔ ورّام از حضرت سید المرسلین صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود من موجبات المغفرة اطعام مُسلم السّغبان از چیزهائیکه موجب مغفرت و آمرزش است طعام دادن بمسلمان گرسنه است در کتاب منتخب اللغات گوید (سغب) بفتح گرسنه و گرسنگی و از حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه منقولست که فرمود لذّة الکرام فی الاطعام و لذّة اللئام فی الطّعام لذّت مردم جوانمرد و بخشنده در طعام دادن است و لذّت مردم ناکس و بخیل در خوردن طعام است و در کتاب تفسیر صافی در ذیل آیه وَ اتّخذ الله اِبراهیم خلیلاً از رسولخدا صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که اِنّما اتّخذ الله ابراهیم خلیلاً لاِطعامه الطّعام و صلوته باللّیل و النّاس نیام جهت آنکه خدایتعالی حضرت ابراهیم علیه السّلام خلیل گردانید از برای آن بود که اطعام طعام مینمود و نماز شب میخواند در وقتیکه مردم خوابیده بودند

(مقالهٔ صد و بیست و یکم)

(یکی از چند خصلت موجب یکی از چند بلیه است) در کتاب اسرار البلاغه آورده که در بلاد روم مسجدی است که از روی ساخته شده و در آن محرابی است از ارزیز در آن محراب لوحی از نقره نصب کرده اند و بر آن لوح شانزده سطر بلغت عبرانی بخط طلا نوشته اند و آن سطور بدین نهج است من تفکّر فی الله تزندق هرکس فکر کند در ذات خدا زندیق شود و من اشتغل بالنّجوم کفر هرکس مشغول شود بنجوم کافر شود و من برّ والدیه زید فی عمره هرکس نیکوئی کند والدین خود را عمر او زیاد شود ما افتقر بیت فیه الخلّ فقیر نمیشود خانه که در آن سرکه باشد و الاغتسال بالماء المشمس یورث الدّاء الدّفین و غسل کردن بآبیکه با آفتاب گرم شده باشد مورث بیماری دفین است یعنی بیماری که معلوم نباشد و کلّ مصیبة نفع فی النّاس فی اموالهم من الاکل و الشّرب بید الشّمال و هر مصیبتی که واقع میشود بر مردم و در اموال ایشان از خوردن و آشامیدن بدست چپ است و خوابیدن در اوّل روز و آخر روز و شب نخست است

باسپوس و درهمدیگر کردن انگشتان و گردانیدن دو دست بزانو یعنی در بغل گرفتن و گذاشتن
دست برصورت در حال نشستن و شستن رو و پا بدست راست و بریدن ناخن بدندان و
خوردن طعام در منخل یعنی در پرویزن (در برهان جامع گوید) (پرویزن) چوگر دیدن غربال
مانندی که بآن شکر و آرد و ادویه کوفته را به بیزند) و سخن چینی و سستی و تقصیر کردن در اوقات
نماز و منع زکوة و رنجانیدن پدر و مادر و زنا و خوردن ربا و انداختن پیش زنده و قسم دروغ
و دوختن جامه در حالتیکه پوشیده باشی آنرا و بول کردن رو بقبله و پشت بقبله و خیو
افکندن بر بول و بول کردن در آب راکد و بول کردن بر خاکستر و نشستن بر چوب پائین
در که پا بر آن گذارند و خلال کردن بچیزیکه از نهالها گرفته میشود و حجامت کردن در روز شنبه
و چهارشنبه و خوابیدن در حالتیکه غمر طعام در دست باشد (غمر بالفتحتین) بوی گوشت گندیده
و چربی که بدست چسبیده باشد و سیلی زدن بر روی انسان و داغ کردن چارپا فمن فعل
من هذه الخصال خصلة واحدة ثم اصابه فی نفسه او ماله مصیبة او قتل ثعبان او حیة او عقرب
فلا یلومن الا نفسه پس هرکس یکی از این خصالرا بجا آورد و مصیبتی در جان او یا مال او وارد
شود یا گزیدن مار و عقرب کشته شود ملامت نکند مگر نفس خود را بجهت اینکه خدا تعالی فرموده است
وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و آنچه برسد شما را از آفات پس آنچیزیستکه کسب
کرده است دستهای شما مؤلف گوید که در این مقام مناسب است بعضی از مکروهات دیگر را
بطور تلخیص از روایات و احادیث ذکر نمائیم وما توفیقی الا بالله از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام
منقولستکه فرمود چند چیز موجب فقر و پریشانی است تار عنکبوت در خانه گذاشتن و در حمام بول
کردن و در حال جنابت چیز خوردن و با چوب گز خلال کردن و ایستاده شانه کردن
و خاک روبه در خانه گذاشتن و قسم دروغ خوردن و اظهار حرص کردن و خواب کردن
درمیان نماز شام و خفتن و خواب بعد از صبح و پیش از طلوع آفتاب و دروغ گفتن و بغنا
و خوانندگی شنیدن و چیز ندادن به سائل در شب (فقیر گوید) مشهور است چیز دادن به سائل

درشب (فقیر گوید) مشهور چیز دادن بسائل درشب مکروه است والعلم عند الله وزیاده از اندازه خرج کردن وباخویشان بدی کردن ودر حدیث معتبر منقولست که حضرت رسول صلی الله علیه وآله نهی فرمود از مسواک کردن درحمام واز آب بینی انداختن درمساجد وخوردن نیم خورده موش وفرمود مساجد را راه مکنید که از دری در آئید واز در دیگر بیرون روید مگر انکه دو رکعت نماز بجا آورید ونهی فرمود از بول کردن در زیر درخت میوه دار یا درمیان راه ونهی فرمود از انکه بدست چپ یا بر پهلو تکیه کرده چیز بخورید ونهی فرمود از گچ مالیدن قبرها وغاز کردن در قبرستان ونهی فرمود از آب خوردن از پیش دستهٔ کوزه که در آنجا چرک جمع شود ونهی فرمود از بول کردن در آب ایستاده که باعث برطرف شدن عقل میشود ونهی فرمود از آنکه کسی با یکتای نعلین راه رود ونهی فرمود از بول کردن بمقابل آفتاب وماه واز گریهٔ بلند ونوحه کردن در مصیبت ونهی فرمود از رفتن زنان از پی جنازه ونهی فرمود از انکه چیزی از قرآن را باآب دهن محو کند یا چیزی از قرآنرا باآب دهن بنویسید ونهی فرمود از خواب دروغ بستن وفرمود هرکه چنین کند حقتعالی امر کند او را درقیامت که بر دو جو گره بزند واو نتواند وباین سبب او معذب باشد ونهی فرمود از دشنام دادن خروس زیرا که او از برای نماز بیدار میکند ونهی فرمود از بسیار سخن گفتن در وقت جماع وفرمود که لال شدن فرزند از انجهت است ونهی فرمود از استنجا کردن باسرگین واستخوان ونهی فرمود از انکه زن با نامحرم زیاده از پنج کلمه سخن گوید در وقت ضرورت ونهی فرمود از انکه زنی بر پهلوی زن دیگر بخوابد وجامه بین ایشان حائل نباشد ونهی فرمود از انکه زن با زن دیگر نقل کند آنچه درخلوت بین او وشوهر او گذشته است ونهی فرمود از رفتن بضیافت فاسقان ونهی فرمود از سخن گفتنی که آدمی را از خدا غافل کند ونهی فرمود از فروختن خرما در درخت پیش از آنکه سرخ یا زرد شود ونهی فرمود از انکه کسی بغیر خدا قسم بخورد وفرمود هر که بغیر خدا قسم بخورد از رحمت خدا بری شده است ونهی فرمود از قسم یاد کردن بسورهٔ قرآن وفرمود هرکه بسورهٔ از قرآن قسم یاد کند بهر آیهٔ از آن یک کفاره لازم است خواه راست قسم خورده

باشد خواه دروغ و علما این کفاره را حمل باستحباب کرده اند و نهی فرمود از قسم خوردن بجان تو و بجان فلان و نهی فرمود از انگشتر برنج و آهن بر دست کردن و نهی فرمود از اینکه صورت حیوان در نگین انگشتر نقش کنند و نهی فرمود از نماز نافله در وقت بیرون آمدن و فرو رفتن آفتاب و در نزدیک زوال و نهی فرمود از اینکه بروش چهار پایان دهن بر آب بگذارد و بیاشامد و فرمود که با دستهای خود بر دارید و بیاشامید که بهترین ظرفهای شماست و نهی فرمود از آب دهن انداختن در چاه آب که از آن آب میخورند و نهی فرمود از اینکه مزدوری را بکار فرمایند پیش از آنکه مزدش را معین کنند و نهی فرمود از مدح کردن مردم در برابر ایشان و فرمود که خاک بپاشید بر روی مدح کننده

(مقاله صد و بیست و چهارم)

(عجیبتر از همه قصرهای دنیا یک قصر است) در کتاب قاموس اللغه در ذکر معانی قصر گوید والمنزل او كل بيت من الحجر علم لسبعة وخمسين موضعًا ما بين مدينة وقرية وحصن ودار واعجبها قصر بهرام جور من حجر واحد قرب همدان وقصر اسم است برای منزل یا هر خانه و سرائی که از سنگ ساخته اند و پنجاه و هفت موضع از شهر و قریه و خانه و مواضع محکم و استوار بدین اسم معروفند که عجیبتر از همه آنها قصر بهرام گور است که از یک قطعه سنگ است در نزدیک همدان بدانکه بهرام گور از سلاطین ساسانیه است و او بهرام چهارم و بقول بعضی بهرام پنجم این سلسله است و پادشاهان ساسانی بیست و هشت تن بودند پادشاه اول این سلسله اردشیر نام داشت و آخرین پادشاه ایشان یزدگرد سیم بود که جلوس او مقارن بود با رحلت پیغمبر صلی الله علیه و آله و خلافت ابی بکر و مدت سلطنت ایشان چهار صد و پانزده سال بود و گویند که ساسانیان در سنه دویست و بیست و شش میلادی بسلطنت رسیدند و در سنه ششصد و چهل و یک مطابق سنه بیست و یک هجری سلطنت ایشان منقرض گردید و از علوم و صنایع ساسانیان چندان اطلاعی در دست نیست ولی بعضی از پادشاهان این سلسله مانند انوشیروان و بهرام گور علوم و ادبیات را در مملکت ترویج نموده و معماری و حجاری در زمان ساسانیان

خیلی ترقی داشته و سلاطین ساسانی میل زیادی بساختن ابنیه و عمارت داشته اند چنانکه آثار
بعضی از آنها در فارس و مدائن و طاق بستان در کرمانشاه هنوز دیده میشود در تاریخ سرجان ملکم
مسطور است که در شش میلی کرمانشاه صوری چند در طاق بستان نقش کرده اند و چنان استادانه
قلم زده اند که بیشتر خیال میرود بانکه صنعت گران یونان و روم برخواهش پادشاه ایران این
کار را بپایان برده اند و کوهی که طاق بستان در آن واقع است در حد شمالی صحرای کرمانشاه است
عالی تر و خوش آیندترین طاقهائیست که در انکوه بریده اند و آن طاقیست که پنجاه یا شصت پا ارتفاع
و بیست و چهار عرض آنست در بالای کمان طاق در وسط صورت هلالی است و در هر طرف تصویر
ملکی است که در یکدست عقدی یا تاجی و در دست دیگر جامی دارد تا آخر آنچه که در شرح صور آن
طاق نگاشته اند و مرحوم ذکاء الملک در تاریخ مختصر ایران گوید سلاطین ساسانی عادل و بزرگوار بوده اند
و در آبادی و ترقی مملکت کوشش بسیار نموده و دوره ساسانیان بهترین اوقات تاریخ مملکت ما
بوده است و پای تخت ساسانیان شهر مدائن بود که حال خراب است و خرابه قصر سلطنتی آن که
معروف است بطاق کسری هنوز باقی است و در فارس و کرمانشاه نیز بعضی از آثار آنها دیده میشود
و بالجمله از مشاهیر پادشاهان ساسانیان بهرام گور است و او پسر یزدجرد اثیم است و یزدجرد اثیم
بقول بعضی از مورخین پسر شاپور بن شاپور و بقول برخی پسر بهرام بن شاپور بوده است و او مردی
سخت دل و بی مروت و صاحب معایب زیاد بود و تمام هم خود را در ظلم و تعدی و اذیت و فساد
مصروف میداشت و از جزئیات تقصیر نمیگذشت و شفاعت و توسط احدی را قبول نمیکرد
و از صفات حسنه بکلی عاری و مع الوصف حمایت عیسویان مینمود از این جهت او را اثیم گفته اند
و اما پسرش بهرام گور با انکه عیاش بود با رعیت بعدل و داد رفتار مینمود و نواب مستطاب
سرجان ملکم در تاریخ خود گوید بهرام را کرمانشاه لقب بود باین سبب که در عهد برادرش حاکم
کرمان بود و در ایام سلطنتش شهر کرمانشاه که از معارف شهرهای ایران است بنیاد نمود و نام
خویش بر آن نهاد و در بسیاری از تواریخ مسطور است که بهرام از شدت میلی که بشکار گور داشت

ملقب به بهرام گور گردید و مرحوم میرزا حسن خان منطق الملک در تاریخ منطقی گوید که بهرام روزی در شکار سوار اسب بود دید شیری گوره خری را صید کرده بر پشت او سوار است بهرام تیری براو زد که از شیر و گوره خر گذشت و قدری هم بزمین فرو رفت از آن روز او را بهرام گور گفتند ونیز در انتخاب گوید که بهرام باندازهٔ باهوش و بازکاوت بود که در پنجسالگی انواع معلمین را برای او حاضر کردند هر مطلبی را که یکدفعه باو میگفتند فوراً یاد گرفته تقریر مینمود و در سن دوازده از فضلای عصر حساب میشد و در شجاعت او نوشته اند که چون پدر او یزدجرد اثیم با مردم بد کرده بود مردم بسلطنت بهرام راضی نمیشدند بهرام وعده های تلافی و عدل و رأفت بایشان میداد که اعمال پدر را تلافی کند و اصلاح نماید و مقرر داشت که او یکسال پادشاه باشد اگر بعدل و انصاف رفتار کرد و استرضای خاطر رعایا نمود فبها و الا خود را از سلطنت خلع نماید و بعلاوه زینت و تاج سلطنت را در میان دو شیر درنده بگذارند هر کس برداشت تاج و زینت سلطنت وی را باشد تاج و زینت سلطنت را در میان دو شیر گذاردند و اعیان مملکت همه حاضر شدند بهرام بکسری که در سلطنت با او نزاع داشت گفت قدم پیش بنه کسری گفت من سلطنت را بالاستحقاق متصرفم و دست تصرف قوی است تو ادعا داری اقدام در اثبات ادعای خود کن بهرام حمله بشیر آورده و شیر حمله بر بهرام بهرام بر پشت شیر جسته پاهای خود را بر رانهای شیر گذارد و با گرز کله او را خرد کرد و شیر دیگر چون بر بهرام حمله کرد دو گوش شیر مرده را بیکدست گرفته کله شیر دیگر را بدست دیگر و چندان برهم زد که مغز هر دو بیرون آمده هلاک شدند پس بهرام تاج و زینت را برداشت اول کسیکه او را تبریک گفت بسلطنت کسری بود و بعد بزرگان زمین خدمت بوسیده تعظیم و تکریم او نمودند و بهرام مدت هیجده سال و ده ماه و بیست روز سلطنت کرد و با رعیت بعدل و داد رفتار نمود و عاقبت کار او عجب است که روزی بشکار گور رفته بود و او را تعاقب کرد در باتلاقی با اسب فرو رفت و مادرش هر چند آن مکان را کاوش نمود که مرده او را بدست آورده در دخمهٔ سلاطین بگذارد ابداً چیزی از او معلوم نشد (شعر)

بهرام که گور میگرفتی همه عمر	دیدی که چگونه گور بهرام گرفت

(مقالهٔ صد و بیست و پنجم:)

(یکحسنهٔ زائر امام حسین علیه السلام هزار حسنه است) در کتاب کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود اهْوَنُ مایکسب زائر الحسین علیه السّلام فی کلّ حسنة الف الف حسنة والسّیّئة واحدة واین الواحد من الف الف آسانتر چیزیکه کسب میکند زائر امام حسین علیه السلام اینست که هر حسنهٔ از حسنات او هزار هزار حسنه است وهر گناهی از گناهان او یک گناه است پس یک گناه او چه میکند با هزار هزار حسنه و نیز فرمود یا صفوان ابشر فانّ لله ملائکة معها قضبان من نور فاذا اراد الحفظة ان تکتب علی زائر الحسین سیّئة قالت الملائکة للحفظة کفّی فتکف فاذا عمل حسنة قالت لها اکتبی اولئک الذین یبدّل سیّئاتهم حسنات ای صفوان مژده باد ترا که از برای تعالی ملائکه هست که با آنهاست تازیانهای از نور پس هرگاه که حفظه بخواهند گناهی را بنویسند برای زائر امام حسین علیه السلام آن ملائکه بحفظه میگویند بازایستید پس حفظه باز ایستند از نوشتن وهرگاه زائر امام حسین علیه السلام حسنهٔ بجا آورد ملائکه گویند بنویسید که ایشان کسانی هستند که خدایتعالی تبدیل میکند گناهان ایشانرا بحسنات و شیخ طریحی در کتاب منتخب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که آنحضرت در حدیثی بعاصم فرمود یا عاصم لاتدع زیارة الحسین علیه السّلام فانّک کلّما اتیته کتب الله لک بکلّ خطوة تخطوها عشر حسنات ومحی عنک عشر سیّئات وکتب لک ثواب شهید فی سبیل الله اهرق دمه فایّاک ان تفوتک زیارته ای عاصم ترک مکن زیارت حسین علیه السلام را بدرستیکه هر چند بروی تو بسوی آنحضرت می نویسد خدای تعالی برای تو بهر قدمی ده حسنه ومحو میکند از نامهٔ عمل تو ده گناه را ومینویسد برای تو ثواب شهیدیکه خون او در راه خدا ریخته شده است پس بپرهیز از اینکه فوت شود از تو زیارت او وثقة الاسلام نوری علیه الرحمة در کتاب کلمهٔ طیبه از کامل الزیارات از عبد الله بن سنان روایت کرده است که گفت عرض کردم بحضرت صادق علیه السلام فدایت شوم بدرستیکه پدر بزرگوار تو میفرمود که در حج حساب میشود

برای حاجی بهر درهمیکه خرج میکند هزار، چیست برای کسیکه خرج میکند در زمان سیر بسوی پدرت
حسین علیه السلام فرمود ای پسر سنان حساب میشود برای او بیکدرهم هزار و هزار تا آنکه
ده مرتبه شمرد و بلند میکند برای او از درجات مثل او و خشنودی خداوند بهتر است برای او و دعای
محمد صلی الله علیه وآله و دعای علی ع بهتر است برای او و نیز از هشام بن سالم روایت کرده است
که گفت عرض کردم خدمت آنجناب که چیست برای انفاق کننده در وقت بیرون رفتن
بسوی آن حضرت و انفاق کنندهٔ در نزد او فرمود درهمی بهزار درهم و نیز از آنجناب روایت
کرده است که فرمود خداوند عطا میفرماید بزائر آنحضرت بهر درهمیکه خرج کرده آنرا ده هزار شهر که
برای او است در کتاب محفوظ و نیز از آنجناب روایت کرده که فرمود قرار میدهد خداوند برای
او بهر درهمی ده هزار درهم و ذخیره میشود برای او پس چون محشور میشود میگویند مراو را که برای تو است
ده هزار درهم و بدرستیکه خداوند ذخیره کرد آنرا برای تو در نزد خود و بسندهای معتبر روایت کرده
از معویة بن وهب که او شنید که حضرت صادق علیه السلام در سجده دعا میکرد برای زوار ابی
عبد الله علیه السلام که مالهای خود را خرج میکنند و بدنهای خود را بزحمت میاندازند بدعائیکه معاویه را
بشگفت آورد و عرض کرد فدایت شوم اگر آنچه که شنیدم از تو برای کسی بود که نمیشناخت خدا را
هر آینه گمان دارم که آتش نچشد چیزی از او را و فرمودند هر آنکه دیگری را بفرستد و خود نرود عطا
میکند خداوند باو بهر درهمیکه انفاق کرده مانند کوه احد از حسنات و چندین برابر بعوض باو میدهد
و برمیگرداند از او بلاهائیکه نازل شده و مال او را حفظ میکند و شیخ طریحی در کتاب منتخب از هرون
بن خواجه روایت کرده است که گفت حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود چند حج بجا آورده
عرض کردم تسعة عشر حجة و تسعة عشر عمرة نوزده حج و نوزده عمره بجا آورده ام حضرت فرمود
لو اتممتها عشرین حجة کنت کمن زار الحسین علیه السلام اگر باتمام برسانی حجهای خود را
به بیست حج آنوقت مثل کسی هستی که یکمرتبه زیارت کردی جدم حسین علیه السلام و نیز در آنکتاب
از علی بن معمر روایت کرده است که او گفت مردی از اصحاب ما نقل نمود که من عرض کردم بحضرت صادق

علیه السلام که فلان مرد بما خبر داد که او گفته است نوزده حج و نوزده عمره بجا آورده ام و شما باو فرموده
که یک حج دیگر بجا آور تا نوشته شود برای تو یک زیارت حسین علیه السلام پس حضرت باو فرمود
انما احب الیک ان تحج عشرین حجة و تعتمر عشرین عمرة او تحشر مع الحسین علیه السلام کدام یک دوست
تر است نزد تو بیست حج و بیست عمره یا اینکه محشور شوی با حسین علیه السلام عرض کردم لا
بل الحشر مع الحسین دوست دارم که محشور شوم با حسین علیه السلام (شعر)

فیا طوبی لمن احبهم و والاهم	و یا خسران من ابغضهم و عاداهم	حب الحسین ذخیرة المحبة	یا رب فاحشرنی غداً فی حزبه

از رسول خدا صلی الله علیه و اله منقولست که فرمود من اراد الله به الخیر قذف فی قلبه حب الحسین علیه
السلام و حب زیارة الحسین علیه السلام و من زار الحسین علیه السلام عارفاً بحقه کتبه الله فی اعلی
علیین مع الملائکة المقربین هر کس که حقتعالی خیر او را بخواهد قرار میدهد در دل او دوستی حسین و دوستی
زیارت حسین علیه السلام را و هر کس زیارت کند حسین علیه السلام را در حالتیکه عارف
و دانا باشد بحق آنحضرت مینویسد حقتعالی او را در اعلا علیین با ملائکه مقربین و در حدیث
عایشه منقولست که پیغمبر صلی الله علیه و آله ثواب زیارت آنحضرت را زیاد نمود تا اینکه فرمود یا عایشة من
زار الحسین علیه السلام کتب الله له ثواب سبعین حجة من حججی ای عایشه هر کس زیارت کند قبر حسین
علیه السلام را حقسبحانه و تعالی ثواب هفتاد حج از حجهای مرا در نامه عملش بنویسد و از حضرت
صادق علیه السلام منقولست که فرمود من زار الحسین علیه السلام و هو مغموم ذهب غمه و من
زاره و هو فقیر ذهب الله عنه الفقر و من کانت به عاهة فدعی الله ان یذهبها استجیب دعوته
فلا تدع زیارته هر کس زیارت کند حسین علیه السلام را در حالتیکه مغموم باشد غم او برطرف
میشود و هر کس زیارت کند آنحضرت را در حالتیکه فقیر باشد حقسبحانه و تعالی فقر او را زائل کند
و هر کس آفتی بر او باشد و او بخواند خدای را که آن آفت را از او برطرف کند دعای او مستجاب
شود پس ترک مکن زیارت آنحضرت را و در حدیث دیگر نیز از آن حضرت روایت است
که فرمود و من زاره کان الله له من وراء حوائجه و کفی ما اهمه من امر دنیاه و انه یجلب الرزق

علی العبد ویخلف علیه ما انفق ویغفر له من ذنوب خمسین سنة ویرجع الی اهله وما علیه وزر وخطیئة الا وقد محیت من صحیفته فان هلک فی سفره نزلت الملائکة فغسلته وفتح له باب الی الجنة یدخل علیه روحها حتی ینشر وان سلم فتح الباب الذی ینزل منه رزقه فجعل بکل درهم انفقه عشرة الاف درهم وان الله تبارک وتعالی نظر لک وذخرها عنده والحمد لله.

و هر کس زیارت کند آنحضرت را خدا یتعالی در پس حوائج اوست و کفایت میکند همه مهمات امور دنیای اورا و میگشاید رزق و روزی را بسوی او و عوض میدهد باو آنچه را که در راه زیارت انفاق نموده و گناه پنجاه ساله اورا می آمرزد و برمیگردد بسوی اهل خود در حالتیکه نباشد براو گناهی مگر آنکه محو شده باشد از نامهٔ عملش و اگر در سفر زیارت آنحضرت وفات کند ملائکه نازل میشوند و اورا غسل میدهند و چون اورا دفن کنند دری از بهشت بسوی او باز شود پس داخل میشود براو نسیم رحمت الهی تا روز قیامت و اگر در آن سفر سالم بماند باز میکند خدای تعالی بسوی او در رزق و روزی را و قرار میدهد برای او بهر درهمی که انفاق نموده هزار درهم و ذخیره میکند حقتعالی برای او در نزد خود و در مجلد دویم ریاض الشهاده آورده که شخصی از امراء موصل که ناصبی متعصبی بود و زوجهٔ او بدتر از خودش بود و از ایشان اولاد ذکور نمیشد زوجهٔ ناصبیهٔ او بمقتضای عقیدهٔ فاسدهٔ که داشت نذر کرده بود که اگر خدای تعالی باو اولاد ذکور عطا نماید بشکرانهٔ آن اورا بر آن بدارد که همیشه زوار امام حسین علیه السلام را که از ولایت شام و جبل عامل از آن راه عبور مینمودند و عبور ایشان بموصل اتفاق میافتاد قتل نماید و چون توفیق ربانی شامل حال ایشان گردیده بود بعد از آن نذر ضعیفه حامله شد و پس از انقضای مدت حمل پسری از او متولد شده نام اورا جمال الدین گذارد و چون بحد رشد و مرتبهٔ رجولیت رسیده مادر اورا از کیفیت نذر خود آگاه نمود و او بگفتهٔ مادر جمعی از رفقا و ملازمان خود را برداشته از عقب زواریکه در آن نزدیکی از موصل گذشته بودند روانه گردید چون بمسیب که پنج و شش فرسخ تا کربلا بیش نیست و در کنار شط فرات واقع است رسید و غبار آن سرزمین بمشام

وی در آمد دید که زوار از شط عبور نموده رفته اند بکربلا بار رفقا شور نمود رای ایشان چنان قرار گرفت که در آنجا توقف نموده تا زوار مراجعت کنند و در مراجعت ایشان را قتل کنند پس برکت غبار زوار شامل حال او شده در خواب دید که قیامت برپا شده و زمین در نهایت گرمی چون کورهٔ حدادان بجوش آمده و آفتاب نزدیک بسرها و چشمها در کاسهٔ سر و حرارت آفتاب در آن بیابان در وی تاثیر کرد و تشنگی بمرتبهٔ بر او غالب گردید که راضی بخوردن خون خود شده و وحیران و واله ایستاده و ملائکهٔ غلاظ و شداد با گرزهای آتشین در دست و مردم را میکشند بازنجیرهای آتش بسوی آتش در این اثنا جمعی جمال الدین را گرفتند و بهمان نسبت بسوی دوزخ دوانیدند و چون او را بدوزخ رسانیدند آتش در سوزانیدن او توقف کرده مالک دوزخ با آن عتاب کرد که چرا در مواخذهٔ او توقف داری آتش بزبان در آمده گفت چگونه او را بسوزانم و توقف نکنم و حال آنکه غبار زوار کربلا در بدنش نشسته و در اندرون او جا گرفته تا او را نشوئید و غبار از او دفع نشود من در او تصرف نکنم لاجرم بشستن او مبادرت کردند بقدرت الهی قدری از آن غبار در خلل و فرج اعضای او مانده بود جهنم نیز در او تصرف نکرد دوباره مالک عتاب آغاز نمود و همان جواب را داد جمال الدین از هول و وحشت بسیار از خواب بیدار شد و از عقیدهٔ فاسدهٔ خود برگردید و از خلص شیعیان گردیده لباس فاخر و اسباب ظاهر را از خود دور نموده ترک وطن و اقارب خود کرده بدرویشی با پای پیاده محرم حرم آن امام شهید لازم التعظیم گردید و سر بر آستان فایض النور آنحضرت گذارده مجاور آن آستان ملک ملایک پاسبان گردید و چون طبع شعر داشت قصاید و مراثی بسیار در مدایح و مصائب ائمهٔ اطهار گفته (مؤلف گوید) و بعضی گفته اند که چون از خواب بیدار شد این دو بیت را گفت

اذا شئت النجاة فزر حسینا علیه السلام	لکی تلقی الاله قریر عین	فان النار لیس تمس جسما	علیه غبار زوار الحسین علیه السلام

(وملا جامی با آنهمه تعصب گفته است) :

کردم ز دیده پای سوی مشهد حسین	هست این سفر بمذهب عشاق فرض عین	کعبه بگرد روضهٔ او میکند طواف

رکب الحجیج این تری و حون این این	از قاف تا بقاف پر است از کرامتش
آن به که حیله جوی کند ترک شید و شین	

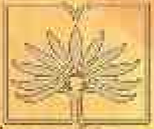
(و ملا فضولی بغدادی گوید)

آسوده کربلا بهر حال که هست	گر خاک شود نمیشود قدر شکست
بر میدارند و سجه میسازندش	میگردانندش از شرف دست بدست

(دیگری گوید) : آنرا که بکرب بلا گذار است	با آتش دوزخش چکار است

در کتاب شهاب فی الحکم والآداب از رسولخدا صلّی الله علیه و آله منقولستکه فرمود زیارة الحسین واجبة علی الغنی فی السنة مرتین وعلی الفقیر فی السنة مرة زیارت حسین علیه السلام واجبست بر غنی در سالی دو مرتبه و بر فقیر در سالی یکمرتبه و ابن قولویه در کتاب کامل الزیاره از ام سعید احمسیه روایت کرده است که او گفت حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود یا ام سعید تزورین قبر الحسین قبر حسین علیه السلام را زیارت میکنی عرض کردم بلی فرمود زوریه فان زیارة الحسین علیه السلام واجبة علی النساء والرجال زیارت کن حسین علیه السلام را که زیارت او واجبست بر مردان و زنان و در کتاب دار السلام نوری و کتاب روضات الجنات خونساری مسطور است که نیکو چیزی را که ثقات و معتمدین نقل کرده اند اینست که بعد از وفات علامهٔ حلی اعلی الله مقامه بعضی از صالحین آن جناب را در خواب دیدند و گویا که او فرزند بزرگوارش فخر المحققین بود فسئل عما عومل به فی تلک النشاة پس او در عالم رؤیا سؤال کرد از علامه که در آنعالم با او چه کردند و بر او چه گذشت علامه فرمود لولا کتاب الالفین و زیارة الحسین لاهلکتنی الفتاوی اگر نبود کتاب الفین و زیارت امام حسین علیه السلام هر آینه هلاک مینمود مرا فتاوی و این مستبعد نخواهد بود چه آنکه کتاب الفین کتابیست که آنجناب دو هزار دلیل قاطع در آنکتاب آورده در تحقیق حق و تقدیم حضرت ولی الله مطلق و تشنیع و زشت شمردن کسیکه مقابل کند در را با خزف کثیف که مخالف نمی تواند در انکار آن دلائل بکوشد شکر الله تعالی سعیه الجمیل و بره الجزیل فی اقامة معالم الحق واخماد نائرة الاباطیل

(مقالهٔ صد و بیست و ششم :)

(اجتماع مردم در قیامت در یک مکان خواهد بود) بمفاد مسطورات کتاب کامل بهائی در نزدیکی وفات پیغمبر صلی الله علیه و آله چون سورهٔ مبارکهٔ اذا جاء نصر الله والفتح نازل شد رسولخدا صلی الله علیه و آله بیمار و رنجور بود در روز پنجشنبه آنحضرت عصابه بر سر بسته بر منبر بالا رفت در حالیکه رنگ روی مبارکش زرد گشته اشک از دیده های مبارکش روان بود در آنحال خطبه بیان فرمود که جمله از کلمات آنحضرت در آن خطبه این بود ایها الناس ان الله جامعکم یوم القیمة فی صعید واحد فی مقام عظیم وهول شدید یوم لا ینفع مال و لا بنون الا من اتی الله بقلب سلیم بدرستیکه حقسبحانه و تعالی در روز قیامت همه شما را در یک زمین جمع خواهد نمود در مقامی بزرگ و در هول و ترس سخت و شدید روزیکه سود نکند و فایده نرساند هیچکس را مال و فرزندان مگر کسیکه بیاید خدا را با دل سالم بدانکه مفسرین را در تفسیر قلب سلیم چند قول است (۱) گفته اند قلب سلیم یعنی دل خالص از کفر و معصیت (۲) از حضرت صادق علیه السلام منقولستکه آندلی که سالم باشد از حب دنیا و مؤید آنست حدیث نبوی صلی الله علیه و آله که حب الدنیا رأس کل خطیئة (۳) برخی از مفسرین گفته اند که آن دلی است که سالم باشد از شرک و نفاق و آندل مؤمن است که صحیح و سالم است از علت نفاق بخلاف منافق که دل او مریض است بمرض نفاق چنانکه حقسبحانه و تعالی فرموده است فی قلوبهم مرض (۴) و بعضی گفته اند که آن دل دل سلیم از فساد معاصی است (۵) و گویند دل سلیم از حسد و خیانت (۶) و از تیسیر نقل شده است که یعنی دل سلیم و سالم از بغض اهل البیت (۷) و قشیری گفته که دل سلیم دلی است که خالی باشد از غیر خدا (۸) و بعضی دیگر گفته اند قلب سلیم یعنی از آفات دنیا در او نگنجد و نه مطامع عقبی (۹) و زمرهٔ بر آنند که قلب سلیم آنست که خالی باشد از بدعت و مطمئن باشد به سنت (۱۰) و از سید الطایفه منقولستکه سلیم مار گزیده است و مار گزیده را پیوسته و اضطراب است پس بزبان معنی بیان میکند که دل سلیم در مقام جزع و تضرع و زاریست از خوف قطیعه یا از شوق وصلت و تخصیص قلب بسلامت بجهت

آنستکه هرگاه دل سالم باشد سایر جوارح از فساد سالم خواهند بود زیرا که فساد در جوارح ظاهر نشود مگر از قلب فاسد و بدانکه اِلّا مَنْ اَتَی اللّٰه استثنا است از آنچه مال و بنون دارند بدبرا و آن غنا است یعنی آنروز غنائی نفع نمیدهد مگر غنائیکه سلامت قلب باشد چه آنکه غنای مرد در دین سلامتی قلب او است از کفر و معاصی ۰

(مقالهٔ صد و بیست و هفتم)

(یک آیهٔ قرآن جامع جمیع کمالات است) و آن آیهٔ صد و هفتاد و دوم سورهٔ مبارکهٔ بقره است که فرموده است لَیْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَکُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰکِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰائِکَةِ وَالْکِتَابِ وَالنَّبِیّٖنَ وَاٰتَی الْمَالَ عَلٰی حُبِّهٖ ذَوِی الْقُرْبٰی وَالْیَتَامٰی وَالْمَسَاکِینَ وَابْنَ السَّبِیلِ وَالسَّائِلِینَ وَفِی الرِّقَابِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَی الزَّکٰوةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِینَ فِی الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِینَ الْبَأْسِ اُولٰئِکَ الَّذِینَ صَدَقُوا وَاُولٰئِکَ هُمُ الْمُتَّقُونَ مفسرین گویند که در این آیهٔ کریمه خطاب عام است شامل اهل کتاب و اهل اسلام است یعنی بر و نیکوئی که آن فعل خیر و عمل نیک است مقصور نیست بامر قبله و توجه بآن که از غیر آن غافل شوید ولکن بر و نیکوئی که موجب غفران و رضوان است و سزاوار است که اهتمام بآن نمائید نیکوئی و طاعت آنکس است که بگرود بخدا و بنابراین مضاف در من آمن مقدر است یعنی بر من آمن نیکوئی نیکوئی آنکس است که ایمان آورد بخدا و جمیع آنچه که پیغمبر صلی الله علیه و آله آورده است و بگرود بروز رستخیز و جمیع متعلقات از بعث و حساب و ثواب و عقاب و ایمان آورد بجمیع کتابهای او و بجمیع پیغمبران او نه اینکه بعضی را تصدیق و بعضی را تکذیب و بدهد مال خود را بر دوستی آن مال یعنی با آنکه دوست میدارد از آن بگذرد و بدهد خویشان محتاج خود را و بی پدران که بحد بلوغ نرسیده اند و بدهند به محتاجان که روی سؤال ندارند و از قوت سالیانه خود عاجزاند و مساکین جمع مسکین است و مسکین کسی است که فقر اسکان او کرده باشد و بدهند مال خود را

با دوستی بانمال براه گذر یعنی مسافرانیکه هیچ در دست ندارند تا بوطن برگردند وتسمیهٔ
مسافر باین سبیل بجهت آنستکه ملازم سبیل است وبدهند بدرویشان خواهنده که فقر
ایشانرا ملجأ ساخته بسؤال وَفِي الرِّقَابِ وبدهند مال خودرا در خلاص کردن گردنهای
بندگان از بندگی یعنی معاونت مکاتبان که از کتابت عاجز باشند یا رها کردن
اسیران ویا ابتیاع غلام وکنیز بجهة آزاد کردن وَأَقَامَ الصَّلٰوةَ عطف است بر من
آمن یعنی وصاحب برّ ونیکوئی کسی است که بپای دارد نماز فریضه را وبدهد زکوة مقرّره را
وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ ونیز اهل برّ آنها اند که وفا کننده کانند بعهد وپیمان خود زمانیکه عهد
کنند واین عهد یا باخلق است یا باخالق وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ
وصبر کنندگان در فقر وفاقه ودر رنج وسختی وبیماری ودر هنگام کارزار یعنی جهاد ومقاتله با
اهل کفر وعناد أُولٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ آنگروه موصوف باین
صفات آنانندکه بتحقیق راست گفتند در دین ومتابعت حقّ وطلب برّ وآنگروه ایشانند
که پرهیزکارانند از کفر وسایر اعمال ناشایسته در تفسیر صافی فرموده الآیة کما تری جامعة
للکمالات الانسانیة باسرها دالّة علیها صریحا اوضمنا فانها بکثرتها وتشعبها منحصرة فی
ثلاثة اشیاء صحة الاعتقاد وحسن المعاشرة وتهذیب النفس آیهٔ کریمه چنانچه می بینی جامع
جمیع کمالات انسانیه است ودالّست بر ملکات نفسانیه صریحا یا ضمنا وکمالات وملکات
حسنه با وجود کثرت شعب آن منحصر در سه چیز است صحت اعتقاد وحسن معاشرت وتهذیب
نفس باوّل اشاره فرموده بقول خود مَنْ آمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَ
النَّبِيِّينَ وبثانی اشاره فرموده بقول خود وَآتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَ
الْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وبثالث اشاره فرموده بقول خود وَ
أَقَامَ الصَّلٰوةَ وَآتَى الزَّكٰوةَ تا آخر ولهذا مستجمع این صفات را وصف فرموده بصدق ایمان
وصحت اعتقاد وتقوی واشاره باین نموده حضرت سید المرسلین صلّی الله علیه وآله که فرموده

مَنْ عَمِلَ بِهٰذِهِ الآيَةِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الأيمانَ هر كه عمل بااين آيه كند در ايمان كامل باشد تمت المقاله

(مقالهٔ صد و بیست و هشتم :)

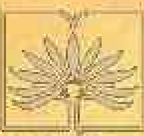
(ثواب جای دادن و پوشانیدن یکنفر از عترت پیغمبر صلی الله علیه وآله) در کتاب فضائل السادات از ابن بابویه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود إذا كانَ يَوْمَ القيمة نادى مناد ايها الخلائق انصتوا فانّ محمّداً صلّى الله عليه وآله يكلّمكم چون روز قيامت شود ندا كند نداكننده كه ای خلایق ساکت شوید و گوش بدارید که محمّد صلّی الله علیه وآله با شما سخن میگوید پس خلایق ساکت شوند پیغمبر صلّی الله علیه وآله می ایستد و میفرماید يا معشر الخلائق من كان له عندى يد او منّة او معروف فليقم حتى اكافيه هر كس را حقی یا منّتی بر من باشد یا احسان و نیکوئی بر من کرده باشد برخیزد تا او را مکافات نمایم پس مردم بگویند فداك بالآباء والامهات واى يد واى منّة واى معروف لنا بل اليد والمعروف والمنّة لله ولرسوله على جميع الخلائق پدران و مادران ما فدای تو باد یا رسول الله چه حقی و چه منتی و چه احسانی ما را بر تو است بلکه حق و منت و احسان مر خدای راست و رسولخدا را بر جمیع خلایق پس رسولخدا صلی الله علیه وآله با یشان بگوید من اوى احداً من اهل بيتى او برّهم او كساهم من عرى او اشبع جائعهم فليقم حتى اكافيه هر كس منزلی داده باشد یکی از اهلبیت مرا یا احسانی کرده باشد بیکی از ایشان یا اینکه پوشانیده باشد ایشان را از برهنگی یا اینکه سیر کرده باشد گرسنه از ایشان را برخیزد تا اینکه مکافات نمایم او را پس جمعی برخیزند که این اعمال کرده باشند پس از جانب حق سبحانه و تعالی ندائی برسد که یا محمّد یا حبیبی قد جعلت مكافاتهم اليك فاسكنهم من الجنة حيث شئت قال فيسكنهم فى الوسيلة حيث لا يحجبون عن محمّد واهل بيته عليهم السلام ای محمد ای حبیب من بتحقیق که من گردانیدم مکافات ایشان بسوی تو پس ساکن گردان ایشان در بهشت در هر جا که خواهی پس حضرت رسول صلی الله علیه وآله ساکن سازد ایشان را در وسیله در موضعیکه حجابی نباشد بین ایشان و حضرت رسول صلی الله علیه وآله و اهل آنحضرت صلوات الله علیهم اجمعین و نیز در آنکتاب در معنی وسیله نقل کرده

که از رسولخدا صلی الله علیه و آله پرسیدند که وسیله چیست فرمود هی درجتی فی الجنة وسیله درجه من است در بهشت و آن را هزار پایه است که میان هر پایه تا پایه دیگر مسافت یکماه است که اسبی بدو انرا طی نماید و این مسافت بین پایهٔ جوهر است تا پایه زبرجد و از پایهٔ زبرجد تا پایه یاقوت و از پایهٔ یاقوت تا پای طلا و از پایهٔ طلا تا پایهٔ نقره نیز بدین مسافت است و چون روز قیامت این درجهٔ مرا با سایر درجات پیغمبران نصب کنند فهی فی درجة النبیین کالقمر بین الکواکب پس این درجه در میان درجه های پیغمبران مانند ماهست در میان ستارگان پس در آنروز باقی نماند پیغمبر شهیدی صدیقی مگر آنکه میگویند طوبی لمن کان هذه الدرجة درجته خوشا حال کسیکه این درجه درجهٔ او است پس ندائی از جانب حقسبحانه و تعالی بیاید که جمیع پیغمبران و جمیع خلق بشنوند که هذه درجة محمد صلی الله علیه و آله این درجه درجه محمد صلی الله علیه و آله است و در جای دیگر آن کتاب از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود من صنع صنیعة الی احد من ولد عبد المطلب لم یجازه علیها فانا اجازیه غدا اذا لقینی یوم القیمة هر کس نیکوئی یا احسانی کند بیکی از اولاد عبد المطلب و او خبر نداده باشد او را فردای قیامت در هنگامیکه ملاقات کند مرا من جزای او را میدهم .

(مقالهٔ صد و بیست و نهم :)

(عقوبت کسیکه یکنفر از اهل بیت را دشمن بدارد) در کتاب فضائل السادات از کتاب صواعق محرقه از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود احبوا اهلی و احبوا علیا من ابغض احدا من اهلی فقد حرم شفاعتی دوست بدارید اهل مرا و دوست بدارید علی را که هر کس دشمن بدارد یکنفر از اهل مرا بتحقیق که محروم شده است از شفاعت من و نیز در آنکتاب از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود والطاعة لواحد منا والمودة للجمیع و اینکلام را انحضرت بزید بن علی بن الحسین فرمود زمانیکه زید داخل شد بر انحضرت و با او بود نوشته چند از اهل کوفه که او را خوانده بودند بسوی خود و خبر کرده بودند او را به جمع شدن

جمعیت برای او وامر کرده بودند او را بخروج امام محمد باقر علیه السلام یزید فرمود این نوشتها
را ایشان نوشته اند بسوی تو یا جواب نامه هائی است که تو نوشته برای ایشان و خوانده ایشانرا
به بیعت خود زید عرض کرد این نوشتها ابتدائیست از قوم از جهت معرفت ایشان بحق ما وازجهة
خویشی وقرابت ما بر رسولخدا صلّی الله علیه و آله وازجهت چیزیکه می یابند ایشان در قرآن مجید از
واجب بودن موّدت ما و فرض بودن طاعت ما بر خلایق حضرت فرمود طاعت و فرمان داری
مردم را از ما اهلبیت حقتعالی فرض کرده است و این طریقه ایست که جاری ساخته است آن را
در اوّلین و آخرین ولی طاعت مفروضه از جانب خدا در هر زمان مخصوص یکی از ما است که دارای
مرتبهٔ امامت هستیم و موّدت و دوستی از برای همهٔ اقارب آنحضرت است و در حدیث عبدالله
بن عجلان از آنحضرت سؤال نمود از تفسیر کریمهٔ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ
فرمود مراد ائمه اند که صدقه نمیخورند و حلال نیست بر ایشان و نیز در آن کتاب آورده که حضرت
صادق علیه السلام از ابجعفر احول پرسیدند که علماء عامه که در نزد شما اند چه میگویند در تفسیر این آیه
گفت حسن بصری گفته است که مراد همه خویشان پیغمبرند از عرب حضرت فرمود لیکن من میگویم که
از برای جماعتی است از قریش که نزد ما میباشند یعنی بنی هاشم و در جای دیگر آنکتاب از مفضل بن
یونس روایت کرده است که گفت روزی در منزل خود نشسته بودم غلام من آمد و گفت مردی
بر در خانه است که کنیهٔ او ابوالحسن و اسم او موسی بن جعفر است بقدری من خوشحال و مسرور شدم که
بغلام خود گفتم إِنْ كَانَ الَّذِي تَزْعُمُ فَأَنْتَ حُرٌّ لِوَجْهِ اللَّهِ این شخص که تو میگوئی اگر همانکس است که
من گمان میبرم بمژدگانی آن تو آزادی در راه خدا پس برخاستم و استقبال نمودم چون
بر در خانه رسیدم دیدم حضرت موسی بن جعفر صلوات الله علیه است فقلت انزل یا سیّدی عرض کردم
فرود آی سیّد و مولای من پس آنحضرت فرود آمده وارد مجلس شد من آمدم که آنحضرت را در صدر
مجلس بنشانم حضرت بمن فرمود یا فضل صاحب المنزل احق بصدر البیت الا أن یکون فی القوم
رجل من بنی هاشم ای فضل صاحب منزل سزاوار تر است بصدر خانه مگر آنکه در میان قوم مردی

از بنی هاشم باشد و بروایت دیگر گفت آنحضرت نشست در صدر مجلس و فرمود صاحب المجلس احق بهذا المجلس الا لرجل واحد صاحب مجلس سزاوارتر است باین مجلس مگر از برای یکمرد یعنی مگر برای یکمرد که او سزاوارتر است از صاحب مجلس باین مجلس و مراد آنحضرت از یکمرد مردی بود که از بنی هاشم باشد

(مقالهٔ صد و سی ام)

(مذمت کسیکه یک پسر از چهار پسر خود را محمد نام نکند) در کتاب منهج الصادقین و حلیة المتقین از حضرت سید النبیین روایت کرده اند که فرمود هر که حقسبحانه و تعالی چهار پسر کرامت فرماید و یکی از آنها را باسم من مسمی نگرداند بر من جفا کرده است در کتاب روح البیان از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود اذا سمیتم الولد محمدا فاکرموه و اوسعوا له فی المجالس و لا تقبحوا له وجها هرگاه فرزندی را محمد نام کنید او را گرامی دارید و در مجالس از برای او جا بگشائید و روی بسوی او ترش نکنید و نیز در آنکتاب از آن حضرت روایت است که فرمود من ولد مولود فسماه محمدا حبا لی و تبرکا باسمی کان هو و مولوده فی الجنة هرکس برای او فرزندی متولد شود برای دوستی بمن و تبرک جستن باسم من او را محمد نام کند او با فرزندش در بهشت خواهد بود و هرکس فرزندی برای او باشد در رحم مادرش و او را محمد نام کند حقتعالی روزی فرماید باو پسری و من کان لا یعیش له ولد فجعل لله علیه ان یسمی الولد المرزوق محمدا عاش و هرکس که فرزندی برای او نیماند پس نذر کند فرزندی را که خدا روزی او میکند محمد نام کند آنفرزند زندگانی خواهد نمود و در کتاب حلیة المتقین از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام منقولستکه فقر و بینوائی داخل خانه نمیشود که در آنجا نام محمد یا احمد یا علی یا حسن یا حسین یا جعفر یا طالب یا عبد الله یا فاطمه بوده باشد و در کتاب منهج الصادقین از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که هیچ قومی نباشد که در امری با یکدیگر مشورت کنند و در میان ایشان کسی باشد که اسم او احمد یا محمد یا محمود باشد الا آنکه ایشانرا در آن مشورت خیر بسیار رسد و هیچ سرائی نباشد که در آنجا خوانی نهند و بر آن خوان کسی باشد که او احمد یا محمد یا محمود نام داشته باشد مگر اینکه هر روز صبح و شام برکت در آن سرا نازل شود و

در آنکتاب از حضرت ابی جعفر علیه السلام مرویست که شیطان هرگاه شنید که منادی ندا میکند یا محمد
یا علی گداخته شود همچنانکه اسرب گداخته شود و حضرت صادق علیه السلام فرمود که هیچ مولودی
مارا متولد نمیشود مگر آنکه او را محمد نام مینهیم و بعد از هفت روز اگر خواهیم تغییر اسم او میکنیم و اگر نه او را بحال
خود میگذاریم سهل بن زیاد از حضرت امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام روایت کرده
که اگر زن آبستن باشد و پدرش قصد کند که او را محمد یا علی نام نهد البته پسر متولد شود و محمد بن یعقوب
مرفوع از ابی عبد الله علیه السلام روایت کرده که اگر زوجه کسی حامله شود چون چهار ماهه شود
وی باید که رو بقبله کند و دست بر پهلوی زوجه زند و بگوید اللّهمّ انّی قد سمّیته محمّداً حقتعالی
او را پسر گرداند و بعد از ولادت اگر اسم او را بحال خود بگذارد حقتعالی او را مبارک و با برکت
گرداند و اگر از آن اسم رجوع کند اگر خواهد قبض روح او کند و اگر خواهد او را واگذارد و نیز از ائمه هدی
علیهم السلام مرویست که چون روز قیامت شود حقسبحانه فرشته را امر کند که ندا کند که هر بندهٔ مومن که
نام او محمد است برخیزد و بیحساب بهشت رود بجهة شرف و بزرگواری محمد صلی الله علیه و آله و در
حیٰوة المتقین گوید در حدیث است که شخصی بحضرت صادق علیه السلام عرض کرد که خدا بمن
پسری داده است فرمود مبارک باشد چه نام کردهٔ او را گفت محمد حضرت سر بجانب زمین فرود
آوردند مکرر اسم محمد را میفرمودند تا آنکه نزدیک شد روی آنحضرت بزمین برسد پس فرمود که
جان من و فرزندان من و زنانم و پدر و مادرم و جمیع اهل زمین فدای حضرت رسول باد چون
او را چنین نام مبارکی کردهٔ او را دشنام مده و او را مزن و بد باو مرسان و بدانکه هیچ خانه
نیست که در آن اسم محمد باشد مگر اینکه هر روز آنخانه را مطهر و مقدس گردانند و در کتاب انیس
الخواطر از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود ما من بیت فیه اسم محمّد
صلّی الله علیه و آله الّا وسّع الله علیهم الرّزق فاذا سمّیتموهم محمّداً فلا تضربوهم و لا تشتموهم
و در کتاب روح البیان آورده که در بنی اسرائیل مردی بود که مدت صد سال خدا را معصیت
و نافرمانی میکرد چون او وفات کرد مردم جثهٔ او را برداشته در مزبله انداختند حقسبحانه و تعالی

وحی فرمود بموسی که او را از مزبله بیرون آور و براو نماز کن حضرت موسی عرض کرد یا رب ان بنی اسرائیل شهد وا انه عصاک مائة سنة بار الها بنی اسرائیل شهادت میدهند که این مرد صد سال تورا نافرمانی کرده است ندا رسید انه هکذا الا انه کان نشر التوریة ونظر الی اسم محمد صلی الله علیه وآله فقبله ووضعه علی عینیه فشکرت له ذلک وغفرت له وزوجته سبعین حورا حال او چنین است که بنی اسرائیل گویند الا اینکه او هرگاه کتاب توریه را میگشود چون نظر مینمود باسم محمد صلی الله علیه وآله آنرا می بوسید وبر چشمان خود میگذاشت پس من سپاس او را داشتم بسبب این عمل او را آمرزیدم وهفتاد حوریه باو تزویج نمودم

(مقاله صد وسی و یکم)

زصد هزار محمد که در جهان آید	یکی بمنزلت وفضل مصطفی نرسد	هزار بار بشویم دهن بمشک وگلاب	هنوز نام تو بردن ادب نمیدانم	

بدانکه اسم حضرت رسالت صلی الله علیه وآله محمد ومحمود واحمد است محمد از محمود بلیغ تر است واحمد از هر دو ابلغ است ولهذا حقتعالی آنحضرت را در قرآن باسم محمد واحمد یاد فرموده واسم آنحضرت از نام حقسبحانه وتعالی مشتق است چنانکه فرمود حقتعالی بمن خطاب فرمود که انا الله المحمود وانت محمد

(ولنعم ما قیل)

لقد اکرم الله النبی محمدا	فاکرم خلق الله فی الناس احمد	وشق له من اسمه لیجله	فذو العرش محمود وهذا محمد

(وقیل ایضا)

الم تر ان الله ارسل عبده	ببرهانه والله اعلی وامجد	فشق له من اسمه کی یجله	فذو العرش محمود وهذا محمد

(وقیل ایضا)

نور تو چراغ هر دو عالم	خاک تو آدیم روی آدم	سرخیل توئی جمله خیلند
مقصود توئی همه طفیلند	ای کنیه ونام تو مؤبد	بو القاسم احمد ومحمد

(وقیل ایضا)

علت مایکون ومعنی کن	پاک و والا تر از ثنا وسخن	سر توحید ونقش سرمد اوست	احد واحمد ومحمد اوست

(وقیل ایضاً)

صلی الآله وکل عبد صالح	والطیبون علی السراج الواضح	المصطفی خیر الانام محمد	الطاهر العلم الضیاء اللائح

(وقیل ایضاً)

احمد است خواند خداوند احد آنکه نبود	فرق دیگر در میان تو و او الا میم	زانخوست تو را تیم ای پیر علیان	تا مربی شود از بهر تو خود حق قدیم

(وقیل ایضاً)

محمد کز ازل تا ابد هر چه هست	بآرایش نام او نقش بست	چون محمد بود محتاج الیه	بهر آن فرمود حق صلوا علیه

(نظامی)

تختهٔ اول که الف نقش بست	بر در محجوبهٔ احمد نشست	حلقهٔ حی که الف اقلیم داد	طوق ز دال و کمر از میم داد
لاجرم او یافت ازین میم و دال	دائرهٔ دولت و خط کمال	امی گویا بزبان فصیح	از الف آدم و میم مسیح
همچو الف راست بعهد و وفا	اول و آخر شده بر انبیا	هست درین گنبد فیروزه خشت	تازه ترنجی ز سرای بهشت
رسم ترنج است که در روزگار	پیش دهد میوه پس آید بهار	کنت نبیا که علم پیش برد	ختم نبوت بمحمد سپرد صلی الله علیه وآله

و در کتاب بحار الانوار از حضرت ابی جعفر صلوات الله علیه منقول است که فرمود ان اسم رسول الله فی القرآن محمد صلی الله علیه وآله بدرستیکه اسم رسولخدا صلی الله علیه وآله در قرآن محمد است عرض کردند فما تاویل محمد صلی الله علیه وآله بیان معنی محمد چیست فرمود إنّ اللهَ وَملائکته وجمیع انبیائه ورسله وجمیع اممهم یحمدونه ویصلّون علیه وانّ اسمه لمکتوب علی العرش محمد رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستیکه خدای تعالی و ملائکه او و جمیع پیغمبران و رسولان او و همه امتهای ایشان ستایش میکنند آنحضرت را و صلوات میفرستند براو و اسم آنحضرت نوشته شده است بر عرش محمد رسول الله صلی الله علیه وآله و نیز در بحار از سیبویه نقل نموده که محمد بر وزن مفعّل است انبیا محمود بودند و آنحضرت بیشتر از انبیا ستایش میشود و تشدید برای مبالغه است دلالت دارد بر افضل بودن آنحضرت و در مجلد سیم روح البیان گوید که سماه محمداً جده عبد المطلب بالهام من الله فی سابع ولادته فقیل له لم سمیته محمداً و لیس من اسماء آبائک ولا قومک فقال رجوت أن یحمد فی السماء والأرض فقد حقق الله رجائه فکان علیه السلام

المحبوبة وشمائله المرغوبة محموداً عند الله وعند الملائكة المقربين وعند الانبياء والمرسلين وعند اهل الارض اجمعين وان كفر به بعضهم فانّ ما فيه من صفات الكمال محمود عند كل عاقل که جد بزرگوارش جناب عبد المطلب در روز هفتم ولادت بالهام حضرت ربوبیت اورا محمد نام کرد پس بآنجناب گفتند که از چه جهة اورا محمد نام کردی وحال آنکه این اسم از اسماء پدران واقوام شما نبوده فرمود اورا محمد نام کردم بامید آنکه در آسمان وزمین ستوده وستایش کرده شود وحقتعالی امید آنجناب را محقق گردانید که آنحضرت باخصال محبوبه وشمائل مرغوبه ستوده وستایش میشد ومیشود در نزد خدا وملائکه مقربین ودر نزد انبیا ومرسلین ودر نزد اهل زمین واگرچه بعضی از مردم کافر شدند وآنحضرت را ستایش ننمودند ولیکن صفات کمال آنحضرت در نزد هر عاقلی محمود وستوده است ونیز در آنجناب گوید ومحمد باعتبار بسط نه بحساب ابجد سیصد وسیزده عدد است موافق عدد مرسلین وطریق بسط اینست که محمد با میم مدغم سه میم دارد وهر یک از سه میم باعتبار بسط یعنی باعتبار آنچه تلفظ میشود نود عدد است ودال سی وپنج بحساب آید سه نود وسی وپنج سیصد وپنج بانضمام عدد (ح) که هشت است سیصد وسیزده میشود وبدانکه در چهار موضع از قرآن حضرت حقسبحانه وتعالی آنحضرت را بنام محمد یاد فرموده (اول) در سوره مبارکه آل عمران آیه (۱۳۸) وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ (دویم) در سوره مبارکه احزاب آیه (۴۰) وَمَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ سیم در سوره مبارکه محمد صلی الله علیه وآله آیه (۲) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ (چهارم) در سوره مبارکه فتح آیه (۲۹) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ

(مقالهٔ صد وسی وسیم)

(یکنماز بهتر است از بیست حج ویک حج بهتر است از انفاق خانهٔ پر از طلا) در کتاب شرح فقیه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که صلوة فريضة خير من عشرين حجة وحجة خير من بيت مملوّ ذهبا يتصدق منه حتى لا يبقى منه شيئ یکنماز فریضه بهتر است از بیست

حج ویک حج بهتر است از خانهٔ پر از طلا که همه در رضای خدا تصدق نماید تا چیزی از آن
نماند چون این خبر بحسب ظاهر منافات دارد با خبر مشهور اَفْضَلُ الْأَعْمالِ اَحْمَزُها و شک نیست
در آنکه جفای حج بیش از نماز است علما این خبر را تاویلاتی کرده اند بر تقدیر صحت مراد آنستکه افضل
هر عملی مشکل ترین آن فعل است مثل صوم تابستان بهتر است از صوم زمستان و در نماز بر عکس و
حج پیاده بهتر است از سواره و امثال این تأویلات و فی الحقیقه این شبههٔ عمر بن الخطاب است
که حیّ علی خیر العمل را از اذان انداخت که چون نماز بهتر از جهاد و حج است و اهل سنت که اهل عقیده
متابعت او را نمودند و اظهار داشتند که عمر اعلم است از خدا و رسول و ندانستند که ایشان بخبرند
از نماز و صعوبت آن چنانکه معلوم نیست که از صحابهٔ آنحضرت یکنفر یکنماز با شرائط بجا آورده باشد
غیر از حضرت امیر المومنین علیه السلام و سائر ائمهٔ معصومین علیهم السلام پس نماز صحیح جهاد اکبر است با نفس
و شیطان و بمراتب شتّی از جهاد اصغر مشکلتر است شبههٔ دیگر آنکه هرگاه نماز فریضه بهتر از بیست
حج باشد و حج مشتمل است بر نماز فریضه تفضیل شیئ بر نفس آن شیئ و غیر آن لازم میآید و جواب
گفته اند اوّلاً مراد از نماز نماز یومیّه است و استبعادی نیست در آنکه نماز یومیه بهتر از نمازهای
دیگر است چنانکه از اخبار نیز ظاهر میشود و ثانیاً آنکه مراد از بیست حج قطع نظر از نماز باشد چون حقسبحانه
و تعالی از جهة هر فعلی از افعال حج ثوابی مقرر ساخته است ثوابیکه از برای نماز مقرر ساخته است
بهتر است از بیست برابر ثوابهائیکه از جهة سایر اعمال حج مقرر ساخته است چنانکه در بسیاری
از اخبار چنین تاویل کرده اند مثل خبر نیّة المومن خیر من عمله و غیر آن و جمعی حمل کرده اند
بر حج سنّتی و ظاهراً مراد حج واجب باشد چون از حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه
منقولست که یک حج بهتر است از دنیا و آنچه در آنست و یکنماز فریضه بهتر است از هزار حج و
در این حدیث مراد حج سنّت است و اگرچه ممکن است حمل کنند بر حج واجب و نسبت باشخاص مختلف باشد
چون ظاهر آنست که شخصی که نمازش بهتر از هزار حج باشد حج او نیز بهتر از دنیا و مافیها باشد که در راه
خدا صرف نماید تا زیادتی داشته باشد بر اشخاص که نماز آنها بهتر از بیست حج است و هر حجی

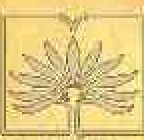

بهتر از خانه پر از زر که در راه خدا بدهند و این دادن را در هر صورت حمل کرده اند بر غیر صدقات واجبه مثل زکوة و خمس و ظاهراً محتاج بدین حمل نباشد چه استبعادی نیست در آنکه بعضی از سنتها بهتر از واجبات باشد چنانکه ثواب سلام کردن بیشتر از ثواب جواب دادن است بنود و هشت مرتبه با آنکه جواب واجبست و چنانکه مهلت دادن قرض دار پریشان واجبست و بخشیدن مال باو سنت است و این سنت بهتر از آن واجبست چنانکه حقسبحانه و تعالی فرموده که وَاِنْ كَانَ ذُوْ عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ وَاَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ وقال صلوات الله عليه ايّاكم والكسل فانّ ربّكم رحيم يشكر القليل انّ الرجل ليصلّي الركعتين يريد بهما وجه الله تعالى فيدخله الله بهما الجنّة وانّه ليتصدّق بالدرهم تطوّعاً يريد به وجه الله عزّ وجلّ فيدخله الله به الجنّة وانّه ليصوم اليوم تطوّعاً يريد به وجه الله عزّ وجلّ فيدخله الله به الجنّة وبسند كالصحيح از حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه منقولست که فرمودند که زنهار که دور باشید از کسل و تنبلی در امور آخرت و دنیا بدرستیکه پروردگار شما مهربانست و اندک عملی را جزای عظیم میدهد بدرستیکه بسیار است که بنده دو رکعت نماز میکند بقصد رضای الهی و حقسبحانه و تعالی بسبب این دو رکعت نماز او را داخل میکند در بهشت و بدرستیکه بنده یکدرم تصدق میکند تصدق سنت و غرضش محض رضای الهی است و حقسبحانه و تعالی او را داخل میکند در بهشت بسبب آنشاهی و بدرستیکه یکروز روزه میگیرد و غرضش محض رضای الهی است و حقسبحانه و تعالی او را به بهشت میبرد و از این حدیث ظاهر میشود که آنچه مطلوب الهی است اخلاص است با آنکه اصلاً غرضش ثواب و خلاصی از عقاب نباشد و آنکه در بسیاری از اخبار بلفظ وجه واقع شده است بنا بر مجاز شایع است میان عرب و عجم که میگویند فلانی بر روی فلانی این کار را کرد یعنی محض خاطر او یا شرم از روی او کرد و بمعنی حیا است که در اخبار بسیار وارد شده است و از حضرت سید المرسلین و ائمه طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین روایت شده است که فرموده اند که عبادت را چنین کنید که گویا خداوند خود را می بینید پس اگر شما او را نه بینید او شما را می بیند و مستلزم حضور قلب نیز هست چون هرگاه خداوند خود را

حاضر داند و از جهة او کاری کند البتّه با حضور قلب خواهد بود خصوصاً نماز که اکثرش مناجات است با حق سبحانه و تعالی و هر گاه شخصی با دنی کسی سخن کند البتّه متوجه او میشود هر گاه سخن با عظم الاعظمین و اجل الاجلین کند وسلطنت باشد که با که مناجات میکند البتّه میباید که متوجه او باشد و در مناجات با او کاذب نباشد در امثال وجّهتُ وجهی و اِیّاکَ نَعبُدُ و اِیّاکَ نَستَعینُ .

(مقالهٔ صد و سی و سیم)

(در بیگاه هر یک از سلاطین کفر و جور یکنفر از دوستان اهل البیت بوده است) چنانکه فاضل کامل حسن بن علی الطبرسی قدس سره در کتاب کامل بهائی که آنرا باسم خواجه بهاء الدین صاحب دیوان حاکم اصفهان نوشته است گوید که ابو الحسن علی بن نصر البغدادی الحنفی در بعضی از تصانیف خویش آورده که روزی یکی از موالیان اهل البیت خدمت امام جعفر صادق علیه السلام آمد و گفت یا ابن رسول الله مرا مهمیست نزد سلطان وقت و وسیلهٔ ندارم در آن درگاه بخدمت تو آمدم تا تدبیری فرمائی که مقصودم بر آید فرمود برخیز و بدرگاه سلطان رو و فرصت نگاهدار نامردی چنین و چنین بینی که از جملهٔ حجاب خاص است و جدّی کن تا وی را بخلوت یابی و با وی بگو که امام جعفر صادق علیه السلام مرا نزد تو فرستاد و نشان داد تو تا در این درگاه کار من بسازی آن شخص آن مصلحت که او را بود بساخت این شخص بخدمت امام آمد و گفت یا ابن رسول الله آنکه تو مرا پیش او فرستادی چون نام تو بشنید از فرح و نشاط خواست که بیهوش شود در حال پیش آن جبار رفت و کارم بساخت و مثال آن جمله که مراد من بود حاصل کرد دوستی چنان بر درگاه دشمنان شما چه کار دارد امام علیه السلام فرمود حقتعالی ما را اکرامی فرموده که هیچ سلطانی و حاکمی نباشد الا که شخصی از موالیان ما یکی یا بیشتر بر درگاه وی مقرب یا ملازم باشد از خواص خدم وی و ارکان ملک وی تا چون موالیان ما را آنجا مصلحتی حایل و حادث شود بمشیّت آن قیام نماید و از اینجاست که از مبدء خلافت عباسیان تا انقراض دولت ایشان هیچ خلیفهٔ نبود مگر وزیر یا وکیل خرج یا حاجب خاص یا مدبّر آن ملک شیعه بودند و همچنین حکام و سلاطین خوارزم که اکثر وزرای ایشان از قم و کاشان بودند و خواجگان عراق

جمله شیعه و مؤمن بودند و هیچ بقعهٔ نباشد و نشاید بود در بلاد اسلام الا که آنجا مؤمنی مکرم و محترم باشد یا ظاهر با عتقاد یا بتقیه که تقویت مؤمنان دهد چنانکه عم رسول الله صلی الله علیه و آله ابو طالب علیه السلام ایمان پنهان میداشت و بظاهر با صنادید و اکابر قریش میساخت و بدان موافقت مدد رسول صلی الله علیه و آله و اصحاب وی میکرد و نصرت وی مینمود

(مقالهٔ صد و سی و چهارم)

(در میان همهٔ طبقات اهل الله یکطایفه اند) آورده اند که جنید گفت وقتی در نزد سری سقطی در خواب بودم ناگاه مرا بیدار کرد و گفت ای جنید در عالم مکاشفه خود را در حضور حضرت الوهیت مشاهده کردم فرمود ای سری بعد از خلقت فطرت همهٔ خلق ادعای خلت و دعوی محبت من کردند چون دنیا را بیافریدم ده حصه شدند نه حصه از پی دنیا رفتند و یک حصه بجا ماندند و چون جنت را آفریدم آن یکحصه نیز ده حصه شدند نه حصهٔ آنها از پی بهشت رفتند یکی از آنها ماندند پس بلا را آفریدم و ذرهٔ از آن بر ایشان ریختم آنها نیز ده حصه شدند نه حصه از پی عافیت رفتند و یک حصه بماند پس با یشان خطاب کردم دنیا نخواستید و آخرت نه طلبیدید و راحت نفس اختیار نکردید مراد شما چیست گفتند مراد ما تو و مطلوب ما توئی اگر ما را بمقراض ریزه ریزه کنی از دوستی تو بر نگردیم گفتم مسلط میکنم بر شما بلا و عنا را بعدد انفاس شما بدان سان که کوه تاب آن نیاورد گفتند چون بلا دهنده توئی بکن آنچه خواهی که بجان ایستادگی داریم فهؤلاء عبادی حقاً و احبائی صدقاً پس بندگان موافق و دوستان صادق این طایفه اند

(ولنعم ما قیل :)

تو را خواهم نخواهم رحمت گر امتحانی هی	ز رحمت در بر و یم بند و در ها از بلا بگشا	ما بلا بر کسی عطا نکنیم
تا که نامش ز اولیا نکنیم	پس بلا گوهر خزانهٔ ما است	زان بهر کسی عطا نکنیم

مرویست که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مریض شدند اصحاب بعیادت آن حضرت آمده عرض کردند کیف اصبحت چگونه صبح کردی یا امیر المؤمنین فرمود صبح کردم در حالیکه گرفتار و مبتلا هستم بشر عرض کردند سبحان الله هذا من کلام مثلک سبحان الله چنین سخنی از اهل شما کسی

فرمود حق سبحانه و تعالی فرموده است وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ و می آزمائیم شما را بشر و خیر و بسوی ما بر میگردید خیر صحت و غنا است و شر مرض و فقر است .

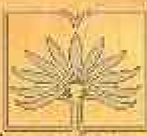
(ولنعم ما قیل :)

چون چشم بهم نهاده گردد	درهای فرج گشاده گردد	به کردی اگرچه دردمندی	چندانکه گریستی بخندی

(وقیل ایضاً)

	خدا پرست مرا بت پرست میگوید		خداش خبر دهد آنچه هست میگوید

یکی از عارفین گوید اِنّی اَعْلَمُ اَنَّ مٰا اَعمله مِنَ الطّاعات غیر مقبول عِندَ اللهِ من میدانم آنچه را عمل میکنم از طاعات در نزد خدا مقبول نیست گفتند به چه سبب گفت میدانم چیزیرا که طاعت محتاج است بآن تا که مقبول باشد واعلم انّی لست اقوم بذلك و میدانم من که قیام نکرده ام بآنچیز پس دانستم که اعمال من قبول نیست و نیز فرموده اند اطلب وجه الله فی کل ما انت صانع والا فعملك ضایع و نیز گفته اند اهل الله کسانی هستند که لا یریدون علی اعمالهم عوضاً فی الدارین در اعمالشان عوض نمیخواهند نه در دنیا و نه در عقبی چنانکه در حدیث وارد است که الدنیا حرام علی اهل الاخرة والآخرة حرام علی اهل الدنیا و هما حرامان علی اهل الله کسانیکه اهل دنیا هستند آخرت حرام است برآنها و کسانیکه اهل آخرت هستند لذائذ دنیا حرام است برآنها و کسانیکه اهل الله اند چشم بدنیا و عقبی ندارند بلکه مطلوب و منظور ایشان عبادت و پرستش حضرت او است و نیز فرموده اند که عبد سه حرف است و هریک از این حروف اشاره است بشارالیهی (عین) اشاره است بعلم و یقین داشتن عبد بمولای حقیقی که مولائی دارد و پرستش او بر او واجب و لازم است (ب) اشاره است به بینونیت و جدائی او از غیر مولا بانکه علاقه از ماسوی را قطع نموده و مراد این نیست که عیال و اولاد و اموال خود را ضایع کند که آن نیز مخالف مولا است و (دال) اشاره است بدنو او بمولا که بطاعت و امتثال اوامر تحصیل رضای او نماید و علمای اعلام رضوان الله علیهم در کتب فقیه و رسائل علمیه فرموده اند از قربت

که شرط صحت جمیع عبادات است سه مرتبه دارد (اول) آنکه قصد بنده بجا آوردن عبادت باشد بطمع بهشت (دویم) آنکه قصدش نجات از عذاب الهی باشد واین دو مرتبه عیبی ندارد اما کمالی هم ندارد ولی خلاف است که هرگاه قصد او تحصیل ثواب دنیوی باشد چون از دیاد مال یا نجات از بلیات ومهالک دنیویه یا حفظ خون وعرض ومال وامثال آن آیا عبادت او صحیح است یا نه جمعی باطل دانسته اند وبعضی از علما صحیح دانسته اند زیرا که عمل ابرای خدا بجا آورده است وانها داعی وبوده است وپستی طبع اورا براین داشته است که قصد او تحصیل دنیا بوده واز آنچه ذکر شد واضح شد که هرگاه قصد او واین سه مرهم باشد باز هم صحیح است (سیم) که مرتبهٔ اعلی وفوق همه است اینست که بهیچ وجه توجه بانها نداشته باشد زیرا که همهٔ اینها راجع بخود او است بلکه قصد امتثال امر مولی باشد که چون او مستحق پرستش است عبادت وپرستش میکند اورا واین فوق همهٔ مراتب است چنانچه سید اولیا عرض میمود اِلٰهِی مَا عَبَدْتُكَ طَمَعًا لِجَنَّتِكَ وَلَا خَوْفًا لِنَارِكَ بَلْ وَجَدْتُكَ اَهْلًا لِلْعِبَادَةِ یعنی الهی نه اینست که من عبادت کنم تورا بجهة آرزوی بهشت یا آنکه از ترس عذاب آتش بلکه یافتم تورا مستحق از برای عبادت وپرستش واز این جهة عبادت میکنم تورا پس بنده باید به بهشت وجهنم توجه نداشته باشد چه جای چیزهای دیگر این بود که خطاب فرمود بموسی بن عمران که ای موسی ببرخ اسود بگو تو خوب بنده هستی الا اینکه تورا از نسیم سحر وهوای آن خوش میاید از انجهت سحرها برمیخیزی پس قلب تو که خانهٔ حق است باید بکلی خالی از غیر حق باشد ومخصوص خود صاحبخانه باشد تا قابل توجهات خاصه گردد ودر تاویل آیهٔ کریمهٔ وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ در سورهٔ حج اهل اشارات گفته اند یعنی خانهٔ دل را از همه چیز پاک کن وغیری را در آن راه مده که آن دار الملک کبریا وپیمانهٔ شراب محبت من است که القلوب اوانی الله فی الارض واحب الاوانی الی الله اصفاها وبداود علیه السلام وحی آمد که خانهٔ برای من پاک ساز که نظر عظمت من در آن فرود آید داود علیه السلام عرض کرد وَاَیُّ بَیْتٍ یَسَعُكَ کدام خانه عظمت وجلال

ترا شاید ندا رسید که آن دل بندهٔ مؤمن است داود عرض کرد بار الها آنرا چگونه پاک دارم فرمود
آتش عشق من در وی زن تا هر چه غیر ما است همه را بسوزاند : نظم :

خوش آن آتش که در دل بر فروزد	بجز حق هر چه پیش آید بسوزد

و نیز گفته اند : کما یطهر البیت من الاصنام والاوثان کن اطهر القلب من الشرك والریب
والغل والغش والقسوة والحسد . شیخ مغربی گوید :

گل توحید نروید ز زمینیکه دراو	خار شرک و حسد و کبر و ریا و کین است	مسکن دوست زجان طلبیدم گفتا	مسکن دوست اگر هست دل مسکین است

وفی تاویلات النجمیة : کن حارسا للقلب لئلا یکن فیه غیری وفرغ القلب من الاشیاء سوای
وقیل طهر بیتی ای طهر القلب باخراج کل نصیب لك فی الدنیا والآخرة من تطلع اکرام و
تطلب انعام ✦ ولنعم ما قیل :

لست من جملة المحبین ان لم	اجعل القلب بیته والمقاما	وطوافی اجالة السر فیه	وهو رکنی اذا اردت استلاما

(مقالهٔ صد سی و پنجم :)

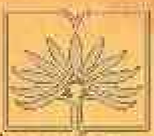
✦ آرزو کردن اموات که یکمرتبه تهلیل و تسبیح بگویند ✦ بدانکه مفاد و مدلول بسیاری از آیات
و روایات این است که بهترین اعمال و طاعات ذکر الله است ، در خبری فرمودند ما نعلم شیئا
افضل من ذکر الله و در حدیث دیگر از معاذ بن جبل منقولست که ما عمل آدمی عملا انجی له من
عذاب الله من ذکر الله عز وجل هیچ عملیکه آدمی میکند بهتر از ذکر خدا نیست در نجات او از عذاب
خدا ، گفتند آیا جهاد بهتر از ذکر خدا نیست فرمود ولا الجهاد . جهاد هم بهتر از ذکر خدا نیست .
چه آنکه حقسبحانه و تعالی در سورهٔ عنکبوت فرموده است ولذکر الله اکبر هر آینه ذکر خدا بزرگتر است
از همه طاعات . و در سورهٔ رعد فرموده الا بذکر الله تطمئن القلوب آگاه باش که بذکر خدا
آرامش و اطمینان مییابد دلها . و در سورهٔ طه فرموده واقم الصلوة لذکری و بپای دار نماز را
برای ذکر و یاد من و نیز در آنسوره فرموده است ومن اعرض عن ذکری فان له معیشة ضنکا

وهرکه رو بگرداند از ذکر من پس بدرستیکه از برای او است زندگانی تنگی یعنی تنگی در معیشت و روزی
واز حضرت رسول صلی الله علیه وآله منقولست که مراد بمعیشت ضنک عذاب وفشار قبر است و در
سوره بقره فرموده فَاذْکُرُونِی اَذْکُرْکُمْ پس یاد کنید مرا تا یاد کنم شما را مرویست که سؤال کردند مردی
چهار بنده آزاد کرده ومرد دیگر گفته است سُبْحانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّهِ وَلا اِلهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَکْبَرُ
عمل کدام یک از اینها افضل است فرمودند ما عملی را بهتر از ذکر خدا نمیدانیم واز رسولخدا صلی الله علیه و
آله مرویست که بمعاذ بن جبل فرمود اِنَّ السّابِقینَ الَّذینَ یُسْهِرُونَ بِذِکْرِ اللهِ سبقت گیرندگان
بهشت کسانی هستند که بیخوابی کشیدند بذکر خدا وَمَنْ اَحَبَّ اَنْ یَرْتَعَ فی رِیاضِ الْجَنَّةِ فَلْیُکْثِرْ ذِکْرَ
اللهِ عَزَّ وَجَلَّ هرکه دوست دارد که در باغهای بهشت بچرد باید که ذکر خدا بسیار کند . واز
ابی درداء منقولست که بهترین عملها نزد خدا وتمامتر آن در درجات و بهتر از تصدق بزر وسیم
ذکر خدا تعالی است . وابوسعید خدری از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است هر
مجلسی که اهل آن ذکر خدا کنند فرشتگان گرداگرد ایشانرا فرو گیرند وایشانرا رحمت خدا بپوشند
وحقتعالی در ملاء اعلی ذکر ایشان کند واز حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود اِنَّ
اللهَ یَقُولُ مَنْ شَغَلَنی ذِکْری عَنْ مَسْأَلَتی اَعْطَیْتُهُ اَفْضَلَ ما اُعْطی مَنْ سَأَلَنی هرکس بجهت مشغول
بودن بذکر من از مسئله وسؤال کردن از من باز ماند من عطا میکنم او را بهتر و بیشتر از آنچه عطا کرده‌ام
بآن کس که از من سؤال کرده است واز رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود :
بِذِکْرِ اللهِ تُحْیَی الْقُلُوبُ وَبِنِسْیانِهِ مَوْتُها بذکر خدا دلها زنده میشود وبفراموش کردن خدا دلها
میمیرد واز حضرت امیرالمؤمنین ع روایت کرده است که فرمود فی الذِّکْرِ حَیوةُ الْقُلُوبِ وَفِی الرِّضا
غایَةُ الْمَطْلُوبِ حیوة دلها در ذکر خدا است ونهایت مطلوب در رضای او است ونیز از آنحضرت
مرویست که فرمود ذِکْرُ اللهِ مَطْرَدَةُ الشَّیْطانِ ذکر خدا دور کننده شیطان است . ودر حدیث
دیگر فرمود طُوبی لِمَنْ شَغَلَ قَلْبَهُ بِالْفِکْرِ وَلِسانَهُ بِالذِّکْرِ خوشا بحال کسیکه دل او مشغول باشد
بفکر وزبان او مشغول باشد بذکر ونیز از آنجناب مرویست که فرمود سامِعُ ذِکْرِ اللهِ ذاکِرٌ

شنونده ذکر خدا فراکرهست . و در امثال گفته اند : من احبّ شیئا اکثر من ذکره هر کس دوست دارد چیزیرا بسیار یاد میکند او را . و در کتاب حلیة المتقین از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود در همه جا خدا را یاد کنید که او با شما است و در حدیث معتبر منقول است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله از هیچ مجلسی برنمیخاستند هر چند اندکی نشسته باشند تا آنکه بیست و پنج مرتبه استغفار میکردند و در احادیث معتبره منقولست از رسولخدا که یاد کننده خدا در میان غافلان مانند کسی است که جهاد کند در راه خدا در هنگام گریختن دیگران و چنین کسی ثواب او بهشت است و در حدیث صحیح از حضرت صادق علیه السلام منقولست که هر مجلسی که در آن جمع شوند نیکوکاران و بدکاران و برخیزند و یاد خدا در آنمجلس نکرده باشند آنمجلس در قیامت باعث حسرت و ندامت ایشان خواهد بود و از حضرت رسول منقولست که فرمود هر گروهی که در مجلس جمع شوند و در آنمجلس یاد خدا نکنند و صلوات بر پیغمبر خود نفرستند آنمجلس حسرت و وبال است برایشان در روز قیامت و در حدیث صحیح از حضرت امام محمد باقر منقولست که نوشته است در توریة که تغییر نیافته است که حضرت موسی از پروردگار خود سؤال کرد خداوندا مجلسی چند بر من میگذرد که ترا عزیزتر و جلیل‌تر میدانم از آنکه ترا در آنمجلس یاد کنم حقتعالی در جواب فرمود ای موسی نام من بردن و یاد من کردن در همه حال نیکو است و از حضرت صادق علیه السلام منقولست که حقتعالی میفرماید هر که مرا یاد کند در میان جمعی از مؤمنان من او را یاد کنم در میان مجمع ملائکه و نیز از حضرت صادق علیه السلام منقولست که حقتعالی فرمود ای فرزند آدم مرا یاد کن در مجمع مردم تا ترا یاد کنم در مجمعی که از مجمع تو بهتر باشد و از حضرت امام محمد باقر منقولست هر که خواهد در قیامت ثواب کامل بیابد در وقتیکه میخواهد برخیزد از مجلس بگوید :

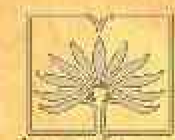
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

و بدانکه در معنی ذکر گفته اند الذکر حصول المعنی فی النفس واستعماله فی القول ذکر حصول معنی است در دل و استعمال اوست در قول و نیز گفته اند ذِکر و ذِکری بکسر خلاف نسیان است چنانکه گفته میشود : ذکرت الشیء بعد النسیان و ذکرته بلسانی و قلبی یاد کردم شی را بعد از فراموشی و یاد کردم بزبان و دل

در حاشیه کتاب طرائق الحقائق صفحه ۲۱۴ مجلد اول گوید صاحب قاموس در کتاب بصائر نقل نموده
که در قران مجید لفظ ذکر در بیست معنی استعمال شده است و بالجمله معنی حقیقی ذکر همان یاد کردن است
واما اینکه الفاظ را ذکر میگویند مجاز است از باب تسمیه سبب است باسم مسبّب و از اینجاست که در
نزد اهل تحقیق ذکر عملی افضل افراد ذکر است و ذکر لسانی اسفل افراد ذکر است بلکه آنرا از باب بانگ حیوانات
شمرده اند و ذکر قلبی و نفسی حدّ وسط بینهما است و ثانی افضل از اول است و توضیح آن اینکه هرگاه بر
زبان الفاظ و کلمات موضوعه از برای یادآوری گفته شود و عقد قلبی بآن نشود و دل از آن بیخبر باشد
آنرا ذکر لسانی گویند و هرگاه بر زبان جاری شود بلفظ و بعد از آن دل ترجمه کند آنرا و متذکر مقصود از
آن شود آنرا ذکر قلبی میگویند و این مرتبه صلحا است و بعد از آن ذکر نفسی است که زبان ترجمان
دل است و قلب پیش از لسان متوجه مقصود است و این مرتبه ابرار و مقبولین است و فوق همه
ذکر فعلی است و مراد از آن اینست که جمیع افعال بنده بیاد خدا است و براو هرچه وارد شود متذکر
باشد که رضای الهی در فعل یا ترک آنست و آیه شریفه وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ بآن تفسیر شده چنانکه
در مجمع البیان از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده و هم حدیث مشهور که جناب نبوی صلی الله
علیه و آله در وصیت خود بجناب امیر المؤمنین علیه السلام فرمود یا علی ثلاث لا یطیقها هذه الامة المواسات
للاخ فی ماله وانصاف الناس من نفسه و ذکر الله علی کل حال ولیس هو سبحان الله والحمد لله ولا اله الا
الله والله اکبر ولکن اذا ورد علی ما یحرم علیه خاف الله عزّ وجلّ عنده و ترکه و بمضمون این اخبار
بسیار است پس معلوم شد که ذکر حقیقی و مقصد اصلی احضار جناب اقدس الهی است در قلب و تذکر
رضا و سخط و اراده و کراهت آنجناب و تکلم بکلمات محض تذکر است لاغیر پس آنجناب تا در قلب حاضر
نشود ذکر و تذکر صورت نپذیرد و بدانکه تکبیر که گفتن اَللّٰهُ اَكْبَرُ است و تحمید که گفتن اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ
است و تسبیح که گفتن سُبْحَانَ اللّٰهِ است و تهلیل که گفتن کلمه طیبه لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ است و نحو ذلک
همه را ذکر گویند ولی از بسیاری از اخبار و احادیث مستفاد میشود افضل از همه اذکار ذکر لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ است چه آنکه علاوه بر این که گفتن این ذکر اقرار و شهادت بوحدانیت و یگانگی خدایتعالی

از او کار خفیه است که بدون حرکت لب گفته میشود و لهذا اقرب بخلوص و اخلاص است چنانکه شیخ
صدوق علیه الرحمه در کتاب توحید از حضرت صادق علیه السلام از رسولخدا صلی الله علیه وآله
روایت کرده است که فرمود خیر العبادة قول لا اله الا الله بهترین عبادت گفتن لا اله الا الله است
ونیز در آنکتاب از آنحضرت روایت کرده است که فرمود ما من الکلام کلمة احب الی الله تعالی
من قول لا اله الا الله هیچ کلمه ای در نزد خدا دوست تر نیست از کلمه لا اله الا الله وما من عبد
یقول لا اله الا الله یمد بها صوته الا تناثرت ذنوبه تحت قدمیه کما یتناثر ورق الشجر تحتها و
وبنده ای نیست که این کلمه طیبه را بگوید وصدای خود را بلند کند مگر اینکه گناهان او میریزد در زیر قدمهای
او چنانکه برگهای درخت میریزد در پای درخت ونیز در آنکتاب و کتاب ثواب الاعمال از رسولخدا صلی
الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود ما قلت ولا قال القائلون قبلی مثل لا اله الا الله نگفتم
من ونگفتند پیغمبران پیش از من کلمه ای را مثل کلمة لا اله الا الله ودر کتاب ثواب الاعمال از حضرت
امام محمد باقر از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود لیس شیئ الا وله شیئ یعدله الا
الله عز وجل فانه لا یعدله شیئ ولا اله الا الله فانه لا یعدلها شیئ چیزی نیست مگر اینکه در برابر
او چیزی در قدر و مرتبه هست مگر ذات مقدس حضرت حق جل و علا که عدیل و برابری ندارد و دوم چیزی
که در قدر و مرتبه چیزی در برابر او نیست قول لا اله الا الله است ودر کتاب ثواب الاعمال از
حضرت رسالت صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود لقنوا موتاکم لا اله الا الله فانها
تهدم الذنوب کلمه لا اله الا الله را بر زبان مرده های خود بدهید یعنی در وقت مردن بدرستیکه این کلمه
ویران و باطل میکند گناهان را عرض کردند یا رسول الله فمن قال فی صحته هر کس در حال صحت این
کلمه را بگوید چگونه است فرمود ذاک اهدم واهدم در حال صحت بیشتر گناهان را باطل میکند بدرستیکه
لا اله الا الله انس مؤمن است در حال حیات ودر وقت مردن او ودر وقتیکه برانگیخته شود او در قیامت
ودر حدیث دیگر فرمود ثمن الجنة لا اله الا الله بهای بهشت کلمه لا اله الا الله است در کتاب جامع الاخبار(?)
گوید فینبغی للعاقل ان یتفکر فی امر الموتی فانهم یتمنون ان یؤذن لهم ان یصلوا رکعتین او یؤذن

لهم بان یقولوا مرة واحدة لا اله الا الله او یؤذن لهم فی تسبیحة واحدة فلا یؤذن لهم سزاوار است از برای عاقل که تفکر کند در امر اموات که ایشان آرزو میکنند باذون شوند دو رکعت نماز بجا آورند یا یکمرتبه لا اله الا الله یا یکمرتبه تسبیح بگویند و ماذون نمیشوند پس ایشان تعجب میکنند از احیاء که روزها خود را بغفلت میگذرانند

(مقاله صد و سی و ششم :)

(ثواب کسیکه یکساعت لا اله الا الله بگوید) شیخ صدوق رضوان الله علیه در کتاب توحید از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود من قال لا اله الا الله فی ساعة من لیل او نهار طلست ما فی صحیفته من السیئات هر کس در یکساعت از شب و روز بگوید لا اله الا الله هر گناهی که در نامه عمل او هست محو میشود و در حدیث دیگر فرمود که روزی جبرئیل در بین صفا و مروه بمن گفت یا محمد طوبی لمن قال من امتك لا اله الا الله وحده مخلصا خوشا بر حال کسیکه از امت تو باشد و از روی اخلاص بگوید لا اله الا الله وحده و در روایت دیگر وحده وحده وحده و از ابی حمزه روایت کرده است که گفت شنیدم از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که فرمود ما من شیئ اعظم ثوابا من شهادة ان لا اله الا الله و نیز در کتاب توحید از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود حق سبحانه و تعالی عمودی خلق نموده است از یاقوت سرخ راسه تحت العرش واسفله علی ظهر الحوت فی الارض السابعة السفلی که سر آن عمود در زیر عرش است و پای آن در زیر زمین هفتم بر پشت ماهی است چون بنده ای بگوید لا اله الا الله عرش بلرزد و آن عمود بحرکت بیاید و ماهی نیز بحرکت آید پس خدا یتعالی بعرش فرماید که ساکن باش فیقول کیف اسکن وانت لم تغفر لقائلها پس عرش گوید چگونه ساکن شوم حال آنکه گوینده آنرا نیامرزیده ای فیقول الله عز وجل اشهدوا سکان سمواتی انی قد غفرت لقائلها پس حق سبحانه و تعالی میفرماید ای ساکنین سموات من شاهد باشید که من گوینده آنرا آمرزیدم و از حضرت صادق ع روایت کرده است که هر کس صد مرتبه بگوید لا اله الا الله در آن روز کسی نیست عملش افضل از او باشد مگر کسیکه زیاده بر آن بگوید و از فضیل روایتست که گفت شنیدم از حضرت صادق ع که فرمود : اکثروا من التهلیل والتکبیر فانه لیس شیئ احب الی الله من التکبیر والتهلیل بسیار تکبیر و تهلیل

گویند بدرستی چیزی نیست که دوستتر باشد نزد خدا از تکبیر و تهلیل و نیز از آنحضرت منقولست که هر کس
در وقت خوابیدن صد مرتبه بگوید لا اله الا الله خدا تعالی خانه ای در بهشت برای او بنا کند و در
حدیث دیگر فرمود من قال لا اله الا الله من غیر تعجب خلق الله منها طائرا یرفرف علی راس
صاحبها الی ان تقوم الساعة ویذکر قائلها هر کس بی تعجب بگوید لا اله الا الله حق سبحانه و تعالی
پرنده ای از آن خلق کند که بالهای خود را بر سر او بگستراند و نام او را ذکر نماید تا روز قیامت و در کتاب
ثواب الاعمال از حضرت سید النبیین صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود من قال لا
اله الا الله مخلصا دخل الجنة واخلاصها ان یحجزه لا اله الا الله عما حرم الله هر کس از روی
اخلاص بگوید لا اله الا الله داخل بهشت میشود و اخلاص بآن اینست که این کلمه او را باز دارد از چیزیکه
خدا حرام کرده است و در کتاب توحید از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود
ان لا اله الا الله کلمة عظیمة کریمة علی الله عز وجل من قالها مخلصا استوجب الجنة ومن قالها
کاذبا عصمت ماله ودمه وکان مصیره الی النار بدرستیکه لا اله الا الله کلمه عظیمه کریمه ایست هر کس
آنرا از روی صدق و اخلاص بگوید بهشت واجب میشود براو و هر کس از روی کذب بگوید آنرا گفتن آن
کلمه نگاه میدارد مال و خون او را و بازگشت او بسوی آتش است و در کتاب ثواب الاعمال از ابی سعید
خدری روایت کرده است که روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله نشسته بود و جمعی از اصحاب نزد آنحضرت
بودند و علی بن ابیطالب علیه السلام با ایشان بود در آنهنگام رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود من
قال لا اله الا الله دخل الجنة هر کس بگوید لا اله الا الله داخل بهشت میشود فقال رجلان من اصحابه
فنحن نقول لا اله الا الله پس دو مرد از اصحاب آنحضرت گفتند پس ما میگوئیم لا اله الا الله در آنوقت
رسولخدا صلی الله علیه و آله بادست اشاره نمود بسوی علی بن ابیطالب علیه السلام و فرمود انما تقبل
شهادة ان لا اله الا الله من هذا ومن شیعته الذین اخذ ربنا میثاقهم جز این نیست که خدا تعالی شهادت
لا اله الا الله را از اینشخص قبول میکند و از شیعیان او که پروردگار ما از ایشان عهد و پیمان گرفت ثم وضع رسول
الله یده علی راس علی علیه السلام وقال علامة ذلک ان لا تحلا عقده ولا تجلسا مجلسه ولا تکذبا حدیثه

پس رسولخدا صلی الله علیه و آله دست خود را گذاشت بر سر علی علیه السلام و فرمود علامت قبول شدن
شهادت لا اله الا الله اینست که گردن بند طاعت و فرمانبرداری علی را از گردن باز نکنید و در جای او
ننشینید و سخن او را تکذیب ننمائید و در مجلد دوازدهم بحار الانوار از امالی شیخ از رسولخدا صلی
الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود خبر داد مرا جبرئیل روح الأمین از جانب حضرت حق تقدست
اسمائه که فرمود انّی انا الله لا اله الا انا وحدی منم خداوندی که نیست خدای غیر از یکتای من عبادی
فاعبدونی ولیعلم من لقینی منکم بشهادة ان لا اله الا الله مخلصاً بها انه قد دخل حصنی و من دخل
حصنی امن من عذابی ای بندگان من پرستش مرا و دانسته باشید که هرکس از شما ملاقات کند مرا بشهادت
لا اله الا الله در حالتیکه اقرار و اعتقادش بآن از روی اخلاص باشد پس او داخل میشود در حصن و پناهگاه
من و هرکس در پناهگاه من داخل شود از عذاب من ایمن است عرض کردند یا رسول الله اخلاص در شهادت
لا اله الا الله چیست فرمود طاعة الله و طاعة رسول الله و ولایة اهل بیته اطاعت خدا و فرمان
برداری رسول او و ولایت اهل بیت او ✳ مؤلف گوید : ✳ که حدیث مأثوره از حضرت ثامن
الائمه ارواحنا له الفداء که مشهور است بحدیث سلسلة الذهب در کتاب توحید شیخ صدوق و کتاب
ثواب الاعمال باسانید مختلفه و تفاوت الفاظ ذکر شده است و او فی از همه نهجی است که فخر الدین علی
بن عیسی اربلی در کتاب کشف الغمة نقل فرموده در صفحه ۱۷۲ بضمیمه ترجمه که در مجلد سیم کتاب ریاض
الشهادة مسطور است و آن بدینمنوال است که گوید نقل نمودم از کتابی که الآن اسم آنکتاب در نظر نیست
چیزی را که صورت آن اینست که حدیث کرد مولی سعید عماد الدین محمد بن ابی سعد بن عبد الکریم وزان در سنه ۵۹۶
هجری که او گفت صاحب کتاب تاریخ نیشابوری در کتاب خود آورده که چون حضرت علی بن موسی الرضا
وارد نیشابور شد در سفریکه بفضیلت شهادت مخصوص گردید و آنحضرت در کجاوه یا عماری بوده که آنرا
بر استر شهبا بسته بودند یعنی استریکه سپیدیش بر سیاهی غالب بود و آن عماری از نقرهٔ خالص بود
و پردهٔ از گلابتون بر روی او کشیده بودند چون آنحضرت ببازار نیشابور رسید ابو ذرعه و محمد بن اسلم
طوسی که هر دو امام و پیشوا و حافظ احادیث نبویه بودند نزدیک آمدند و مهار استر آنحضرت را گرفتند و عرض

کردند ایها السیّد بن السادة ایها الامام وابن الائمة ایها السلالة الطاهرة الرضیة ایها الخلاصة الزکیة النبویة بحق آبائک الاکرمین وآسلافک الاکرمین الا ارتینا وجهک المبارک المیمون ورویت لنا حدیثا عن آبائک عن جدک نذکرک به ای سیّد فرزند سادات وای امام فرزند ائمه وای سلاله طاهره رضیه وای خلاصهٔ زکیهٔ نبویه تورا قسم میدهیم بحق پدران اطهار واسلاف نیکوکار بزرگوارت که صورت مبارک میمون خودرا بما بنمائی وحدیثی که از پدران بزرگوار واز جدّ عالیمقدارت بتو رسیده از لفظ گهربار خود برای ما نقل نمائی که بدان حدیث وجود مقدست را یاد نمائیم پس امر فرمود که استر را نگاه داشتند وسایه بانی که بر روی عماری بود برداشتند چشم مردم از دیدن طلعت همایون وروی مبارک میمون آن بزرگوار روشن گردید فکانت ذوابتاه کذوابتی رسول الله صلّی الله علیه وآله دو گیسوان آنحضرت مانند دو گیسوی رسولخدا صلّی الله علیه وآله بود پس مردم از هر طبقه در هر جای خود برپای ایستادند وبرخی میگریستند وپاره‌ای فریاد میزدند وبعضی جامه‌های خودرا دریده درخاک میغلطیدند وبسیاری دربرابر عماری آنحضرت ایستاده گردنهای خودرا کشیده بسوی آنجناب نظر مینمودند تا اینکه روز نصف شد وصدای ناله وفریاد مردم قدری سبک شد آنگاه پیشوایان و قاضیان فریاد زدند: معاشر الناس اسمعوا وعوا ولا تؤذوا رسول الله فی عترته وانصتوا ای مردم آرام گیرید وگوش دهید ورسولخدا صلّی الله علیه وآله را اذیت نکنید در اولاد وعترت او وساکت شوید پس آنحضرت حدیث را بعنوان املاء بیان فرمود واملاء چنین است که استاد ومعلم بگوید وشاگردان حدیث گفتار استاد را بنویسند ودر آن هنگام علما ودانشمندان وقضات کاغذ وقلم ودوات در دست گرفته مهیا بودند حدیثی که از لبهای دربار آنحضرت صادر میشود بنویسند وعدّ من المحابر اربع وعشرون الفاً سوی الدوی والمستملی ابو ذرعة الرازی ومحمد بن اسلم طوسی شمرده شد از مردمی که کاغذ ودوات در دست داشتند بیست وچهار هزار کس بودند بغیر آن دو نفر امام یعنی ابو ذرعه ومحمد بن اسلم پس فرمود: حدثنی ابی موسی بن جعفر قال حدثنی ابی جعفر بن محمد الصادق قال حدثنی ابی محمد بن علی الباقر قال حدثنی ابی علی بن الحسین قال حدثنی ابی الحسین

بن علی شهید ارض کربلا قال حدثنی ابی امیر المؤمنین علی بن ابیطالب شهید ارض الکوفة قال حدثنی
اخی وابن عمی محمد رسول الله صلی الله علیه وآله قال حدثنی جبرئیل قال سمعت رب العزة سبحانه وتعالی
یقول کلمة لا اله الا الله حصنی فمن قالها دخل حصنی ومن دخل حصنی امن من عذابی حدیث کرد
برای من پدرم موسی بن جعفر الکاظم از پدرش جعفر بن محمد الصادق از پدرش محمد بن علی الباقر از
پدرش علی بن الحسین زین العابدین از پدرش حسین بن علی شهید کربلا از پدرش علی بن ابیطالب شهید
زمین کوفه که فرمود حدیث کرد از برای من برادرم و پسر عمم رسولخدا صلی الله علیه وآله که فرمود حدیث
کرد برای من جبرئیل که گفت شنیدم از مصدر جلالت حضرت رب العزة که فرمود کلمه لا اله الا الله حصن و پناه من است کس
این کلمه را بگوید داخل شده است در پناه من و هر کس داخل شود در پناه من از عذاب من ایمنست صدق الله
وصدق جبرئیل وصدق رسول الله والائمة الاطهار صلوات الله علیهم اجمعین * بیان * الدوات
بالفتح ما یکتب منه والجمع دوی مثل نواة ونوی ودوی ایضا علی فعول جمع الجمع مثل صفات وصفا وصفی
و در بحار الانوار نقل نموده که این حدیث شریف با این سند رسید ببعضی از امراء سامانیه او امر کرد حدیث را با
آب طلا نوشتند و وصیت کرد که آن نوشته را با او دفن کنند چون وفات کرد او را در خواب دیدند باو
گفتند ما فعل الله بک خدا با تو چه کرد گفت حق سبحانه وتعالی مرا آمرزید بسبب اینکه تلفظ نمودم بلا اله
الا الله و تصدیق نمودم که محمد ص رسول او است وبسبب اینکه این حدیث را از روی تعظیم و احترام
بآب طلا نوشتم . تمت المقالة . *

(مقالهٔ صد و سی و هفتم)

* آمرزیده شدن کفر شصت ساله دحیه کلبی بگفتن یک لا اله الا الله * در کتاب مجمع البحرین در
مادهٔ دحا گوید دِحیة الکلبی بکسر دال وبفتح نیز گفته اند و او دحیة بن خلیفة الکلبی برادر رضاعی پیغمبر
صلی الله علیه وآله بود کان جبرئیل یاتی النبی صلی الله علیه وآله فی صورته وکان اجمل الناس
که جبرئیل بصورت او می آمد خدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله و او نیکو صورت ترین مردم بود و ابن حجر
در مجلد اول کتاب اصابه گوید وکان یضرب به المثل فی حسن الصورة صباحت منظور زیبائی

روی او بمرتبه ای بود که در حسن صورت باو مثل میزدند و نیز در انکتاب از ابن عباس نقل کرده است
که گفت وکان دحیة اذا قدم المدینة لم تبق معصر الا خرجت تنظر الیه هر وقت دحیه بسوی
مدینه می آمد زن جوان و نورسیده ای باقی نمیماند در مدینه مگر اینکه از خانه اش بیرون میآمد برای
تماشای او و در استیعاب گوید وکان دحیة من کبار الصحابة لم یشهد بدرًا وشهد احدًا
وما بعدها من المشاهد وبقی الی خلافة المعاویة دحیه از بزرگان صحابه بود و او در غزوهٔ بدر حاضر
نبود و در غزوهٔ اُحد و ما بعد آن از ائمه غزوات حاضر بود و او تا زمان خلافت معاویه بود و او کسی است
که در سال ششم هجرت رسولخدا صلی الله علیه و آله او را فرستاد بسوی قیصر روم که او را دعوت
بدین اسلام کند و او در بهره و بقول ابن حجر در حمص قیصر را ملاقات نمود و چون بوظیفهٔ دعوت پرداخت
قیصر ایمان آورد و نیز در استیعاب گوید وکان رسول الله صلی الله علیه و آله یشبه دحیة کلبی
بجبرئیل و رسولخدا صلی الله علیه و آله دحیهٔ کلبی را تشبیه مینمود بجبرئیل و در مجلد اول تفسیر روح البیان در ذیل
آیهٔ بِئْسَمَا یَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ آورده که رسولخدا صلی الله علیه و آله بسیار
دوست میداشت اسلام آوردن دحیهٔ کلبی را بجهة اینکه هفتصد نفر از قبیلهٔ او در تحت فرمان او
بودند که اسلام آوردن آنها موقوف بود باسلام آوردن دحیهٔ کلبی و پیغمبر صلی الله علیه و آله
برای اسلام آوردن او دعا میکردند و میگفتند اللهم ارزق دحیة الکلبی الاسلام بارالها
دین اسلام را روزی کن برای دحیهٔ کلبی و چون دحیه خواست که اسلام آورد حق سبحانه و تعالی
رسول خود را خبر داد که الان دحیه داخل میشود بر تو و چون اصحاب شنیده بودند که در زمان جاهلیت
گناهی چند از دحیه سرزده است مکروه داشتند که او را در میان خود جای دهند و رسولخدا صلی
الله علیه و آله نیز مکروه داشت که بایشان بفرماید او را جای دهید و هم مکروه میداشت که اگر دحیه
داخل مسجد شود او را بوحشت آورند دل او از اسلام سرد شود پس چون دحیه داخل مسجد شد
رسولخدا صلی الله علیه و آله رداء از دوش مبارک برداشت و در پیش روی خود پهن کرد و بدحیه
فرمود هیهنا واشار الی ردائه اینجا بیا و اشاره فرمود بسوی ردای خود دحیه از کرم پیغمبر بگریه

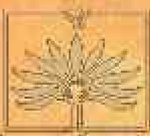

درآمد و دفع الرّداء وقبّله ووضع على رأسه وعينيه ورداى پیغمبر را برداشت و بوسید و بر سر و چشمان خود نهاد و عرض کرد ما شرائط الاسلام اعرضها علیّ یا رسول الله شرائط اسلام چیست عرضه دار آنها را بر من فرمود شرائط اسلام این است که اوّل بگوئی لا اله الّا الله و محمّد رسول الله صلّی الله علیه و آله وحیه این دو کلمهٔ طیّبه را گفت و بگریه درآمد پیغمبر صلّی الله علیه و آله فرمود ما هذا البکاء وقد رزقت الاسلام این گریه چیست و حال آنکه اسلام روزی تو گردید عرض کرد یا رسول الله در عهد جاهلیت گناهان چند مرتکب شده‌ام و کارهای زشت و قبیح کرده‌ام بگو بخدای خویش که کفارهٔ آنها چیست اگر امر میکند برای کفارهٔ آن گناهان خود را بکشم، بکشم و اگر امر میفرماید که از جمیع مال خویش بگذرم درگذرم پیغمبر صلعم فرمود وما ذلک یا دحیه آن گناهان چیست عرض کرد من مردی بودم از ملوک و پادشاهان عرب و ننگ میداشتم که دختران خود را بشوهر دهم فقتلت سبعین من بناتی کلّهن بیدی پس من هفتاد نفر از دختران خود را بدست خود کشتم چون پیغمبر صلعم سخن او را شنید متحیر شد و در آنحضرت در حیرت باقی بود تا جبرئیل نازل شد و عرض کرد یا رسول الله صلعم حق سبحانه و تعالی سلام میرساند و میفرماید بگو بدحیه بعزت و جلال خودم قسم در وقتی که تو گفتی لا اله الّا الله کفر و گناه شصت سالهٔ ترا آمرزیدم پس چگونه کشتن دختران ترا نیامرزم در آنهنگام پیغمبر و اصحاب همه بگریه درآمدند و پیغمبر عرض کردند الهی غفرت لدحیه قتل بناته بشهادة ان لا اله الّا الله مرّة واحدة فکیف لا تغفر للمؤمن بشهادات کثیرة بقول صادق وبفعل خالص بارالها تو دحیه را آمرزیدی در کشتن دخترانش باینکه یکمرتبه گفت لا اله الّا الله پس چگونه میشود که نیامرزی آن مؤمنی را که مکرّر در مکرّر و بسیار از روی صدق و راستی بگوید لا اله الّا الله و فعل و عمل هم خالص برای تو باشد

(مقالهٔ صد و سی و هشتم:)

(بسیار باشد که یک لقمه آدمی را از خوردنهای بسیار باز دارد) در کتاب غرر الحکم از حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام روایت کرده است که فرمود کم من اکلة منعت اکلات

وفی بعض النسخ منعت اکلات چه بسیار باشد که یک لقمه یا یک خوردن آدمی را از خوردنیهای بسیار باز دارد و از حضرت امام محمد تقی علیه السلام نیز باین لفظ منقولست و ظاهرا مراد خوردن غذای نامناسب یا خوردن زیاد باشد و نیز در آن کتاب از آنحضرت منقولست که فرمود من قلت طعامه قلت الامه هرکس خوردن او کم باشد کم میشود دردهای او و نیز در کتاب غرر الحکم در حرف قاف از حضرت امیر المؤمنین ع روایت کرده است که فرمود قلة الاکل یمنع کثیرا من اعلال الجسم کم خوردن دفع میکند بسیاری از بیماریهای بدنرا و نیز در آنکتاب از کلمات آنحضرتست که فرمود قلة الغذا اکرم للنفس و ادوم للصحة غذای کم گرامی تر و بخشنده تر است برای جان و بیشتر باعث دوام صحت و سلامتی بدن است و نیز از فرمایشات آنجناب است که فرمود من اقتصر فی اکله کثرت صحته و صلحت فکرته هرکس کوتاهی کند در خوردن خود بسیار میشود صحت او و نیکو گردد فکر او و نیز فرمود من قل اکله صفا فکره هرکس کم باشد خوردن او پاک و بیغش گردد فکر او و نیز از آنحضرت منقولست که فرمود قلة الاکل من العفاف و کثرته من الاسراف کم خوردن از پارسائی است و پرخوردن از اسرافست و مفسرین در تفسیر آیه کریمه که حق سبحانه و تعالی در سوره مبارکه اعراف فرموده است وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ گفته اند یعنی بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید بدرستیکه خدایتعالی دوست نمیدارد اسراف کنندگانرا مراد باسراف از حد درگذشتن و افراط در خوردن است و در تفسیر مجمع البیان و منهج الصادقین مسطور است که اکثر برانند که مراد باسراف درین مقام خوردن و آشامیدن بر سیری است چه آن در مظان مضرت است و نیز در مجمع و منهج آورده اند که هرون الرشید طبیب حاذقی داشت نصرانی نام او بختیشوع بود روزی علی بن الحسین واقدی را گفت لیس فی کتابکم من علم الطب شیء والعلم علمان علم الادیان و علم الابدان در کتاب شما چیزی از علم طب نیست با اینکه علم دو علم است علم دین و علم طب واقدی با و گفت قد جمع الله الطب فی نصف آیة من کتابه حق سبحانه و تعالی جمله طب را در نیم آیه از کتاب خود جمع نموده و آن قول او سبحانه و تعالی است

که فرموده کلوا واشربوا ولا تسرفوا گفت از پیغمبر شما چیزی در اینباب وارد شده واقدی گفت بلی پیغمبر ما صلی الله علیه وآله جمله طب را در چند کلمه جمع نموده طبیب نصرانی گفت آن کلمات کدام است واقدی گفت پیغمبر ما فرمود المعدة بیت الداء والحمیة راس کل دواء واعط کل بدن ما عودته معده خانه بیماریهاست و پرهیز کردن سر همه دواهاست و هر بدنی را آنقدر باید داد که عادت کرده باشد بختیشوع گفت ما ترك کتابکم ولا نبیکم لجالینوس طبا کتاب شما و پیغمبر شما چیزی از طب برای جالینوس فرو نگذاشته اند وبعضی از حکما گفته اند الامراض تدخل الجسم من الفم بیماریها از دهن داخل میشود در بدن و در مجلد اول کتاب نزهة الجلیس آورده : که انوشیروان عادل امساک مینمود از خوردن در حالتیکه اشتها داشت ومیگفت نترك ما نحب لئلا نقع فی ما نكره ترک مینمائیم چیزی را که دوست داریم تا اینکه واقع نشویم در چیزیکه مکروه ماست و شیخ الرئیس ابو علی سینا گوید

اسمع جمیع وصیتی واعمل بها	فالطب مجموع بنظم کلامی	احفظ منیك ما استطعت فانه
ماء الحیاة یصب فی الارحام	واجعل غذائك کل یوم مرة	واحذر طعاما قبل هضم طعام

﴿ تتمیم نفعه عمیم : ﴾ در کتاب زنبیل گوید ده فایده است که متفق علیه است در محافظت صحت ابدان و مجموع حکما مواظبت بر آن نموده اند و در کتب نوشته اند : اول پیش از نوم بر متوضا خود را عرض کردن دوم هر سه روز یکمرتبه بحمام رفتن سوم در هر ماهی دو مرتبه قی کردن است چهارم چیزیکه دندان بر آن کار نکند ناخوردن پنجم میوه خام ناخوردن والبته احتراز کردن ششم تا ضرورتی نباشد دارو ناخوردن هفتم از مباشرت زنان بسیار با فراط احتراز کردن هشتم با زنان پیر مجامعت ناکردن نهم بی ضرورتی خون از خود روان نکند دهم قصد غذا نکردن مگر آنکه اشتها غالب شود (ولنعم ما قیل :)

دع الاكل بعد الاكل تلقی سلامة	لا تكثرن من الجماع فانه	ماء الحیاة تراق فی الارحام
واکثاره للاکل یورث العمی	من السقم واطلب ان تعیش منعما	فقلة الاكل تشحذ فهمه
	وکن انت لا استیفاء عیشك طاعما	اذا کان ذو جهل یعیش لیطعما

توضیح : تشحذ (بالفتح) تیز کردن کارد و شمشیر و مانند آن .

و در کتاب امالی شیخ طوسی از امام جعفر صادق ع روایت کرده است که هر کس بعد از نماز صبح پیش از آنکه تکلم کند هفت مرتبه بگوید لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم حق سبحانه و تعالی هفتاد نوع بلا را از او دفع کند که سبکتر آن جذام و برص باشد .

(مقاله صد و سی و نهم :)

یک گناه بسیار است و هزار طاعت کم است ❊ از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقول است که ذنب واحد کثیر و الف طاعة قلیل ❊ (شعر) ❊

یک گناه از بنده بسیار است نزد کردگار	چون هزاران طاعتش هست اندک اید در شمار

(مؤلف گوید :) و ما در حدیث ۲۴ از باب چهارم کتاب در رسته حدیثی از پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل نمودیم که فرمود چهار چیز است که کم آنها بسیار است : فقر و درد و دشمنی و آتش و این حدیث شریف دال است بر کمال بدی و سختی این چهار یعنی این چهار آنقدر موجب ضرر و اذیت است برای انسان که کمی از هر یک از آنها بسیار است و بالجمله تفکر و تاملی واضح و مبرهن است که ضرر و آفت دنیوی و اخروی گناه بمراتب بیشتر است از این چهار و در کتاب وافی از کافی از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام روایت کرده است که فرمود لا تستکثروا کثیر الخیر و لا تستقلوا قلیل الذنوب زیادی عمل خیر را بسیار ندانید و کمی گناه را اندک نشمارید و نیز در آنکتاب از حضرت امیر المؤمنین ع روایت کرده است که فرمود لا تصغروا ما ینفع یوم القیمة و لا تصغروا ما یضر یوم القیمة و کونوا فیما اخبرکم الله عز و جل کمن عاین کوچک نشمارید چیزی را که نفع میبخشد شما را روز قیامت و کوچک ندانید چیزی را که ضرر میرساند شما را روز قیامت در چیزیکه خدای عز و جل شما را خبر داده است در یقین باشید مانند کسیکه بچشم دیده است و مناسب است که در اینمقام بذکر چند حدیث در مذمت و مضرت گناه برادران ایمانی را کامیاب نمائیم (۱) از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت است که فرمود عجبت لمن یحتمی من الطعام مخافة الداء کیف لا یحتمی من الذنوب مخافة النار عجب است از کسیکه پرهیز میکند از طعام از ترس درد و بیماری چگونه پرهیز نمیکند از گناه از ترس آتش دوزخ (۲) در کتاب وافی از کافی از حضرت

صادق علیه السلام روایت کرده است در تفسیر قول حق سبحانه و تعالی که فرموده است فَمَا اَصْبَرَهُمْ عَلَی النَّارِ
چه چیز شکیبا گردانید ایشان را بر آتش دوزخ فرمود مَا اَصْبَرَهُمْ عَلٰی فِعْلٍ یَعْلَمُوْنَ اَنَّهٗ یُصَیِّرُهُمْ اِلَی النَّارِ
چه چیز با جرئت گردانید ایشان را بر فعلی که میدانند آن فعل میگرداند ایشان را بسوی آتش دوزخ (۳) و نیز
در وافی از حضرت صادق علیه السلام روایت نموده که فرمود کَانَ اَبِی یَقُوْلُ مَا مِنْ شَیْءٍ اَفْسَدَ لِلْقَلْبِ
مِنْ خَطِیْئَةٍ اِنَّ الْقَلْبَ لَیُوَاقِعُ الْخَطِیْئَةَ فَمَا تَزَالُ بِهٖ حَتّٰی تَغْلِبَ عَلَیْهِ فَیُصَیِّرَ اَعْلَاهُ اَسْفَلَهُ پدر بزرگوارم
میفرمود چیزی نیست که فاسد کننده تر باشد قلب را از گناه بدرستیکه گناه بشیرینی خود پیوسته تأثیر میکند
در قلب تا اینکه غالب شود بر آن آنگاه او را زیر و زبر کند مرحوم فیض قدس الله روحه بعد از نقل این حدیث
در کتاب وافی در بیان آن فرموده یعنی فَمَا تَزَالُ تَفْعَلُ تِلْکَ الْخَطِیْئَةُ بِالْقَلْبِ وَتُؤَثِّرُ فِیْهِ بِحَلَاوَتِهَا
حَتّٰی تَجْعَلَ وَجْهَهُ الَّذِیْ اِلٰی جَانِبِ الْحَقِّ وَالْاٰخِرَةِ اِلٰی جَانِبِ الْبَاطِلِ وَالدُّنْیَا یعنی پیوسته گناه در دل اثر
میکند تا اینکه از اپشت و رو کند و آن روی که بجانب حق و آخرت است میگرداند بجانب باطل و دنیا
و نیز در وافی از کافی از حضرت امام محمد باقر روایت کرده است که فرمود مَا مِنْ عَبْدٍ اِلَّا وَفِیْ
قَلْبِهٖ نُکْتَةٌ بَیْضَاءُ فَاِذَا اَذْنَبَ ذَنْبًا خَرَجَ فِی النُّکْتَةِ نُکْتَةٌ سَوْدَاءُ فَاِنْ تَابَ ذَهَبَ ذٰلِکَ السَّوَادُ بنده‌ای
نیست مگر اینکه در قلب او نکته سفیدی است پس هرگاه مرتکب گناهی شود در آن نکته سفیدی نکته
سیاهی سر زند پس اگر توبه کرد از آن گناه آن نکته سیاه برود و اگر مداومت کرد در گناه آن سیاهی
زیاد شود حَتّٰی یُغَطِّیَ الْبَیَاضَ تا اینکه نکته سفید را بپوشاند فَاِذَا غَطَّی الْبَیَاضَ لَمْ یَرْجِعْ صَاحِبُهٗ اِلٰی خَیْرٍ اَبَدًا
و چون نکته سفید دل پوشیده شود صاحب آن دل ابداً بر نمیگردد بسوی خیر و اینست قول حق سبحانه و
تعالی که فرموده است کَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ مَا کَانُوْا یَکْسِبُوْنَ ✻ مؤلف گوید ✻ بقول
مفسرین کَلَّا ردع است از قول مذکور مکذبین یعنی نه چنین است که ایشان گویند بلکه بسبب کثرت
معاصی زنگ و تیرگی غلبه کرده است بر دلهای ایشان بجهة این معرفت حق و باطل بر ایشان پوشیده
گشته و راه خیر و قبول نصیحت بر دلهای ایشان بسته شده است چه اینکه کثرت افعال سبب حصول
ملکات است چنانکه از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود اِنَّ الْعَبْدَ کُلَّمَا اَذْنَبَ ذَنْبًا حَصَلَ

فی قلبه نکتة سوداء حتی یسود قلبه بدرستیکه هرچند که بنده گناه کند نکته سیاهی در دل او پدید آید تا بجائی که همه دل او سیاه گردد . (توضیح) نکته بالضم نشان سر انگشت یا سر چوب که بر زمین زنند . بتخف

(۵) از حضرت امیرالمؤمنین ع منقولست که فرمود لا تخف الا ذنبک نترس مگر از گناه خود .

(۶) و نیز از آنجناب مرویست که لا تخافوا ظلم ربکم ولکن خافوا ظلم انفسکم نترسید از ظلم و ستم پروردگار خود و لکن بترسید از ظلم و ستم بر جان خود (۷) و نیز فرمود تهوین الذنوب اعظم من رکوب الذنب سبک شمردن گناه بزرگتر است از ارتکاب گناه (۸) و نیز فرمود خالف نفسک تسترح مخالفت کن نفس خود را تا راحت شوی . (ولنعم ما قیل) :

گر خلاف نفس جوئی راحتی یابی عظیم	ور مطیع نفس باشی آردت سوی جحیم

(۹) و نیز فرمود شر الناس من لا یبالی ان یراه الناس مسیئا بدترین مردم کسی است که باک ندارد مردم او را گناهکار ببینند (۱۰) از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود من هم بذنب ثم ترکه کانت له حسنة کسیکه قصد کند گناهی را و پس از آن ترک آن گناه کند ترک آن برای او حسنه است

(مقالهٔ صد و چهلم :)

(شهوت یکساعت موجب حزن و اندوه بسیار است) چنانکه در حدیث است که من شهوة ساعة اورثت حزنا طویلا بسی شهوت یکساعت که سبب حزنهای طولانی شود و این فرمایش اشاره است بکیفر و مکافات گناهان یعنی بسی سختیها و بدیها و بلاهائیکه در پاداش یک گناه و معصیت بانسان میرسد چنانکه در کتاب وافی از کافی از حضرت صادق ع روایت کرده است که فرمود اما انه لیس من عرق یضرب ولا صداع ولا نکبة ولا مرض الا بذنب آگاه باشید که نیست زدن رگی از رگهای بدن یعنی شدت غضب و شدت مرضی و نه خواری و دردمندی و نه دردسری و نه بیماری و مرضی که بشما میرسد مگر بسبب گناهی از گناهان و اینست قول حق سبحانه و تعالی که در کتاب خود فرموده وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و یعفو عن کثیر هرچه بشما میرسد ای بندگان از بلیه و آفت مالی و بدنی بسبب آنچیزیست کسب کرده است دستهای شما یعنی بشآمت گناه و معصیت شما

وخدا عفو میکند از بسیاری گناه گناهکاران ودر تفسیر منهج از حضرت رسول صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود ما من اختلاج عضو وعرق ولا خدش عود ولا نکبة حجر الا بذنب وما یغفر الله عنه اکثر هیچ رگی وعضوی نباشد که بجهد وچوبی که عضوی را بخراشد وسنگی که بر پائی آید مگر آنکه بسبب آن گناهی است که صاحب آن کرده باشد وآنچه را که خدا آمرزیده زیاده است از آنچه که مکافات مینماید ونیز از کتاب کافی از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود ما من نکبة تصیب العبد الا بذنب وما یعفو الله عنه اکثر هیچ نکبتی به بنده نمیرسد مگر بسبب گناهی از گناهان وآنچه را که خداوند عفو میکند از گناهان بیشتر است از آنچه که مکافات مینماید واز حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود تعوذوا بالله من سطوات الله باللیل والنهار پناه ببرید بخدا تعالی در شب وروز از سخت گرفتن خدا عرض کردند سخت گرفتن خدا چیست فرمود الأخذ علی المعاصی سخت گرفتن او است بر گناهان ومعاصی .

(مؤلف گوید) شایسته است که در اینمقام بذکر چند کیفر ومکافات گناهان برادران دینی را بهره‌مند نمائیم (۱) در کتاب وافی از کافی از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان العبد لیذنب الذنب فیزوی عنه الرزق بدرستیکه بنده مرتکب گناه میشود پس بازداشته میشود از او رزق وروزی واز حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود ان الذنب یحرم العبد الرزق بدرستیکه گناه بنده را محروم میکند از رزق وروزی (۲) در کافی از حضرت ابیجعفر منقولست که فرمود بدرستیکه بنده حاجتی از خدا تعالی مسئلت میکند که شان او اینست که حقتعالی در وقت معینی حاجت او را برآورد پس او مرتکب گناه معصیت میشود حقتعالی بملک میگوید حاجت او را بر نیاور واو را محروم کن فانه تعرض لسخطی واستوجب الحرمان منی بدرستیکه او روی آورد بسخط وغضب من ومستوجب نومیدی گشت (۳) ونیز در وافی از کافی از حضرت امام محمد باقر (ع) روایت کرده است که فرمود ما من سنة اقل مطراً من سنة ولکن الله یضعه حیث یشاء هیچ سالی نیست که باران آن سال کمتر باشد از باران سال دیگر ولکن حقسبحانه وتعالی میگذارد آنرا در هر جا که بخواهد فاذا عمل قوم بالمعاصی صرف الله عنهم ما کان قدر لهم من المطر

الی غیرهم والی الفیافی والبحار والجبال پس هرگاه قومی مرتکب معاصی شدند آن بارانی راکه خدا برای ایشان مقدر نموده است برمیگرداند از ایشان بسوی غیر ایشان وبسوی صحراهای هموار بی آب وبسوی کوهها پس فرمود زمینی راکه حقسبحانه وتعالی بسبب گناهان اهل آن زمین باران را از آن حبس کرده است اگر جعلی در سوراخ آن زمین باشد وراه فرار برای او باشد که بزمین دیگر برود و نرود هر آینه حقسبحانه وتعالی او را در آن سوراخ عذاب خواهد کرد پس از آن حضرت باقر علیه السلام فرمود فاعتبروا یا اولی الابصار (توضیح) (جُعل) بضم اول وفتح ثانی جانوریست سیاه که همیشه در سرگین باشد واز بوی خوش متاذی میشود چنانکه بمیرد ومرد سیاه وبدشکل ولجوج نیز جعل گویند. کذا فی المنجد

(مؤلف گوید:) حکایت مورچه ای که در موقع قحطی وخشکسالی در عهد حضرت سلیمان ع بدو پا ایستاده دعا کرد واز خدا طلب سقایت نمود در حدیث سی وپنجم از باب پنجم در در السنیة ص ۱۲۴ سمت ترقیم یافت هر که خواهد بانجا رجوع نماید (۴) ونیز از کتاب کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان الرجل یذنب الذنب فیحرم صلوة اللیل وان العمل السیئ اسرع فی صاحبه من السکین فی اللحم بدرستیکه مرد مرتکب گناه میشود پس محروم میگردد از نماز شب و مکافات کار بد شتابنده تر است در صاحبش از فرو رفتن کارد در گوشت (۵) ونیز در کافی از حضرت ابی الحسن علیه السلام روایت کرده است که فرمود حق علی الله ان لا یعصی فی دار الا اضحاها للشمس حتی تطهرها حق است بر خدایتعالی که معصیت کرده نشود در خانه ای مگر اینکه آنخانه را آشکار کند برای آفتاب تا اینکه آفتاب آنرا پاک کند واین کنایه است از انهدام و ویران شدن آن (۶) ونیز در کتاب وافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان من الجهل الضحک بغیر عجب از علائم جهل ونادانی خندیدن بی تعجب است وآنحضرت میفرمود لا تبدین عن واضحة وقد عملت الاعمال الفاضحة ولا یامن البیات من عمل السیئات ظاهر مکن دندانی راکه در وقت خندیدن نمایان میشود یعنی خنده مکن وحال آنکه اعمال زشت وقبیح بجا آورده باشی و کسیکه گناهکار است ایمن نباشد که شب بلا بروز آورد وبعقوبت گناه خود گرفتار نشود.

(۷) و نیز از حضرت صادق علیه السلام روایتست که فرمود ان الله تعالی قضی قضاء حتماً الا ینعم علی العبد بنعمة فیسلبها ایاه حتی یحدث العبد ذنبا یستحق بذلک النقمة بدرستیکه حقتعالی در قضاء و حکم خود بطور حتم مقرر فرموده که انعام نکند بر بنده‌ای نعمتی را و پس از آن آن نعمت را از آن بنده بگیرد مگر اینکه آن بنده مرتکب گناه و معصیتی شود که بدان سبب مستحق نقمت گردد و محمد بن سنان از سماعه روایت کرده است که او گفت شنیدم از حضرت صادق ع که میفرمود ما انعم الله علی عبد نعمة فسلبها ایاه حتی یذنب ذنبا یستحق بذلک السلب انعام نفرموده است حقتعالی نعمتی را بر بنده‌ای که پس از آن ربوده باشد آن نعمت را از او مگر آنکه آن بنده گناهی کرده باشد که بدان سبب مستحق ربودن نعمت شود از او (۸) از حضرت صادق ع منقولست که فرمود حقسبحانه و تعالی پیغمبری از پیغمبران خود را بسوی قومش مبعوث کرد و باو وحی نمود که بقوم خود بگو که نیست اهل قریه و نه مردمانی که بر طاعت و فرمانبرداری من باشند و بایشان نفع و شادی برسد پس از آن برگردند از چیزیکه من دوست دارم آنرا بسوی چیزیکه مکروه من است مگر اینکه میگردانم ایشانرا از چیزیکه دوست دارند بسوی چیزیکه مکروه ایشان است ولیس من اهل قریة ولا اهل بیت کانوا علی معصیتی فاصابهم فیها ضراء فتحولوا عما اکره الی ما احب الا تحولتهم عما یکرهون الی ما یحبون و نیست اهل قریه و نه اهل خانه که بوده باشند بر معصیت و نافرمانی من و برسد بایشان سختی و گزند و پس از آن برگردند از چیزیکه مکروه من است بسوی چیزیکه دوست دارم من آنرا مگر اینکه میگردانم ایشانرا از چیزیکه مکروه ایشان است بسوی چیزیکه دوست دارند آنرا و نیز در وافی از کافی از حضرت رضا ع منقولست که فرمود حقسبحانه و تعالی وحی نمود به پیغمبری از پیغمبران اذا اطعت رضیت واذا رضیت بارکت ولیس لبرکتی نهایة واذا عصیت غضبت واذا غضبت لعنت ولعنتی تبلغ السابع من الولد هرگاه اطاعت کرده شدم راضی و خوشنود میشوم و هرگاه که خوشنود شوم برکت میدهم و از برای برکت من پایانی نیست و هرگاه که معصیت کرده شدم خشم میکنم و زمانیکه خشم نمودم لعنت میکنم و لعنت من میرسد بفرزند هفتم (۹) و نیز در آنکتاب از حضرت امام رضا ع روایت کرده است که فرمود

کلّما احدث العباد من الذّنوب ما لم یکونوا یعملون احدث الله لهم من البلاء ما لم یکونوا یعرفون
هرچند مردم گناهان نو در بین خود پیدا کنند که در پیش با آن گناهان عمل نمیکردند حق سبحانه و تعالی
بلاهای نو در میان آنها پیدا کند که در پیش آن بلارا نمی‌شناختند (۱۰) و نیز در آنکتاب از حضرت
صادق روایت کرده است که فرمود انّ احدکم لیکثر به الخوف من السّلطان وما ذلک الّا
بالذّنوب فتوقّوها ما استطعتم ولا تمادوا فیها بدرستیکه بعضی از شما بسیار میشود برای او خوف
و ترس از سلطان و پادشاه و آن نیست مگر بسبب گناه و معاصی پس تا میتوانید نگاه دارید خود را
از گناه و مداومت نکنید در آن (۱۱) و نیز در همان کتاب از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
مرویست که فرمود حق سبحانه و تعالی فرموده است اذا عصانی من عرفنی سلّطت علیه من لا یعرفنی
هرگاه نافرمانی کند مرا کسیکه میشناسد مرا مسلّط میکنم بر او کسیرا که نمیشناسد مرا (۱۲) و نیز در
کتاب شریف وافی از کافی از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام از رسول خدا صلّی الله علیه و آله
روایت کرده است که فرمود انّ العبد لیحبس علی ذنب من ذنوبه مائة عام وانّه لینظر الی ازواجه
فی الجنّة یتنعّمن بدرستیکه بنده‌ای از بندگان در قیامت مدّت صد سال حبس میشود بر گناهی از
گناهان خود در حالتیکه نظر میکند بسوی زنها و قرینهای خود که در بهشت بناز و نعمت الهی پرورده میشوند
(۱۳) و نیز در آنکتاب از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود لا وجع اوجع للقلوب
من الذّنوب هیچ دردی و مرضی بدتر نیست از برای دلها از گناه و معصیت . (مؤلف گوید) :
حدیث حضرت امام محمّد باقر علیه السلام و تفسیر آیهٔ کریمهٔ کلّا بل ران علی قلوبهم در فساد و تباه شدن
دل در مقالهٔ صد و سی و نهم سمت تحریر یافت (۱۴) و نیز در آنکتاب از حضرت ابی الحسن علیه السلام
روایت است که فرمود انّ لله تعالی فی کلّ یوم ولیلة منادیاً ینادی مهلاً مهلاً عباد الله عن
معاصی الله فلولا بهائم رتّع وصبیة رضّع وشیوخ رکّع لصبّ علیکم العذاب صبّاً ترضّون به رضّاً بدرستی
که از برای حق تعالی در هر روز و در هر شبی نداکننده‌ایست که ندا میکند ای بندگان خدا آهستگی گیرید درنگ
نمائید از معصیت و نافرمانی خدا که اگر نبودند چارپایان چرنده و کودکان شیرخوار و پیران پشت خمیده

یا پیران رکوع کننده و نماز گذار هرآینه عذاب الهی میریخت بر شما ریختنی که شما را میکوفت و ریزه ریزه میکردید ✻ و مکشوف باد که روایات مذکوره مخصوص است بمجرمین و گناهکاران و اگر بیگناهیرا مصیبتی رسد مانند انبیاء و اطفال مجانین برای زیادتی اجر و درجه او خواهد بود . ✻

مقالهٔ صد و چهل و یکم :

✻ حیاء و ایمان در یک سلک میباشند ✻ در کتاب وافی از کافی از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود الحیاء والایمان مقرونان فی قرن فاذا ذهب احدهما تبعه صاحبه حیا و ایمان دو همسر و دو همدست هستند در یک قرن یعنی دو گوهر گرانمایه در یک سلک منظوم هستند پس هرگاه یکی از آن دو برود رفیق او نیز بموافقت و مصاحبت او میرود . (توضیح) : (قرن بفتحتین تیردان و تیرکش را گویند) و در وافی گوید القرن محرکة حبل یجمع به البعیران و نیز در آنکتاب از آنحضرت روایتست که فرمود لا ایمان لمن لاحیاء له ایمانی نیست برای کسیکه حیا ندارد و نیز در کتاب وافی از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود الحیاء حیاءان حیاء عقل و حیاء حمق فحیاء العقل هو العلم و حیاء الحمق هو الجهل حیا دو حیاء است حیاء عقل و حیاء حمق حیاء عقل حیائی است که ناشی از عقل و علم باشد و حیاء حمق حیائی است که ناشی باشد از حمق و جهل . و بدانکه اخبار و روایات در فضیلت حیا بسیار است و در فضیلت آن همین بس که حضرت رسالت حیاء را لباس اسلام قرارداد و فرمود الاسلام عریان و لباسه الحیاء اسلام برهنه است و لباس او حیاء است یعنی همچنانکه لباس ساتر عورات و قبایح ظاهره است حیا نیز ساتر قبایح و مساوی باطنه است و روایت شده که ایمان نیست برای کسیکه حیا ندارد و آنکه در هر بنده که حقتعالی اراده فرماید هلاک او را بیرون کند از او حیا را و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مرویست که قیامت برپا نخواهد شد تا برود حیا از کودکان و زنان الی غیر ذلک و لهذا این صفت شریفه در حضرت رسول صلی الله علیه و آله و ائمه هدی علیهم السلام بسیار و کامل بود بحدیکه روایت شده که پیغمبر در وقتیکه تکلم میفرمود حیا میکرد و عرق مینمود و فرو می نشانید چشم خود را از مردم از جهت

حیا هنگامیکه با او تکلم مینمودند و فرزدق شاعر حضرت زین العابدین علیه السلام را باین صفت مدح کرده
در قول خود : یغضی حیاء ویغضی من مهابته * فلا یکلم الا حین یبتسم *
و از حضرت امام رضا علیه السلام نقل است که منافقی وقتی برای آنحضرت نقل کرد که بعضی از شیعیان
تو شراب میخورند حضرت صورت مقدسش عرق کرد از حیا و خجالت و از رسولخدا صلی الله علیه
و آله مرویست که فرمود قلة الحیاء کفر کمی و قلت حیا کفر است و نیز از آنحضرت منقولست که
فرمود من القی جلباب الحیاء فلا غیبة له هرکس بیندازد پردهٔ حیا را پس غیبتی نیست برای او .
(توضیح) جلباب بالکسر - چادر و قمیص و معجر و بالاپوش زنان . جلابیب جمع کذا فی المنتخب .
و نیز از آنجناب روایتست که لا ایمان کالحیاء والصبر ایمانی نیست مانند حیا و صبر یعنی ایمان
هیچکس کامل نیست مانند کمال ایمان کسیکه این دو صفت در او باشد و از حضرت امیرالمؤمنین ع
منقولست که فرمود من لم یکن له سخاء ولا حیاء فالموت خیر له من الحیاة کسیکه سخاوت
و حیا در او نباشد پس مرگ بهتر است برای او از زندگانی و نیز از آنحضرت روایتست که فرمود
من لا حیاء له لا خیر فیه کسیکه حیا ندارد خیری در او نیست و نیز فرمود غایة الحیاء ان یستحیی
المؤمن من نفسه نهایت حیا اینست که مؤمن حیا کند از نفس خود و در حدیث است که اذا
ذهب الحیاء حل البلاء هرگاه حیا رفت بلا فرود آید و در مجلد اول کتاب نزهة الجلیس آورده که
یکنفر از حکما نوشت برای صدیق خود اما بعد فعظ الناس بفعلك ولا تعظهم بقولك و
استحی من الله بقدر قربه منك وخفه بقدر قدرته علیك والسلام مردم را بکردار خود موعظه
کن نه بگفتار خود و حیا کن از خدا بقدر نزدیک بودن او بتو و بترس از خدا بقدر قدرت او بر تو
(مؤلف گوید :) مطالب مناسب اینمقام که در کتاب درر السنیه نگاشته ایم از اینقرار
است : (۱) در اینکه زن بیحیا مانند طعام بی نمک است حدیث ۲۴ مقصد کلب (۲) در چشمیکه
طمع باشد حیا نخواهد بود حدیث ۲۱ باب ع (۳) حیا نیکوست و از زنان نیکوتر است حدیث ۳۴ باب ع
(۴) یکی علامات عارف اینست که چشمهای او با حیا و با گریه باشد هامش ۲۹۳ (۵) یکی از خصالیکه

موجب سیادت در میان مردم است حیاء است حلٓ ۲۵ باب ۹ (۶) عاقل بده چیز شناخته میشود یکی آنکه حیا از وی دور نشود حلٓ ۱ باب ۲ (۷) فضائل اخلاق ده چیز است یکی از آنها حیاء است هامش ص ۳۸۲ (۸) حیاء ده جزء است نُه جزء آن در زنان است و یکجزء در مردان هامش ص ۴۱ (۹) ده خصلت را حقتعالی از ده کس مبغوض دارد یکی کمی و قلّهٔ حیاء از زنان هامش ص ۴۳۲ .

(مقالهٔ صد و چهل و دوم)

(هلاک شدن هفتاد هزار نفر در یک ساعت بکیفر یک زنا) ملخّص مسطورات تفاسیر و تواریخ در این قصه چنین است که بلعم بن باعور چون پیروی هوای نفس نمود و دنیا را بر آخرت برگزید فی الحال زبانش از دهانش آویخت بر سینه اش افتاد مانند سگان همی نفس میزد و اسم اعظم از صفحهٔ خاطرش محو گردید گفت الحال که از دولت اخروی محروم شدم صلاح آن است که مدعای دنیوی خود را بعمل آورم پس قوم خود را گفت اگر خواهید مسلط شوید بر بنی اسرائیل و غلبه از آن شما باشد چاره این است که زنان خود را بیارائید و امتعهٔ خود را بایشان دهید تا به بهانهٔ خرید و فروش بمیان لشگرگاه موسی در آیند و خویشتن را بر ایشان عرضه کنند و هر کس ایشانرا اراده کند او را منع نکنند چه اگر یک کس از بنی اسرائیل زنا کند خدایتعالی نصرت ظفر را از ایشان باز گیرد . پس بموجب فرموده او عمل کردند و زنان خود را بلشگرگاه موسی فرستادند . در میان آن زنان زنی بود در غایت حُسن و جمال ، مردی از اکابر بنی اسرائیل که نام او زفری بن شلوم و یکی از نبیره های شمعون بود چون او را بدید شیفتهٔ جمال او شد و دست او را گرفته نزد موسی برد و گفت ای موسی زنی با چنین جمال بر ما حرام است گفت آری دیدن او حرام است چه جای آنکه مباشرت با او کنی دست از او بدار گفت والله که فرمان تو نبرم پس دست او را گرفته بخیمهٔ خویش در آورد و با او خلوت کرد و در همان ساعت حقتعالی بلیهٔ طاعون را بر ایشان

فرستاده در یکساعت از روز هفتاد هزار نفر از ایشان برد و فنحاص بن عیزار بن هارون که در سلک علمای بنی اسرائیل انتظام داشت چون آن حال را مشاهده کرد و بر صورت واقعه اطلاع یافت حربه‌ای برداشت و بر خیمهٔ زفری در آمد او را با آن زن خفته دید آنحربه را فرود آورد و هر دو را بهم دوخته بر سر حربه در آورد و آنها را در میان لشگرگاه موسی میگردانید و میگفت: اللهمّ هذا جزاء من یعصیك در آنهنگام حقتعالی طاعون را از ایشان برداشت و از اینجاست که بنی اسرائیل را عادت اینست که هر ذبیحه را که کشتند نصیبی از آن بفرزندان فنحاص دهند ✻(مؤلف گوید:)✻ و ما شرح اینقصه را بتفصیل تمام در واقعهٔ اول روز ششم محرم در مجلد اول کتاب جواهر الکلام مرقوم داشتیم هر که خواهد رجوع کند. در کتاب حلیة المتقین از حضرت امام موسی کاظم ع روایت کرده است که حیواناتی که مسخ شده اند دوازده صنفند اما فیل پادشاهی بود که زنا و لواطه میکرد حقسبحانه و تعالی او را بدینصورت مسخ نمود و خرس اعرابی بادیه نشین بود که دیوثی میکرد و نیز در آنکتاب از رسولخدا ص منقولست که فرمود هر کس چشمش را پر کند از نظر کردن بسوی کسیکه بر او حرام باشد دیدن او حقتعالی دیدهٔ او را در قیامت از آتش پر کند مگر اینکه توبه کند و هر که مصافحه کند با زنی که بر او حرام باشد حقتعالی بر او خشمناک گردد و هر که زنی را بحرام در بر بگیرد او را با شیطانی در یک زنجیر بکشند و هر دو را بجهنم اندازند و در جای دیگر آنکتاب آورده که پیغمبر صلی الله علیه و آله نهی فرمود از آنکه زنی بعورت زنی نظر کند و فرمود هر که دانسته بعورت مسلمانی نظر کند هفتاد هزار ملک او را لعنت کنند و در مجلد پنجم کتاب بحار الأنوار از کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود حقسبحانه و تعالی وحی فرمود بحضرت موسی ع که انّی مجاز الابناء بعد الاباء ان خیراً فخیر و ان شرّاً فشرّ لا تزنوا فتزنی نسائکم و من وطئ فراش امرء مسلم وطئ فراشه کما تدین تدان بدرستیکه من فرزندان را مجازات میکنم بکار و کوشیدن پدران اگر خیر است خیر و اگر شر است شر پس زنا نکنید که زنا میشود با زنهای شما و هر کس در فراش مرد مسلمانی پا بگذارد پا گذاشته میشود

در فراش او چنانکه پاداش میدهی با داشت دهند و در جزء اول مجلد پانزدهم بحار از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود لا یزنی الزانی حین یزنی وهو مؤمن ولا یسرق السارق حین یسرق وهو مؤمن فانه اذا فعل ذلک خلع عنه الایمان کخلع القمیص زنا نمیکند زنا کننده که در حین زنا مؤمن باشد و دزدی نمیکند دزدیکه در حین دزدی مؤمن باشد بدرستیکه هرگاه او چنین کاری کند بیرون میشود از او ایمان چنانکه بیرون میشود پیراهن از بدن و در پنجم بحار از کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که حواریین جمع شدند خدمت حضرت عیسی علیه السلام و عرض کردند یا معلم الخیر ارشدنا ای معلم خیر ارشاد کن ما را حضرت عیسی بایشان فرمود ان موسی کلیم الله امرکم ان لا تحلفوا بالله تبارک و تعالی کاذبین وانا آمرکم ان لا تحلفوا بالله کاذبین ولا صادقین بدرستیکه موسی کلیم خدا شما را امر کرد که قسم بخدای تبارک وتعالی بدروغ یاد نکنید ومن امر میکنم شما را که قسم بخدا یاد نکنید بدروغ و راست حواریین عرض کردند یا روح الله زیاده بفرما فرمود ان موسی امرکم ان لا تزنوا وانا آمرکم ان لا تحدثوا انفسکم بالزنا فضلاً من ان تزنوا بدرستیکه موسی علیه السلام امر کرد شما را که زنا نکنید ومن امر میکنم شما را که خیال زنا نکنید چه جای آنکه زنا کنید چه آنکه کسی که بزنا حدیث نفس کند مانند کسی است که آتشی در خانهٔ نقش شده روشن کند که دود آن آتش نقش خانه را فاسد کند واگرچه خانه را نسوزاند و در مجلد بیست وسیم بحار از کتاب احتجاج نقل نموده که از جملهٔ سؤالهای زندیق از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام این بود که بچه سبب حق سبحانه وتعالی زنا را حرام نمود فرمود لما فیه من الفساد وذهاب المواریث وانقطاع الانساب لا تعلم المرأة فی الزنا من احبلها ولا المولود یعلم من ابوه ولا ارحام موصولة ولا قرابة معروفة بجهت فسادی که در آنست در رفتن حکم میراث گرفتن و بریده شدن نسبها که در زنا زن نمیداند که او را آبستن کرده و مولود نمیداند که پدر او کیست و هم در زنا ارحام پیوند شده و خویشی شناخته نخواهد بود .

(مقالهٔ صد و چهل و سیم :)

(غنی و زنا در یکخانه جمع نمیشود) در کتاب مخلات از سعید بن مسیب روایت کرده است که ما اجتمع الغنی والزّنا فی بیت واحد غنی و بی نیازی با زنا در یکخانه جمع نمیشود و در مجلد هفدهم بحار از رسولخدا صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که در وصایای خود بحضرت امیر المؤمنین علیه السّلام فرمود یا علی فی الزّنا ستّ خصال ثلاث منها فی الدّنیا وثلاث منها فی الاخرة امّا الّتی فی الدّنیا فیذهب بالبهاء ویعجّل الفنا ویقطع الرّزق وامّا الّتی فی الاخرة فسوء الحساب وسخط الرّحمن والخلود فی النّار یا علی در زنا شش عقوبت است سه عقوبت آن در دنیا و سه عقوبت آن در آخرت است امّا سه عقوبت در دنیا اینست که خوبی و زیبائی انسان را می برد و مرگ را نزدیک و روزی را قطع میکند و امّا آنسه که در آخرت است سختی حساب و خشم خدا و خلود در آتش است (مؤلّف گوید) خلود در آتش یعنی همیشه بودن در آتش و بهشت را که بهشت خلد گویند برای همیشگی و همیشه بودن آنست و در فصل پنجم از جزء هفتم کتاب زینة المجالس در مذمّت و کیفر زنا از عبد الکریم فاریابی نقل کرده است که او گفت در وطن خود وام بسیار بر من جمع شده از بیم غرما بهندوستان گریختم نوبتی از ولایتی دیگر میرفتم و جمعی همراه بودند در آن میان مردی سنکو نام بود که زنی صاحب جمال داشت و بجهت محبّت مفرطی که او را با آن زن بود هرچه از آن جمیله صادر میشد تغافل مینمود و آن عشوه ساز طنّاز در اثنای راه چند نوبت تیر غمزه از شصت ناز بجانب من افکند امّا بر جوشن صلاح من کارگر نیامد عاقبت با یکی از رفقا که ابو الیسر نام داشت در ساخته در هر منزلی که نزول واقع میشد در شب بمقداری از شراب بدست آورده سنکو را مست میکردند و تا روز یکدیگر را در کنار میکشیدند شبی بر باطی فرود آمدیم بدستور معهود سنکو را مست ساخته ابو الیسر و آن زن در خانه رفته بعیش مشغول گشتند چون ساعتی چند از شب گذشت ناگاه هزبری را دیدیم که بمیان کاروان در آمد من از بیم جامه خواب در سر کشیده و دست از جان شیرین شستم امّا هزبر بهیچ کس ملتفت نشده بآنخانه در آمد که ابو الیسر و آن زن در آنجا و ...

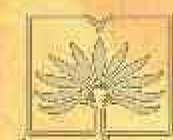

بودند هر دو را در ربوده بیرون برد و چنان نعره زد که جمع کاروان بیدار شدند و سنکو نیز بهوش آمد
چون صورت حال معلوم شد لختی اضطراب و گریه نمود و تا صباح از بیم بخواب نرفتیم علی الصباح
که از آن مرحله کوچ کردیم و چند میلی طی نمودیم هر دو را دیدیم کشته در میان راه افتاده هیچ از
گوشت ایشان هیچ نخورده دانستیم که آن از عذابهای الهی بود مجموع کاروان از زنا توبه
کرده بنجف بازگشتند (مؤلف گوید) و آنچه که ما در کتاب در رالسنیه راجع بزنا نوشته ایم
از اینقرار است (۱) سه نفر بیحساب داخل جهنم میشوند یکی پیر زناکار (حدیث ۳) باب ۳) ۲)
از برای ولد الزنا چهار علامت است یکی از آن علائم میل کردن او است بزنا (حدیث ۲۲
باب ۴) ۳) هرگاه چهار چیز فاش گردد چهار بلیه پدید آید یکی آنکه هرگاه زنا فاش گردد زلزله پدید
آید (حدیث ۳۰) باب ۴) ۴) پنج نفر ناچارند از پنج چیز کسیکه مزاح و خوش طبعی کند با دختران
ناچار است از زنا و زانی ناچار است از دخول در آتش و بروایت دیگر هر کس بازنان
اجنبیه همنشینی کند لابد است از زنا و زانی ناچار است از آتش (حدیث ۸) (باب ۵)
حقتعالی در همه شرایع پنج چیز را به پنج چیز حفظ فرمود یکی زنان مردم را حفظ نموده بحرمت زنا
(حدیث ۱۰) باب ۶) ۶) زنا بر شش قسم است و هر یک حکمی دارد (حدیث ۸) باب ۶)
(۷) هرگاه شش چیز در میان امت شایع شود خداوند آنها را ابتلا میکند به شش بلیه هرگاه زنا زیاد
میشود مبتلا میشوند بناگاه مردن و دردهای بد که در میان ایشان نبوده (حدیث ۲۹) باب ۶) (۸)
در ذکر سه پند شیطان بحضرت موسی یکی آنکه گفت بازن بیگانه در جای خلوت منشین والا تو را
بزنا میاندازم (حدیث ۳۵) باب ۷) در شرح خصلت ششم (ص ۲۳۵) ۹) حقسبحانه و تعالی چون
بهشت را آفرید باو فرمود بعزت و جلال خود قسم که هشت طایفه از مردمان در تو ساکن
نمیشوند یکی کسیکه اصرار دارد بزنا (حدیث ۲) باب ۱۰) هشت زن حق صداق ندارند
یکی زنیکه پیش از دخول شوهر باو زنا شود بین او و شوهرش تفریق شود و مهر ندارد (حدیث
۱۹) باب ۱۱) هرگاه در میان مردم نه چیز ظاهر شود با آنها نه چیز دیگر ظاهر شود یکی آنکه هرگاه

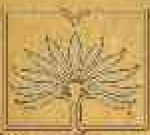
زنا بسیار باشد مرگ فجأة زیاد شود (حدیث ۱۲) (باب ۹) (۱۲) ذکر اقوال علماء در ذکر گناهان کبیره وانکه بعضی زنا را از گناهان کبیره دانسته اند (حدیث ۱۹) (باب ۹) ص ۳۵۳ (۱۳) ده نفر از این امت از دوستان شیطانند یکی آدم زناکار (حدیث ۲۶) باب دهم مراجعه شود.

(مقالهٔ صد و چهل و چهارم)

در عهد رسول صلی الله علیه وآله فرزند زنا شناخته نمیشد مگر بیک علامت — در کتاب نهم بحار الانوار از انس ابن مالک روایت کرده است که گفت ما کنا نعرف الرجل لغیر ابیه الا ببغض علی بن ابیطالب ع ما چنین بودیم که مردی را نطفهٔ غیر پدرش نمیدانستیم مگر به بغض علی بن ابیطالب یعنی زنازاده نمیشناختیم مگر باین علامت و نیز در بحار آورده که بعد از روز خیبر مرد فرزند خود را بر دوش میگرفت و بر سر راه علی علیه السلام میایستاد چون آنحضرت از دور ظاهر میشد با انگشت خود اشاره مینمود بآنحضرت و بافرزند خود میگفت یا بنی اتحب هذا الرجل پسرک من آیا اینمرد را دوست میداری اگر میگفت بلی او را میبوسید و اگر میگفت نه او را بزمین می افکند و باو میگفت الحق بامك ملحق شو بمادرت و نیز در بحار از اصبغ بن نباته روایت کرده است که او گفت من شنیدم از امیر المؤمنین علیه السلام که فرمود لا یحبنی ثلاثة ولد زناء ومنافق ورجل حملت به امه فی بعض حیضها — سه نفر مرا دوست ندارند فرزند زنا و منافق و کسیکه حامله شده باشد مادرش باو در حال حیض و نیز در ان کتاب از یعلی بن مره روایت کرده است که او گفت روزی نشسته بودیم خدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله که علی بن ابی طالب علیه السلام وارد شد بر ما چون پیغمبر صلی الله علیه وآله او را دید فرمود کذب من زعم انه یتولانی ویحبنی ویعادی هذا ویبغضه والله لا یبغضه ولا یعادیه الا کافر او منافق او ولد زنیة دروغ میگوید کسیکه گمان میکند مرا دوست میدارد و دشمن میدارد علی را بخدا قسم دشمن نمیدارد علی را مگر کافر یا منافق یا فرزند زنا و در تاویل آیه کریمه حق سبحانه وتعالی در سورهٔ عنکبوت میفرماید ولیعلمن الله الذین آمنوا ولیعلمن المنافقین

وهر آینه میداند خدا آنان که گرویده اند وهر آینه میداند منافقین را وایشان را در دنیا
متمیز خواهد نمود بامتحان وبعد از امتیاز هر یک را فراخور حال جزا و سزا خواهد داد در
مجلد نهم بحار الأنوار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ولیعلمن الله
الذین آمنوا بولایة علی علیه السلام ولیعلمن المنافقین یعنی الذین انکروا ولایته
میداند خدا آنان که گرویده اند یعنی بولایت علی علیه السلام ومیداند منافقین را یعنی آنانکه انکار
نمودند ولایت او را ونیز در بحار از جابر وحذری روایت کرده است که ایشان گفتند
کنا نعرف المنافقین علی عهد رسول الله صلی الله علیه وآله ببغضهم علیا علیه السلام
در زمان رسولخدا صلی الله علیه وآله ما منافقین را میشناختیم به بغض علی بن ابیطالب علیه السلام
ودر آن کتاب از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که بامیر المؤمنین علیه السلام
فرمود والله لایحبک الا مؤمن ولا یبغضک الا منافق بخدا قسم دوست نمیدارد
ترا مگر مؤمن ودشمن نمیدارد ترا مگر منافق ودر حدیث دیگر فرمود حبک ایمان وبغضک
نفاق واول من یدخل الجنة محبک واول من یدخل النار مبغضک دوستی تو ایمان است
ودشمنی تو نفاق است واول فرقه داخل بهشت میشوند دوستان تواند واول فرقه که
داخل جهنم میشوند دشمنان تو میباشند ونیز در بحار الأنوار از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت
کرده است که بامیر المؤمنین علیه السلام فرمود لایبغضک مؤمن ولا یحبک منافق ولو
لا انت لم یعرف حزب الله مؤمن دشمن نمیدارد ترا و منافق دوست نمیدارد ترا واگر
تو نبودی یاران خدا شناخته نمیشدند ودر خبر دیگر فرمود یا علی حبک ایمان وتقوی
بغضک کفر ونفاق یا علی دوستی تو ایمان و پرهیزکاریست ودشمنی تو کفر ونفاق است
وابن مسعود از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود من زعم انه آمن
بما جئت به وهو یبغض علیا فهو کاذب لیس بمؤمن هر که گمان میکند که ایمان آورده است
بآنچه که من آورده ام واو دشمن میدارد علی را پس او دروغ میگوید ومؤمن نیست

و در خبر دیگر فرمود مَنْ لقی الله عزّ وجل و فی قلبه بغض علیّ ابن ابیطالب لقی الله وهو یهودیّ
هر کس ملاقات کند خدارا در حالیکه بغض علی در دل او باشد ملاقات کرده است خدارا در حالیکه
او یهودی است و نیز در مجلّد نهم بحار از سلمان فارسی روایت کرده است که او گفت بیرون
آمد رسول خدا صلّی الله علیه وآله بسوی ما در روز عرفه پس فرمود ایّها النّاس انّ الله تعالی یباهی
بکم فی هذا الیوم لیغفر لکم عامّة ویغفر لعلیّ خاصّة بدرستیکه حق سبحانه و تعالی در این روز مباهات
میکند بوجود شما که همه شمارا بیامرزد برای علی علیه السّلام خصوصا و پس از آن فرمود ادن منّی یا علی
فدنا منه فاخذ بیده ثم قال انّ السّعید کل السّعید حق السّعید من اطاعک وتولاک من بعدی وانّ الشّقی
کل الشّقی حق الشّقی مَنْ عصاک ونصب لک عداوة من بعدی یا علی نزدیک بیا چون علی
علیه السّلام نزدیک پیغمبر صلّی الله علیه وآله آمد دست او را گرفت و فرمود بدرستیکه همه نیکبختی
و سعادتمندی راستی برای کسی است که بعد از من فرمان برد تو را و دوست بدارد تو را و همه
بدبختی و شقاوت راستی برای کسی است که بعد از من فرمان نبرد تو را و برپا کند برای تو دشمنی را
و نیز در آنکتاب از کتاب فضائل شاذان بن جبرئیل و کتاب الروضه از رسولخدا صلّی الله علیه وآله
روایت کرده است که فرمود لو اجتمعت علی حب علی بن ابیطالب اهل الدّنیا ما خلق الله النّار
اگر اهل دنیا مجتمع میشدند بر دوستی علی بن ابیطالب علیه السّلام هر آینه خدای تعالی را آتش را خلق
نمینمود و نیز از کتاب محاسن برقی از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرده است که فرمود
روزی رسولخدا صلّی الله علیه وآله با گروهی از اصحاب خود نشسته بودند ناگاه دید چهار نفر
از سیاهان حبشی جنازه را بر دوش گرفته میبرند چون رسول صلّی الله علیه وآله ایشان را دید فرمود
جنازه را بر زمین بگذارید چون جنازه را گذاردند رسولخدا صلّی الله علیه وآله روی آن میّت را
گشود و با صحاب خود فرمود ایّکم یعرف هذا کدام یک از شما این میّت را میشناسید امیرالمؤمنین
علیه السّلام عرض کردند انا یا رسول الله هذا عبد بنی رباح ما استقبلنی قط الا قال
والله انا احبّک من میشناسم او را او بنده قبیله بنی رباح است که هرگز روی نیآورد بمن مگر

انیکه میگفت بخدا قسم که من ترا دوست میدارم پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود فاشهد ما یحبک
الا مومن ولا یبغضک الا کافر وانه قد شیعه سبعون الف قبیل من الملائکة کل قبیل علی
سبعین الف قبیل شاد باش که دوست میدارد ترا اگر مومن و دشمن نمیدارد ترا اگر کافر
وبتحقیق که تشییع کردند جنازهٔ این سیاه را هفتاد هزار قبیله از ملائکه که هر قبیله هفتاد هزار قبیل بودند
پس آنحضرت بدست مبارک خود جسد آنغلام را برهنه کرد وغسل داد وکفن نمود وبر او نماز خواند
وفرمود ان الملائکة تضایق بها الطریق وانما فعل به هذا لحبه ایاك یا علی وبدرستیکه راه بر
ملائکه تنگ شد در نماز گذاردن براو وآنچه رفتار شد با او بسبب دوستی او بود بتو یا علی

(مقاله صد وچهل وپنجم:)

(دانشمندی یک کلمه را بهتر دانست از چهار هزار حدیث) در مجلد اول روح البیان
نقل نموده که مردی از اهل خراسان بجانب عراق رفت ودر نزد عالمی تردد مینمود تا آنکه
آنعالم چهار هزار حدیث از حکمت باو تعلیم فرمود پس چون خواست بوطن برگردد واز استاد
دستوری خواست استاد باو گفت اعلمك كلمة واحدة خير لك من آحاد بثك يك كلمه
بتو میاموزم که بهتر است از همه احادیثی که تعلم کردهٔ آنمرد گفت آن کلمه چیست استاد گفت
هل يكون في الخراسان ابليس آیا در خراسان شیطان هست گفت بلی استاد گفت هل يوسوسكم
آیا شما را وسوسه میکند گفت بلی استاد گفت وما تصنعون في وسوسته در وسوسهٔ او شما چه میکنید
گفت وسوسهٔ او را رد میکنیم استاد گفت اگر دوباره وسوسه کند چه میکنید گفت رد میکنیم استاد گفت
اذا آذاكم عدو الله وشغلكم عن الطاعة فلا تشتغلوا برد وسوسته ولكن كونوا معه كالغريب
مع كلب الراعي واستعينوا بالله فانه كلب من الكلاب عصمنا الله واياكم من كيده وشره
هرگاه دشمن خدا شما را اذیت کرد واز اطاعت باز داشت مشغول نشوید برد کردن وسوسهٔ او ولکن بوده
باشید با او مثل غریب با سگ شبان و پناه ببرید بخدا بدرستیکه او سگی است از سگها که خدا تعالی نگاه دارد
ما وشما را از کید وشر او بدانکه اول چیزیرا که جبرئیل نازل نمود بر پیغمبر استعاذه وبسمله بود وپس از

آن آیه اقرأ باسم ربک و پوشیده نیست که حقیقت استعاذه مجرد قول نیست بلکه لابد است
از حضور قلب و موافقت فعل نه آنکه بزبان بگوید اعوذ بالله و بفعل و کردار رو بشیطان رود و لهذا گفته اند
استعاذه عارف برگشتن از خلق است بسوی خالق فان الشیطان هرب من نور العرفان بدرستیکه
شیطان از نور عرفان گریزان است حکایت است که ابو سعید خراز شیطان را در خواب دید
خواست او را با عصا بزند شیطان گفت یا ابا سعید انا لا اخاف من العصاء و انما اخاف
من شعاع شمس المعرفة اذا طلعت من سماء قلب العارف ای ابا سعید من از عصا نمیترسم
ترس من از شعاع آفتاب معرفت است هرگاه طلوع کند از آسمان قلب عارف مرویست
که هر کس بوجه حقیقت استعاذه کند و بحضور قلب پناه برد بخدا اجعل الله بینه و بین الشیطان
ثلاثمائة حجاب کل حجاب کما بین السماء و الارض قرار میدهد خدا تعالی بین او و بین شیطان سیصد حجاب
و پرده که هر حجابی مانند آسمان و زمین است و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود
الفرق بین صلاتنا و صلوة اهل الکتاب وسوسة الشیطان لانه فرغ من عمل الکفار لانهم
وافقوه والمؤمنون یخالفونه و یحاربونه والمحاربة یکون مع المخالفة فرق بین نماز ما و
نماز اهل کتاب وسوسه شیطان است بجهة آنکه شیطان از عمل کفار فارغ شده است برای
آنکه ایشان موافقت نموده اند او را و مؤمنین مخالفت میکنند او را و با او محاربه مینمایند و محاربه
با مخالفت است و از رسول خدا صلی الله علیه و آله سؤال نمودند از علة وسوسه شیطان فرمود
السارق لا یدخل بیتا لیس فیه شیء فذلک من محض الایمان دزد داخل نمیشود در خانه که
در او چیزی نیست چنانکه گفته اند دزد از خانه مفلس خجل آید برون پس وسوسه شیطان فقط برای
ایمان است و نیز در کتاب روح البیان از ابن عباس روایت کرده است که روزی رسول خدا صلی الله
از مسجد بیرون آمد دید شیطان در باب مسجد ایستاده فرمود ما الذی جاء بک الی باب مسجدی یا ملعون
بچه سبب در باب مسجد من آمده ای ملعون شیطان گفت خدا مرا آورده در باب مسجد تو ای محمد
فرمود برای چه گفت لتسئلنی عما شئت برای آنکه هر چه خواهی از من سؤال کنی و من از روی

صدق و راستی جواب گویم فرمود یا ملعون لم تمنع امتی عن الصلوة بالجامعة بچه سبب امت مرا منع میکنی از نماز جماعت شیطان گفت هرگاه امت تو بقصد نماز جماعت از خانه بیرون روند مرا تب شدید با حرارتی عارض میشود فلا تندفع حتی یتفرقوا و آن تب از من دفع نمیشود تا وقتی که ایشان از یکدیگر جدا شوند فرمود لم تمنع امتی عن العلم والدعاء برای چه امت مرا از طلب علم و دعا منع میکنی گفت بجهة اینکه وقتی که ایشان در طلب علم میروند یا دعا میکنند حالت کوری و کری مرا فرا گیرد تا وقتی که ایشان از یکدیگر جدا شوند فرمود لم تمنع امتی عن القرآن بچه سبب ایشان را منع میکنی از قرآن گفت عند قرائتهم اذوب كالرصاص در وقتی که ایشان قرائت قرآن میکنند من آب میشوم مانند ارزیز (توضیح) در کتاب منتخب اللغات گوید (رصاص) با لفتح ارزیز و آن بر دو قسم است سفید که آن را قلعی گویند و سیاه که آن را اسرب گویند فرمود:

لم تمنع امتی عن الجهاد چرا امت مرا منع میکنی از جهاد گفت اذا خرجوا الی الجهاد یوضع علی قدمی قید حتی یرجعوا از اینکه ایشان بیرون میروند بسوی جهاد بندی بر پاهای من میگذارند تا وقتی که ایشان از جهاد برگردند واذا خرجوا الی الحج اسلسل واغلل حتی یرجعوا ✻ و هرگاه بیرون روند بقصد حج مرا در غل و زنجیر آهن در آورند تا وقتی که ایشان برگردند واذا هموا بالصدقة توضع علی راسی المناشیر تنشرنی كما ينشر الخشب ✻ و هرگاه قصد کنند بصدقه دادن اره ها را بر سر من میگذارند و مانند چوب مرا اره میکنند والشيطان مسلط علی طبيعة بنی آدم بالاكل والشرب فاذا ترك الانسان فقد اجتهد فی قطع شهوة البطن وشهوة الفرج فلا يكون ذا مداخلة الشيطان اصلا و تسلط شیطان بر طبیعت بنی آدم بسبب خوردن و آشامیدن است پس اگر انسان خوردن و آشامیدن را ترک نماید جد و جهد کرده است و راه صواب را یافته است در بریدن شهوت شکم و شهوت فرج پس در این هنگام قوه گنجانیدن فریب و گمراهی برای شیطان نخواهد بود

(مقاله صد و چهل و ششم)

همه مردم در قیامت در یک زمین جمع میشوند ✻ چنانکه در سوره بقره آیه (۱۴۷) فرموده که

وکذلک جعلناکم امةً وسطاً لتکونوا شهداء علی الناس ویکون الرسول علیکم شهیداً
اشاره است بمفهوم آیه پیش یعنی همچنانکه گردانیدیم شما را راه یافتگان بصراط مستقیم گردانیدیم شما را
امت وسط یعنی گروهی برگزیده یا گروهی با عدالت که مزکی شده اند بعلم و عمل و وسط در اصل اسم
مکانی است که مساحت از هر جانب در او مستوی باشد و بعد از آن مستعار شد برای خصال
محموده که بیرون از حد افراط و تفریط باشد مانند جود که میانه اسراف و بخل است و شجاعت که میانه
تهور و جبن است و بعد از آن وسط را اطلاق کرده اند بر هر چه که متصف باشد بخصال حمیده و مفرد
و جمع و مذکر و مؤنث در او مساویست مانند سایر اسماء جنسی که بدان وصف کرده میشوند بهر تقدیر
ملخص کلام آنستکه گردانیدیم شما را با عدل و عدالت تا بوده باشید گواهان برای پیغمبران بر مردمانیکه
که انکار میکنند نبوت انبیا را و تا بوده باشد رسول یعنی محمد صلی الله علیه و آله شاهد و گواه بر راستی
شما و در روایت آمده که این شهادت در قیامت باشد که امتهای پیغمبران سابق انکار میکنند
تبلیغ انبیاء خود را پس امت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله را بیاورند تا گواهی دهند بر تبلیغ
همه انبیا در تفسیر منهج از ابی زید روایت کرده است که شهدا در روز قیامت چهارند ملائکه و انبیا
و امت محمد صلی الله علیه و آله و جوارح و در تفسیر روح البیان آورده که ان الله تعالی یجمع
الاولین والاخرین فی صعید واحد ثم یقول للکفار الامم الم یاتکم نذیر حقسبحانه و تعالی
در روز قیامت مردم اولین و آخرین را در روی یک زمین جمع میکند آنگاه بکفار امتها میگوید
آیا نترسانند نیامد بسوی شما ایشان بعثت انبیا را انکار کرده میگویند ما جائنا من بشیر ولا نذیر
نیامد ما را مژده دهنده و نه ترساننده حقسبحانه و تعالی انکار ایشان را از پیغمبران میپرسد پیغمبران میگویند کذبوا
قد بلغناهم دروغ میگویند بتحقیق که ما تبلیغ رسالت نمودیم بایشان پس حقسبحانه و تعالی برای
اقامه حجت از ایشان مطالبه گواه مینماید فیؤتی بامة محمد صلی الله علیه و آله فیشهدون
لهم انهم قد بلغوا پس در آنهنگام امت محمد صلی الله علیه و آله را میاورند پس ایشان شهادت
میدهند که پیغمبران تبلیغ رسالت نمودند بایشان و در این باب ابداً کوتاهی ننمودند امم ماضیه گویند

من ابن علموا و اتهم اتوا بعد نا ایشان از کجا دانستند و حال آنکه بعد از ما آمدند حقسبحانه و تعالی از امت محمد صلی الله علیه و آله می پرسد که شما از کجا دانستید گویند ارسلت الینا رسولاً و انزلت علیه کتاباً اخبرتنا فیه بتبلیغ الرسل و انت صادق فیما اخبرت تو فرستادی بسوی ما پیغمبری را و کتابی براو نازل فرمودی که در آن کتاب خبر داده بودی بتبلیغ رسول و تو صادق و راستگوئی در آنچه که خبر داده پس حضرت رسالت صلی الله علیه و آله را حاضر سازند و او را از حال امت وی سؤال کنند آنحضرت بعدالت و صدق ایشان گواهی دهد پس در آنهنگام کفار را بسوی دوزخ برند و بعضی از مفسرین شیعه گفته اند که در نزد ما آیه کریمه مخصوص است بائمه هدی علیهم السلام بدو وجه یکی آنکه حقسبحانه و تعالی امت را بعدالت وصف نموده و هر که حقتعالی بعدالت او حکم کند جز معصوم نباشد چه آنکه حقتعالی عالم است بظاهر و باطن کسیکه حکم بعدالت او کرده دویم آنکه ایشان را در شهادت مانند رسول صلی الله علیه و آله گردانیده و آنحضرت معصوم است پس ایشان نیز معصوم باشند و بریدبن معاویه عجلی از امام زین العابدین علیه السلام و امام محمد باقر صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمودند نحن الامة الوسط و رسول الله شاهد علینا و نحن شهداء الله علی خلقه و حجته فی ارضه مائیم امت وسط و برگزیده که حقتعالی رسول او گواه است بر ما و گواهان خدائیم بر خلق او و حجت اوئیم در زمین او و در تفسیر منهج از شواهد التنزیل از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان الله تعالی ایانا عنی بقوله لتکونوا شهداء علی الناس فرسول الله صلی الله علیه و آله شاهد علینا و نحن شهداء الله علی خلقه و حجته فی ارضه و نحن الذین قال الله تعالی وکذلک جعلناکم امة وسطاً بتحقیق که حقسبحانه و تعالی در کریمه لتکونوا شهداء علی الناس ما را خواسته است نه غیر ما را پس رسول خدا گواهست بر ما و ما گواهانیم بر خلق او و حجت او در زمین او و مائیم جماعتی که حقتعالی در حق ایشان فرموده و همچنین گردانیدیم شما را گروه برگزیده تا علاوه بر بودن باشید گواهان پیغمبران

(مقاله صد و چهل و هفتم)

یکنفر بی پدر و مادر خلق شد و یکنفر بی پدر چنانکه در مجلد اول روح البیان گوید اعلم ان الله

تعالی خلق واحداً من اب دون ام وهو حوا والآخر من ام دون اب وهو عیسی والآخر من غیر اب وام
وهو آدم فسبحان من اظهر من عجائب صنعه ما یتحیر فیه العقول ✻ اما آنکس را که از
پدر بی مادر آفرید حوا بود و در خلقت حوا اختلاف کرده اند و در کتاب بدایع الکلام گوید
که ایجاد آدم و حوا هر دو یک روز بود و در جزء اول زهة المجالس نیز خلقت آدم و حوا را
در یک روز نوشته است و بعضی گفته اند که یک روز بعد از خلقت آدم حقتعالی حوا را آفرید و
در اختیارات آنکه آدم را در روز اول ماه محرم و خلقت حوا را در دویم ماه مرقوم داشته والعلم عند الله قال
الله تعالی یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة وخلق منها زوجها ای گروه بنی آدم
بترسید از عذاب و عقاب پروردگار خود و بپرهیزید از معصیت خدا و مخالفت او آنچنان خدائیکه
بقدرت کامله خود آفرید شما را از یکتن که آدم علیه السلام است و آفرید از او جفت او را که حوا است
و تانیث واحده باعتبار لفظ نفس است که مؤنث سماعی است و همچنین ارجاع ضمیر باو و بدانکه در بعضی
اخبار وارد شده است که حقتعالی حوا را از باقیمانده طینت آدم آفرید و اکثر مفسرین و مورخین برآنند
که چون حقتعالی آدم را آفرید و او را در بهشت جای داد با آنکه در بهشت حوران و غلمان نیک سرشت
بودند آدم بواسطه آنکه جنسیت با نها نداشت چندان با ایشان الفت نمیگرفت و از حقتعالی انیسی از
جنس خود طلبید حقسبحانه و تعالی خوابی گران بر او گماشت و جبرئیل را امر نمود تا از پهلوی چپ او استخوانی
کشید و حوا را از آن استخوان آفرید و ظاهر وخلق منها زوجها دالست بر این و مقوی آنست قول
حضرت رسالت صلی الله علیه و آله که فرمود خلقت المرئة من ضلع ان اقمتها کسرتها وان ترکتها وفیها عوج
استمتعت بها زن از استخوان کج خلق شده است اگر خواهی راست کنی او را میشکند و اگر با کجی او
بسازی و با او مدارا کنی از او منتفع میشوی و بالجمله در کتاب روح البیان از برای تسمیه حوا
بدین اسم سه وجه ذکر نموده وجه اول آنکه او را حوا گفتند بجهة اینکه حقسبحانه و تعالی و را از حی یعنی از
آدم زنده خلق نمود وجه دویم لانها اصل کل حی او را حوا گفتند بجهت اینکه حقسبحانه و تعالی او را
اصل و منشأ بهر آدم قرار داد وجه سیم لانها کانت فی ذقنها او شفتیها حوة ای حمرة مائلة الی

السّواد تسمیهٔ او بحوا برای این بود که در زنخ یا در لبهای او حوّة بود یعنی سرخی مائل بسیاهی در کتاب کنز اللغه گوید حوّ بضم و تشدید سیاهان و سیاه لبان و گندم گونان و گندم گون لبان و آن جمع احوی است و نیز در کتاب روح البیان گوید تسمیهٔ امرئه بمرئه بجهت اینست که از مرء یعنی از مرد خلق شده است (مؤلف گوید) و ما شرح کیفیت خلقت حوا را بر وجه اوفی در واقعهٔ ششم قسم اول وقایع روز عاشورا در مجلد اول کتاب جواهر الکلام ذکر نمودیم فلیطالع ثمّة و امّا آن بکفر که حقسبحانه و تعالی از ما در بدون پدر آفرید حضرت عیسی علی نبینا و آله و علیه السلام است چنانکه در سورهٔ آل عمران فرموده اِنَّ مَثَلَ عیسی عِنْدَ اللهِ کَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرابٍ ثُمَّ قالَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ بدرستیکه مثل عیسی نزد خدا در خلق شدن او بی پدر مانند مثل آدم است که خلق کرد خدا او را از خاک پس گفت مر او را باش پس او بهم رسید و وجود یافت مرویستکه جبرئیل بامر حقتعالی بزمین آمد و در گریبان مریم دمید پس در همان شب مریم حامله شد بعیسی و در بامداد وضع حمل او شد که تمام مدت حمل او نه ساعت بود و بعد از آن حمل زنان دیگر و در تفاسیر و تواریخ معتبره مسطور است که چون عیسی علیه السلام متولد شد یوسف نجار که پسر عم مریم بود عیسی را در بر گرفت و مریم را با خود برداشت و برد در غاری که در آنجا بود و تا چهل روز بخدمتگاری ایشان قیام نمود و بعد از آن مریم عیسی را برداشت و هر سه از غار بیرون آمدند پس مریم رفت بسوی قوم خود در حالیکه قنداقه عیسی را در بر گرفته بود چنانکه حق تعالی فرموده است فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَها تَحْمِلُهُ الآیه و ما شرح این قصه را بتفصیل تمام در واقعهٔ چهارم روز چهارم محرم در مجلد اول کتاب جواهر الکلام نقل نمودیم و امّا آن بکفر که حقتعالی بقدرت کاملهٔ خود او را بی پدر و مادر آفرید حضرت آدم ابو البشر علیه السلام بود و کیفیت خلقت آدم بطور تلفیق و تلخیص از کتب تفاسیر و تواریخ بدین نهج است که چون حقتعالی اراده فرمود آدم را خلق نماید ملکی را امر فرمود که طینت آدم را خمیر کند و اجزاء آنرا با هم مخلوط نماید و خمیر مایهٔ او تا چهل سال بماند و پس از آن باریتعالی او را چسبنده گردانید مانند لجن متغیر و تا چهل سال بدین وجه و وصف باقی ماند پس آنرا خشک گردانید مانند سفال کوزه گران و تا چهل سال نیز بدان صفت بود و چون

صد و بیست سال از ابتدای تخمیر طینت او درگذشت با ملائکه فرمود اِنّی خالِقٌ بَشَراً مِن صَلصالٍ مِن حَمَاءٍ مَسنُونٍ فَاِذا سَوَّیتُهُ وَنَفَختُ فِیهِ مِن رُوحِی فَقَعُوا لَهُ ساجِدِینَ بدرستیکه من خلق کننده‌ام آدمی را از گل خشک از لای گندیده پس چون درست کنم او را و از روح خود در او بدمم یعنی روحیکه آفریده منست پس بیفتید برای او سجده کنندگان بسجده تعظیم و تکریم و بدلول اِنَّ اللهَ خَلَقَ آدَمَ عَلیٰ صُورَتِهِ آدم را بهمان صورت که او را در لوح تصویر و تقدیر کرده بود خلق فرمود و بعضی گفته اند ضمیر راجع است بخدا و بنابراین مراد از صورت صفت است یعنی او را مظهر صفات کمالیه خود گردانید و یا مراد همان صورت ظاهر باشد و اضافه از برای تشریف باشد یعنی صورتیکه پسندیده و برگزیده او بود و برخی گویند ضمیر راجع است بآدم یعنی صورتیکه لایق و مناسب او بود یا آنکه در اول حال خدا او را بصورتی خلق کرد که در آخر مردم او را مشاهده کردند نه مثل دیگران که بتدریج بزرگ میشوند و در صورت و احوال ایشان هم تغییر بهم میرسد و مؤید بعضی از این وجوه بسند معتبر از حضرت باقر علیه السلام منقولست که از آن حضرت از معنی اینحدیث پرسیدند فرمود یعنی صورت محدثه آفریده شده که خدا برگزیده بود و اختیار کرده بود آنرا بر سائر صورتهای مختلفه پس او را بخود نسبت داد چنانکه کعبه را بخود نسبت داده و چنانکه روح را بخود نسبت داد و فرمود بدمم در او از روح خود و بسند معتبر از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله گذشت بر دو شخصی که یکدیگر را دشنام میدادند پس شنید که یکی بدیگری میگوید قبح الله وجهك خدا قبیح گرداند روی تو را و روی هر که را بتو میماند حضرت فرمود ای بنده خدا مگو این سخن را به برادرت خلق الله آدم علی صورته حقتعالی آدم را بصورت او آفریده است و مثل اینحدیث از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نیز منقولست و بنابراین در حدیث صورته ضمیر راجع است بآن شخص که دشنام داده میشد

(مقاله صد و چهل و هشتم)

(در یکروز هفتاد پیغمبر را در بازار کشتند) قال الله تعالی فی سورة البقرة (آیه) ۵۸ وَضُرِبَت عَلَیهِمُ الذِّلَّةُ وَالمَسکَنَةُ وَباؤُا بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ ذلِكَ بِاَنَّهُم کانُوا یَکفُرُونَ بِآیاتِ اللهِ

وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ در ذم بنی اسرائیل میفرمایند
وزده شد بر ایشان ذلت وخواری درویشی وبیچارگی ضربت مأخوذ است از ضربت القبة علیه اذا
احیطت به ویا مأخوذ است از ضرب الطین علی الحائط اذا الصق زده شد قبه بر او یعنی احاطه
کرد بر او ویا از قبیل اینست که بگویند گل را زد بر دیوار یعنی چسبانید آنرا بر دیوار وملخص کلام اینست که
مذلت ومسکنت بر ایشان احاطه کرده شد ولازم ایشان گشت مانند گل که بر دیوار ملصق شود
واین یا بر سبیل حقیقت است ویا بر وجه تکلف بانمعنی که هرچه توانگر باشند خود را در زی محتاجان
وبینوایان بخلق بنمایند از خوف آنکه مبادا جزیه را بر ایشان مضاعف گردانند وَبَاءُوا بِغَضَبٍ
مِنَ اللّٰهِ وبازگشتند بغضب وخشمی از خدا یعنی سزاوار غضب خدا گشتند ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ
بِآيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ واین الزام خواری وبیچارگی وغضب خدا بر ایشان بسبب
آن بود که ایشان کافر میشدند به آیتهای خدا یعنی معجزاتیکه بموسی عطا کرده بود ویا مراد بآیات کتب
منزله است چون توریه وانجیل وقرآن وآیات متضمنه نعت وجود محمد وحقیقت وحقیت آنحضرت
است وهم اینخواری وغضب آلهی بر ایشان بسبب این بود که میکشتند پیغمبران را بغیر حق یعنی بدون
آنکه مستوجب قتل باشند مانند حضرت ذکریا ویحیی شعیب در روح البیان وتفسیر منهج آورده اند که طغیان
وتعدی جهودان بر وجهی بود که دریک بامداد هفتاد پیغمبر را در بازار کشتند ودر وقت نماز دیگر در
همان جا تره میفروختند وگفته اند که فایده قید بغیر الحق با اینکه محال است که کشتن پیغمبر بحق واقع شود
اشاره باین است که بزعم ایشان انبیاء نیز مستوجب قتل نبودند چه آنکه در میان ایشان کسی نبود که
معتقد باشد بوجوب قتل ایشان بجهة آنکه چیزیکه مستوجب قتل باشد از انبیا صادر نشده بود بلکه اتباع
هوی وحب دنیا ایشان را بر این داشت که کافر شدند بآیات وبکشتن انبیا ارتکاب نمودند چنانکه
حق سبحانه وتعالی فرمود ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ یعنی کفر بآیات وکشتن انبیا که از ایشان
صادر شد بسبب آنچیزی بود که عاصی شدند در فرمان خدا واز حدود خدا بر میگشتند وتخلیه بین
کفار وانبیا مستلزم خذلان انبیا نبوده بلکه آن موجب وصول ایشان بود بمنازل رفیعه ودرجات

عالیه که بدون کشته شدن بآن نمیرسیدند مانند تخلیه بین اولیاء و اهل ایمان و قتله ایشان و عدم و نیز
قتل انبیا در صورتی است که ایشان مأمور بقتال شده باشند نه مطلقا و پیغمبرانیکه بدست ایشان کشته شدند مأمور
بقتال نبودند و صحیح آنستکه پیغمبر اگر ادای رسالت و شریعت نکرده باشد جایز نیست که حقتعالی تمکین کفار
نماید بر قتل او چه این موجب عدم ازاحهٔ علت میشود در تکلیف و هم عدم رعایت لطف و مصلحت
است اما بعد از تبلیغ رسالت جایز است که حقسبحانه و تعالی تخلیه نماید بین پیغمبر و قوم او و واجب
نیست بر او منع قتل او بجهت ثبوت ازاحهٔ علت و وقوع لطف از جانب حقسبحانه و تعالی و از ابن
عباس روایت است که لم یقتل قط من الانبیاء الا من لم یؤمر بقتال و کل من امر بقتال نصر
کشته نشد هرگز پیغمبری از پیغمبران مگر آنکس که مأمور بقتال نبود و هریک از ایشان که مأمور بقتال
شد حقسبحانه و تعالی او را نصرت و یاری نمود پس تعارض نیست بین قول حقتعالی وَيَقْتُلُونَ
النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ و بین قول او سبحانه و تعالی اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا و قول و وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا
لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ مع انه یجوز ان یراد به النصرة بالحجة و بیان الحق و کل
منهم بهذا المعنی المنصور ٭

(مقالهٔ صد و چهل و نهم)

(یکساعت است که در آن ساعت آهن مانند خمیر است) اهل معنی گویند که علوم ظاهر
و علم بظواهر انسان را بجائی نمیرساند مثل اینکه مثلاً بداند که حکم زانی و زناکار رجم و جلد است
بدین علم انسان برتبهٔ کمال نمیرسد بلکه کمال اینستکه انسان بداند که در وجودش محلی است که آن محل
اقتضای جماع دارد و درخواست زنا میکند اهل ارشاد گویند مقتضی را باید قلع و قمع نمود که منشاء
و دواعی بر زنا اصلاً در وجود یافت نشود و همچنین چیزیکه مقتضی اکل و شرب است و همچنین چیزیکه مقتضی
حسد و کینه و کبر و عجب و سایر صفات رذیله است کما قیل عَلِمْتَ شَيْئًا وَ غَابَ عَنْكَ اَشْيَاءُ
چیزی را دانستی و چیزها از تو غایب گردید و در حدیث است که رب عالم قد قتله جهله و علمه
معه لاینفعه بسی عالم و دانشمند یکه جهل او را بکشد و حال آنکه علم و دانش او با او است و او را

سود نکند پس مرد هر چند در علوم تبحر در قوانین و رسوم متفنن باشد اگر بتزکیهٔ نفس حال خود را اصلاح نکند و قلب را تصفیه ننماید اعتبار مراتب کمال در او نخواهد بود و جهل او بیشتر خواهد بود حکایت است که نصیر الدین طوسی داخل شد بر ولی از اولیاء الله که او را زیارت نماید پس چون او داخل شد بر آن ولی گفتند که اینمرد عالم و دانشمند دنیا خواجه نصیر الدین طوسی است ولی گفت ما کماله کمال او چیست گفتند لیس له عدیل فی علم النجوم در علم نجوم نظیر و عدیل ندارد ولی گفت الحمار الابیض اعلم منه خر سفید از او داناتر است نصیر الدین غیظ کرده از مجلس او برخواست اتفاقا در شب آنروز بر در آسیاخانه فرود آمد آسیابان با او گفت بیا در درون خانه که امشب باران عظیمی خواهد آمد اگر درب آسیاخانه را نبندیم سیل خواهد گرفت خواجه گفت از کجا دانستی گفت از روی اینکه من خر سفیدی دارم که هرگاه دم خود را بجانب آسمان سه مرتبه حرکت دهد باران خواهد آمد واذا حرکه الی جانب الارض یقطع المطر و هرگاه دم خود را بجانب زمین حرکت دهد باران نخواهد آمد چون نصیر الدین این سخن شنید سخن ولی را تصدیق نمود غیظ او برطرف گردید و نیز آورده که ولی از اولیا با ابن سینا گفت افنیت عمرک فی علوم العقلیة فالی ای مرتبة وصلت عمر خود را در طلب علوم عقلیه فانی کردی بچه مرتبه از مراتب رسیدی ابن سینا گفت وجدت ساعة من ساعات الایام الحدید فیها کالعجین ساعتی از ساعتهای روزها را یافتم که آهن در آنساعت مانند خمیر است ولی گفت مرا خبر ده از آنساعت چون آنساعت در آمد او را خبر داد و آهن را بدست گرفته انگشت خود در آن فرو برد بعد از گذشتن ساعتی ولی با او گفت هل تقدر تنفذ اصبعک فیه ایضا در این ساعت آیا میتوانی انگشت خود را در آهن فرو بری ابن سینا گفت نه این از خصائص همان ساعت بود پس ولی آهن را برداشته انگشت خود را در آن فرو برد و گفت ینبغی للعاقل ان لا یصرف عمره الی الزائل الفانی سزاوار است که عاقل عمر خود را صرف نکند برای چیزیکه زائل و فانیست

(مقالهٔ صد و پنجاهم)

قرآن یکی است و از نزد یکی نازل شده است ❊ در کتاب وافی از کافی از حضرت امام محمد باقر

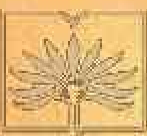
علیه السلام روایت کرده است که فرمود انّ القرآن واحد نزل من عند واحد ولکنّ الاختلاف
من قبل الرّواة بدرستیکه قرآن یکی است و از نزد یکی نازل شده است ولکن اختلاف از جانب
راویان است و نیز در آنکتاب از فضل بن یسار روایت کرده است که او گفت بحضرت صادق
علیه السلام انّ النّاس یقولون انّ القرآن نزل علی سبعة احرف بدرستیکه مردم میگویند
که قرآن بر هفت حرف نازل شده است فرمود کذبوا اعداء الله ولکنّه نزل علی حرف واحد
من عند الواحد دروغ میگویند دشمنان خدا بلکه قرآن بر یکحرف نازل شده است و در بیان
انحدیث در کتاب مذکور فرموده است که هفت حرف در انحدیث تفسیر شده است بهفت
لغت از لغات عرب نه بقراآت سبع و نیز از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است
که فرمود ان کان ابن مسعود لا یقرء علی قرائتنا فهو ضالّ اگر ابن مسعود موافق قرائت ما
قرائت نمیکند پس او گمراه است راوی عرض کرد ربیعه هم گمراه است حضرت فرمود بلی گمراه است پس از آن حضرت فرمود
امّا نحن فنقرء علی قرائة ابیّ (مؤلف گوید) از انحدیث مستفاد میشود که قرائت صحیح قرائت ابیّ ابن
کعب است و قرائت او موافق قرائت اهلبیت است ولکن قرائت او غیر مضبوطه است در نزد ما و
قرائت او در جمیع الفاظ قرآن بما نرسیده است و نیز در وافی از کافی از محمد بن سلیمان روایت
کرده است که او از یکی از اصحاب خود نقل نموده که او گفت عرض کردم بحضرت ابی الحسن علیه السلام
جعلت فداك انا نسمع الآیات فی القرآن لیس هی عندنا کما نسمعها ولا نحسن ان نقرءها فهل
نأثم فدایت شوم ما آیات قرآنرا میشنویم بطوریکه در نزد ما آنطور نیست که میشنویم و نیکو نمیدانیم که آنطور
قرائت کنیم آیا ما گناهکار میشویم فقال لا اقرؤا کما تعلمتم فسیجیئکم من یعلمکم فرمود نه قرائت
کنید همانطوریکه تعلیم گرفته اید زود است بیاید بسوی شما کسیکه بشما تعلیم نماید قرائت آنرا یعنی حضرت
صاحب الامر صلوة الله علیه و از سالم بن سلمه روایت کرده است که گفت مردی در خدمت
حضرت صادق علیه السلام قرائت قرآن مینمود و انا استمع حروفا من القرآن لیس علی ما یقرءها
النّاس و من میشنیدم از قرآن حروفی را که آن حروف در قرائت مردم نبود حضرت باو فرمود کف

عن هذه القرائة اقرء کما یقرء الناس حتی یقوم القائم علیه السلام فقرء کتاب الله علی حده واخرج المصحف الذی کتبه علی علیه السلام اینطور قرائت مکن و باز ایست ازاین قرائت و قرائت کن همانطور که مردم قرائت میکنند تا وقتیکه قیام نماید حضرت قائم علیه السلام و زمانیکه قائم ظاهر میشود قرائت میکند کتاب خدارا بحد خود و بیرون میآورد آن مصحفی را که علی علیه السلام آنرا نوشته است و نیز درجزء پنجم مجلد اول وافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود که ان رسول الله صلی الله علیه وآله قال لعلی علیه السلام یا علی القران خلف فراشی فی الصحف والحریر والقراطیس فخذوه واجمعوه ولا تضیعوه کما ضیعت الیهود التوریة فانطلق علی علیه السلام فجمعه فی ثوب اصفر ثم ختم علیه فی بیته وقال لا ارتدی حتی اجمعه قال کان الرجل لیاتیه فیخرج الیه بغیر رداء حتی جمعه رسولخدا بامیر المؤمنین علیه السلام فرمود یا علی قرآن درپس فراش من درصحیفه ها و پارچه های ابریشم و کاغذها است پس بردارید آنرا و جمع کنید آنرا و ضایع نکنید آنرا مانند اینکه یهود توریه را ضایع نمودند پس آنحضرت رفت و آنهارا درجامه زردی جمع فرمود و درخانه خود مهر برآن زد و فرمود رداء بدوش نمی افکنم تا قرآن را جمع نمایم پس هرگاه کسی میآمد آنحضرت را ملاقات نماید آن حضرت بی ردا از خانه بیرون میآمد تا قرآن را جمع نمود و شیخ صدوق علیه الرحمه در اعتقادات خود فرموده اعتقادنا ان القران الذی انزله الله علی نبیه محمد صلی الله علیه وآله هو ما بین الدفتین وما فی ایدی الناس لیس باکثر من ذلک ومبلغ سوره مائة واربع عشر سورة وعندنا والضحی والم نشرح سورة واحدة ولایلاف والم ترکیف سورة واحدة ومن نسب الینا انا نقول انه اکثر من ذلک فهو کاذب اعتقاد ما اینست قرآنیکه حقتعالی نازل فرمود بر پیغمبرش محمد صلی الله علیه وآله آن همان است که درمیان دو پهلو و دو روی است و همان است که در دست مردم است و زیاده از آن نیست و مبلغ سوره های آن یکصد و چهارده سوره است و در نزد ما سوره والضحی والم نشرح یک سوره است و لایلاف یک سوره است و هرکس نسبت دهد بما که گفته ایم بیشتر ازاین بوده است او دروغگو و کاذب است و نیز در وافی از محمد بن مسلم روایت کرده است

که حضرت امام محمد باقر علیه السلام باو فرمود یا محمد اذا سمعت الله ذکر احداً من هذه الامة بخیر فنحن
واذا سمعت الله ذکر قوماً بسوء ممن مضی فهم عدونا ای محمد هرگاه شنیدی که حقسبحانه وتعالی
کسی از این امت بخوبی یاد نمود پس بدان که او مائیم وهرگاه شنیدی که حقتعالی قومی از گذشتگان را
ببدی یاد فرموده پس بدان که ایشان دشمنان مایند ونیز در کتاب مذکور درباب نوادر ابواب
قرآن وفضائل آن از جابر بن عبدالله انصاری روایت کرده است که او گفت شنیدم از
حضرت امام محمد باقر علیه السلام که فرمود وقع مصحف فی البحر فوجدوه قد ذهب ما فیه الا هذه
الآیة الا الی الله تصیر الامور نسخه از قرآن مجید در دریا افتاد چون او را یافتند دیدند
هرچه در آن بوده است همه رفته مگر این آیه الا الی الله تصیر الامور (توضیح) مصحف
بضم وکسر میم چیزیکه در او رسالها وصحیفه ها جمع کرده شود ودر این جا مراد قرآن مجید است
ونیز درباب نوادر از ابن سنان یا غیر او روایت کرده است که گفت سؤال کردم از حضرت
امام جعفر صادق علیه السلام از قرآن وفرقان که آیا هر دو یکی است فرمود القرآن جملة الکتاب
والفرقان المحکم الواجب العمل به قرآن همه کتاب است وفرقان محکمانیست که عمل بآنها واجب است

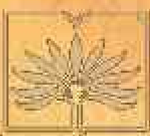
(مقاله صد وپنجاه ویکم)

(بزرگترین سوره های قرآن یکسوره وکوچکترین سوره ها یک سوره است) در تفسیر روح البیان
گوید که اگر گوئی طولانی ترین سوره های قرآن وکوتاه ترین سوره ها کدام است وکدام آیه طولانی
وکدام آیه کوتاه تر است گوئیم که اهل تفسیر گفته اند که طولانی ترین سوره ها در قرآن سوره بقره
است وکوتاه ترین سوره ها سوره کوثر است وطولانی تر آیه ها آیه دین وکوتاه ترین آیه ها
آیه والضحی ووالفجر است وطولانی ترین کلمات فاسقیناکموه است (مؤلف گوید) ظاهرا مراد
با آیه دین آیه دویست وهشتاد ودوم سوره مبارکه بقره است که فرموده است یا ایها الذین آمنوا
اذا تداینتم بدین الی اجل مسمی فاکتبوه ولیکتب بینکم کاتب بالعدل تا آخر آیه که و یعلمکم
الله والله بکل شیء علیم واگر گوئی حکمت چیست که سوره بقره اعظم سوره های قرآن است

جواب اینست که در اینسوره تفصیل داده شده است احکام و مثلها ذکر شده است و حجتها اقامه شده است
چه آنکه هیچ سوره از سوره ها مشتمل نیست بر چیزیکه اینسوره مشتمل بر آنست و از اینجهت این سوره
نامیده شده است به فسطاط القرآن فُسطاط بضم خیمه و خرگاه است و فخر رازی در تفسیر کبیر گوید که
وقتی از اوقات بزبان من جاری شد که ممکن است از فوائد و نفائس این سوره ده هزار
مسئله استنباط کرد بعضی از حساد و اهل جهل و عناد این سخن را حمل نمودند بکلامی که خالی از معانی
و مبانی است و چون شروع نمودم بتصنیف این کتاب اینمقدمه را مقدم داشتم تا آنکه مانند تنبیهی باشد
بر اینکه آنچه گفتم ممکن الحصول و قریب الوصول است و نیز در کتاب روح البیان آیات قرآنیه را
بچند قسم و چند اسم نامیده است آیات مکیه و مدنیه و برزخیه و لیلیه و نهاریه و سفریه و حضریه
و صیفیه و شتائیه و نومیه برزخیه و ارضیه و سماویه و غاریه و عرشیه معراجیه آیات مکیه آیاتیست
که در مکه معظمه نازل شده است و آیات مدنیه آیاتیست که در مدینه نازل شده است و آیات برزخیه آیاتیست
که در بین مکه و مدینه نازل شده است و نهاریه آیاتیست که در روز نازل شده است و لیلیه آیاتیست
که در شب نازل شده است و نومیه برزخیه آیاتیست که در بین شب و روز نازل شده است و سفریه
آیاتیست که در سفر نازل شده است و حضریه آیاتیست که در حضر نازل شده است و صیفیه آیاتیست که
که در تابستان نازل شده است و شتائیه آیاتیست که در زمستان نازل شده است و عرشیه معراجیه
آیاتی را گویند که در شب معراج نزول یافته و گوید حکمت تعدد مواطن نزول قرآن تشریف
جمیع مواطن کون است بنزول وحی الهی و حضور حضرت محمدی صلی الله علیه و آله چنانکه در حکمت و سر
معراج و اسرار بآنحضرت گفته اند کانه عرش و جنان و عوالم مواطن علویه بزبان حال از حضرت ذوالجلال
مسئلت مینمودند که حقسبحانه و تعالی آنها را بقدوم قدم میمنت لزوم حبیب خود محمد صلی الله علیه و آله
مشرف گرداند چشم آنها را بغبار نعال حضرت سید سادات و مفخر موجودات الکحل فرماید و بدانکه
دوازده سوره است در قرآن مجید که یک آیه از هر یک از آن سوره ها موطن نزولش مخالف
با نزول موطن باقی سوره است (۱) سوره مبارکه بقره است که مدنیه است مگر آیه دویست و هشتادم آن

سوره که در حجة الوداع در منی نازل شده است و آن آیه اینست وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (دویم) سورهٔ مبارکهٔ مائده است که بعد از سورهٔ فتح نازل شده است و آن سوره مدنیه است مگر آیهٔ دوم آن که در حجة الوداع در عرفات نازل شده است و آن آیه اینست يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ✻ (سیم) سورهٔ مبارکهٔ حجرات است که بعد از سورهٔ یوسف نازل شده است و آن مکیه است مگر آیهٔ هشتاد دویم آن که مدنیه است و آن آیه اینست وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ (چهارم) سورهٔ مبارکهٔ روم است که بعد از سورهٔ انشقاق نزول یافته و آن مکیه است مگر آیهٔ هفدهم آن که مدنیه است و آن آیه اینست فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ (پنجم) سورهٔ مبارکهٔ سبا است که بعد از سورهٔ لقمان نازل شده است و آن مکیه است مگر آیهٔ ششم آن که مدنیه است و آن آیه اینست وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (ششم) سورهٔ مبارکهٔ یس است که مکیه است مگر آیهٔ چهل و پنجم آن که مدنیه است و آن آیه اینست وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ✻ (هفتم) سورهٔ مبارکهٔ زخرف است که بعد از سورهٔ شوری نازل شده است و آن مکیه است مگر آیهٔ پنجاه و چهارم آن سوره که آن مدنیه است و آن آیه اینست فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (هشتم) سورهٔ مبارکهٔ جاثیه است که بعد از سورهٔ دخان نازل شده است و آن مکیه است مگر آیهٔ چهارم آن که مدنیه است و آن آیه اینست مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (نهم) سورهٔ مبارکهٔ محمد صلی الله علیه و آله است که بعد از سورهٔ حدید نازل شده است و آن مدنیه است مگر آیهٔ سیزدهم آن که بین مکه و

مدینه در اثناء هجرت نازلشده است و آن آیه اینست وَکَاَیِّنْ مِنْ قَرْیَةٍ هِیَ اَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْیَتِکَ
الَّتِی اَخْرَجَتْکَ اَهْلَکْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ (دهم) سوره مبارکه قاف است که بعد از سوره المرسلات
نازلشده است و آن مکیه است مگر آیه سی وهشتم آن که مدینه است و آن آیه اینست وَلَقَدْ
خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ (یازدهم) سوره
مبارکه نجم است که بعد از سوره اخلاص نازلشده است و آن مکیه است مگر آیه سی ودوم
آن که مدینه است و آن آیه اینست اَلَّذِیْنَ یَجْتَنِبُوْنَ کَبَائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ
رَبَّکَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِکُمْ اِذْ اَنْشَاَکُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِی بُطُوْنِ
اُمَّهَاتِکُمْ فَلَا تُزَکُّوْا اَنْفُسَکُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰی (دوازدهم) سوره مبارکه والمرسلات است
که بعد از سوره همزه نازلشده است و آن مکیه است مگر آیه چهل وهشتم آن که مدینه است و آن
آیه اینست وَاِذَا قِیْلَ لَهُمُ ارْکَعُوْا لَا یَرْکَعُوْنَ (مولف گوید) آنچه مرقوم گشت از کیفیت نزول
دوازده سوره ودوازده آیه مذکوره موافق مسطورات در اوائل سور قرآن طبع عبد الحمید
خفی است ونیز مکشوف باد که مفسرین را در تعریف مکیه و مدینه سه قول است و ما شرح آن را در
مقاله هفتاد وهفتم اینجلد ذکر نمودیم هر که خواهد بانجا رجوع نماید

(مقاله صد وپنجاه ودوم:)

(در آب نوشیدن یک امر واجب ویک امر حرام است) در کتاب جامع عباسی
فرموده بدانکه بیست وسه امر بآب نوشیدن تعلق دارد یک امر واجب وسیزده امر
سنت ویک امر حرام وهشت امر مکروه اما یک امر واجب گردانیدن دهن از موضع طلا
ونقره اگر ظرف نقره کوب یا طلاکوب باشد و اما سیزده امر سنت اول آنکه در وقت آب خوردن
ایند عارا بخواند اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مُنْزِلِ الْمَاءِ مِنَ السَّمَاءِ وَمُصَرِّفِ الْاَمْرِ کَیْفَ یَشَاءُ بِسْمِ اللّٰهِ خَیْرِ الْاَسْمَاءِ
(دویم) آنکه بعد از آب خوردن ایند عا بخواند اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ سَقَانِیْ مَاءً عَذْبًا وَلَمْ یَجْعَلْهُ مِلْحًا
اُجَاجًا بِذُنُوْبِیْ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ سَقَانِیْ فَاَرْوَانِیْ وَاَعْطَانِیْ فَاَرْضَانِیْ وَعَافَانِیْ وَکَفَانِیْ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِیْ

ممن تسقیه فی المعاد من حوض محمد صلی الله علیه و آله و تسعده بموافقته برحمتک یا ارحم الراحمین (سیم) آنرا بمکد (چهارم) آنکه بهر دو دست بنوشد (پنجم) آنکه بسه نفس بنوشد اگر آب دهنده غلام باشد (ششم) آنکه بیک نفس بنوشد اگر آب دهنده آزاد باشد (هفتم) آنکه آب بسیا ننوشد چه بسیا نوشیدن آب مادهٔ جمیع مرضها است (هشتم) آنکه از نزدیک دستهٔ کوزه واز موضع شکسته آب ننوشد (نهم) آنکه در وقت آب خوردن حضرت امام حسین علیه السلام را یاد نماید وصلوات فرستد وقاتلان او را لعن کند چه اگر آنحضرت را یاد نماید وبر قاتلان او لعن فرستد صد هزار حسنه در دیوان اعمال او ثبت میشود وصد هزار گناه از دیوان اعمال او کم میشود وصد هزار درجه بلند او را روزی گردد (دهم) آبیکه از ناودان خانهٔ کعبه فرود آید نوشیدن چه آنکه شفای مرضها در آنست (یازدهم) آب زمزم نوشیدن چه در آن شفای مرضهااست (دوازدهم) آب باران نوشیدن آنکه چه سبب شفای مرضهااست (سیزدهم) هدیه بردن آب زمزم بشهرها و آما یک امر حرام و آن در ظرف طلا و نقره آب نوشیدن است و آما هشت امر مکروه (اول) آب نیل مصر نوشیدن چه آن دل را میمیراند (دویم) آنکه بیک نفس آب نوشیدن اگر آب دهنده غلام باشد (سیم) بسه نفس آب نوشیدن اگر آب دهنده آزاد باشد (چهارم) بیکبار سرکشیدن آب چه آن باعث مرض کباد میشود و آن مرضیست در جگر (پنجم) ایستاده نوشیدن (ششم) از نزدیک دستهٔ کوزه واز موضع شکسته آب نوشیدن (هفتم) بسیار آب نوشیدن (هشتم) نگرگ خوردن و فاضل دربندی علیه الرحمه در کتاب اسرار الشهادة قریب باینها فرموده است که سزاوار است مؤمن در حین آشامیدن آب در یاد حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه بوده باشد بهر حالیکه باشد و پس از آن فرموده و الافضل الاکمل ان تذکره کما علمنا الصادق صلوات الله علیه بان تقول صلی الله علیک یا ابا عبد الله تکررها ثلثا و افضل و اکمل اینست که یاد کنی آنحضرت را نحویکه تعلیم فرموده است مارا حضرت صادق علیه السلام باینکه سه مرتبه بگوئی صلی الله علیک یا ابا عبد الله و نیز فرموده که در مجلس

وغیر آن یا دکردن آنحضرت در شان آشامندهٔ آب مؤکد میشود . وعلامهٔ مجلسی رضوان الله علیه در باب سیم از کتاب حلیة المتقین فرموده که جایز نیست خوردن و آشامیدن از ظرف طلا و نقره و در استعمال غیر اکل و شرب خلاف است و احوط اجتناب است . وبعضی گفته اند طعامی را که در ظرف طلا و نقره کنند حرام میشود اگرچه طعام را در جای دیگر کنند مثل اینکه جمعی از علما حرام میدانند وضوئی را که از ظرف طلا و نقره بسازند و مکروهست از ظرف نقره کوب یا طلا کوب چیزی خوردن و آشامیدن و یا ظرفیکه بعضی از آن طلا و نقره باشد و اگر بخورد بهتر آنست که دهان را بوضع نقره و طلا نرساند از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقولست که هرکه در دنیا از ظرف طلا و نقره آب خورد در آخرت از ظرف طلا و نقرهٔ بهشت محروم باشد و در حدیث معتبر از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام منقولستکه ظرف طلا و نقره متاع جماعتی است که یقین بآخرت ندارند از عمرو بن ابی المقدار منقولستکه ظرفی آوردند خدمت امام جعفر صادق علیه السلام که آب بخورند پارهٔ از نقره بر آن ظرف چسبانیده بودند دیدم که حضرت بدندان خود آن را از آن ظرف میکندند .

(مقالهٔ صد و پنجاه و سیم)

وانمقاله مشتمل است برده مطلب که هریک متضمن عدد یک است (۱) در کتاب عیون اخبار الرضا علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود من ضمن لی واحدة ضمنت له اربعة یصل رحمه فیحبه الله ویوسع علیه فی رزقه ویزید فی عمره ویدخله الجنة التی وعده هرکه ضامن شود برای من یک چیز را ضامن میشوم من برای وی چهار چیز را هرکه وصل کند بارحم خود دوست بدارد خدا تعالی او را و وسعت دهد در رزق و روزی او و زیاد کند عمر او را و داخل کند او را در بهشتی که وعده داده است او را (۲) و نیز در آنکتاب از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود للمرئة عشر عورات فاذا زوجت سترت لها عورة واحدة واذا ماتت سترت عوراتها کلها از برای زن ده عورت است پس

هرگاه شوهر اختیار کند یکعورت او پوشیده میشود و هرگاه بمیرد همهٔ عورتهای او مستور گردد و ظاهراً مراد از ده عورت دو پستان و دو دست و دو پا و قبل و دبر و سر و باقی بدن او است (۳) در کتاب زهر الربیع آورده که در بلاد هند مردی بود که او را افلاکس صبور میگفتند در ایام جوانی دوستی داشت که محبت تمام با او بهم رسانیده بود اتفاقاً محبوب او را سفری پیش آمد از شهر بیرون رفت شخص صبور بعنوان مشایعت با او بیرون آمده در هنگامیکه او را وداع مینمود یکچشم او بگریست پس بچشم دیگر گفت چنانکه از گریه بر جدائی محبوب مضایقه کردی تورا از نگاه کردن بلذات دنیویه محروم نمودم پس مدت هشتاد سال آن یک چشم را بسته بود و وا نمیکرد (۴) در مجلد اول منهج الصادقین از تفسیر عین المعانی نقل کرده است که هرگاه تائبی بیکنفس پیش از مرگ توبه کند ملائکه بطریق استحسان میگویند که زود آمدی و چه خوش مسارعت نمودی و اکابر علما و عرفا گفته اند که چون وقت حلول اجل و زمان نزول موت معلوم نیست پس هر نفسی را دم آخر باید تصور کرد و از رجوع بحضرت او غافل نباید بود * غافل مشو ای عاصی و با درد و ندم باش * هر دم دم آخر شمر و حاضر دم باش (۵) اهل تحقیق گفته اند جهة اینکه ابلیس بسبب مخالفت یک امر از درجهٔ خود ساقط گردید یا اینکه او را توصیف کرده اند باینکه او معلم ملائکه بوده است و اهل آسمان از او تعلم معارف مینمودند این بود که او مغرور شد بآنچه که در نزد او بود از علم و دانش و از اسرار الهی غفلت نمود پس او از درجهٔ خود ساقط نشد مگر بسبب مغرور شدن بکیاست و فطانت و تمسک جستن بمعقول خود که از آدم علیه السلام بهتر است پس حقسبحانه و تعالی بدین امر خلق را تنبیه نمود بر اینکه در چنین مورد نادانی و نادان شدن نزدیکتر است بخلاصی از فطانت بی خیر و کیاست ناقص (۶) قال بعض الزهاد لو ان الدنیا ملئت سباعاً و افاعی ما خفتها و لو بقی فیها واحد من الناس لخفته یکی از زهاد گوید که اگر تمام دنیا پر از درندگان و افعی ها باشد از آنها نترسم و اگر یکنفر از مردم در دنیا باقی باشد از او خائف و ترسانم کذا فی المجلد الثانی من کتاب نزهة المجلس (۷) قال وهب بن الورد صحبت الناس

منذ خمسين سنة فما وجدت رجلاً غفر زلة ولا اقال عثرة ولا ستر عورة وقال على عليه السلام
اذا كان الغدر طبعاً فالثقة بكل احد عجز وهب بن الورد گفته است که مدت پنجاه سال
با مردم مصاحبت نمودم یکمرد را ندیدم که یک لغزش را ببخشاید واز یک لغزیدگی وخطا درگذرد
ویکچیزی که از دیدن ونمودن آن شرم آید بپوشاند واز حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام منقول است
فرمود اگر طبع وسرشت مردم بر بی وفائیست پس اعتماد بهر کسی از عجز وناتوانی است (۸)
قال ارسطاطاليس ينبغي للرجل ان يعطي نفسه لذتها ساعة من النهار ليكون ذلك عوناً
له على سائر يومه ارسطاطالیس حکیم گفته است سزاوار است مرد را که عطا کند نفس خود را لذت یکساعت از
روز تا آنکه آن یکساعت یار وپشتیبان باشد او را بر باقی روز او (۹) شیخ بهائی علیه الرحمة در کتاب
کشکول از قول اکابر وبزرگان نقل فرموده که صاحب الحاجة ابله لانه يخيل اليه انها لا تنقضي
فيحزن والقلب اذا حزن فارقه الرأي والحزن عدو الفهم لا يستقران في معدن واحد صاحب
حاجت ابله ونادان است بجهة انکه خیال میکند که حاجت او برآورده نمیشود پس محزون و
اندوهناک گردد وهرگاه که دل غمین واندوهناک شد اندیشه وتدبیر از او جدا گردد واندوه دشمن
فهم است ولهذا حزن وفهم در یک مرکز قرار نیابد (۱۰) شخصی گفته بود که من دروغی برای هزار
درهم نمیگویم باو گفتند این یکدروغ بید رهم گفتی .

(مقالهٔ صد وپنجاه وچهارم)

(واینمقاله نیز مشتمل بر ده مطلب است که هریک متضمن عدد یک است (۱) در تفسیر صافی
در ذیل کریمهٔ فتلقى آدم من ربه كلمات فتاب عليه فرموده ومعنى التوبة من العبد رجوعه
الى الله بالطاعة والانقياد بعد ما عصى وعتا ومعناها من الله رجوعه بالعطف على عبده
بالهامه التوبة اولا ثم قبوله اياها منه آخرا فالله توبتان وللعبد واحدة بينهما معنی توبه
از بنده رجوع وبازگشت او است بسوی خدایتعالی بطاعت وانقیاد بعد از نافرمانی واز
حد درگذشتن واز خدایتعالی یعنی رجوع وبازگشت او است بسوی بنده اش بلطف ومهربانی و

والهام توبه با و در اوّل و پس از آن رجوع او است به بنده بقبولی توبه او و پس از برای حقتعالی دو توبه است و از برای عبد یک توبه در بین آن دو (۲) در مجلّد اوّل منهج الصادقین آورده که جابر بن عبد الله از پیغمبر صلّی الله علیه و آله روایت کرده است یکساعت که عالم بر بستر خود تکیه کند و در علم خود نگرد بهتر است از عبادت عابدیکه هفتاد سال خدای را عبادت کند انس ابن مالک از رسول خدا صلّی الله علیه و آله نقل کرده که او گفت علم بیاموزید که آموختن علم حسنه است و درس آن تسبیح است و بحث آن جهاد است و تعلّم آن صدقه است (۳) در کتاب منهج الصادقین از ابو طالب قیطان روایت کرده است که گفت وقتی بتجارت بکوفه رفتم و در همسایگی اعمش فرود آمدم وی در آخر شب مکرّر این آیه را میخواند شَهِدَ اللهُ اَنَّهُ لا اِلٰهَ اِلّا هُوَ وَالْمَلائِکَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قائِماً بِالْقِسْطِ لا اِلٰهَ اِلّا هُوَ الْعَزِیزُ الْحَکِیمُ و هر بار در آخر آن میگفت وَاَنَا اَشْهَدُ بِما شَهِدَ اللهُ بِهِ وَاَسْتَوْدِعُ اللهَ هٰذِهِ الشَّهادَةَ وَهِیَ لِی عِنْدَ اللهِ وَدِیعَةٌ حَتّیٰ یُؤَدِّیَها اِلیٰ یَوْمِ الْقِیٰمَةِ و من نیز شهادت میدهم بآنچه شهادت داده است خدایتعالی بآن و این شهادت خود را بودیعت میسپارم بحق سبحانه و تعالی و آن در نزد خداوند ودیعت من است تا اینکه در روز قیامت ادا کند آنرا بسوی من پس من با خود گفتم که همانا از پیغمبر چیزی باو در این باب رسیده است و چون روز شد نزد او رفتم و گفتم تو دیشب آیة الشهاده میخواندی و در آخر آن کلماتی میگفتی آیا در آن چیزی شنیده گفت بلی گفتم از آن مرا اخبار کن گفت تو را از آن خبر ندهم تا یکسال تمام در خدمتکاری سرای من قیام نمائی من همّت سازی کرده بودم و بر سر راه بودم بار ها را گشادم و تا یکسال آنچه او بمن میفرمود قیام مینمودم و چون مدّت منقضی شد گفتم یا شیخ سال تمام شد گفت حدّثنی ابو وایل عن عبد الله بن مسعود انّه قال سمعت النبی صلّی الله علیه و آله یقول من قرء هذه الآیه یجاء بصاحبها یوم القیمه فیقول الله عبدی وفیٰ بعهدی وادّیت امانتی وهی التوحید وانا اولیٰ ممّن وفیٰ بالعهد یا ملائکتی افتحوا له ابواب الجنان فیدخلها من ایّها شاء یعنی ابو وایل روایت کرد مرا از ابن مسعود که او گفت از پیغمبر صلّی الله علیه و آله شنیدم که گفت هر که این آیه را بخواند حقسبحانه و تعالی او را روز قیامت حاضر سازد و با او خطاب کند که ای بنده من بعهد

وفا کردی وامانت مرا ادا کردی که آن توحید است ومن سزاوار ترم از آنکسیکه بعهد وفا کند املاکه
من درهای بهشت را برای او بگشائید تا از هر دری که میخواهد داخل شود (۴) صاحب کتاب نزهة
المجالس گوید که در تفسیر قول حقسبحانه وتعالی که بموسی وهارون فرمود فقولا له قولاً لیّناً دیدم که موسی
عرض کرد پروردگارا قول لین ونرم چگونه است حقسبحانه وتعالی وحی فرمود که قول لین اینست
که بافرعون بگوئید که مدت چهارصد وپنجاه سال است که خود را بزحمت ومشقت انداخته وامهال
مدت یکسال متابعت کن مرا دمارا تا حقتعالی جمیع گناهان تورا بیامرزد واگر یکسال متابعت
نمینکنی یکماه واگر نه یکهفته واگر نه یکروز واگر نه یکساعت واگر انیکار نیز نمیکنی دریک نفس بگو
لا اله الّا الله با تو صلح خواهم نمود چون موسی علیه السلام ادای رسالت نمود فرعون جنود خود را
جمع نموده گفت انا ربکم الاعلی پس آسمانها وزمین بلرزه آمدند واز خدای اذن خواستند که اورا
هلاک نمایند پس حقسبحانه وتعالی وحی فرمود بموسی هو کالکلب لیس له الا العصا یا موسی الق عصاك
که او مانند سگ است نیست از برای او مگر عصا ای موسی بینداز عصای خود را تا آخر آنچه که در تفاسیر وتواریخ
مسطور است (۵) ونیز در آنکتاب آورده که گروهی از کفار قریش که از جمله آنها فرعون این امت
ابوجهل بود مجتمع شدند در خدمت جناب ابی طالب در مرضی که بدان مرض وفات کرد پس گفتند که تو دانستی
خصومتی را که بین ما وفرزند برادر تو محمد صلی الله علیه وآله میباشد پس باصلاح آور بین ما را پیش از وفات خود
واحقاق کن حق ما را جناب ابو طالب وجود مقدس رسول صلی الله علیه وآله را طلبید عرض کرد
یا ابن اخی هؤلاء اشراف قومك فکف عنهم ویکفون عنك ای فرزند برادر این گروه اشراف و
بزرگان قوم تو میباشند پس باز ایست از مخاصمه ایشان تا ایشان نیز از مخاصمه ومعارضه تو باز ایستند
رسول صلی الله علیه وآله فرمود تطیعونی فی کلمة واحدة مصالحه من با ایشان باین است که اطاعت
کنند مرا در یک کلمه ابوجهل گفت نطیعك فی عشر کلمات اطاعت میکنم تو را در ده کلمه فرمود
بگوئید لا اله الّا الله گفتند ازید ان تجعل الآلهة الهاً واحداً ان امرك لعجب آیا تو میخواهی خدایان
چند را یک خدا قرار دهی بدرستیکه بسیار عجیب است امر تو ومتفرق شدند جناب ابو طالب عرض کرد

یا محمد ما سألتهم شططاً ای محمد در مسئلت خود ستم نکردی (المجس) (۶) در کتاب عیون اخبار الرضا از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود لا تجد فی اربعین اصلع رجل سوء و لا تجد فی اربعین کوسج رجل صالح و اصلع سوء خیر من کوسج صالح در چهل مرد اصلع یکمرد بد یافت نمیشود و در چهل مرد کوسه یکمرد صالح یافت نمیشود و اصلع بد بهتر است از کوسج صالح (توضیح) اصلع مردیست که موی پیش سر نداشته باشد و کوسج بالفتح معرب کوسه است و بالضم نیز آمده و مؤید این حدیث شریف قول حضرت مجتبی علیه السلام است که فرمود والذی خبث لا یخرج الا نکداً و علامه میبدی علیه الرحمه در کتاب کشکول بعد از نقل این حدیث فرموده که شاید در این کلام تعریض باشد بر معاویه و مراد خصوص آنخبیث باشد نه مطلق مصداق (۷) در مجلد اول نزهة المجالس آورده که در بلاد هند مرد سالخورده بود که روزگار بلندی بتی را پرستش میکرد وقتی امر مهمی او را پیش آمد از آن بت استغاثه کرد جواب نشنید با و گفت ایها الصنم ارحم ضعفی فقد عبدتك دهراً طویلاً ای صنم رحم کن بر ضعف حال من بتحقیق که روزگار طویلی است تو را پرستش میکنم باز جواب نشنید چون امیدش از او بریده شد توجه نمود بخدا تعالی و در دلش گذشت که حاجت خود را از واحد صمد مسئلت نماید پس سر بجانب آسمان برداشته اشك در چشمهای او آمد در حالیکه آثار خجلت در روی او ظاهر و هویدا بود و گفت یا صمد پس صدائی شنید که گوینده میگوید لبیك یا عبدی اطلب ما ترید لبیك ای بنده من طلب کن هر چه را که میخواهی پس ملائکه بجوش و خروش در آمدند و گفتند پروردگارا این مرد یک عمر صنم را پرستش کرد صنم او را جواب نداد و تو را یک مرتبه خواند او را اجابت نمودی پس فرمود ای ملائکه من اگر این مرد صنم را بخواند جواب نشنود و صمد را هم بخواند جواب نشنود پس فرق بین صمد و صنم چه خواهد بود (۸) در کتاب زهر الربیع آورده که چون خدا تعالی حضرت عیسی علیه السلام را با آسمان برد ملائکه بزیارت او می آمدند آن حضرت جامه کهنه در بر داشت که وصله بسیار بر آن زده بودند ملائکه عرض کردند خداوندا بنده تو نزد تو مرتبه پیراهن صحیحی نداشت پس ندا بایشان رسید که بروید جامه عیسی را جستجو کنید چون تفتیش کردند سوزنی در میان آن جامه یافتند

ندا بایشان رسید که اگر نه سوزن او بود هر آینه او را باسمان هفتم میبردم — شعر

یکسوزن نشسته بکسوزن	اینها همه یکسوز ن و ریکسوزن	عیسی نتوانست بر افلاک رسید
تا داشت زاموال جهان یکسوزن		

(۹) در کتاب ریاض الحکایات آورده که میرزاهای تفرش بجز یک قبا و یک شال و یک بوله کاغذ و یک قلمدان چیزی ندارند شخصی میگوید وارد حمام تفرش شدم در سحرگاهی دیدم تاریک است هرجا پا گذاشتم گفتند اینجا میرزا خوابیده است گفتم آخر این همه میرزا چرا بچراغ بحمام نمیآورند یکی گفت که این میرزاها همه بی لنگند چراغ نمیآورند که عورت ایشان پیدا نشود (۱۰) و نیز در آن کتاب مسطور است که ملا چقندر که یکی از درویشان معروف بود وقتی مناجات میکرد و میگفت آلهی یک کن کفنی و خلقی را بمعرکه انداختی و خود از میان فرار کردی میدانستی که اگر پیدا شوی یکی از تو نان خواهد خواست و دیگری از تو خانه خواهد خواست و هکذا خوب خودت از دست مردم آسوده کردی و پیغمبران خود را بدست آنها دادی تا آنها را کشتند

(مقاله صد و پنجاه و پنجم)

و اینمقاله نیز مشتمل است بر ده مطلب که هر یک متضمن عددیک است (۱) در مجلد اول کتاب مستطرف آورده که بر در قریه از قرای بلخ نوشته بود هر که بر در ملوک و سلاطین رود محتاج است بسه چیز عقل و صبر و مال و دیگری در زیر آن نوشته بود گذب عدو الله من کان له واحد منها لم یقرب باب السلطان دروغ گفته است دشمن خدا هر که را یکی از این سه چیز باشد نزدیک نمیشود بدر سلطان (۲) و نیز در آنکتاب آورده که شبی مأمون عباسی بخواب نمیرفت افسانه گوئی را آوردند که برای او افسانه بگوید که او را خواب بر د پس آمد گفت یا امیرالمؤمنین جغدی بود در موصل و جغدی در بصره جغد موصلی دختر جغد بصری را برای پسر خود خواستگاری کرد جغد بصری گفت دختر خود را به پسر تو نمیدهم تا اینکه یکصد عمارت ویرانه را صداق دختر من قرار بدهی جغد موصلی گفت در حال قادر بر آن نیستم ولی اگر حکومت اینحاکم ما یکسال دیگر دوام داشته باشد قادر بر آن خواهم شد پس مأمون از شنیدن این افسانه متنبه شده هرگاه برای دادخواهی مردم مینشست انصاف میداد و از روی عدالت میان

مردم حکم مینمود و امور حکام و رعایا را تفقد میکرد (۲) و نیز در همان کتاب از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده‌ست که فرمود لعمل الامام العادل فی رعیته یوماً واحداً افضل من عمل العابد فی اهله مائة عام عمل یکروز امام و پیشوای عادل در رعیت خود بهتر است از عمل صد سال عابد در اهلش و نیز از آنحضرت روایت کرده‌ست که عدل ساعة خیر من عبادة سبعین سنة یکساعت عدالت و داد دادن بهتر است از هفتاد سال عبادت (۴) و نیز در آنکتاب از قول اکابر نقل کرده که گفته‌اند مصاحبت کسی را اختیار کن که نیکوئیهای بسیار بتو کرده باشد و چون تو یک نیکوئی او را مکافات کنی او نیکوئیهای خود را فراموش کرده آن یک نیکوئی تو را سپاس داری کند (۵) (سؤال) بر شخصی در یک روز پانصد تازیانه و قطع هر دو دست و هر دو پا و سوزانیدن لازم آمد (جواب) این شخصی است در یک روز سه مرتبه زنا کرده که بعد از هر زنائی او را حد زده اند و در آنروز نیز شرب خمر و قذف حری و جماع با حیوان و استمنا بدست کرده و دستها و پای کسیرا بریده و بعد از این امام را بقتل رسانیده زیرا که از برای زنا سیصد و از برای هر یک از شرب خمر و قذف هشتاد و از برای هر یک از وطی حیوان و استمنا بیست تازیانه بعنوان تعزیر علی المشهور و از برای قطع دست و پا قصاص و از برای قتل امام کشتن و سوزانیدن است چنانکه با ابن ملجم ملعون کردند کذا فی کتاب المقامع (۶) و نیز در کتاب مقامع الفضل در ذکر مضرتهای شراب فرموده که مورث آزار سل و دق و استسقا و خفقان قلبی و سکته و موت فجاه و ترس و نامردی میشود و در حدیث صحیح و حسن و موثق از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که فرمود هر که یک جرعه شراب بخورد حقتعالی تا چهل روز از او نماز قبول نکند و در حدیث دیگر فرموده است که اگر در میان آن چهل روز بمیرد کافر خواهد مرد (۷) در کتاب حلیة المتقین از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود که هر که ملاطفتی با برادر مؤمن خود کند حقتعالی او را از خدمه بهشت کرامت فرماید و در حدیث دیگر فرمود که هر که اکرام کند برادر مؤمنش را بیک کلمه که از روی لطف با او بگوید و غمی از او بردارد پیوسته در سایه رحمت الهی باشد تا مشغول این اکرام باشد (۸) در کتاب نهر الربیع آورده که از ابوذر

براین مادیان لاغر که سوار میشوی هرگز شده است که از همراهان مقدم بشوی و پیش بردی گفت بلی یکبار
با قافله میرفتیم راهی تنگ در پیش آمد چون خواستند برگردند چون من از همه مؤخرتر بودم پیش افتادم
و برگشتیم (۹) در کتاب زهر الربیع از قول حکیمی نقل فرموده سر بعد الطعام ولو خطوة نم بعد الحمام ولو
لحظة بل بعد الجماع ولو بقطرة راه برو بعد از چیز خوردن هرچند یکقدم باشد بخواب بعد از
حمام هرچند یک لحظه باشد بول کن بعد از جماع هرچند یکقطره باشد (۱۰) در کتاب زهر الربیع آورده
که صوفی را در حلقهٔ ذکر وجد گرفت از حال طبیعی بیرون رفت و بخیال فاسد خود بعرش و کرسی عروج
نموده و در این حرکت کاغذی از سر او بزمین افتاد پس این مصرع را مکرر میخواند آنچه بر سر داشتیم انداختیم
رفیق او نیز در حال وجد بود در جواب او گفت غم مخور شیخا که ما بر داشتیم و در این زمان یکی از مشایخ صوفیه
از یکی از امرای پادشاه اسبی برای سواری طلبیده بود امیر غلامی را نزد شیخ فرستاد که اسب بچه
رنگ و چه صفت باشد اتفاقا شیخ بحال وجد و رقص بود و بخیال خود بعرش و کرسی سیر مینمود که غلام
پیغام امیر را باو رسانید شاگردان شیخ گفتند الحال شیخ بعالم ملکوت غلام خواست برگردد ناگاه
شیخ این سخن مکرر نمود اگر استر بود بهتر بود پس غلام تعجب نمود که چگونه اقطار سموات را در یکساعت
طی کرد و بزمین نزول نمود و حال آنکه جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله آسمانها را سیر نمود در طول یکشب

(مقالهٔ صد و پنجاه و ششم:)

و اینمقاله نیز مشتمل است بر ده مطلب که هر یک متضمن عدد یک است (۱) در کتاب
زهر الربیع از صیقل روایت کرده است که گفت از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از اینکه
فکر کردن یکساعت بهتر است از عبادت یکشب چگونه خواهد بود فرمود آن فکر اینست که هرگاه بخرابه
رسید بگوید کجایند کسانیکه ترا ساختند چه میشود ترا که حرف نمیزنی سید جزائری گوید این یکنوع است
از انواع تفکر و از برای تفکر انواع بسیار است مثل تفکر در فانی بودن دنیا و در موت و احوال
آن و احوال قیامت و آنچه در قیامت روی خواهد داد و بالجمله مراد تفکر تفکریست که
در قیامت نافع باشد و محققین در وجه افضلیت تفکر بر اعمال گفته اند که تفکر عمل قلب است و

و قلب شریفترین جوارح است پس عمل او افضل اعمال است (مؤلف گوید) و در حدیث دیگر وارد است که تفکر ساعة خیر من عبادة سنة تفکر در یکساعت بهتر است از عبادت شصت سال (۲) بدانکه امت در لغت بمعنی جماعت است و بعضی گفته اند اقل جماعت یکمرد یا یک زن است و خدا فرموده إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا پس یکنفر را نیز امت گویند و بعضی گفته اند پیغمبر صلی الله علیه و آله که فرموده امتی من بر خطا جمع نمیشوند چه مانع دارد که مقصود آنحضرت از امته علی علیه السلام باشد (۳) در کتاب زهر الربیع از کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که خدایتعالی تقسیم کرده است شهوت را بده جزء نه جزء برای زنان و یکجز برای مردان و اگر این نبود که خدا حیا را در زنها قرار داده بود هر آینه میبود از برای هر زن نه مرد که متعلق بودند باو (۴) محققین گفته اند کسیکه شناخت که نفس او یکی است و اینکه اگر بوده باشد با نفس غیر او لازم میاید فساد در تدبیر بدن میداند که پروردگار مدبر یکی است و اگر بوده باشد در آسمان و زمین چند خدا غیر از خداوند سبحانه و تعالی هر آینه فاسد میشدند کما قال الله تعالی فی سورة الأنبیاء آیة لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا (۵) گویند که روزی بهلول بخانه رشید آمده بود دید که رشید در مجلس خود نیست و جای او خالی است پیش آمد و بر مسند و متکای رشید نشست غلامان رشید که او را در جای رشید نشسته دیدند با اهانت و خواری او را کشیده زجر نمودند پس بهلول شروع کرد بگریه در این بین خلیفه بیرون آمد و او را دید که گریه میکند سبب گریه او را پرسید بهلول گفت بر سر مسند تو نشسته بودم غلامان تو مرا زدند و کشیده اند رشید با خدمه و غلامان خود خشونت نمود میخواست ایشان را بزند و بهلول را تسلی میداد و میگفت گریه مکن که ملازمان خود را تنبیه میکنم بهلول گفت گریه من نه باینست که مرا زده اند و اهانت کرده اند بلکه بروزگار تو میگریم و بر احوال تو ترحم میکنم زیرا که من زیاده از یکساعت بجای تو نه نشسته ام این همه اهانت بمن رسید پس تو که در مدت عمر باین مکان نشسته باشی چه بر سر تو خواهد آمد (۶) در کتاب زهر الربیع آورده که در یکی از شهرهای بابل درختی بود بسیار بزرگ که ساق آن تنها سایه داشت پس اگر یکنفر بزیر آن می نشست سایه بود تا هزار نفر

سایه میداد و اگر یکنفر از هزار نفر زیاد میشد تمام ایشان در آفتاب بودند (۷) فی کتاب کنز المدفون
ان فی السنة لیلة ینزل فیه الوباء لا یمر باناء لیس علیه غطاء او سقاء لیس علیه وکاء الا
نزل من ذلک الوباء قیل انها فی کانون الاول در کتاب کنز المدفون گوید روایت
است که در هر سال یکشب است که در آن وبا نازل میشود و آن نمیگذرد بر ظرفیکه بر آن سرپوش
نباشد یا مشک و کوزه که سربند نداشته باشد مگر اینکه داخل میشود در آن و گفته اند که آن در
کانون اول خواهد بود و کانون دو ماه است از ماه های رومی که یکی را کانون الاول و دیگری را
کانون الآخر گویند (۸) در کتاب نزهة النواظر آورده که بوذرجمهر حکیم گفته است که گاهی است
که حکیم یکجزء از درخت حکمت را بنشاند و بواسطهٔ آن سلاطین و پادشاهان بسیار زندگی میکنند
و نیز از او پرسیدند که کدام یک از دشمنان دشمنی او شدید تراست گفت عمل بد گفتند پسندیده
ترین چیزها چیست گفت ثمرهٔ عمل صالح و شایسته (۹) در کتاب ارشاد القلوب آورده که مرد صالحی
از علما گفت که مرا پندی ده فرمود اوصیک بشیء واحد اعلم ان اللیل والنهار یعملان
فیک فاعمل انت فیهما وصیت میکنم تو را بیک چیز بدانکه شب و روز عمل میکنند در تو پس تو نیز
عمل کن در شب و روز و هرگاه شخص عاقل در این پند تدبیر کند خواهد دانست که این بهترین پندها
است (۱۰) در مجلد اول نزهة المجالس از قول حسن نقل کرده است که ان الرجل لیحرم قیام
اللیل بذنب وقع منه بدرستیکه مرد محروم میشود از قیام در شب بسبب گناهی که از او سرزده است
و سفیان ثوری گفته است که مدت پنج ماه از نماز شب محروم شدم بسبب یک گناه گفتند آن
گناه چه بود گفت روزی مردی را دیدم که گریه میکند گفتم این جدال و ستیزگی است.

(مقالهٔ صد و پنجاه و هفتم)

و اینمقاله نیز مشتمل بر ده مطلب است که هر یک متضمن عدد یک است (۱) و فی کتاب
الأرشاد ایضا قیل لعالم ما احمد الاشیاء واحلاها فی قلب المؤمن قال شیء واحد وهو ثمرة
العمل الصالح قیل فما غایة السرور قال الامن من الوجل عند حلول الاجل و نیز در

کتاب ارشاد القلوب است که دانشمندی را گفتند پسندیده‌تر و شیرین‌ترین چیزها در دل مؤمن چیست فرمود یک چیز است و آن ثمرهٔ عمل صالح و کار شایسته است گفتند نهایت سرور و شادی چیست فرمود ایمنی از ترس در وقت مردن و پس از آن تمثل جست باین دو بیت

ولدتك اذ ولدتك امك باكيا	والناس حولك يضحكون سرورا
فاجهد لنفسك ان تكون اذا بكوا	في يوم موتك ضاحكا مسرورا

(۲) در کتاب انیس اللیل از فضل بن عیاض نقل نموده که بدیها در یک خانه است و کلید آن محبت دنیا است و خوبیها همه در یک خانه جمع است و کلید آن دشمنی دنیا و زهد در آنست و فرمود شروع کردن در دنیا آسان است ولی بیرون آمدن از آن بسیار مشکل است و فرمود هرگاه آخرت سفالی بود و باقی و دنیا زری بود و فانی سزاوار بود که رغبت مردم بآخرت بیشتر باشد از دنیا چه جای آنکه آخرت زری است باقی و دنیا سفالی است فانی و فرمود دنیا بیمارستان است و اهل دنیا دیوانه کانند و دیوانه را باید غل کرد لذا اهل دنیا مغلولند بعلایق دنیوی (۳) از فضل بن عیاض نقلشده است که گفت قرائة آية من كتاب الله والعمل به احب الي من ختم القرآن الف مرة خواندن یک آیه از کتاب خدا و عمل کردن بآن آیه دوست تر است نزد من از هزار هزار ختم قرآن (۴) در کتاب منابع الحکم آورده که شخصی گوید که سی و سه سال در خدمت فضیل بن عیاض بودم در اینمدت هیچ نخندید مگر یک روز و آن روزی بود که علی نام پسرش مرد چون از سبب خندهٔ او پرسیدم گفت ان الله احب لي امرا فاحببته بدرستیکه خدایتعالی امری را برای من دوست داشت پس من نیز دوست داشتم آنرا (۵) و نیز در آنکتاب از فضیل نقل کرده است که گفت ترك دانق من حرام احب الي من مائة حجة من المال الحلال ترک کردن یک دانق از حرام دوست تر است نزد من از بجا آوردن دویست حج از مال حلال (توضیح) دانق شش یک درم و آنمقدار هشت جو میانه است معرب دانگ و دوانیق جمع منتخب (۶) در کتاب مخلات از قول ابو سلیمان دارابی نقل کرده است که ترك شهوة

من شهوات النفس انفع للقلب من صیام سنة وقیامه ترک کردن یک آرزو از آرزوهای
نفس نفعش از برای قلب بیشتر است از یکسال نماز و روزه (۷) وقال لأن اترك من عشائی
لقمة احب الیّ من قیام لیلة ونیز ابو سلیمان گفته است که اگر یک لقمه از طعام وقت خفتن خود را
ترک نمایم دوستر است نزد من از عبادت یکشب (۸) افلاطون بپادشاهی از پادشاهان گفت
فکر یوم لنفسك انفع من فرح سنة بملکك فکر کردن تو یک روز برای نفس خود نفعش برای
تو بیشتر است از یکسال خوشحالی نمودن تو بسبب ملک وسلطنت (۹) در مجلد اول کتاب
نزهة المجالس آورده که حقسبحانه وتعالی که زبان ودل آدمی را یکی خلق نمود وسایر اعضا را دو اشاره
باین است که لایذکر با الواحد الا الواحد ولایکون فی الواحد الا الواحد ذکر نمیشود بیک
مگر یکی وحکمت دیگر آنکه قلب محل اجتهاد ونیت است پس هرگاه قلب دو قلب بود هر آینه در
اجتهاد ونیت اختلاف حاصل میشد (۱۰) سید جزائری علیه الرحمه در کتاب زهر الربیع فرموده نزد
من است بخط سید علی بن طاوس قدس الله ضریحه که ربیع گفته است که منصور بابی الدوانیق ملقب شد
بسبب آنکه چون اراده کرد که خندق کوفه را حفر نماید از هر مردی یک دانق نقره گرفت وصرف
آن نمود وبخط آنجناب است که هم اول کسیکه منبر در مساجد قرار داد عمر بن عبد العزیز بود واول کسیکه
مردم باو در منبرها دعوت شدند عبد الملک بود .

(مقاله صد وپنجاه وهشتم)

(واینمقاله نیز مشتمل است بر ده مطلب که هر یک متضمن عدد یک است) (۱) در کتاب تفسیر
صافی در ذیل تفسیر سورهٔ اخلاص از کتاب ثواب الأعمال ومجمع البیان از حضرت صادق
علیه السلام روایت کرده است که فرمود من مضی به یوم واحد فصلی فیه خمس صلوات ولم
یقرأ فیه بقل هو الله احد قیل له یا عبد الله لست من المصلین هر کس یکروز براو بگذرد
ونمازهای پنجگانه را بجا آورد ودر هیچیک سوره مبارکهٔ قل هو الله را نخواند گفته میشود باو که ای
بندهٔ خدا تو از نمازگذارندگان نیستی ونیز در آنکتاب از آنحضرت روایت کرده است که فرمود

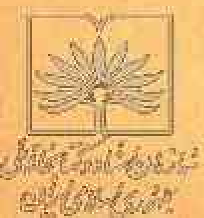
من مضت له جمعة و لم یقرء فیها بقل هو الله احد ثم مات مات علی دین ابی لهب هر کس
یک جمعه براو بگذرد و سوره مبارکه قُلْ هُوَ اللّٰهُ را در آن قرائت نکند و پس از آن بمیرد بدین ابی
لهب خواهد مرد (۲) در کتاب تفسیر صافی در ذیل کریمهٔ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهِ از کتاب فقیه
از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود ان الله تعالی احب شیئا
لنفسه و ابغضه لخلقه ابغض عز و جل لخلقه المسئلة و احب لنفسه ان یسأل و لیس شیئ احب الیه
من ان یسئل فلا یستحیی احدکم ان لا یسئل الله عز و جل من فضله و لو شسع نعل .
بدرستیکه حقسبحانه و تعالی دوست داشت برای خود یک چیز را و دشمن داشت آنرا برای خلقش
و چیزی نیست که محبوب تر باشد بسوی او از اینکه سؤال کرده شود از او پس حیا نکند احدی
از شما که سؤال کند خدا را از فضل او هر چند دوال نعل باشد (۳) در مجلد اول کتاب
نزهة المجالس از حضرت صادق صلوات الله علیه روایت کرده است که اکل الرمان ینور القلب
خوردن انار دل را نورانی کند و نیز در آنکتاب گوید در حدیث است که من اکل رمانة حتی
یستکملها نور الله قلبه اربعین یوما هر کس یکدانهٔ آنار را تا آخر بخورد حقتعالی تا چهل روز
دل او را نورانی کند و از ابن طرخان نقل نموده که انار برای معده و حلق و سینه و سرفه نافع است
(۴) در مجلد اول کتاب بحار الانوار از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده است
که فرمود من تعلم مسئلة واحدة قلده الله تعالی یوم القیمة الف قلادة من النور و غفر له الف
ذنب و کتب له بکل شعرة علی جسده حجة هر که یک مسئله از کسی بیاموزد حقتعالی در روز قیامت
هزار قلادهٔ نور بر گردن او بگذارد و هزار گناه او را بیامرزد و بعدد هر موئی که در بدن او است
ثواب یک حج برای او بنویسد (۵) و نیز در آنکتاب از آن حضرت روایت کرده است
که فرمود من تعلم بابا من العلم عمل به او لم یعمل کان افضل من ان یصلی الف رکعة تطوعا
هر کس یکباب از علم و دانش از کسی بیاموزد خواه عمل کند بآن و خواه عمل نکند بهتر است از اینکه هزار
رکعت نماز غیر واجب را بجای آورد (۶) و نیز از آن جناب روایت کرده است که نفقة واحد

اشدّ علی ابلیس من الف عابد وجود یکنفر فقیه و دانشمند سخت تر است بر ابلیس از وجود هزار نفر عابد (۷) و نیز در آنکتاب از آنجناب مرویست من لم یصبر علی ذلّ التعلیم ساعة بقی فی ذلّ الجهل ابداً هرکس یکساعت صبر نکند بر خواری آموختن از معلم همیشه در خواری جهل باقی بماند (۸) در مجلد اول تفسیر روح البیان در ذیل کریمه جَنّاتٍ تَجری مِن تَحتِهَا الأنهارُ خالِدینَ فیها وَ أزواجٌ مُطَهَّرَةٌ از رسولخدا صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود شبرٌ من الجنة خیرٌ من الدنیا و ما فیها یک وجب از بهشت بهتر است از دنیا و آنچه که در دنیا است (۹) در مجلد اول تفسیر روح البیان در ذیل کریمه اِنّ الّذینَ یأکُلونَ أموالَ الیتامی ظُلماً از ابن مبارک نقل کرده است که ترک فلس من حرام افضل من مائة الف فلس یتصدّق بها عنه ترک نمودن یک فلس حرام افضل است برای آدمی از اینکه صد هزار درهم برای او انفاق کنند توضیح در کتاب منتخب اللغات گوید (فلس) بالفتح پشیز و درم نیز گویند (۱۰) در ناسخ التواریخ در مجلد سیم احوال حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام از کتاب خصال از حضرت ابی الحسن الاوّل روایت کرده است که فرمود ما بقی من امثال الدنیا الّا کلمة اذا لم تستحی فاعمل ما شئت از تمام دنیا جز یک کلمه باقی نیست یعنی این کلمه ایست که هرگز ازمیان نرود و پندیست که هرگز نشنیده نتوان گرفت و آن اینست که هروقت شرم و آزرم را از خود مسلوب کنی هرچه خواهی بکن و از هیچ خطائی و گناهی پرهیز ندارد و فرمود حد کامل این صفت مذموم در فطرت بنی امیه مخمّر بود

(مقالهٔ صد و پنجاه و نهم)

{ و اینمقاله نیز مشتمل بر ده مطلب است که هریک متضمن عددیکست } در کتاب معارج النبوه در ذکر لطائف سؤال حقتعالی در عالم ذر بکلمهٔ اَلَستُ بِرَبِّکُم گوید که در اسلوب این نوع سؤال کمال عنایت است درباره تو زیراکه چون سؤال متضمن معنی جواب باشد آسان جواب آن توان گفت بلکه بیک کلمه جوابی وافی توان داد مثلاً پرسید که من پروردگار شمایم تا بیک کلمه بلی جواب تمام بگفتند و علاقه خصوصیت به پروردگار استوار کردند چنانکه

در شریعت مثل این مقرراست مثلاً مردی در نزد دو گواه مرزنی را گفت که نه تو زن منی چون زن گوید بلی در میان ایشان عقد نکاح منعقد است جائیکه اکرم الاکرمین در حضور همه آنشاهدان عدول از انبیاء و اولیاء و اخیار فرماید نه من خدای شمایم و بنده گوید بلی اگر عقد توحید در میان ایشان منعقد شود غریب نباشد (۲) در کتاب اثنی عشریه از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود انّ شرایع الدین واحدة وسبله قاصدة فمن اخذ بها خفّ وغنم ومن وقف عنها ضلّ وندم بدرستیکه شرایع دین یکی است وراههای آن میانه و آسان است پس هرکه شروع کند بآن وبگیرد آن راسبک کرده است بحق وغنیمت برده است و هرکس باز ایستد از آن گمراه وپشیمان گردد (۳) ونیز در آنکتاب از حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود شمّة من المعرفة خیر من کثیر العمل یک بوی اندکی از معرفت بهتر است از عمل بسیار (۴) قال بعض العلما من لم یصبر علی کلمة سمع کلمات بعضی از علما گفته اند هر که صبر نکند بر یک کلمه کلمات چند خواهد شنید (۵) وقیل العیش ساعة تمرّ وخطوب الایام تکرّ وگفته شده است که زندگانی خوب یکساعت است ومیگذرد واحوال روزها باز میگردد (۶) در کتاب اثنی عشریه آورده که یکی از علمای صالحین بود که چون یک پاره از شب میگذشت بزوجه اش میگفت قومی بنا لنقطع الطریق فقد سارت القافلة وطریقنا بعید وزادنا قلیل برخیز تا برویم که قافله راه افتاده راه سفر دوراست وزاد و توشهٔ ما کم است (۷) ونیز در آن کتاب مسطوراست که بحکیمی گفتند شب را بچه حال بروز آورده گفت کیف اصبح من هو فی کلّ یوم ولیلة رحل الی الآخرة مرحلة ولم یعلم انّ منتهی سفره الی الجنة ام الی نار حریه چگونه است حال کسیکه او در هر شبانه روزی یکمنزل رو بآخرت میرود ونمیداند که منزل آخر او بهشت است یا آتش سوزان جهنم (۸) ونیز در آن کتاب است که حکیمی گوید التوکّل ردّ العیش الی یوم واحد توکل باز گردانیدن عیش است بیک روز یعنی در غم و اندوه عیش و زندگانی روز آینده نباشد وبعضی گفته اند التوکل اضطراب بلا سکون وسکون بلا اضطراب توکل پریشانی و جنبیدن

بی آرامی آهستگی است و آرامی و آهستگی بی جنبیدن است یعنی پریشانی و جنبیدن بسوی خدا بی السکون بغیر او و سکونت و آرامی بخدا بی پریشانی و جنبیدن بسوی غیر او (۹) در کتاب خصال از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود کل ذنب یکفره القتل فی سبیل الله الا الدین لا کفارة له الا اداؤه او یعفو الذی له الحق هر که در راه خدا کشته شود همه گناهان او کفاره شود مگر قرض و آن دینی است که بر ذمه او باشد که کفاره برای آن نخواهد بود مگر آنکه ادا شود یا آنکس که طلب کار او است در گذرد از او و اعراض کند از آن (۱۰) و فیه عن ابیجعفر علیه السلام قال اذا احب الله عبدا نظر الیه فاذا نظر الیه اتحفه من ثلثة بواحدة اما صداع و اما حمی و اما رمد و نیز در آن کتاب از حضرت امام محمد باقر صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود اگر خدا تعالی بنده دوست بدارد نظر میفرماید بسوی او و چون نظر کرد بسوی او از سه چیز یکی را باو تحفه میدهد یا درد سر یا تب یا درد چشم ❊

(مقالهٔ صد و شصتم)

(و اینمقاله نیز مشتمل است بر ده مطلب که هر یک متضمن عدد یک است) (۱) در کتاب خصال از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود من کف یده عن الناس فانما یکف عنهم یدا واحدا و یکفون عنه ایادیا کثیرة هر کس باز دارد دست خود را از مردم یعنی از بذل و بخشش بآنها یا از احسان و نیکوئی با ایشان پس او باز داشته است از ایشان یکدست را و ایشان باز میدارند از او دستهای بسیاری را (مؤلف گوید) و محتمل است که معنی این حدیث شریف این باشد که هر کس باز دارد دست اذیت و آزار خود را از مردم پس او یکدست اذیت را باز داشته است از ایشان و چون او چنین کند دستهای بسیاری از اذیت او باز ایستد (۲) و نیز در خصال از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود لکل نبی دعوة قد دعا بها و سأل سؤالا از برای هر پیغمبری از پیغمبران دعا مخصوصی بود که خدا را بدان دعا خواند و چیزی از خدا مسئلت نمود و قد اخبات دعوتی لشفاعتی لامتی یوم القیمة و من آرزوهای خود را

پنهان کرده‌ام برای شفاعت امت خود در قیامت (۳) و نیز در آن کتاب از نعمان بن بشیر روایت کرده است که گفت شنیدم از رسولخدا صلی الله علیه و آله که میفرمود فی الانسان مضغة اذا هی سلمت و صحت سلم بها سایر الجسد و اذا سقمت سقم بها سائر الجسد و هی القلب یکپاره گوشتی است در انسان که هرگاه آن پاره گوشت سالم و صحیح شد سایر جسد نیز سالم و صحیح خواهد بود و هرگاه آن پاره گوشت سقیم و بیمار شد سایر جسد نیز سقیم و فاسد خواهد بود و آن قلب است و در حدیث دیگر فرمود اذا طاب قلب المرء طاب جسده و اذا خبث القلب خبث الجسد هرگاه دل آدمی نیکو گردد جسد او نیز نیکو شود و هرگاه دل او پلید شود جسد او نیز پلید گردد (۴) در کتاب غرر الحکم از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقول است که فرمود فکر ساعة قصیرة خیر من عبادة طویلة فکر کردن در یکساعت کوتاه بهتر است از عبادت دراز طولانی (۵) و نیز در آنکتاب از آنحضرت منقولست که فرمود کل وعاء یضیق بما یجعل فیه الا وعاء العلم فانه یتسع هر ظرفی بسبب آنچه که در او گذاشته میشود تنگ میشود مگر یک ظرف که هرچه در او بگذارند وسیع تر میشود و آن ظرف علم است (۶) فان قیل کیف الرجل یحب زوجته و ولده و ربه و القلب واحد فیقال محبة الزوجة فی النفس و تسمی الشهوة و محبة الولد فی الکبد و تسمی الشفقة و محبة الرب فی القلب اگر گفته شود که مرد چگونه دوست دارد زن و فرزند و پروردگار خود را و حال آنکه دل یکی است پس گفته میشود که محبت زن در نفس است و آن نامیده میشود بشهوت و محبت فرزند در کبد است و آن نامیده میشود بشفقت و محبت پروردگار در دل است (۷) در کتاب جامع عباسی در احکام غسل و دفن میت فرموده از وقت احتضار تا وقتیکه شروع بشستن او کنند آنچه باید بجا آورند پانزده امر است یک امر واجب و یازده امر سنت و سه امر مکروه اما آن یک امر واجب آنستکه روی او را بقبله بگردانند یعنی بر پشت بخوابانند بطریقیکه کف پاهای او بجانب قبله باشد اما یازده امر سنت (اول) آنکه تلقین کلمه اسلام و اقرار بامامت ائمه اثنی عشر علیهم السلام نمایند (دویم) آنکه سوره والصافات و سوره یس نزد او بخوانند (سیم) آنکه اگر جان بدشواری میدهد او را

نقل نمایند بجائیکه همیشه در آنجا نماز میکرد تا جان بآسانی بسپارد (چهارم) آنکه چون اجابت امر حق نماید چشم و دهان و را بهم آورند (پنجم) آنکه او را تحت الحنک به بندند تا دهانش باز نشود (ششم) آنکه او را بچادر شبی یا پردهٔ یا جامهٔ بپوشانند (هفتم) آنکه هر دو دست و را بر پهلوی او بکشند (هشتم) آنکه بعد از وصافات ویس آنچه میسر شود از قرآن نزد او بخوانند (نهم) آنکه اگر شب باشد چراغ نزد او روشن کنند (دهم) آنکه مؤمنان را خبر کنند تا به تشییع جنازهٔ او حاضر شوند (یازدهم) آنکه چون بجان سپارد در برداشتن او تعجیل کنند و اما آن سه امر یکه مکروه است (اول) آنکه جنب یا حایض نزد او حاضر شوند (دوم) آنکه بر شکم او آهن گذارند (سیم) آنکه او را تنها گذارند

(۸) و نیز در آنکتاب در ذکر احکام شرکت فرموده شریک شدن جمع شدن حقوق چند مالک است در یک چیز و اسباب شرکت چهار چیز است (اول) میراث (دویم) خریدن (سیم) ممزوج کردن دو جنس متفق بحیثیتی که هرگاه ممزوج سازند از یکدیگر ممیز نشوند خواه مزج اختیاری باشد خواه غیر اختیاری (چهارم) جمع کردن چند کس چیزی را و اقسام شرکت نیز چهار است (اول) شرکت اموال (دویم) شرکت ابدان در آنچه کسب کنند باتفاق در کسب (سیم) شرکت مفاوضه و آنچنانست که دو مفلس یک متاعی را به نسیه بخرند و در نفع باهم شریک شوند یا آنکه مفلس متاع مالداری بفروشد بزیاده تا آنکه او را نفعی باشد و غیر شرکت اموال از اقسام شرکت پیش شیعه معتبر نیست

(۹) بعضی از علمای عارف در تفسیر کریمهٔ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ گفته اند جهة اینکه حقسبحانه و تعالی لفظ احد را ذکر فرموده و واحد نفرموده اینست که احد ذات است بدون اعتبار چیز دیگر با و و واحد ذات است موصوف بوحدت پس در احد اعتبار ذات فقط است و در واحد اعتبار ذات است با صفت وحدت فیکون الاحد دال علی التفرید والتجرید والتنزیه من الواحد پس احد ادل است بر تفرید و تجرید و تنزیه از واحد پس شاید که ستر در لفظ احد دون واحد این باشد

(۱۰) در کتاب غرر الحکم از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که آنحضرت در حق امر کنندگان بمعروف و نهی کنندگان از منکر فرمود فمنهم المنکر للمنکر بیده و لسانه و قلبه فذلک المستکمل لخصال الخیر پس بعضی از ایشان منکر منکر اند بدست و

زبان و دل خود پس او است کسیکه کامل و مکمل است خصال خیر را و بعضی از ایشان منکر منکر است بزبان و قلب خود و بدست آن را انکار ندارد پس او کسی است که بدو خصلت از خصال خیر متمسک شده است و یک خصلت را ضایع نموده و بعضی از ایشان منکر منکراست بدل و بدست خود و بزبان آن را انکار ندارد پس او کسی است که ترک نموده دو خصلت بهتر خیر را از سه خصلت و متمسک شده است بیک خصلت و منهم تارك لأنكار للنكر بقلبه ولسانه ويده فذلك ميت الأحياء و بعضی از ایشان ترک کننده است انکار منکر را بدل و زبان و دست پس او است میت زنده ها یعنی بظاهر زنده است و لکن در باطن روح او مرده است

(مقاله صد و شصت و یکم)

(و اینمقاله نیز مشتمل است برده مطلب که هریک متضمن عدد یک) از کتاب جامع عباسی و نزهة المجالس (۱) بدانکه در کتاب جامع عباسی فرموده امور متعلقه بنکاح شصت و نه امر است یک امر واجب و سی و چهار امر سنت و هشت امر حرام و بیست و شش امر مکروه اما یک امر واجب اجابت خواستگاری کردن مؤمنی است که قادر بر نفقه دادن باشد و اگر چه در نسب موافق نباشد و در این صورت اگر ولی اذن ندهد گناه دارد (مؤلف گوید) و باقی شصت و نه امر متعلقه بنکاح در فصل اول از مطلب سیم باب یازدهم آنکتاب مراجعه شود (۲) و نیز در آنکتاب فرموده بدانکه شکار کردن بر پانزده وجه است یک وجه واجب و یکوجه سنت و هفت وجه حرام و شش امر مکروه اما یکوجه واجب و آن وقتی است که نفقه شخصی که شکار میکند و نفقه عیال او موقوف بر آن باشد چه در اینصورت شکار کردن او واجب است و اما یکوجه سنت و آن وقتی است که آن شخص نفقه داشته باشد اما وسعتی نداشته باشد و از شکار کردن قصد وسعت معاش کند چه در اینصورت سنت است شکار کردن او و باقی وجوه در باب سیزدهم از کتاب مذکور ص ۲۱۹ مراجعه شود (۳) بدانکه ذبح حیوانات بر دوازده قسم است چهار قسم حرام و یکقسم مکروه و یکقسم سنت و شش قسم مباح اما چهار قسم حرام اول ذبح کردن کافر و دشمن اهلبیت ع و در ذبح نمودن یهود و نصاری میان مجتهدین خلاف است اصح آنست که حرام است دوم ذبح کردن دیوانه سیم ذبح کردن مست چهارم ذبح کردن طفل غیر ممیز و اما یک قسم مکروه و آن ذبح کردن مخالفست هرگاه مؤمن نباشد و محتاج بآن شوند و اما یکقسم سنت و آن ذبح کردن مؤمن است

وباقی اقسام آن درباب چهاردهم کتاب جامع عباسی مراجعه شود (۴) بدانکه اقسام طعام پنج است (اول) واجب چون طعام که سد رمق شود وطعام واجب النفقه وطعام کفارات با عاجز شدن از عتق (دویم) حرام چون طعام مائده که در آن شراب خورند (سیم) سنت چون طعام عروسی وخانه نوساختن واز حج آمدن وختنه پسر کردن (چهارم) مکروه چون طعام ختنه کردن زنان وطعام خانه تعزیت (پنجم) مباح وآن ما عدای طعامهائی است که مذکور شد واما آنچه تعلق بطعام خوردن وآب نوشیدن ورخت پوشیدن دارد هفتاد وچهار امر است یک امر واجب وچهل وچهار امر سنت وچهار امر حرام وبیست و پنج امر مکروه اما یک امر واجب وآن گردانیدن دهن است از موضع طلا ونقره اگر در ظرف طلاکوب و نقره کوب طعام خورند وباقی امور مذکوره درباب پانزدهم کتاب مذکور مراجعه شود (۵) بدانکه امور متعلقه برخت پوشیدن چهل وسه امر است یک امر واجب وشش امر حرام وبیست وشش امر سنت و ده امر مکروه اما یک امر واجب آنکه جامه پاک بپوشد درحالتیکه نماز میکند چه در جامه نجس نماز صحیح نیست واما شش امر حرام اول پوشیدن مردان حریر محض در غیر جنگ وضرورت (دوم) پوشیدن زنان حریر محض در حالت احرام ودر وقت نماز کردن خلاف است (سیم) پوشیدن پوست مرده (چهارم) پوشیدن رختیکه غصب کرده باشند (پنجم) رخت خوب پوشیدن زن اجنبیه بقصد آنکه بآن زنا کنند (ششم) انگشتری طلا در دست کردن وباقی امور در فصل دویم از مطلب چهارم باب پانزدهم کتاب مذکور مراجعه شود (۶) بعضی از مفسرین در تحقیق سجده ساحرین فرعون که حق سبحانه وتعالی فرموده است فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ پس در افتاده شدند ساحران سجده کنان گفتند ایمان آوردیم بپروردگار هرون وموسی در ذیل این آیه گفته اند که ساحرین فرعون بیک سجده چشمهای ایشان روشن شد وحقیقت حال بر آنها کشف گردید پس چگونه خواهد بود فضل وفضیلت کسیکه بتوفیق حق سبحانه وتعالی پنجاه سال سجده کند ودر پیشگاه او جبین ساید وفخر رازی گفته است که سجود ساحرین فرعون از اعظم دلائل است بر فضل علم چه آنکه ایشان عالم بودند بحقیقت سحر وواقف بودند بر منتهای آن پس ایشان دانستند که معجزه موسی از حد سحر خارج است والا ایمان نیاوردند ومیگفتند که شماها ودر علم سحر از ما کاملتر

باشد (۷) در مجلد اول نزهة المجالس آورده که روزی مهمانی بر سلمان فارسی وارد شد سلمان بصحرا رفت جمعی از آهوان و مرغان را مشاهده نمود پس اشاره کرد بیک آهو و یکمرغ هر دو بسوی او آمدند مهمان گفت سبحان الله قد سخر الله لك الظباء والطيور سبحان الله خداوند آهوان و مرغان را مسخر تو کرده سلمان فرمود هل رأيت عبدا اطاع الله فعصى عليه شيئ آیا تو دیده بنده را که خدا را اطاعت کند و چیزی نافرمانی او کند و هم در آن کتاب گوید که سلمان دویست و پنجاه سال زندگانی کرد و شصت حدیث از پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت نمود و در سال سی و ششم هجری وفات نمود اما سلمان عالم صحابی کثیر الحدیث است در بخاری (۸) در مجلد اول کتاب نزهة المجالس آورده که اگر گفته شود حکمت چیست در وجوب صد تازیانه بر زانی غیر محصن جواب آنست که فصول سال چهار است و ماههای آن دوازده و روزهای ماه سی روز است و از برای هر روزی یکشب است پس جمله آنچه که ذکر شد هفتاد و شش میشود و شبانه روز بیست و چهار ساعت است بیست و چهار و هفتاد و شش یکصد میشود فعوقب على كل واحد بجلدة لتكون كفارة له پس زانی را بهر یک از این اعداد بیک تازیانه عقوبت کنند تا کفاره او گردد (۹) و نیز در آنکتاب آورده که بعضی از مفسرین در قول حقتعالی که در وصف روز قیامت فرموده ونضع الموازين القسط ليوم القيمة گفته اند که جمع میزان برای تعظیم است و یا باعتبار موزون است و میزان یک میزان است بدو کفه و زبانه هر کفه بوسعت آسمانها و زمین است کفه از نور است در طرف یمین عرش برای وزن حسنات و کفه در یسار عرش است برای وزن سیئات و چون داود علیه السلام مسئلت نمود از پروردگار خود که میزان روز قیامت را باو بنمایاند چون حقسبحانه و تعالی باو نمود داود علیه السلام بطوری اضطراب نمود که حالت غشوه براو روی نمود پس عرض کرد یارب من يستطيع ان يملاها من الحسنات پروردگارا که میتواند آنرا از حسنات پر کند حق سبحانه و تعالی وحی نمود باو که اذا رضيت عن عبد ملائته بتمرة واحدة هرگاه که من از بنده از بندگانم راضی و خشنود شویم بیک دانه خرما آنرا پر میکنم (۱۰) در مجلد اول کتاب نزهة المجالس آورده که چون حقسبحانه و تعالی ملائکه را امر فرمود بسجده آدم علیه السلام اول کسیکه مبادرت نمود بسجده از ملائکه اسرافیل بود پس حقسبحانه و تعالی بدین سبب و را از بین ملائکه گرامی داشت بر اینکه تمام قرآن مجید را در پیشانی او

ثبت و ضبط فرمود و اهل ایما و اشاره گفته اند که اگر اسرافیل بیک سجدهٔ تحیتی بر آدم علیه السلام بدین مرتبه مورد کرامت حضرت حق گردد پس چگونه خواهد بود کرامت و عنایت او با کسیکه یک عمر او را سجده کرده باشد بسجدهٔ عبادت از روی ایمان و معرفت

(مقاله صد و شصت و دوّم)

(و اینمقاله نیز مشتمل است بر ده مطلب که هریک متضمن عددیک است) (۱) در کتاب نزهة المجالس گوید حکمت در نماز رکوع یکمرتبه و سجود دو مرتبه است اینست که چون ملائکه آدم علیه السلام را سجده کردند و سر برداشتند و دیدند که شیطان سجده نکرده است دانستند که حقتعالی او را واگذاشته است فسجدوا مرة اخری شکراً لله اذا لم یخذلهم پس بار دیگر خدا را سجده کردند برای سپاس داشتن که آنها را فرونگذاشت و بعضی گفته اند که یک رکوع و دو سجده برای اینست که سجود دوست تر است نزد خدایتعالی از رکوع چنانکه از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مرویست که فرمود ما تقرب العبد الی الله بشیء افضل من سجود خفی مقرب نمیشود بنده بسوی خدایتعالی بچیزیکه افضل باشد از سجود خفی و بعضی بر آنند که فرود آمدن بعد از بلند شدن از رکوع بمنزلهٔ رکوع دیگر است (۲) و نیز در آنکتاب گوید از فضائل سجود آنکه سجده معادل است با عبادت صد و بیست هزار سال چه آنکه ابلیس چهل هزار سال خدا را عبادت کرد در حالیکه خازن بهشت بود و چهل هزار سال ملائکه را تعلیم مینمود و چهل هزار سال در زمین جهاد کرد پس چون یک سجدهٔ آدم را ترک نمود حقسبحانه و تعالی همهٔ عبادات او را رد کرد برباد (۳) در فائده و فلسفهٔ نماز جماعت گویند که شیطان بر یکنفر قوی است و بر جماعت قوت نگیرد و نیز گفته اند که از فوائد نماز جماعت اینستکه آب قلیل هرگاه جمع شود حامل نجاست نمیشود یعنی قبول حکم نجاست نمیکند همچنین چون مسلمین جمع شوند برای نماز جماعت اغوای شیطان را نپذیرند و قابل وسوسهٔ شیطان نباشند و دیگر آنکه نماز گذار منفرد نوشته نمیشود برای او مگر آنچه را که او تعقل نموده است و المصلی فی الجماعة یکتب له صلوة کاملة و نماز گذار در جماعت برای او نماز کامل نوشته میشود (۴) در کتاب مخلات از قول ابراهیم بن عباس نقل نموده که گفت بجد اقسم که اگر یک کلمهٔ پیغمبر صلی الله علیه و آله را بگفتار همهٔ مردم بسنجند هر آینه آن یک کلمه افزون آید و آن اینست که فرمود لن تسعوا الناس

باموالکم فاسعوهم باخلاقکم بمال و اموال خود نمیتوانید پیشی بگیرید بر مردم پس پیشی بگیرید بایشان باخلاق خود (۵) در کتاب مجمع البحرین در ماده سعا فرموده در حدیث است که ذمة المسلمین واحدة یسعی بها ادناهم امان دادن مسلمین یکی است عمل میکند بآن ناکس تر آنها از حضرت صادق علیه السلام از معنی اینحدیث پرسیدند فرمود اگر لشکر اسلام قومی از مشرکین را محاصره کنند پس مردی از ایشان بر سر دیوار آید و بگوید مرا امان دهید که بیایم نزد صاحب شما گفتگو نمایم یکنفر از پست ترین مسلمین بگوید تورا امان دادم واجب میشود بر افضل مسلمین که وفا کنند بامان او (۶) در کتاب مخلات از قول حکیمی نقل کرده است که لذت بر شش قسم است (اول) لذت نیم ساعت و آن جماع است (دویم) لذت یکساعت و آن اکل و شرب است (سیم) لذت یکهفته و آن دخول حمام است (چهارم) لذت یکماه و آن مجامعت باکره است (پنجم) لذت یکسال و آن منزل جدید است (ششم) لذت همیشه و آن مجالست با احباب است (۷) در مجلد اول نزهة المجالس حکایت کرده است که مرد صالحی گفت روزی در موسم حج مشغول طواف بودم مردی را دیدم که میگوید اللّهم انّی اعوذ بک سهم غائر پروردگارا پناه میبرم بتو از تیر عائر و تیر عائر تیری را گویند که تیر انداز آن معلوم نباشد پس باو گفتم که این دعا و مسئلت از چه راهی است گفت روزی طواف مینمودم در بین طواف بیک چشم نظر کردم بسوی جوان صبیح المنظری بناگاه تیری بر چشم من خورد چون تیر را از چشم خود کشیدم دیدم بر آن نوشته شده است نظرت الی الحرام بعینك الواحدة للعبرة فرمیناك بسهم الادب ولو نظرت بعین الشهوة لرمیناك بسهم القطیعة علی قلبك که تو بیک چشم نظر کردی بسوی حرام برای عبرت پس ما تیر زدیم بر تو به تیر ادب و اگر بچشم شهوت نظر مینمودی تیر میزدیم بتو به تیر قطیعه بر قلب تو که چشم قلب تو کور گردد از شناختن و معرفت ما (۸) و نیز در آنکتاب آورده که مرد کافری خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد ارید ان اسلم و احب الزنا والخمر والسرقة والکذب ولا استطیع ترك الجمیع فأمرنی بترك خصلة که من میخواهم اسلام آورم و زنا و شراب خوردن و دزدی و دروغ را دوست دارم نمیتوانم همه آنها را ترک نمایم مرا امر کن بترک یکی از آنها پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود اترك الكذب دروغ را ترک کن پس آنمرد عهد کرد بر ترک دروغ و اسلام آورد و پس

آن چون خلاست مرتکب زنا گردد با خود گفت که اگر پیغمبر صلّی الله علیه و آله از ارتکاب زنا از من بپرسد اگر اقرار کنم حدّ زنا بر من جاری خواهد نمود و اگر انکار کنم در عهد بر ترک دروغ خیانت کرده‌ام همچنین در نزد ارتکاب شرب خمر و دزدی پس آمد خدمت پیغمبر صلّی الله علیه و آله و عرض کرد یا رسول الله سددت علی ابواب المعاصی بالصدق یا رسول الله بسبب صدق و راستی درهای گناه و معصیت را برروی من بستی

(۹) و نیز در همان کتاب از شیخ عبد القادر گیلانی نقل کرده است که گفت از مکه ببغداد آمدم برای تحصیل علم و دانش روزی مادرم چهل دینار بمن داد و از من عهد و پیمان گرفت که در هر مورد و موقع جز بصدق و راستی سخن نگویم پس از آن در آن سفر چون بزمین همدان رسیدیم جمعی از دزدان بقافله ریختند اموال آنها را ببردند یکی از دزدها بمن رسید و گفت چه با خود داری گفتم چهل دینار او گمان کرد که از روی سخریه میگویم مرا واگذاشت دیگری از ایشان پیش من آمده گفت چه با خود داری گفتم چهل دینار پس او مرا گرفت بنزد رئیس دزدان برد رئیس ایشان از من پرسید چه با خود داری گفتم چهل دینار بمن گفت ما حملک علی الصدق چه چیز تو را وا داشت بصدق و راستی گفتم عهد و پیمان مادرم چون با او عهد کرده‌ام که هیچگاه دروغ نگویم ترسیدم که در عهد او خیانت شود چون بزرگ دزدان این سخن از من شنید گریبان پاره کرد و گفت انت تخاف ان تخون عهد امّک و انا لا اخاف عن اخون عهد الله تو از خیانت عهد مادرت میترسی پس من چگونه نترسم از خیانت در عهد خدا پس امر کرد بدزدان آنچه از اهل قافله برده بودند رد کردند و بمن گفت انا تائب الی الله علی یدیک من توبه میکنم بسوی خدایتعالی بر دست تو پس اتباع او گفتند تو بزرگ ما بودی در دزدی و بریدن راه و الحال تائب و نادم شدی پس ما نیز توبه میکنیم بسوی خدایتعالی پس ببرکت یک کلمهٔ صدق و راستی همهٔ ایشان تائب و نادم شدند

(۱۰) قال الله تعالی فی سورة القصص آیة (۸۳) تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ نعمتها و درجات آنسرای دیگر که عالم آخرت است ساخته‌ایم و مهیا گردانیده‌ایم برای آنانکه نمیخواهند برتری و تکبر را در زمین بروجه غلبه و قهر بر اهل آن و فساد و تباه کاری از روی ستم را نمیخواهند بر ایشان چنانکه فرعون و قارون خواستند و عاقبت

نیکو و سرانجام پسندیده مر پرهیزکاران راست که از معاصی حذر کنند و بطاعت خدا قیام نمایند
بعضی از مفسرین در ذیل این آیه از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده اند که فرمود لایدخل
الجنة من کان فی قلبه مثقال ذرة من الکبر داخل بهشت نمیشود کسیکه بمقدار یک ذره کبر در دلش
باشد و پس از آن در شرح حدیث گفته است یعنی کبر با صاحبش داخل بهشت نمیشود و در عرصات محشر
بسبب احوال آن روز و بسبب توبیخها که در آن روز بر اهل تکبر میشود کبر از دلش بیرون میرود و آنگاه
داخل بهشت میشود و این معنی بسیار بعید است چه آنکه در قیامت همه متکبرین و اهل فساد متواضع میشوند
و فروتنی میکنند ولی تواضع آنروز بعد از تکبر در دنیا سودی نکند بعلاوه اینکه در آیه کریمه تصریح است باینکه
لا یریدون علوا فی الارض والبته مراد از ارض زمین دنیا است نه زمین عرصات

(مقاله صد و شصت و سیم)

﴿همه قرآن یکدفعه نازل شد﴾ چنانکه در کتاب وافی از حفص بن غیاث روایت کرده است
که او سؤال کرد از حضرت صادق علیه السلام از تفسیر قول حقتعالی که فرموده است شهر رمضان الذی
انزل فیه القرآن با اینکه قرآن در طول بیست سال بتدریج نازل شده است حضرت فرمود نزل القرآن
جملة واحدة فی شهر رمضان الی البیت المعمور ثم نزل فی طول عشرین سنة همه قرآن به یکبار در ماه رمضان
نازل شد در بیت المعمور و پس از آن در طول بیست سال نازل گردید و پس از آن فرمود که رسولخدا فرمود
صحف حضرت ابراهیم ع در شب اول ماه رمضان نازل شد و توریة در ششم ماه رمضان نازل گردید و انجیل در سیزدهم
ماه رمضان نازل شد و زبور در هیجدهم ماه رمضان نازل گردید و قرآن در شب بیست و سیم آنماه نازل شد
و در بعضی از نسخ کتاب من لایحضره الفقیه است که فرمود و نزل القرآن لیلة القدر و قرآن در شب قدر
نازل شد و در مقدمه نهم کتاب تفسیر صافی در ذیل اینحدیث فرموده کانه ارید به نزول معناه علی قلب النبی
صلی الله علیه و آله کما قال الله تعالی نزل به الروح الامین علی قلبک ثم نزل فی طول عشرین سنة نجوما
من باطن قلبه الی ظاهر لسانه کلما اتاه جبرئیل بالوحی قرأ علیه بالفاظه گویا که از نزول قرآن در شب
قدر اراده شده است نزول معنی قرآن بر قلب پیغمبر صلی الله علیه و آله چنانکه حقسبحانه و تعالی فرموده فرود

آورد قرآن را روح الامین بر دل تو ای محمد صلی الله علیه وآله و پس از آن در طول بیست سال آیه
آیه و سوره و سوره بر حسب حکم و مصالح دینیه از باطن قلب آنحضرت نازل شد بر ظاهر زبان آنحضرت
هر وقت که جبرئیل با وحی فرود میآمد الفاظ قرآن را بر آن حضرت میخواند و نیز در کتاب وافی از کافی
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان اول ما انزل الله علی رسوله
صلی الله علیه وآله بسم الله الرحمن الرحیم اقرأ باسم ربک الذی خلق و آخره اذا جاء نصر الله و
الفتح بدرستی اول چیزی را که حق سبحانه و تعالی نازل فرمود بر پیغمبر خود بسم الله و سوره اقرأ
بود و آخر چیزی را که نازل فرمود سوره مبارکه اذا جاء نصر الله بود و از حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام روایت نموده که فرمود نزل القرآن اثلاثا ثلث فینا وفی عدونا و ثلث سنن و
امثال و ثلث فرائض و احکام قرآن سه قسم نازل شد یک ثلث آن در شان ما و در باره دشمنان
ما نازل شد و یک ثلث سنتها و مثلها است و یک ثلث فرائض و احکام است و در حدیث
دیگر از حضرت صادق علیه السلام روایت نمود که فرمود ان القرآن نزل اربعة ارباع ربع حلال و ربع حرام و ربع
سنن و احکام و ربع خبر ما کان من قبلکم و نبأ ما یکون بعدکم و فصل ما بینکم بدرستیکه قرآن چهار
ربع است یک ربع آن در حلال است و یک ربع آن در حرام و یک ربع در سنن و احکام و یک ربع آن اخبار وقایعی است که
پیش از شما وقوع یافته و اخبار چیزیست که بعد از شما وقوع یابد و حکم حق و باطل ما بین شما است و در حدیث دیگر
از حضرت امام محمد باقر منقول است که فرمود نزول قرآن چهار ربع است یک ربع آن در شان ما و یک ربع آن در باره
دشمنان ما نازل شده است و یک ربع آن سنتها و مثلها و یک ربع فرائض و احکام است و نیز در کتاب وافی فرموده
که امروز میان مردم مشهور است که قرآن مجید شش هزار و ششصد و شصت و شش آیه است مؤلف گوید

ولنعم ما قیل :

آیت قرآن که خوب و دلکش است … ششهزار و ششصد و شصت و شش است
یکهزار او مثال و اعتبار … یکهزار او قصصها اخبار
یکهزارش وعد و دیگر وعید … یکهزارش امر و یک نهی شدید
پانصدش بحث حلال و حرام … صد دعا تسبیح و ورد صبح و شام
شصت و شش منسوخ و ناسخ ای لباب … فهم کن والله اعلم بالصواب

و از کتاب مجمع البیان از رسول خدا صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود قرآن شش هزار و دویست و شصت و سه آیه است و در بیان این حدیث فرموده که شاید باقی آن در مخزونه نزد اهل بیت باشد و از آیاتی باشد که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در نسخهٔ خود جمع فرموده و یا از جهة تحدید آیات و حساب آنها است و یا از آیاتی است که تلاوت آنها نسخ شده است و از محیط اعظم سید حیدر بن علی بن حیدر علوی الحسینی طاب ثراه نقل نموده که اکثر قرّاء را عقیده آنست که همهٔ سورهای قرآن یکصد و چهارده سوره است و آیات آن شش هزار و ششصد و شصت و شش آیه است و کلمات قرآن هفتاد و هفت هزار و چهار صد و سی و هفت کلمه است و حروف آن سیصد و بیست و دو هزار و ششصد و هفتاد حرف است و فتحه های آن نود و سه هزار و دویست و چهل و سه فتحه است و ضمه های آن چهل هزار و هشتصد و چهار ضمه است و کسره های آن سی و نه هزار و پانصد و هشتاد و شش کسره است و تشدید های آن نوزده هزار و دویست و پنجاه و سه تشدید است و مدّ های آن هزار و هفتصد و هفتاد و یک مدّ است و همزه های آن سه هزار و دویست و هفتاد و سه همزه است و الفهای آن چهل و هشت هزار و هشتصد و هفتاد و دو الف است تا آخر بیست و هشت حروف ذکر نموده اند

تمام شد جزء اوّل از مجلّد اوّل کتاب جواهر العدديّة و این جزء را بذکر عدد آیات و شمارهٔ کلمات قرآن مجید ختم نمودم بدین امید که خداوند منّان بدین دست آویز این مجرم روسیاه را بقلم عفو روسفید و سرفراز فرماید و شمّه از بوستان حقیقت شریعت احمدیّه بشام این ناچیز رساند و این بضاعت مزجاة را در پذیرد و صله مرا از ائمّهٔ طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین بگسلد . و تتمیم این

جزء ۲۵ ماه شعبان ۱۳۶۹ هجری در جوار روضهٔ رضویّه

علی ثاویها آلاف التسلیم و التحیة اتفاق افتاد

الحمد لله اوّلاً و آخراً و ظاهراً و باطناً

کتبه مؤلفه بیمناه الداثرة العبد المذنب المسمّی حسن بن محمد الحسینی الیزدی الحائری

بخط اقلّ العباد طاهر خوشنویس ابن المرحوم الحاج عبدالرحمن غفر الله تعالی ذنوبهما . شهر ذیقعده ۱۳۷۳

هو العزیز الرحیم

جزء دوازدهم از مجلد اول
کتاب جواهر العدیّة

بسم الله الرحمن الرحیم

و این جزء مشتمل است بر یکصد و سی و هفت مقاله مختصر موافق اعداد محمد آل طه که اسم والد ماجد مؤلف است که هر مقاله متضمن لفظ واحد و عدد یک است و به نستعین و علیه التکلان .

(اول) در کتاب حلیة المتقین از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود : یک نشستن با کسیکه اعتماد باو داشته باشم در نزد من بهتر است از عبادت یکسال .

(دویم) از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود خذ علی عدوك بالفضل فانّه احد الظفرین بگیر دشمن خود را بفضل و بخشش یعنی عطا و بخشش کن باو که آن یکی از دو فیروزی است یعنی فیروزی تو بر دشمن یا باین است که بغلبه بر او مسلط شوی یا باین است که باحسان و عطا بر او ظفر یابی و حکیمی گوید ان لم تستطع ان تقطع ید عدوّك فقبّلها اگر نمیتوانی قطع کنی دست دشمن خود را پس ببوس دست او را

(سوم) در کتاب بدایع الظهور در ذکر تغییر و تحریف کتابهای آسمانی گوید شکی نیست که علماء سوء کتابهای منزله را تحریف نمودند و تغییر دادند والقرآن لم یتغیّر و لم یتبدّل منه حرف واحد واز قرآن مجید یکحرف تغییر و تبدیل داده نشده است چنانکه حقسبحانه و تعالی در عظم قرآن فرموده است اِنّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکْرَ وَ اِنّا لَهُ لَحافِظُونَ بدرستیکه ما فرستادیم قرآن را و ما او را نگهبانیم فحفظه الله من التغییر و التبدیل والعدم حتّی قیل انّه لا یحرف پس حقسبحانه و تعالی حفظ فرمود آنرا از تغییر و تبدیل یافتن شدن

حتی آنکه گفته اند که قرآن باتش نمیسوزد واگر کسی بگوید که اگر آنرا بسوزانند میسوزد میگوئیم که معنی آنست که اگر در دنیا قرآن منحصر شود بیک نسخه وبخواهند آنرا بسوزانند سوخته نمیشود بجهة اینکه حقسبحانه وتعالی فرموده وَاِنّا لَهُ لَحافِظُونَ ﴿چهارم﴾ شیخ بهائی علیه الرحمة در کتاب کشکول فرموده که بعضی از اعلام گفته اند لاینال عبد الکرامة حتی یکون علی احد صفتین اما ان یسقط الناس عن عینه فلا یری فی الدنیا الا خالقه وان احداً لایقدر علی ان یضره ولا ینفعه واما ان یسقط عن قلبه فلا یبالی بای حال یرونه الناس نمیرسد بنده ای بکرامت وبزرگواری تا اینکه بوده باشد بریکی از دو صفت یا اینکه مردم از چشم او بیفتند بطوریکه در دنیا نبیند مگر خالق خودرا وبداند که هیچکس نمیتواند ضرری باو برساند یا نفعی باو بدهد ویا اینکه زشتی از دل وبیفتد که مردم بهرحالیکه اورا به بینند باک نداشته باشد. (توضیح) در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ علم گوید واعلام الازمنة هم الائمة علیهم السلام لانهم یهتدی بهم ومنه حدیث یوم الغدیر وهو الذی نصب امیر المؤمنین علیه السلام علما للناس ﴿پنجم﴾ در کتاب فضائل السادات از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود زنهار علی علیه السلام را دشمن مدارید و با او محبت ورزید که او از من است ومن از اویم بدرستیکه همهٔ مردم از اشجار مختلفه آفریده شده اند ومن وعلی از یک درخت خلق شده ایم ونیز فرمود خلقت انا وعلی من نور واحد من وعلی از یک نور خلق شده ایم.

﴿ششم﴾ در مجلد اول کتاب شرح من لا یحضره الفقیه آورده که از حضرت امام جعفر صادق ع سؤال کردند که طاعون از چه وجه واقع میشود فرمود نظر بجمعی عذابست ونظر بجمعی رحمت است عرض کردند چگونه شود که یکچیز هم عذاب باشد وهم رحمت فرمود نمی بینید که آتش جهنم عذاب است بر کفار وبرخازنان جهنم از فرشتگان که با کفار رحمت است زیرا که لذت ایشان در آن است که در آنجا طاعت الهی را بجا آورند ﴿هفتم﴾ در کتاب اخبار الدول آورده که حقسبحانه وتعالی همه نعمتهای بهشت را بر آدم ع مباح فرمود مگر یک درخت را واندرخت گندم بود وگندم آندرخت در آنروز ببزرگی گردهٔ گاو بود از مسکه نرم تر واز عسل شیرین تر واز شیر سفید تر وچون آدم ع بزمین فرود آمد یک همیان گندم با او بود وبعضی گفته اند یکدانهٔ گندم با او بود واز آن یکدانه ششصد دانه جدا شد وبا او بود سی شاخ از شاخهای درختان بهشت که هر شاخه از آنها سرمایهٔ اصناف

میوه ها شد از آن میوه ها که پوست و تخم دارند و از آن میوه ها که پوست و تخم ندارند (هشتم)
از شیخ صدوق علیه الرحمة نقل شده است که باسناد خود از ابی عماره از حضرت صادق علیه السلام
روایت کرده است که فرمود یا ابا عماره انشاد کن شعری در مصیبت جدم حسین علیه السلام گفت شعری انشاد
نمودم حضرت گریه کرد، باز انشاد نمودم حضرت گریه کرد، و باز انشاد نمودم تا شنیدم صدای گریه عیالات
آنجناب را در میان منزل پس فرمود یا ابا عماره کسیکه انشاد کند شعری در مصیبت جدم حسین علیه السلام
و بگریاند پنجاه نفر را بهشت از برای او است و کسیکه انشاد کند و بگریاند سی نفر را بهشت از برای او است
و کسیکه انشاد کند و بگریاند ده نفر را از برای او است بهشت و کسیکه انشاد کند و بگریاند یکنفر را از برای
او است بهشت و کسیکه انشاد کند شعری مصیبت جدم حسین علیه السلام و خود گریه کند بهشت از برای
او است و کسیکه انشاد کند در مصیبت آنحضرت و تباکی کند از برای او است بهشت (نهم) در
کتاب مجمع البیان از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که حضرت لقمان بفرزند خود در آداب سفر
فرمود یا بنی اذا رایتم شخصا واحدا فی السفر فلا تسئلوه عن طریقکم فلا تسترشدوه فان الشخص الواحد فی
الفلاة مریب لعله یکون عین اللصوص و یکون هو الشیطان الذی حیرکم واحذروا الشخصین ایضا
الا ان تروا ما لا اری فان العاقل اذا ابصر بعینیه شیئا عرف الحق منه والشاهد یری ما لا یری الغائب
ای فرزند اگر در سفر یکنفر را به بینید خبر راه از او مپرسید و مصلحت از او نه بینید که یکشخص در بیابان بشک
میاندازد که شاید جاسوس دزدان باشد یا شیطانی که خواهد شما را حیران کند و از دو شخص نیز در حذر باشید
مگر آنکه چیزی چند از علامتها و قرینه ها به بینید که من نمی بینم زیرا که عاقل بدیده خود نظر میکند بسوی چیزی
آنچه حق است از آن میشناسد و حاضر چیزی می بیند که غائب نمی بیند (دهم) در کتاب مجمع البیان
در ذیل آیه وسقوا ماء حمیما فقطع امعاءهم گوید و فی الحدیث المؤمن یاکل فی معاء واحد الکافر
یاکل فی سبعة امعاء در حدیث است که خوردن مؤمن در یک روده است و خوردن کافر در هفت روده
و این حدیث را بر چهار وجه تاویل کرده اند (۱) اینکه حضرت امیر المؤمنین علیه السلام اینکلام را درباره مرد معینی فرمود
(۲) آنکه مؤمن که غذا میخورد بسم الله میگوید پس خدا تعالی برکت میدهد در طعام او (۳) آنکه مؤمن

تنگ میشود روزی بر او در دنیا و کافر در فراخی روزی است (۴) آنکه انه مثل لزهد المؤمن فی الدنیا وحرص الکافر علیها این مثل است برای زهد مؤمن در دنیا وحرص کافر بر آن و این وجه بهترین وجوه است و در حدیث دیگر ماثور است که المؤمن اکله کاکل المرضی ونومه کنوم الغرقی خوردن مؤمن مانند خوردن آدم بیمار است یعنی کم میخورد و خوابیدن او مانند خوابیدن کسی است که غرق شده یا میخواهد غرق بشود .

یازدهم

در کتاب مجمع البیان در ذیل آیه کریمه هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِنْهُمْ از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود اِنَّ المسلمین کلهم ید واحدة علی من سواهم امتهم واحدة وان اختلف اجناسهم کما قال سبحانه وتعالی وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ بدرستیکه همه مسلمین یکدست و یک گروه میباشند بر کسانیکه مسلمان نیستند با اینکه انواع ایشان مختلف است چنانکه حق سبحانه وتعالی فرموده است مردان مؤمن و زنان مؤمنه بعضی از ایشان دوستان برخی دیگرند در تعاون و تناصر یکدیگر و حاصل آنکه مردان و زنان اهل ایمان هر چند بلاد ایشان و لغات والوان وانواع ایشان مختلف باشد در قبال کافران و مخالفان یکدست و یکدسته اند در نصرت دادن یکدیگر در مقام معارضه و مخاصمه با مخالفین و فیما بین خود بغض و کینه بیکدیگر ندارند و مقتضای ایمان ایشان مودت و محبت است فیما بین ایشان

دوازدهم

در کتاب کامل بهائی گوید از جمله بدعتهای ابوبکر این بود که گفت من رأی چنان می بینم که صدقات و زکوة را طرح کنم و خراج بر زمینها نهم پس امر کرد که در عراق مساحت زمینها را سنجیدند بر هر یکجریب زمین یکدرم و یک قفیز حبوب نهاد که از هر جنسی که در آن بکارند بر سنت ملوک فرس در جاهلیت در زمان فراعنه و در مصر و نواحی آن بر هر یکجریب یکدینار و یک اردن حبوب بر نهاد با اینکه پیغمبر صلی الله علیه وآله هر یک از سنتهای جاهلیت را منع کرده بود و اظهار سنت اسلام و شریعت کرد و عمر نیز برای خود صدقات و حدیث حضرت رسول صلی الله علیه وآله را رد کرد و احیای سنت جاهلیت نمود تا جمله عالم حرام خوار شدند و مظالم آن تا روز قیامت بر گردن عمر بماند و زکوة پیش عامه اهل جهان باطل شد . (توضیح) : قفیز پیمانه ایست مقدار دوازده صاع و از زمین یکصد و چهل و چهار گز شرعی است .

و در کتاب برهان جامع گوید (آردن) چو خار کن بمعنی کفگیر معروفست . ﴿سیزدهم﴾ در کتاب
کلمهٔ طیبه از کتاب من لایحضره الفقیه نقل کرده است که نظر کردن بر روی عالم عبادت است و از
جامع الأخبار از حضرت رسول صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود یکنظر بر روی عالم
محبوبتر است نزد خداوند از عبادت شصت سال و در عدة الداعی از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
روایت کرده است که نظر کردن بسوی عالم محبوبتر است نزد خداوند از اعتکاف یکسال در بیت الله
الحرام و همچنین نظر بر در خانهٔ ایشان چنانکه در کتاب مذکور مرویست که خداوند نظر کردن بدر خانهٔ
عالم را عبادت قرار داده است ﴿چهاردهم﴾ در کتاب کامل بهائی از حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام روایت کرده است که فرمود لا تجتمع الامامان الا واحد هما صامت لا ینطق حتی
یهلک الاول جمع نشوند دو امام مگر آنکه یکی از ایشان خاموش باشد و حکم نکند بر رعایا تا دیگری
وفات کند مانند امام حسن و امام حسین ابنی علی علیهم السلام ﴿پانزدهم﴾ در مجلد پنجم بحار الأنوار
فرموده است من کذب رسولاً واحداً فقد کذب بالجماعة لان کل رسول یامر بتصدیق جمیع
الرسل هر که یک پیغمبر را تکذیب کند بتحقیق که تکذیب کرده است جمیع آنها را زیرا که هر یک از
پیغمبران امر میکنند بتصدیق جمیع رسولان ﴿شانزدهم﴾ و نیز در پنجم بحار الأنوار مسطور است
که نزل نوح بالموصل من السفینة مع الثمانین نوح پیغمبر از کشتی فرود آمد در موصل با آن هشتاد
نفر که با او در کشتی بودند و مدینهٔ ثمانین را بنا کردند و از برای نوح دختری بود که با او در کشتی سوار
شد و نسل مردمان از او بظهور رسید و اینست قول رسول خدا صلی الله علیه وآله که فرمود نوح احد
الأبوین نوح یکی از دو پدر بنی آدم است یعنی پدر اول حضرت آدم علیه السلام بود و پدر دویم
بنی آدم نوح علیه السلام است چه آنکه بعد از طوفان نسل بنی آدم منقرض شدند و همه مردم از نسل
نوح علیه السلام بوجود آمدند ﴿هفدهم﴾ در کتاب حیوة القلوب آورده که در روایتی منقول
است که روزی حضرت سلیمان علیه السلام با آن شوکت و حشمت که داشت بر عابدی از عباد
بنی اسرائیل گذشت آن عابد گفت والله ای پسر داود خدا تو پادشاهی عظیمی عطا کرده است

پس باد صدارا بگوش سلیمان رسانید سلیمان در جواب او گفت والله که یک تسبیح در صحیفهٔ مؤمن
بهتر است از آنچه خدا به پسر داود داده است زیرا آنچه که به پسر داود داده است برطرف میشود و ثواب
تسبیح همیشه باقی است و در کتاب خلاصة الاخبار این روایت را بدین نهج نقل نموده که روزی
حضرت سلیمان بر بساط خود نشسته بود با آن عظمت و شوکت که داشت بر دهقانی گذشت
که زمین شخم میکرد چون عظمت و حشمت سلیمان را بدید گفت سبحان الله آل داود را عجب پادشاهی
داده ای باد آواز او را بگوش حضرت سلیمان علی نبینا و آله و علیه السلام رسانید پس باد را امر
کرد تا بساط او را بر زمین نهاد و آن دهقان را طلبید و فرمود آنچه گفتی من شنیدم ای دهقان بدان
ثواب یک تسبیح که بندهٔ مؤمن بگوید از روی صدق و خلوص نیت بهتر است از آن پادشاهی
که بآل داود داده اند زیرا که ثواب تسبیح باقیست و ملک آل داود فانی دهقان گفت خدای
کشف غموم تو کند چنانکه غم از دل من برداشتی ﴿هیجدهم﴾ در کتاب ینابیع المودة از ابن مسعود
روایت کرده است که گفت روزی در خدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله بودم که از آنحضرت
سؤال کردند از علم علی علیه السلام رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود قسمت الحکمة عشرة اجزاء فاعطی
علی علیه السلام تسعة اجزاء والناس جزءاً واحداً وهو اعلم بالعشر الباقی حکمت و دانش را ده جزء کردند نه جزء
از آن را بعلی علیه السلام دادند و یکجزء را بهمهٔ مردم و آنحضرت بآن یکجزء نیز داناتر است و نیز در آنکتاب از ابن
عباس روایت کرده که گفت العلم عشرة اجزاء لعلی علیه السلام تسعة اجزاء وللناس عشر الباقی
وهو اعلمهم به ﴿نوزدهم﴾ در مجلد دوم کتاب نزهة الجلیس از کتاب قاموس اللغة نقل کرده است
که نسناس بفتح و بکسر نوعی از خلق میباشند که بیک پا میجهند و در حدیث وارد است که قبیله ای از قوم
عاد نافرمانی کردند پیغمبر خود را پس حقتعالی ایشان را مسخ نمود باین صورت که هر یک از آنها از نصف بدن
یکدست و یکپا دارند ینقزون کما ینقز الطائر و یرعون کما ترعی البهائم که مانند مرغ میجهند و مانند بهائم
چرا میکنند در کتاب منتخب اللغات گوید (نسناس) دیو مردم و نوعی از خلق که بیک پا میجهند
﴿بیستم﴾ در مجلد اول دائرة المعارف بستانی مسطور است که الف مفرده اول حروف هجائیست

در همه لغات مگر در لغت حبشه که در آن لغت حرف سیزدهم است و در لغت رومیه حرف دهم است و بعضی گفته اند که وضع آن در اول حروف هجائیه است در جمیع لغات معروفه مگر بعضی از لغات و این دلیل است بر اینکه اصل کتابت در لغات یکی است و کسانیکه گفته اند الف حق تقدم دارد بر همه حروف گویند برای اینکه الف دلالت میکند بر اول آواز مقطعی دهن و بمجرد باز شدن دهن تلفظ میشود بدون حرکت لب و بدون فشردن بر آلات صوت و اسم این حرف در لغت سامیه الفاست و نیز در آنکتاب گوید که الف در حساب جمل عبارتست از یک در عدد و از ابن جنی نقل نموده که الف در اصل اسم همزه است و استعمال آن در غیر همزه از باب توسعه است و عارفین بعلم حروف اتفاق کرده اند بر اینکه الف حرف تام نیست بلکه آن مادهٔ جمیع حروف است بجهة اینکه حرف تام حرفی است که در نطق و در کتاب هر دو صورتی برای آن معین شود و الف اینطور نیست زیرا که در خط صورت آن ظاهر میشود و در نطق صورتی ندارد بعکس همزه که در نطق صورت آن ظاهر شود و در خط نمیشود فمجموع الهمزة و الالف عندهم واحد پس همزه و الف هر دو در نزد ایشان یکی است گاهی اطلاق میکنند الف را بر همزه یا بجهة اینکه الف اسم است برای ساکنه و متحرکه و یا اطلاق آن بر همزه بر سبیل مجاز است بجهة اینکه اگر همزه در اول کلمه باشد بصورت الف نوشته میشود

(بیت دیگر) در کتاب من لا یحضره الفقیه از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود فرض الله تبارك وتعالى على الناس من الجمعة الى الجمعة خمسا وثلثين صلوة حقسبحانه وتعالی از روز جمعه تا روز جمعهٔ دیگر یعنی در هر هفت روزی سی و پنج نماز بر مردمان واجب گردانیده است منها صلوة واحدة فرضها الله فی جماعة وهی الجمعة یکی از آن نمازها نمازیست که حقتعالی آنرا بجماعت واجب گردانیده است و آن نماز جمعه است و از نه کس وجوب عینی آنرا ساقط گردانیده است : از نابالغ ، و پیر عاجز ، و دیوانه ، و مسافر ، و بنده و زن ، و بیمار ، و کور ، و کسیکه بر سر دو فرسخ باشد و قرائت آنرا بلند میباید خواند و بر امام در نماز دو قنوت است یکقنوت در رکعت اول پیش از رکوع و یکی در رکعت دوم بعد از رکوع .

(بیت دویم) در مجلد نهم بحار الانوار در خبری از اسمعیل بن عبد الله روایت کرده است گفت

چون بکوفه رسیدم در صحرای نجف ماندم که چون صبح شود داخل کوفه شوم چون شب تاریک شد مردیرا
دیدم که آمد در پشت تلی ایستاده و با خدایتعالی مشغول مناجات شد و مناجات او طول کشید
و شنیدم که در بین مناجات خود میگفت اللّهمّ انّی سرت فیهم بما امرنی رسولك وصفیّك
فظلمونی وقتلت المنافقین کما امرنی فجهلونی وقد مللتهم وملّونی وابغضتهم وابغضونی خداوندا آنچه
پیغمبر تو و برگزیده تو مرا امر کرده بود در میان این امّت بجای آوردم برمن ستم کردند و با منافقین قتال
کردم چنانکه مرا امر کرده بود ، مرا بجهالت و سفاهت نسبت دادند خداوندا من از ایشان دلتنگ
شده‌ام و ایشان از من دلتنگ شده‌اند من دشمن ایشان شده‌ام و ایشان دشمن من گردیده‌اند و از آنچه
پیغمبر تو خبر داده بود مرا نمانده است مگر یک خصلت که انتظار میکشم آنرا و آن اینست که ابن ملجم
مرادی بیاید آنرا بعمل آورد اللّهمّ فعجّل لها الشّقاء وتغمّدنی بالسّعادة خداوندا شقاوت اورا
نزدیک گردان و مرا بسعادت شهادت برسان ، خداوندا از دنیا بتنگ آمده‌ام و سعادت لقای
ترا میخواهم چون از دعا فارغ شد بجانب کوفه روان گردید من همه جا عقب او آمدم تا داخل خانه‌ای شد
رسیدم این خانه کیست گفتند خانهٔ علی بن ابیطالب علیه السّلام فلم البث اذ نادی المنادی بالصّلوة
فخرج امیرالمؤمنین علیه السّلام حتّی دخل المسجد فقتله ابن ملجم لعنة الله علیه بالسّیف اندک وقتی بیش
نگذشت که اذان نماز شنیدم پس دیدم که آنحضرت از خانه بیرون آمد پس من از عقب او روانه شدم تا
داخل مسجد شد که ابن ملجم لعنه الله آنحضرت را شهید کرد ﴿ بیت و بیت ﴾ و نیز در بحار الانوار و جلاء العیون
بسند معتبر از ابن بابویه روایت کرده است که مردی از علمای یهود بخدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام
آمد در هنگامیکه آنحضرت از قتال خوارج نهروان مراجعت نموده بود و عرض کرد یا علی توئی وصی پیغمبر آخر
الزمان فرمود بلی گفت بر وصی هر پیغمبری هفت بلیه و امتحان وارد میشود در زمان حیات آن پیغمبر و
هفت بلیه بعد از وفات آن پیغمبر وارد میشود تو بیان فرما که آیا آنها نسبت بتو واقع شده است یا نه چون
آنحضرت همه آن بلیتها و امتحانها را بیان فرمود اصحاب همه را تصدیق نمودند آنگاه فرمود یکی دیگر از
آن بلیه‌ها باقی مانده است و نزدیکست که آن بلیه نیز برمن واقع شود پس آن یهودی بگریه آمد و اصحاب

بفغان آمدند و گفتند یا امیر المؤمنین آن بلیهٔ آخر را بفرما که چیست پس آنحضرت اشاره بریش مبارک خود نمود و فرمود بلیهٔ آخر آنست که این ریش مرا چون سرم خضاب نمایند فارتفعت اصوات الناس فی المسجد بالضجة والبکاء حتی لم یبق بالکوفة دار الا خرج اهلها فزعا چون حضرت این خبر وحشت اثر را فرمود صداهای مردم در مسجد بگریه بلند شد و شیون مردم بحدی رسید که در کوفه هیچ خانه ای نماند مگر اینکه اهلش از بیم آن صدا بیرون دویدند و آن یهودی همانساعت بر دست آنحضرت مسلمان شد

(بیست و چهارم) در کتاب شرح فقیه از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود من منع قیراطا من الزکوة فلیس بمؤمن ولا مسلم و فی روایة اخری لاتقبل له صلوة کسیکه یک قیراط از زکوة را ندهد یعنی اگرچه همه زکوة واجب را داده است و یکقیراط را عمدا نداده است نه مؤمن است و نه مسلمان زیرا که ایمان کامل اقتضا میکند که اقل واجبات را بجا آورد و همچنین اسلام کامل و یا آنکه چون جایز است که اگر امام قیراطی از زکوة را از کسی طلبد و او ندهد او را بکشند پس گویا که مسلمان نیست زیرا که اسلام سبب این است که خونش محفوظ باشد و یا آنکه بر تقدیر اینست که حلال داند ندادن زکوة را اگرچه یکقیراط باشد که مرتد و واجب القتل میشود نه مؤمن است و نه مسلمان بلکه کافر است و بروایت دیگر فرمود نمازش نیز قبول نمیشود چون حقسبحانه و تعالی هر دو را باهم طلبیده است و فرموده است اَقِیمُوا الصَّلوٰةَ وَآتُوا الزَّکوٰةَ برپا بدارید نماز را و بدهید زکوة را پس کسیکه نماز کند و زکوة ندهد نمازش مقبول نیست (توضیح) در کتاب مذکور گوید قیراط بیست و یکمثقال است.

(بیست و پنجم) و نیز در شرح فقیه از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود والتسبیحة بمکة تعدل خراج العراقین ینفق فی سبیل الله یک تسبیح که عبارت از یک سبحان الله یا هر ذکری در مکه معظمه برابر است با اینکه شخص خراج عراقین را در راه خدا انفاق کند و فرموده است که مراد بخراج عراقین یا خراج بصره و کوفه است یا خراج عراق عرب و عجم و در ابواب زکوة فرموده است که خراج چهار نهر عراق هشتاد هزار تومان میشد و در زمان عباسیه خراج همهٔ آنها سی هزار تومان بود و سیصد و شصت نهر از فرات و قریب بآن از دجله عمل میشد.

(بیست و ششم) و نیز در کتاب مذکور از آنحضرت مرویست که فرمود

الطاعم بمكة كالصائم فيما سواها وصيام يوم بمكة تعدل صيام سنة فيما سواها والماشي بمكة عبادة الله عز وجل کسیکه در مکه معظمه روزه نباشد مانند کسی است که در جاهای دیگر روزه باشد و یک روز روزه داشتن در مکه برابر است با یکسال روزه داشتن در جای دیگر و راه رفتن در مکه معظمه عبادت است ﴿بهشت و هفتم﴾ و نیز در کتاب شرح فقیه از حضرت باقر روایت کرده است که فرمود من جاور بمکة سنة غفر الله له ذنوبه لاهل بيته ولكل من استغفر له ولعشيرته ولجيرانه ذنوب تسع سنين قد مضت وعصموا من كل سوء اربعين ومائة سنة هر که یکسال در مکه معظمه مجاورت کند حق سبحانه و تعالی گناهان او را بیامرزد و گناهان اهل خانه او را بیامرزد و گناهان کسانیرا که از جهة ایشان استغفار کرده و گناهان خویشان و همسایگان او را تا نه سال بیامرزد و تا صد و چهل سال ایشان را از هر مکروهی محفوظ دارد و این محمول است بر یکسال متفرق چه آنکه از حضرت باقر علیه السلام منقولست که سزاوار اینست که یکسال در مکه اقامت نکند چون یکسال که میماند رغبتش کم میشود ﴿بهشت و هشتم﴾ در کتاب تنبیه الخواطر از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود من يتقبل لي واحدة اتقبل له الجنة هر کس یکچیز از من بپذیرد من عهده دار میشوم برای او بهشت را عرض کردند آن یک چیست یا رسول الله فرمود ان لا يسئل الناس شيئا آن یک اینست که سؤال نکند از مردم چیزی را . مروی است که ثوبان اگر در حال سواری تازیانه از دستش میافتاد امر نمیکرد کسی را که آنرا بر دارد باو بدهد خود پیاده میشد و آنرا برمیداشت و ثوبان یکی از اصحاب پیغمبر است ﴿بهشت دهم﴾ حق سبحانه و تعالی در سوره مبارکه ردم آیه پنجاه و چهارم فرموده است وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ و روزیکه قائم شود قیامت سوگند خورند کافران که درنگ نکردند در دنیا یا در قبور و یا در بین دنیا و بعث غیر از یکساعت و حاصل آنکه ایشان مدت لبث خود را در دنیا نسبت بمدت عذاب خود در آخرت کم دانند کم شمرند چه آنکه بجهت انقطاع عذاب از ایشان در دنیا روزگار بر ایشان آسان گذشته چنانکه کسیکه بطیب عیش و آسانی مرور ایام و شهور بر او میگذرد گذشتن آن بر او آسان و اندک است و یا آنکه بر سبیل کذب قائل باین قول میشوند كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ و مثل همین خلاف صدق

وراستی که از ایشان بروز میکند در عالم آخرت بودند ایشان در دنیا که انکار حشر مینمودند یعنی کار ایشان در این سرای نیز ناراستی ودروغ است چه آنکه بنای کار ایشان برخلاف حق است واگر قائلی گوید که چگونه کفار سوگند دروغ خورند وحال آنکه معارف ایشان در آخرت ضروری باشد جواب گوئیم که سوگند ایشان برطریق ظن است که مدت لبث خود را ندانسته کانه گویند مالبثنا غیر ساعة فی ظنوننا گمان ما اینست که درنگ نکرده‌ایم مگر ساعتی ویا آنکه مثل اینست که گفته باشند ماالدنیا فی الآخرة الاساعة بجهة معاینهٔ شدت عذاب در آخرت گویند نبود مدت دنیا نسبت بمدت این عذاب مگر یکساعت

سی ام (حکایت :) هزار زحمت کشیدم وصد فرسنخ راه رفتم تا بخدمت شیخ نود ساله رسیدم که هشتاد مرید هفتاد ساله داشت شصت روز آنجا مجاور بودم وپنجاه نوبت زیارتش کردم ودر قدم شیخ چهل روز چله برآوردم وسی بار این حکایت پرشکایت شنیدم که میگفت بیست روز است که نوزده دینارم از هیجده کس میباید گرفت هفده محلهٔ فارس را شانزده بار گردیدم تا پانزده کس ایشان را بدست آوردم گفتند چهارده روز دیگر بیا وسیزده دینار بستان دوازده ملازم قاضی ویازده نوکر حاکم بدر خانهٔ ایشان بردم ده کس را بمن نشان دادند نه کس را گرفتم وهشت کس منکر بودند وهفت عضو من همچون بید میلرزید که شش کس راضی شدند که پنج دینار در موعد چهار روز مهم سازی نمایند اکنون سه روز است که دو گواه عادل آورده اند که مارا بتو یکدینار میباید داد

سی و یکم (حکایت) گویند شخصی بغلام خود گفت یکمن ویک چاریک دوشاب از بازار بیاور غلام ظرفی برداشته نزد بقال آمد وگفت یکمن ویکچاریک دوشاب میزان کن چون بقال دوشاب را میزان کرد گفت ظرف را بیاور تا در آن بریزم غلام ظرف را نزدیک برد از قضا یکمن بیشتر نگرفت بقال گفت ظرف دیگر بیاور برای یکچاریک غلام چون ظرف دیگر همراه نداشت آنظرف را وارونه کرد وگفت یکچاریک را در کعب این بریز که قدری ظرفیت دارد چون یکمن دوشاب بخاک ریخت بقال از سفاهت غلام متاسفانه یکچاریک را در کعب ظرف ریخت غلام بهمان هیئت نزد آقای خود آمد آقا پرسید این چقدر شیره است گفت یکچاریک

پرسید یکمن آن کجا است غلام گفت در میان ظرفست آقا پرسید در میان کدام ظرف غلام ظرف را برگردانید آن یکچاریک دوشاب نیز بزمین ریخت . ﴿سی و دوم﴾ (حکایت) مقدار یکصد من گندم از هشتاد نفر بموعد هفتاد روز طلب داشتم شصت نفر از آنها را دیدم که پنجاه خروار و چهل من گندم بالای سی قطار شتر بار کرده بودند با بیست ساربان که هر کدامی چماقی نوزده من در دست گرفته من هیجده کس را همراه بردم تا هفده من گندم بستانم شانزده کس گفتند که پانزده روز دیگر چهارده استر و سیزده جوال بیاور تا دوازده من گندم از یازده نفر گرفته بدهیم ده مرتبه با نه نفر ایشان جنگ کردم که ای جماعت بیمروت هشت من گندم بمن بدهید تا هفت روز بخورم قبول نکردند من نیز عاصی شده شش جای سر کسی را شکستم که پنج بخیه زدند چهار نفر ایشان گفتند که اگر سه نفر ما را دو پاره کنی یکدانه گندم وصول نمیشود ﴿سی و سیم﴾ گویند که مردی شتر شرا گم کرد و هر چند میگشت او را پیدا نمیکرد پس قسم خورد که اگر او را پیدا کنم بیک درهم میفروشم چون او را پیدا کرد دلش راضی نشد که او را بیکدرهم بدهد پس او گربه ای را گرفته بگردن او آویخت و فریاد بر آورد الجمل بدرهم والسنور بخمسمائة ولا ابیعها الا معه یعنی شتر بیکدرهم و گربه که گردن بند او است بپانصد درهم و شتر را نمیفروشم مگر با گردن بند او مردی بر او گذشت و گفت ما ارخص الجمل لولا القلادة چه بسیار ارزان است شتر اگر قلاده با او نبود و بنا بر بعضی از نسخ گفت ما ارخص الابل لولا الهر . ﴿سی و چهارم﴾ آورده اند که بین شخصی از اهل تشیع و مردی از اهل سنت مباحثه روی داد مرد سنی گفت طایفه عجم چه قدر بی عقل هستند فاطمه علیها السلام را فضیلت میدهند بر عایشه و حال آنکه عایشه سی هزار حدیث از پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل نموده و در حفظ داشته و فاطمه سلام الله علیها صد حدیث از حفظ نداشت مرد شیعه گفت ای کاش عایشه عوض آن سی هزار حدیث که در حفظ داشت یک آیه از آیات قرآن را حفظ میکرد و بموجب آن عمل مینمود سنی گفت آن آیه کدام است شیعه گفت آیه وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ قرار و آرام گیرید در خانه های خود و اظهار نکنید پیرایه های خود را مانند اظهار زنان در جاهلیت اولی [illegible]

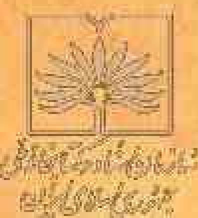
جاهلیت اولی که اورا جاهلیت جهلا خوانند از زمان آدم بود تا زمان نوح که مدت هشتصد سال
بود وبعضی گویند جاهلیت اولی میانه ادریس و نوح بود و آن هزار سال است و برخی بر آنند که جاهلیت
اولی روزگار داود و سلیمان بود که در آن روزگار زنان جامه نادوخته میپوشیدند و اعضای
ایشان بجهة این ظاهر میشد و زمره ای گویند که جاهلیت اولی در زمان ابراهیم بود که زنها
لباسهای مروارید بافته میپوشیدند و بر مردمان عرض میکردند و جاهلیت اخری میان عیسی و
سید انبیاء صلی الله علیه و آله است و گویند جاهلیت اولی کفر قبل از اسلام است و جاهلیت اخری
فسوق در اسلام است و نزد قتاده و مجاهد تبرج بمعنی تبختر است در مشی و راه رفتن یعنی مخرامید
در رفتن مانند خرامیدن اهل جاهلیت . مرویست که سوده زوجه رسولخدا صلی الله علیه و آله را
گفتند چرا حج و عمره نمیکنی چنانکه دیگران بجای آورند گفت یکبار که واجب بود بجا آوردم و بعد از
آن حج و عمره من آنست که از خانه بیرون نروم چنانکه خدا فرموده وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ پس بیرون
نیامد تا جنازه اورا بیرون آوردند . ﴿سی و پنجم﴾ در مجلد اول کتاب نزهة المجالس از حضرت
رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود ایما رجل اشاع علی رجل کلمة وهو منها
بریء لیشینه بها فی الدنیا کان حقا علی الله ان یرمیه بها فی النار یوم القیمة هر کس کلمه را آشکار
و پراکنده کند بر کسی که باشکار کردن آن یک کلمه اورا زشت کند و از او عیب گیرد و او بری باشد
از آن عیب حق است بر خدا تعالی که بسبب آشکار کردن آن کلمه در روز قیامت اورا در آتش افکند
﴿سی و ششم﴾ نقل است دو جاریه جمیله را نزد یکنفر از بزرگان برای فروش بردند یکی باکره بود
و دیگری ثیبه ، اما از باکره ظرافتی بود آن بزرگ میل کرد بخریدن باکره ثیبه گفت ما بینی و بینها
الا لیلة واحدة فرق بین من و او فقط یکشب بوده است باکره در جواب گفت راست است
وَلَكِنْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ شب قدر بهتر از هزار ماه است ﴿سی و هفتم﴾ در کشکولی
از کشاکیل دیده شده که از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود لیس منی من ساوی عشراته
آحاده از من نیست آنکس که مساوی شود عشرات او آحاد او را و مراد بعشرات حسنات است

و مراد بآحاد سیئات و تعبیر از حسنات بعشرات واز سیئات بآحاد بجهة اینست که در ازاء هر حسنه ده حسنه است و در ازاء هر گناهی یک گناه است چنانکه حقسبحانه وتعالی فرموده است مَن جَاۤءَ بِالحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاۤءَ بِالسَّیِّئَةِ فَلَا یُجْزٰی اِلَّا مِثْلَهَا در کتاب معانی الاخبار این حدیث را از حضرت زین العابدین علیه السلام بدین نهج نقل نموده که فرمود ویل لمن غلبت آحاده اعشاره وای بر کسیکه غالب شود آحاد او بر اعشار او عرض کردند این چگونه است فرمود آیا نشنیدی قول خدایتعالی را که فرموده است مَنْ جَاۤءَ بِالحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا پس چون بنده یک حسنه بجای آورد ده حسنه برای او نوشته شود و یک گناه نوشته میشود برای او یک گناه پس پناه بخدا از آنکس که در هر روز ده گناه مرتکب شود و نبوده باشد برای او یک حسنه که غالب شود گناهان او بر حسنات او . ﴿سی و هشتم﴾ (شاعری گوید :)

یقولون کافات الشتاء کثیرة	وما هی الا واحد غیر مفتری
اذا صح کاف الکیس مالکل حاصل	لدیک وکل الصید فی جانب الفری

و ماحصل آن اینست که مردم میگویند که در زمستان کافهای بسیار لازمست و من میگویم که کاف لازم یکی است بدون اینکه دروغ گفته باشم و آن کاف کاف کیسه است اگر کاف کیسه برای تو فراهم شد همه کافها فراهم شده است چنانکه گفته اند که همه صیدها در جوف فرا است یعنی همه شکارها در میان کوره خر است و این مثل است برای چیزیکه مشتمل بر چیزهای دیگر باشد و منشأ این مثل چنانکه در کتاب مجمع الامثال گوید اینست که سه نفر بشکار رفتند یکی از آنها خرگوش شکار کرد و یکی آهوئی صید نمود و سیمی از آنها کوره خری را شکار نمود صاحب آهو و خرگوش اظهار فرح و شادی مینمودند و گردنکشی میکردند بر صاحب کوره خر صاحب کوره خر بایشان گفت کل الصید فی جوف الفرا همه شکارها در میان کوره خر است و مقصود او این بود که آنچه من روزی داده شده ام و ظفر یافته ام بر آن مشتمل است بر چیزیکه در نزد شما است بجهة اینکه کوره خر چیزیست که مردم آنرا شکار نمیکنند پس این شئ تازه و تحفه ایست این را که من صید کرده ام مثل این است که همه شکارها را بدست آورده ام . و شاعر دیگر گوید :

وكافات الشتاء تعدّ سبعًا	وما لي طاقة بلقاء سبع
اذا ظفرت بكاف الكيس كفي	ظفرت بمفرد بالي بسبع

ومراد بکافات سبع کافاتیست که قاسم محمد حریری در شعر خود گفته است :

جاء الشتاء وعندي من حوائجه	سبع اذا القطر عن حاجاتنا حبسا
كن وكيس وكانون وكاس طلا	بعد الكباب وكس ناعم وكسا

سی و نهم نقل است که بروی گفتند ما اکثر صوابکم چه بسیار است رأیهای صواب شما که هیچ وقت خطائی از شما دیده نمیشود آنمرد در جواب گفت نحن الف رجل وفينا حازم واحد ما هزار نفر مردیم و در میان ما یکنفر هوشیار و آگاه در کار است و ما همیشه در کارهای خود با آن یکنفر مشورت میکنیم پس بسبب مشورت با آن یکمرد هوشیار گویا که هزار مرد هوشیار هستیم . ولنعم ما قيل :

الرّاي كالليل مسودّ جوانبه	والليل لا ينجلي الّا باصباح
فاضمم مصابيح آراء الرّجال الى	مصباح رأيك تزدد ضوء مصباح

وشیخ سعدی گوید : برای جهاندیدگان کار کن	که صید آزموده است گرگ کهن

چهلم در کتاب بحار الأنوار از حضرت ابی الحسن علیه السلام روایت کرده است ، که فرمود : كان لسليمان بن داود الف امرأة في قصر واحد حضرت سلیمان بن داود هزار زن داشت در یک قصر و در کتاب حیوة القلوب از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود حضرت سلیمان علیه السلام قلعهٔ داشت که شیاطین برای آنحضرت بنا کرده بودند که در آن هزار حجره بود و در هر حجره یکزن از زنان آنحضرت بود و آنها یصد زن نکاحی و هفتصد کنیز قبطی بودند و حقسبحانه وتعالی قوت چهل مرد در مجامعت زنان بآنحضرت عطا کرده بود که در هر شبانه روز آنها را بدید و بمجامعت خود میرسانید .

چهل و یکم در کتاب بحار الأنوار از ابان بن سوید روایت کرده است که او گفت سؤال کردم از حضرت صادق علیه السلام که ما الذي يثبت الايمان في قلب العبد چه چیز ایمان را ثابت میکند در دل بنده فرمود الذي يثبته فيه الورع والذي يخرجه منه الطمع چیزیکه ثابت میکند ایمان را در دل

ورع است و چیزیکه خارج میکند ایمانرا از دل طمع است . چهل و دوم مفسرین در تفسیر کریمهٔ یُطَافُ عَلَیْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ أَکْوَابٍ در وصف اهل بهشت فرموده اند که گردانیده میشود در بهشت بر اهل ایمان کاسه های بزرگ و پهن که از زر برای انواع اطعمه آماده شده است و نیز میگردانند بر ایشان کوزه های بی دسته و بی گوشه که از برای اصناف اشربه آماده شده است و در حدیث آمده که مؤمن در بهشت از یک کاسه هفتاد رنگ طعام خواهد خورد که در طعم غیر مکرر باشد و هیچکدام با دیگری آمیخته نباشد و در هر کوزه انواع شرابها باشد .

چهل و سیم در تفسیر کریمهٔ وَفِیهَا مَا تَشْتَهِیهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْیُنُ فرموده اند و در بهشت مر ایشانراست آنچه آرزو کند نفسها از انواع نعم مشروبه و مطعومه و ملبوسه و مشمومه و غیر آن و آنچه متلذذ شود چشمها بنظر کردن در آن که باین دو کلمه از جمیع نعمتهای بهشت اخبار فرموده . و در تفسیر صافی از کتاب احتجاج از حضرت قائم صلوات الله علیه روایت کرده است که سؤال کردند از آنحضرت از صفت اهل بهشت که هل یتوالدون اذا دخلوها آیا اهل بهشت فرزند میآورند و نسلی از ایشان بظهور میرسد فرمود : انّ الجنّة لاحمل فیها للنّساء ولا ولادة ولا طمث ولا نفاس ولا شفاء بالطفولیّة فاذا اشتهی المؤمن ولدا خلقه الله عزّ وجلّ بغیر حمل ولا ولادة علی الصّورة الّتی یرید کما خلق آدم بدرستیکه زنان در بهشت حامله نمیشوند و زادن و حیض و نفاس و مشقت طفولیت و بچه داری در بهشت نیست پس هرگاه که مؤمن آرزوی فرزند کند خدایتعالی خلق میکند برای او فرزندی بدون حمل و زادن بهمان صورتی که او خواسته است چنانکه خلق نمود آدم ع را و نیز در آنکتاب از حضرت صادق ع روایت کرده است که فرمود اِنّ الرّجل فِی الْجَنّة یَبْقیٰ عَلیٰ مَائِدَتِه اَیّامَ الدُّنْیا وَیَاکُلُ فِی اَکْلَةٍ وَاحِدَةٍ بِمِقْدارِ اَکْلِهِ فِی الدُّنْیا بدرستیکه مؤمن در بهشت باقی میماند بر خوان طعام خود بقدر روزهای دنیا یعنی در وقت طعام خوردن بقدر آنمدت که در دنیا بوده است بر خوان طعام می نشینند و بمقدار کل آنچه که در دنیا خورده است در یک خوراک میخورد .

چهل و چهارم محقق طوسی در کتاب اوصاف الاشراف در فرق مین توحید و اتحاد گوید :

توحید یکی کردن است واتحاد یکی شدن در توحید فرموده لا تجعل مع الله الها آخر ودر اتحاد میفرماید لا تدع مع الله الها آخر چه آنکه در توحید شائبهٔ تکلفی هست که در اتحاد نیست پس هرگاه که یگانگی در ضمیر راسخ شود که بهیچ وجهی بدو التفات ننماید باتحاد رسیده باشد واتحاد نه آنست که جمعی از قاصر نظران توهم کنند که مراد از اتحاد یکی شدن بنده است با خدا یتعالی تعالی الله عن ذلك علوا کبیرا بلکه اتحاد آنست که همه اورا به بینند بی تکلف آنکه گوید چون هرچه جز اوست پس همه یکی است بلی چنانکه بنور تجلی او تعالی بینا شود وغیر او نه بیند و دیده دو بینش نباشد همه یکی شود وحسین حلاج در دعا گفته است : بینی وبینك انی ینازعنی فارفع بفضلك انی من البین نیز گفته اند انا من اهوی ومن اهوی انا واز اینجا معلوم شود آنکس که گفت انا الحق وآنکس که گفت سبحانی ما اعظم شانی نه دعوی الوهیت کردند بل دعوی نفی آنیت خود یا اثبات آنیت غیر خود کرده اند وهو المطلوب انتهی والعهدة علیه (مؤلف گوید) مرحوم حاج شیخ جعفر تستری قدس الله روحه در کتاب منهج الرشاد فرموده که قائلین بوحدت وجود یا وحدت موجود که از طوائف صوفیه اند هرگاه معلوم شد که حقیقةً قائل بحلول و اتحاد عینیت خالق ومخلوقند حکم بنجاست ایشان میشود واگر بعضی تاویلات بجهت این تعبیرات وکلمات میکنند حکم بنجاست ایشان نمیشود (چهل وپنجم) در کتاب کلمهٔ طیبه از کتاب مجمع البیان از حضرت رسول صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود فضل عالم بر شهید یکدرجه است وفضل شهید بر عابد یکدرجه است وفضل نبی بر عالم یک درجه است ونیز در آن کتاب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که چون روز قیامت شود جمع کند خداوند مردم را در یک مکان پس گذاشته شود خون شهید بامداد علما یعنی درمیزان بسنجند پس برتری گیرد مداد علما بر خون شهدا (چهل وششم) حافظ ابوبکر احمد بن علی الخطیب در مجلد اول تاریخ بغداد از رسولخدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود ان الله تعالی یغفر للجاهل اربعین ذنبا قبل ان یغفر للعالم ذنبا واحدا بدرستیکه خدایتعالی میآمرزد

چهل گناه جاهل را پیش از آنکه بیامرزد یک گناه عالم را و از کتاب مستدرک از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود اِنَّ اللهَ یَغفِرُ لِلجاهِلِ سَبعینَ ذَنباً قَبلَ اَن یَغفِرَ لِلعالِمِ ذَنباً واحِداً بدرستیکه حقتعالی میآمرزد هفتاد گناه جاهل را پیش از آنکه بیامرزد یک گناه عالم را محققین فرموده اند بجهة اینکه جاهل در حقیقت مجاهر بگناه نیست در حضرت پروردگار چه آنکه او مانند عالم خدا را نشناخته و عظمت گناه را ندانسته پس او معصیت میکند از پشت پرده جهل و نادانی خود بر خلاف عالم که مجاهر بمعصیت است بلکه مانند مستخف و مستهزء است و خیلی فرق است مابین آنکس که نافرمانی سلطان کند از پشت درب دربار او و کسیکه نافرمانی او کند در حالتیکه مواجه و روبروی او باشد بدون اینکه باک و پروائی داشته باشد از بغض و عقاب او و در حدیث دیگر منقولست که زَلَّةُ العالِمِ کَبیرَةٌ لغزش عالم گناه کبیره است چه آنکه هر کسی بقدر علم و دانائی مورد مواخذه است

﴿چهل و هفتم﴾ شیخ صدوق قدس الله روحه در کتاب خصال از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود سَأَلتُ رَبّی تَبارَکَ وَ تَعالی ثَلاثَ خِصالٍ فَأَعطانی اِثنَتَینِ وَ مَنَعَنی واحِدَةً سه چیز از پروردگار خود مسئلت نمودم دو تای آنرا بمن عطا فرمود و یکی را باز داشت از من قُلتُ یا رَبِّ لا تُهلِک اُمَّتی جُوعاً گفتم پروردگارا امت مرا از گرسنگی هلاک مکن اجابت فرمود مرا قُلتُ لا تُسَلِّطْ عَلَیهِم عَدُوّاً مِن غَیرِهِم یَعنی مِنَ المُشرِکینَ فَیَجتاحُوهُم گفتم پروردگارا مسلط مکن بر ایشان دشمنی از غیر ایشان یعنی از کفار و مشرکین که محتاج شوند بایشان اجابت فرمود مرا قُلتُ لا تَجعَل بَأسَهُم بَینَهُم فَمَنَعَنی هذِهِ گفتم پروردگارا جنگ و سختی جنگ را قرار مده بین ایشان پس باز داشت مرا از آن

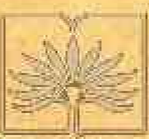
﴿چهل و هشتم﴾ در کتاب حلیة المتقین از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود بنده داخل بهشت شد بیک خاریکه از سر راه مسلمانان برداشت و در حدیث دیگر فرمود هر که دور کند از راه مسلمانان چیزی را که باعث آزار ایشان باشد حقتعالی ثواب خواندن چهار صد آیه قرآن برای او بنویسد که بهر حرفی ده حسنه برای او بنویسد

﴿چهل و نهم﴾ و نیز در آن کتاب

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که بسدیر فرمود چه مانع میشود تو را که هر روزی
یک بنده آزاد کنی سدیر گفت مال من وفا نمیکند باین فرمود هر روز یک مسلمان طعام بدهی
که این ثواب برای تو باشد پرسید که مالدار یا پریشان فرمود مال دار هم گاه هست که خواهش
طعام دارد و در حدیث دیگر فرمود یک لقمه که برادر مؤمن نزد من بخورد بهتر است نزد من از
یک بنده آزاد کردن ﴿ پنجاهم ﴾ در کتاب مخلات گوید در خبر آمده که ان الله
تبارک و تعالی ینزل کل لیلة قدر رحمة واحدة حقسبحانه و تعالی در هر شب قدر یک رحمت
از رحمتهای خود را نازل میفرماید بزمین پس آن رحمت میرسد بجمیع مؤمنین و اهل ایمان از مشرق
تا مغرب زمین و بقیه از آن باقی میماند جبرئیل عرض میکند بارالها رحمت تو رسید بجمیع مؤمنین
و بقیه باقی مانده است از آن حقسبحانه و تعالی میفرماید اصرفوها الی المولودین الذین ولد
فی هذه اللیلة فی بلاد الکفر بگردانید آنرا بسوی مولودهائیکه امشب در بلاد کفر متولد شده
اند پس میگردانند آنرا بسوی آنها پس از برکت آن رحمت حقتعالی اسلام را روزی ایشان
میگرداند و آنکسانیکه در بین جنگ با مسلمین اسلام میآورند از کسانی هستند که در آن شب متولد
شده اند ﴿ پنجاه و یکم ﴾ در کتاب حلیة المتقین از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت
کرده است که فرمود حقتعالی برای برادرم علی بن ابیطالب علیه السلام فضائلی چند قرار داده است
که از بسیاری احصای آنها نتوان کرد پس هر که یک فضیلت از فضائل او را ذکر کند از روی
اقرار و اذعان گناهان گذشته و آینده اش آمرزیده شود هر چند در قیامت با گناه جن
و انس بیاید و هر که یک فضیلت او را بنویسد تا علامتی از آن کتاب باقی باشد ملائکه از برای
او استغفار کنند و هر که گوش دهد بفضیلتی از فضائل آنحضرت خدا بیامرزد گناهانی را که بگوش دادن
کرده باشد و هر که نظر کند بنوشته که فضیلتی از فضائل آنحضرت در آن نوشته باشد خدا
بیامرزد از او گناهانی را که بچشم کرده باشد ﴿ پنجاه و دوم ﴾ در کتاب زینة البلاد
فی تاریخ بغداد گوید جمعیت بغداد و سکنه دائمی آن اعراب و عثمانی و یهودی و کرد و عیسوی میباشند

وسود و تجارت بغداد همیشه ضرب المثل است و امتعهٔ فرنگ و عربستان و هندوستان و ترکستان
وایران در آنجا خرید و فروش میشود و در واقع چهار سوق تجارت است و در اینزمان عمارات
عالیه و ابنیهٔ با زینت کمتر دارد و شاید در زمان پایتخت بودن خلفای بنی عباسی بود و بعد از
انقضای خلافت این سلسله بمرور دهور و تصاریف ایام آنها را نموده باشند بهرحال اینک خانهای
تنگ و کوچک و کوچهای تنگ و کثیف دارد و از آثار ابنیهٔ خلفای بنی عباس که در بغداد
کهنه در جهت کاظمین علیهما السلام بوده جز یک ایوان باقی نیست و بغداد نو که در طرف ایران
است آبادتر میباشد و جهتش معلوم است که از آمد و رفت اهالی ایران و زوار است

❊ پنجاه و سیم ❊ در کتاب تحفة الأحباب در آداب طعام و شراب فرموده (۵۴)
الأكل بثلاث اصابع الأبهام والتي تليها والوسطى و ان شاء استعان بالرابعة او بجميع
الأصابع ولا يأكل باصبعين كما يفعله الجبارون فانه اكل الشيطان از آداب خوردن
بسه انگشت است بانگشت بزرگ که آن انگشت ابهام میگویند و با دو انگشت بعد از آن و اگر
خواهد استعانت نماید بانگشت چهارم یا بهمهٔ انگشتان و با دو انگشت نخورد مانند خوردن متکبرین
و مردمان گردن کش که آن خوردن شیطان است و در روایت دیگر است که الأكل باصبع
واحد اكل الشيطان وبالأثنين اكل الجبابرة وبالثلاث اكل الأنبيا خوردن بیک انگشت
خوردن شیطان است و بدو انگشت خوردن متکبرین است و بسه انگشت خوردن پیغمبران است
و اخبار در استحباب خوردن بسه انگشت بسیار است ❊ پنجاه و چهارم ❊ در مجلد سیم کتاب
روضة الصفا گوید روایت کرده اند که چون یکسال از عمر امام حسین علیه السلام بگذشت دوازده
فرشته بصور مختلفه نزد حضرت رسالت صلی الله علیه و آله آمدند گفتند ای محمد صلی الله علیه و آله
بفرزند تو همان رسد که بهابیل رسید و باو آنمقدار ثواب دهند که بهابیل دهند و کشندهٔ اورا
آنمقدار گناه باشد که قاتل هابیل را در مجلد پنجم بحار الأنوار و مجلد اول حیوة القلوب از حضرت صادق
علیه السلام روایت است که فرمود بدترین مردم از جهة عذاب در قیامت از هفت نفرند اول الشیطان

پسر آدم است که برادرش را کشت و در حدیث دیگر از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که بدترین خلق خدا پنج نفرند ابلیس و قابیل و فرعون و مردی از بنی اسرائیل که ایشانرا از دین برگردانید و مردی از این امت که در کفر با او بیعت خواهند کرد در شام یعنی معویه و شدت و سختی عذاب قابیل در فصل پنجم از باب دویم کتاب حیوة القلوب و مجلد پنجم بحار الانوار بشرح و تفصیل مذکور است ❊ پنجاه و پنجم ❊ در کتاب گلستان سعدی حکایت کرده یکی از صاحب دلان زور آزمائی را دیدم بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر لب آورده گفتم اینمرد را چه حالت است گفتند فلان مرد او را دشنام داده است گفتم این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخن نیاورد ❊ پنجاه و ششم ❊ در کتاب حلیة المتقین از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود هرکه در مدح اهلبیت علیهم السلام یک بیت شعر بگوید حقتعالی برای او در بهشت خانه بنا کند و در حدیث دیگر فرمود هرکه در مدح ما بیتی از شعر بگوید مؤید گردد بروح القدس و در حدیث دیگر از حضرت امام رضا علیه السلام منقولستکه هر مؤمنی یک بیت شعر در مدح ما بگوید حقتعالی برای او در بهشت شهری بنا کند بزرگتر از هفت برابر دنیا و چون در آنشهر در آید هر ملک مقرب و هر نبی مرسل بدیدن او میآید ❊ پنجاه و هفتم ❊ در کتاب کنز الفوائد از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود انکم فی زمان من ترک عشر ما امر به هلک و سیاتی علی الناس زمان من عمل بعشر ما امر به نجی شما در زمانی واقع شده اید که هرکس ترک کند یک عشر آنچه را که امر شده است بآن هلاک میشود و زود است که زمانی بر مردم بیاید که هرکس در آن زمان بجای آورد یک عشر چیزی که امر شده است بآن نجات یابد و در کتاب منابع الحکم نیز اینحدیث را از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نقل نموده بزیادتی اینحدیث که پیغمبر صلی الله علیه و آله بابی مسعود فرمود لیأتین علی الناس زمان لا یسلم لذی دین دینه الا من یفر من شاهق الی شاهق ومن حجر الی حجر کالثعلب باشباله زمانی بیاید بر مردم که سالم نمیماند برای صاحب دینی دین او مگر کسیکه از کوهی بکوهی فرار کند و از سوراخ

بسوراخی رود مانند روباه که با بچه های خود از سوراخ کوه بسوراخ دیگر میگریزد عرض کردند و متی
ذلك الزمان آن زمان در چه وقت خواهد بود فرمود اذا لم تنل المعیشة الا بمعاصی الله
فعند ذلك حلت العزوبة زمانیکه نرسی بانچه که بدان زندگانی میکنی مگر بمعصیت خدا پس در
آنوقت حلال میشود عزوبت ﴿مؤلف گوید﴾ و ما در حدیث ششم از باب ششم کتاب
در السنیه حدیثی از پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل نمودیم که فرمود یاتی علی الناس زمان المقر
بالحق فیه ناج زمانی بیاید بر مردمان که اقرار کننده بر حق در آنزمان نجات یابد عرض کردند
یا رسول الله فاین العمل پس کجا است عمل فرمود لا عمل یومئذ در آنروز عملی نیست .

﴿پنجاه و هشتم﴾ در کتاب جنگ محمد شاه قاضی دیدم نوشته است که از جمله مؤیداتی را
که ذکر کرده اند برای اینکه شب قدر شب بیست و هفتم ماه رمضان است یکی اینست که
غلام عمار بن ابی العاص باو گفت ای مولای من آب دریا در هر سال یکشب شیرین میشود
عمار بغلام خود گفت در آنشب مرا خبر کن چون او را خبر کرد از قضا شب بیست و هفتم ماه
رمضان بود و نیز در آنکتاب گوید : و از جمله علامات که مفسر نیشابوری آورده است
که میگوید در شب بیست و هفتم ماه رمضان رسیدم بتفسیر سوره قدر ﴿پنجاه و نهم﴾

و نیز در کتاب جنگ محمد شاه غازی مسطور است که بوذرجمهر حکیم از استاد خود پرسید که از
عیبها کدام عیب زیانکارتر است گفت آن عیب که از مردم پوشیده نباشد گفتم زندگانی کدام
ساعت ضایعتر است گفت آنساعت که نیکوئی در حق کسی توانکرد و نکند ، گفتم هیچ هنری
هست که عیب شود گفت سخاوت با منت ، گفتم آن کیست که در او عیب نباشد گفت خداوند
عز و علا ﴿شصتم﴾ در هامش کتاب روضات الجنات نقل نموده که وقتی بعضی از جانوران
زمین واقع شدند در صندوق کتابهای مولانا شاه مرتضی والد مرحوم فیض کاشانی و آنچه در
انصندوق بود از کتب همه را خوردند فقط یکقطعه از پوست باقی مانده بود که این رباعی در آن نوشته بود

علمی که حقیقت است در سینه بود	درسی نبود هر آنچه در سینه بود	صد خانه تو را کتاب سودی نکند	باید که کتابخانه در سینه بود

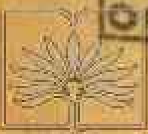

﴿شصت ویکم﴾ در کتاب روضة الصفا از گفتار بقراط حکیم نقل نموده که گفت محبت میان دو عاقل بسبب تشاکل عقل واقع شود و بدوام و ثبات متصل باشد و در میان دو احمق هرگز دوستی پایدار نماند بجهت آنکه مقتضیات عقل همه بر یک نسق و ترتیب است بموجب طریق العقل واحد و هرگز دو جاهل را در یک امر سازگاری روی ننماید و نیز از گفتار اوست حاصل من از فضیلت همین بود که بر جهل خود اطلاع یافتم ﴿شصت و دوم﴾ در کتاب نهج البلاغة از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود المرأة تکتم الحب اربعین سنة ولا تکتم البغض ساعة واحدة زن تا چهل سال دوستی را کتمان میکند و بغض و دشمنی را یکساعت کتمان نمیکند و نیز فرمود المرأة اذا احبتك آذتك واذا ابغضتك خانتك وربما قتلتك فحبها اذی وبغضها داء بلا دواء زن هرگاه دوست بدارد ترا بیازارد ترا و هرگاه دشمن بدارد ترا خیانت کند با تو و بسا باشد که ترا بکشد پس دوستی او اذیت است و دشمنی او دردی است بی دوا ﴿شصت و سیم﴾ در مجلد دوازدهم تاریخ خطیب بغدادی از عایشه روایت است که رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود مرض یوم یکفر ذنوب ثلثین سنة یکروز بیماری کفاره سی سال گناه است ﴿شصت و چهارم﴾ در کتاب مخلات از یحیی بن معاذ نقل کرده است که او گفت سنة الاحباب واحدة فاذا احببت فاستسن راه و روش دوستان یکی است پس هرگاه دوست شدی در راه و روش دوستان باش و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود لیس لك باخ من احتجت الی مداراته برادر تو نیست کسیکه محتاج شوی تو بمدارات او یعنی دوستی و برادری متضمن مدارا و رفق است پس اگر تو را احتیاج نمود که از او مطالبه مدارا کنی او دوست و برادر ثقه نخواهد بود و یا آنکه معنی آن اینست که برادر تو نیست کسیکه ترا محتاج کند بمدارا که مبادا غضب کند بر تو یا حقی از حقوق ترا ضایع کند چه آنکه مقتضای برادری و دوستی حقیقی آنست که در هیچ امری ترا بغضب نیاورد و خود نیز غضب نکند بر تو و هیچ حق از حقوق ترا ضایع نکند، و نیز فرمود لیس لك باخ من احوجك الی حکم بینك وبینه برادر تو نیست کسیکه محتاج کند ترا بسوی حکم

کننده میان تو و او یعنی در هر مورد و موقع اگر برادر تو صدیق وثیق باشد حق تو را ادا خواهد نمود بطوریکه محتاج بمیانجی و حکم کننده در بین نباشی و نیز گفته اند الصدیق لصدوق ثانی النفس و ثالث العینین دوست راستگو و درست بمنزلهٔ جان دوم و چشم سیم است . نقل است که بحسن بصری گفتند صدیق کیست گفت اسم وضع لغیر مسمّی صدیق اسمی است که مسمّی ندارد ﴿ شصت و پنجم ﴾ ایضا در کتاب مجلات از رسولخدا صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود الا ادلکم علی ساعة من ساعات الجنة الظل فیها ممدود والرزق فیها مقسوم والرحمة فیها مبسوط والدعاء فیها مستجاب آیا میخواهید که دلالت کنم شما را بیک ساعتی از ساعتهای بهشت که در آن ساعت سایه کشیده شده است و روزی بخش شده است و رحمت گسترده شده است و در آنساعت دعا مستجاب است عرض کردند بلی یا رسول الله ص فرمود ما بین طلوع الفجر الی طلوع الشمس آنساعت ما بین طلوع فجر است تا طلوع آفتاب ﴿ شصت و ششم ﴾ و نیز در آنکتاب مسطور است که عارفی گوید اقلل من المعارف ما قدرت وان غادوك فلا تعاملهم بالعداوة تا بتوانی آشنایان را کم کن و اگر با تو دشمنی کردند تو با ایشان از روی دشمنی معامله مکن و بگرامی داشتن و ستایش کردن ایشان روبروی تو و باظهار دوستی و مودت ایشان آرام مباش فانك ان طلبت حقیقة ذلك لم تجد فی المأة واحدا ولا تطمع ان یکونوا لك فی السر والعلن واحدا بدرستی که اگر حقیقت دوستی را از ایشان طلب کنی در میان صد نفر یکنفر را بدان صفت نیابی و طمع نداشته باش که پنهانی و آشکارای ایشان یکی باشد ﴿ شصت و هفتم ﴾ و نیز عارفی گوید اذا سئلت واحدا حاجة نقضاها فاشکره وان قصر فلا تعاتبه ولا تشکه فتصیر عداوة و هرگاه سؤال نمودی حاجتی را از کسی و او حاجت تو را بر آورد سپاسداری کن و ثناگوی او را و اگر حاجت تو را بر نیاورد خشمناک مباش بر او و او را ملامت مکن که باعث بر دشمنی خواهد شد و کن کالمؤمن یطلب المعاذیر ولا تکن کالمنافق یطلب العیوب و مانند مؤمن باش که در طلب پرده پوشی است و مانند منافق مباش که در مقام عیب جوئی است اگر حاجت تو را بر نیاورد بگو شاید عذری برای او بوده

کر من آگاه نیستم فانّهم لا یقیلون لك عثرة ولا یغفرون لك زلّة ولا یسترون لك عورة یحاسبون علی النّقیر والقطمیر ویحسدون علی الکثیر والقلیل ویحرضون علیك الاخوان بالنّمیمة والبلاغات والبهتان ان رضوا فظاهرهم الملق وان سخطوا فباطنهم الحنق ظاهرهم ثیاب وباطنهم ذئاب بدرستیکه آشنایان تو یك لغزندگی تورا فرونمیگذرانند وآسان نمیگیرند ویك لغزش تورا درنمیگذرند ونمی پوشانند برای تو چیزی راکه از نمودن آن شرم آید وحساب میگیرند از تو برچیز اندك بی قیمت حتی بریك دانه خرما از تو حساب میخواهند وبر بسیار وکم تو حساب میورزند وتحریص وترغیب کنند یاران وبرادران را بسخن چینی ودروغ بستن برتو ورسانیدن بیکدیگر اگر از تو راضی وخشنود باشند بظاهر چاپلوسی کنند ودرباطن اخلاص نداشته باشند واگر ساخط وغضبناك باشند درباطن خشم گیرند بظاهر گردآیند ودرباطن مانند گرگ باشند هذا حکم من یظهر لك الصّداقة فکیف من یجاهرك بالعداوة این صفت کسی است که ظاهر کند برای تو صداقت ودوستی را پس چگونه خواهد بود حال آنکس که آشکار کند بر تو عداوت ودشمنی را (توضیح) عثرة بالکسر زلّة بالکسر، ملق بفتح وکسر لام حنق بفتحتین ٭

شصت وهشتم — شیخ سعید شهید زین الملّة والدّین شهید ثانی رضوان الله علیه در کتاب غیة المرید از امالی شیخ صدوق علیه الرّحمة از رسولخدا صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود انّ المؤمن اذا مات وترك ورقة واحدة علیها علم کانت الورقة سترًا فیما بینه وبین النّار واعطاه الله بکلّ حرف مدینة اوسع من الدّنیا وما فیها بدرستیکه هرگاه مؤمن بمیرد ویکورقه دردنیا بگذارد که برآن علمی نوشته باشد آنورقه سپری میشود مین او وآتش وعطا میکند حق سبحانه وتعالی صاحب آنورقه را بعدد هر حرفی از حروف آن شهری در بهشت که آن شهر وسیعتر است از دنیا وآنچه دراوست ومن جلس عند العالم ساعة ناداه الملك جلست الی عبدی وعزّتی وجلالی لاسکننّك الجنّة معه ولا ابالی وهرکس یکساعت بنشیند نزد عالمی حقسبحانه وتعالی ندا میکند اورا که نشستی در نزد بنده من بعزّت وجلال خود قسم که

ساکن مینمایم تورا با او در بهشت و باکی ندارم (شصت و نهم) در کتاب منیة المرید فرموده
که بعضی از پیشینیان گفته اند بَرَکَةُ العلم اعارة الکتب برکت علم عاریه دادن کتاب است
و دیگری گفته است هر که بخل کند بعلم خود مبتلا میشود بیکی از سه چیز اَوینساه او یموت فلا ینتفع
بعلمه او یذهب کتبه یا فراموش میکند علم خود را و یا میمیرد و از علم خود بهره مند نمیشود
و یا کتابهای او از دستش میرود و سزاوار است از برای عاریه گیرنده کتاب که سپاسداری
کند عاریت دهنده را بجهت احسان او و جزای خیر بدهد او را (هفتادم) از حضرت امیر
المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود اَلنّاس کالشّجر شرابهُ واحدٌ و ثمرهُ مختلف مردم مانند
درختند آبی که مینوشند یکی است ولی میوه آنها مختلف است یعنی رزق و روزی آنها یک
سنخ است و آب و هوائیرا که استفاده میکنند یک آب و هوا است ولی آثاریکه از آنها
بروز و ظهور میکند مختلف است از بعضی آثار کفر دیده میشود و از برخی آثار اسلام و ایمان و از
زمره ای آثار ورع و تقوی ظهور دارد و از بعضی آثار فسق و فجور و کذلک (هفتاد و یکم)
در مجلد اول منهج الصادقین در ذیل کریمه کُلُوا مِنْ طَیِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاکُمْ در سوره بقره آورده
که رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود ترک لقمة حرام احبّ الیّ مِنَ الصَّلوة الفی رکعة تطوّعاً یک
لقمه حرام را ترک کردن دوستتر است نزد من از دو هزار رکعت نماز سنتی و نیز از آنحضرت
مأثور است که فرمود ردّ دانق حرام یعدل عند الله سبعین حجّة رد کردن یک دانک حرام نزد
خدا برابر است با هفتاد حج و در حدیث قدسی آمده که منک الدّعاء و علیّ الاجابة فلا یحجب عنّی دعوة
الّا دعوة اکل الحرام ای بنده من از تو دعا کردن است و از من اجابت کردن و هیچ دعائی از من محجوب
نمیشود مگر دعای خورنده حرام (هفتاد و دوم) بدانکه از آیات الهیه عجایب حالات بعضی
از مخلوقات و غرایب احوال بعضی از حیوانات است (ولنعم ما قیل :)

وفی کلّ شیءٍ له آیةٌ	تدلّ علی انّهُ واحدٌ	(وقال آخر)
وفی الارض آیات فلاتک منکراً	فعجائب الاشیاء من آیاته	از عجایب حالات

حیوانات آنکه در سکردان سلطان آورده که الذئب اذا اراد النوم راوح بین عینیه فینام باحدی
عینیه فیغمض الواحدة و یفتح الاخری لتکون حارسة له من شرّ ما یؤذیه هر گرگ در وقت خوابیدن بیکچشم
میخوابد بر نهج تروح یعنی یکچشم را میپوشد و یکچشم را باز میگذارد بجهت پاسبانی از چیزیکه از اذیت
او میرسد و پس از مدّتی چشمی که باز بوده میپوشد و راحت میدهد و چشم پوشیده را باز میکند
و در این معنی حمید بن هلال گوید : ینام باحدی مقلتیه و یتّقی باخری الاعادی فهو یقظان نائم
و نیز در آنکتاب گوید که خرگوش میخوابد و هر دو چشم او باز است ، و متنبّی در اینمعنی گوید :
ارانب غیر انهم ملوك * مفتّحة عیونهم نیام . ﴿هفتاد و سیم﴾ بقراط حکیم گفته است :
کل شئ یحتاج الی العقل الا الدولة مفاد این گفتار این است که هر چیزی محتاجست بعقل
مگر یکچیز و آن دولتست که بسیار شده و میشود که مردمان کم عقل و بی عقل صاحب دولت و ثروت
بسیار میشوند . (ولنعم ما قیل) کم عالم لم یکن بیتًا بالکری * وجاهل له قصور و قری *
(و قیل بالفارسیة) : بخت و دولت بکاردانی نیست * جز بتأیید آسمانی نیست *
و در امثال عرب گویند : کفّ بخت خیر من کرّ علم یک مشت بخت بهتر است از یک کر
علم . و نیز در کتاب مجمع الامثال آورده که استاذن العقل علی الحظّ فلم یاذن له فقال له
لم لا تاذن لی قال لانك تحتاج الیّ ولا احتاج الیك عقل اذن خواست از بخت بخت اورا
اذن نداد عقل گفت چرا اذن نمیدهی بمن بخت گفت بجهة اینکه تو محتاجی بمن و من محتاج نیستم بتو
﴿هفتاد و چهارم﴾ در باب نوادر کتاب من لا یحضره الفقیه از رسولخدا صلّی الله علیه و آله روایت
کرده است که فرمود یا علیّ لکلّ ذنب توبة الا سوء الخلق فانّ صاحبه کلما خرج من ذنب دخل فی ذنب
آخر یا علی هر گناهی توبه دارد مگر یک گناه و آن سوء خلق است بجهة اینکه آدم بدخلق هر چند
از گناهی بیرون رود داخل گناه دیگر میشود و نیز فرمود یا علی سوء الخلق شوم و طاعة المرأة
ندامة یا علی سوء خلق شوم است و طاعت زن پشیمانی است ﴿هفتاد و پنجم﴾ بعضی از
دانشمندان گفته اند احذر عدوّك مرّة و صدیقك الف مرّة پرهیز کن از دشمن خود یکبار

واز دوست خود هزار بار چه آنچه بسیار باشد که دوست باز گردد و دشمن تو شود پس او دانا تر خواهد بود بمضرت رسانیدن بتو ولنعم ماقیل :

فاحذر عدوك مرة	واحذر صديقك الف مرة	فلربما انقلب الصديق	فكان اعرف بالمضرة

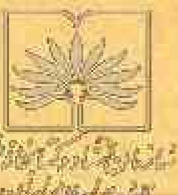
هفتاد و ششم — بعضی از عرفا گفته اند که همه عالم در آرزوی آنند که حقتعالی یکساعت ایشانرا بود و من در آرزوی آنم که حقتعالی یکساعت مرا بمن دهد تا من ببینیم که خود چه چیزم و کجایم .

هفتاد و هفتم — در ضمن ترجمه احوال ابو حنیفه آورده اند که چون مردم فتاوای ائمهٔ اربعه را که قریب بهفتاد هزار مسئله میرسد حق دانستند و امرا و سلاطین مردم را تحریص مینمودند برفتن نزد فقهاء اربعه و در عصر منصور دوانیقی کار بجائی رسید که هر کس نزد ابو حنیفه میرفت و یکمسئله میپرسید از سرکار منصور یک اشرفی باو میدادند و هر کس از شیعیان خدمت حضرت صادق علیه السلام میرفت و مسئله سؤال مینمود یک اشرفی از او میگرفتند .

هفتاد و هشتم — آورده اند که کاتب بسیار خوش نویسی بود ولی قرآنرا که مینوشت تصرفاتی در آیات میکرد شخصی مبلغ زیادی باو داد که برای وی یک نسخهٔ قرآن بنویسد که هیچگونه تصرفی در آیات نکند قبول کرد و نوشت چون قرآنرا آورد و داد گفت در هیچ جای آن تصرفی نکرده ام مگر دریکجا که هرچه فکر کردم نتوانستم خودداری کنم صاحب قرآن گفت آنجا کجا بود گفت در آنجا که نوشته بود : خَرُ مُوسَى من نوشتم خرُ عیسی بجهت اینکه حضرت عیسی خر داشت موسی که خر نداشت

هفتاد و نهم — عارفی گوید سخن سیاحی است که در یکدم سراپای آفاق و انفس را گردیده و بقلهٔ قاف زبان رسیده و عالم گردی است که بیلدی بیک خیال و تکاپوی بادپای بیک سیر نفس هر دم در هر رفتنی بکنفی از اکناف آفاق و در هر آمدنی بطرفی از اطراف انفس میرسد

هشتادم — حکما گفته اند که اضداد نسبت بما ضد مینمایند اما نسبت بحکم همه یک کار میکنند و ضد نیستند و لهذا میگوئیم که در عالم کدام بد است که در ضمن آن نیکی نباشد و کدام نیک است که در ضمن آن بدی نیست مثلا اگر یکنفر زنا کرد و از کشتن نجات یافت از روی اینکه زنا است بد است

وازروی اینکه مانع قتل شد نیک است پس بدی و نیکی بگجیز اند غیر مجزی ، از اینجهت ما را با مجوسیان بحث است که ایشان گویند دو خدا است یکی خالق خیر است و یکی خالق شر اکنون تو بنما که خیر بی شر کدام است و شر بی خیر چیست تا مقر شویم که خدای خیر و خدای شر دو است و این محال است زیراکه خیر از شر و شر از خیر جدا نیست چون خیر و شر دو چیستند و بین ایشان جدائی نیست و جزء لاینفکند پس دو خالق محال است و نیز گفته اند ما خصم را الزام نیکنیم که البته یقین کند که چنین است ولی جای احتمال البتّه هست چنانکه حقسبحانه و تعالی بکافران میفرماید اَلَا یَظُنُّ اُولٰئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِیَوْمٍ عَظِیمٍ ۰ (انتهی کلامهم) * مؤلف گوید در سوره مبارکه بنی اسرائیل آیه ١٢ فرموده وَیَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَیْرِ وَکَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا و در سوره انبیاء فرموده وَنَبْلُوکُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَیْرِ در هریک ازاین دو آیه تفکیک فرموده بین خیر و شر و این منافی گفتار ایشان است که خیر و شر جزء لاینفکند فتح قطع نظر از اینکه بیان مذکور ردّی است بر مجوس * هشتاد و یکم * در بحار الانوار از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرده است که فرمود المغبون من غبن عمره ساعة زیان رسیده کسی است که یکساعت از عمر خود را زیانکار شود و از حضرت رسول صلّی الله علیه و آله و حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام منقولست که الدنیا ساعة فاجعلها طاعة دنیا یکساعتست پس قرار ده آنرا طاعت

شعر : گفت پیغمبر که دنیا ساعتست	رو اطاعت کن که ظرف طاعتست	حیف باشد ساعت عمرت تمام
صرف بنمائی بلغو و حرف خام	تو در این یکساعت بنمای کشت	کار از خیرات خود تخم بهشت
* ولنعم ما قیل : *	گفتم بخرد زجهل قدم خم شد	در فهم یکی نکته دلم پر غم شد
ساعت بصدای خود چه گوید گفتا	گوید بشمار من ز عمرت کم شد	آن تک تک را اگر بخوانی یکیک

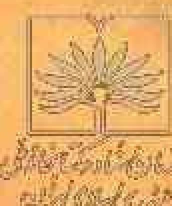
یعنی که مصارع بمضی منضم شد * بعضی از علماء گفته اند اگر درست شود بنده ای را که در همه عمر یکنفس از ریا و شرک پاک باشد هر آینه برکات آن یکنفس در آخر عمر بوی سرایت کند : *

بیکنفس که برای خدا تو کار کنی	توانی آنکه تو معمور روزگار کنی

هشتاد و دویم — از نفحات جامی نقل شده که عبدالله جلال گفت در شهر قروان دو پیر بودند یکی جبله نام و دیگری زریق نام و هر یکرا شاگردان و مریدان بود روزی جبله با یاران بزیارت زریق رفت یکی از اصحاب زریق قرآن خواند یکنفر از اصحاب جبله را وقت خوش آمد بانگی بزد و جان بداد ویرا دفن کردند چون روز دیگر شد جبله بزیارت زریق آمد و گفت کجا شد آن یار تو که ما را قرآن خواند ویرا بخواندند آمد و شروع کرد بخواندن قرآن جبله بانگی بزد و فریادی کرد خواننده قرآن فی الحال بمرد جبله گفت واحد بواحد، والبادی اظلم یکی بیکی و آنکه ابتدا کرد ظالمتر است ٠

هشتاد و سیم — از شیخ عبدالله خفیف نقل کرده‌اند که او گفت ابوالقاسم قشیری کثیر الاطراق بود یعنی بسیار سر در پیش میانداخت از وی سبب آنرا پرسیدند گفت پیش از این در قدیم الایام در هفت شبانه روز یکبار غذا میخوردم مردی از جنیان میآمد و بر من سلام میکرد اما ویرا نمیدیدم یکروز باو گفتم چه شود که ظاهر شوی ناگاه دیدم که شخصی در بهترین صورتی بر من ظاهر شد گفتم چه کسی گفت از مؤمنین جنیانم هرجا که امثال شما را می بینم دوست دارم که ویرا زیارت کنم و بر او سلام گویم ـ گفتم پس بعد از این بر من ظاهر شو قبول کرد و با من دوست شد و انس تمام پیدا کرد و چیزهائی بمن می آموخت و چیزهای عجیب و غریب بمن نشان میداد روزی سخت گرسنه بودم در نزد من قدری بقیه نان بود تا وقت افطار من که عادت داشتم چهار روز مانده بود پس پاره‌ای از آن نان گرفتم و خوردم گرسنگی من ساکن شد ناگاه آن جنی درآمد و بر من سلام کرد اما ظاهر نشد و گفت ما از بهر آن ریاضت و صبر بر آن شما را میخواستیم چون ترا امتحان کردیم بر آن صبور نبودی، این بگفت و برفت و دیگر باز نیامد این سر پیش انداختن من از آن وقت است ٠

هشتاد و چهارم — آورده‌اند که شخصی صد دینار از کسی طلب داشت و حجتی گرفته بود چون وقت مطالبه شد حجت را نیافت نزد یکی از اهل الله آمد و التماس دعا کرد شیخ گفت من پیرم و شیرینی را دوست میدارم برو یک رطل حلوا بخر تا من دعا کنم آنمرد حلوا خرید و در کاغذ پیچید نزد شیخ آورد شیخ گفت کاغذ را باز کن چون باز کرد حجت او بود پس گفت حجت را بستان و حلوا را هم ببر بگو دکان خود بده

هشتاد و پنجم — از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود کل ذی نعمة محسود الا اصحاب التواضع التواضع من اخلاق الانبیاء والتکبر من اخلاق الکفار والفراعنة هر صاحب نعمتی مورد حسد است مگر یک صاحب نعمت که محسود مردم نیست و او آدم متواضع و فروتن است و فروتنی از اخلاق پیغمبران است و تکبر از اخلاق کفار و فراعنه است. و نیز از آنحضرت روایتست که فرمود تواضعوا مع المتواضعین فان التواضع مع المتواضعین صدقة و تکبروا مع المتکبرین فان التکبر مع المتکبرین عبادة فروتنی کنید با متواضعین بدرستیکه فروتنی کردن با متواضعین صدقه است و تکبر نمائید با متکبرین بدرستیکه تکبر کردن با اهل تکبر عبادت است.

هشتاد و ششم — در مجلد اول کتاب روح البیان گوید که یعقوب علیه السلام را یعقوب نام نهادند بجهة اینکه او و برادرش عیصو توأماً متولد شدند و عیصو برادر او قبل از او از شکم مادر بیرون آمد و یعقوب در اثر برادرش عیصو خارج شد در حالتیکه پاشنهٔ او را گرفته بود و نیز در آنکتاب گوید که چون مدت حمل یعقوب و عیصو در رحم مادر باتمام رسید هر دو بسخن در آمدند و مادر سخن ایشانرا می شنید یعقوب ببرادرش عیصو گفت طرق حتی اخرج قبلک راه بده تا من پیش از تو از شکم مادر خارج شوم عیصو گفت اگر پیش از من بیرون بروی هر آینه من شکم مادرم را پاره میکنم و از بین بالا و پائین بیرون میروم یعقوب گفت پس بیا پیش از من بیرون رو مادرم را اذیت مکن پس عیصو اول بیرون آمد و از اینجهت او را عیصو نام نهادند که در شکم مادر عصیان کرد و یعقوب بعد از او بیرون آمد در حالتیکه پاشنهٔ او را گرفته بود و عیصو مردی بطبر و درشت و بدخو و سخت دل و درشت سخن و کار او شکار کردن حیوانات بود و یعقوب مردی بارحم و ملایم و صاحب زراعت و مواشی بود و نیز در آنکتاب گوید که هر دو در یکروز وفات کردند و در یک قبر دفن شدند و یعقوب صد و چهل و هفت سال عمر داشت و نظیر این دو برادر در مقالهٔ شصت و هشتم جزو اول گذشت.

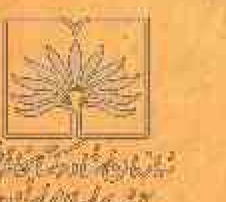
هشتاد و هفتم — در کتاب شیخ سعدی است که درویشی گفت هرگز از دوران نالیده بودم و از گردش آسمان روی درهم نکشیده مگر

یکوقت که پایم برهنه بود و استطاعت پای پوشی نداشتم بجامع کوفه درآمدم درحالتیکه دلتنگ بودم یکیرا دیدم که پای نداشت سپاس نعمت حقتعالی بجای آوردم و بر بی کفشی صبر نمودم (قطعه)

مرغ بریان بچشم مردم سیر ‌‌ کمتر از برگ تره برخوان است
وانکه را دستگاه و قدرت نیست ‌‌ شلغم پخته مرغ بریان است

﴿هشتاد و هشتم﴾ سری سقطی گوید که مدت بیست سال مکث نمودم در نگهبانی خلق خدا کسی در دام نیفتاد مگر یکنفر و آن چنین بود که روز جمعه در مسجد جامع بغداد گفتم عَجِبْتُ مِنْ ضَعِيفٍ عَصَى قَوِيًّا عجب دارم از ضعیف و ناتوانی که عصیان میکند قوی و توانا را چون روز شنبه شد نماز صبح را بجا آوردم ناگاه دیدم جوانی میآید درحالتیکه در پشت سر او جماعتی سوار بودند بر مرکبهای نیکو و در پیش روی او غلامان چند میآمدند و او سوار بود بر مرکب زیبائی چون نزدیک رسید از مرکب فرود آمد و گفت ایکم السری السقطی فاومأ جلسائه الیه فسلم علیه در مجلس کدام یک از شما سری سقطی میباشید اصحاب اشاره نمودند بسوی من پس او سلام کرد بر من و نشست و گفت من شنیده ام که تو گفته ای عجب دارم از ضعیفی که عصیان میکند قوی را از این گفتار چه اراده کرده ای گفتم ضعیفی از فرزند آدم ضعیفتر نیست و قوی و توانائی قویتر از خدایتعالی نیست و فرزند آدم با این ضعیفی و ناتوانائیش متعرض معصیت و نافرمانی خدا میشود چون آنجوان از من این سخن بشنید بگریه درآمد و گفت یا سری هل یقبل ربک غریقا مثلی ای سری آیا پروردگار تو غرق شده ای را مانند من بپذیرد قلت ومن ینقذ الغرقی الا الله تعالی گفتم غیر خدا کیست که غرق شده را نجات دهد گفت یا سری ان علی مظالم کثیرة کیف اصنع ای سری مظلمه من بسیار بر گردن من است چه کنم گفتم اذا صححت الانقطاع الی الله تعالی ارضی عنک الخصوم هرگاه صحیح و درست نمودی انقطاع بسوی خدا را خصومت کنند گان ترا از تو راضی و خشنود خواهد نمود

﴿توضیح﴾ در کتاب منتخب اللغات گوید سری بالفتح و تشدید یاء مهتر و مرد بزرگوار و سری سقطی نام بزرگیست معروف و در کتاب طرائق الحقایق گوید که چون سری در اوائل حال در بازار بغداد

سقط فروشی میکرد بنابر آن ورا سقطی گفته اند . ✻ هشتاد ونهم ✻ در کتاب زنبیل از ظهر کتاب ارشاد از حضرت صادق علیه السلام نقل نموده که در هر ماهی از دوازده ماه سال یکروز نحس است بدین نهج : محرّم (۲۲) صفر (۱۰) ربیع الاوّل (۴) ربیع الثانی (۱۸) جمادی الاوّل (۱۸) جمادی الثّانی (۱۲) رجب (۱۲) شعبان (۲۶) رمضان (۲۴) شوّال (۲) ذی القعده (۲۸) ذی الحجّة (۸) وعلّامهٔ حلّی قدّس الله نفسه آنرا بنظم درآورده :

خف رابع العشرین من رمضان
وتوق من ذی الحجّة لثمانی
وربیع رابعه فحاذر یومه
یتلوها من خصّ بالاحسان

وتوقّ من الشّوال سنه الثّانی
والثّانی العشرین شهر محرّم
وثمان عشر من ربیع الثّانی
واذا اتی رجب ثانی عشره

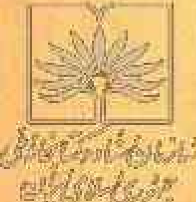
والثّامن العشرین من ذی القعده
والعشر من الصفر بلا نکرانی
وکذا جمادی ثمّ ثانی عشرها
والسّادس العشرین من شعبان

✻ نودم ✻ در کتاب منابع الحکم گوید که سقراط حکیم چهارصد و هفتاد سال قبل از حضرت مسیح متولّد شد واورا درزمان خود پیغامبر اخلاق و اعقل ناس میگفتند بسیار قوی دل ورشید ودر شجاعت ادبی کم نظیر بود و در تهذیب اخلاق وتنویر افکار معاصرین کوشش میکرد وگوسفندانرا از ظلم گرگان آگه مینمود ، اشراف وقت با او ضدّیت کردند وبرضد او بیان نامه ها نشر دادند وناطقین را برعلیه او تشویق نمودند بالأخره دولت اشرافی آنعصر سقراط را محبوس نمود و در نتیجهٔ یک استنطاق صوری و ساختگی محکوم بقتلش نمود حکیم عالیمقدار در حالتیکه جام زهر را در دست گرفته بود با چهرهٔ خندان با رفیقان خود وداع مینمود الخ . ✻ نود ویکم ✻ در کتاب محبوب القلوب گوید : از کلمات سقراط حکیم یکی اینست : رَبّ صدیقک بالمحبّة کما تربّی الصّغیر ولا تظهر له المحبّة دفعة واحدة فانّه متی رأی منک تغیّراً اعقبک بالعداوة بپروران دوست خود را بدوستی چنانکه میپرورانی کودک را ، و دوستی خود را یکمرتبه ظاهر مکن برای وی بدرستیکه هرگاه او تغییری به بیند از تو بعد از دوستی اظهار دشمنی خواهد نمود با تو . ✻ نود ودوم ✻ در تفسیر روح البیان در ذیل کریمهٔ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ آورده که در روز قیامت

پدر در آویزد بفرزند و بگوید یا بنیّ انی ابٰک الّذی فی الدنیا وقد احتجت الی مثقال حبة من حسناتك لعلّی انجو بها مما تری ای فرزند من پدر تو هستم و امروز محتاج شده‌ام بتو که بمقدار یکدانه از حسنات و ثوابهائی که داری بمن بدهی که شاید بسبب آن نجات یابم از آنچه که مرا در آن می بینی ، فرزند باو بگوید که انّی اتخوّف مثل الّذی تخوّفت انت فلا اطیق ان اعطیك شیئاً من هم مانند تو میترسم و در وحشتم و من نمیتوانم چیزی بتو بدهم پس در نزد زوجه خود آید و گوید که من در دنیا شوهر تو بودم زوجه او را ستایش کند پس باو میگوید یا فلانة انّی اطلب منك حسنة واحدة تهبینها لی لعلّی انجو مما تری ای فلانه امروز من از تو درخواست میکنم که یکحسنه از حسنات خود را بمن ببخشی که شاید نجات یابم از این گرفتاری و ابتلا که مرا در آن می بینی زوجه اش گوید لا اطیق ذلك انّی اتخوّف مثل الّذی تخوّفت منه من نمیتوانم چیزی بتو بدهم بجهة اینکه من هم ترسیده شده‌ام مانند ترسیدن تو

سعدی گوید	برفتند هر کس درود آنچه کشت	نماند بجز نام نیکو و زشت	
	بر آن خورد سعدی که بیخی نشاند	کسی برد خرمن که تخمی فشاند	

﴿ نود و ستم ﴾ در مجلد اول شرح نفیه در کتاب الطهارة آورده که از حضرت صادق علیه السلام پرسیدند که اگر دو مرده یا سه مرده باشند چگونه نماز برایشان میکنند حضرت فرمود که اگر سه یا دو یا ده یا بیشتر باشند بر همه یکنماز میکنند و پنج تکبیر میگویند چنانکه بر یک میت نماز میکنند و چون یکنماز کردند گویا بر همه فرداً فرداً نماز خوانده اند ، و باین نحو میگذارند که اول میتی را میگذارند و سر میت دیگر را محاذی نشستگاه میت اول میگذارند و سر میت سیم را محاذی نشستگاه میت دوم میگذارند بنحو زدبان تا باخر و چون این صف را درست کنند امام در میان صف میایستد و پنج تکبیر میگوید چنانکه بر میت واحد نماز میکند ، پس دیگر پرسیدند که اگر مردان و زنان جمع شوند چه باید کرد ؟ حضرت فرمود که صف مردان را بنحو سابق درست میکنند و بعد از آن سر زن را محاذی نشستگاه مرد آخر میگذارند و سر زن دیگر را محاذی نشستگاه زن اول میگذارند تا تمام زنان بنحو مردان تمام شوند پس امام در میان صف مردان می ایستد و یکنماز بر همه میکند .

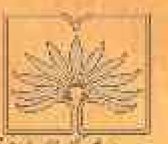
نود و چهارم — در کتاب اخبار الدول در ضمن ذکر احوال المقتفی لامر الله عباسی در ذکر حوادث سال پانصد و سی و سیم هجری گوید و در این سال زلزلهٔ عظیمه در حیره واقع شد در مقدار ده فرسخ و خلایق بسیاری هلاک شدند و پس از آن زمین ایشانرا فرو برد و در محل آن بلد آب سیاه ظاهر گردید و در این سال در شهر حلب در یک شب هشتاد دیگر مرتبه زلزله شد و از وقایع عجیبهٔ ایسال آنکه مرد صالحی وفات کرد چون مردم جمع شدند که بر او نماز بگذارند عطسه زد و برخاست و اتفاقاً در آنوقت جنازهٔ مردی را آوردند او نیز با آنجماعت بر آن میت نماز کرد .

نود و پنجم — در مجلد سیم روضة الصفا آورده اند که نوبخت منجم چون ساعت بنای بغداد را برای منصور تعیین نمود معروض داشت که در این شهر هرگز موت خلفا اتفاق نیفتد منصور تبسم نموده گفت : اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلیٰ ذٰلِكَ و این موافق واقع اتفاق افتاد چه آنکه دار السلام که قریب پانصد سال مرجع خلایق آفاق بود هیچ خلیفه در اینشهر نمرد و در تاریخ بیهق گوید که بغداد را جنة الارض و قبة الارض گویند و ابو اسحق زجاج گوید که شهر دنیا بغداد است و شهرهای دیگر نسبت باو حکم دیه دارد و از عجایب بغداد آنست که آنجا هیچ خلیفه را وفات نرسید مگر یک خلیفه و او متقفی لامر الله بود

نود و ششم — در کتاب اسرار البلاغة آورده که روزی معتصم عباسی بخانهٔ خاقان وزیر خود آمد بقصد دیدار او وزیر را پسر هفت ساله ای بود فتح نام خلیفه خواست که از روی مزاح با وی سخن گوید ، گفت یا فتح اَیُّمَا اَحْسَنُ دارُ اَمیرِ المؤمنین اَو دارُکَ ای فتح خانهٔ من بهتر است یا خانهٔ شما فتح گفت یا امیر المؤمنین اَلدّارُ الَّتی اَنْتَ فیها فَهِیَ اَحْسَنُ در هریک از این دو خانه که خلیفه در آن باشد آنخانه نیکوتر و زیباتر است فَاَمَرَ اَنْ یُنْثَرَ عَلَیْهِ مِأَةُ اَلْفِ دِرْهَمٍ معتصم از شنیدن آن یکسخن زیبا بقدری مسرور و فرخناک گردید که امر فرمود صد هزار درهم بر آن کودک نثار کردند

نود و هفتم — در تفسیر صافی از کتاب کافی از حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه روایت کرده است که چون حقسبحانه و تعالی امر فرمود حضرت ابراهیم ع را ببنای خانهٔ کعبه ابراهیم ع با پسرش اسمعیل فرمود که حقسبحانه و تعالی امر فرموده است ما را ببنای کعبه وَکَشَفا عَنْها فَاِذا هُوَ حَجَرٌ واحِدٌ اَحْمَرُ پس چون حضرت

ابراهیم و اسمعیل موضع خانهٔ کعبه را کشف نمودند یک سنگ سرخی یافتند فاوحی الله تعالی الیه ضع بنائها علیه پس حقسبحانه و تعالی وحی فرمود بسوی ابراهیم که بنای خانهٔ کعبه را بر این سنگ بگذار و چهار ملک را فرستاد که سنگ جمع میکردند و بدست ابراهیم و اسمعیل میدادند تا اینکه هفت گز و بروایتی دوازده گز خانه را بلند گردانیدند و در تفسیر منهج از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود اول چیزیکه از آسمان بزمین نازل شد خانهٔ کعبه بود و آن یک یاقوت سرخ بود و چون در زمان نوح علیه السلام قوم او در فسق و فجور افراط کردند حقتعالی آنرا بآسمان برد و بعد از آن ابراهیم و اسمعیل بنای آن مامور شدند . ✻ نود و هشتم ✻ حکما گفته اند باندازه ای که نظام عالم درهم نشود اغفال والقاء حب دنیا از خداست و اگر نه احدی در دنیا دل بعلایق او نبندد و اخبار معصومین صلوات الله علیهم اجمعین مؤید آنست چنانکه در حدیث وارد است که اِنَّ لِلّٰهِ مَلَکاً مُوَکَّلاً بِالْمَقَابِرِ بدرستیکه از برای خدایتعالی ملکی هست که آن ملک موکل است بر قبرها چون میتی را دفن کنند و برگردند آن ملک یکقبضه خاک از عقب ایشان بپاشد و میگوید انسوا ما رأیتم فلولا ذلک ما انتفع احد بعیشه آنچه را که دیدید فراموش کنید اگر این نباشد یکنفر از زندگانی خود منتفع نمیشود و نیز مرویست که در مصائب و شدائد دنیا خداوند صبر و ثبات عطا فرماید تا رشتهٔ نظم از هم نگسلد و در خبر است که ملکی میآید و بر قلب مصیبت زده مسح میکند و مصیبت را از یاد او میبرد ولو ذالک لم تعمر الدنیا اگر این نباشد دنیا عمارت نمیشود . ✻ نود و نهم ✻ در کتاب حلیة المتقین از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود هر که بفریاد رسد برادر مؤمن غمگین مضطر خود را در هنگام شدت و سختی پس غم او را بردارد و حاجت او را برآورد حقتعالی واجب گرداند برای او هفتاد و دو رحمت را یکی را در دنیا باو دهد که کارهای دنیای او بآن ساخته شود و هفتاد و یک رحمت دیگر را برای او ذخیره کند جهت ترسها و شدتهای روز قیامت . ✻ صدم ✻ در حدیث معتبر از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام منقولست که هر که یکحاجت برادر مؤمن خود را برآورد حقتعالی صد حاجت او را برآورد که یکی از آنها بهشت باشد و هر که غمی از مؤمنی بردارد حقتعالی غمهای آخرت او را

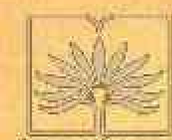

بردارد و هر که اعانت کند مؤمنی را بر ظالمی خدا او را یاری کند در گذشتن بر صراط در وقتی که قدمها بلغزد ✲ صد و یکم ✲ مفسرین در ذیل کریمه اُحِلَّ لَکُمْ لَیْلَةَ الصِّیَامِ الرَّفَثُ اِلٰی نِسَآئِکُمْ گفته اند که احل در اینجا در مقابل تحریم است نه بمعنی وجوب اجماعا یعنی حلال گردانیده شد برای شما در شب روزه مجامعت کردن با زنان خود و نزد بعضی بمعنی ندب است و لهذا از حضرت باقر و صادق علیهما السلام روایتیست که جماع در شب اول هر ماهی مکروه است مگر در شب اول یکماه و آن شب اول ماه رمضان است بجهت کسر شهوت جماع در روز روزه و بعضی گویند ظاهرا مطلق حل است که شامل ندب و غیره است . ✲ صد و دوم ✲ در کتاب کشف الغمه از حضرت زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که بفرزند خود حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمود لَا تَصْحَبَنَّ فَاسِقًا فَاِنَّهُ یَبِیعُکَ بِاَکْلَةٍ فَمَا دُونَهَا با فاسق رفاقت مکن که او میفروشد تو را بیک لقمه یا کمتر از آن حضرت باقر علیه السلام عرض کردند کمتر از آن چیست فرمود یطمع فیها ثم لا ینالها میفروشد ترا بامید اینکه لقمه باو برسد و بعد نمیرسد بان . ✲ صد و سوم ✲ قال الله تعالی فی سورة الاعراف وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰی اِلٰی قَوْمِهِ غَضْبَانَ اَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِی مِنْ بَعْدِی اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّکُمْ وَاَلْقَی الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَأْسِ اَخِیهِ یَجُرُّهُ اِلَیْهِ حقسبحانه و تعالی در سوره اعراف فرموده و آنهنگام که بازگشت موسی از کوه طور بسوی قوم خود در حالتیکه بسیار خشمگین بود با اندوه تمام چه آنکه حقتعالی او را در طور اخبار نموده بود بگوساله پرستی قوم پس با قوم خود فرمود که بد نیابتی کردید مرا از پس فراقت من که بپرستش گوساله قیام نمودید آیا تعجیل کردید و پیشی گرفتید بعبادت گوساله بر فرمان پروردگار خود و صبر نکردید تا من بیایم و کتاب خدا را بشما برسانم و بیفکند موسی الواح توریة را از فرط غضب بجهت حمیت دین در خبر است که چون موسی علیه السلام الواح توریة را انداخت شش سبع آنچه مکتوب بود باسمان بالا رفت و آن تفاصیل شبهات بود و یک سبع آن باقی ماند و آن اوامر و نواهی و احکام و مواعظ است چنانکه در تفسیر روح البیان گوید فرفع من جملتها

ستة اجزاء و بقی جزء واحد و هو الحلال و الحرام و ما بحا جون ❋ صد و چهارم ❋ در کتاب
بدایع الظهور از حسن بصری نقل نموده که یاجوج و ماجوج اصلاً از اولاد یافث بن نوحند و آنها از
کثرت و بسیاری بحساب نمی آیند و از ابن عباس منقولست که نه جزء عالم یاجوج و ماجوجند
و یک جزء باقی مردم و آنها بر سه قسمند یک صنف آنها مانند نخل بلندی باشند و یک صنف
طول و عرض آنها مساوی است و گوشهای پهن و بلندی دارند که در وقت خوابیدن یکیرا
در زیر خود فرش میکنند و یکیرا مانند لحاف بر روی افکنند و این جنس از آنها وحشی و ذیروح را
نه بینند مگر اینکه او را بخورند و اگر یکی از آنها بمیرد مردهٔ خود را نیز میخورند و صنف دیگر آنها بطول
یکوجب یا دو وجب میباشند و هیچیک از آنها نمیرد مگر اینکه هزار اولاد از او بوجود آید
و در آخر الزمان چون سد اسکندر بر آنها باز شود از پشت سد بیرون آیند و بر روی زمین سیر
کنند و درختها و آب نهرها و زراعتهای مردمان را بخورند و معیشت و زندگانی مردم را فاسد کنند
و تیرها بجانب مردم افکنند پس حقسبحانه و تعالی میفرستد بسوی ایشان بادی را که بدان باد قوم
عاد را هلاک نمود پس در ظرف یکساعت همهٔ آنها هلاک شوند و زمین از مردارهای آنها گنده شود
حقتعالی مرغهائی را بفرستد که جیفه های آنها را در دریا افکنند . و از ثعلبی نقلست که پس از
هلاکت آنها تا هفت سال مردمان اسلحه و آلات حرب آنها را از زمین بر میدارند . ❋

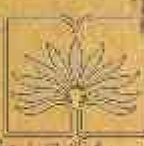
❋ صد و پنجم ❋ قیل القلم احد اللسانین گفته شده است که قلم یکی از دو زبان است و
حاصل آنکه از برای انسان دو زبان است یکی زبانی که در دهن اوست که بدان تکلم میکند و ما
فی الضمیر خود را بوسیلهٔ آن اظهار مینماید و زبان دیگر او قلم است که بدان مینویسد و آنچه در ضمیر
دارد بوسیلهٔ آن ظاهر میکند و بعضی از حکما گفته اند فی دمعة القلم امتحان عقول الأنام
والفرق بین النقص و الاتمام و فصل قضیة النقض و الابرام و بدانکه در اخبار و گفتارها
فوائد و منافع بسیار از برای قلم بشمار آمده اول آنکه قلم بنابر فرموده اول ما خلق الله
القلم مبدء ظهور است دوم آنکه ایزد تعالی شانه در محکم تنزیل خود بدان قسم یاد فرموده که

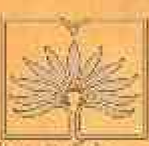
ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ سيم آنكه قلم مظهر لطف است چهارم صلاح عباد و رشد امم بقلم
است پنجم آنكه ارباب قلم همواره در حضرت سلاطين موقر و محترم و بر ساير اركان و خدم
مقدم ميباشند ششم آنكه نفع قلم دوست و دشمن قريب و بعيد را شامل بود هفتم آنكه
اهل قلم بنابر اينكه در حريم حرم علم قدم زنند در معارف حكم و علم شوند هشتم آنكه اهل قلم
بيك تدبير هزاران شور و فتنه را فرو نشانند نهم آنكه اهل قلم مركز خزينه دخل ملوك باشند

ولنعم ما قيل	كفى قلم الكتاب مجدا و رفعة	مدى الدهر ان الله اقسم بالقلم
وقيل بالفارسية	در لب دريا گياهى است كه او را خر خورد	گر بدست شاه افتد ملك نه كشور برد
	ميخورد خون سياه ميرود در راه سفيد	گر ز رفتن باز ماند ضربتى بر سر خورد

﴿صد و ششم﴾ بعضى از سالفين گفته اند الوعد احد العطائين نويد يكى از دو بخشش است
والجاه احد المالين قدر و منزلت يكى از دو مال است يعنى مال و دولت دو قسم است
يكى مال و دولتى كه در حال مالك آن است و ديگر قدر و منزلتى كه بدان كسب مال كند والغم احد
الابوين و غم يكى از دو پدر است والمطل احد المنعين واپس افكندن كار يكى از دو باز داشتن
از كار است وقلة العيال احد اليسارين و كم بودن زن و فرزند و آنانكه بايد تكفل آنها نمود يكى
از دو آسايش است والقناعة احد الرزقين و راضى شدن باندك يكى از دو رزق و روزى است
والوعيد احد الضربين و نويد دادن بشر يكى از دو زدن است والاصلاح احد الكسبين
آشتى كردن و يا باصلاح آوردن كارى يكى از دو كسب است والمزاح احد السبابين بخوش
طبعى سخن گفتن يكى از دو دشنام است . ﴿صد و هفتم﴾ آورده اند كه ابو شعيب المقنع
هفتاد حج گذارده بود پياده در هر حجى از صخره بيت المقدس احرام بستى و ببادية تبوك
در آمدى گويند در آخرين حج سگى ديد در باديه كه زبانش از تشنگى بيرون آمده بود بانگ زد
كيست كه هفتاد حج بيك شربت آب بخرد شخصى يكشربت آب بوى داد آنرا بآن سگ داد
و گفت اين بهتر است مرا از حجهاى من زيرا كه حضرت رسول صلى الله عليه و آله فرموده است كه

فی کل ذات کبد حرّی اجر. صد و هشتم. آورده اند که شخصی با بی عبد الله سنجری گفت که یکدینار زر سرخ دارم میخواهم بتو بدهم مصلحت چون می بینی گفت اگر بدهی ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر. صد و نهم. نقل است که علی بن موفق بغدادی گفت خداوندا اگر من ترا از بیم دوزخ میپرستم در دوزخم فرود آور و اگر بامید بهشت میپرستم هرگز مرا بانجا راه مده و اگر بمهر و محبت میپرستم یکدیدار بنمای پس از آن هرچه خواهی کن. صد و دهم. اورد الطبری فی المجلد الاول من کتاب تاریخ الامم والملوک ان جرجیس علیه السلام قال لابلیس ایتها الروح النجسة والخلق الملعون ما الذی یحملک علی ان تهلک نفسک وتهلک الناس معک و انت تعلم انک وجندک تصیرون الی جهنم ابوجعفر محمد بن جریر طبری در مجلد اول تاریخ الامم و الملوک آورده که حضرت جرجیس ع باشیطان گفت ای روح نجس و ای خلق ملعون چه چیز تورا وادار میکند که هلاک میکنی نفس خود را و هلاک میکنی باخود مردم را با اینکه میدانی که بازگشت تو و لشکر تو بسوی جهنم است شیطان گفت اگر مرا مخیر کنند بین تمام آنچه که آفتاب بر آن میتابد و ظلمت شب آنرا فرا گیرد و بین هلاک بنی آدم و گمراه کردن ایشان یا گمراه کردن یکنفر از ایشان در یک طرفة العین لاخترت طرفة العین علی ذلک کله هرآینه اختیار میکنم آن یکطرفة العین گمراه کردن انسانرا بر جمیع آنها و لذت بردن در گمراه کردن انسان در یک طرفة العین نزد من بیشتر است از لذت یافتن مردم از جمیع دنیا. صد و یازدهم. محمد بن فضل بلخی گوید یک چیز است که ببودن آن همه نیکوها نیک شود و به نبودن آن همه زشتها زشت شود و آن استقامت است. صد و دوازدهم. یکنفر از بزرگان گوید در زمان سابق طالب همه چیز بودم و از پی همه کس میرفتم و اکنون قریب ده سالست که طالب یکچیز شده ام و از عقب هیچکس نمیروم و آن عقل است. صد و سیزدهم. ربیع بن خثیم الاسدی التمیمی الکوفی گوید ان العجب لقوم یعملون لدار یبعدون منها کل یوم مرحلة و یترکون العمل لدار یرحلون الیها کل یوم مرحلة عجب است از قومی که عمل میکنند از برای خانه ای که هر روز یکمرحله از دور و از

وترک میکنند عمل را از برای خانه ای که هر روز یکمرحله بآن نزدیک میشوند . ﴿صدف چهاردهم﴾ هر سخنی که از دانایان وبزرگان فراگیری از حضرت حق فراگرفته باشی هر عالم لاحقی اجازه ورخصت از مجتهد سابق دارد وهر ولی مؤخر تلقین وارشاد از کامل مقدم گرفته باشد تا آنکه از امام بامام واز پیغمبر بامام واز جبرئیل به نبی واز خدا بجبرئیل منتهی شود همه در یکمعنی ودر همه یک معنی سیار شود وتفاضل وتفاوت در مراتب درجات باعتبار قرب وبعد معنوی از اول حقیقی بهم رسد بیان سر انی جاعل فی الارض خلیفة ظاهر شود ورمز العلماء ورثة الانبیاء روشن گردد ومدلول حدیث من اصغی الی ناطق عبده فان کان الناطق ناطقاً عن الله فقد عبد الله و ان کان الناطق ناطقاً عن ابلیس فقد عبده بروجه اوضح متصور شود وبرای توضیح اینمعنی و تلویح اینمطلب صریح تصریح بمثالی باید کرد تا واضحتر ولایحتر نماید ونفهمیده نماند مثلاً هرگاه سنگ مقناطیس درهوا معلق بود چون سوزنی بدان متصل شود وملصق بآن گردد سوزن دیگر بدان سوزن که تقرب جوید اتصال والتصاق پذیرد وآنهم خواص سوزن اول گیرد همچنین سیم بدوم وچهارم بسیم وپنجم بچهارم الی مالا نهایة له ، وهلم جرا در هریک از این سوزنها که نیکو تعقل کنی کانه مقناطیس اول بنیابت او این کار کرده وخلافت از آنمقناطیس باو رسیده ﴿صدف پانزدهم﴾ آورده اند که روزی هارون الرشید بهلول گفت که آیا مرا میشناسی بهلول گفت بلی میشناسم تورا هرون گفت من کیستم بهلول گفت انت الذی لو ظلم واحد بالمشرق وکنت بالمغرب سئلک الله عز وجل عن ذلک یوم القیمة توکسی هستی که اگر یکنفر در مشرق مظلوم شود وتو در مغرب باشی حق سبحانه وتعالی در باب مظلوم شدن او از تو پرسش نماید هرون چون اینسخن بشنید بگریه درآمد . ﴿صدف شانزدهم﴾ بدانکه از جمله حجابهای میان بنده وخدای تعالی مال ودولت است که چون اسباب مرادات برای آدمی فراهم شود شب وروز بآن مشغول وسرگرم است وهمینکه نقیر وبی چیز شود حق را میخواند وگرد حق میگردد . (نظم)

سستی وتهی دستیت آورد بمن	من طالب سستی وتهی دستی تو

حقسبحانه وتعالی فرعون را چهار صد سال عمر و مملکت داد که در آن مدت یکسوزش بیماری و درد سر ندید تا مبادا حق را یاد کند گویا که حقسبحانه وتعالی باو فرمود بمرادات خویش مشغول باش تا مارا یاد نکنی ❊ شد سیر ز مملکت سلیمان ❊ ایوب نگشت از بلا سیر ❊

❊ صد هفدهم ❊ بدانکه اصلح و اعقل از همه خلفای بنی امیه عمر بن عبد العزیز بود آورده اند که او بعد از مردن در خواب بکسی گفت که یکسال است مرا معذب داشته اند بجهة سوراخ پلی که در فلانجا واقعشده و پای گوسفندی در حال عبور گله در آن سوراخ شکسته یا مجروح شده . ❊

❊ صد هیجدهم ❊ از رسولخدا صلی الله علیه وآله منقولست که فرمود من ضمن لی واحدة ضمنت له اربعة هرکس یکچیز را ضمانت کند برای من ضمانت میکنم برای او چهار چیز را هرکس ضمانت کند صله رحم را ضمانت میکنم من برای او که خدا او را دوست بدارد و وسعت رزق و روزی باو کرامت فرماید و عمر او را زیاد کند ویدخله الجنة التی وعد و داخل کند او را در بهشتی که وعده داده است

❊ صد نوزدهم ❊ مفسرین در تفسیر کریمه وَاللهُ سَرِیعُ الحِسابِ گفته اند یعنی خدای عز وجل در روز قیامت خلایق را با وجود کثرت ایشان و کثرت اعمال ایشان همه را در یک لمحه حساب کند یعنی بقدر یکدرخشیدن برق یا یکبار اندک دیدن چشم ، و نیز گفته اند که معنی حساب کردن خدایتعالی بندگانرا اعلام اوست بایشان مقدار استحقاق ثواب و عقاب را بر اعمال تا بدانند که آنچه در آن روز بایشان میرسد از خیر و شر بر وفق اعمال ایشان است و بعضی گفته اند که مراد بسرعت سرعت مجازات مردم است بر اعمال چه انکه حقسبحانه وتعالی احتیاج بفکر ندارد که بسبب آن بداند که عمل هرکسی و استحقاق هریک از ثواب و عقاب چقدر است از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام پرسیدند کیف یحاسب الله الخلایق دفعة چگونه حقتعالی در آنِ واحد جمیع بندگانرا حساب فرماید فرمود کما یرزقهم دفعة چنانکه در دنیا روزی را بیکدفعه بهمه میرساند .

❊ صد بیستم ❊ در منهج الصادقین در تفسیر کریمه سَیُطَوَّقُونَ ما بَخِلُوا بِهِ یَوْمَ القِیٰمَةِ فرموده یعنی زود باشد که در گردن طوق کرده شوند ایشان در روز قیامت بآنچه بخل کردند بآن از حقوق واجبه و آنرا

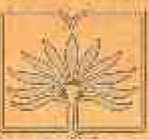
از مال خود اخراج نکردند در کتاب مذکور در ذیل این آیه از حضرت رسالت صلّی الله علیه و آله روایت
کرده است که فرمود اِنَّ رَجُلاً لَهُ ثَوابُ سَبعِینَ نَبِیًّا وَلَهُ خَصمٌ وَاحِدٌ بِنِصفِ دَانِقٍ لَا یَدخُلُ الجَنَّةَ
مردی که او را ثواب هفتاد پیغمبر باشد و او را یک خصم باشد که نیم حبه از مال آن خصم بر ذمه او باشد
داخل بهشت نشود و در حدیث دیگر از آنحضرت منقولست که فرمود حقتعالی حقوق بندگان
خود را مقدم داشته است بر حقوق خود فَمَن قَامَ بِحُقُوقِ عِبَادِ اللهِ کَانَ ذٰلِکَ مُؤَدِّیًا اِلَی القِیَامِ
بحقوق الله پس هر کس قیام کند باداء حقوق بندگان خدا پس آن میرساند او را بقیام کردن باداء
حقوق خدا و از حضرت رسالت صلّی الله علیه و آله مرویست که فرمود حُرمَةُ مَالِ المُسلِمِ کَحُرمَةِ دَمِهِ
حرمت مال مسلمان مانند حرمت خون او است . (صد و بیست و یکم) ابو جعفر محمد بن جریر
طبری در مجلد دوم تاریخ الامم والملوک آورده که چون رسول خدا صلّی الله علیه و آله در غزوه احد امر
نمود بدفن شهداء فرمود نظر کنید جثه عمرو بن جموح و عبدالله عمرو را بدرستیکه این دو نفر در دنیا
با یکدیگر دوستی و محبت پاک و بیغش داشتند فَاجعَلُوهُمَا فِی قَبرٍ وَاحِدٍ پس بدن این دو نفر را
در یک قبر بگذارید و نیز گوید که در عهد معاویه در بین اینکه قنات میکندند جثه این دو نفر ظاهر گردید
در حالتیکه هر دو تر و تازه بودند مانند اینکه دیروز دفن شده باشند . (صد و بیست و دوم) در
مجلد دوم کتاب معارج النبوة در اثبات معراج حضرت سید المرسلین گوید که این کوته نظران چرا
در اینمعنی اندیشه نمیکنند که نور باصره ایشان بیک چشم گشادن ثوابت سیارات که از فلک
هشتم تا بفلک قمر هر یکی در فلکی مستقر دارند احساس میکنند و ادراک آن مینمایند چرا مستحیل
میدانند که جسم شریف محمدی صلّی الله علیه و آله که نور دیده فلک و قرة العین انسان و ملک
است و از روشنائی چشم الطف و از انسان العین اشرف است در یکشب بقدرت الهی جلّ
و علا قطع این مسافت کند . (صد و بیست و سیم) نقل است که جوانی نصرانی مسلمان
شد در حالتیکه جوان مشکین موئی بود بفاصله یکشب از اسلامش او را دیدند قدش خمیده
و مویش سفید شده از جهة حدوث آنحال از او پرسیدند گفت من آنچه را که شما مسلمانان میگوئید

از نشأت برزخیه و قیامت تمام را قبول نمودم و اعتقاد قطعی جزمی حاصل نمودم بر آن عوالم از اینجهت حالم اینگونه شد که می بینید و معلوم شد که شما مسلمانان خود اعتقاد بگفته خود ندارید چه آنکه اگر اعتقاد داشتید باید تماماً هلاک شده باشید و یا آنکه اقلاً حالت شما مثل حالت یکشبه من باشد

صد و بیست و چهارم — در کتاب خزینة الجواهر آورده که در مذمت حرام همین بس است که در حدیث نبوی ص وارد است که هر کس یک لقمه از حرام تناول نماید تا چهل صباح دعای او مستجاب نمیشود پس بعد از آن که یک لقمه از حرام در شکم باشد اینگونه اثر دارد از شکم پر از حرام چه میپرسی والله صاحب چنین شکم موفق بدعا نمیشود چه جای استجابت آن و باین اشاره فرموده حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در دعای کمیل اللّهُمَّ اغْفِرْ لِیَ الذُّنُوبَ الَّتِی تَحْبِسُ الدُّعَاءَ و نیز وارد است که جمعی را وارد محشر مینمایند که بصورت خوک باشند و آنها کسانی هستند که در دنیا حرام میخورند

صد و بیست و پنجم — در بعضی از روایات است که باریتعالی فرموده بندهٔ من تو یکبار صلوات بر حبیب من بفرست تا من ده بار صلوات بر تو بفرستم، در حکمت ده بار صلوات فرستادن باریتعالی گفته اند که این فرط محبت و دوستی حقتعالی است نسبت بحبیب خود که ده مرتبه صلوات خود را عوض یکمرتبه صلوات بنده بر آنحضرت قرار داده است و بعضی در وجه ده مرتبه صلوات باریتعالی گفته اند که این از باب مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا است و این اشتباه است چه آنکه فرموده یک نیکی را ده نیکی مکافات است مثل آن نیکی مثل اینکه مثلاً ثواب یکروز صوم را ثواب ده روز کرامت فرماید یا آنکه پنج نماز یومیه را ثواب پنجاه نماز کرامت فرماید و در اینجا بین صلوات خدا و صلوات عبد مماثلتی نیست چه آنکه یک صلوات الهی بر کرور کرور صلوات بنده ترجیح دارد

صد و بیست و ششم — بعضی از افاضل گفته اند که ضربت علی علیه السلام در روز خندق ضربتی بود که یکی را دو تا کرد و دو تا را یکی کرد مراد از فقرهٔ اول واضح است که مقتول آنحضرت در آن روز عمرو بن عبدود که یکی بود بشمشیر آنحضرت دو حصه شد و اشکال در فقرهٔ دوم است که دو تا چگونه بشمشیر آنحضرت یکی شد و ظاهراً مراد بدو در اینجا مفاد کریمهٔ اَلَّذِینَ یَتَّخِذُونَ اِلٰهَیْنِ

اثنتین است و حاصل آنکه آنکسانیکه خدارا دو تا میدانستند بسبب شمشیر آنحضرت در آنرو زایمان آوردند و معتقد بیک خدا شدند و بتوحید و یگانگی حضرت او اقرار و اعتراف نمودند .

صد و بیست و هفتم — بدانکه در شریعت اسلامیه در هر چهار ماه یکمرتبه جماع با زوجهٔ دائمه را برمرد واجب دانسته اند که زن را مطالبهٔ آن شرعاً ثابت است ، در حکمت این گفته اند که چون از هر فصلی یکماه بفصل دیگر ملحق است که حد مشترک مابین آن دو فصل و در خاصیت نزدیک بیکدیگرند و چون جماع برای ابقاء نسل است نه برای شهوت رانی فقط شاید که وجوب جماع در هر سالی سه مرتبه برای این باشد که اگر در فصلی جماع با زن منشأ اولاد نشود در فصل دیگر و دفعهٔ اخری منشأ شود .

صد و بیست و هشتم — در کتاب اثنی عشریه از حضرت سید المرسلین صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود المُسلِمُون یدٌ واحدٌ علی من سواهم مسلمانان همه یکدست هستند بر غیر خودشان یعنی در مقام معارضه و مخاصمه با خصم و دشمن همه با هم متفقند و اتفاق و دست یاری ایشان بطوریست که همهٔ ایشان مانند یکدست میباشند ونیز فرمود المُسلم اَخُ المسلم لایظلمه وَلایشتمه مسلمان برادر مسلمان است ستم نمیکند براو و دشنام نمیدهد اورا .

صد و بیست و نهم — ونیز در آنکتاب از رسولخدا صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود اِنّ اعلی منازل الایمان دَرَجةٌ واحِدَةٌ مَن بَلَغَ الیها فقد فازَ وظفر بدرستیکه بلندترین منازل ایمان یکدرجه است هرکس باندرجه برسد بتحقیق که فیروزی وظفر یافته است و آن اینست که سریره و پنهانی خودرا باصلاح آورد که هرگاه آشکار شود باکی نداشته باشد و هرگاه مستور و پوشیده ماند از عذاب و عقاب آن نترسد —

صد و سی ام — ونیز در کتاب اثنی عشریه از حضرت سید المرسلین صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود اَلَا وَاِنّ شرایع الدّین واحِدَةٌ وسُبُلَه قاصِدَةٌ فمن اخذ بها غنم ومن وقف عنها ضلّ وندم آگاه باشید که راههای رست دین یکی است و آنچه خدای عزّوجلّ بدان امر فرموده میانه و آسان است پس هرکس بگیرد آنرا غنیمت یافته است و هرکس باز ایستد از آن

گمراه و پشیمان شده است . **صد سی و یکم** — از اویس قرنی منقولست که گفت از کلمات حکما نشنیدم کلمه ایرا که بانفعتر باشد برای من از قول ایشان که گفته اند صانع وجهاً واحداً یکفیك الوجوه کلها یکروی را پیشه وری کن که کفایت کند ترا از همهٔ رویها و حاصل آنکه اگر تو روی بخدا باشی خدا هم رو بتو خواهد بود و هرگاه روی عنایت و توجه او بتو باشد ترا از همه کس مستغنی و بی نیاز گرداند چنانکه فرموده اند : مَنْ كانَ لِلّٰهِ كانَ اللّٰهُ لَهُ هر کس برای خدا باشد خدا هم برای او است وَ مَنْ كانَ مَعَ اللّٰهِ كانَ اللّٰهُ مَعَهُ هر کس با خدا باشد خدا هم با او است . **صد سی و دوم** — از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت شده است که فرمود جولة الباطل ساعة وجولة الحق الی الساعة نمودن باطل یکساعت است و نمودن حق تا قیامت است و در حدیث دیگر فرموده للباطل جولة ثم یضمحل از برای باطل یکنمودنی است و پس از آن نیست شود و در خبر دیگر مأثور است که للباطل جولة وللحق دولة از برای باطل یک جلوه و نمودنی است و از برای حق گردش زمانه است به نیکی و فیروزی و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که فرمود من عمل بالحق غنم ومن رکب الباطل ندم هر کس بحق عمل کند غنیمت و منفعت یافته است و هر کس مرتکب باطل شود پشیمان گردد . **صد سی و سیم** — از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه منقولست که فرمود شمة من المعرفة خیر من کثیر العمل یک بوئی از معرفت بهتر است از بسیاری طاعت و عبادت بی معرفت . (مؤلف گوید) چنانکه علم بی عمل قیمتی ندارد عمل بی علم نیز بی قیمت است و نیز از آنجناب مرویست که لن یصفو العمل حتی یصح العلم عمل صاف و بی عیب نمیشود تا اینکه علم صحیح و درست گردد و نیز فرمود : لا ثَوابَ لِمَنْ لا عَمَلَ لَهُ وَ لا عَمَلَ لِمَنْ لا نِيَّةَ لَهُ وَ لا نِيَّةَ لِمَنْ لا عِلْمَ لَهُ ثوابی نیست برای کسیکه عمل ندارد و عمل نیست برای کسیکه نیت ندارد و نیت نیست برای کسیکه علم ندارد .

(مؤلف گوید :) شایسته دیدم که این اشعار حکمت آمیز را در مدح علم و عمل در اینمقام ذکر نمایم :

نیست از بهر آسمان ازل — نردبان پایه به ز علم و عمل
علم سوی در اله برد — نه سوی ملک و مال و جاه برد

مرد را علم ره دهد بنعیم — مرد را جهل در دهد بجحیم
علم باشد دلیل نعمت و ناز — خنک آنرا که علم شد دمساز
علم خوان گرت ز آدمی است رگی — زانکه شد خاص شه بعلم سگی
تنگ دارد بسی بجان و بدل — سگ عالم ز آدمی جاهل
هر که را علم نیست گمراه است — دست او ز اسرای کوتاه است
کار بی علم تخم در شوره است — علم بیکار زنده در گور است
کار بی علم بار و بر ندهد — تخم بی مغز بس ثمر ندهد
حجتی ایزد است در گردن — خواندن علم و کار ناکردن
آنچه دانسته ای بکار درآر — خواندن علم جوی از پی کار
تا تو در علم با عمل نرسی — عالمی فاضلی ولی نه کسی
علم در مزبله فرو ناید — که قدم با حدث نمی باید
دانش آنخوبتر ز بهر بسیج — که بدانی که می ندانی هیچ

(توضیح) بَسیج بفتح و کسر اوّل ساختگی و مهیا شدن در مطلق کارها . برهان .

(صد و سی و چهارم) بعضی از ایشان گفته اند که انسان در دنیا بمنزلهٔ مسافری است که در مین حرکت و سیر است بقطع كُلّ يَوْمٍ مَرْحَلَةً در هر روزی یکمنزل طی مسافت میکند .

(مؤلف گوید) و ما در حدیث پانزدهم از باب ششم کتاب درر الثمینه از قول بعضی از عباد نقل نمودیم که انسان مسافر است و منازل او شش منزل است تا آنجا که مدت قطع آن مدت عمر ما است پس روزهای ما فرسخها است و ساعتهای ما بمنزلهٔ میلها است و نفسهای ما بمنزلهٔ قدمها است که میگذرد پس بسیاری از اشخاص هستند که چند فرسخی بیش ندارند و از برای بعضی چند قدمی بیش باقی نمانده . (حافظ) بنشین برلب جوی و گذر عمر ببین کاین اشارت ز جهان گذران ما را بس ولنعم ما قیل : کاشکی قیمت انفاس بدانستندی تا دمی چند که مانده است غنیمت شمری

و دیگری گفته :
گر بدانی در عقبها چیستند — فرصت خاریدن سر نیستند
هر چه بینی در جهان دارد عوض — در عوض گردد ترا حاصل غرض
بی عوض دانی چه باشد در جهان — عمر باشد عمر قدر آن بدان

(صد و سی و پنجم) حکیمی گوید مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَىٰ كَلِمَةٍ سَمِعَ كَلِمَاتٍ هر کس صبر نکند بر شنیدن یک کلمه کلمات چند خواهد شنید یعنی اگر کسی یک کلمه دشنام و ناگوار شنید و بردباری نکرد در شنیدن آن و جواب گفت باعث این خواهد شد که دشنام چند بشنود حکیم دیگر گوید :

حلم ساعة يرد سبعين آفة بردباری یکساعت هفتاد آفت را رد میکند و از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود : مَن اَكرمَكَ فاكرِمهُ ومَن استخفّ بكَ فاكرِم نفسكَ عنه هرکس تورا گرامی داشت تو نیز او را گرامی دار و هرکس تو استخفاف کرد و تورا سبک شمرد تو خود را گرامی دار از او و از کلام حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام است که فرمود :

وکن معدن العلم واصفح عن الأذى	فانك لاق ما عملت وسامع

وقیل بالفارسیة	با تو گویم که چیست غایت حلم کم مباش از درخت سایه فکن هرکه بخراشدت کمر زجفا	هرکه زهرت دهد شکر بخشش هرکه سنگش زند ثمر بخشش همچو کان کرم تو زر بخشش	ولنعم ما قيل

حلم الحليم وعقل العاقل اختلفا فالحلم قال انا احرزت غايته فافصح العلم افصاحا فقال له فبان للعقل ان الحلم سيده	من ذا الذي منهما قد احرز الشرفا والعقل قال انا الله بي عرفا بانّى نا الله في تنزيله اتصفا فقبل العقل رأس الحلم وانصرفا	

﴿ فصل سی و ششم ﴾ بدانکه حقسبحانه و تعالی یک پیغمبر از پیغمبرانش را مخصوص گردانید بمرتبهٔ امامت و او حضرت ابراهیم خلیل است چنانکه در تفسیر صافی از کتاب عیون از حضرت رضا صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود ان الامامة خص الله عزّ وجلّ بها ابراهيم الخليل عليه السلام بعد النبوة والخلّة مرتبة الثالثة وفضيلة شرفه بها بدرستیکه حقتعالی مخصوص گردانید ابراهیم خلیل را بمرتبهٔ امامت بعد از مرتبهٔ نبوت و خلیت و آنمرتبه سیم بود برای آنحضرت از مراتب عالیه و فضیلتی بود که حقتعالی او را بدان فضیلت مشرف گردانید و قدر و منزلت او را بلند نمود چنانکه در سورهٔ بقره آیه ۱۱۸ فرموده اِنّي جاعِلُكَ لِلنّاسِ اِماماً و بدانکه جاعل ماخوذ از جعل است و دو مفعولی است و امام اسمی است برای کسیکه اقتدا کنند باو در افعال و اقوال و در تفسیر منهج گوید مستفاد از لفظ امام دو امر است یکی آنکه مقتدا به باشد در قول و فعل

دوم آنکه قیام نماید بتدبیر امور امت و سیاست با ایشان و متصدی امور ایشان شود و تادیب ایشان نماید و اقامه حدود کند بر مستحقان و امامت حضرت ابراهیم خلیل عام بود زیرا که هیچ پیغمبری بعد از او مبعوث نشد مگر اینکه مامور شد باتباع او و حضرت رسالت صلی الله علیه و آله نیز مامور شد بانکه وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ حَنِیْفًا و امت آنحضرت را نیز امر فرموده بانکه مِلَّةَ اَبِیْکُمْ اِبْرٰهِیْمَ

✻ صد و سی و هفتم ✻ در اینکه در میان یاران حضرت قائم صلوات الله علیه یکنفر از عرب نخواهد بود چنانکه در کتاب منابع الحکم است که مسعودی در اثبات الوصیة نقل کرده که از اول دهر تا آخر عدهٔ ناصرین دین هزار نفر بودند سیصد و سیزده نفر اصحاب طالوت و سیصد و سیزده نفر اصحاب بدر و سیصد و سیزده نفر اصحاب حضرت قائم صلوات الله علیه که همه آنها از عجمند در غیبت نعمانی و طوسی اخبار چند نقل شده که در میان یاران حضرت قائم صلوات الله علیه یکنفر عرب نخواهد بود حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود کانی بالعجم فساطیطهم فی المسجد الکوفة یعلمون القرآن کما انزل گویا می بینم خیمه های عجم را در مسجد کوفه که بمردم قرآن تعلیم میکنند بدان نهج که نازل شده است، اصبغ بن نباته گفت اَوَلَیْسَ هُوَ کَمَا اُنْزِلَ مگر این قرآن بدان نهج که نازل شده است نیست فرمود اسم هفتاد نفر از قریش را محو کرده اند مگر نام ابی لهب بجهة اهانت به پیغمبر صلی الله علیه و آله چه آنکه عموی پیغمبر است و از عدد هزار نفر که عدهٔ ناصر دین بودند، شصت و یکنفر کسانی بودند که در یوم الطف در خدمت حضرت سید الشهداء علیه السلام شهید شدند و بعضی از آنها نیز عجم بودند. ✻

تمام شد آنچه مقصود بود از جزء دوم مجلد اول کتاب جواهر العبقریة و این جزء را بذکر اسم سامی و نام گرامی ولی عالم امکان حضرت صاحب العصر و الزمان علیه صلوات الله الملک الدیان ختم نمودم بدین امید که پروردگار رحمن بدین وسیله این عاصی روسیاه را بقلم عفو روسفید فرماید و صله مرا از ائمه طاهرین صلوات الله علیهم نگسلد و تتمیم این کتاب شریف در روز جمعه بیست ششم ماه ذی القعدة الحرام سال هزار و سیصد و شصت نه هجری در جوار روضهٔ رضویه

علی ثاویها آلاف التسلیم والتحیة اتفاق افتاد وامید صادق از اخوان مؤمنین وشیعیان
منصفین آنکه این ناچیز را از دعای خیر وطلب مغفرت در حال حیات وبعد
ازممات فراموش نفرمایند کتبه مؤلفه العبد المذنب المسیئ

حسن بن محمد الحسینی الیزدی الحائری

والحمد لله اولاً واخراً

وصلی الله

علی محمد واله الطاهرین

بخط بنده عاصی طاهر خوشنویس ابن المرحوم المغفور الحاج عبدالرحمن غفر الله تعالی ذنوبهما .

تاریخ شهر ذیقعدة الحرام هزار وسیصد وهفتاد وسه هجری

۱۳۷۳

هو العزیز الرحیم

جزء سیم از مجلد اول کتاب جواهر العددیه

در بیان نستعلیق

بسم الله الرحمن الرحیم

و این جزء مشتمل است بر نهصد و هفده بیت شعر که در هر فرد و رباعی و زیاده از رباعی عدد یک منظور شده است، و مکشوف باد که عدد اشعار این جزء بضمیمهٔ دویست چهل و شش بیت اشعار دیگر که در بین شرح و بیان مطالب کتاب ذکر شده است مجموعاً هزار و یکصد و شصت و سه بیت است که اهداء اخوان دینی و برادران ایمانی مینمائیم ✻ والسلام علی المنصفین من اخوانی المؤمنین

(شیخ ابوسعید)

ای در سر هر کس از خیالت هوسی
من خواجه یکی دارم تو بنده بسی
مفروش مرا ببخش آزادم کن
بی یاد تو بر نیاید از دل نفسی

(غافل :)

ای ذات تو ز آلایش اوصاف مصفی
چونانکه صفات تو ز هر عیب مبرا
در لوح زبان خط نخستین چه نگارند
نام تو بود فرد و اَحَد واحد و یکتا
برکنه جلال تو بود عاقله نادان
در وصف کمال تو شود ناطقه گویا

(جوهری ذاکر)

ای که پس از لا همه الا توئی
لم یلد و واحد و یکتا توئی
وتر واحد باقی و حی و قدیم
فرد و صمد حاکم و عدل و حکیم
رازق و رحمن سمیع و بصیر
خالق و دیان و حکیم و خبیر
دائم و دیوم بغیر از تو کیست
قادر و قیوم کسی جز تو نیست
خلق جهان پرتوی از ذات تو
کون و مکان مظهر آیات تو
یک اثر از مهر تو دار النعیم

یک شرر از قهر تو نار جحیم — شمس و قمر شمسهٔ ایوان تو — جن و بشر بندهٔ فرمان تو
هستی عالم همه از هست تواست — خلقت عالم رقم دست تواست — وهم چه باشد که بداند ترا
(ابیات متفرقه که در آنها — فهم که باشد که شناسد ترا — عدد یک منظور شده)

یک عمر بدی کردی و دیدی اثرش — خوبی کن از این پس که بیابی ثمرش
هزار خویش که بیگانه از خدا باشد — فدای یک تن بیگانه کاشنا باشد
صمت عادت کن از یک گفتنک — میشود زنار این تحت الحنک
گر بریزی بحر را در کوزه ای — می نگنجد قسمت یک روزه ای
بروزگار نوشتم خطی بدلتنگی — در این زمانه ندیدم رفیق یکرنگی
یک حرف بشنو از من و در خلد سیر کن — در مجلسی که گوش توان شد زبان مباش
هزار بار جواب تو گفته ام لبیک — بدان امید که یکبار گوئیم یارب
دلی دارم پر از غم در زمانه — نمی بینم ز خوبی یک نشانه
در چشم خرده بینان یکنقطه صد کتاب است — اینخال را بصد وجه تفسیر میتوان کرد
از مروت نیست ای ابر بهار استاده گی — مزرع ما خوشه می بندد بیک آب دگر
سپاهی لشگر نیاید بکار — یکی مرد جنگی به از صد هزار
توئی آن گوهر یک دانه که در عالم قدس — ذکر خیر تو بود حاصل تسبیح ملک
ماندم که خار از پا کشم محمل ز چشم شد نهان — یکلحظه چون غافل شدم صد سال راهم دور شد
با نفس خلاف اندیش یکبار تخلف کن — یکچند شدی کافر یکچند مسلمان باش
بر دفتر جلال تو توریة یک رقم — در مصحف کمال تو انجیل یکورق
من کیم لیلی و لیلی کیست من — ما یکی روحیم اندر دو بدن
یک قلم اسباب دنیا پردهٔ بیگانگی است — آشناتر با خدا هر کس که بی اسبابتر
دوش اندر محفلی رفتار رنگین منبری — زشت و ناهنجار دیدم گشتم از وی منحرف

ثواب دیدن رویت گناه نادیدن — یکی بنامهٔ اعمال خود ثواب ندارم

نبستم مقبول یکدم آه ازاین ناقابلی — یکمرادم نیست حاصل داد ازاین بیحاصلی

یکدم نمیرود که نه در خاطری ولیک — بسیار فرق باشد از اندیشه تا وصال

یک لحظه در فراقت صد سال مینماید — زینجا قیاس میکن جانا حساب سالی

تطویل مقال و گفتگوی از هوس است — در خانه اگر کس است یکحرف بس است

شود ز یکدل زنده هزار دل زنده — ز یکچراغ توان صد چراغ روشن کرد

هر وجودی کز عدم بر کرد سر — بر یکی زهر است بر دیگر شکر

یکدهن خواهم بپهنای فلک — تا بگویم وصف آن رشک ملک

ما را ز جهان بس است یکدوست — باقی همه هیچ هرچه هست او است

ناصر زیان تو همگی از زبان بود — یکنقطه بر زبان چو فزائی زیان بود

ز دانش به اندر جهان هیچ نیست — تن مرده و جان نادان یکی است

تسامح بالفاظ قرآن مکن — که محرم بیک نقطه مجرم شود

ابنای زمانه بیوفایند همه — یکیک همه را زدیم بر سنگ محک

تلقین درس اهل نظر یک اشاره است — کردم اشارتی و مکرر نمیکنم

خلقی زبان بدعوی عشقش گشوده اند — ای من فدای آنکه دلش با زبان یکیست

یک قهقههٔ کبک و دد در جنگل باز است — یک منزل مقصود و بسی راه دراز است

یکذره از وقار دی ار بر فلک نهند — صد جا شکست بر کمر محور آورد

ز قوت کسان قوت جان مخواه — ز دکان دو نان یکی نان مخواه

آنچه یکدیدن کند او را عیان — سالها نتوان نمودن زان بیان

تا کی ای گوهر یکدانه روا خواهی داشت — کز غمت دیدهٔ مردم همه دریا باشد

خوشش هوای سالمی دارد دیار نیستی — ساکنینش جمله یک پیراهن خوابیده اند

دارد صدف هزار در و دم نمیزند — یک بیضه مرغ دارد و فریاد میزند

جائیکه پشک و مشک بیک نرخ میخرند — عطار را بگو که تو دکان خود ببند

خود سلیمان و دستگاهش یکزمان بر باد رفت — گرچه تخت و بخت او بر باد میگشتی روان

رباعیات

نامهای چارده معصوم در یک بیت من — گفته سازم تا بماند یادگار اندر زمن
مصطفی و سه محمد مرتضی و سه علی علیهم السلام — جعفر و موسی و زهرا یک حسین و دو حسن علیهم السلام

یکچند چراغ آرزوها پف کن — قطع نظر از جمال هر یوسف کن
یکقطره از این جام بکامت برسان — از لذت اگر محو نگشتی تف کن

کسی کرده بی آبروئی بسی — چه غم دارد از آبروی کسی
با نام نیکوی پنجاه سال — که یکنام زشتش کند پایمال

امروز بهای هیزم و عود یکی است — در چشم جهان خلیل و نمرود یکی است
در گوش کسانیکه در این بازارند — آواز خر و نغمهٔ داود یکی است

دل بدست آور که حج اکبر است — از هزاران کعبه یکدل بهتر است
کعبه بنیاد خلیل آزر است — دل نظرگاه جلیل اکبر است

ای یکدله صد دله دل یکدله کن — هر چیز که غیر ماست او را یله کن
یک صبح باخلاص بیا بر در ما — بر نامد اگر مرادت آنگه گله کن

چشم بد اندیش که بر کنده باد — عیب نماید هنرش در نظر
ور هنری داری و هفتاد عیب — دوست نه بیند بجز آن یکهنر

یکسو پسرت نشسته و یکسو زن — اینها همه یکسو زن و خود یکسو زن
عیسی نتوانست بر افلاک رسید — تا داشت ز اموال جهان یکسوزن

شیطان که رانده گشت بجز یکخطا نکرد — خود را برای سجدهٔ آدم رضا نکرد
شیطان هزار مرتبه بهتر ز بی نماز — آن سجده را بر آدم و این بر خدا نکرد

بخُردی مرا زور سر پنجه بود — دل زیر دستان ازمن رنجه بود
بخوردم یکی مشت زورآوران — نکردم دگر زور بر لاغران

(مراد کاسهٔ سر)
یک کاسهٔ سرنگون ذات الله دیگر — بُد هفت دریچه اش ز حسن تدبیر
زان هفت دریچه کاسه را چار دهر — هرگز خوبی نیامدی در تقریر

(مراد دو لب)
یکحقه بدیدم که ز دُر بودی پُر — یک چشمه در او نهفته نه شیرین نه مر
در ساحت آن حقه یکی میل پدید — در تحریکش خزف بریزد یا دُر

(در تعریف پادشاه)
سر شب سر قتل و تاراج داشت — سحرگه نه تن سر نه سر تاج داشت
بیک گردش چرخ نیلوفری — نه نادر بجا ماند و نه نادری

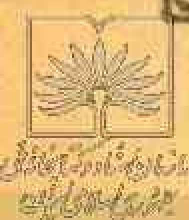
مها زورمندی مکن بر جهان — که بر یک نمط مینماند جهان
نماند ستمگار بد روزگار — بماند بر او لعنت پایدار

آن عیش نباشد که بود پر بسته — یکلحظه خوش و زمان دیگر خسته
ای بیخبر از عیش بیا تا بینی — عیشی ز ازل تا ابد پیوسته

بار درخت علم ندانم مگر عمل — با علم اگر عمل نکنی شاخ بی بری
از صد یکی بجای نیاورده شرط علم — وز حب جاه در طلب علم دیگری

مرا در دل بغیر از دوست چیزی در نمیگنجد — بخلوتخانهٔ سلطان کسی دیگر نمیگنجد
درون قصر دل دارم یکی شاهی که گرگاهی — ز دل بیرون زند خیمه به بحر و بر نمیگنجد

هر آنکس غافل از حق یکزمان است — در آندم مرده است اما نهان است
اگر آن غافلی پیوسته بودی — در رحمت برویش بسته بودی

به ار صد سال در زندان نشینم — که یکدم طلعت ایشان نه بینم
بنامحرم نظر دل را کند کور — ز دولتخانهٔ قرب افکند دور

یک نان بدو روز گر شود حاصل مرد
وز کوزهٔ شکسته‌ای دمی آبی سرد
محکوم کم از خودی چرا باید بود
یا خدمت چون خودی چرا باید کرد

نیم دورنگ دل من اگرچه یکرنگی
کند غریب دیارم هر آنچه باد اباد
بروزگار یک آزاد مرد پیدا نیست
که سر بدو بسپارم هر آنچه باد اباد

یک دمک باخود آی و بین چه کسی
از که دوری و باکه هم نفسی
ناز بر بلبلان بستان کن
که گلی گل نه خاری و نه خسی

با چرخ ستیزه گر ستیز و برو
با گردش دهر در میاویز و برو
یک کاسهٔ زهر هست که مرگش خوانند
خوش درکش و جرعه در جهان ریز و برو

شاها ز سنان تو جهانی شده است
تیغ تو چهل سال ز اعدا کین خواست
ور چشم بدی رسید آنهم ز قضا است
کانکس که بیک حال بمانده است خدا است

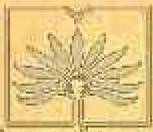
ما را بنظر از طرف رب ربوب
یکذره تفاوت ننماید بد و خوب
آری بر صاحب نظران یکسان است
اجلال سلیمان و بلای ایوب

بیا ایدوست گوش خود بکن باز
چنین فرمود استادی بمن راز
خلیفه چار دانند اهل سنت
ولی حق باسه دان یک را بینداز

(توضیح): حق که بحساب ابجد ۱۰۸ است بضمیمهٔ عدد ۳ میشود ۱۱۱ یکرا بینداز میشود ۱۱۰ موافق اعداد اسم مبارک علی علیه السلام

پدر که جان عزیزش بلب رسید چه گفت — یکی نصیحت من گوش دار جان پدر
بدوست گرچه عزیز است راز دل مگشای — که دوست نیز بگوید بدوستان دگر

در جامهٔ صوف بستهٔ زنار چه سود
در صومعه رفته دل بباز ار چه سود
زآزار کسان راحت خود میطلبی
یکراحت و صد هزار آزار چه سود

فتحعلی شاه :

خاقانم و یکجهان گناه آوردم / برحضرت معصومهٔ پناه آوردم
مهر نبی و حب علی را یارب / بر درگه کبریا گواه آوردم

اندر ره حق که بنده و شاه یکی است / محبوب مقربان درگاه یکی است
بتخانه شدم دوش بتی را دیدم / انگشت برآورد که الله یکیست

منجم یکی گمرهی دان تمام / بقول خدا و رسول انام ع
مکن قول او را تو از جان قبول / که کافر شوی ای اخی والسلام

هیچکس در ملک او بی امر او / در نیفزاید سر یک تار مو
ملک ملک اوست فرمان آن او / کمترین سگ بر درش شیطان او

آنرا که دل از سر وجود آگاه است / بینای حقیقت و حقیقت خواه است
پیداست بچشم دل که این مصحف کون / یک آیهٔ لا اله الا الله است

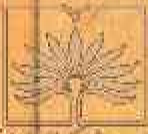
آیات وجود آدمی هست گواه / کاین نسخه بود آیت لاریب اله
یک ذات قدم این همه آیات وجود / لا حول و لا قوة الا بالله

یک عمر گذشت از ادب نادانی / شادی بهین که صورت انسانی
تحصیل شرف نکرده‌ای جز خور و خواب / ایصورت انسان تو مگر حیوانی

امروز بحق بسته و پیوسته یکی است / سربسته شنو که سر سربسته یکی است
دل بسته برسته از خودی رسته ولی / دل بسته هزار است و دل رسته یکی است

در منطق هر لسان بیان دگر است / در حکمت بی نشان نشانی دگر است
ما ناظر یک جهان و در غیب جهان / صد گونه جهان پس از جهان دگر است

آدم که تولدش در این دار عناست / گر باز تولد نکند محض فناست
یکبار تولدش لدوا للموت است / یکمرتبه انما خلقتم لبقاست

یکره بدل از شنیده میباید کرد
صد راه دگر ز دیده میباید کرد
ما فرقهٔ نارسیده حق را ز نسیم
پیوند بحق رسیده میباید کرد

آنخواجه برنج کشت و جز رنج نخورد
صد بره خرید و از یکی بهره نبرد
آنمایه که از نخوردن اندوخته کرد
بر مفتی مفتخواره بنهاد و بمرد

در عالم ایجاد خداوند صنیع
این جمع بشر ساخت ز یکفرد بدیع
اینست که هر که قتل یکنفس نمود
فرمود پیمبر قَتَلَ النّاسَ جمیع

چون یکدله چشم دل ز حالق بستند
بر علم و هنر رشتهٔ دل پیوستند
آلات جدیده بین که بر کشتن خویش
از علم و هنر گرفته اندر دستند

ما یکه پرست و یکدل و یک بینیم
از مهر سرشته ایم و دور از کینیم
گر شادی دشمنان بود در غم ما
ما در غمشان بدوستی غمگینیم

بشنو ز من این پند که دور از هوس است
کم کن هوس ار ترا دسترس است
در دست هوس بدام زن بست ترا
گر بر هوس است یکزن انخواجه بس است

ز فردا وز دی کس را نشان نیست
که این رفت از میان آن در میان نیست
یک امروز است ما را نقد ایام
بر آن هم اعتمادی نیست تا شام

یک نصیحت ز سر صدق جهانی ارزد
بشنو ار در سخنم فائدهٔ جانی نیست
حاصل عمر تلف کردهٔ ایام بلهو
گذرانیده بجز حیف پشیمانی نیست

مرا بوصل تو هر گاه دسترس باشد
دگر ز طالع خویشم چه ملتمس باشد
اگر بهر دو جهان یکنفس زیم با دوست
مرا بهر دو جهان حاصل آن نفس باشد

بگیر اکه علم است و تدبیر و رای
گرش پای عصمت بخیزد ز جای
بیک خرده بینند بر وی جفا
بزرگان چه گفتند خذ ما صفا

از عالم کفر تا بدین یک نفس است
از منزل شرک تا یقین یک نفس است
این یکنفس عزیز را خوار مدار
حاصل ز همه عمر همین یکنفس است

افسوس در اینزمانه یک همدم نیست
اسباب نشاط در بنی آدم نیست
هرکس که در اینزمانه او را غم نیست
یا آدم نیست یا در این عالم نیست

ایخواجه اگر همی بهشتت هوس است
خیرات بکن اگر ترا دسترس است
خیرات چو کرده‌ای برو ایمن باش
در خانه اگر کس است یکحرف بس است

خود دیده رو بین تو بس تاریک است
ور نه بتو جانان تو بس نزدیک است
یک پرده حجاب است میان تو و او
اندیشه قوی کن که سخن باریک است

از رفته قلم هیچ دگرگون نشود
وز خوردن غم جز بجگر خون نشود
هان تا جگر خویش بغم خون نکنی
یکذره از آنچه هست افزون نشود

درویشی و عاشقی درختی است بلند
شاخش همه حکمت است بیخش همه پند
هرکس که از آن شاخ یکی میوه بکند
یک نیمه چو زهر قاتلست و یک نیمه چو قند

ایخواجه تو خود چه دیده‌ای باش هنوز
زین ره بکجا رسیده‌ای باش هنوز
زان جرعه کز آن سپهر سرگردان شد
یک توکی چشیده‌ای باش هنوز

از حادثهٔ زمان و زاینده مترس
از هرچه رسد چو نیست پاینده مترس
این یکدم عمر را غنیمت میدان
از رفته میندیش و ز اینده مترس

ایدل تو بداده خدا راضی باش
نه طالب مستقبل و نه ماضی باش
شد قسمت تو یکی تو ده میطلبی
آن ده که ترا دهد تو خود قاضی باش

یک نقطه الف گشت و الف جمله حروف
در هر حرفی الف باسمی موصوف
چون نقطه تمام گشت آمد بسجود
ظرفست الف نقطه از آن چون مظروف

ای عمر عزیز داده برباد از جهل
وز بی خبری کار اجل داشته سهل
اسباب دو صد سال سگالیده ز فن
نایافته از زمانه یکساعت مهل

سگالیده با کاف فارسی پرسیدن و خواستن بود

در آینهٔ خویش نظر میکردم
خود را بخودی خود خبر میکردم
گفتم که مگر یکیست در دیدهٔ تو
خود بودم و خود بخود نظر میکردم

امروز در این زمانهٔ عهد شکن
یکدوست بگیری که نگردد دشمن
با تنهائی از این گزیدم مسکن
با خویشتنم خوش است من دانم و من

ای تازه جوان بشنو از این پیر کهن
یک نکته که هست مایهٔ مغز سخن
کاری که در او اهلیتی نیست مگیر
کاری که در او منفعتی نیست مکن

کم گوی و بجز مصلحت خویش مگوی
چیزیکه نپرسند تو خود پیش مگوی
داوند دو گوش و یکزبانت ز اغاز
یعنی که دو بشنو و یکی بیش مگوی

ای پای شرف بر سر افلاک زده
وی دم همه از خلقت لولاک زده
وانگه بسر انگشت ارادت یکشب
درع قصب ماه فلک چاک زده

افسوس که در دهر ندیدم یاری
کز پای دلم برون کشد یکخاری
با هر که نشستم نفسی از یاری
از صحبت او بمن رسید آزاری

یک ذرهٔ فقر اگر بصحرا بودے
نه کافر و نه گبر و نه ترسا بودی
گر دیدهٔ جهل خلق بینا بودی
این رشته که سر دو تاست یکتا بودی

من حاصل عمر خود ندارم جز غم
در عشق تو من یار ندارم جز غم
یک همدم همراز ندارم نفسے
یک مونس غمخوار ندارم جز غم

کسی برگرفت از جهان کام دل
که یکدل بود با وی آرام دل
اگر پارسا باشی و خوش سخن
نگه در نکوئی و زشتی مکن

ز دوران ملک پدر یاد کن — دل از بند اندیشه آزاد کن
چنان روزگارش بکنجی نشاند — که بر یک پشیزش تصرف نماند

(توضیح: پشیز و پشیزه پول ریزه و کوچک از مس سکه‌دار بر آن)

گوش بگشای که بلبل بفغان میگوید — خواجه تقصیر مفرما گل توفیق ببوی
یک نصیحت کنمت بشنو و صد گنج ببر — از ره عیش درآویز و ره عیب مپوی

بجام اگر درکشی آب سرد — کشاند ترا جانب رنج و درد
مخور یکزمان آب از بیش و کم — فراوان مکن بر تن خود ستم

گر عزم سلوک راه حق خواهی کرد — هر جا که در آن حق است با او میگرد
یک لحظه از او مباش غافل در دل — میخوان ز دل و ز بانش بارقت و درد

گر تو نکنی بدل ریا با اخلاص — کی باشدت از بندگی دیو خلاص
از دیو خلاص تا نیابی نشوی — شایستهٔ بندگی یک بندهٔ خاص

ای فقر ترا ز باب نوربخش نیاز — خرم ز بهار خاطرت گلشن راز
یک ره نظری بر مس قلبم انداز — شاید که برم ره بحقیقت ز مجاز

این سخن شیر است در پستان جان — بی کشیدن شیر کی گردد روان
گر هزاران طالبند و یک ملول — از رسالت باز میماند رسول

یک نیمه عمر خویش به بیهودگی بباد — دادیم هیچ که نشدیم از زمانه شاد
از گشت آسمان و ز تقدیر ایزدی — بر کس چنین نباشد و بر کس چنان مباد

تو خرقه را ز برای هوا همی پوشی — که تا بزرق بری بندگان حق از راه
غلام همت رندان بی سر و پایم — که هر دو کون نیرزد به پیششان یک کاه

ما دلشکستگان که دل اندر تو بسته‌ایم — تا بسته‌ایم دل بتو از خلق رسته‌ایم
دامی ز طرهٔ تو بگردن فکنده‌ایم — از صد کمند رسته به یکبند بسته‌ایم

از شبنم عشق خاک آدم گل شد — صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
چون نشتر عشق بر رگ روح زدند — یکقطره از او چکید و نامش دل شد

بدخواه کسان هیچ بمقصد نرسد — یک بد نکند تا بخودش صد نرسد
من نیک تو خواهم و تو بدخواه منی — تو نیک نبینی و بمن بد نرسد

خوش باش که ناخوشی جهانت ندهند — یکذره ز عمر دیگرانت ندهند
گیهان و جهان تو جمله را پیش کنی — از سایه بخورشید اماٰنت ندهند

ای اصل وجود تو ز یک ذره منی — تا چند کنی در این جهان کبر و منی
در پلهٔ اعمال خود از راه خرد — خود را نظری بکن که تا چند منی

ای چرخ فلک زهر فشانی تا کی — خون از دل و دیده‌ام چکانی تا کی
از بهر یکی لقمه که آن روزی ماست — سرگشته بعالمم دوانی تا کی

تا بتوانی مباش مهمان کسی — بی آب شوی چون بخوری نان کسی
یکقرص جوین خوری تو بر سفرهٔ خویش — بهتر ز هزار بره بر خوان کسی

دعوی بسر زبان خود وابستی — در خانه هزار بت یکی نشکستی
تو پنداری بیک شهادت رستی — فردا بودت خمار کاکنون مستی

گفتم بخرد ز جهل قدم خم شد — در فهم یکی نکته دلم پر غم شد
ساعت بصدای خود چه گوید گفتا — گوید بشمار سن ز عمرت کم شد

عالمی را دید گریان یک کسی — گفت بر گو از چه گریانی بسی
گفت مدعو در جهان دیگرم — خود ندانم تا چه آید بر سرم

گوهر بودت بنزد گوهر خر بر — زنهار مبر بنزد هر خر گوهر
خر جو طلبد تو گوهرش عرضه کنی — یکجو بر خر به از دو صد خر گوهر

گیهان چرا ایهان جهان و دنیا و بفتح اول کاف فارسی نیز آمده و کیهان خدیو بزرگ و یگانه پادشاه عالم و بغیر از خدا به دیگری استعمال نمیشود

خرما نتوان خورد ازین خار که کشتیم — دیبا نتوان بافت ازین پشم که رشتیم
سعدی مگر از خرمن اقبال بزرگان — یک خوشه ببخشند که ما تخم نکشتیم

یک سر داری هزار سودا در وی — یکدل چندین هزار غوغا در وی
چندان شده جا تنگ در اینجا که نیست — گنجایش لا اله الا الله در وی

تا گشت رضای او رضای من و دل — حاصل شده است مدعای من و دل
گر از غم او هلاک گردم چه غم است — یکدم غم اوست خونبهای من و دل

از شومی بخت بدم ای بار اله — نه سیم و نه زر مرا است نه پول سیاه
من یوزم و یک فلوس آنهم گمشد — لا حول و لا قوة الا بالله

(محمد رضا بن فتحعلی شاه)

جستیم تو را زهی تمنا — دیدیم تو را زهی تماشا — نقشی تو درون دیدهٔ ما
چون گوهر پاک قعر دریا — یکدم بگذار تا نشینیم — در سایه‌ات ای درخت طوبی

(لغائله) با ما صنما دل یکدله کن — گر سر ننهم وانگه گله کن — نعلین ز پا بیرون کن و آی
در دشت طوی پا آبله کن — ای موسی جان چوپان شده ای — در طور بیا ترک گله کن

سعدی

یکی بر سر گور گل میسرشت — که حاصل کند زان گل گور خشت
در اندیشه در خود فرو رفت پیر — که ای نفس کوته نظر پند گیر
چو بندی بر این خشت زرین دلت — که یکروز خشتی کنند از گلت

سعدی

یکی پند میداد فرزند را — نگه دار پند خردمند را
مکن جور با خردگان ای پسر — که یکروزت افتد بزرگی بسر
نمیترسی ای کودک کم خرد — که روزی پلنگت ز هم بر درد

وله ایضا

شنیدم که فرمان ده دادگر — قبا داشتی هر دو رو آستر
یکی گفتش ای خسرو نیک روز — ز دیبای چینی قبائی بدوز

بگفتا ینقدر ستر آسایش است | وزین بگذری زیب آرایش است

ولد ایضاً یکیرا که دربند بینی مخند | مبادا که ناگه درافتی به بند | نه آخر در امکان تقدیر هست
که فردا چو من باشی افتاده پست | تورا آسمان خط بمسجد نوشت | مزن طعنه بر دیگری در کنشت

ولد ایضاً معلم نیاموختت فهم رای | سرشت این صفت در وجودت خدای | گرت منع کردی دل خوبیش
حقت عین باطل نموی بگوش | ببین تا یک انگشت از چند بند | با قلیدس صنع برهم نکند

(توضیح) در برهان جامع گوید (نیوشیدن بکسر اول شنیدن و گوش دادن.)

سعدی خدا را رسد کبر با و منی | که ملکش قدیم است و ذاتش غنی | یکی را بسر بر نهد تاج و تخت
یکیرا بخاک اندر آرد ز تخت | کلاه سعادت یکی بر سرش | لباس شقاوت یکی در برش

(شرف تبریزی:)

بقدر خویش یابد هر کس از فیض ازل بهره | اگر ظرف تو کم گیرد گناهی نیست دریا را
نوید وصل یکدم را بعمر جاودان بخشد | ببین گستاخ روئی های شوق کاملِ ما را

لقائله بهند از سر امساک دست بر گردن | که خصلتی است نکوهیده پیش اهل نهی
مکن بجانب اسراف نیز چندان میل | که هر چه هست بیکدم کنی ز دست رها
پس اختیار وسط راست در جمیع امور | بدان دلیل که خیر الامور اوسطها

لقائله به بندگی بنشینی به تخت سلطانی | اگر تو خدمت محمود چون ایاز کنی
گرت بناز براند ز درگه آخر کار | بصد نیاز بخواند تورا و ناز کنی
نیاز مندی تو یک نفس به از صد سال | که روز روزه بگیری و شب نماز کنی

ولنعم ما قیل گفت عیسی را یکی هشیار سر | چیست در هستی ز جمله صعب تر
گفت ایجان صعب تر خشم خدا | که از او دوزخ همی لرزد چو ما
گفت چه بود در جهان ازاد امان | گفت ترک خشم خویش اندر زمان

ولقائله هر که را داده است حق فیض حیات | میچشاند شربت تلخ ممات

	عیش و شادی جهان ای پر غرر	می نیرزد بگو ای مرد غیور
	هر که آمد در جهان پر ز شور	عاقبت بیبایدش رفتن بگور
ولقائله	بزخم تیغ جهان گیر و گرز قلعه گشای	جهان مسخر من شد چو تن مسخر رای
	بسی بلاد گرفتم بیک اشارت دست	بسی قلاع گرفتم بیک فشردن پای
	چو مرگ تاختن آورد هیچ سود نبود	بقا بقای خداوند و ملک ملک خدای
ولقائله	مشورت کن با گروه صالحان	با پیمبر امر شاورهم بدان
	امر شوری هم برای این بود	کز تشاور سهو کژ کمتر بود
	کاین خردها چون مصابیح انور است	بیست مصباح از یکی روشنتر است
لقائله	گر نه ای در سیر از ذاتش جدا	بندهٔ خود را چرا دانی خدا
	یکدم از حد طبیعت برتر آ	تا کنم وصفی ز معنی مر ترا
	آنکه گوید طبع من یا عقل من	آن توئی ای فوق عقل و نقل من
فؤاد کرمانی	خوبرویان دل ز بینایان برند	عشق کوران را بصورت کی خرند
	تا نیفتد زن ز بینا در دهور	کی رسد معشوقهٔ زیبا به کور
	کور را در برزنی باید عجوز	ور بود بینا بگوید لا یجوز
وله ایضاً	غیر حق را دعوی هستی چه حد	قال حق قُل هُوَ الله اَحَد
	آنکه بو برد از حقیقت اندکی	نیست مشهودش حقیقت جز یکی
	هر که را کردی بنورت چشم باز	جز ظهورت نیستش در چشم باز

(ایضاً از فؤاد کرمانی :)

راست بیند صاحب فهم درست	اینکه ما را کج بود راه از نخست
زانکه یک عمریم ما الله گو	بیخبر از گفت خویش و وصف او
باید آنکس را که دین خواهد درست	معرفت در حق حق جوید نخست

سعدی

کمال است در نفس انسان سخن — تو خود را بگفتار ناقص مکن
کم آواز هرگز نبینند خجل — جوی مشک بهتر که یک توده گل
حذر کن ز نادان ده مرده گوی — چو دانا یکی گوی و پرورده گوی

سعدی

یقین بشنو از من که روز یقین — نه بینند بد مردم نیک بین
یکی را که علم است و تدبیر و رای — گرش پای عصمت بخیزد ز جای
بیک خرده بینند بر وی جفا — بزرگان چه گفتند خذ ما صفا

سعدی

مرا باشد از درد طفلان خبر — که در طفلی از سر برفتم پدر
یکی خار پای یتیمی بکند — بخواب اندرش دید صدر خجند
همی گفت در روضه ها می چمید — کزان خار بر من چه گلها دمید

(توضیح) چمید چو چمیدن خرامیدن و خرامان راه رفتن . * خجند چو بلند قصبه ایست در توران . بزرگان . *

حافظ: عمر ضایع شد و از مال زیانی دارد — اندهٔ عمر کنون از همه غمها بتر است
بعد از این یکنفس از عمر بملک دو جهان — نفروشم که بچشم دو جهان مختصر است

لقائله

خوبی روی و خوبی آواز — هر یکی میبرد بتنها دل *
چون شود جمع هر دو در یکجا — کار صاحبدلان شود مشکل

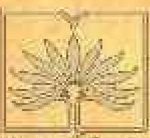
* (نواد کرمانی) *

جملهٔ اجزای وجودت بزبان الله گو — ناله شان الله ای کافر بگو الله گو
حق تجلی کرده از اطراف مرآت وجود — پشت اگر با حق کنی حق با تو گردد روبرو
از تو حق پیداست ایجاهل تو حق پنهان مکن — حق تو را جوید تو ایغافل بغیر حق مجو

* محمد صادق -	بر هستی تو هست هستی ها	مانند سراب در بریم	غافل *
دامان بلند و دست کوتاه	لطف تو زیاد و درد سر کم	ما را بجهان بس است و کم دست	باقی همه هیچ هر چه هست است

مولوی

قوم دیگر سخت پنهان میروند — شهرهٔ خلقان ظاهر کم شوند

این همه دارند چشم و هیچکس
بر نیفتد بر کیاشان یکنفس
هم کرامتشان هم ایشان در حرم
نامشان از انشنوند ابدال هم

(مولوی)

همنشین اهل معنی باش تا
هم عطا یابی وهم باشی فتی
جان بیمعنی در این تن بیخلاف
هست همچو تیغ چوبین در غلاف
جمله دانایان همی گفته همین
هست دانا رَحمَةٌ لِلعالمین
یک زمانی صحبتی با اولیا
بهتر از صد سال طاعت بی ریا
گر تو سنگ خاره و مرمر بوی
چون بصاحبدل رسی گوهر شوی

(مثنوی)

سنگ آهن را مزن برهم گزاف
این زبان چون سنگ وهم آهن وش است
وانچه بجهد از زبان چون آتش است
در میان پنبه چون باشد شرار
گه ز روی نقل وگه از روی لاف
زانکه تاریکست و هر سو پنبه زار
ظالم آنقومی که چشمان دوختند
وز سخنها عالمی را سوختند
عالمی را یک سخن ویران کند
روبهان مرده را شیران کند

(لقائله:)

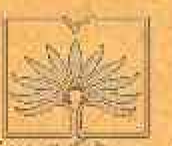
شفیعان عفوش بروز جزا
ببخشد بعشاق دل داده باز
دو خرمن گنه را بیکجو بناز
گذر بر اسیران محشر کند
که عاصی برد سوی شان التجا
ز دریای رحمت چو لب تر کند
زعصیان شوند آنچنان عذر خواه
که نازد عبادت بشان گناه

(سعدی):

کرمن فر و فرماندهی داشتم
شنیدم که یکبار در دجله ای
سخن گفت با عابدی کله ای
گرفتم ببازوی دولت عراق
بسر من کلاه شهی داشتم
سپهرم مدد کرد و نصرت وفاق
طمع کرده بودم که کرمان خورم
که ناگه بخوردند کرمان سرم

(عمان سامانی:)

یکی است نقطه در لوح احسن التقویم
از آن بجلوه خطوط نقوش ابجد ول
یکی است شخص و ملبس بصد هزار لباس
یکی است یار و محلل بصد هزار حلل

همه در آیینهٔ مرتضی نموده ظهور	تو رو برو کن و زاخر بگوی تا اول
بزن بدامن مشکل گشای دین دستی	که حل شود بتو هر مشکلی لاینحل

(لقائله)

یک طواف سرکوی ولی حق کردن	به ز صد حج قبول است بدیوان بردن
تا توانی ز کسی بار گرانی برهان	به ز صد ناقهٔ حمرا است بقربان بردن
یک گرسنه بطعامی بنوازی روزی	به ز صوم رمضان است بشعبان بردن
یک جو از دوش مدین دینی اگر برداری	به ز صد خرمن طاعات بدیان بردن

(سعدی)

نبالید کای طالع بد لگام
چه ناپخته آمد بسختی بجوش

برهنه تنی یکدرم وام کرد
بگرما به پختم در این زیر خام
بجای آور ای خام شکر خدای

تن خویش را کسوتی خام کرد
یکی گفتش از چاه زندان خموش
که چون مانه ای خام بر دست و پای

(سام میرزا:)

ای همچو پری از من دیوانه رمیده	نی با تو سخن گفته و نی از تو شنیده
ای وای بر آن عاشق محروم که هرگز	صد بار تو را دیده و گو یا که ندیده
آزرده شد از چشم من گو یا کف پایت	دردا که کف پای تو را چشم رسیده
مرغ دل سامی بهوای سر کویت	در دام بلا مانده یکدانه نچیده

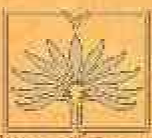
(سعدی)

چنان هول از آنحال بر من نشست
که سعدی بد از آنچه دیدی شگفت

یکی دیدم از عرصهٔ رودبار
که پیش آمدم بر پلنگی سوار
کز رسیدنم پای رفتن ببست
تبسم کنان دست بر لب گرفت
توهم گردن از حکم داور مپیچ
که گردن نپیچد ز حکم تو هیچ

(لقائله)

هست جنت را ز رحمت هشت در	یکدر تو به است زان هشت ای پسر
آنهمه گه باز باشد که فراز	وان در تو به نباشد جز که باز

هین غنیمت دان که در باز است زود
پیش از آن کز قهر در بسته شود
رخت آنجا کش بکوری حسود
بعد از آن زاری تو کس نشنود

(لقائله)

تا کی ای گوهر یکدانه روا خواهی داشت
کز غمت دیده مردم همه دریا باشد

چند پویم در غم این آرزو
شهر شهر و خانه خانه کو بکو
چند ریزم سیل غم زان جستجوی
دجله دجله چشمه چشمه جوی جوی
دیده دریا کردم و دل غرق خون
تا چه آرم تا چه سازم زین فزون

مولوی

ایدل آسایش ندارد مرد عشق
شب نخسبد هر که دارد درد عشق
دردمندان خدا را خواب نیست
تشنگان را جز خیال آب نیست
خواب را بگذار امشب ای پدر
یکشبی بر کوی بیخوابان گذر
تا ببینی حال بیداران عشق
بیقراریهای بیماران عشق

(میرزا محمد اردبیلی:)

همزبانی کو که یکدم همنفس باشد مرا
بیکسی چون خویش میخواهم که کس باشد مرا
هرزه گرد باغ چون بلبل نیم پروانه ام
میتوانم گرد پروازی که بس باشد مرا

لقائله

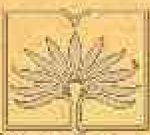
بلبل بفغان من بخروشی غم دل را
هر کس بزبانی که توانست ادا کرد

(فؤاد کرمانی:)

پیش از سحرگهی که ندا در دهد خروس
بیدار شو که خفته قرین است با فسوس
هر نیمه شب چو مرغ شب آهنگ ناله کن
کز ناله تو ناله ز دل بر کشد خروس
دل بر کنار و بوس عروس ای برهمنی
یک نیمه شب کناره بگیر از کنار و بوس
بیدار دل که در دل شب خوانندش خدای
تا صبحدم نخفته چو داماد با عروس

کنز الحقایق

اگر تو خوی خوش داری بهر کار
از آن خویت بهشت آید پدیدار
وگر خوی بدت اندر ربایید
از آن جز دوزخت چیزی نیاید

دهان تو کلیدانی است هموار
کلید اینچنین هرگز که دیده است
زبانت را کلید همچنان دان

زبان تو کلید آز انگهدار
کز و گه گل دمد در باغ گه خار
بدان گفت آرزو باشد بگردان
که هم ابلیس میباید هم آدم

بهشت و دوزخت را یک کلید است
گهی جنت گشاید زو گهی نار
در این عالم مزن از نیک و بدم

(عطار)

چون بدید ابلیس را موسی براه
من بگو تا تو نگردی همچو من

حقتعالی گفت با موسی براز
گشت از ابلیس موسی رمزخواه
گر بوئی زندگی باشد تورا

کاخر از ابلیس رمزی جوی باز
گفت دایم یاد دار این یکسخن
کافری نه بندگی باشد تورا

(لقائله)

ذات وصفات در نظر عارفان یکیست
معشوق و عشق و عاشق و ذرات کائنات
گر صد هزار شاهد رعنا نمود روی
هر شئی بحمد حضرت الله ناطق است
مارا بگو دگی خبری پیر عشق داد
گفتند باد و آب روان عندلیب را

گردش است چشم دلت جسم و جان یکیست
پنهان و آشکار و مکین و مکان یکیست
بنگر بروی جمله که آن دلستان یکیست
بشنو که جمله را دل و چشم و زبان یکیست
منگر سیه سفید که پیر و جوان یکیست
سرو سهی و باغ و گل و بوستان یکیست

(ومنه ایضاً مولوی)

یکمثال ای دل پی فرقی بیار
وانکه دستی را تو لرزانی زجاش
زین پشیمانیش گر لرزنداش

طیبات از بهر که للطیبین
تا بدانی جبر را از اختیار
هر دو جنبش آفریده حق شناس
چون پشیمان نیست مرد مرتعش

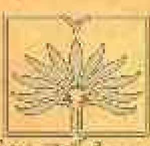
یار را خوش کن مرنجان و ببین
دست کو لرزان بود از ارتعاش
لیک نتوان کرد این با آن قیاس

(مثنوی :)

آدم خاکی زحق آموخت علم
کوری آنکس که با حق در شکست
چند صورت آخر ای صورت پرست

تا بهفتم آسمان افراخت علم
قطرهٔ دل را یکی گوهر فتاد
جان بی معنیت از صورت نرست

نام و ناموس ملک را در شکست
کان بگردونها و دریاها نداد
گر بصورت آدمی انسان بدی
احمد و بوجهل خود یکسان بدی

(سعدی :)

یکی غله مرداد مه توده کرد
کز اندیشه خاطر آسوده کرد
شبی مست شد آتشی برفروخت
که یکجو ز خرمن نماندش بدست

زتیمار دی خاطر آسوده کرد
دگر روز در خوشه چیدن نشست
کز آن آتش آن غله ها پاک سوخت
چو سرگشته دیدند درویش را

بدیوانگی خرمن خود مسوز
یکی گفت پرورده خویش را
نخواهی که گردی چنین تیره روز
مکن از بدی خوبیت را کساد
مده خرمن زندگانی بباد

(سعدی :)

که در خردیم لوح و دفتر خرید
ز عهد پدر یاد دارم همی
که باران رحمت براد هر دمی
زبهرم یکی خاتم زر خرید
بدر کرد ناگه یکی مشتری
بخرمائی از دستم انگشتری
چو نشناسد انگشتری طفل خرد
بشیرینی از وی توانند برد
تو هم قیمت عمر نشناختی
که در عیش شیرین برانداختی

(حکیم سنائی)

ماهها باید که تا یک پنبه دانه ز آب و خاک
شاهدی را حله گردد یا شهیدی را کفن
سالها باید که تا یک سنگ اصلی ز آفتاب
لعل گردد در بدخشان یا عقیق اندر یمن
روزها باید که تا یکمشت پشم از پشت میش
زاهدی را خرقه گردد یا حماری را رسن
قرنها باید که طفل کودکی از لطف طبع
عالم عامل شود یا فاضل صاحب سخن
صدق و اخلاص و عمل میخواهد و عمر دراز
تا قرین حق شود صاحب قرانی در قران
عمرها باید که تا یک کودکی از روی طبع
عالمی گردد نکو یا شاعر شیرین سخن
قرنها باید که تا از پشت آدم نطفه ای
بوالوفای کرد گردد یا ادیس اندر قرن
چنگ بر فتراک صاحب دولتی زن تا مگر
برتر آئی زین سرشت گوهر و صرف زمن
روی بنمایند شاهان شریعت مر ترا
چون عروسان طبیعت رخت بندند از بدن

(سعدی :)

شبی دود خلق آتشی برفروخت
شنیدم که بغداد نیمی بسوخت
یکی شکر گفت اندر آنحال زود
که دکان ما را زیانی نبود

جهاندیده‌ای گفتش ای بوالهوس — تورا خود غم خویشتن بود و بس
خدا داند و حال آن سینه سوخت — که اسباب و دارائیش جمله سوخت
تو کز محنت دیگران بیغمی — نشاید که نامت نهند آدمی

سعدی
یکی مُرد و زر ماند ازاو یادگار — پسر ماند ازاو با دل و هوشیار
نه چون ممسکان زر بجود برگرفت — چو آزادگان بند ازاو برگرفت
ز درویش خالی نماندی برش — مسافر بمهمان سرای اندرش
دل خویش و بیگانه خرسند کرد — نه همچون پدر سیم و زر بند کرد
ملامت کنی گفتش ای باز دست — بیکره پریشان کنی هرچه هست
بسالی پدر خرمن اندوختن — بیکدم نه مردی بود سوختن

سعدی
یکی قطره باران ز ابری چکید — خجل شد چو پهنای دریا بدید
که جائیکه دریاست من کیستم — گر او هست حقا که من نیستم
چو خود را بچشم حقارت بدید — صدف در کنارش بجان پرورید
سپهرش بجائی رسانید کار — که شد نامور لؤلؤ شاهوار
بلندی از آن یافت کاو پست شد — در نیستی کوفت تا هست شد

سعدی جوانی سر از رای مادر بتافت	دل دردمندش چو آذر بتافت	چو بیچاره شد پیشش آورد مهد
که ای سست مهر و فراموش عهد	نه گریان و درمانده بودی تو خرد	که شبها ز دست تو خوابم نبرد
نه در مهد نیروی حالت نبود	مگس راندن از خود مجالت نبود	تو آنی که از یک مگس رنجه‌ای
که امروز سالار و سرپنجه‌ای	بحالی شوی باز در کنج گور	که نتوانی از خویشتن دفع مور

شمس تبریزی

بخدائی که در ازل بوده است	حیّ دانا و قادر و قیّوم	نور او شمعهای عشق افروخت
تا بشد صد هزار سر معلوم	از یکی حکم او جهان پر شد	عاشق و عشق و حاکم و محکوم

(لغائل :)

یکی پرسید از آن گمگرده فرزند
که ای روشن گهر پیر خردمند
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی
چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برق جهان است
دمی پیدا و دیگر دم نهان است
گهی بر طارم اعلا نشینیم
گهی بر پشت پای خود نبینیم
اگر عارف بحالی باز ماندی
سر و دست از دو عالم برفشاندی

(جوهری)

تا بکی ای نفس بر سودای من
نیستی را آشنائی ده مرا
تا بکی بر هستی خود مایلی

قید هستی بسته بر پای من
بگذر از هستی فنا کن اختیار
سعی کن بر نیستی گر عاقلی
از بلندی عین هر پستی شوی

(ذاکر)

یکدم از هستی رهائی ده مرا
تا بمانی در دو عالم پایدار
نیست شو تا سر بسر هستی شوی

(صامت)

وز دست اجل که گاه و بیگاه
برهم زن جیش سلم و تور است
شیرینی روزگار تلخ است
دیوانگی است کی شعور است
راحت بجهان بکس ندادند

در بردن نقد جان جسور است
از یک سر پا غبار راه است
تا چشم بد زمانه شور است
فرزانگی از کسی بیاموز

(بروجردی)

لشگر شکنی بود که تنها
این کاسهٔ سر که پر غرور است
دنیا طلبی شعار کردن
کز کسوت کائنات عور است
تو میطلبی مگر بزور است

(فؤاد کرمانی)

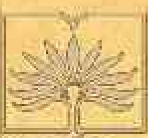
دولت الحق تن است و دین تن را
جان بی تن چو ناتوان آمد
تا بامر خدای روح و بدن
یک بدن با دو صد روان آمد

ملت حق پرست جان آمد
نه جلالی بهست این پیوست
با بدن روح توامان آمد
لاجرم قطره چون بهم پیوست

تن بیجان چو از توان افتاد
نه کمالی بدست آن آمد
یکروان با دو صد بدن پیوست
مولد بحر بیکران آمد

(فؤاد کرمانی)

فخر سلطان جهان در نصر مظلوم است و بس
در بسیط ارض یک مظلوم اگر نالد ز درد
شاه ظالم را تبارک نیست تاج افتخار
هست مسئول خدا سلطان صاحب اقتدار

آنکه بر فرق گدایان هست تاج سلطنت ✻ ظل یزدان است و شاه تاج بخش و تاجدار

(نواد کرمانی)

در خانهٔ دل ما را جز یار نمیگنجد ✻ چون خلوت یار اینجاست اغیار نمیگنجد
در کار دو عالم چون دل بیکی دادیم ✻ جز دست یکی ما را در کار نمیگنجد
مستیم و در این مستی بیخود شده از هستی ✻ در محفل ما مستان هشیار نمیگنجد
اسرار دل پاکان با پاکدلان گویند ✻ کاندر دل نامحرم اسرار نمیگنجد
گر عاشق دلداری با غیر چه دل داری ✻ کاندل که در او غیر است دلدار نمیگنجد

(وله ایضاً)

از ریشه بکن به تیشهٔ فکر
با غیر خدا مبند پیوند
علی بطلب که زنده گردی
این هستی همچو کوه الوند
بگشای یکی دو چشم تحقیق
بگذار حدیث زند و پازند
پیوند ببر ز ماسوی الله
وین گوش مقلدی فرو بند

(شیخ الرئیس)

پیش ما غیبت و حضور یکی است
پیش آنانکه سوگ سور یکی است
دست تقدیر چون توانی تافت
که مهب صبا دبور یکی است
نور خورشید زد ز روزنه ها
بشمارند آن ظهور یکی است
راستی ماتم و سرور یکی است
در بیابان امن عشق برو
ضعف در پنجه با که زور یکی است
گر ببینی نور روی و چه عجب
روزنه گر هزار نور یکی است
طلعتش را برو معاینه بین
غم و شادی تفاوتی نکند
که چراگاه شیر و گور یکی است
مغرب و مشرق ازمیان بردار
روز و شب پیش چشم کور یکی است
دو مبین زانکه در مظاهر غیب
یکرخ از صد هزار آینه بین

(جوهری)

خامشی سرمایهٔ ذکر خفی است
خودستائی فانی از خاموشی است
گوش دو دادند زبان داری یکی
هم کلید رازهای مختفی است
هر که خاموش است عقلش کامل است
بشنوی بسیار گوئی اندکی
حکمت و دانائی از خاموشی است
پر سخن گفتن نشان جاهل است
گفتنت یا تهمت و یا ناسزا است

یا سراسر غیبت خلق خداست	صدق گوئی ابله و دیوانه‌ای	کذب اگر گوئی زحق بیگانه‌ای
گر بگوئی راست آزارت کنند	فاش چون منصور بر دارت کنند	ور بگوئی کذب بی‌عزت شوی — از خدا مستوجب لعنت شوی

(سعدی)

نظر کن بر این گنبد زرنگار	که سقفش بود بی ستون استوار	سراپرده چرخ گردنده بین
در او کوکبان فروزنده بین	بهر کوکبی داده حق یک اثر	ز اوضاع گیتی چو گیری خبر
مؤثر در اینها اِلٰه است و بس	نه تنها همین کوکب سعد و نحس	یکیرا فروزنده شمع طرب
یکی را بود روز روشن چه شب	یکی پاسبان و یکی پادشاه	یکی دادخواه و یکی باج خواه
یکی شادمان و یکی دردمند	یکی کامران و یکی مستمند	یکی در نعیم و یکی در عذاب
یکی در مشقت یکی کامیاب	یکی در گلستان راحت مقیم	یکی با غم و رنج و محنت ندیم
یکی در جهان جلالت امیر	یکی در کمند حوادث اسیر	یکی را برون رفته زاندازه مال
یکی را ز یک نان ز بهر عیال	یکی بر سریر و یکی بر حصیر	یکی در پلاس و یکی در حریر
یکی در بر شرع مسابر و ار	یکی در ره کفر زنّار دار	یکی بسته از بهر طاعت کمر
یکی در گنه برده عمری بسر	یکی راشب و روز مصحف بدست	یکی خفته در کنج میخانه مست
یکی قاضی و چابک و پهلوان	یکی بزدل و سست و ترسان جان	یکی عالم و مقبل و هوشیار
یکی جاهل و مدبر و شرمسار	یکی باجدار و یکی تاجدار	یکی سرفراز و یکی خاکسار
یکی بینوا و یکی مالدار	یکی نامراد و یکی کامگار	یکی در غنا و یکی در عنا
یکی در بقا و یکی در فنا	یکی تندرست و یکی ناتوان	یکی سالخورد و یکی نوجوان
یکی در صواب و یکی در خطا	یکی در دعا و یکی در دغا *	یکی خوب کردار و نیک اعتقاد
یکی غرق در بحر فسق و فساد	یکی نیک خلق و یکی تندخوی	یکی بردبار و یکی جنگجوی
یکی چون گل از خرمی خنده زن	یکی را دل از زرده خاطر حزن	

مؤلف گوید: بعضی از این اشعار گفته غیر سعدی است که باشعار او ملحق شده *

ففی کل شئ لہ اٰیۃ	تدل علی انہ واحدٌ
لیس من اللہ بمستبعد	ان یجمع العالم فی واحد
ولا یساوی درهمًا واحدًا	من لم یکن فی کفہٖ درهم
عبارا تنا شتی وحسنك واحد	وکل الی ذاك الجمال یشیرُ
من لم یمت بالسیف مات بغیرہ	تنوعت الاسباب والموت واحد
اذا ظفرت یداك فلا تقصر	فان الدھر عادتہ یخون
فعش صبًا ومت کمدًا حزینًا	فواحدۃ بواحدۃ جزاء
ای شئ رایت اعجب من ذا	ان تفکرت ساعۃ فی الزمان
کل شئ من السرور بوزن	والبلایات کال بالقفزان

(عن) ۲ قفیز

توضیح قفیز پیمانہ ایست مقدار دوازدہ صاع و از زمین مقدار صد و چهل و چهار گز شرعی است .

در خزائن نراقی است : من کرر هذہ الابیات الاربعۃ حصل لہ الفرج بما هو فیہ من شدۃ وهو من المجربات

وکم للہ من لطف خفی	یدق خفاہ عن فهم الزکی
وکم یسر اتی من بعد عسر	ففرج کربۃ القلب الشجی
وکم امر تساء بہ صباحًا	وتاتیك المسرۃ بالعشی
اذا ضاقت بك الاحوال یومًا	فثق بالواحد الفرد العلی

در تکملۂ خیرات حسان از حدیقۃ الافراح نقل کردہ کہ در جرگ یکی از مما لک غلامی و جاریہ بودند کہ علاقہ باهم داشتند روزی غلام مافی الضمیر خود را بصورت رؤیا بجاریہ اعلام کردہ گفت :

ولقد رایت فی المنام کانما	طیبتنی من ریق فیك البارد
وکان کفك فی یدی وکاننا	بتنا جمیعًا فی فراش واحد
نظففت یومی کلہ متراقدًا	لاراك فی نومی ولست براقد

(طفق) بالفتح وطفوق بالضم در موضعی ماندن . جاریہ در جواب گفت :

خیرًا رایت وکل ما ابصرتہ	ستنالہ منی برغم الحاسد
انی لارجو ان تکون معانقی	فتبیت منی فوق ثدی ناهد

وادالک بین خلاخلی ودمالجی	ودالک فوق ترائب ومعاضد

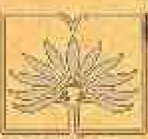
خلیفه چون این بشنید آن دو را بمناکحت و مواصلت یکدیگر نائل گردانید .

(در فضائل و مناقب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله)

اذا ولد المولود من مثل احمد	لقد زید فی اصل المکارم زاحد
ز احمد تا احد یک میم فرق است	همه عالم در آن یک میم غرق است
هست احمد با احد در هر صفت یکتا ولیکن	این دوئیت در حقیقت کامل از یک اربعین شد
ای پرورش مهر و مه از سایهٔ تو یکذره ز هستی بدو گیتی نبود	ای دست خدا گشاده از مایهٔ تو بی تابش گوهر گرانمایهٔ تو
پیغمبری که اشرف اولاد آدم است ختم رسل شفیع جزا فخر کاینات	یک پایه ای ز منبر او عرش اعظم است مخلوق حق و خالق مخلوق عالم است
خصوص قاعد یثرب محمد و محمود بهضری که نهد پا ز مهر نخست	که گشته است سیه پوش ز هجرتش بطحا یک از رسل امتیاز سراز پا
(ولقائله) ز صد هزار محمد که در جهان آید وگرچه عرصهٔ عالم پر از علی گردد جهان اگرچه ز موسی و چوب خالی نیست	یکی بمنزلت جاه مصطفی نشود یکی بعلم و سخاوت چو مرتضی نشود یکی کلیم نگردد یکی عصا نشود

(جودی خراسانی :)

ز آفرینش تو اگر قصد نبودی بودی	پدر دهر عزب مادر ایام عقیم
احمدت خواند خدا و نه احد زانکه ندید	فرق دیگر بمیان تو و خود الا میم
زان تورا خواست یتیم ای پدر عالمیان	تا مربی شود از بهر تو خود حی و قدیم
ای دُر بحر شرف چون تو یتیم آمده ای	شرف تاج شهان آمده از دُر یتیم

ای کلام الله ناطق تو ئی آنشاه که شد
محو در سینهٔ سیناز کلام تو کلیم

آه ازآنقوم که بعد از تو زدند آتش کین
در آن خانه که جبریل در او بود مقیم

داشتی یک گهر اندر صدف عصمت شد
آنهم از جور فلک خسته و افکار و الیم

محسنش سقط شد و پهلویش از در شکست
بازویش گشت سیه از ستم قوم لئیم

(جوهرے ذاکر)

ماه فلک پرتو جمال محمد صلی الله علیه و آله
خیل ملک بندهٔ بلال محمد صلی الله علیه و آله

آینهٔ ذات بمیثال الهی است
آینهٔ ذات بمیثال محمد ص

دفتر قرآن که در کمال کمال است
هست یکی دفتر از کمال محمد ص

روز قیامت پس از جلال خداوند
نیست جلالی بجز جلال محمد ص

گوشه نشین گشته ماه نو که ببیند
گوشهٔ ابروی چون هلال محمد ص

لوح و قلم عرش و فرش جنت و افلاک
خلق شد از نور بی زوال محمد ص

فخر نمایند امتش بقیامت
بر همه امت ز اتصال محمد ص

خلق دو عالم تمام ز اوّل و آخر
سایه نشینند در ظلال محمد ص

(عطّار)

بعد از این گوئیم نعت مصطفی
آنکه عالم یافت از نورش صفا

سید الکونین ختم المرسلین
آخر آمد بود فخر الاوّلین

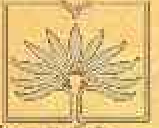
آنکه آمد نه فلک محتاج او
انبیا و اولیا محتاج او

شد وجودش رحمة للعالمین
مسجد او شد همه روی زمین

صد هزاران رحمت جان آفرین
بر وی و بر آل پاک طاهرین

آنکه شد یارش علی مرتضی
خسروی کامد بشانش هل اتی

شد شریعت از دم تیغش رواج
برگرفت از مشرکین یکسر خراج

دخترش کو زهرهٔ زهرا بود
میوهٔ دل نور چشمان نبی
آن دو سبط پاک بدر عالمین
که اماماند در شرع هدی

فاطمه آن عصمت کبری بود
مطلع الانوار انوار هدی
آیت سبحان حسن وانکه حسین
نیست جز ایشان مرا در دین امام

هست جسمش ریشهٔ جان نبی
منبع الطاف اسرار خدا
پس بنه پو شهید کربلا
نقتدیم این ده و دو والسلام

جان شان با جان احمد یک بود
نیست دینش انکه اینش شک بود

در مناقب و مصائب حضرت زهراء سلام الله علیها

لقائله

راضی و مرضیه و تقیه نقیه
گر تو نبودی نبود آدم و حوا
گر تو نبودی نبود علت و معلول
بخ بخ از این رفعت جلالت و عزت
یکسر موئیت اگر نهند بمیزان

فاطمه ام الائمه زهرهٔ ازهر
ور تو نبودی نبود جنت و کوثر
ور تو نبودی نبود صادر و مصدر
هی هی از این اقتدار مجد و کرامت
هست زهستی ممکنات فزونتر

این الواعظین

مطلع انوار عصمت شمس افلاک حیا
عصمت کبری و ناموس خدا بنت رسول
بود دریای نبوت را یکی زیبا صدف
لولو و مرجان که در قران خدا فرموده است
آن مصیبتها که بر او وارد آمد در جهان
گر مصیبتهای او را سر بسر قسمت کنند

مشرق صبح ازل نور ابد را افتخار
جان احمد کفو حیدر مادر هفت و چهار
کامد از او یازده رخشان گهر در روزگار
آمد از آن بیکران بحر نبوت در کنار
گر بایام آمدی میگشت چون شبهای تار
یکدل خرم نماند در تمام روزگار

(شیخ جواد کربلائی)

ریخت بر خاک آن شراب لعل و اناء غر شکست
تا نگردد موئی از فرق علی کم زیر خاک
ریسمان در گردن حبل المتین افکند خصم

آن دهان کو بود از یکدانه گوهر شکست
مو پریشان کرد زهرا قیمت عنبر شکست
رشتهٔ پیمان برید و عهد پیغمبر شکست

کرد آن دستی که پنهان خواجهٔ اسرار نهان — آشکارا پهلوی زهرا ز ضرب در شکست
خانمان خانه سوزان سوخت ز اندر آسمان — پایهٔ محراب دین و مسجد و منبر شکست
نا مسلمان محسنی را سیب در بنمود سقط — بالله از این محشر کبری دل کافر شکست

(جوهری ذاکر)

خیز بده مژده که بر روی خلق
از پس این پرده بدیگری
داد خداوند بختم رسل
در صدف عصمت حق گوهری
گر پدرش حضرت خاتم بود
بر پدر خویش کند مادری
داد ظهور این گهر تابناک
بهر علی تا کندش شوهری

باز شد از روضهٔ رضوان دری
خیز و بده مژده که آمد پدید
از کرم خویش یکی دختری
حضرت زهرا که بخاک درش
بود یقین لایق پیغمبری
خواست خدا تا که تجلی کند
تا کند او را بجهان مظهری
کرد خدا خلقت این نور پاک

خیز بده مژده که شد آشکار
از فلک مجد علا اختری
گوهر دریای نبوت که کرد
زهره شد از چرخ برین مشتری
دختری هرگز نشنیده کسی
در بشری با صفت داوری
چون زنی اندر همه عالم نبود
تا که نماید بعلی همسری

(در فضائل و مناقب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام)

گر ز بعد مصطفی جز مرتضی دانسته ام — در دو عالم یک رسول و دو خدا دانسته ام
سنیان گردم زنند از چار یار — تا یکی زان چار کردیم اختیار
بیک بدن بیکدم بصد هزار مکان — صحیح بود سقیم و اسیر بود رها
یک از نوافل او گر بجن و انس دهند — نخست شیطان گردد ز جمله سعدا
رد می شد از ستر علی کس آگاه — زیرا که کس آگه نشد از ستر اله
یک ممکن و اینهمه صفات واجب — لا حول و لا قوة الا بالله
حرب صفین جنگهای دگر — خوانده ای و شنیده ای بسیار
قرص خورشید باز آوردن — یکی از معجزات او بشمار

یک قوم تورا ایزد دانا دانند
خوش آنکه حساب خویش آسوده کنند
یک قوم تورا حق و توانا دانند
یکباره تورا علی اعلا دانند

از اثر پی بر تو نمیتوان برد آفرین
رسم یکتائی بود مخصوص ذات کردگار
نقش بندی راکه بست این صورت زیبای تو
ورنه میگفتم کسی نبود دگر همتای تو

بر دوش پیمبر چو علی بالا شد
معراج نبی بهر کجا بود از آن
بگذشت ز قوسین و باو ادنی شد
یک قامت احمدی علی اعلا شد

اولین گوهر امیرالمؤمنین حیدر که هست
در مکان ولامکان و شرق و غرب عرش و فرش
گوهر پاکش یکی با گوهر پیغمبری
بنگرد چونانکه تو بر پشت ناخن بنگری

(وفائی)

حکم قضا با مرضای تو برقرار
بی حکم تو نمیرد یک نفس در جهان
بی اذن تو نبارد یکقطره بر زمین
بی لطف تو نروید یک گل ز گلستان
بی امر تو نریزد یک برگ از درخت
بی یاد تو نجنبد جنبنده ای ز جای
یک شمه ز خلق تو بر هشت باغ خلد
یا مظهر العجائب و یا مرتضی علی
کار قدر بحکم تو گردد مقدرا
بی امر تو نزاید یک طفل مادرا
بی رأی تو نیاید از بحر گوهرا
بی مهر تو نباشد در باغ صنوبرا
بی حکم تو نخیزد یک موی پیکرا
بی قهر تو نسوزد سوزنده اخگرا
یکذره ای ز نور تو بر هفت اخترا
خواند تورا بیاری از هرچه بهترا

(کاتبی نیشابوری)

ایدل سخن ز دست و دل بوتراب کن
بر چشمه ای که جز اسدالله باشدت
ای خارجی بکینه ما خویش را بکش
تسبیح خارجی که نه در ذکر حیدر است
آباد ساز کعبه و خیبر خراب کن
بشکن سبوی جسم و سفال گلاب کن
چندین گناه رست تورا یک ثواب کن
در گردن سگان جهنم طناب کن

سروش

ولی ایزد داور امیرالمؤمنین حیدر / که بود از وی قوی پشت نبی در عرصهٔ هیجا
از او جان و از او جامه خدا را خامه و نامه / چه خامه خامهٔ قدرت چه نامه نامهٔ گویا
صدف ایمان بدو آورد و او را شد خزف منکر / یکی شد خوار بی قیمت یکی پر لؤلؤ و لالا
بود چون موج و چون دریا وجودش با وجود حق / نگیرد هرگز الا این عقیدت مردم دانا

شیخ جواد کربلائی

ای دست قدرتت که بود دست کردگار / قندیل نور بسته بر این سقف زرنگار
انجا که برق تیغ تو تابد چراغ چرخ / باید سپهر نور کند کوری اختیار
در کارزار ماریه رو کن تو یا علی / زان سو که بر جبین تو گردید کارزار
از مرگ اکبرش عرق مرگ بر جبین / وز داغ اصغر آمده چون لاله داغدار

شمس تبریزی

شاهی که وصی بود و ولی بود علی بود / سلطان سخا و کرم و جود علی بود
آن شیر ولایت که بقهر طمع نفس / در خوان جهان پنجه نیالود علی بود
آن قلعه گشائی که در قلعهٔ خیبر / بر کند بیک حمله و بگشود علی بود
آن شاه سرافراز که اندر ره اسلام / تا کار نشد راست نیاسود علی بود
فرزند خلف در صدف نقطهٔ توحید / هر کس بجمالش نگران بود علی بود
تا صورت پیوند جهان بود علی بود / تا نقش زمین بود و زمان بود علی بود
هم موسی و هم عیسی و هم خضر و هم الیاس / هم صالح پیغمبر و داود علی بود
هم آدم و هم شیث و هم ادریس هم ایوب / هم یوسف و هم یونس و هم هود علی بود
عیسی بوجود آمد و در حال سخن گفت / آن نطق و فصاحت که در او بود علی بود
مسجود ملایک که شد آدم ز علی شد / در قبله محمد بود و مقصود علی
از حکمت الهی بشنو تا که بدانی / کان یار که او نفس نبی بود علی بود

آن شاه سرافراز که اندر شب معراج — با احمد مختار یکی بود علی بود
محمود نبودند کسانیکه ندیدند — کاندر ره دین احمد و محمود علی بود
آن معنی قرآن که خدا در همه آیات — کردش صفت عصمت و بستود علی بود
این کفر نباشد سخن کفر نه این است — تا هست علی باشد و تا بود علی بود
سر دو جهان جمله ز پیدا و ز پنهان — شمس الحق تبریز چه بنمود علی بود

شیخ الرئیس

هر چند که در روز ولیعهدی حیدر — بخشد گنه شیعه وی حضرت داور
سهل است اگر یک روز بی باده برم سر — خیز آب معطر زن بر نار مقطر
باید بچنین روزی با ذیل مطهر — در مجلس پاکان شوم و محفل ابرار
زان خمر قدیمی که نه هم عصر عصیر است — زان می که یکی از اثرش جرم اثیر است
زان می که از او نشأهٔ انسان کبیر است — زان می که گسارندهٔ آن حی قدیر است
زان باده که خم خانهٔ او خم غدیر است — ای ساقی قدسی ز کرم ساغر سرشار
حق گفت به پیغمبر خویش دار و فارا — در عالم ذرات که خواندیم شما را
گفتیم الستی و شنیدیم بلا را — یک عالم ذره دگر امروز بیارا
با خلق بیا تازه کن آن عهد خدا را — ای سید کل فخر رسل احمد مختار
همچون زکریا ز تکلم چه کنی صوم — بی رمز بما انزل تبلیغ کن این قوم
بیدار علی باش و برانگیز تو از نوم — این قوم گران خواب و بپرهیز تو از لوم
اعلان وصایت کن فرمای که الیوم — اکملت لکم دینکم ای زمرهٔ انصار
اورنگ حجازی خوست سلطان حجازی — چون صورت رحمان دید کرسی حجازی
از عرش فرا شد سر منبر ز فرازی — بر خواند یکی خطبهٔ تازی بد[illegible]ی
کوته نظر از گفت تا چند مجازی — حق خواست حقیقت شود امروز پدیدار

آنگاه علی را زکرم خواست طلب خواه — بگزید چو از مهر علی جا بهر شاه
این نکته عیان شد که نبی مهر و ولی ماه — بگرفت چو پیغمبر بازوی ید الله
برداشت علی را بمقام ورفعناه — انسان که زرفعت بشد از حیطهٔ پندار
فرمود نبی کاین حکم از عالم بالا است — امروز چو در رتبه علی از همه اعلا است
در ملک ولایت ولی و والی و والا است — هر گونه تصرف کند او از همه اولی است
بایست بداند که علی سید و مولا است — آنکس که مرا داند مولا و سالار

(لقائله)

بهر ورطهٔ یار موسی تو بودی
منادا به برد اسلاما تو بودی
گشودم زبور و تو را بر گزیدم
به بیت الشرف نزد زهرا تو بودی
سخن در رحم بهر مادر تو گفتی
کلام خدا را سراسر تو گفتی
بیا سرو قد پیش قدت خمیده
زدین پرولا را چو کاهی ربودی
حسین تو را کوفیان سر بریدند

بهر جا نگهدار موسی تو بودی
بتوریة موسی صفات شنیدم
بقرآن رسیدم بهر جا تو بودی
همانشب بر شاه بطحا تو بودی
شهادت بالله اکبر تو گفتی
زفیض تو هر کس بجائی رسیده
جمالیکه داری تو چشمی ندیده
بهر غزوه کار خدائی نمودی
قد سرو او را بخون کشیدند
زکین پردهٔ حرمت را دریدند

پی حفظ یونس بدریا تو بودی
بانجیل عیسی مدیح تو دیدم
شنیدم بیک شب چهل جا تو بودی
عجب تر که مهمان یکتا تو بودی
همه سرها با پیمبر تو گفتی
بگلشن زبوی تو گلها دمیده
توئی آنکه بس قلعه‌ها را گشودی
دریغا بکرب و بلائی نبودی
زباغ رسالت چه گلها بچیدند

در مصائب و مناقب حضرت امام حسن علیه السلام

چون از جهان برفت بر او یکجهان گریست — از غم زمین بناله شد و آسمان گریست

(جوهری ذاکر)

توئی آن یوسف ثانی که بیک جلوهٔ حسن — محو دیدار تو صد یوسف گل پیرهن است
ازپی دیدن رخسار تو موسی کلیم — سالها بر سر کویت بعصا تکیه زن است

آدم و نوح و سلیمان و مسیحا و خلیل — همه را مهر و ولای تو بگردن رسن است
خلق گویند بمن گوی که معشوق تو کیست — که تورا در غم او اینهمه رنج و محن است
گو که این مهر درخشان زکدامین فلک است — گو که این سرو خرامان زکدامین چمن است
چه بگویم که نم از یم نتوان وصف کند — ذره از ذره نداند چه بهار و ثمن است
بمدیحش نتوان گفت که آن ماه جبین — سرو سیمین بدن و خسرو شیرین سخن است
لیک آنقدر توان گفت که آن شاه زمان — سبب خلقت ایجاد زمین و زمن است
ثمر باغ رسالت گهر بحر وجود — والی ملک ولایت ولی مؤتمن است
اولین سبط و دوم حجت و سوم سالار — چارمین عصمت حق و یکی پنجتن است
نام نامیش حسن خلق گرامیش حسن — یکجهان گوهر حسن است که در یکبدن است
رو حسن مو حسن و بو حسن و خوی حسن — فرق تا پای حسن بلکه حسن در حسن است

(شیخ جواد کربلائی)

مام گردونرا ز پستان زهر ریزد نی لبن — طفل دانا بر رخ این مام نگشاید دهن
یکجهانش شوهر و چون صحبت بی زر عقیم — یک سپهرش دختر بکر است همچون فکر من
جعده را امداد سازد وای از این قطامگی — تا حسن را زهر نوشد داد از این مکر و فن
لعل و مرجان گر ز ابر دیده بفشانم رواست — تا ابد از داغ آن شاه زمرد پیرهن
گاه رفتن گوئیا با چرخ این بودش خطاب — آنچه را پایان نبود ظلم تو بود و صبر من
تا زمرد رنگ شد لعل لبش از سوز زهر — باغبان دیگر مزن تخت زمرد در چمن
چون سطر اشک بصر از خلق ریزان بر عذار — تا شدش خون جگر از حلق ریزان در لگن
کی سزد شاهی که اندر ماتمش رخت عزا — دوست برد تیر دشمن بر تنش دوزد کفن

لقائله
بعالم محنتت از من فزون است — دل عالم برایت غرقه خون است
مبادا روز کس چون روزگارت — چو گردد غرقه خون جسم فکارت

مرا اگر زهر کین از پا در آرد
تورا صد زهر غم از داغ عباس
مرا غسل و کفن باشد بدستور
تورا نعش تو از اسبان لگدکوب
مرا یاران بعزت میسپارند
در مناقب و مصائب

ترا تیر ستم بر جان ببارد
مرا قاسم بهجر عود سوزد
تورا نه غسل و نه سدر و نه کافور
مرا در وقت مردن یار بسیار
تورا همچون غریبان میگذارند
هزار و نهصد و پنجاه و یکی زخم

مرا یک زهر کین از سوز الماس
تورا داغ علی اکبر بسوزد
مرا تن را کبود و دوش تو مرکوب
تورا یک زینب و آنهم گرفتار
کجا بینم من از بیدادی خصم
حضرت سید الشهدا علیه السلام

(شیخ جواد کربلائی)

وه که چه رخشنده نور در مه شعبان
مه که شنیده شود پدید ز زهره
در صدف عصمتش خدای بپرورد
آمده ریحانهٔ رسول در این مه
جن و ملک از ولادتش همه دلشاد
از عوض آب می مکید زبان را

کرد بیثرب طلوع چون مه کنعان
زُهره که دیده است آورد مه تابان
حامله هرگز صدف نگشته بمرجان
بر گل رویش نگر نه بر گل و ریحان
ارض و سما از شهادتش همه گریان
گرز یک انگشت وحی داشت دو پستان

(شیخ الرئیس)

این عید بپاداشتن از نیک نهادی است
ای غمزده دل خیز که عیش متمادی است

خوش بودن امروز هم از پاک نژادیست
امروز که گیتی همه هنگامهٔ شادیست

بالله که روا نبود در روز چنین غم

امروز همه روی زمین رشک جهان شد
از پرده عیان روی خداوند جهان شد

از خرمی ای دون فلک پیر جوان شد
مرخیل ملایک را امروز عیان شد

آن نکته که پنهان بود در خلقت آدم

آن نکته که مخفی بود گردید پدیدار

شد سر حقیقت بهمه خلق نمودار

درهیکل توحید عیان جلوهٔ دادار — کوآنکه بشد از ادنی طالب دیدار

تا فاش ببیند رخ مقصود دو عالم

صبح ازل امروز برآورد تنفس — انوار هدی تافت بآفاق و بانفس

تا چند دلا رانده از صنع تقدس — امروز فراگیر پر و بال چو فطرس

از تهنیت مقدم مولود مکرم

روزیکه زمین غیرت افلاک برین شد — چون از صدف پاک جدا در ثمین شد

فرمان خداوند بجبریل امین شد — با خیل ملک از عرش تابان بزمین شد

تا عرضه دهد تهنیت حضرت خاتم

کای شاه رسل سید کل خواجهٔ اسرا — امروز حسین بن علی زادهٔ زهرا

از عالم غیب آمده در ساحت دنیا — زین نوگل خندانت طوبی لک طوبی

با حالت شادان زی باخاطر خرم

کیهان همه چون جسم حسین بن علی جان — درکشور هستی زازل مظهر احسان

نوری است الهی شده در صورت انسان — ذاتش بصفت واجب در عالم امکان

زین شبهه خرد مانده بسی خیره و درهم

خورشید بود تابشی از نور جبینش — مصباح خرد پرتوی از رای مبینش

اقلیم بقا یکسره در زیر نگینش — نه چرخ بگردند همه طوع یمینش

انسان که در انگشت یکی حلقهٔ خاتم

ای ملجا جن و بشر ای شافع محشر — وی از تو بپا دین خدا شرع پیمبر

تا صبح منور بود و شام مکدر — اعدا، تو را نکبت و ادبار مقرر

احباب تورا دولت و اقبال مسلم

(در مصائب اهلبیت علیهم السلام)

دختران را که جبریل امین محرم نبود | شمر با یک ریسمان چون لؤلؤ شهوار بست

یک پسر گم کرد یعقوب از فراقش کور شد | چون نگریم من که یک عالم پدر گم کرده ام

قناعت کرد شاه دین بیک جامه عجب دارم | چرا آن کهنه پیراهن ز جسم او بیغما شد

کرد شق القمر احمد بیک انگشت ولی | شبه او کرد بسر معجز شق القمرش

ای خدا کن روزی اهل ولا | اجر یک تکبیر شاه کربلا
گر نماز آن بود کان مظلوم کرد | دیگران از این عمل محروم کرد

(لقائله)

گر بگویم آفتاب است این جناب	ای دریغ از پیکر عریان او	پیکر در خاک و خون غلطان او
زخمها دارد ز انجم بیشتر	کی بود صد پاره جسم آفتاب	ور بگویم ماه تابان کی قمر
	نیست مهر و مه ولی از یک نگاه	نور بخشد هر زمان بر مهر و ماه

(شیخ جواد کربلائی)

باز ای هلال بر سر این چرخ مستطیل | گشتی پدید کوفت طرب طبل الرحیل
باز ای هلال بر لب این خم نیلگون | در سوگ شاه جامه خلقی زدی بنیل
باز ای هلال چهره نمودی بشکل تیغ | طغرای تو خبر دهد از یکجهان قتیل
در هم شکست پشت مانند پشت ما | صبر و قرار و تاب نباشد دگر جمیل

(جوهری ذاکر)

در دهر نشنیده کسی یاد | یک کشته و صد هزار جلاد
یک یوسف و یکجهان پر از گرگ | یک صید و هزار گونه صیاد

(لقائله) شهی که بوسه زدی ختم انبیا دهنش | شهی که باغ جنان بود یک گل از چمنش
شهی که آمده خورشید شمع انجمنش | لباس کهنه بپوشید زیر پیرهنش
که تا برون نکند خصم بد منش ز تنش

چو کهنه جامه طلب کرد آن امام صبور | ز خواهران ستم دیده با سر پر شور
ز آفتاب هدایت گر ستش بُدی منظور | لباس کهنه چه حاجت که زیر سم ستور

تنی نماند که پوشند جامه یا کفنش

(ولنعم ماقیل:)

بهر ایزد گر خلیل نیکنام	گر دیک قربانی آن هم ناتمام	سید خونین کفن سبط رسول
کرد هفتاد و دو قربانی قبول	هر یکی تاج شرف اکلیل او	خود خلیل و هر یک اسمعیل او
مثل اکبر نوجوان ماهرو	پاره پاره شد به پیش چشم او	شست عباس از حیات خویش دست
قاسمش از خون خضا بر دست بست	تیر خورد اصغر در آغوش پدر	گشت معراجش سر دوش پدر

(جودی)

آنشبی کافتد بعالم شور و محشر امشب است | جای اشک از چشم گردون ریزد اختر امشب است
آنشبی کز ماتم سلطان دین اندر جهان | خم شود از بار غم پشت پیمبر امشب است
آنشبی کز چشم زینب خون دل گردد روان | تا سحرگه در وداع شش برادر امشب است

-جوهری- (در مناقب و مصائب حضرت سجاد علیه السلام) -ذاکر-

آسمان یکشب هلال آرد پدیدار از افق | در شب دیگر قمر آرد برون از آستین
آسمان من نکو اربنگری از یک افق | کرده در یکشب هلال و ماه را با هم قرین
هرچه در وصفش بگویم باز حیرانم که من | وصف آن صورت کنم یا وصف صورت آفرین
گفت تا کی خواب خیز از جا بگو ابیات چند | در مدیح سید سجاد کهف العارفین
نور چشم زاده زهرا علی بن الحسین | شافع روز جزا یعنی امام چارمین
سر امکان نور یزدان قبله اهل جهان | شاه دوران قلب ایمان کعبه اهل یقین
آن شهنشاهی که ابلیس لعین چون او ندید | عابد و زاهد ز خلق اولین و آخرین

در مناقب و مصائب (ذاکر:) حضرت باقر علیه السلام

مقصود گر ز خلق خلایق عبادت است | شرط قبول و عین عبادت ولای او است

دست خدا که آن ید بیضای موسوی است
سبابه ای ز پنجه مشکل گشای او است

بود از دم مسیح شفا بهر هر مریض
عیسی یکی طبیب ز دار الشفای او است

پنجم امام حضرت باقر که از ازل
علم و کمال و شوکت و عزت ردای او است

نامش محمد و لقبش باقر العلوم
این خاص جامه در خور قد رسای او است

هر مدعی که دم زند از علم یا کمال
آن ادعا نمونه ای از مدعای او است

(شیخ جواد کربلائی)

یا باقر العلوم و یا وارث الزبور
یا خامس الائمة یا مهجة الصدور

یا هادی الانام الی الحق و الرشاد
یا حجة المهیمن یا شافع النشور

چون جد تو است ساقی کوثر بروز حشر
ریزد بکام شیعهٔ تو شربت طهور

بی شبهه انبیاء سلف طفل ابجدی
گیرند از علوم تو یک قطره از بحور

شاها مطیع امر تو شد جمله ما سوی
از دیو و از فرشته و از وحش و از طیور

جانها فدای روی تو ای رشک آفتاب
ای پای تا بسر همه یک آسمان نور

شمس ضحی ز روی منیر تو مقتبس
هر روز از ضیاء تو گیرد کند ظهور

کی میتوان قیاس نمودت بمهر و ماه
گیرد هلال نقش نعال تو در شهور

در چارمین سپهر بود مهر و چون تو را
در پنجمین سپهر امامت بود قصور

صد لعن بر هشام که از زهر جانگداز
بگداخت جسم و جان تو را اینسان صبور

بر زین رفرفت چو قضا ریخت زهر کین
زهرا نمود زمزمه چون صاحب زبور

(رجائی)

نسیم سحر شد زیثرب وزان
جهان و همه شت باغ جنان
معطر شد از پنجم اوصیاء

گل گلشن پنج آل عبا
شرف از دو سو دارد اندر نسب
دو نخل نبی را ثمر یک رطب

حسین و حسن هر دو یکجا بجوی
از این هر دو گلبن یکی گل ببوی
بنام و بسیمای پیغمبر است

بکردار و گفتار آن سرور است
رساننده او را پیمبر سلام
بود جابرش حامل این پیام
هم او گفته کاین را لقب باقر است
که دین مرا علم او ناصر است
شکافنده علم بگذشتگان
نماینده حکم آیندگان
عدوی جهولش نمود امتحان
بدست خداداد تیر و کمان
هر آن تیر کز شصت کردی رها
حسودش بگفت آفرین و زها
همه تیر بر تیر بودی نشان
دل و چشم آن فرقه ناکسان
چه آن ضرب دست از جنابش بدید
بزهر جفا کردش را شهید

- شیخ جواد - (در مناقب و مصائب حضرت صادق علیه السلام) - کربلائی -

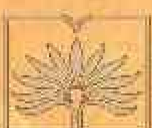
جعفر صادق امام راستین
پور باقر قدوه اهل یقین
کاشف الحق و الحقایق آنجناب
ترجمان وحی و تفسیر کتاب
هیکل توحید و هم سلطان دین
حجة کبرای رب العالمین
مظهر اسمای حسنای ودود
رهبر املاک و هم سر سجود
آنکه شد دین خداوند قدیم
مستقیم از نشر علم آن علیم
آنکه بر حق اهل حق تا هیچ ازاو
آنکه شد شرع نبی رایج ازاو
ریزه خوار خوان علمش از ازل
تا ابد هستند هر قوم و ملل
خاصه اینمذهب که باشد جعفری
بر مذاهب جمله دارد سروری
از جفای دهر آن شیخ زار
شد اسیر جور چرخ کجمدار
جور منصور لعین بالا گرفت
تیغ بر قتل شه والا گرفت
قصد قتلش را نمودی هفت بار
گو بشیعه زین مصیبت خون ببار
اهرمن را بین که یکتا پیرهن
نیمه شب بردی سلیمان زمن
حال خسته تن نحیل و دل فکار
عمرش از سبعین فزون آن حال زار
شد سلیمان پا بتخت دیو دون
بر سر پا ایستاش گشتی سرنگون
مظهر الله و رحمن و رحیم
خصم بردش نزد شیطان رجیم
نور عرش الله با موی سفید
ایستاده پا بتخت آن عنید
شاه اقلیم هدی میر حجیز
خصم بر قتلش کشیدی تیغ تیز
بی ادب گفتا حیا کن ابن عم
شاه گفتا عفو کن بنگر رحم
صادق الاقوال با صدق مقال
معذرت جو زان کذوب بدسگال
آخر الامرش بزهر جان گزا
قلب جعفر را از آتش بانوا
چونکه آتش بر دل جعفر زدند
قدسیان زین ماجرا بر سر زدند
موسی جعفر امام هفتمین
چرخ بنشاندش بماتم دل غمین
آل طه بین سموم و قتیل
تا بیاید مهدی آن نسل سلیل

(در مصائب و مناقب حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام) رجائی

بنام حضرت موسی و باب او جعفر	ولی حضرت داور ستوده ذات خصال
بحسن خلق زبس کظم غیظ فرموده	بکاظم است ملقب خجسته خوی فعال
بحیرتم که بدین جاه و منزلت چون شد	که کنج محبس هارون بماند چندین سال
چگونه بست بزنجیر دست و پای شهی	که دستگیری عالم نموده در هر حال
شکافت چون جگر شاه را بزهر ستم	بگو بشیعه که زین غم ببار اشک و بنال
مگر نبود ز احبابش آن زمان یک تن	که نعش او شده محتاج چار تن حمال

حجة الاسلام (در مناقب و مصائب حضرت رضا علیه السلام) تبریزی

نسیم قدسی	یکی گذر کن	———	ببارگاهی	که لرزد انجا	
خلیل را دست	ذبیح را دل		مسیح را لب	کلیم را پا	ـ.
نخست نعلین	زپای برکن	———	سپس قدم نه	بطور ایمن	
که در فضایش	زصیحهٔ لن		فتاده بیهوش	هزار موسی	ـ.
ز آستانش	ملائک و روح	———	رسانده بر عرش	صدای سبوح	
بخاک راهش	چو شاه مذبوح		رسل بذلت	همی جبین سا	ـ.
نسیم جنت	وزان بکویش	———	شراب تسنیم	روان زجویش	
حیوة جاوید	دمیده بویش		بجسم غلمان	بجای حورا	ـ.
فلک بگردش	پی طوافش	———	ملک بنازش	زاعتکافش	
زسربلندی	ندیده قافش		صدای سیمرغ	نوای عنقا	ـ.
مهین مطاف	شه خراسان	———	امین ناموس	ضمین عصیان	
سلیل احمد	خلیل رحمن		علی عالی	ولی والا	ـ.
بگو که نیر	در آرزویت	———	کند زهر گل	سراغ بویت	
گهر فشاند	پری بکویت		چو مرغ جنت	بشاخ طوبی	ـ.

(شیخ جواد کربلائی)

دارای هردو کون که آید علی الرؤس | خورشید بردرش زفلک بهر خاکبوس
شاه زمان ماه زمین مهر آسمان | میر جهان خدیو خراسان غریب طوس
تنها همین نه بردرش اسلام رانیاز | برخوان نعمتش زنصاری واز مجوس
یکخوشه دادخرمن عمرش چنان بباد | کافتاد باغبان قضا در چه فسوس
از سوز زهر کین نفسش درشماره شد | شاهی که بود یک نفسش حافظ نفوس

شیخ - (در فضائل ومناقب حضرت جواد علیه السلام) - جواد -

ای داده آفتاب جهان را زفرط جود | دربوته سپهر زر خالص وجود
یا مهجة الرضا که زبان قضات خواند | شمشیر عدل وجامه تقوی ودست جود
درخانه سخای تو یعنی برای خلد | دارد خطیب جود تو آواز الخلود
هشت آسمان ستاره نمکدان خوان تست | دارم دراین محاکمه نه آسمان شهود
ای ازجوانی توجوان روزگار پیر | زهرا کنار رود زداغت برود رود
یکتن جوان وصدمه زهر وغریب شهر | وز سوز تشنگی لب چون غنچه اش کبود
دریا دراستین وپی یکدو قطره آب | چشمش چو جام دردوران بود وکس نبود
گاهی برآتش دل صدپاره اش زند | میرفت مرغ روح وی این نغمه میسرود
یا والد الغریب ببغداد آی وبین | این رود تو است تشنه جهان میکند درود

در فضائل ومناقب (جیحون) حضرت هادی علیه السلام

یگانه اختر برج شرف علی نقی | کش ازجمال بود افتخار هردوسرا
محامد رسل اندر بر مفاخر او | چو پر سایهٔ مرغان برد فر هما
چواز معسکر غیبی نواخت کوس شهود | کمند کین شد ازاو [illegible] گردن خصما
بیک فقیر بصد شرم بسپرد گرش | بهشت وکوثر وطوبی جهان ومافیها

در فضائل و مناقب (جوهری) حضرت امام حسن عسکری ع

یگانه مرشد کامل که سروران جهان — سپرده اند سر بندگی بدربارش
مگر قیامت کبری است قد و قامت او — مصور آمده در او بهشت آثارش
مگر بهشت برین صورت منور اوست — که کوثر است دهان و دو چشم انهارش
گهر فروش نداند چگونه جمع کند — ز هم گشوده شود گر لب گهربارش
امام یازدهم یادگار ده حجت — که نه سپهر بود سقف چار دیوارش
ولی حق حسن عسکری که کرده خدای — بخلق اول و آخر امیر و سالارش
بدان سبب لقب عسکری بدو دادند — که بود خیل ملک عسکر و مددکارش
چو اوست مخزن سر و خزانه دار علوم — خدا سپرده بدو هرچه بود اسرارش
سزد که بر شعرا سروری کند ذاکر — اگر بنزد وی افتد قبول اشعارش

— شیخ جواد — در فضائل و مناقب حضرت ولی عصر عجل الله فرجه — کربلائی —

ای پرده دار محفل اسرار کردگار — بر خلق کی شوی ز پس پرده آشکار
پنهان تو پشت پرده و بر روی اشتران — بنموده خصم پردگیان حرم سوار
یکسو رقیه بند اسیریش بر گلو — یکسو سکینه گرد یتیمیش بر عذار
این یک چه محملی است که بشکسته از ستم — وان یک بپاش از عوض گل دمیده خار

لقائله

هجران تو ای شاه بسی سوخته ما را — بر سوختگان آبی از لطف بیفشان
تا چند شماریم همی روز و همی شب — تا چند گذاریم همی بهمن و آبان
آخر تو که گلزار همه کون و مکانی — کی آئی ای روی تو گل بوی تو ریحان
از روی چه سنبل رخ چون گل قد چون سرو — یکباره بهار آورد و باغ آورد و بستان
فرزند نبی مظهر حق حجت مطلق — سلطان ملک دربار دادار جهانبان

وهذا اخرها وفقنا الله تعالی من تالیف هذا المجلد الحمد لله وله المنة که آنچه مقصود بود ادا

تالیف مجلد اول کتاب جواهر العددیّه بپایان رسید باندا اشتن بضاعت و معرفت و سرمایه دانش و قلّت اسباب و کثرت موانع از برکت مجاورت ارض اقدس و مشهد مقدس رضویّه علی الشادی بها والمغیب فیها الف الف سلام و تحیّه و فراغ از تالیف این مجلد در شب جمعه آخر ماه ذی الحجه الحرام سال هزار سیصد و شصت و نه هجری روی نمود امید اینکه مبتدی و منتهی و عالم و جاهل از هر طبقه و صنفی از مطالب مندرجه در آن منتفع و بهره مند شوند و پوشیده نماند که این مجلد مشتمل است بر تفسیر دویست و بیست و شش آیه قرآن و هشتصد و شصت حدیث ماثوره از معصومین و امامان شیعیان و سیصد و بیست و پنج مقاله از گفتار اکابر و بزرگان و یکصد و بیست و چهار مطلب تاریخی در حالات و سرگذشت گذشتگان و پیشینیان و شصت و دو حکایت از حکایات نافعه مفیده سرگذشت زیرکان و هوشمندان بعلاوه بسیاری از بیانات و تحقیقات علمیّه و فلسفی و نکات و دقایق ادبی و این مجلد را بذکر نام گرامی و اسم سامی وارث ائمه و پیشوایان مردمان و خاتم اوصیای خاتم پیغمبران اعنی امام عصر حضرت صاحب العصر و الزمان ختم نمود با امید آنکه خداوندمنان بدین دست آویز این مجرم روسیاه را بقلم عفو از لوث گناه پاک نماید و شمّه از طیّبات بوستان حقیقت شریعت احمدیه بمشام این ناچیز برساند و این بضاعت مزجاة را در پذیرد و صلت مرا از ائمه اطهار علیهم السلام تکمیل کند اللّهمّ اجعله لنا فی صحیفة الحسنات و لا تجعله علینا حسرات

بفرمان خدا گشتم شتابان چو زنجیری که زرّین باشدش تار	گزیدم داستانهای فراوان گر اقبال قبولی یابد این کار	بهم پیوستم آسان دشوار زهی کارم بکام و بخت بیدار

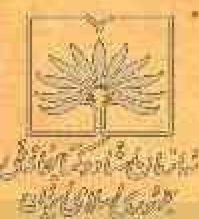
بی جرعه غم کسی بجائی نرسد اندیشه تو گرچه بود دور خوشاب	تا خون نشود دلی بجائی نرسد تابان نشود که تا نیابد تکمیل	از گلشن حکمت و گلستان هنر گر طبع نشد بدست مردم نفتاد	بوئی که دهد بهر مشامی نرسد بر روی زمین چهره روشن نمای

(چون برق جهنده است چون نقش بر آب)

(کتبه مؤلفه العبد المذنب المسیئ حسن بن محمد الحسینی الیزدی الحائری شهر ذیحجه ۱۳۶۹ قمری)

(بخط اقل العباد طاهر خوشنویس ابن المرحوم الحاج عبدالرحمن غفر الله ذنوبهما فی شهر ذیحجه ۱۳۷۳ قمری)

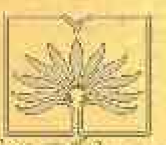

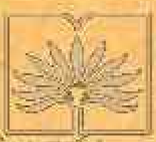

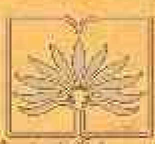

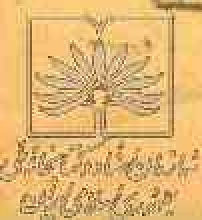

(فهرست مطالب متفرقهٔ مجلد اول کتاب جواهر العددیه)

باب الف

فهرست مطالب متفرقه		مجلد اول کتاب جواهر العدیه	
بدترین عیبها یک عیب است	۳۷۱	شنونده غیبت یکی از دو غیبت کنندهاست	۸۳
شفا بودن عسل و مهر زنان بدلیل آیه قرآن	۵۴	سلاطین غزنویه و مدت ملک ایشان	۱۲۹
عقاید طایفه وهابیه .	۱۹۱	**باب الفاء :**	
علائم ظهور امام عصر علیه السلام بر چهار قسم است	۱۴۵	تفسیر کریمه فَاِذا هُم جَمیعٌ لَدَینا مُحضَرون	۲۷
عجم بودن اصحاب امام زمان عجل الله الفرج	۳۹۸	تفسیر کریمه فَلا یَستَطیعونَ تَوصِیَةً	۲۶
عزت چهار چیز ذلت است .	۱۸۱	تفسیر کریمه فَیَومَئِذٍ وَقَعَتِ الواقِعَةُ	۷۳
تعویذ حسنین علیهما السلام .	۲۸	تفسیر کریمه فَخَسَفنا بِهِ وَبِدارِهِ الاَرضَ	۶۵
قلت عیال یکی از دو آسانی است	۳۸۸	تفسیر کریمه فَماذا بَعدَ الحَقِّ اِلّا الضَّلال	۸۱
عقوبت نظر کردن بعورت مسلمان	۲۹۷	تفسیر کریمه فَتَبَسَّمَ ضاحِکاً مِن قَولِها	۸۹
عقوبت نگاه کردن بعورت زن دیگر	۲۹۷	تفسیر کریمه فَمَنِ اتَّبَعَ هُدایَ فَلا یَضِلُّ وَلا یَشقی	۱۳۳
عورت زن ده عورت است .	۳۲۲	تفسیر کریمه فَبِما اَغوَیتَنی لَاَقعُدَنَّ لَهُم صِراطَکَ المُستَقیم	۱۳۳
باب الغین :		تفسیر کریمه فَلَمّا قَضَینا عَلَیهِ المَوتَ .	۱۶۹
غصه یکی از دو پیری است .	۸۳	تفسیر کریمه فَلَمّا خَرَّ تَبَیَّنَتِ الجِنُّ لَو کانوا یَعلَمونَ الغَیبَ	۱۶۹
غریبی یکی از دو زمستان است .	۸۴	تفسیر کریمه فَاتَّقُوا النّارَ الَّتی وَقودُهَا النّاسُ وَالحِجارَةُ	۱۹۵
غضب حقتعالی بر بنی اسرائیل .	۸	تفسیر کریمه فَلَمّا جاءَ اَمرُنا جَعَلنا عالِیَها سافِلَها	۲۰۸
غضبناک شدن مردی بر چشم خود	۳۲۳	تفسیر کریمه فَاذکُرونی اَذکُرکُم .	۲۷۴
ساقط شدن شیطان از درجه خود بسبب غرور	۳۲۳	تفسیر کریمه فیها ما تَشتَهیهِ الاَنفُسُ .	۳۶۵
غم و اندوه و بادیه نان ابر مدت سیصد سال	۱۷۶	تفسیر کریمه فَقولا لَهُ قَولاً لَیِّناً	۳۲۶
غافلشدن مردی در مکه معظمه و چسبیدن دست او بدست آن اجنبیه	۱۳۰	فضیلت سوره مبارکه فاتحة الکتاب و اسماء مختلفه آن	۲۱۰
مذمت غسل کردن در آب گرم .	۲۴۴	فضیلت فکر و تفکر	۳۳

فهرست مطالب متفرقه	
کیاست و فطانت مؤمن .	۱۹۷
کج ماندن سر ودبن حکم بن العاص باشارهٔ پیغمبر	۲۰۴
کثرت کلام موجب کثرت خطا است .	۲۱۵
کمال انسان بسه چیز است .	۲۵۸
فضیلت کاف کیس .	۳۶۳
مذمت کبر و تکبر .	۳۰۸ و ۳۴۶
گفتار حکیمانهٔ دانشمندی در آرزوی خود	۳۷۷
باب اللام :	
تفسیر کریمهٔ لَئِن لَم تَنتَهِ یا لوطُ لتکونَنَّ مِنَ المُخرَجین	۲۰۷
تفسیر کریمهٔ لَیسَ البِرَّ اَن تُوَلّوا وُجوهَکُم قِبَلَ المَشرِقِ وَ المَغرِب	۲۰۷
تفسیر کریمهٔ لایُقبَلُ مِنها شَفاعةٌ .	۳۸۲
وصف لوحی که در بالین شداد دفن شد .	۱۷۳
وصف لوح منصوب در محراب مسجد دوم	۲۴۴
لوازم و ما یحتاج زندگانی انسان مختلف است	۸۲
لرزیدن حمید بن قحطبه از گفتار پیر علوی	۱۴۷
لذت لئیم در طعام و لذت کریم در اطعام است	۲۴۴
لغزش عالم مانند شکستن سفینه است	۲۳۹
مردم از یک لغزش چشم نپوشند .	۳۲۴
بیان اقسام مختلفهٔ لذت .	۳۴۵
ابتلای قوم لوط بعمل لواط .	۲۰۵

مجلد اول کتاب جواهر العقلیه	
عقوبت قوم لوط .	۲۰۸
عدد قری و نفوس قوم لوط .	۲۰۸
باب المیم :	
فضیلت اکرام مؤمن .	۳۲۹
فراست مؤمن و دیدن او بنور خدا	۱۹۸
حکمت بهم رسیدن مؤمن از کافر .	۱۶۱
علائم مؤمن بشرح و تفصیل .	۱۹۹
هیچ بقعه ای از بقاع خالی از مؤمن مکرمی نیست	۲۶۹
عقوبت جای ندادن بمؤمن .	۳۴۳
ثواب تبسم برروی مؤمن	۷۶
آداب مجالست و همنشینی	۳۲۹
فضیلت مجالست با علماء	۵۸
مذمت مجالست با علمای مخالف .	۵۸
آداب معاشرت با دوستان .	۵۵
آداب معاشرت با مردم .	۳۷۳
معاشرت با مردم بقدر لزوم مطلوب است	۸۲
مشورت فرعون با وزیرش هامان	۱۱۹
با هر کس نباید مشورت کرد .	۱۸۷
میوه ها یکصد و بیست قسمند .	۹۴
تفاضل میوه ها مانند تفاضل بنی آدم است	۲۳

صفحه	مجلد اول کتاب جواهر العدیه	صفحه	فهرست مطالب متفرقه
۱۳۴	مختار و برگزیده مخلوقات چهار صنفند	۹۵	پنج میوه از میوه‌های بهشت است .
۳۳۸	وصف ملک یمین و ملک شمال .	۹۴	دو میوه را باید با دو دست بخورند .
۱۵۱	ملائکه در چند خانه داخل نمیشوند .	۱۲	علت اختلاف مذاهب و ملل
۳۶۹	نزول دوازده ملک از جانب حضرت عزت بر حضرت ختمی مرتبت ص	۱۹۱	مذهب فرقهٔ وهابیه غیر از مذاهب اربعه است
۱۳۷	مکارم اخلاق حضرت امام رضا علیه السلام	۱۴	ملت و کیش همه امم یک ملت است
۱۵۷	مواعظ کتاب انجیل	۸۱	وجوب یافتن مذهب حقه
۲۴۸	ثواب بعضی از مستحبات بیشتر از ثواب بعضی از واجبات است	۱۰	ملت و مذهب مردم از عهد آدم تا زمان نوح ع یکی بود
		۱۱۰	فضیلت مکه بر مدینه بهشت دلیل
۲۹۷	مجازات شدن پسران بکردار پدران	۳۵۹	فضیلت اقامت در مکهٔ معظمه
۳۱۷	ممدوحین در قرآن شیعیان و مذمومین دشمنانند	۸	ممنوع شدن بنی اسرائیل از دخول در شهر تا چهل سال
۳۷۷	منع نمودن منصور مردم را از تشرف حضرت امام ع	۳۹۴	فضیلت مجامعت و مقاربت با زنان
۲۴۴	فرق بین محمد و محمود .	۲۱	اولین مجامعت آدم و حوا
۲۴۳	ذکر دوازده حدیث در فضیلت اسم شریف محمد	۹۴	مسخ شدن هفتصد امت بجهت مخالفت با اوصیای پیغمبران
	باب النون	۷۴	منازعهٔ دو نفر در دین و میراث
۳۴۷	تفسیر کریمهٔ نزل به الروح الامین علی قلبک	۳۹۲	اثبات معراج حضرت خاتم ص بدلیل محکم
۴۱	شرط قبولی نماز حضور قلب است	۷۹	مخیر شدن حضرت سلیمان بین علم و مال
۳۰۶	علت باز داشتن شیطان مردم را از نماز جماعت	۲۹۷	عقوبت مصافحه با زنان نامحرم
۳۴۴	نماز جماعت و فضیلت آن .	۸۹	وصف مهتر مورچگان و گفتار او با حضرت سلیمان
۳۰۵	فرق بین نماز مسلمین و نماز اهل کتاب	۱۱۱	مراتب اربعهٔ حضرت خلیل الرحمن
۳۸۳	جایز بودن یکنماز بر چند میت	۱۲۶	کیفیت معالجات بقراط حکیم .

تمت الأعلام بعون الله الملک العلام

والصلوة والسلام علی

أولیائه وأصفیائه

البررة

الکرام

۱۳۷۳

